67751

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL'DAKİ OSMANLI DÖNEMİ KÜTÜPHANE YAPILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA VE HACI BEŞİR AĞA KÜTÜPHANESİ

67750

Mimar Alime ŞAHİN

F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı Röleve-Restorasyon Programında
Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Prof.Dr. Reha Günay

Prof. Dr. Zeynep Ahunbay

Doç. Dr. Neslihan Sönmez

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Reha GÜNAY

İSTANBUL ,1997

İÇİNDEKİLER

ÖZET

SUMMARY

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi 1
1.2. Osmanlı'da Kütüphane Kavramı, Tanımı ve Amacı 1-2
1.3. Osmanlı Kütüphanelerinin Yönetimi ve Teşkilatı 3-7
1.4. Vakıftan Kurumlaşmaya Osmanlı Kütüphaneleri 8-11
1.5. Kitabın Gelişimi ve Önemi 12-13

2.İSTANBUL'DAKİ OSMANLI DÖNEMİ KÜTÜPHANE YAPILARI

2.1. İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Kütüphane Yapıları 14-15

2.1. Katalog Çalışmasına Dahil Edilen Kütüphane Yapıları 16-17

2.2.1. Köprülü Kütüphanesi 18-26
2.2.2. Feyzullah Efendi Kütüphanesi 27-37
2.2.3. Çorlulu Ali Paşa Kütüphanesi 38-43
2.2.4. Şehit Ali Paşa Kütüphanesi 44-59
2.2.5. III.Ahmet Kütüphanesi 60-72
2.2.6. Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi 73-83
2.2.7. Ahmediye Kütüphanesi 84-93
2.2.8. Valide Türbesi Kütüphanesi 94-102
2.2.9. Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi 103-115
2.2.10. Carullah Efendi Kütüphanesi 116-123
2.2.11. Mirzazade Kütüphanesi 124-132
2.2.12. Ayasofya Kütüphanesi 133-145
2.2.13. Atıf Efendi Kütüphanesi 146-157
2.2.14. Aşir Efendi Kütüphanesi 158-166
2.2.15. Fatih Camii Kütüphanesi 167-176
2.2.16. Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi 177-184
2.2.17. Nuruosmaniye Kütüphanesi 185-196
2.2.18. Amcazade Hüseyin Paşa Kütüphanesi 197-209
2.2.19. Ragıp Paşa Kütüphanesi 210-220
2.2.20. Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi 221-231
2.2.21. Murat Molla Kütüphanesi 232-242
2.2.22. Hamidiye Kütüphanesi 243-253
2.2.23. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi 254-265
2.2.24. Halet Efendi Kütüphanesi 266-275
2.2.25. Küçük Efendi Külliyesi Kütüphanesi 276-284

2.2.26. Pertev Paşa Kütüphanesi 285-290
2.2.27. Hüsrev Paşa Kütüphanesi 291-300
2.2.28. Esat Efendi Kütüphanesi 301-309
2.2.29. A.Nafiz Paşa Kütüphanesi (Yenikapı Mevlevihanesi Kütüphanesi) 310-316
2.2.30. Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi 317-322
2.2.31. Aziz Mahmut Hüdai Kütüphanesi 323-333
2.2.32. Hacı Mahmut Efendi Kütüphanesi 334-340
2.2.33. Şeyh Zafir Türbesi Kütüphanesi 341-349
2.2.34. Cabirzade Kütüphanesi 350-355

2.3. İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Kütüphane Yapılarının Genel Değerlendirilmesi

2.3.1. Kronolojik Tablo ve Değerlendirilmesi (Tablo 1) 356-357
2.3.2. Yakın Çevre Yapılarının Değerlendirilmesi (Tablo 2) 358-359
2.3.3. Konum Özelliklerinin Değerlendirilmesi (Tablo 3, 4, 5) 360-365
2.3.4. Plan Özelliklerinin Değerlendirilmesi (Tablo 6, 7, 8, 9, 10) 366-373
2.3.5.Cephe Özelliklerinin Değerlendirilmesi (Tablo 11) 374-376
2.3.6. Strüktür Özelliklerinin Değerlendirilmesi 377-378
2.3.7. Bezeme Özelliklerinin Değerlendirilmesi 379
2.3.8. Aydınlatma Özelliklerinin Değerlendirilmesi (Tablo 12) 380-382
2.3.9. Koruma Sorunları ve Müdahale Önerileri (Tablo 13) 383-385

3. HACI BEŞİR AĞA KÜLLİYESİ VE YAKIN ÇEVRESİ

3.1. Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi Yapılaşma Özellikleri

3.2.1. Tarihsel Gelişim 386
3.2.2. Fiziksel Biçimlenış ve Çevre Analizi 386-387

3.2. Hacı Beşir Ağa Külliyesi

3.2.1. Tarihi 387-388
3.2.2. Külliyenin Yerleşim Düzeni 388-389
3.2.3. Külliyenin Mimari Üslubu 389
3.2.4. Külliyeyi Oluşturan Yapılar 389-396

4. HACI BEŞİR AĞA KÜTÜPHANESİ'NDEKİ BOZULMALAR VE RESTORASYON KARARLARI

4.1. Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi'ndeki Bozulmalar Ve Nedenleri 397-400
4.2. Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi Restorasyon Kararları 400-402

5. KAYNAKLAR
6. EKLER

ÖZET

Bu çalışmada "İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Kütuphane Yapıları", mimari açıdan araştırılıp değerlendirilerek, hangı mımarı anlayış ve konseptte planlanmış olduklarının çözümlenmesi hedeflenmiştir.

Dönem sınırlaması yapılmadan İstanbul'daki mevcut Osmanlı Kütüphaneleri tesbit edilmiş, bunlardan kütüphane amaçlı inşa edilmeyip de sonradan işlevlendirilenler ayıklanarak, bir liste oluşturulmuştur. Bu şekilde tesbit edilen kütüphaneler mımarı açıdan değerlendirilerek katalog hazırlanmış ve çeşıtli açılardan sınıflandırmalar yapılmıştır.

Osmanlı Kütüphaneleri pek çok hayır kurumu gibi halk tarafından vakıf eserleri olarak ortaya çıkmaktadır. Kültürümüzün yazılı ve basılı eserlerini yüzyıllar boyu koruyan, saklayan ve günümüze aktaran kütüphanelerimiz çok önemli kültür yapılarımızdır.

Kütüphane oluşumu ihtiyacın ve kitap mevcudunun artmasına bağlı bir gelişim göstermektedir. Cami ve medreselerdeki kitap raflarını bu yapılarda ayrılan özel odalar izlemiş ve sonunda kütüphane binalarının tasarlanıp inşaa edilmesi gerçekleşmiştir.

Osmanlı Kütüphaneleri çok kompleks yapılar olarak karşımıza çıkmamaktadır. İhtiyaçlara asgari düzeyde cevap verebilecek büyuklukte tasarlanmışlardır Tek bir mekandan oluşabıldığı gıbı banısının gücü ve ısteğıne göre okuma salonu, kitap deposu, revak, tuvalet, hademe odası, meşruta ...gibı mekanları da bulundurabilmektedir.

Osmanlı Kütüphaneleri konumlarına göre:

- Bağımsız Kütüphaneler

- Külliye İçi Kütüphaneler

  Ayrık

  Başka yapıya bitişik

olarak bulunmaktadır.

Okuma salonu plan tipi ise aşağıdaki biçimde sınıflandırılmaktadır:

- Merkezi Planlı

Kare

Haçvari

Eyvanlı

- Eksene Bağlı

Dikdörtgen

Çokgen

Kütüphanelerin büyük çoğunluğu özgün işlevini sürdürmemektedir. Bazıları vakıflar tarafından satılmış ya da kiraya verilmiştir. Kolleksiyonları ise bir kaçı dışında Süleymaniye ve Millet Kütüphaneleri'nde toplanmıştır.

SUMMARY

This work is an investigation into the library buildings of the Ottoman period in İstanbul, Turkey. These buildings were investigated from an architectural viewpoint with the aim of determining the architectural understanding utilized and consepts planned.

Without considering individual time periods, the extant Ottoman libraries of İstanbul were identified. Those buildings not built as libraries per se but later utilized as libraries were excluded from the list. The library buildings were then cataloged and classified according to various categories.

The Ottoman libraries were primarily built by the public through various charitable foundations. These libraries repsent significant cultural institutions as they acted to preserve the written and published documents of our culture for centuries.

There was a continual increase in requirements to build new libraries built as independent structures developed out of the former use of bookshelves in mosquesses and medresses.

Although Ottoman library buildings are very complex, they have been designed in a manner to maintain space at minumum required levels. While many were designed with one major space, others are more complex and many have included settings as diverse as reading rooms, book depots, porticos, toilets, cleaner's room, or lodgings.

Ottoman libraries can be classified as:

- İndependent library buildings
- Libraries within mosque complexes

    Sequestered libraries
    Attached to a separate building

The reading rooms can be classified as:

- Central Plan

    Square
    Cross - shaped
    Courtyard

- On an axis

Rectangular
Multi - angled

Today, the wide majority of Ottoman period libraries are not being used for their orijinal purpose. Many have been sold or given for rent by the foundations which owned them. The book collections, with only very rare exceptions, have been gathered together in the Süleymaniye or Natinal Libraries.

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmanın amacı: "İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Kütüphane Yapıları"nın mimarisinin araştırılması ve değerlendirilmesidir. Çalışmada bu yapıların hangi mimari anlayış ve konseptte planlandığının çözümlenmesi hedeflenmiştir.

Bu amaçla, herhangi bir dönem sınırlaması yapılmadan, öncelikle kütüphaneler tesbit edilmiştir. Kütüphanelerin tespiti için Ahmet Küçükkalfa'nın hazırladığı liste, İstanbul ansiklopedisi ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi'nden faydalanılmıştır. Bunların içinden kütüphane olarak inşa edilen 34 tanesi seçilmiştir. Örneğin: Yıldız Sarayı Çit Kasrı içindeki kütüphane, daha sonradan işlevlendirilmiş olduğu için, çalışmaya alınmamıştır. Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve Süleymaniye Kütüphanesi de çalışmaya aynı sebepten dolayı dahil edilmemiştir. Bu kıstaslara göre tesbit edilen kütüphaneler için kataloglar hazırlanmıştır. Bu kataloglardaki bilgi ve bulguların karşılaştırılıp, değerlendirilmesi ile bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçların ortaya konması ve değerlendirilmesi de çalışmayı oluşturmaktadır.

1.2. Osmanlı'da Kütüphane Kavramı, Tanımı ve Amacı

Kütüphane sözcüğü Arapça olan kitap sözcüğü ile, Farsça olan hane sözcüklerinden oluşmuştur.

Kültürümüzün yazılı ve basılı eserlerini yüzyıllar boyu koruyan, saklayan ve günümüze aktaran kütüphanelerimiz, çok önemli kültür yapılarımızdır.

Osmanlı İmparatorluğunda sosyal hizmetler, hayırsever insanların kurdukları vakıflar eliyle yapılmaktaydı. Yüzyıllar öncesine uzanan hayırseverlik geleneği, kütüphane yapımı ve kitap bağışları şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Kütüphane yaptıracak

maddi güce sahip insanlar, kütüphane yaptırırken ; daha az zengin, ancak kitap kolleksiyonu sahibi olan kişiler de bu kütüphanelere, kitaplarını bağışlayarak, vakfederek, bu hayır eserlerine, katkıda bulunmaktaydılar. Bu hayırsever kişiler imkanları dahilinde, kütüphaneye başka gelir sağlayacak ek vakfiyeler de hazırlamaktaydılar.

Vakıf sahipleri vakfiyelerinde, kitaplardan ne şekilde faydalanılacağını, ödünç verme kurallarını, açık olacağı gun ve saatleri, personelin gorev ve ücretlerini, tayin ve azl edilmelerinin koşullarını belirlemişlerdir. Kütüphane yapılarının büyük bir çoğunluğunun külliye içinde yer alması, bu külliyelerde sıbyan mektebi, medrese gibi eğitim yapılarının da bulunması raslantı değildir. Okuyucular, medrese hocaları, öğrencileri olabileceği gibi ilme ve okumaya meraklı, halktan kişiler de olabilirdi. Kısacası kütüphaneler istifade etmek isteyen her kesimden insana açıktı.

Kitabın maddi ve manevi değeri oldukça yüksekti. Bazı kitap kolleksiyonu sahipleri sırf kendi yararlanmaları amacıyla konaklarının bir odasını bu amaçla kullanmışlardır. Şehit Ali Paşa kendisi için yalısının ve konağının birer odasını kütüphane olarak ayırmıştır. Ancak diğer insanların faydalanması samacıyla da her insana açık olan, Vefa'daki kütüphane yapısını yaptırmış ve kitap bağışlayarak, vakfiye düzenlettirmiştir.

1.3. Osmanlı Kütüphanelerinin Yönetim ve Teşkilatı

Kütüphanelerin banileri padişah, sadrazam ya da diğer bazı saray üst düzey görevlileridir. Bu durum, maddi imkanların bu insanların elinde olmasından kaynaklanmaktadır.

Vakfiyelerden de anlaşılıyor ki, Osmanlı kütüphane yapıları tamamen özel teşebbüs eliyle kurulmuş ve giderleri vakfiyelerle sağlanmıştır.

Kütüphane personeli ve sayısı yapının büyüklüğüne gore farklılıklar gostermekteydi. Genel olarak kütüphane yönetimi, personeli ve görevleri şöyledir:

1.3.1. Vakıf İdarecileri

1.3.1.1.Nazır:

Vakıf idarecilerinden bazıları, vakfa bağlı olan kütüphanelerin idaresi ve denetimi ile de görevlendirilirdi. Vakıf nazırı devletin vakıf üzerindeki denetimini sağlıyordu. Mütevellinin vakıfla ilgili olarak yaptığı işleri ve vakıf senedine uygunluğunu kontrol ederdi. Vakıf sahipleri genellikle vakıflarının nazırlarının kım olacağını vakfiyelerinde belirtirlerdi. Genellikle Darüssade Ağaları tercih edilmekteydi.

Nazırlar, ayrıca personelin tayın ve azlinde de söz sahibi olurlardı. Belli zamanlarda kütüphane sayımlarını yaptırırlardı. Yaptıkları ış karşılığında ise vakfiyede belirtilen ücreti alırlardı.

18. yüzyıl ortalarından itibaren kütüphane kurucularının vakıflarına tayin ettikleri nazır dışında, kütüphanelerinin işleyişini daha iyi kontrol edebilmek için bir de nazır-ı kütüp veya nazır-ı kütüphane tayin etmişlerdir.

Vakfiyelerde kütüphane nazırının genel olarak, kitapların belli zamanlarda sayılmasını temin ve bu sayıma nezaret etme, kütüphanenin vaktinde açılıp kapanmasını sağlama, kıtapları muhafazaya çalışma gibi işlerle görevlendirildiği görülmektedir (Erünsal,1991:150).

1.3.1.2.Mütevelli:

Vakıf mütevellileri bir vakfın idaresinde birinci dereceden söz sahibı kişilerdir. Bu nedenle de yaşadıkları sürece vakıf kurucuları, kendileri bu görevi yürütürlerdi. Öldüklerinde ise kendi nesillerinden kişilerin bu görevi sürdürmesini vakfiyede şart koşarlardı. Mütevellilerin vakıf idaresi yanında, vakıf bünyesinde bulunan kütüphanelerin yönetiminde de görevleri vardı. Personelin tayin ve azli mütevellinin arzıyla olurdu. En önemli görevleri belirli zamanlarda yapılan kitap sayımına nezaret etmeleriydi. Vakfın gelirlerini toplamak, personelin aylıklarını ödemek ve muhasebe bilançosunun özetini incelenmek üzere bağlı bulunduğu nezarete göndermek görevlerindendir. Kütüphane binasının ve kitapların bakımından da onlar sorumluydu. Tüm bu hizmetleri karşılığında vakfiyede belirtilen ücreti almaktaydılar (Erünsal,1991:153).

1.3.2.Kütüphane Görevlileri:

Kütüphane görevlilerinin sayısı, içinde bulundukları kurumun büyüklüğüne, bağımsız yapıya sahıp olup- olmamalarına ve donemine gore değişir.

Kuruluş devrinde rastladığımız kütüphane örneklerinin ortak özelliği bu kütüphanelerin küçük bır kolleksıyona sahıp olmaları, bu kolleksiyonun korunması için tayin edilen görevliye düşük bir ücret verilmesi ve genellikle bu görevin kütüphanenin kurulduğu hayır kurumunda vazifeli kimseler tarafından yapılması, bazen de kütüphane için hiç bir görevli tayın edilmemesidir.

Ayasofya Camii Kütüphanesi, İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Vakıf Kütüphaneleri içinde, bilinen en geniş görevli kadrosuna sahiptir. Bu kütüphanede 29 görevli vardı.

Vakfiyelerde kütüphane görevlilerinde aranan özelliklerden de bahsedilirdi. Örneğin: Halet Efendı, vakfiyesında "hafiz - ı kütübün bekar ve tembellik hastalığına yakalanmamış olmasını" şart koymuştur.

1.3.2.1.Hafiz-ı Kütüb:

Bugünkü anlamda kütüphane memurudur.

Vakfiyelerde bahsedilen görevliler içinde üzerinde en fazla durulanı hafiz-ı kütübdür. Hafiz-ı kütübler emin-i kütüb, hazin ve hazin-i kütüb olarak da anılır. Genel olarak emin, mümin, çalışkan kişilerin hafiz-ı kütüb olmaları vakfiyelerde istenen özelliklerdir.

Hafiz-ı kütüpün en önemli görevı kitapları korumaktır. Kitapları koruyan, muhafaza eden anlamına gelen "hafiz-ı kütüb" adı bu asli görevi nedeniyle verilmiştir (Erünsal,1991:154).

1.3.2.2.Hafiz-ı Kütüb yamağı:

Hafiz-ı kütübe yardımcı olması amacıyla açılan bu kadroya sadece birkaç kütüphanede rastlanır Ragıp Paşa'da bır, Aşır Efendi'de iki kişilik kadro mevcuttur.

1.3.2.3.Katip-i Kütüp:

Bu göreve az sayıda kütüphanede rastlanır.

Katip-i kütüb'ün görevi ödünç verilen kitapların makbuzlarını saklamak ve deftere kaydetmektir. Ayrıca ödünç verilecek kişi hakkında önceden bir araştırma yapmak ve hafiz-ı kütüble istişare ettikten sonra kitap ödünç vermek de katıb-i kütüb'ün görevleri arasındadır

1.3.2.4.Mücellid

Ciltçidir

Bazı kütüphane vakfiyelerinde mücellid tayin edilmiş olduğu görülür. 16. - 17. y.y. 'da kurulan kütüphanelerin çoğunda mücellide rastlanmaz. Feyzullah Efendi Kütüphanesi'nin Vakfiyesi'nde mücellidin kitapları kütüphane içinde tamir etmesi, dışarı çıkarmaması istenmektedir (Erünsal,1991:187).
18. yüzyıl kütüphanelerinin çoğunluğunda mücellid bulunur.

1.3.2.5.Bevvap ve Mustahfiz:

Hayır eserlerinin hemen hepsinde bevvap bulunur. Kütüphanelerde ise müstakil bir binaya sahip kütüphanelerin kuruluşundan sonra ortaya çıkmıştır.

Bevvap, kütüphanenin kapısını belli saatlerde açıp kapatan görevliye verilen addır. Bevvaplar kütüphanenin koruma ve muhafaza görevini de üstlendiklerinde, mustahfiz olarak anılmaktadır.

Vakfiyelerde bevvapın emin, müstakım ve mu'temed olması istenmektedir.

1.3.2.6.Ferraş:

Kütüphanenin temizliğini yapmak, okuyucuların oturdukları minder ve hasırları yaymakla görevlidir.

Müstakil kütüphane binalarının ortaya çıkışından sonra vakfiyelerde, kutüphane kadrosunda yer almıştır.

1.3.2.7.Kütüphanelerın Tamir ve Bakımı ile Görevli Personel:

Müstakil kütüphane yapıları ortaya çıktıktan sonra, tamır ve bakım işleriyle uğraşmak üzere bazı görevliler tayın edilmıştir.

Atıf Efendi Kütüphanesi'de bir su yolcu ve bir marangoz görevlidir.Ayasofya Kütüphanesi'nde ise bir tamirci, bir kurşuncu, bir sedefçi ve duvarlardaki lekeleri ve yazıları silecek maniü'n-nukuş bulunmaktaydı(Erünsal,1991:191).

1.4.Vakıftan Kurumlaşmaya Osmanlı Kütüphaneleri

Osmanlı Devleti'ne Anadolu Selçukluları'ndan intikal eden vakıf anlayışı, kültür kurumları başta olmak üzere padışahlar, valide sultanlar, vezirler, paşalar, ağalar, beyler vb. tarafından benimsenerek uygulanmış ve geliştirilmiştir. Kütüphanelerde de vakıf geleneği sürmüştür (Gündüz,1976:165)

Kütüphane ihtiyacı ilk hali ile camilerdeki dolaplardan faydalanılarak karşılanmıştır. Kitap sayısının artmasıyla dolaplar yetersiz kalmış, bu defa cami, medrese gibi yapılarda kitap odaları ayrılmıştır. Bu da yetersiz olunca kütüphane binası yapımına başlanmıştır.

İstanbul'da ilk kurulan vakıf kütüphanesi konusunda araştırıcılar değişik görüşlere sahiptir. İstanbul'un ilk kütüphaneleri Eyüp Camii içindeki dolaplarda kurulan (1459) kütüphane ve bilinen ilk kütüphane yapısı ile günümüze ulşamamış olan, Mahmut Paşa Medresesi yanında kurulan kütüphanedir. Ancak bunlardan önce Şeyh Muhammed b. Hasan Geylani'nin (At İskelesi) zaviyesinde küçük bir kolleksıyona sahıp bır kütüphanesi olduğu, bulunan vakfiyesinden bilinmektedir. Yine ilk kütüphanelerden olan Cihan Bey 'in Ayasofya Camii içinde vakfettiği kütüphane (1552), kuruluşunda dolaplar içinde iken, iki yüzyıl sonra I.Mahmut'un yaptırdığı kütüphane yapısı ile sonuçlanmıştır (Tayşi,1986:35).

19.yüzyılda devletın tum kuırum ve kuruluşlarındakı kötüye gidiş, devamlı harp halinde olması ve mali bunalımları sebebıyle kütuphanelerın vakıf şartları bozulmuş, bazı kütüphaneler birbirine ilhak edilmiştir. Devr-i Hamidi kataloglarında İstanbul'da 64 adet kütüphane kayıtlıdır

Osmanlı İmparatorluğu döneminde kütüphaneler, uzun yıllar hayır sahipleri tarafından, vakıf yoluyla kurulmuştur. XIX. yüzyılda bu gelenek devam ederken,

kuruluşları, hizmetleri ve yönetimleri bakımından önceki dönemden farklı özellikler taşıyan yeni kütüphaneler kurulmaya başlanmıştır (Çavdar, 1995:IV).

Osmanlı kütüphaneleri, XIX.yüzyıla kadar vakıf sistemi içinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu uzun zaman içinde kütüphanelerin sayıları artmış, kolleksiyonları ve personel kadroları zenginleşmiş, binaları değişikliğe uğramış, kataloglama çalışmaları gelişmiş ancak her zaman vakıf kütüphanesi olarak kurulmuşlar, yeni kütüphane türleri ortaya çıkmamıştır (Çavdar,1995:1).

II.Mahmut devrinde, 14 ekim 1826'da Evkaf Nezareti kurulmuş, vakıf kuruluşlarının yönetimi ile görevli ve "nezaret" olarak adlandırılan pek çok yönetim birimi ortaya çıkmıştır. Böylece kütüphanelerin yönetimi de Evkaf Nezareti kanalı ile devlet yönetimine bağlanmış oluyordu (Baysal:Cumhuriyet Ans.:1308).

Tanzimatın ilanı ile toplumdaki gelişme ve değişme, önce hukuki ve askeri alanda başlatılan toplumu yeniden düzenleme çalışmaları, kütüphane anlayışında da etkili olmuştur.

Tanzimatın ilanını izleyen dönemde devlet teşkilatında yapılan düzenlemeler, kütüphaneler alanında da görülür. Maarif Nezareti'nin kurulmasından sonra, Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne göre kütüphaneler Meclis-i Kebir-i Maarif'in alt birimi olan Daire-i İdare'ye bağlıdır (Çavdar,1995:74).

Tanzimatla birlikte ortaya çıkan batı örnekli okul ve cemiyetlerin kurulması, devletin idari teşkilatında yapılan değişiklikler, yabancılara sağlanan eğitim hakları, bilginin akışını ve aktarılmasını gerekli kıldığından bu kurumlar beraberinde kütüphanelerini de getirmişlerdir.

Devlet teşkilatında meydana gelen değişimler farklı idari birimleri ortaya çıkardığı için, bu birimlerin bilgi ihtiyacı, resmi daire kütüphanelerinin kuruluşuna yol açmıştır. Batılılaşma hareketlerine bağlı olarak bilim ve meslek cemiyetlerinin kurulmaya başlaması, cemiyet kütüphanelerini ortaya çıkarmıştır. Siyasi ideolojinin islamcılık ve Osmanlıcılıktan Türkçülüğe geçişi, millet kavramını yaratırken, milli kütüphane kurma çalışmalarını başlatmıştır. Kütüphane-i Umumiler ise mevcut Kütüphanelerin yetersizliği karşısında kurulmuştur

Türk kütüphaneciliğinde anlayış düzeyindeki gelişmeler 1839 Tanzimat İlanı ile değil 1856 "Islahat Fermanı" nın çıkışından sonra görülmeye başlanmıştır.

1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi çıkmış ve bu nizamname Maarif Nezareti'ni okullarla birlikte kütüphaneleri de gözetim ve denetim sorumluluğu ile yükümlü kılmıştır. Bu nizamname ile devlet, kütüphane kurumunu ilk kez devletin eğitim politikası çerçevesi içinde ele alıyor ve bir kamu görevi olarak "tescil" ediyordu (Baysal,Cumhuriyet Ans.:1308).

Bu nizamnamenin ardından 1869-1871 yılları arasında Meclis-i Maarif Başkanlığı görevinde bulunan Münif Efendi ile Hariciye Mektupçusu Ethem Pertev Paşa Sadrazam Ali Paşa'ya İstanbul'da bir "Millet Kütüphanesi" yapılması konusunda, "layiha" vermişlerdir. Fransız notasındaki "halk kütüphaneleri kurulması" maddesi yerine, layihada "bilaistisna umum ahaliye mahsus" bir kütüphane kurulması önerisi yer almıştır (Baysal, Cumhuriyet ans. :1308).

1882'de "kütüphanelerin suret-i idaresi" konulu bir talimatname çıkarılmış, kütüphanelerin Maarif Nezareti Telif ve Tercüme Dairesi'ne bağlı kütüphaneler Müfettişliğince denetleneceği belirlenmiş, aynı yıl devlet eliyle kurulmuş ilk büyük kütüphane olarak "Kütüphane-i Umumi" (bugünkü Beyazıt Devlet Kitaplığı) açılmıştır (Baysal,Cumhuriyet Ans.:1308).

1911 yılında ise İkinci Meşrutiyetle özdeşleşen İttihat ve Terakki Cemiyeti Kongresi'nde "bilumum kütüphanelerin imar ve idame-i intizamları ve payitahtta mükemmel bir kütüphane-i milli tesisi" de öneriler arasında yer almış ve bütün kütüphanelerde bir ıslahat hareketi başlamıştır (Baysal, Cumhuriyet Ans.:1309).

Bu hareketle pekçok kutuphanenin dekorasyonu değişmiştir. Minderler atılmış ve masa sandalyeli oturma biçimine geçilmiştir. Dolaplar değiştirilmiştir. Bazı omarımlar yapılmıştır. Elektrik bu dönemde kütüphanelere gelmiştir.

1.5.Kitabın Gelişimi ve Önemi

Arapça (Keteb-Yazmak) mastarından türetilmiş olan, kitap sözcüğünün asıl anlamı, yazılı olan şeydir. Çoğulu, kütüb'dür.

Kitabın önemli iki maddi bileşeni kağıt ve yazıdır. Dolayısıyla yazıdaki ve kağıttaki gelişim ve buluşlar doğrudan kıtabı etkilemiştir.

Yazı M.Ö. 4000 yılında Sümerler tarafından bulunmuştur. İlk örnekleri Sümer kenti olan Uruk şehrinde yapılan kazılarda ortaya çıkmıştır.

Kağıdın bulunuşu zor ve uzun bir süreç sonunda mumkün olmuştur. Kil tabletler, tahta parçası, parşömen, kumaş, ipek vb. çeşitli maddeler kağıt yerine kullanılmıştır. M.S.105 yılında Çin'de bitki kabukları, kenevir, paçavra, pamuk kalıntıları ... gibi maddeler kullanılrak kağıt icad edilmiştir. Buradan göç yollarıyla Avrupa'ya ulaşmıştır. İlk kağıt fabrikası Bağdat'ta Harun Reşid zamanında 794 yılında kurulmuştur. Türklerde ilk kağıt fabrikası ise 1774 yılında Yalova'da kurulmuştur. Kağıdın bulunuşuyla kitap sayısında artış olmuştur.

Matbaa bulunana kadar ve yaygın hale gelene kadar kitaplar el yazması olarak hazırlanmaktaydı. El yazması kıtap, hem pahalı olması hem de çoğaltılması için gerekli olan zaman ve emeğin çokluğu nedeniyle ekonomik değildi. Bu nedenle kitabın daha kolay çoğaltılması için bir takım teknikler geliştirilmeye çalışılıyordu.

İlk basım işlemini İ.S. 2. yüzyılda Çinliler gerçekleştirdi. Bilinen ilk basılmış kitap 868'de Çin'de basılan Diamond Sutra (Elmas Sutra)'dır. Bunu yıllara yayılan çalışmalar izlemiştir. Bütün bu öğeleri birleştirerek tıpo baskı tekniğını geliştiren (1450) Gutenberg oldu.

Osmanlılarda ilk basımevi, 1493'te İstanbul'da İspanya'dan göç eden musevilerce kuruldu. Bunu 1567'de Ermeni basımevi, 1627'de Rum basımevi izledi. Gayrimüslümler İstanbul dışında da basımevleri kurdular. Matbaanın müslüman halk tarafından kullanılışı bukadar erken olmamıştır. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Din adamlarının kötüleyici tutumları yanında, kitap çoğaltarak geçimlerini sağlayan hattatların işlerine engel olacağı düşüncesi bu sebepleri oluşturur. İbrahim Müteferrika tarafından ilk türk basımevi 1727 yılında kuruldu. Yirmisekiz Çelebizade Sait Efendi'nın de desteğiyle açılan "basmahane" ilk kitap olarak Vankulu Lügatı basılmıştır. Kitabın basım tarihi ise 1729'dur.

2.İSTANBUL'DAKİ OSMANLI DÖNEMİ KÜTÜPHANE YAPILARI

2.1. İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Kütüphane Yapıları

Ahmet Küçükkalfa'nın (1985:59) tesbitlerine göre, İstanbul'daki Osmanlı Dönemine ait kütüphaneler şunlardır:

1. Fatih Camii Kütüphaneleri
   a) Cami İç Kütüphanesi
   b) Fatih'ın İlk Kütüphanesi
   c) Carullah Veliyyüddin Kütüphanesi
   d) Sultan I.Mahmut Kütüphanesi
2. Topkapı Sarayı Kütüphaneleri
   a) Topkapı Sarayı (Enderun) Kütüphanesi
   b) Topkapı Sarayı Dış Kütüphanesi
3. Şehit Ali Paşa Kütüphanesi
4. Ragıp Paşa Kütüphanesi
5. Ayasofya Kütüphanesi
6. Atıf Efendi Kütüphanesi
7. Şeyhülislam Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi
8. Köprülü Kütüphanesi
9. Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi
10. Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi
11. Aşir Efendi Kütüphanesi
12. Yeni Camı Kütüphanesi
    a) Türbe kütüphanesı
    b) Sultan Ahmet III Kütüphanesi
13. Hamidiye Kütüphanesi
14. Husrev Paşa Kütüphanesı
15. Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi
16. Galata Mevlevihanesi Kütüphanesi

27. Çorlulu Ali Paşa Kütüphanesı
28. Yeni Kapı Mevlevihanesi Kütüphanesi
29. Esat Efendi Kütüphanesı
30. Pertevniyal Camii Kütüphanesi
31. Süleymaniye Camii Kütüphanesi
32. Cabirizade Kütüphanesi
33. Şeyh Zafir Kütüphanesi
34. Amcazade Hüseyin Paşa kütüphanesi
35. Şehzade Camii kütüphanesı
36. Bezmi Alem Sultan Kütüphanesi
37. Galata Sarayı Kütüphanesi
38. Fatma Sultan Sarayı Kütüphanesı
39. Yahya Efendi Dergahı Kütüphanesi

Bu kütüphaneler içinde kütüphane amaçlı inşaa edilmiş olanlarla, sonradan kütüphane olarak işlevlendirilenler bulunmaktadır. Ya da kütüphane olarak adlandırılmasına rağmen, kütüphane yapısı olmayıp, cami içinde sonradan ayrılmış, dolap ya da oda kütüphaneleri de vardır. Yapılan bu tesbitte bu açıdan yaklaşılmamıştır. Örneğin: Topkapı Sarayı dış kütüphanesi (Ağalar Camii), Süleymaniye Kütüphanesi sonradan kütüphane olarak işlevlendirilmiştir.

2.2.Katalog Çalışmasına Dahil Edilen Kütüphane Yapıları

Yukarıda belirtilen kıstaslara göre aşağıdaki yapılar katalog çalışmasına dahil edilmiştir. Şöyle ki: Bu yapılar kütüphane olarak inşa edilmiş olup, sonradan kütüphane olarak işlevlendirilmemiştir.

2.2.1. Koprulu Kütüphanesı
2.2.2. Feyzullah Efendı Kütüphanesi
2.2.3. Çorlulu Alı Paşa Kütüphanesı
2.2.4. Şehıt Ali Paşa Kütüphanesi
2.2.5. III.Ahmet Kütüphanesi
2.2.6. Damat Ibrahim Paşa Kütüphanesi
2.2.7. Ahmedıye Kütüphanesi
2.2.8. Valide Türbesı Kütüphanesi
2.2.9. Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi
2.2.10. Carullah Efendi Kütüphanesi
2.2.11. Mirzazade Kütüphanesi
2.2.12. Ayasofya Camii Kütüphanesi
2.2.13. Atıf Efendi Kütüphanesı
2.2.14. Aşir Efendi Kütüphanesi
2.2.15. Fatih Camii Kütüphanesı
2.2.16. Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi
2.2.17. Nuruosmanıye kütüphanesı
2.2.18. Amcazade Hüseyın Paşa Kütüphanesı
2.2.19. Ragıp Paşa Kütüphanesi
2.2.20. Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi
2.2.21 Murat Molla Kütüphanesi
2.2.22. Hamidıye Kütüphanesi
2.2.23. Hacı Selım Ağa Kütüphanesi
2.2.24. Halet Efendı Kütüphanesı

2.2.25. Küçük Efendi Kütüphanesi

2.2.26. Pertev Paşa Kütüphanesi

2.2.27. Hüsrev Paşa Kütüphanesı

2.2.28. Esat Efendi Kütüphanesi

2.2.29. A.Nafiz Paşa Kütüphanesi (Yenikapı Mevlevihanesi Kütüphanesi)

2.2.30. Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi

2.2.31. Azız Mahmut Hüdaı Kütüphanesı

2.2.32. Hacı Mahmut Efendı Kütüphanesı (Yahya Efendı Dergahı Kütüphanesı)

2.2.33. Şeyh Zafir Türbesı Kütüphanesi

2.2.34. Cabirzade Kütüphanesi

KATALOG

ADI	Köprülü Kütüphanesi
YERİ	Çemberlitaş
YAPIM YILI	1661
YAPTIRAN	Fazıl Ahmet Paşa
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	4.Mehmet
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kütüphane
TÜRÜ	Bağımsız
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, revak

VAZİYET PLANI

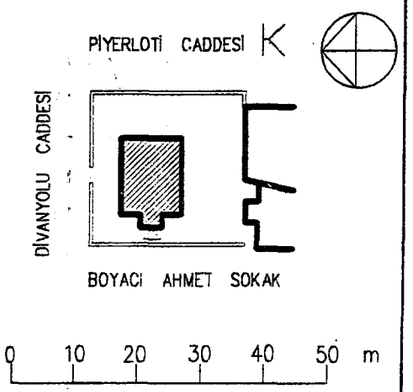

PLAN TİPİ

- Konumuna göre:

Bağımsız

Zeminden yükseltilmiş

- Okuma salonuna göre:

Merkezi – Kare

PLAN KROKİSİ

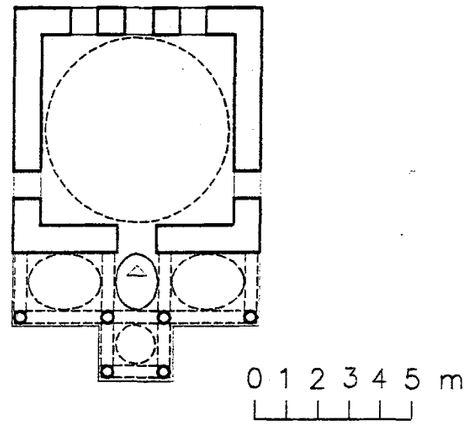

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

- Özgün işlevini sürdürmektedir.
- 1768, 1876, 1911, 1950 yıllarında onarım geçirmiştir.
- Mevcut dekorasyon 1911 yılına aittir.
- Yapısal bir problemi yoktur.
- Genel olarak iyi durumdadır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Revaka bitişik	PENCERE	ADEDİ: 12	ALT SIRA: 5	ÜST SIRA: 7
BOYUT /ALAN	6.9 x 6.9 = 47. 61 m2		EN / BOY: 0.9/1.35;1/1.7 m	ALAN: 11.08 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.23
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	1m		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY	1.2 / 2.1 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe		MALZEME	Ahşap – dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Kündekari Mermer işçiliği		YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi		BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Kalem işi		ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– 3 adet alt sıra pencere – 3 adet tepe penceresi	– 1 adet alt sıra pencere – 2 adet tepe penceresi	– 1 adet alt sıra pencere – 2 adet tepe penceresi

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE			ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA			KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		Okuma salonuna bitişik
BOYUTU		2.7 x 8.4 m 1.9 x 2.5 m
KEMER BİÇİMİ		Sivri – teğet
KEMER MALZEMESİ		Sıvalı
GEÇİŞ ÖGESİ		Pandanftif
ÖRTÜ BİÇİMİ		Kubbe
KAPLAMA MALZEMESİ		Kurşun
DÖŞEME KAPLAMASI		Mermer
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	Dairesel
SÜTUN	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	3 m
SÜTUN	BAŞLIK	Yedi – sekiz
SÜTUN	BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	KEMERDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	DUVARDA	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yedi – sekiz
BEZEME TÜRÜ / YERİ	SÜTUNDA	Yok

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.1. KÖPRÜLÜ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Köprülü Mehmet Paşa, küllıyesi içinde bir kütüphane yaptırmayı düşünmüş, ancak yaptıramadan ölmüştür. Ölümü üzerine, vasiyetını oğlu yerine getırmıştır. Mimarı bilinmeyen yapı, Köprülü Mehmet Paşa'nın oğlu Fazıl Ahmet Paşa tarafından, Paşa'nın vasıyeti üzerine 1661 tarihinde yaptırılmıştır Osmanlı kütüphaneleri içinde, bılinen ilk bağımsız kütüphane yapısıdır.

Yakın Çevre Yapıları

İstanbul'un önemlı tarihi yapılarının bulunduğu Dıvanyolu Caddesi üzerindeki kütüphanenin yakın çevresi, nitelikli tarihi yapılarla çevrelenmiştir.

Köprülü Külliyesi'nin diğer yapıları (dershane, mescit, medrese, dükkanlar, çeşme, türbe ve sebil) aradaki yolla kütüphaneden ayrılmıştır. Yolun karşısında ise II. Mahmut Türbesi, Çemberlitaş, Çemberlitaş Hanı, Atik Ali Paşa Camii ... gibi yapılar bulunur.

Konumu Ve Yeri

Eminönü İlçesi'nde Divanyolu'nda II Mahmut Türbesı karşısındadır.

Külliyenin diğer yapılarından sonra, külliyeden bağımsız olarak planlanmıştır. Üç tarafı yolla çevrılı bır bahçe ıçıne yerleştırılmıştır. Zemınden yükseltilerek konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Bir avlu içindeki kütüphane, okuma salonu ve revak bölümlerinden oluşur.

Merkezi planlı, kare biçiminde, zeminden yükseltilmiş, bağımsız bir yapıdır. 4 basamakla ulaşılan revak "T" şeklinde öne çıkar ve 4 gözlüdür. Giriş eksenindeki basık kemerli kapıdan, bir rüzgarlıkla okuma salonuna girilir.

Özgün kıtap dolabı ve nışı yoktur.

Cephe Özellikleri

Giriş cephesi; 4 gözlü revağı, revağın ilginç öne çıkışı ve sivri kemerleri ile hoş ve değişik bir çözüm oluşturur. Altı adet mermer sütun tarafından taşınan kemerler, sıvanmıştır. Sütunlar yedi-sekiz bezemeli mermer başlıklıdır. Giriş kapısı orta aksta ve basık kemerlidir. Bu cephede pencere bulunmaz. Giriş duvarı ve saçağı sıvanmıştır.(Resim 2.1)

İki yan cephe birbirinin aynı özelliktedir. İkişer adet sivri boşaltma kemerli dikdörtgen tepe pencerelerinin altında, birer adet alt sıra pencere bulunur. Arka cephede ise, üç adet sivri boşaltma kemerli tepe penceresi ve altında, yine üç adet alt sıra pencere vardır. (Resim 2.2)

Duvarlar moloz taş - tuğla almaşık örgülüdür.

Osmanlı Mimarisinın Klasık cephe anlayışını yansıtır

Strüktür

Tek hacimli kare plandan oluşan yapının üzeri kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş içte pandantifle, dışta ise sekizgen kasnakla sağlanır. Öne çıkan "T" planlı revak , arkada üç adet elipsoid, önde bir adet kubbe ile örtülüdür.

Duvarlar 102 cm kalınlığındadır.

Bezeme

Kubbe ortasında, eteğinde, pandantiflerde ve kapı üzerinde kalem işi süslemeler vardır. Bunlar geç devir "C" ve " S" kıvrımlı, kahverengi, siyah, kırmızı renklidir. (Resim 2.3)

Mermer revak sütunları, yedi- sekiz bezemeli başlıklıdır

Aydınlatma

Yapı toplam 12 adet pencere ile iyi bir doğal aydınlatmaya sahiptir. Özgün "yapay aydınlatmaya" dair bir ize rastlanmamaktadır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Yapı 1768, 1876, 1911, 1950 yıllarında çeşitli onarımlar geçirmiş. 1911 yılında Evkaf Nazırı Hayri Efendi zamanında başlatılan kütüphaneleri yenileştirme hareketi sırasında, elektirik gelmiş, kitap dolapları yapılmış, minder ve rahleler kaldırılarak, yerine masa ve sandalyeler konmuştur. (Resim 2.4)

Temsil ettiği yapı türünün bilinen ilk örneği olması nedeniyle, özgün işlevini özgün dekorasyonu ile sürdürmesi ilginç olabilir. Boylece devrin kütüphane yapısını, bir çeşit canlandırma ile, günümüze aktarmak ve tanıtmak mümkündür.

Resim 2.1:Ön cephe

Resim 2.2:Yan cephe

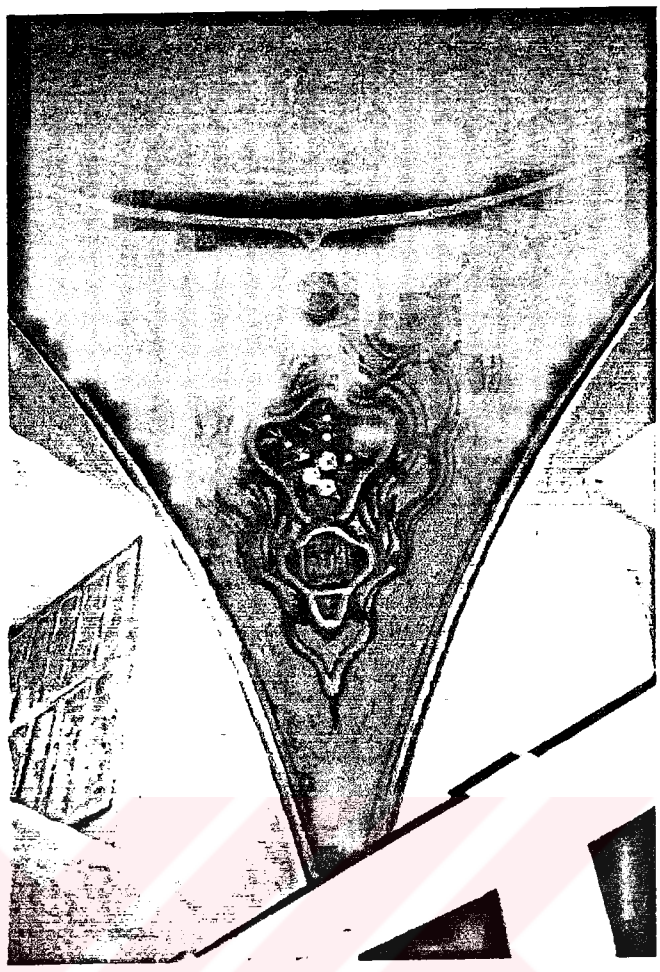

Resim 2.3:Kalem işi bezeme

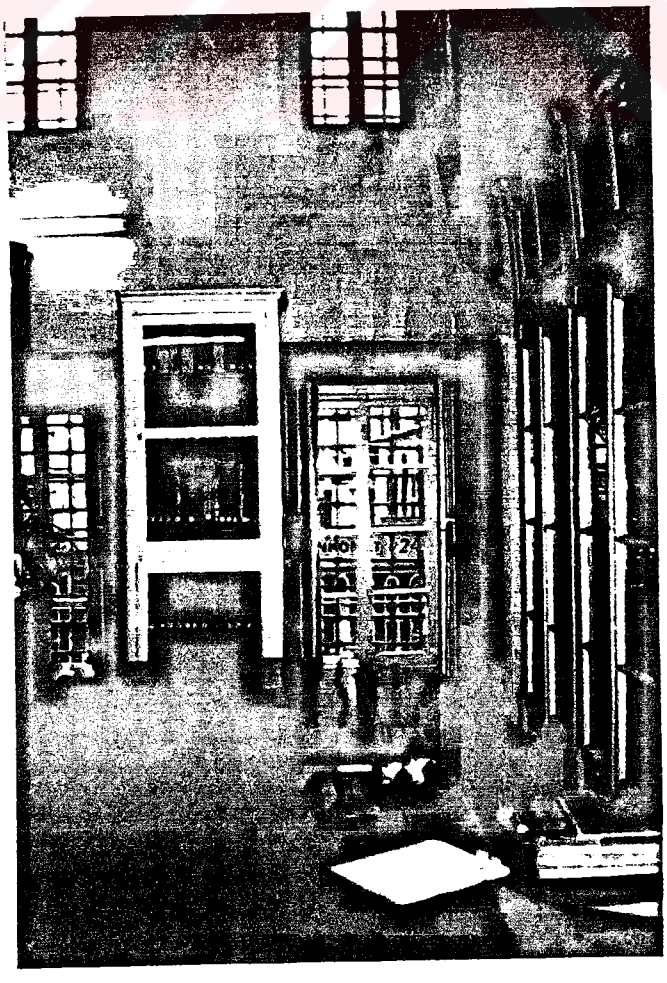

Resim 2.4:Kitap dolabı

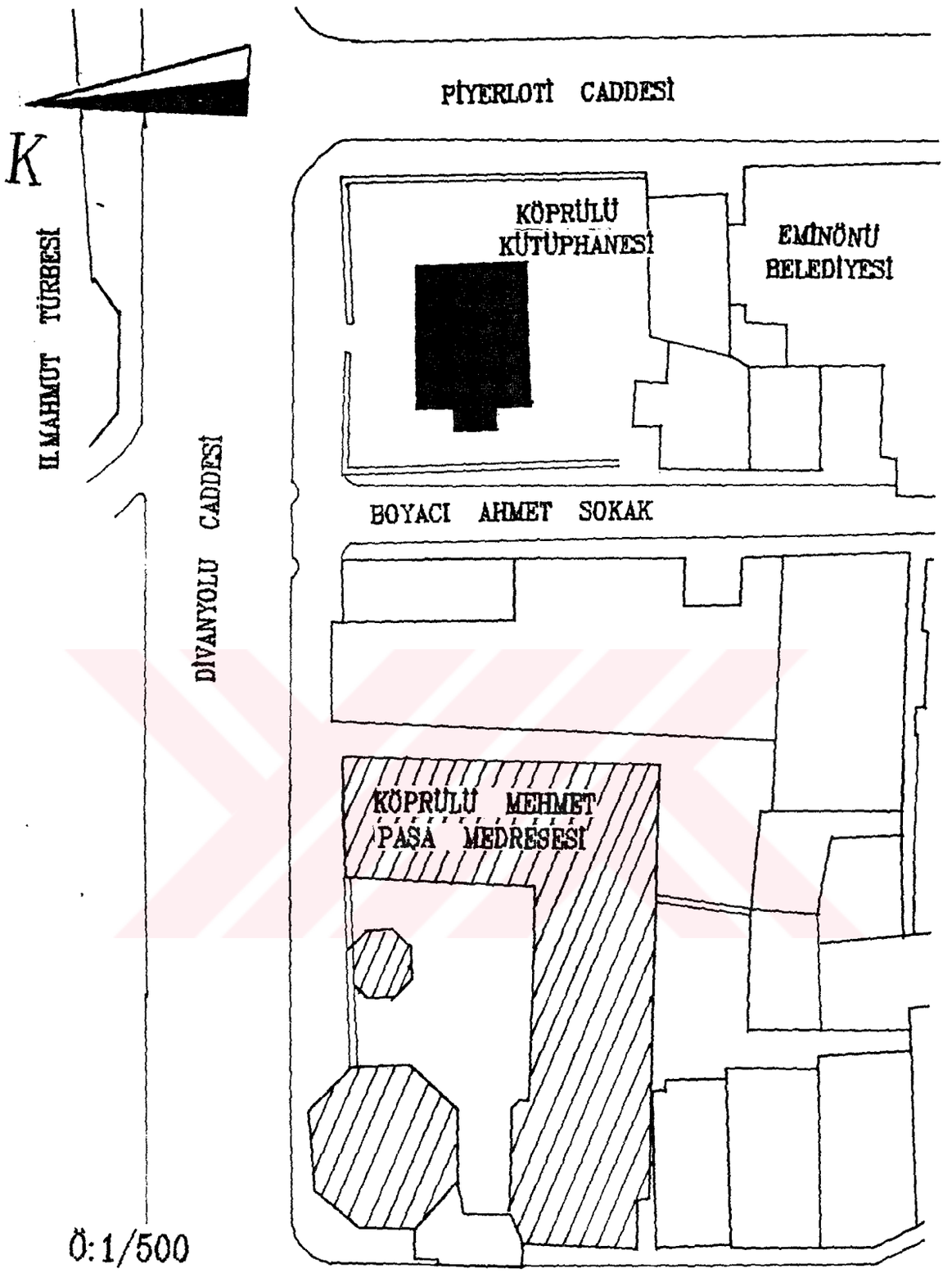

Çizim 2.1: Vaziyet Planı

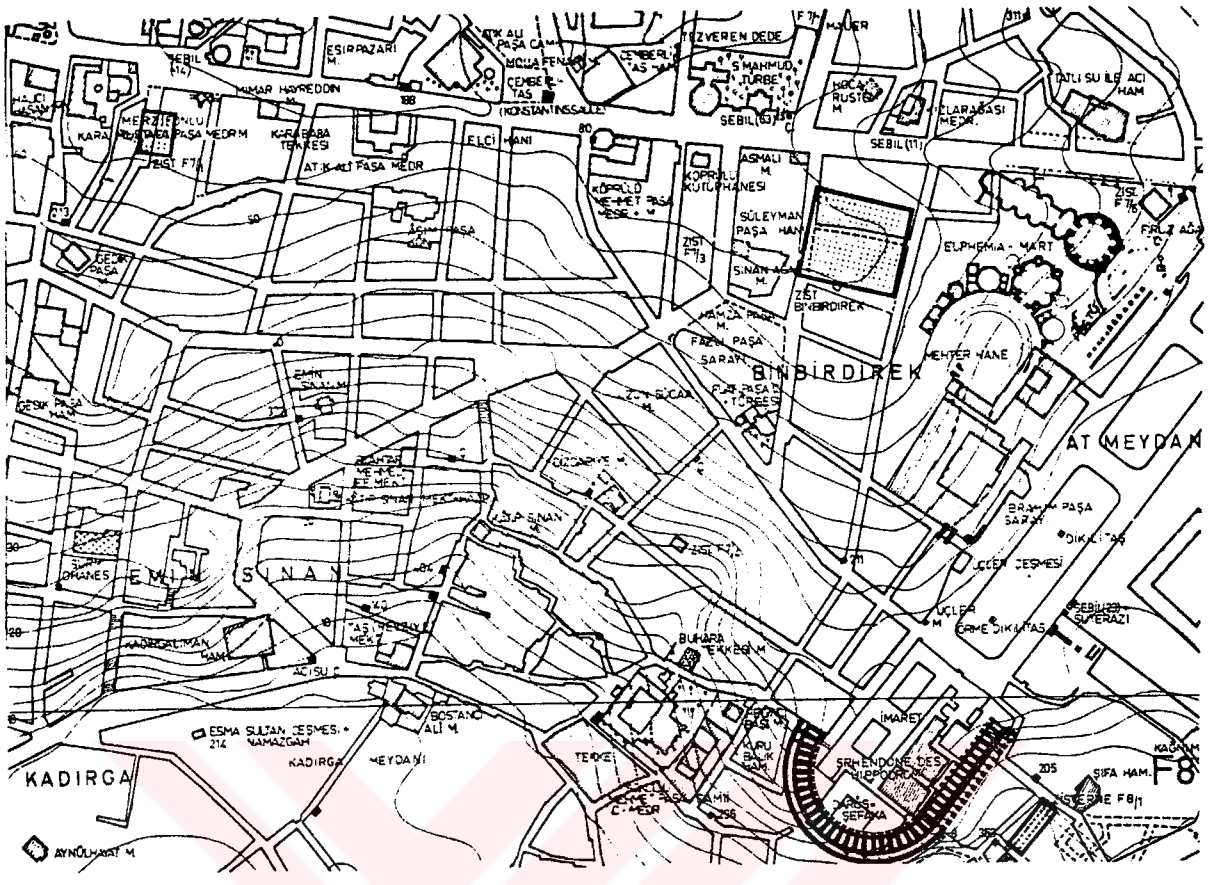

Harita 2.1:Müller - Wiener

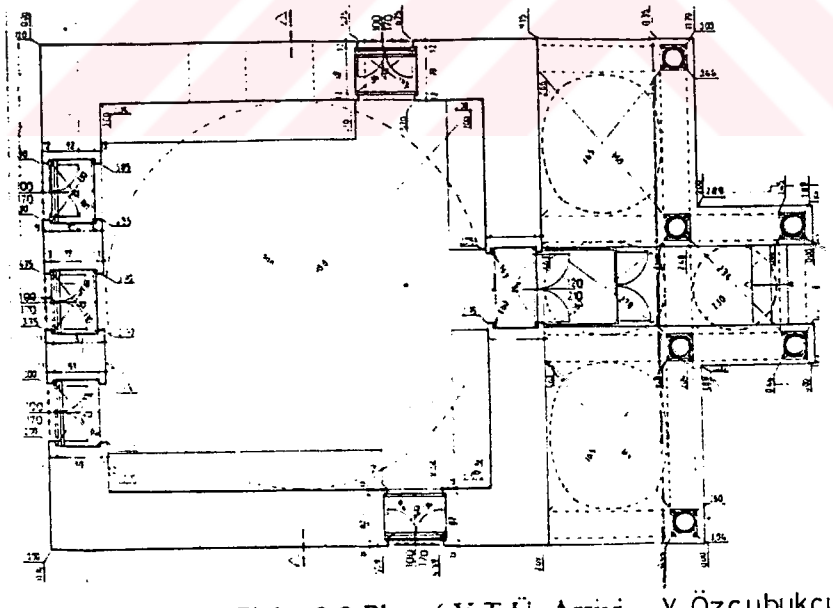

Çizim 2.2:Plan (Y.T.Ü. Arşivi Y.Özçubukçu)

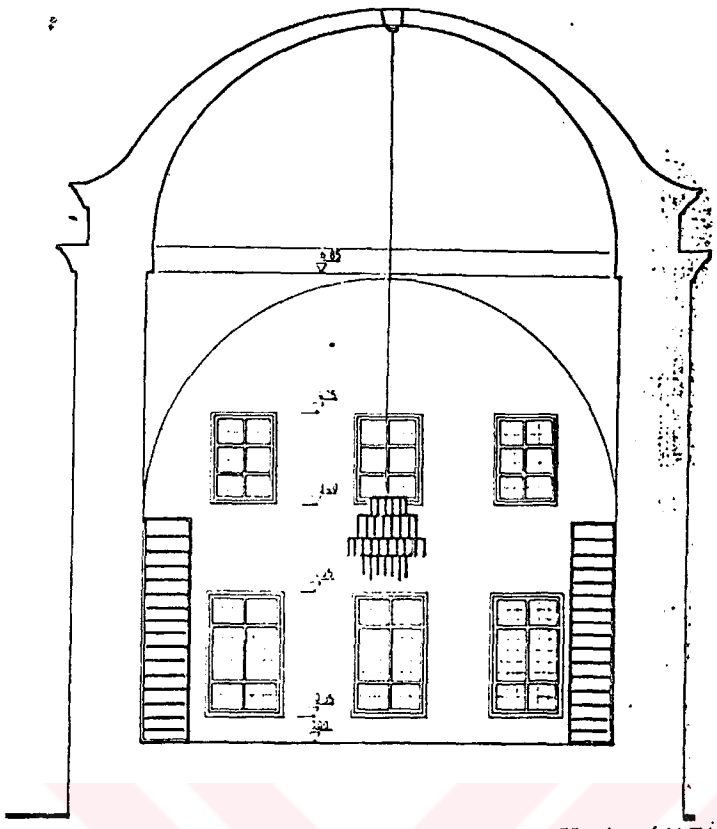

Çizim 2.3:Kesit (Y.T.Ü. Arşivi_Y. Özçubukçu)

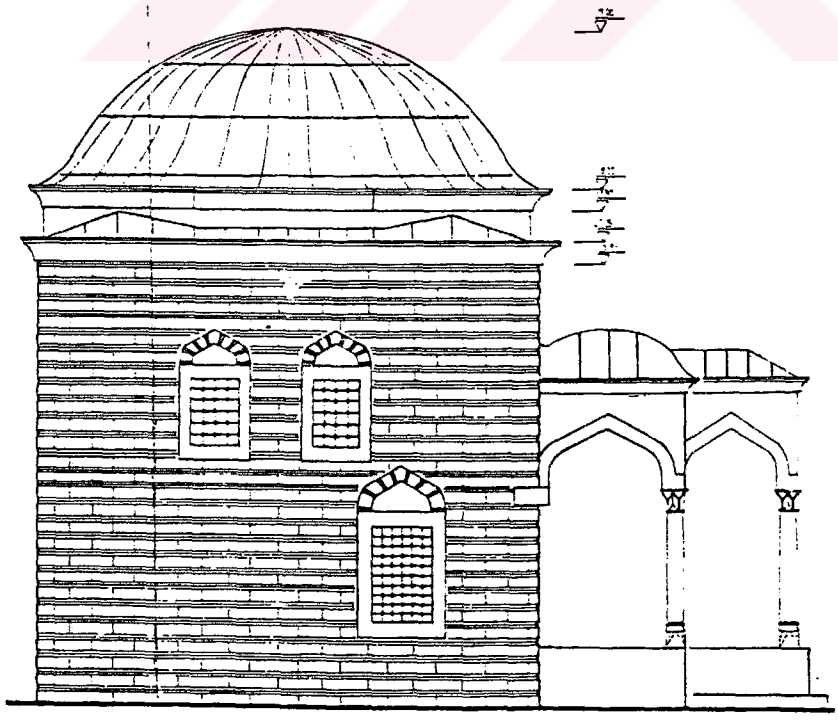

Çizim 2.4:Cephe (Y.T.Ü. Arşivi_Y. Özçubukçu)

KATALOG

ADI	Feyzullah Efendi Kütüp.
YERİ	Fatih Millet Caddesi
YAPIM YILI	1700 / 1
YAPTIRAN	Feyzullah Efendi
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	II.Mustafa
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kütüphane (Toplantı salonu)
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, Revak

VAZİYET PLANI

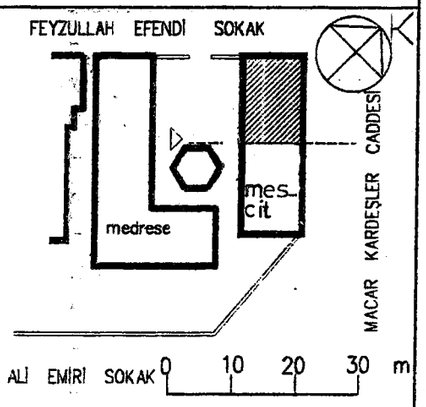

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:

Külliye içinde, başka yapıya bitişik.

Birinci katta.

– Okuma salonuna göre:

Merkezi – kare

PLAN KROKİSİ

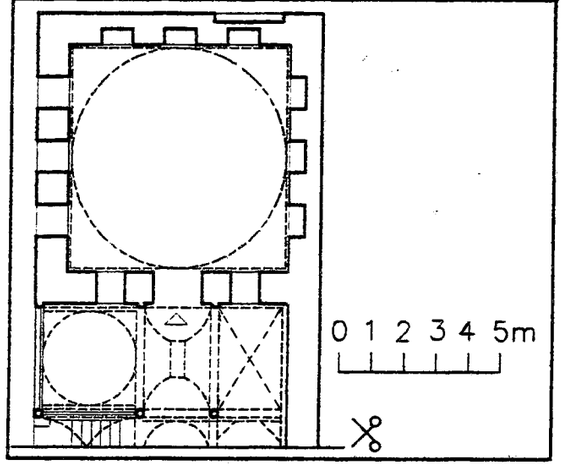

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Feyzullah Efendi Medresesi'nin tamamı, sıbyan mektebi ve kütüphane binası Millet Kütüphanesi adıyla hizmet vermektedir.

– Millet Kütüphanesi'nin konferans salonu olarak kullanılmaktadır.

– Kütüphane yaptığı bağış ve çalışmalarıyla katkıda bulunan Ali Emiri Efendi'nin adıyla anılmaktadır.

– Genel olarak iyi durumdadır. Yapısal bir problem taşımaz.

OKUMA SALONU

KONUMU	revakla bitişik	PENCERE	ADEDİ: 6	ALT SIRA: 5	ÜST SIRA: 1
BOYUT /ALAN	6.95 x 6.95 = 48.3 m2		EN / BOY: 95/174;92/212	ALAN: 11.4 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.24
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	1m		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY	1.17 /236 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe		MALZEME	Dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE	Yerden 28 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği, Kalem işi		YERİ: YATAYDA	Duvarda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ	6	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi		BOYUTU	95 – 98 / 212 cm	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Kalem işi		ŞEKLİ	Dikdörtgen	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Kalem işi		KAPASİTESİ	954	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.	12.71 m2	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	---		MALZEMESİ	Ahşap	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra pencere.	– Pencere yok.	– 1 adet tepe penceresi.	– 3 adet alt sıra pencere.

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE			ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA			KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		mescit ile okuma salonu arasında
BOYUTU		8.15 x 3.35 m
KEMER BİÇİMİ		Sivri – teget
KEMER MALZEMESİ		Mermer
GEÇİŞ ÖGESİ		Pandantif
ÖRTÜ BİÇİMİ		Kubbe – tonoz
KAPLAMA MALZEMESİ		Kurşun
DÖŞEME KAPLAMASI		Mermer
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	Sekizgen
SÜTUN	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	2.5 m
SÜTUN	BAŞLIK	Mukarnas
SÜTUN	BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi – Mukarnas
BEZEME TÜRÜ / YERİ	KEMERDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	DUVARDA	Kalem işi
BEZEME TÜRÜ / YERİ	GEÇİŞ ÖGESİNDE	Kalem işi
BEZEME TÜRÜ / YERİ	SÜTUNDA	Mukarnas

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.2. FEYZULLAH EFENDİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Feyzullah Efendi Külliyesi II. Mustafa'nın hocası Şeyhülislam Feyzullah Efendi tarafından 1700 / 1 yılında yaptırılmıştır.

Macar Kardeşler Caddesi'nin açılması sırasında (1910), Feyzullah Efendi Külliyesi'nin yıkılmasına karar verilmişti. Ancak, o yıllarda İstanbul Eski Eserleri Koruma Encümeni Onur Üyesi olan Fransız elçisinin eşi, çabalarıyla bu kararı durdurmuştur. Belediye tarafından, yerine meydan yapılması kararlaştırılan külliye, bu sayede yıkılmaktan kurtulmuştur.

Harap durumda bulunan külliye, 1916'da İstanbul Muhipleri Cemiyeti Tarafından onarılmıştır. Ali Emiri Efendi'nin kitap kolleksiyonunu bağışlaması ile de külliyenin tamamı kütüphane olarak işlevlendirilmiştir.

Kütüphane'nin iç kapı kitabesi şöyledir.

Li'llahi min beyti bih
Tebkal - ulumül- aliyat
Ni'me'l- sevabu erhu
Ve'l-bakiyatü's saliyat. (LA) (Resim 2.5)

Anlamı: Burası öyle bir mekandır ki, salih ve baki olan ve ruhlara sinen yüce ilimler tahsil edilir

Yakın Çevre Yapıları

Macar Kardeşler Caddesi boyunca sağlı sollu birçok tarihi yapı bulunmaktadır. Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi, Fatih Külliyesi, Dülgerzade Cami... bu önemli yapılardan bazılarıdır. Ayrıca Feyzullah Efendi Külliyesi'ni oluşturan medrese,

mescit, şadırvan, çeşme yakın çevresini oluşturur. (Çizim 2.5)

Konumu Ve Yeri

Kütüphane Fatih İlçesi, Sofular Mahallesi, Macar Kardeşler Caddesi üzerinde bulunan Feyzullah Efendi Külliyesi'nin cümle kapısından girişte solda yer alır. İki adet kare planlı mekanın revaklarından birleştirilmesi ile oluşturulan kütlenin, Feyzullah Efendi Sokağı tarafındaki kısmı kütüphanedir. İki tarafı yolla çevirili olan kütüphanenin , bir tarafı avluya, diğer tarafı ise mescite bakar.

Feyzullah Efendi Kütüphanesi külliye içinde, başka bir yapıya bitişik olarak, birinci katta konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Avludan mermer merdiven çıkılan, demir desteklere oturtulmuş uzun saçakları olan bölüm kütüphanenin ve mescidin revakıdır. (Resim 2.6) Burası ortak bir teneffüs mekanı olarak da düşünülebilir. İki kütleyi birleştiren revak, derinlemesine ve genişlemesine üç gözlüdür. Revaktan basık kemerli bir kapıdan kütüphaneye girilir. Kütüphane, okuma salonu ve revak mekanlarından oluşur. Okuma salonuna göre merkezi, kare planlıdır. Girişin karşısındaki ve sağındaki duvarlarda üçer adet niş bulunur. Özgün mobilya veya dolap yoktur.

Cephe Özellikleri

Cephe klasik mimarinin özelliklerini yansıtmaktadır.

Macar Kardeşler Caddesi'ne bakan cephe, bir tek tepe penceresi ile dışa açılmaktadır. (Resim 2.7) Feyzullah Efendi Sokağı'na bakan cephe ise tamamen sağırdır. Bu cephede bulunan çeşmenin haznesi kütüphanenin alt katıdır.

Avluya bakan cephede üç adet alt sıra pencere vardır. Tepe penceresi yoktur. İki yapıyı birbirine bağlayan revak dokuz gözlüdür. Orta gözde mermer basamaklı merdiven yer alır. Revak sütunları mukarnas başlıklıdır.

Cadde ve avlu cepheleri horasan harcıyla derzlenmiş küfeki taşındandır.

Strüktür

Kare planlı kütüphane mekanın üstü kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Revak ise kubbe ve tonoz ile örtülüdür. Revak örtüsü sivri kemerler aracılığı ile mermer sütunlar ve kalın beden duvarları tarafından taşınır.

Duvar kalınlığı 1 m dir. Duvarlar dışta horasan harçla derzlenmiş, küfeki taşındandır. İç duvar dokusu ise üzeri sıvalı olduğu için görülememektedir.

Bezeme

Basık kemerli kapı, içte ve dışta mermer işçilikli bezemelidir. İç kısmında kitabesi vardır. Kapı sövesi profilli, iki yanda baş hizasında ve kitabenin üzerinde mukarnas bezemelidir.

Pencere ve kapı üstlerinde alınlık şeklinde özgünlüğü şüpheli kalem işi bezemeler bulunmaktadır.

Aydınlatma

Kütüphane beş adet alt sıra, dört adet tepe penceresi ile aydınlanmaktadır. Özgün "yapay aydınlatmaya" dair herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Külliye'nin tamamı, "Millet Kütüphanesi" olarak hizmet vermektedir. Kütüphane kısmı konferanslar için de kullanılmakta ve Ali Emiri Efendi Salonu olarak anılmaktadır.

Genel olarak iyi durumdadır. Yapısal bir problemi yoktur. Özgün dolap ve dekorasyon mevcut değildir. Günümüz kullanım biçimine uygun olarak dekorasyonu yapılmıştır.

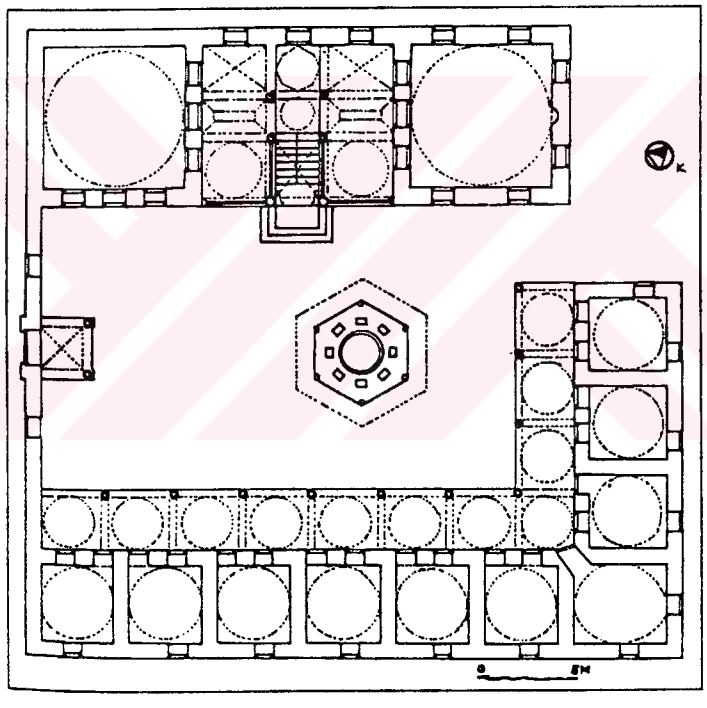

Feyzullah Efendi Medresesi'nin planı.
Zeynep Ahunbay

Çizim 2.5 :Feyzullah Efendi Külliyesi Yerleşim Planı (Ahunbay, Dünden Bugüne İstanbul Ans., C:3: S.309.)

Resim 2.5:Kapı iç görünüşü

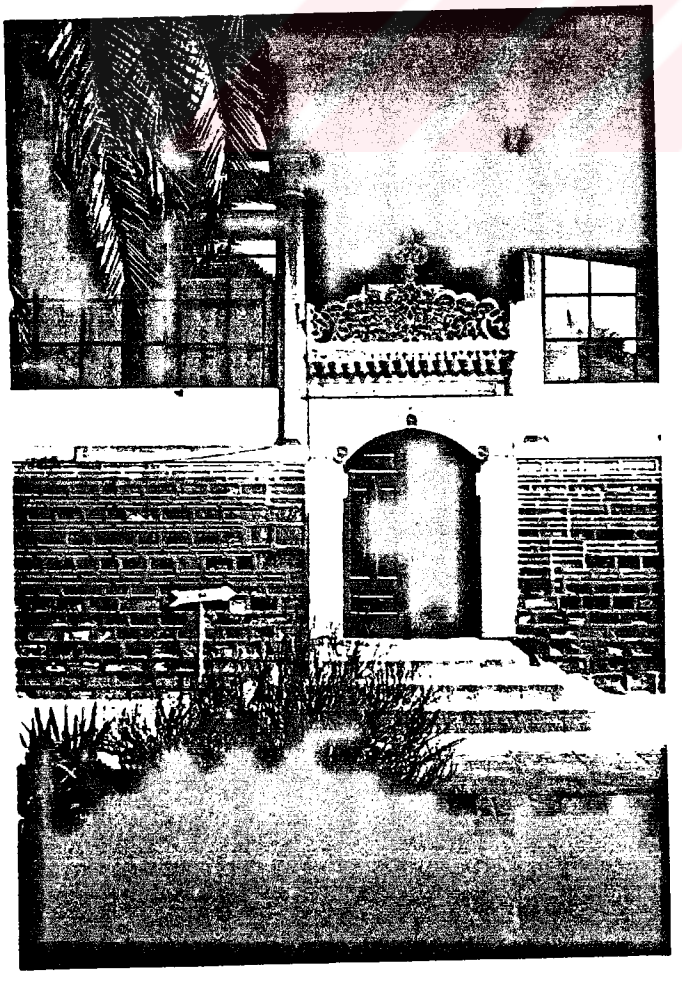

Resim 2.6:Kütüphane mektep giriş

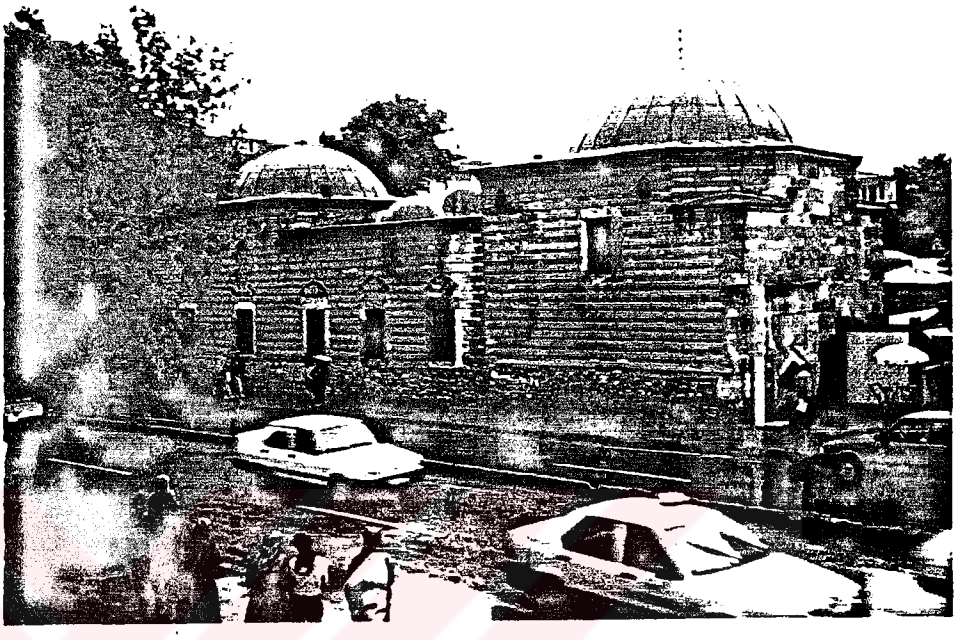

Resim 2.7:Yol cephesi

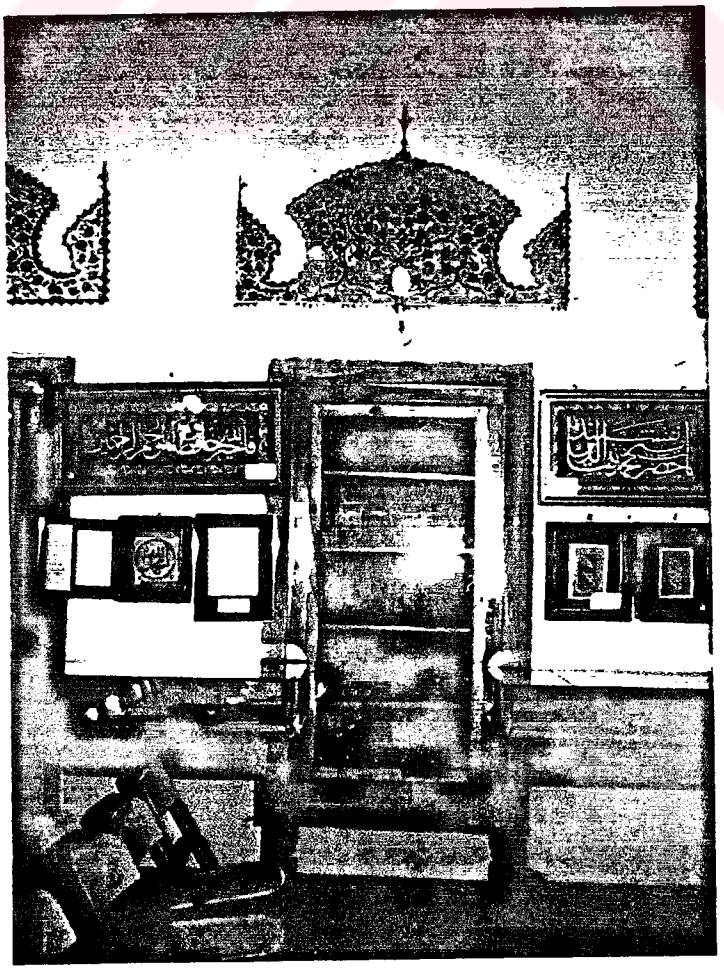

Resim 2.8:Kitap nişi

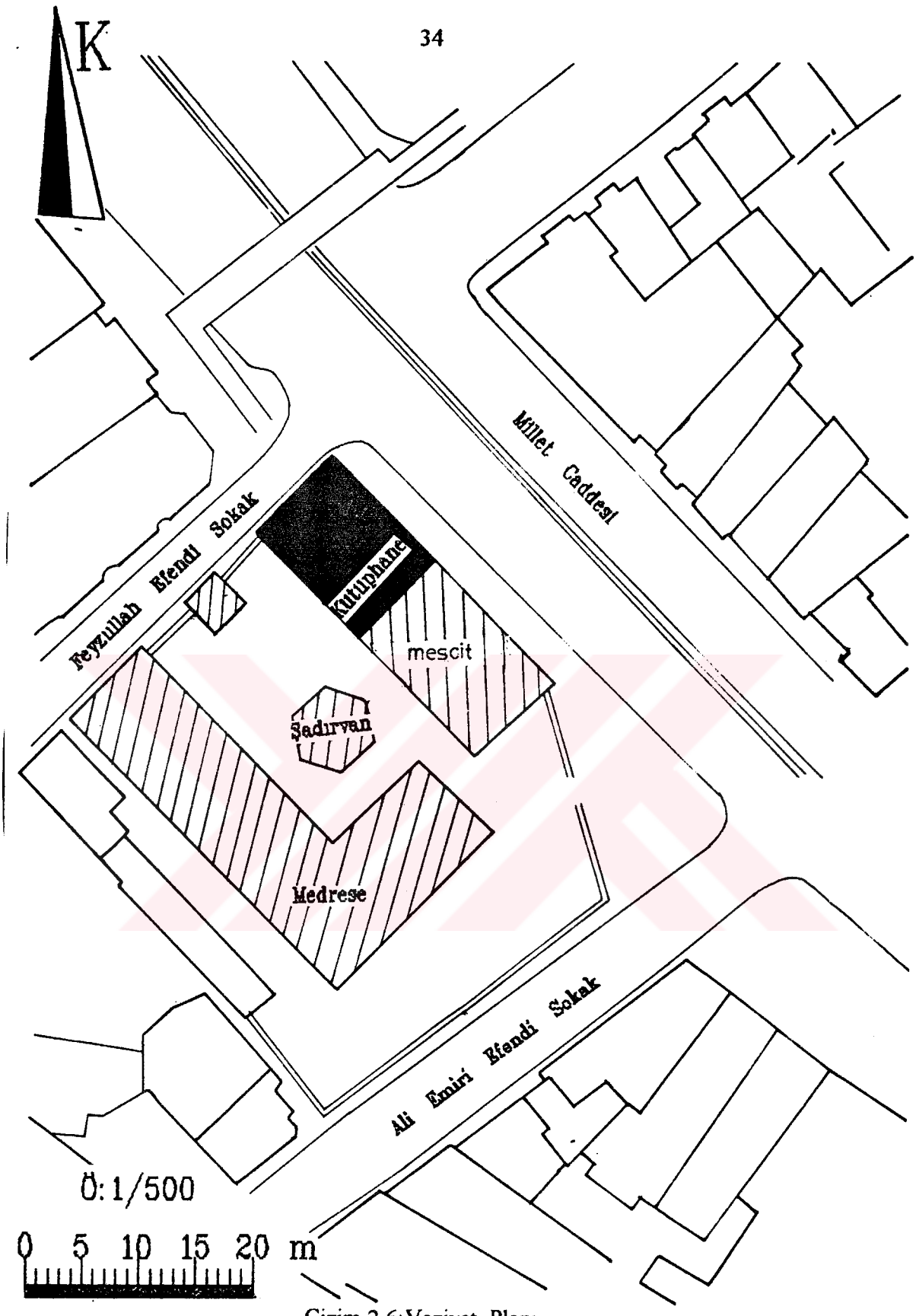

Çizim 2.6: Vaziyet Planı

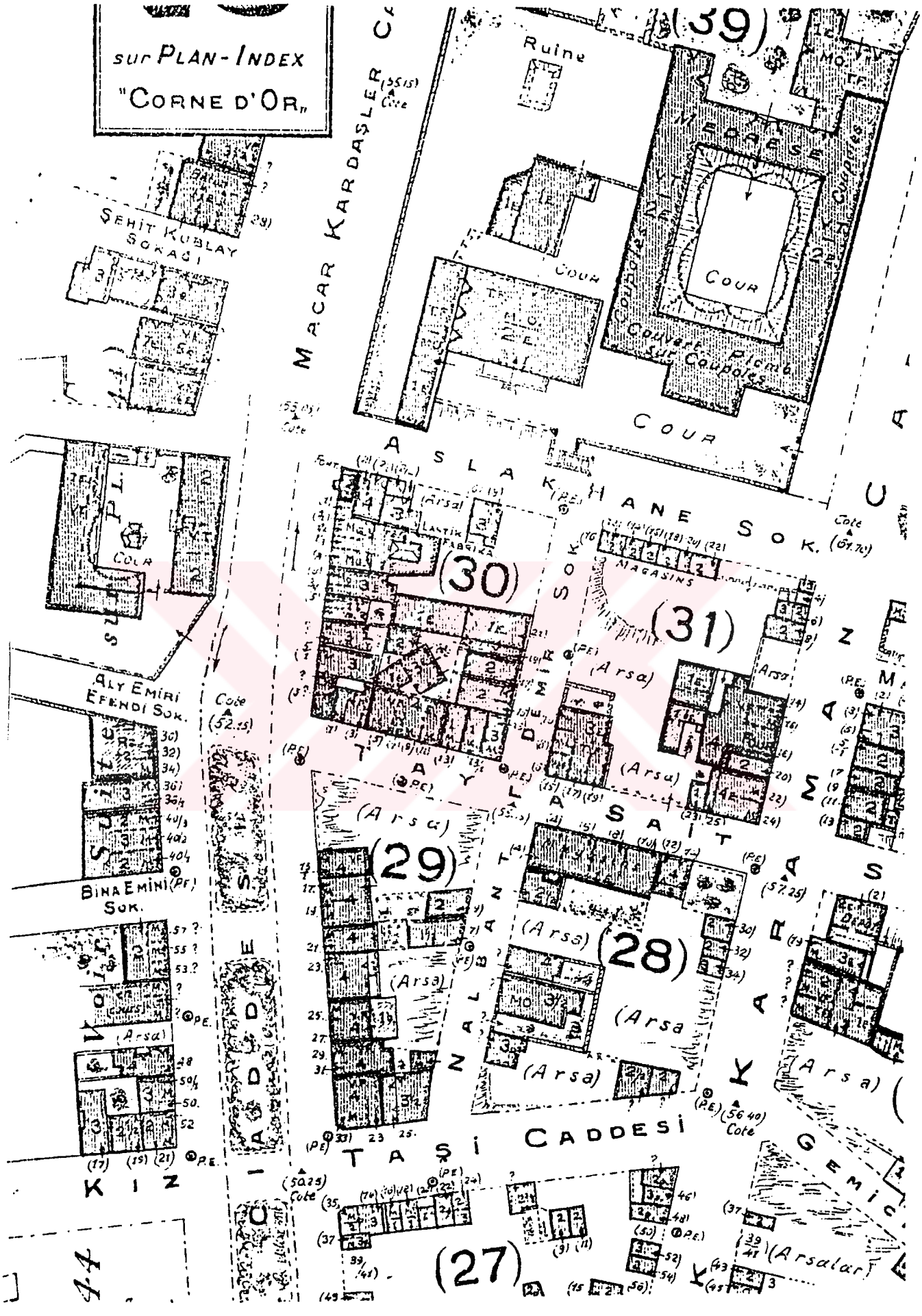

Harita 2.2: Pervititich

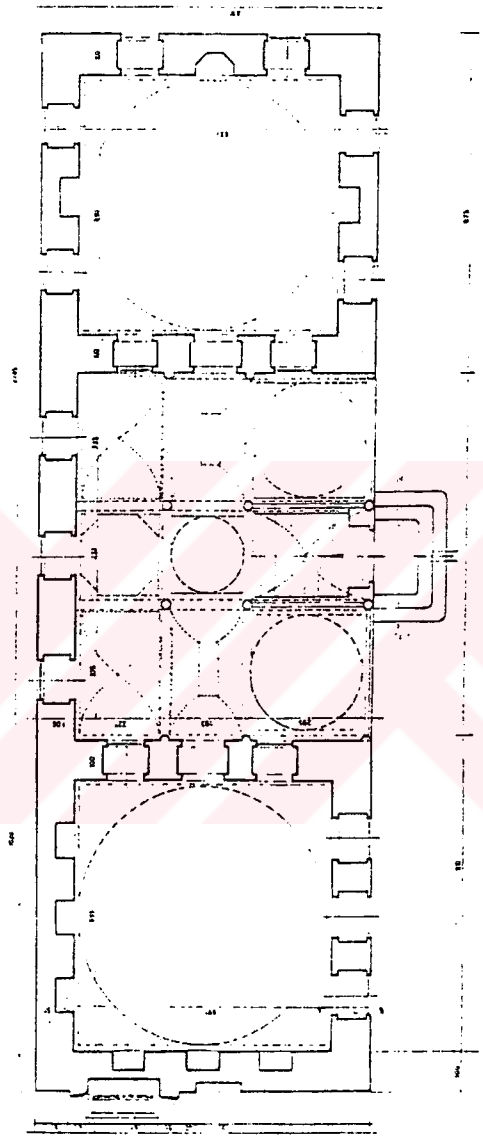

Çizim 2.7: Plan (Vakıflar Arşivi)

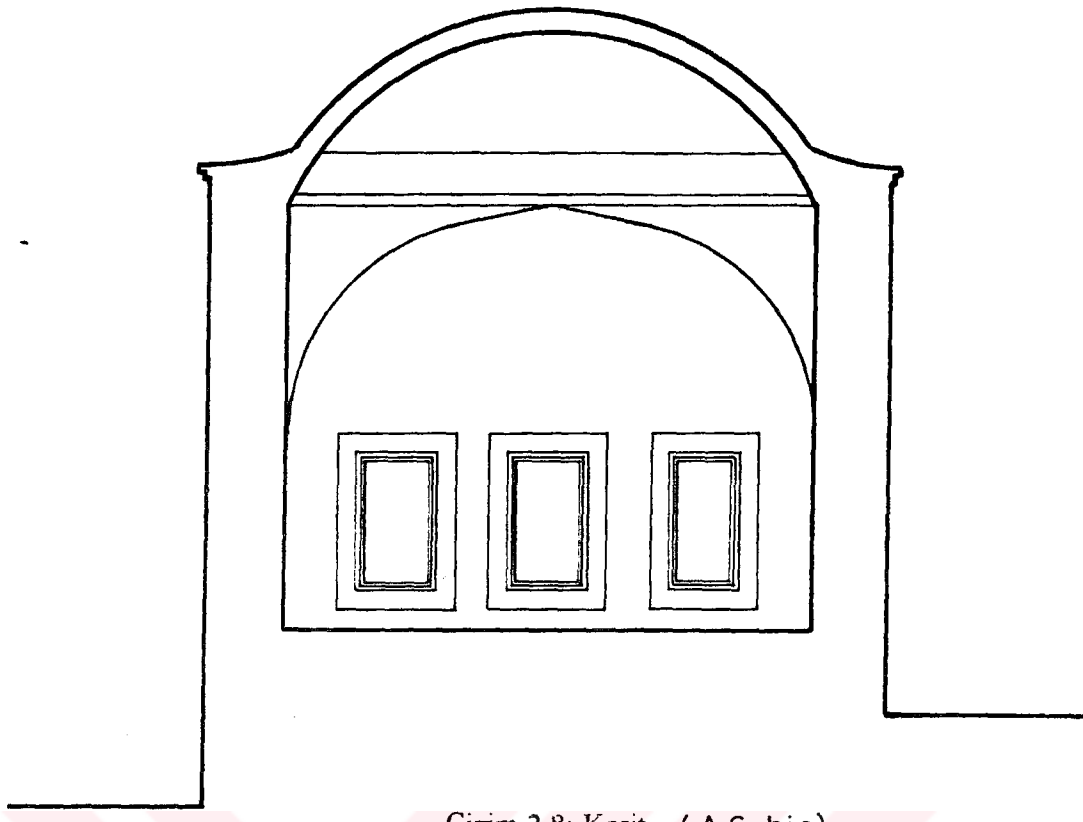

Çizim 2.8: Kesit (A.Şahin)

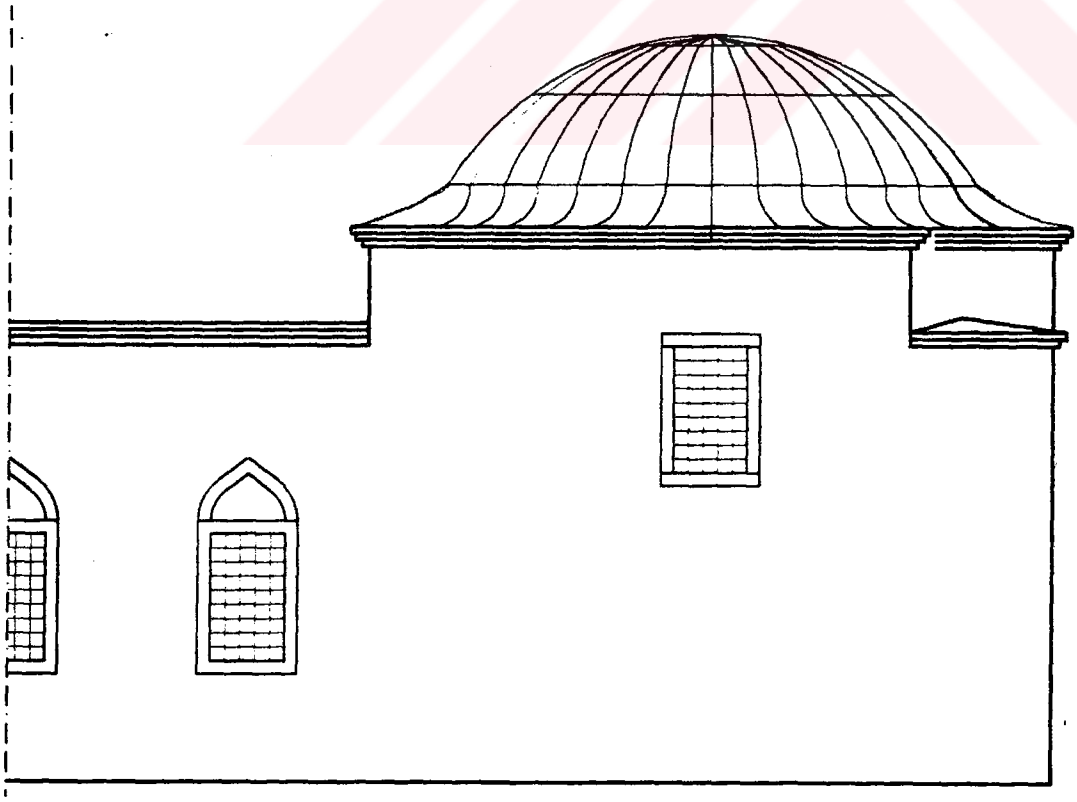

Çizim 2.9: Cephe (A. Şahin)

KATALOG

ADI	Çorlulu Ali Paşa
YERİ	Divanyolu Cddesi
YAPIM YILI	1708
YAPTIRAN	Çorlulu Ali Paşa
MİMARİ	Hacı İbrahim Ağa
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	III.Ahmet
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Konut
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu

VAZİYET PLANI

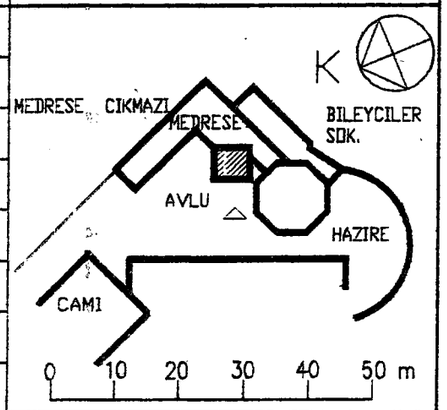

PLAN TİPİ

–Konumuna göre:
Külliye içinde,
başka yapıya bitişik
I.Katta

–Okuma salonuna göre:
Merkezi – kare

PLAN KROKİSİ

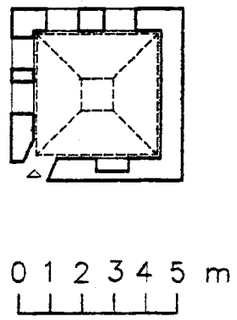

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiş.
– Günümüzde imam meşrutası olarak kullanılıyor.
– İçmekan oldukça bakımsız.
– Özgün bezemeye dair herhangi bir iz yok. Sıvaları dökülmüş.
– Cephe iç mekana oranla daha iyi korunmuştur.
– Yapı genel olarak iyi durumdadır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Dersaneye bitişik	PENCERE	ADEDİ: 4	ALT SIRA: 4	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	3.97 x 3.97 = 15.76 m2		EN / BOY: 1 / 1.49 m	ALAN: 5.96 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.38
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	70 cm		PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Kesme taş	KAPI	EN / BOY	85 / 168 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE	Yerden 70 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA	Duvarda	
PENCEREDE	Yok		ADEDİ	1	
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU	87 / 168	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ	Dikdörtgen	
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ	120 adet	
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.	1.4 m2	
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ	Kesme taş	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
–Pencere yok	–2 adet alt sıra pencere	–Pencere yok	–2 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN YÜKSEKLİĞİ		
BAŞLIK		
BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		
KEMERDE		
DUVARDA		
GEÇİŞ ÖGESİNDE		
SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.3. ÇORLULU ALİ PAŞA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Sadrazam Çorlulu Ali Paşa tarafından 1708 yılında yaptırılan kütüphane; cami, tekke, medrese, meşruta ve hazireden oluşan Külliye'nin yerinde eski "Simkeşhane" binası bulunmaktaydı.

Kitapları Süleymaniye Kitaplığı'na taşınan kütüphane günümüzde konut olarak kullanılmaktadır.

Yakın Çevre Yapıları

Yeniçeriler Caddesi (Divanyolu Caddesi) üzerinde bulunan kütüphanenin yakın çevresinde önemli ve nitelikli tarihi yapılar vardır. Külliyenin diğer yapıları, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Medresesi, Atik Ali Paşa Medresesi ve Camii, Kapalıçarşı bunlardan sadece birkaçıdır.

Konumu Ve Yeri

Eminönü İlçesi'nde, eski kaynaklarda "Irgatpazarı", "Esirpazarı", "Makasçılar", günümüzde ise Çarşıkapı olarak anılan yerde, Molla Fenari Mahallesi'nde, Yeniçeriler Caddesi (Divanyolu) ile Bileyciler Sokağı'nın çevrelediği külliye içindedir. Külliye'nin mevcut iki kapısından medrese ve dersanenin olduğu cümle kapısından girildikten sonra sağda, dersanenin hemen yanında yer almaktadır.

Kütüphane, külliye içinde, başka yapıya bitişik olarak 1. katta konumlandırılmıştır. Zemin katın işlevi bilinmemektedir.

Plan Özellikleri

Tek mekandan oluşan kütüphaneye, avludaki merdiven çıkılarak ulaşılır. Revak yoktur. Doğrudan okuma salonuna girilir. Okuma salonuna göre merkezi - kare planlıdır. Ayrıca bir kitap deposu mekanı düşünülmemiştir. Depolama işlemi okuma salonu içinde halledilmektedir. Giriş kapısının bulunduğu duvarda bir niş vardır. Günümüze ulaşabilen özgün dolap yoktur.

Döşeme ahşap kaplamadır.

Cephe Özellikleri

Cephe klasik mimari özelliklerini yansıtan biçim ve oranlara sahiptir.

Okuma salonu girişinin karşısındaki duvar profilli konsollar üzerinde, kütüphane katından itibaren, öne çıkar. (Resim 2.9) Pencereler tek sıra halinde, dikdörtgen açıklıklı ve demir parmaklıklıdır. Duvarlar kesme küfeki taşındandır. Küfeki cephe, kurşun kaplı aynalı tonoz ile sonlanır.

Strüktür

Kütüphane katı tonoz örtülü bir zemin katın üzerinde yükselmektedir. Tek mekandan oluşan kütüphane aynalı tonozla ortülüdür ve kurşunla kaplanmıştır.

Duvarlar kesme küfeki taşından 70 cm kalınlığında yapılmıştır.

Bezeme

Yapı oldukça sadedir. Herhangi bir bezeme ögesi günümüze ulaşmamıştır. Özellikle iç mekan, fonksiyon değişikliği nedeniyle bozulmuş olabilir Kağıtla

duvarların kaplanması ve tavanın sıvanması yapının olası bezeme özelliklerini gözlerden saklıyor.

Cephedeki tek bezeme unsuru ise profilli taş konsollardır.

Aydınlatma

Kütüphane toplam dört adet alt sıra pencere ile doğal ışık almaktadır. Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair ise herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. Kitap kolleksiyonu Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Girişin arkasına günümüzde ek odalar yapılmaktadır. Bu ekler yapıdan ayıklanmalı ve yapı tekrar özgün haline döndürülmelidir. Değişen ve gelişen kütüphane anlayış ve gereksinmelerine karşılık yapının yetersiz kalması nedeniyle özgün işlevine döndürülmesi pratik olmayacaktır. Günümüzde turistik amaçlı ürünlerin satıldığı bir merkez haline gelen külliyenin diğer yapılarında olduğu gibi burası da eski kitapların satılacağı bir dükkan olarak işlevlendirilebilir.

Resim 2.9:Ön cephe

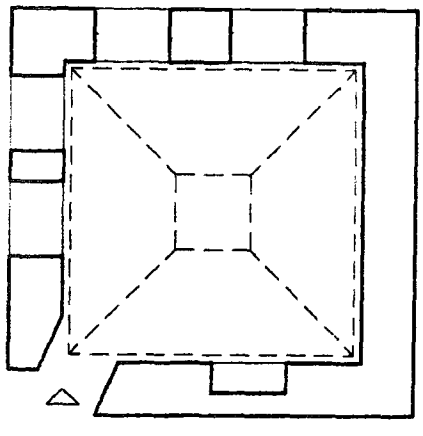

Çizim:2.10:Plan

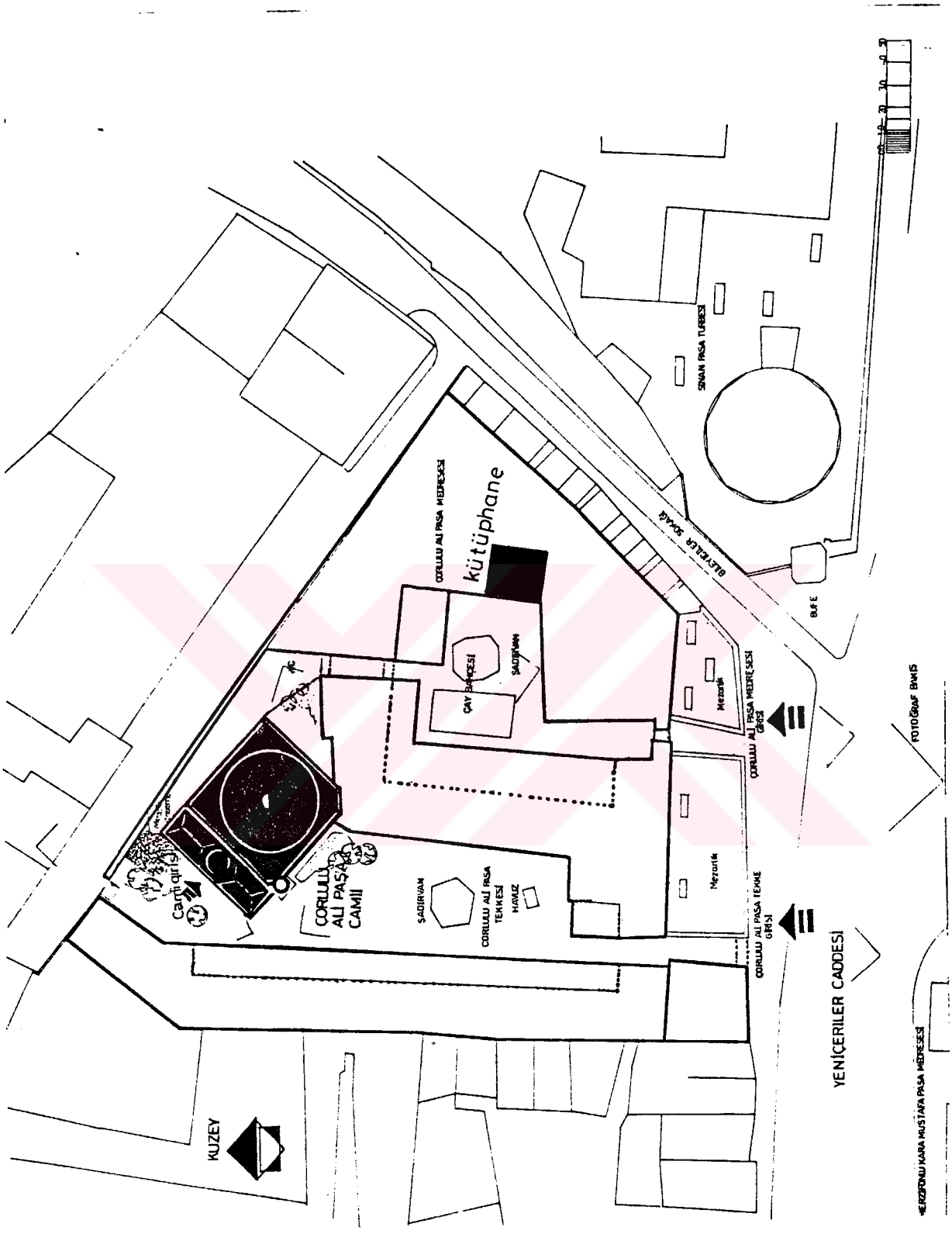

Çizim 2.11:Çorlulu Ali Paşa Külliyesi Vaziyet Planı

KATALOG

ADI	Şehit Ali Paşa
YERİ	Vefa Caddesi
YAPIM YILI	1715
YAPTIRAN	Şehit Ali Paşa
MİMARI	Mehmet Ağa
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	III.Ahmet
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Dernek binası
TÜRÜ	Bağımsız
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, Ara mekan

VAZİYET PLANI

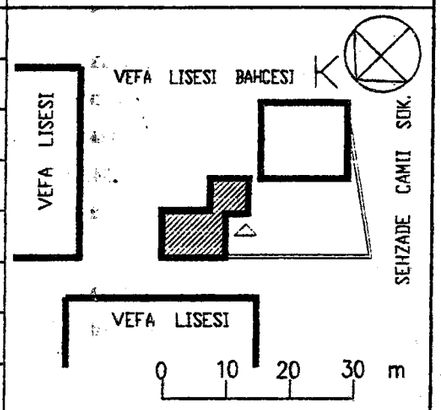

PLAN TİPİ

–Konumuna göre:

Bağımsız

I.Katta

–Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı – dikdörtgen

PLAN KROKİSİ

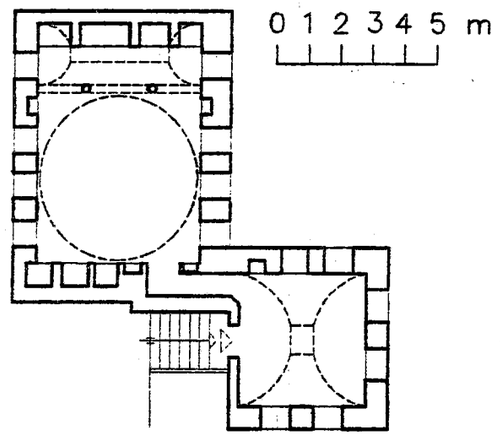

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir.

– Günümüzde Vefalılar Derneği tarafından kullanılmaktadır.

– 1894 yılında deprem nedeniyle harap olduktan sonra esaslı bir onarım geçirmiştir.

– 1971 ve 1975 yıllarında sıva, badana, doğrama ve döşeme onarımı geçirmiştir.

– Genel olarak iyi durumdadır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Ara mekana bitişik	PENCERE	ADEDİ: 10	ALT SIRA: 8	ÜST SIRA: 2
BOYUT /ALAN	6.6 x 5.1 = 33.66 m2	PENCERE	EN / BOY: 86 / 159	ALAN: 13.76 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL = 0.4
BİÇİMİ	Dikdörtgen	PENCERE	KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	90 cm	PENCERE	PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY	85 /175 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe – tonoz	KAPI	MALZEME	Dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Altıgen tuğla	DOLAP / NİŞ	YERİ: DÖŞEYDE	Yerden 40 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mukarnas	DOLAP / NİŞ	YERİ: YATAYDA	Duvarda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Mukarnas	DOLAP / NİŞ	ADEDİ	7	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Alçı kabartma	DOLAP / NİŞ	BOYUTU	90, 96, 58, 154,/ 175	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Alçı kabartma	DOLAP / NİŞ	ŞEKLİ	Dikdörtgen	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Alçı kabartma – Çini	DOLAP / NİŞ	KAPASİTESİ	903	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Kündekari	DOLAP / NİŞ	TOPL. AL.	11.83 m2	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Mukarnas	DOLAP / NİŞ	MALZEMESİ	Ahşap	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– Pencere yok	– 4 adet alt sıra pencere – 1 adet tepe sıra pencere	– 4 adet alt sıra pencere – 1 adet tepe sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN		PENCERE	EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL / DÖŞ. AL =
BİÇİMİ		PENCERE	KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI		PENCERE	PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ		KAPI	MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI		DOLAP / NİŞ	YERİ: DÖŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA		DOLAP / NİŞ	YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE		DOLAP / NİŞ	ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		DOLAP / NİŞ	BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE		DOLAP / NİŞ	ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA		DOLAP / NİŞ	KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE		DOLAP / NİŞ	TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI		DOLAP / NİŞ	MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU	
BOYUTU	
KEMER BİÇİMİ	
KEMER MALZEMESİ	
GEÇİŞ ÖGESİ	
ÖRTÜ BİÇİMİ	
KAPLAMA MALZEMESİ	
DÖŞEME KAPLAMASI	
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ	
SÜTUN: SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	
SÜTUN: BAŞLIK	
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KEMERDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUNDA	

TUVALET

KONUMU		
ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİ		
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐	

2.2.4. ŞEHİT ALİ PAŞA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Sadrazam Ali Paşa tarafından 1715 yılında yaptırılan kütüphanenin, mimarı Kayserili Mehmet Ağa'dır.

Şehit Ali Paşa, kitaba değer vermesi ve sanat adamlarını himaye etmesiyle ünlüdür. İstanbul dışına kitap ihracını yasaklaması da bunu gösterir. Vefa'daki bu kütüphanesinden önce, evinde ve yalısının bir odasında kütüphane kurmuş, vakfiyeler hazırlamış, görevliler atamıştır. Ölümünden önce, kitaplarını üç kütüphanesine vakfetmiştir. Ancak, III.Ahmet'in şeyhülislama verdirdiği hukuksal dayanağı olmayan fetva ile, kitaplarına el konmuş ve vakfiyeye uyulmamıştır.

Yapıya "Süleymaniye Su Kemerinin" altında açılan avlu kapısından girilir. Kapı basık kemerli ve üzeri kitabelidir. Kitabe şöyledir:

Bu kütüphane-yi yaptırdı rıza en lillah
Asr-ı Han Ahmed-i salis de o sar'ül-vüzera
Seng'i tarihini ihrak-ı şikest itdikte
İtdi Asım o'na bir beyt-i mücevher inşa
Talib ol gel bu bina-yı Ali Paşa yapmış
Yüce bir dar-ü'l kütübdür ki aliyül ala. (Küçükkalfa,1984:140)

Okuma salonu kapısındaki kitabe ise şöyledir.

Sadr ü'l vüzera mihr-i şahenşeh-i dana-dil
Bu buk'a-l Vala yı lillah idicek ihya
Tarihini geldi hafif böyle didi Rahmi
Dar-ü'l kütüb-i ziba ihya-yı Ali Paşa. (Küçükkalfa,1984:140)

Yakın Çevre Yapıları

Vefa Külliyesi, Vefa Lisesi, Damat İbrahim Paşa Külliyesi, Şehzadebaşı Külliyesi, Süleymaniye Su Kemeri yakın çevre yapılarını oluşturur.

Konumu Ve Yeri

Eminönü İlçesi'nde Vefa Lisesi avlusundadır.

Vakfiyesinde yeri şöyle tarif edilmektedir: " Bir taraftan merhum Sultan Süleyman Han vakfının su kemeri ve iki taraftan Şehzade Cami-i Şerifi'nin imaret-i amiresinin duvarı ile tabhanesi duvarı ve bir taraftan da anayol ile çevrelenmiştir."(Erünsal,1991:72)

Kütüphane bağımsız olarak, birinci katta konumlandırılmıştır.

Paşa'nın konağı ile kütüphanesi bitişikti. Konaktan kütüphaneye geçiş, ikinci bir kapı sayesinde mümkündü. Konak yok olduktan sonra, bu kapı bir duvarla örülmüştür. Ancak, kapı kemerinin izi görülmektedir. (Resim 2.10)

Plan Özellikleri

Yapı, havalandırma sağlanmak amacıyla, sivri kemerlere oturan tonozlarla, yerden yükseltilmiştir. Zemın kat, ne olduğu anlaşılamayan bir mekandır. Asıl kütüphane mekanı, birinci kattadır ve bir kat boyunca yükselen merdivenler çıkılarak ulaşılır. Dikdörtgen şeklindeki giriş mekanının solundaki dairesel kemerli kapıdan asıl kitaplığa girilir. (Resim 2.11)

Kütüphane, okuma salonuna göre, "eksene bağlı dikdörtgen planlıdır". Kare olan orta bölüme iki kolonlu bir dikdörtgenin eklenmesi ile mekan şekillenir. Kitaplar,

duvarlardaki nişlerde saklanmaktadır. Özgün dolap yoktur. Girişin karşısındaki duvar, kitap nişleri hizasında öne çıkar, kalınlaşır ve bu duvardaki açılan boşluklar kitap nişi olarak değerlendirilir. (Resim 2.12) Pencerelerin üzerinden yapıyı çepeçevre bir raf dolaşır. Pencereler dövme demir kapaklıdır.

Döşeme kaplaması altıgen tuğladır.

Cephe Özellikleri

Klasik Mimari'nin cephe özelliklerini taşıyan yapı, tuğla-taş almaşık örgülüdür.

Kuzeybatı cephesi sofadaki pencereler ile dışa açılır. Okuma salonunun bu cephesi sağırdır. Tonozla örtülü giriş merdiveni, burada yükseldikten sonra, sağa doksan derece döner ve birkaç basamaktan sonra, kapı ile sonlanır.

Güneydoğu cephesi iki adet sofa penceresine sahiptir. Okuma salonunun bu cephesi sağırdır. Ancak, kemerli bir kapı izi görülmektedir. Bu kapı boşluğunun, sonradan doldurulmuş olduğu duvar dokusundan anlaşılmaktadır. Ayrıca bu duvarda onarım izleri de vardır. Varlığını bildiğimiz konak, yapıya buradan bitişik olmalıdır.

Kuzeydoğu cephesi, okuma salonundan dört adet alt sıra, bir adet tepe penceresi ile dışa açılır. Bu cephe boyunca döşeme hizasında, profilli taş konsollar vardır. Zemin kattaki mekan, bu cephede iki adet küçük pencere ile ışık ve hava alır.
(Resim 2.13)

Güneybatı cephesinde, sofa bölümü öne çıkar. Sofa, iki adet alt sıra pencerelidir. Okuma salonu ise, dört adet alt sıra pencerelidir.(Resim 2.14) Okuma salonunun bu cephedeki tepe penceresi, dıştan kapatılmıştır içte ise sövesi mevcuttur.
(Resim 2.15)

Pencereler sivri boşaltma kemerli, dikdörtgen açıklıklıdır. Söveler küfeki taşından, parmaklıklar lokmalı demirdir.

Yapı, kirpi saçaklı kubbe ve tonoz örtü ile sonlanır.

Strüktür

Girişi sağlayan merdivenlerin üzeri, bir yandan duvara diğer yandan sütunlara oturan tonozla örtülüdür. Sofa mekanın üzeri aynalı tonoz, okuma salonu kubbe + aynalı tonoz ile örtülüdür. Okuma salonundaki kubbe ve aynalı tonoz, kesiştikleri noktada, üç adet kemerin oturduğu, iki adet sütunla taşınır. Diğer üç tarafta ise duvarlara oturur.

Duvarlar iç mekanda alçı sıvalıdır. Bu nedenle duvar dokusu görünmez. Dış cephede ise taş-tuğla almaşık örgülüdür. Kalınlığı ise 90 cm dır.

Bezeme

Okuma salonu mekanı, bezeme açısından oldukça zengindir. Mevcut bezemeler, kalemişi, mermer işçiliği, ahşap işçiliği, demir işçiliği, çini gibi çeşitlilik gösterir.

Kubbe ve geçiş ögesi, malakari tekniğinde bitkisel motiflidir. Kubbe eteğini mukarnas bir çerçeve kuşatır. Duvarlarda devşirme çiniler bulunur. Mavi - beyaz renklerdedir. Çiniler pencere aralarına, altına yerletirilmiştir. (Resim 2.16)

Mermer işçiklikli kandil nişleri, oldukça zariftir. Okuma salonu kapısı mermer işçiliklidir. Mukarnas sılmeleri olan kitabeli kapı gülbezek sıraları ile bezelidir. Pencere söveleri mermerdir ve dört bir yanı mukarnaslıdır.

Dolap kapakları kündekari ahşap işçiliklidir.

Pencere kapakları dövme demirdendir.

Aydınlatma

Okuma salonu sekiz adet alt sıra ve iki adet tepe penceresi ile doğal biçimde aydınlanmaktadır. Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair, herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

1894 yılında depremde harap olan yapı, 1970 yılında Vefa Lisesi'nin kitap deposu olmuştur. 1971'de Vakıflarca onarılmaya başlanmıştır. Öncelikle dış cephe ve örtü sistemi, 1975'te ise alçı, sıva, badana, derz, merdiven ve ahşap doğrama ile tuğla döşemeler onarılmıştır. Günümüzde genel olarak iyi durumdadır.

Yapı, günümüzde özgün işlevini kaybetmiştir. Vefalılar Derneği binası olarak kullanılmaktadır. Vefa Lisesi'nin kütüphanesi veya uzmanlık kütüphanesi olarak, tekrar özgün işlevi ile işlevlendirilmelidir.

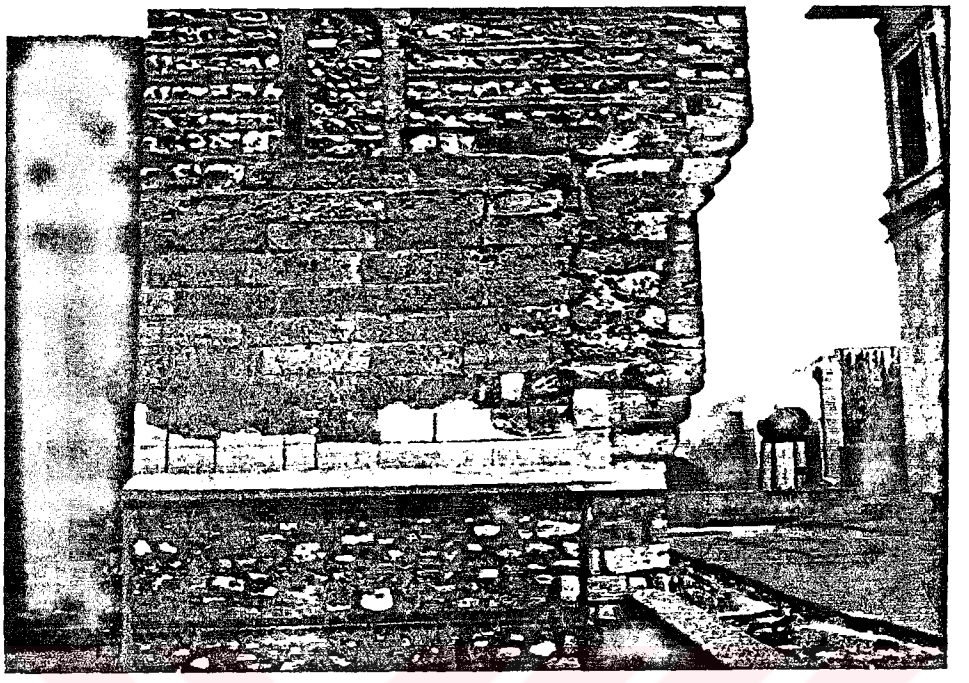

Resim 2.10:Şehit Ali Paşa Köşkü'nün kapı izi

Resim 2.11:Okuma salonu kapısı

Resim 2.12: Kitap nişleri

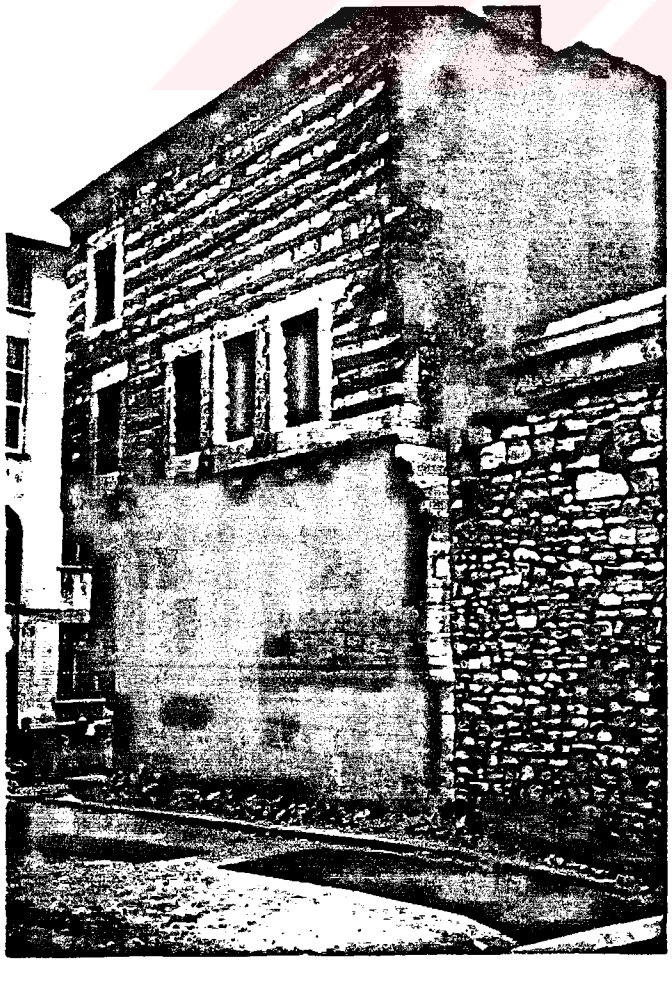

Resim 2.13: Profilli Konsollar

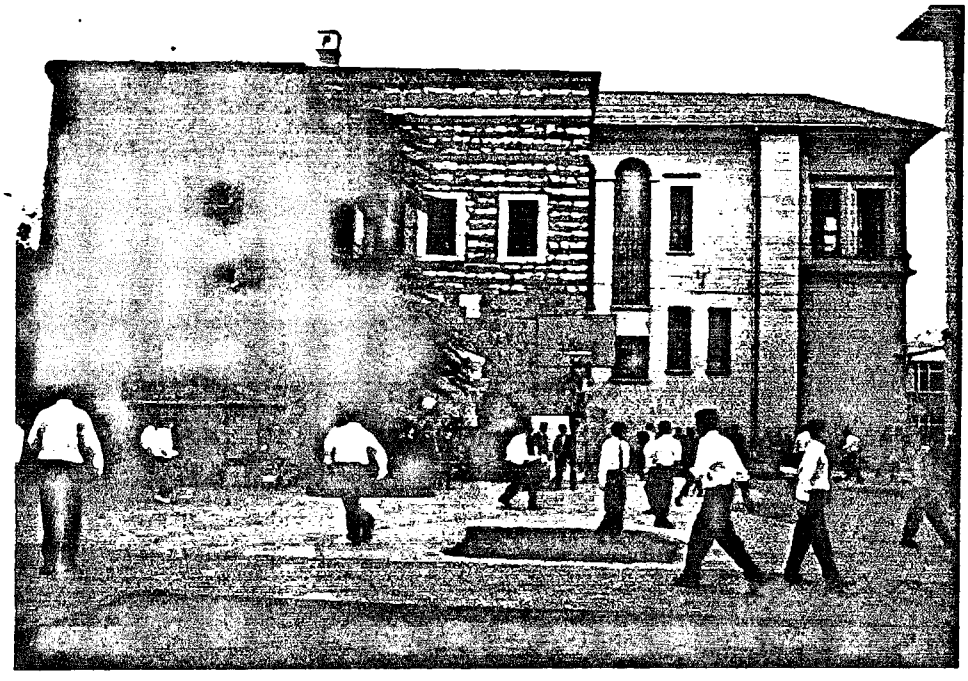

Resim 2.14: Güneybatı cephesi

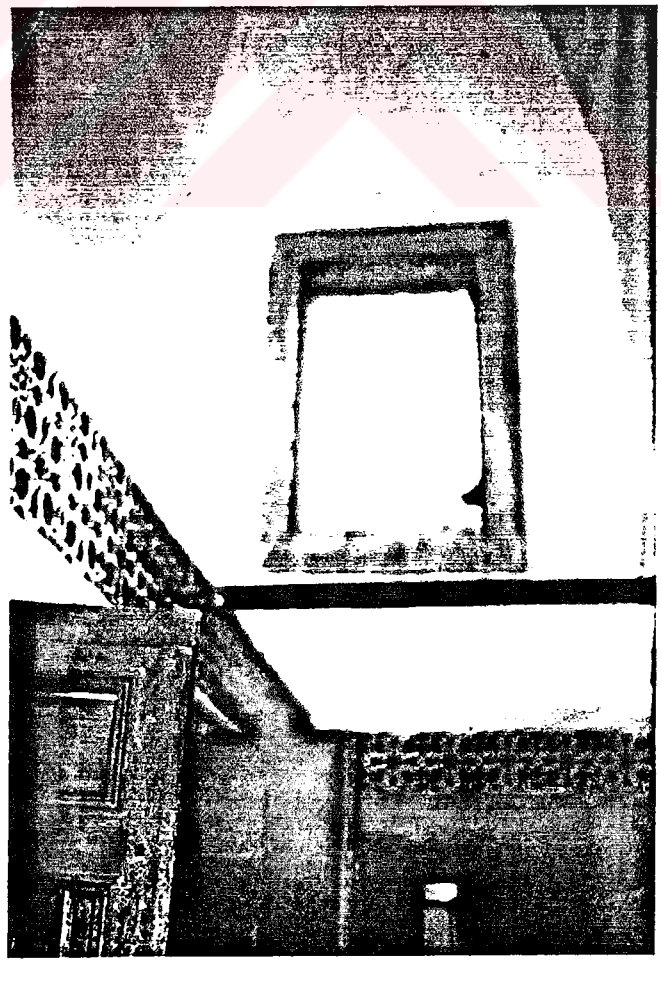

Resim 2.15: Kapatılan tepe penceresi

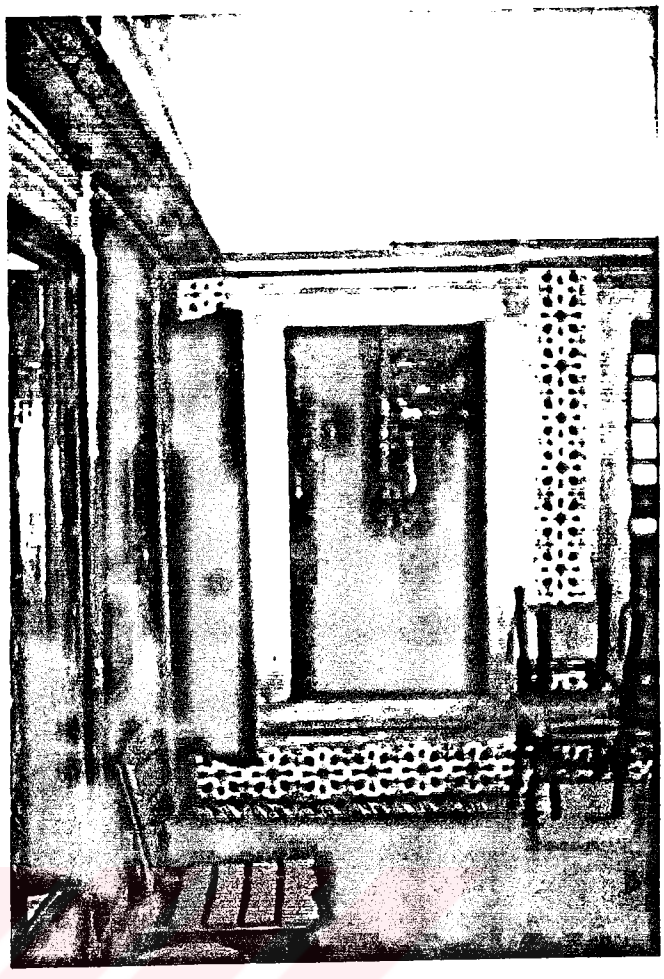

Resim 2.16: Çiniler pencere aralarına yerleştirilmiş

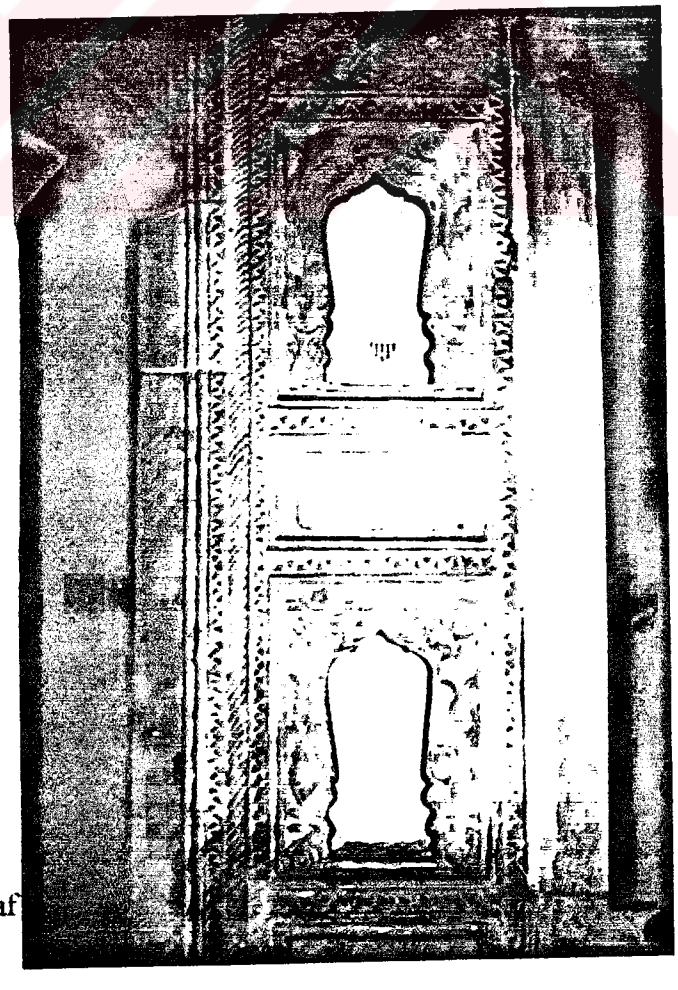

Resim 2.17: Mermer bezemeli raf

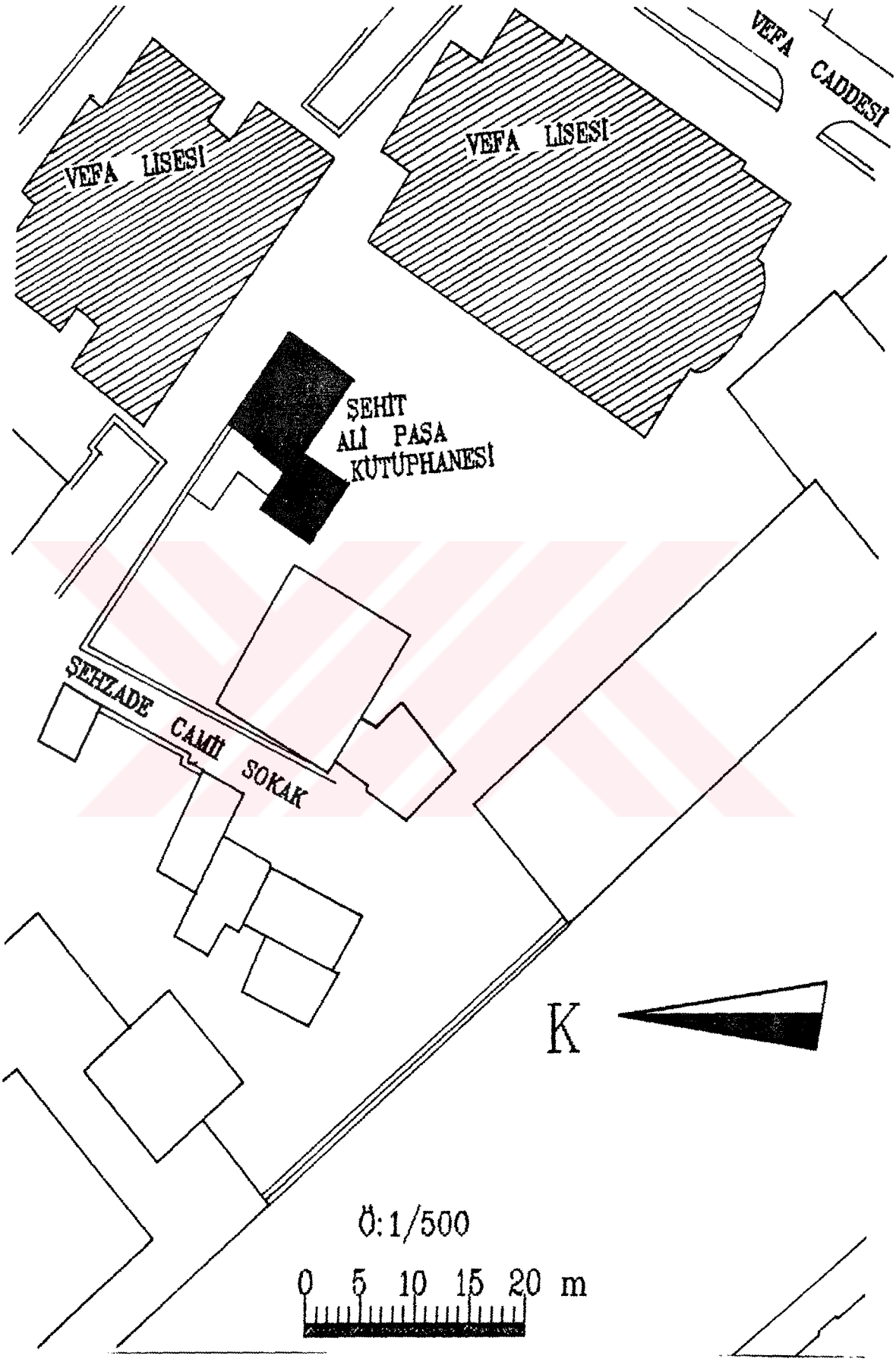

Çizim 2.12: Şehit Ali Paşa Kütüphanesi Vaziyet Planı

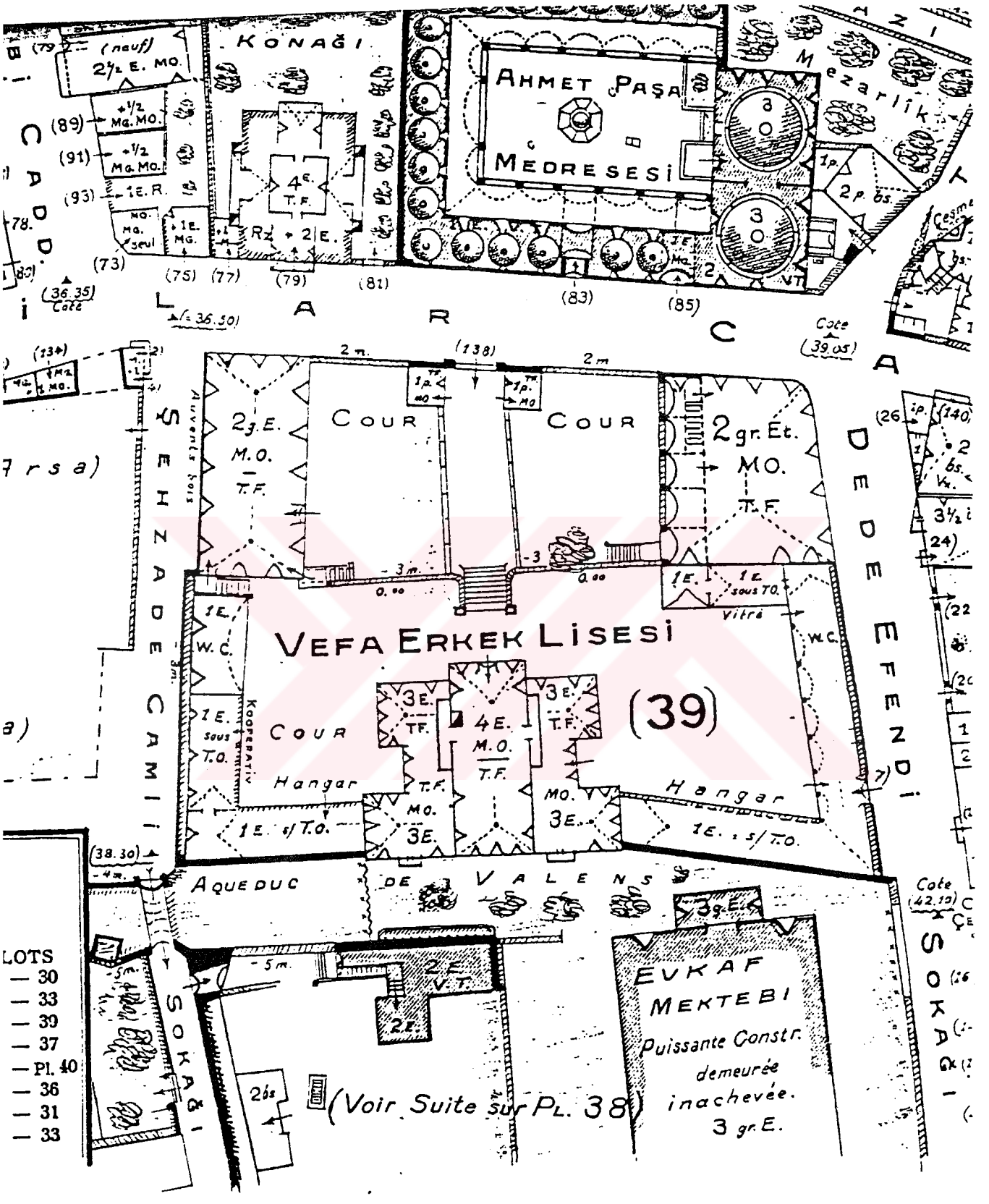

Harita 2.3: Pervititich

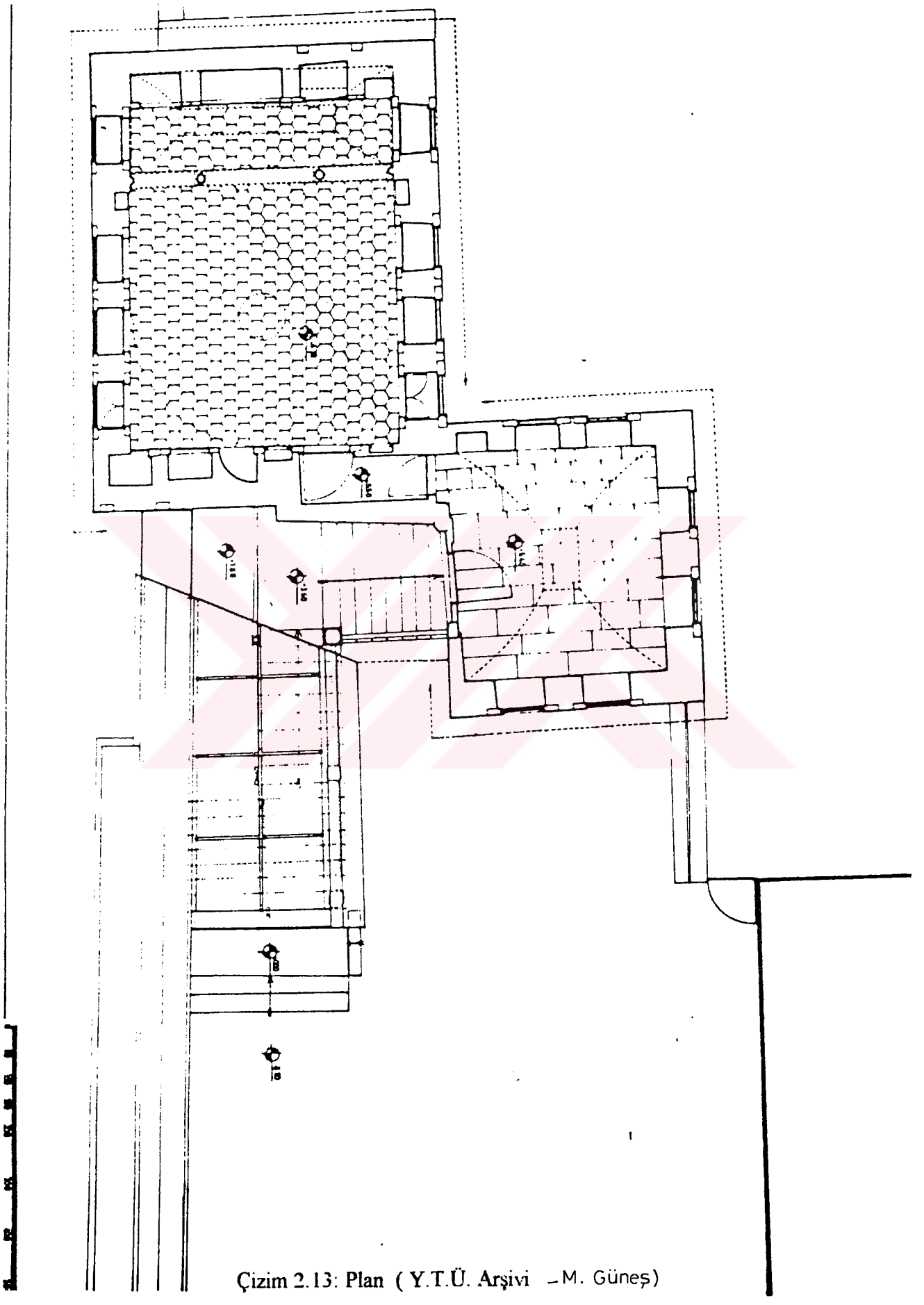

Çizim 2.13: Plan (Y.T.Ü. Arşivi –M. Güneş)

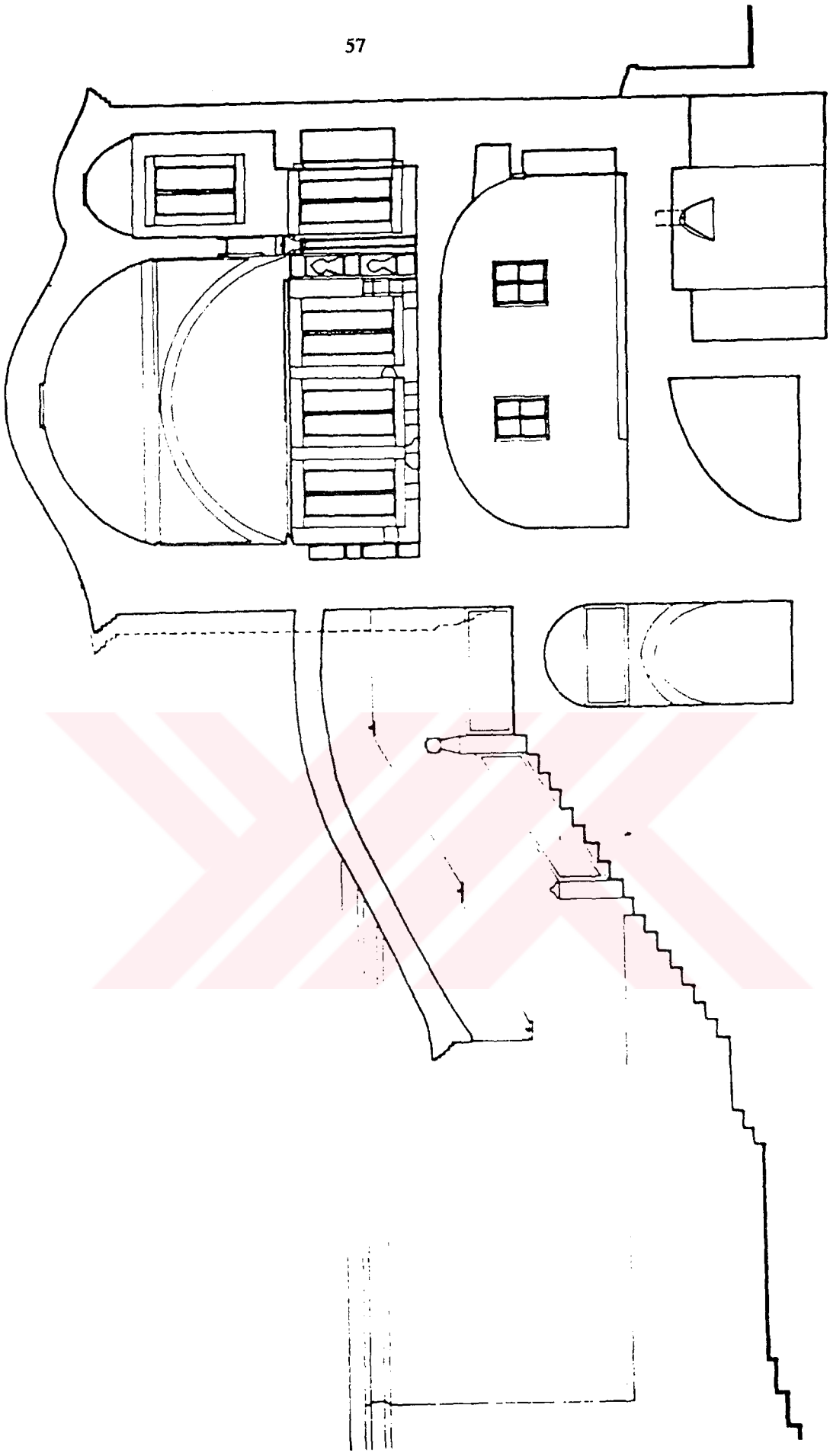

Çizim 2.14: Kesit (Y.T.Ü. Arşivi _ M. Güneş)

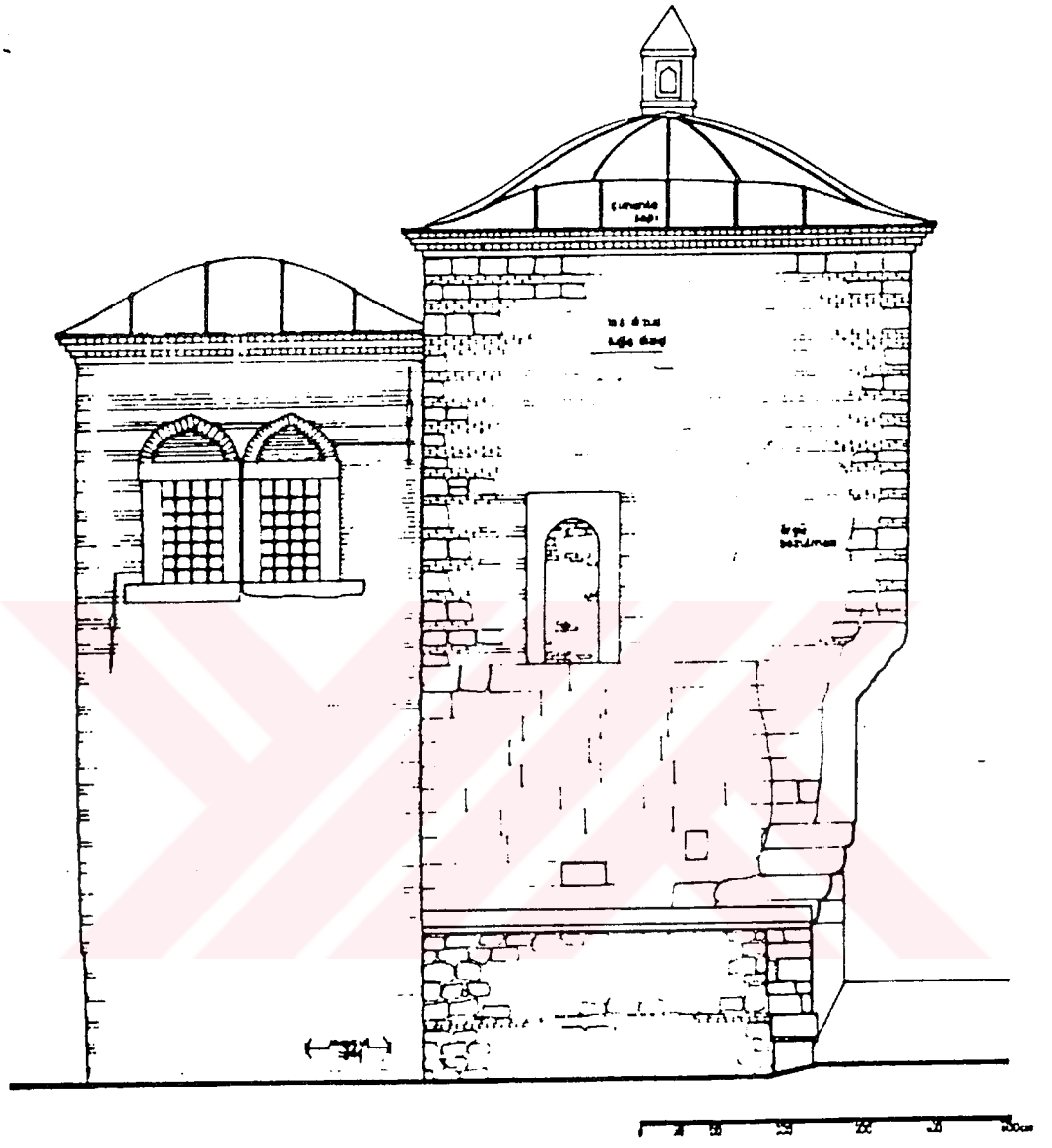

Çizim 2.15: Güneydoğu Cephesi (Y T Ü Arşivi –M. Güneş)

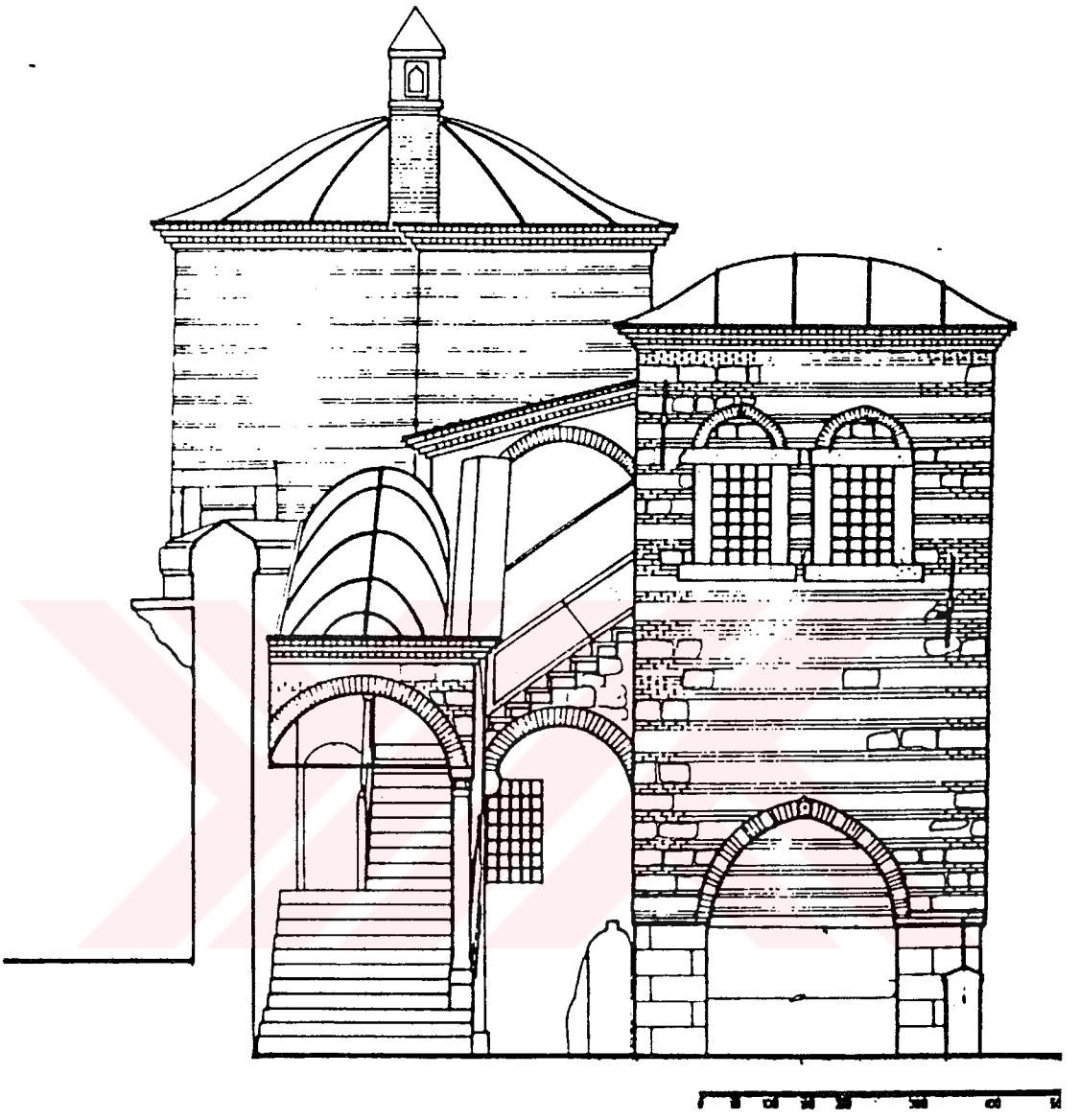

Çizim 2.16: Kuzeybatı Cephesi (Y.T.Ü. Arşivi -M. Güneş)

KATALOG

ADI	III.Ahmet Kütüphanesi
YERİ	Topkapı Sarayı 3.Avlu
YAPIM YILI	1719
YAPTIRAN	IIII.Ahmet
MİMARI	Mehmet Ağa
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	IIII.Ahmet
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kapalı
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, revak

VAZİYET PLANI

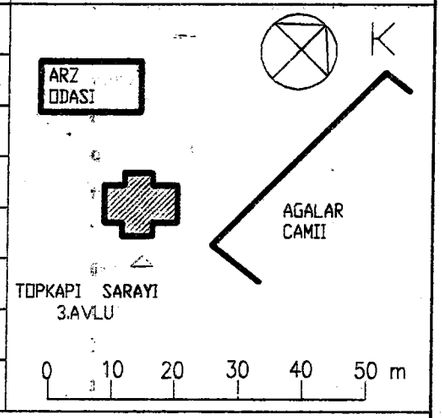

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:
Külliye içinde, ayrık
Bodrum katlı

– Okuma salonuna göre:
Eksene bağlı – Eyvanlı

PLAN KROKİSİ

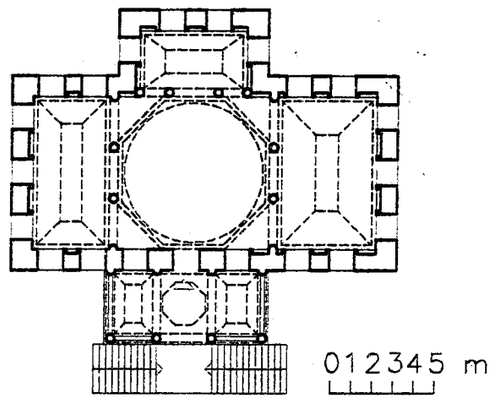

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Günümüzde özgün işlevini sürdürmemekte kapalı olarak tutulmaktadır.

– Koleksiyonu, Topkapı Sarayı içindeki Kütüphaneye dönüştürülen Ağalar Camii'ne taşınmıştır.

– 1830 – 1850 yılları arasında yapılan değişiklikle revak önündeki merdivenler yapıya bitiştirilmiştir.

– Genel olarak iyi durumdadır.

Yapısal bir problem taşımaz.

OKUMA SALONU

KONUMU	Revaka bitişik	PENCERE	ADEDİ: 40	ALT SIRA: 20	ÜST SIRA: 20
BOYUT /ALAN	16.3 x 7.25 / 5.1 x 3.1 = 134 m2		EN / BOY: 1 – 1.8 / 2.1 m	ALAN: 117.6 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.88
BİÇİMİ	Eyvanlı		KAPAK	Ahşap sedef kakma	
DUVAR KALINLIĞI	1 m		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Üzeri mermer kaplı	KAPI	EN /BOY	1.2 / 2.2 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Tekne tonoz – kubbe		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Mermer		YERİ: DÜŞEYDE	Yerden 60 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği		YERİ: YATAYDA	Duvarda	
PENCEREDE	Alçı revzen		ADEDİ	20	
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Alçı kabartma		BOYUTU	(40,50,70,80,100,110)/210 cm	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Alçı kabartma		ŞEKLİ	Dikdörtgen	
DUVARDA	Alçı kabartma – Çini		KAPASİTESİ	2132	
DOLAPTA / NİŞTE	Sedef kakma		TOPL. AL.	32.34 m2	
SÜTUN BAŞLIĞI	Mukarnas		MALZEMESİ	Ahşap	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 6 adet alt sıra pencere –6 adet tepe penceresi	– 6 adet alt sıra pencere –6 adet tepe penceresi	– 4 adet alt sıra pencere –4 adet tepe penceresi	– 4 adet alt sıra pencere –4 adet tepe penceresi

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		Okuma salonuna bitişik
BOYUTU		3.1 x 8.1 m
KEMER BİÇİMİ		Sivri
KEMER MALZEMESİ		Mermer
GEÇİŞ ÖGESİ		Pandantif
ÖRTÜ BİÇİMİ		Kubbe – aynalı tonoz
KAPLAMA MALZEMESİ		Kurşun
DÖŞEME KAPLAMASI		Mermer
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	Dairesel
	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	2.8 m
	BAŞLIK	Mukarnas
	BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	Alçı kabartma
	KEMERDE	Yok
	DUVARDA	Mermer işçiliği
	GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok
	SÜTUNDA	Mukarnas

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.5. III. AHMET KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Lale Devri'nin Padişahı III. Ahmet Sarayın çeşitli odaları ve dolaplarında dağınık bir şekilde bulunan kitapları biraraya toplamak için, bir kütüphane yaptırmayı düşünmüş ve bakımsız durumdaki, Mimar Sinan'ın II.Selim için yaptığı ahşap Havuzlu Bahçe Köşkü yıkılarak, 1719 yılında yerine kütüphane binası yapılmıştır. III.Ahmet Kütüphanesi Enderun Kitaplığı adıyla da anılır.

Yakın Çevre Yapıları

Topkapı Sarayı Kompleksi içindeki kütüphanenin, yakın çevre yapılarının tarihsel niteliği olduça yüksektir. Örneğin: Sol tarafında Hırka -i Saadet, Ağalar Camii ; karşısında Hazine Koğuşu ; sağ tarafında Seferi Koğuşu , Fatih Köşkü ;arkasında Enderun Mektebi ve Arz Odası bulunmaktadır

Konumu Ve Yeri

III. Ahmet Kütüphanesi Topkapı Sarayı'nın üçüncü avlusunda Arzodası'nın tam arkasındadır.

Saray yapılarından oluşan külliye içinde, ayrık olarak, bodrum kat üzerinde konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Yapı okuma salonu ve revak bölümlerinden oluşur. Diğer kütüphanelerde de önem verilen rutubetin yapıdan uzaklaştırılması konusu, bir bodrum kat yapılarak çözülmüştür. Yüksekçe yapılan bodrum, pencereler yardımıyla havalandırılmaktadır.

Yanlardan karşılıklı iki merdivenle üç gözlü revağa çıkılır. Yapı 'T' şeklindedir. Asıl kütüphane enlemesine dikdörtgen olan taraftır. Ancak buna girişin tam karşısına rastlayan küçük bir dikdörtgen mekan, hadis - i şerif okunması için eklenmiştir. Orta sahın tam kare ve 7.25 x 7.25 m ebadındadır. Bu sahının tam ekseninde ve girişin karşısında Hünkar sekisi vardır. Bu kısım biraz daha dar tutulmuş ve orta sahının önüne eklenmiştir. Her çıkma dört adet sütunla orta mekandan ayrılmıştır. Esas kütüphane kısmı dıştan dışa 9.2 x 18.1 m , Hünkar sekisi ise yine dıştan dışa 7.2 x 3 m ebadındadır (Ünsal,1984:104).

Okuma salonuna göre eksene bağlı, eyvanlı olarak planlanmıştır..

Dolaplar ve niş kapakları özgün değildir. 19.y.y. işidir. Toplam 20 adet niş bulunur. Mevcut mobilya ve dolaplar özgün değildir.

Cephe Özellikleri

Üç gözlü revak, giriş ekseninde ve sivri kemerlidir. Cephe tamamen mermer kaplıdır. (Resim 2.18) Girişteki merdivenlerin arasında, giriş aksında, son derecede zarif bir çeşme vardır. Kütüphane ile birlikte, mermerden bezemeli olarak yaptırılan çeşmenin, bir de kitabesi vardır.

Sordum ol ab-ı latifi çeşmeden
Hal i dille dedi kimi Han Ahmedin
Hayrıyım hem ecriyim mahşerde Hak
Ecrin i'ta eyleye ol emcedin
Ayn - ı ibretle nazar kıl ey lebib
Bais - i gufranına ol ersedin
Eyle bu tarihi beş vaktine zam
Aptest al sunnetiyle Ahmedin.

Kütüphane, yirmi adet alt sıra ve yirmi adet tepe penceresi ile adeta şeffaf bir görünümdedir. Tepe pencereleri bir dikdörtgen çerçeve içinde, sivri kemerlidir. Alt sıra pencereleri dikdörtgen açıklıklı, mermer söveli ve lokmalı demir permaklıklıdır. Bodrum katı çevreleyen dikdörtgen pencereler de lokmalı demir şebekelidir.

Strüktür

Duvar kalınlığı ortalama 1 m dir. Duvarların mermer kaplı olması stüktürel durumunu gizlemektedır

Tavan yanlarda tekne tonoz, orta mekanda kubbedir. Duvarlardan kubbeye geçişte pandantif veya tromp yerine demir atkılar kullanılmıştır. Bu sayede kubbenin basınç yaparak, duvarlara etki etmesi önlenmiştir. Demir atkılar bir taraftan duvara otururken diğer taraftan sütunlara oturur.

Revak örtü sistemi de yanlarda tonoz ortada ise kubbedir. Örtü sistemi sivri kemerlerin oturduğu mermer sütunlarla ve duvarlarla taşınır.

Bezeme

Bezeme açısından yapı oldukça zengindir. Devrinin sanat, işçilik, ve malzeme açısından en değerli eserlerindendir. Mermer işçiliği, sedef kakma kapakları, malakari tonoz süsleri, çinileri ile olduça zengindir.

Çiniler devşirme 16. y. y. çinileridir. Boğaziçi'ndeki Kara Mustafa Paşa Yalısı ve diğer bazı köşklerden sökülerek getirilmiştir. Çinilerin yerleştirildikleri boşluklara ve kemerlerin sıvrılıkleri ile gösterdikleri uyum tesadüfi değildir. Kemer ve pencereler arası boşluklar çınılerın uyumu için, söküldükleri yapılardaki gibi yapılmış olmalıdır.

İçerdeki sütunlar sekizgen kesitli iken revaktakiler daireseldir. Başlıklar mukarnastır.

Tavan ve duvarlarda malakari bezemeler vardır. (Resim 2.20) Bunlar özgün rengini kaybetmiştir.

Aydınlatma

Yapı toplam 40 adet penceresi ile iyi bir doğal aydınlatmaya sahiptir. Yapay aydınlatma ise tavanlardan sarkan top kandiller ile sağlanmaktadır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Yapı günümüzde kapalıdır. Özgün işlevini sürdürmemektedir. Devrinin bu çok önemli kültür ve sanat yapısının kapalı tutulması, günümüze ışık tutmasını engellemektedir. Topkapı Sarayı'ndaki diğer yapıların işlevleri ile padişahların yaşamlarını günümüze aktarmaları gibi, bu yapı da sarayın kültür hayatını bizlere yansıtmalıdır.

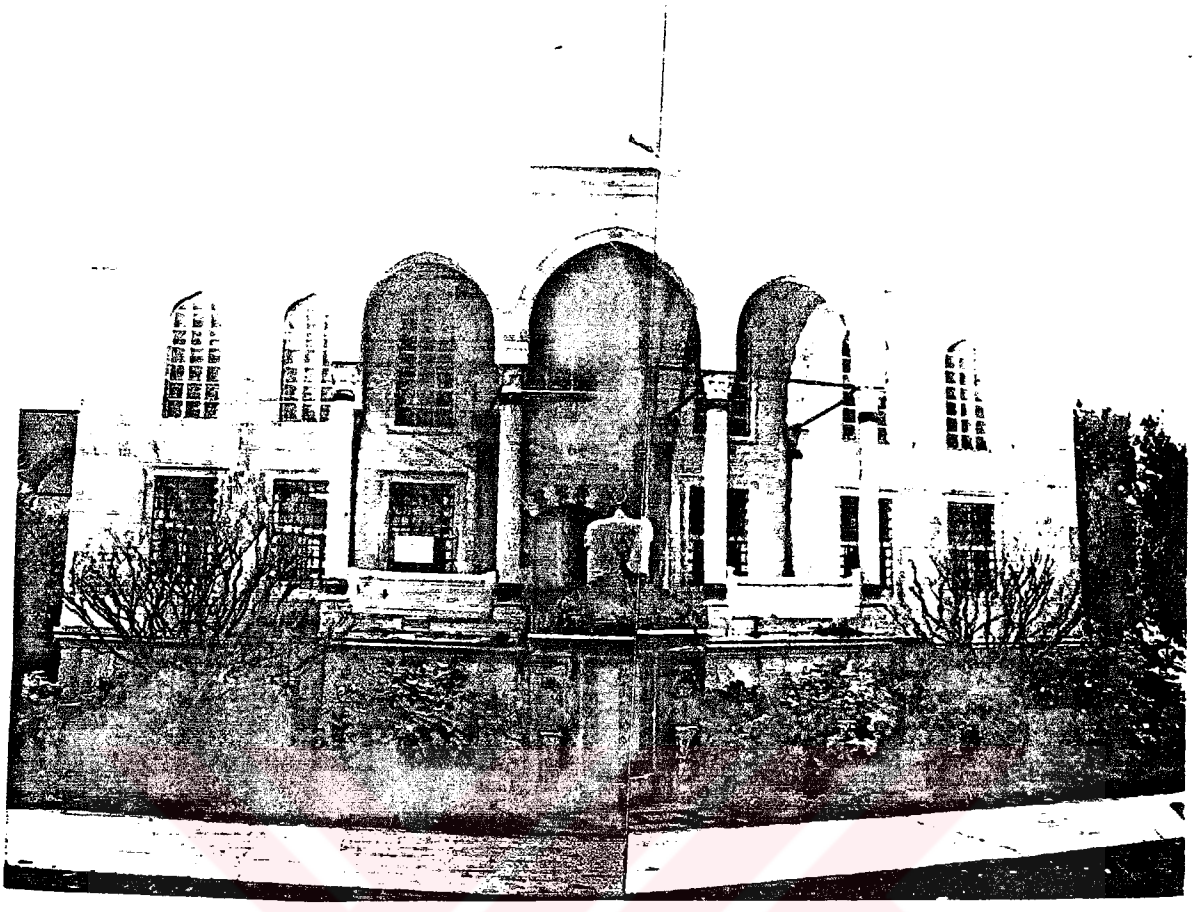

Resim 2.18: Giriş Cephesi

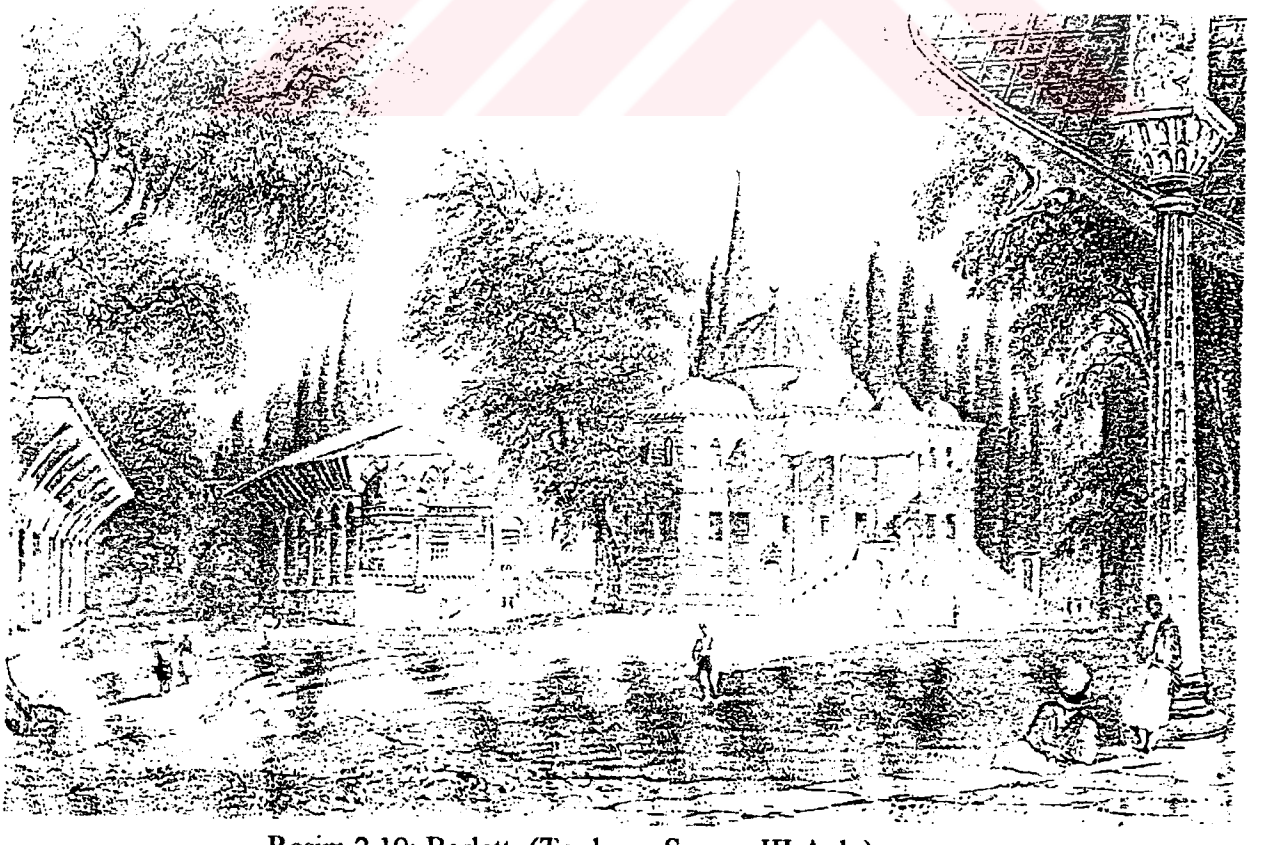

Resim 2.19: Barlett (Topkapı Sarayı III.Avlu)

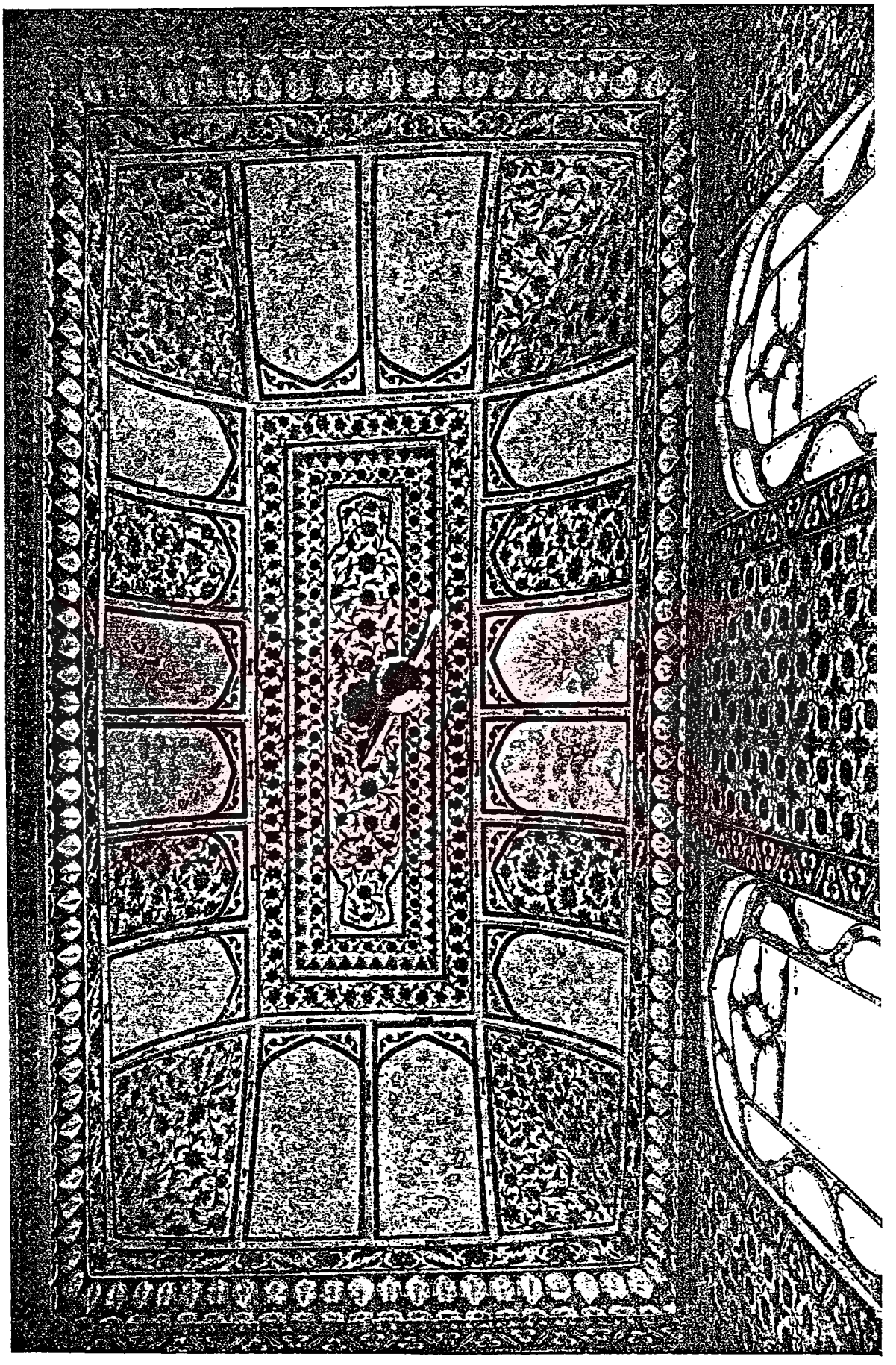

Resim 2.20:Tekne tonoz kalem işi bezemeleri (Eldem,1969, C.2:172)

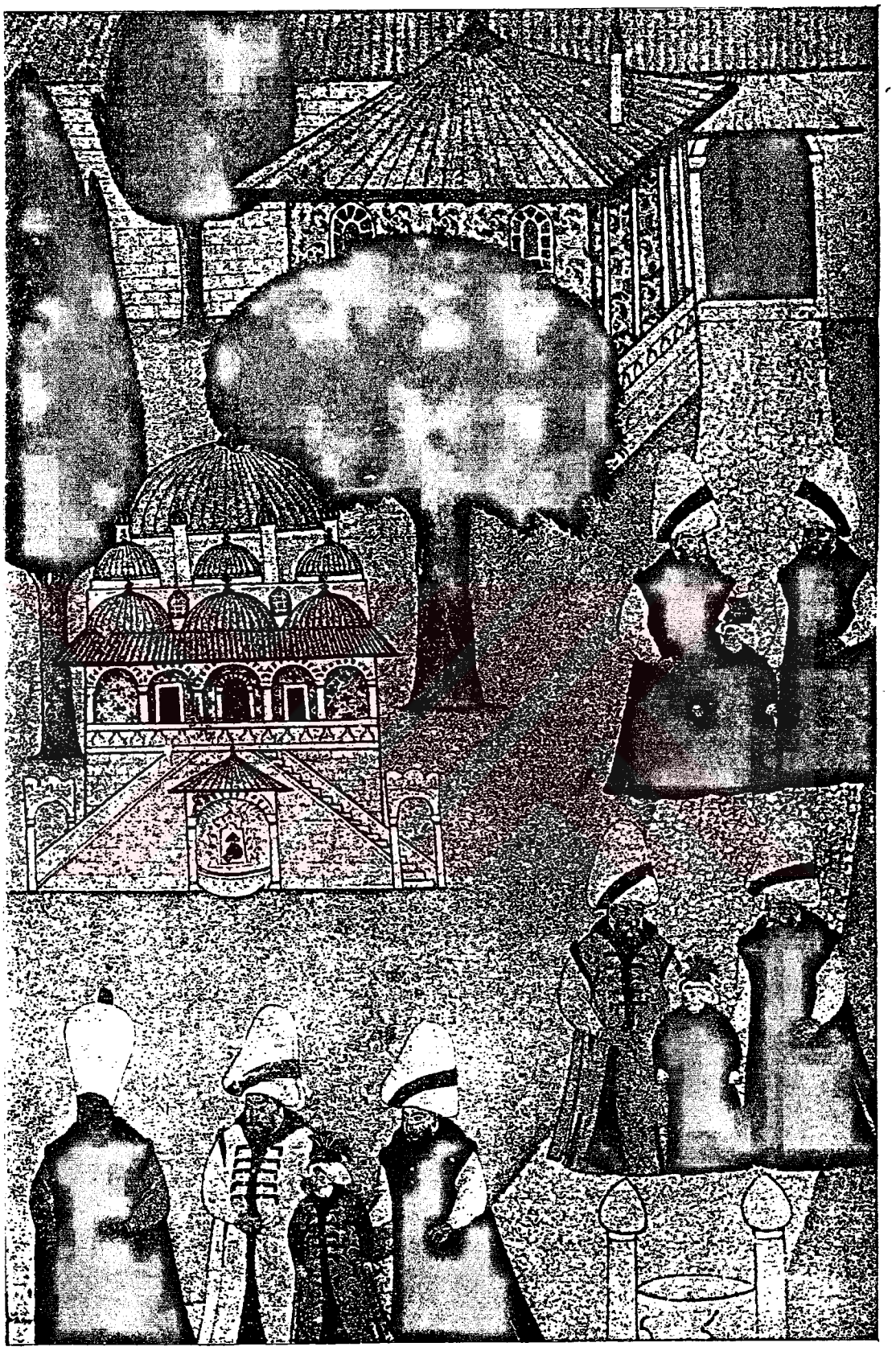

Resim 2.21: !8.yy başında III.Ahmet Kütüphanesi Vehbi Surnamesi

TOPKAPI SARAYI

PALÄSTE

1 Bab-us selam (Orta Kapı)
2 Kuchenflügel
3 Bâb-üs Sa'âde (Ağalar Kapısı)
4 Arz odası (Empfangsraum)
5 Fatih köşkü
6 Hekimbaşı odası (Tarassud kulesi)
7 Ağalar Camii
8 İç Hazine (Schatzkammer)
9 Raht Hazinesi
10 Has ahır (Intern... Stallanlagen)
11 Kubbe altı (Beratungsraum der Vezire)
12 Hırka-i Saadet (Aufbewahrungsraum der Reliquien)
13 Platz des Havuzlu Kiosk (heute Bibliothek Ahmets III.)
14 altere Teile der Sunnet odası
15 Kioschk Murads III. (vgl. Abb. 60)
16 Unterbauten des Üçüncü yeri köşkü
C Moscheen im Palais-Gebiet

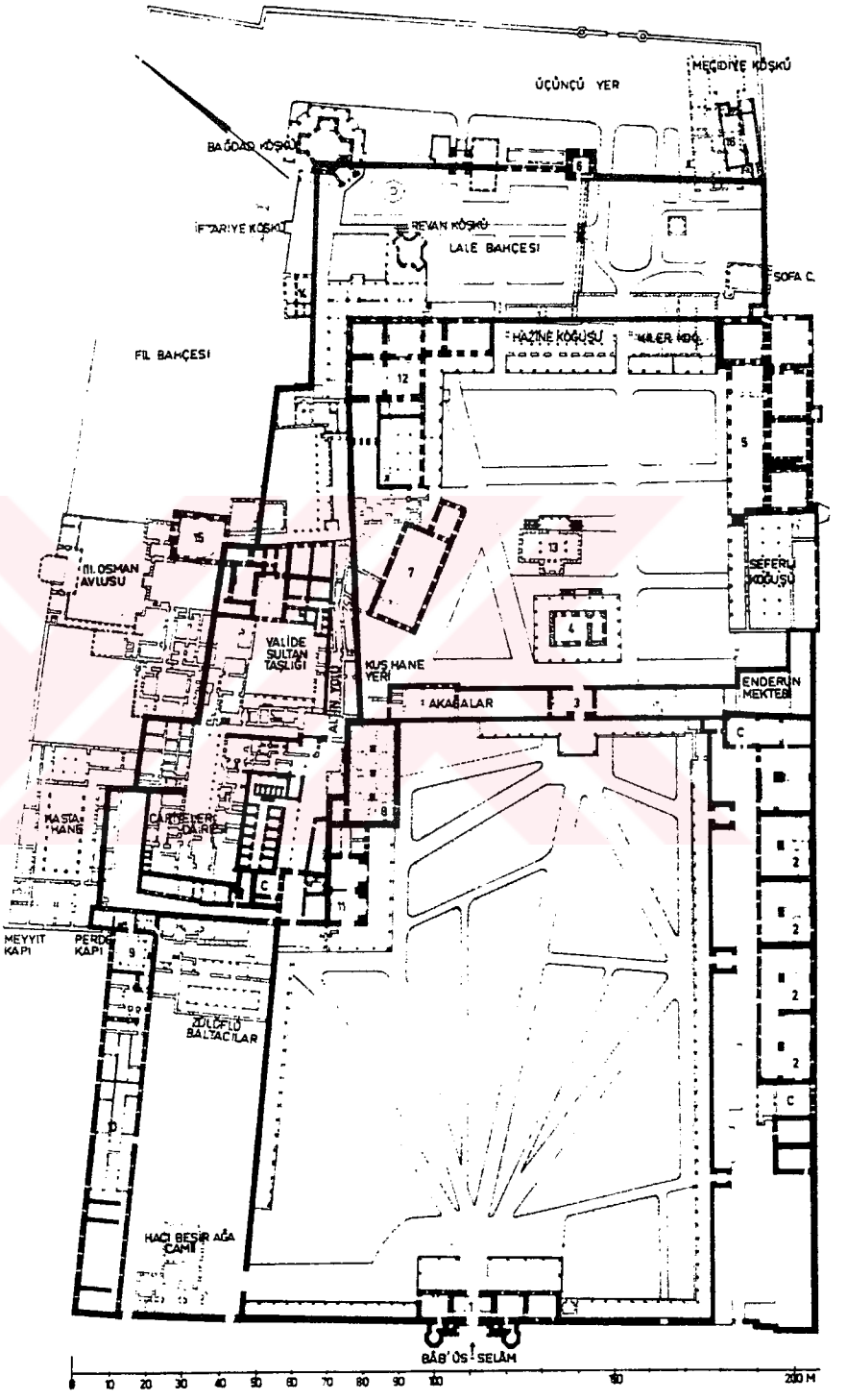

Çizim 2.17: Vaziyet Planı (Müller - Wiener, 1977:505)

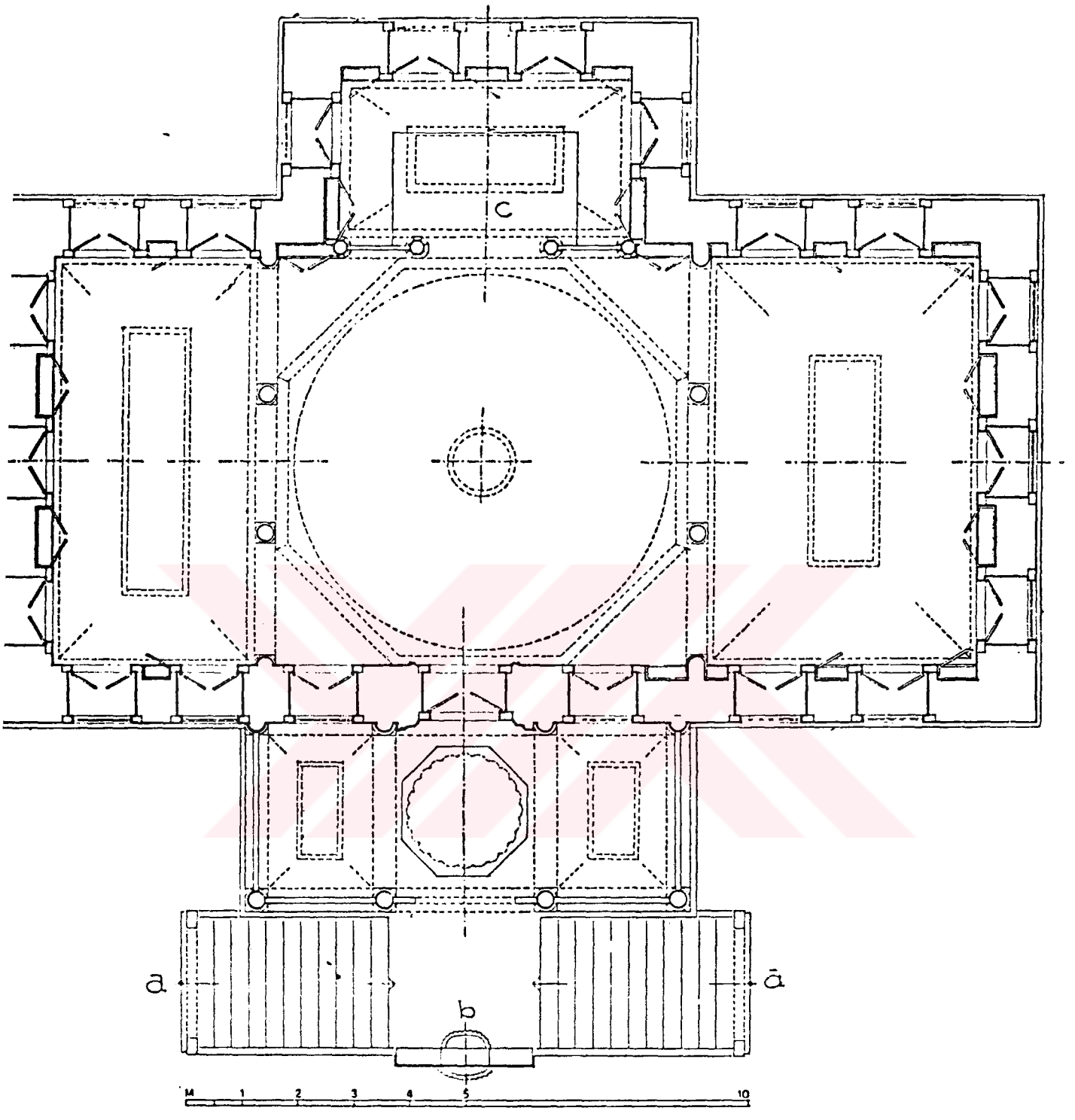

Çizim 2.18: Plan (Eldem, 1969, C.2:197)

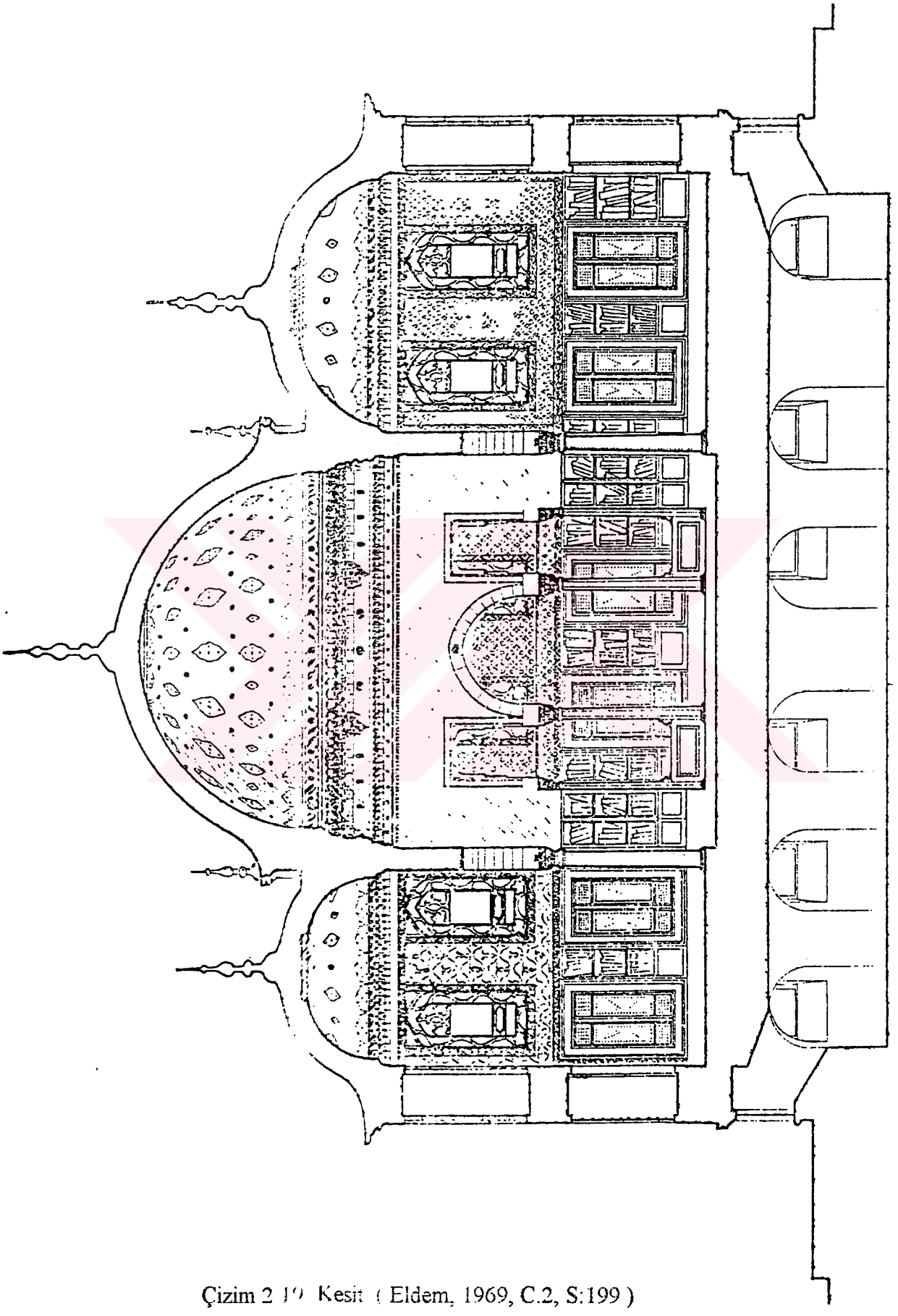

Çizim 2.19 Kesit (Eldem, 1969, C.2, S:199)

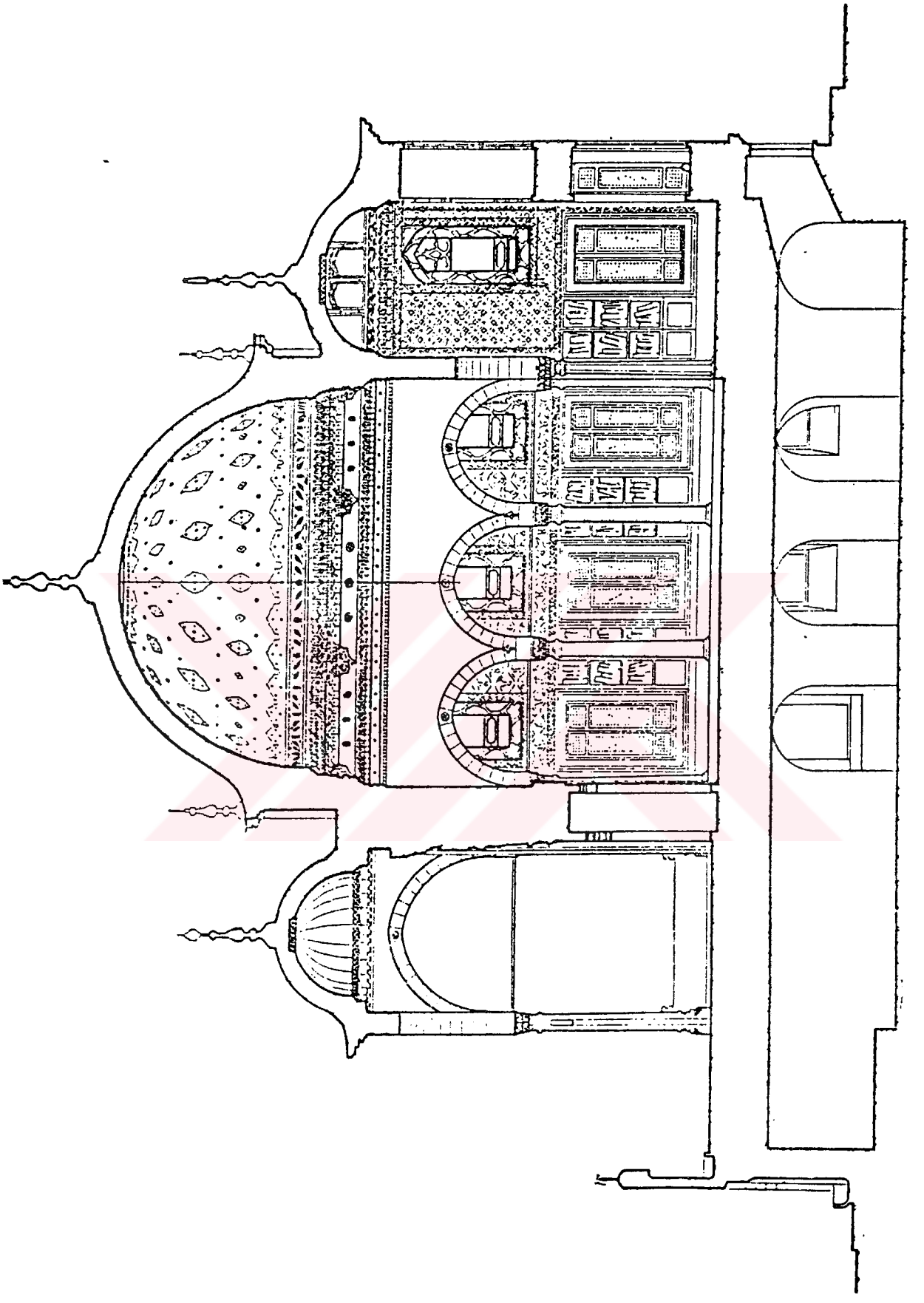

Çizim 2.20: Kesit (Eldem, 1969, C.2, S:198)

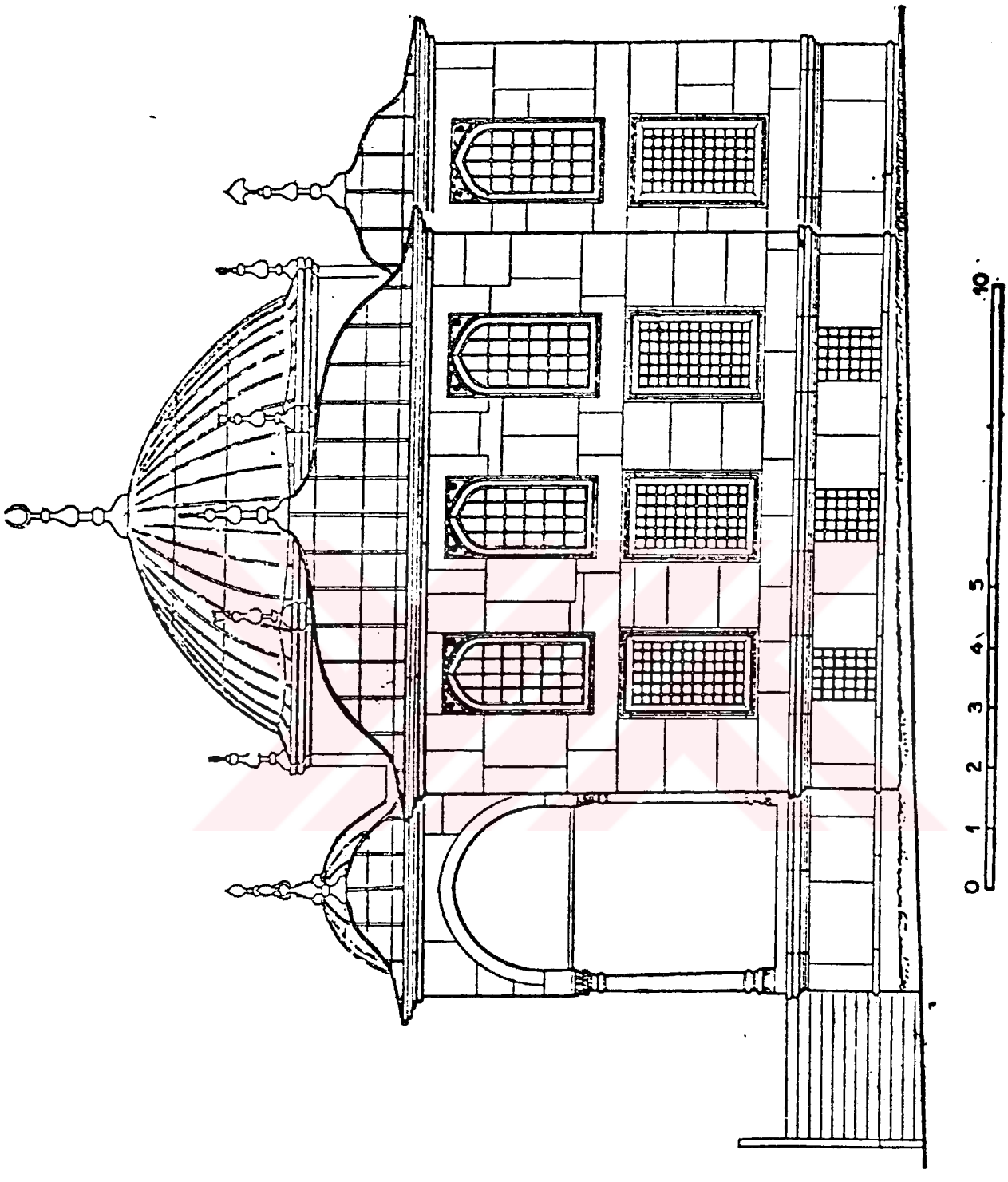

Çizim 2.20: Yan cephe (Eldem, 1969, C.2:S.200)

KATALOG

ADI	Damat İbrahim Paşa
YERİ	Dede Efendi Caddesi Şehzade başı
YAPIM YILI	1719
YAPTIRAN	Damat İbrahim Paşa
MİMARİ	Mehmet Ağa
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	III.Ahmet
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kur – an Kursu
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, revak

VAZİYET PLANI

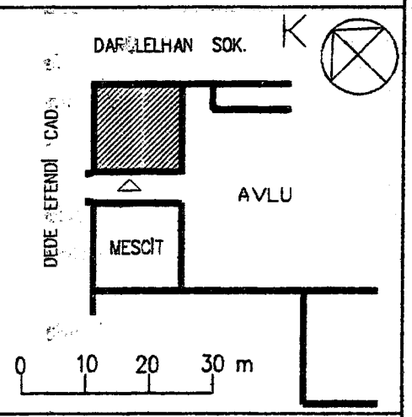

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:

Külliye içinde ayrık.

Zeminden yükseltilmiş.

– Okuma salonuna göre:

Merkezi – kare

PLAN KROKİSİ

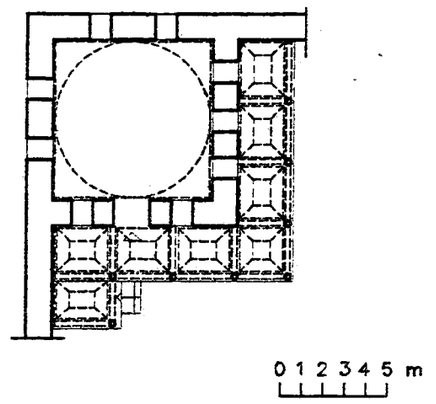

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir.

Eminönü İlçesi Müftülüğ'ne bağlı Kur – an Kursu olarak hizmet vermektedir.

– Önemli yapısal sorunları vardır.

Strüktürel problemleri ileri boyuttadır. Kubbe ve duvarlardaki derin çatlaklar yapının yıkılmasına sebep olabilecek derecededir. Bu haliyle yapı acil olarak onarılmalıdır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Revaka bitişik	PENCERE	ADEDİ: 11	ALT SIRA: 9	ÜST SIRA: 2
BOYUT /ALAN	7.56 x 7.53 = 56.9 m2		EN / BOY: 85,96,103/160	ALAN: 16.43 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL = 0.29
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	1 m		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY	1.26/ 2.3 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe		MALZEME	Dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Altıgen tuğla		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği		YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Mukarnas		ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Kalem işi		KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere – 1 adet tepe penceresi	– 3 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere – 1 adet tepe penceresi

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL / DÖŞ. AL =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE			ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA			KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		Okuma salonuna bitişik
BOYUTU		2 x (2.65 x 10.21) m
KEMER BİÇİMİ		Dairesel
KEMER MALZEMESİ		Sıvalı
GEÇİŞ ÖGESİ		Yok
ÖRTÜ BİÇİMİ		Aynalı tonoz
KAPLAMA MALZEMESİ		Kurşun
DÖŞEME KAPLAMASI		Mermer
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	Dairesel
SÜTUN	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	2.5 m
SÜTUN	BAŞLIK	Yedi – sekiz
SÜTUN	BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	KEMERDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	DUVARDA	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	SÜTUNDA	Mermer işçiliği

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.6. DAMAT İBRAHİM PAŞA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Kütüphane III. Ahmet'in ve Lale Devri'nin ünlü sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından, 1719 yılında yaptırılmıştır.

Damat İbrahim Paşa, sanat ve sanatçıya verdiği değeri, kitap ve kütüphane için de göstermiştir. Osmanlı Devletine, matbaa onun sadrazamlığı zamanında getirilmiş ve kitap basılmıştır.

Yakın Çevre Yapıları

Küçük bir külliye içinde yer alan kütüphanenin yakın çevresinde, önemli tarihi yapılar bulunur. Şehzade Camii yolun hemen karşısındadır. Eskiden Direklerarası denilen günümüze bozulmuş bir şekilde gelen dükkanlar ise külliye'nin dış duvarına bitişikti. Bu dükkanlar günümüze özgün halleri ile ulaşamamıştır. Külliye içindeki yapılar ise, darülhadis, sebil, çeşme, şadırvan, sonradan minare ve minber eklenerek mescit haline dönüştürülen dersane .... Ayrıca Damat İbrahim Paşa ve yakınlarının mezarları avlu içindedir.

Konumu Ve Yeri

Kütüphane, Şehzade Camii'nin kıble tarafındaki, Şehzadebaşı ve Dede Efendi Caddeleri'nin kesiştiği köşedeki, Damat İbrahim Paşa Külliyesi içindedir. Külliyenin Dede Efendi Caddesi tarafındaki cümle kapısından girilince, soldaki yapı kütüphanedir. İki tarafı yolla diğer iki tarafı da avlu ile çevirilidir.

Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi Külliye içinde, ayrık olarak, zeminden yükseltilmiş biçimde konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Kütüphane okuma salonu ve revak bölümlerinden oluşur. Okuma salonuna göre, merkezi, kare planlı bir kütüphane yapısıdır. 8 gözlü revak, zeminden bir kaç basamak yükseltilmiştir ve yapıyı "L" şeklinde sarar.

Döşeme ahşap kaplıdır. Özgün dolap ve niş yoktur. (Resim 2.22)

Cephe Özellikleri

Kütüphane Osmanlı Klasik mimarisinin cephe özelliklerini taşır.

Girişin solundaki duvar yapıyı yoldan ayıran avlu duvarının devamıdır. Giriş eksenindeki kapı, basık kemerli ve kitabelidir. (Resim 2.23) Giriş kapısının sağında ve solunda birer adet alt sıra pencere, sol yan duvarda iki adet alt sıra ve bir adet tepe penceresi, sağ yan duvarda 3 adet alt sıra pencere, girişin karşısındaki duvarda ise iki adet alt sıra bir adet tepe penceresi vardır.

Sütun başlıkları yedi-sekiz bezemelidir. Sütunlar arasında mermer pano korkuluklar bulunur. Kemerler ve revak duvarları sıvanmıştır. Revak saçakları ahşaptır ve demir destekleri vardır. (Resim 2.24)

Kubbe kurşun örtülü ve sekizgen kasnaklıdır. Cümle kapısının devamı olan duvar küfeki taşından, diğer duvarlar ise tuğla - taş almaşık örgülüdür.

Strüktür

Kare planlı yapının üzeri kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş dışta sekizgen kasnakla içte ise trompla sağlanır. (Resim 2.25) Revaklar aynalı tonoz örtülüdür. Revak sütunları dairesel kesitli, mermerdir.

Duvarlar 1 m kalınlığında taş -tuğla almaşık örgülüdür.

Bezeme

Kütüphane, Lale Devri'nin zengin bezemeli yapılarına göre, oldukça sadedir. İç mekanda kubbe eteği ve geçiş ögesi, mukarnasla bezelidir.

Pencere kenarları özgünlüğü şüpheli olan kalem işi bitkisel motiflerle işlenmiştir.

Revak sütunları dairesel kesitli olup, yedi-sekiz bezemeli başlıklara sahiptir.

Aydınlatma

Toplam 11 adet pencere ile doğal aydınlatma sağlanır. Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair bir ize rastlanmamaktadır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Yapı günümüzde özgün işilevini sürdürmemektedir. Eminönü İlçesi Müftülüğüne bağlı Kur-an Kursu olarak kullanılmaktadır.

Oldukça bakımsız ve haraptır. Çok önemli strüktür sorunları vardır. Kubbe ve duvarlarda derin çatlaklar, tehlike arzeder. Söve ve eşiklerdeki çatlaklar ve kırıklar önemli sorunlara işaret etmektedir. Kütüphanenin acil onarıma ihtiyacı vardır.

Yapı onarıldıktan sonra, Lale Devri ile ilgili kaynakların bulunduğu bir uzmanlık kütüphanesi olarak kullanılabilir. Ya da devrin kütüphanesini yansıtacak biçimde dekore edilerek müze olarak ziyarete açılabilir.

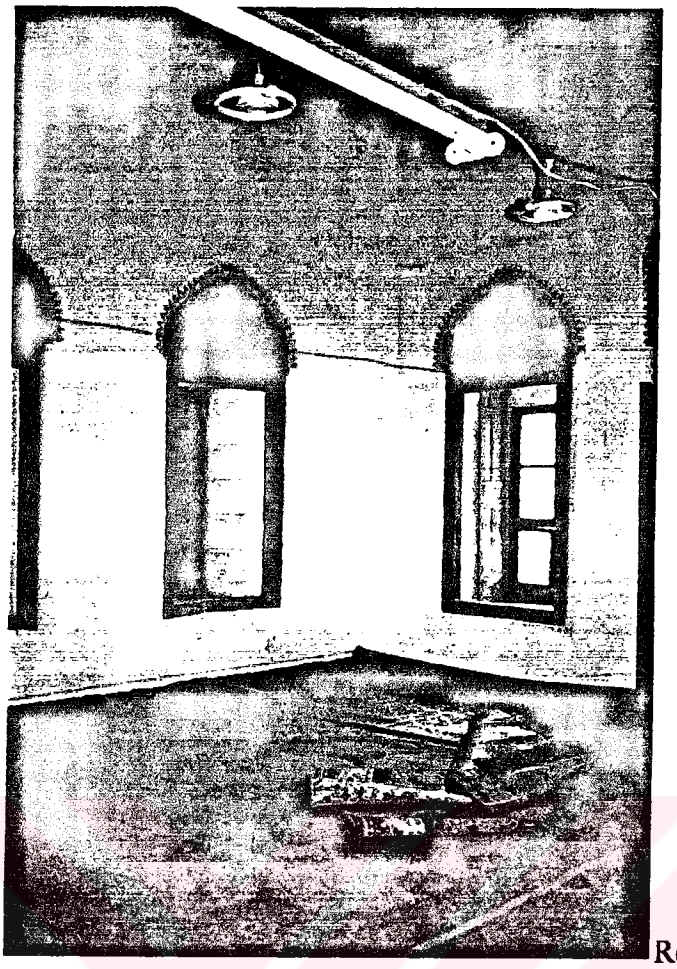

Resim 2.22: İç mekan

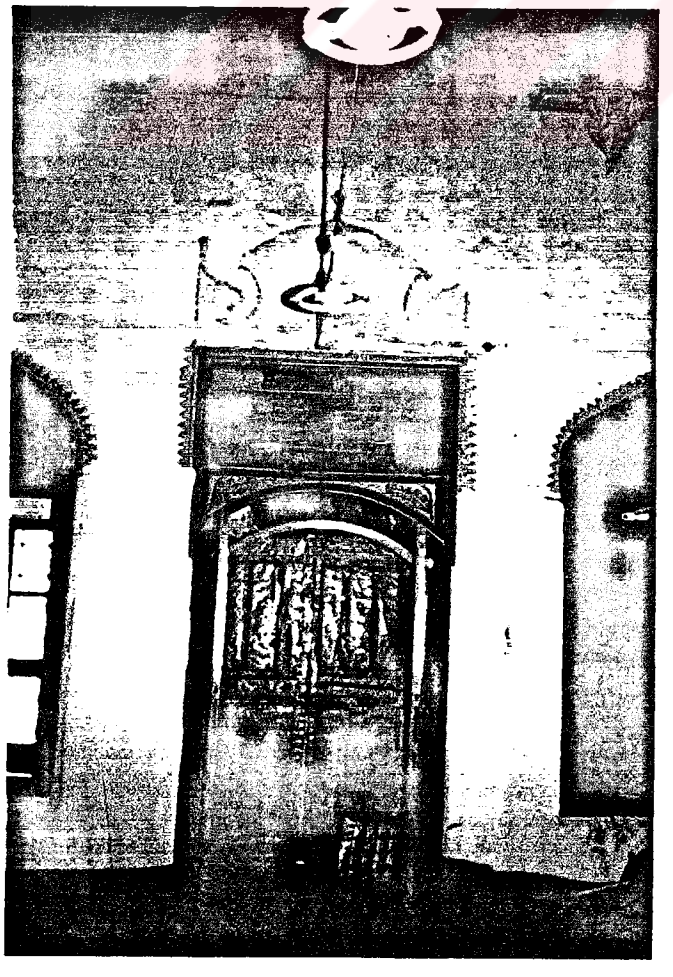

Resim 2.23: Kapı iç görünüşü

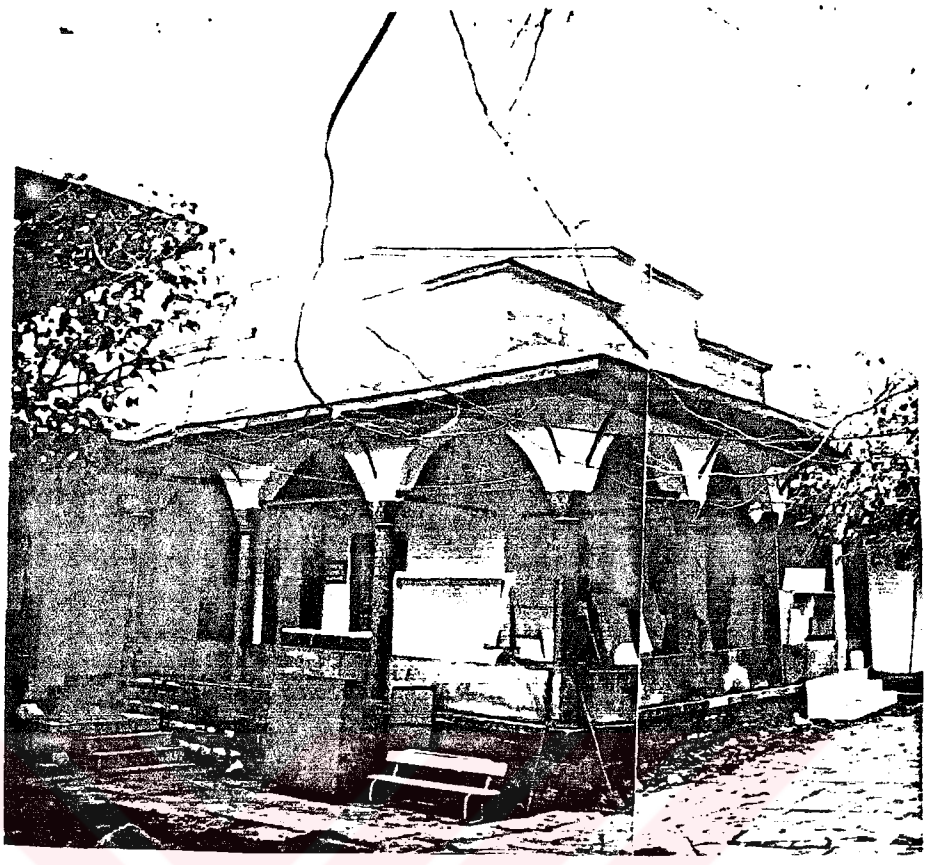

Resim 2.24: Cephe

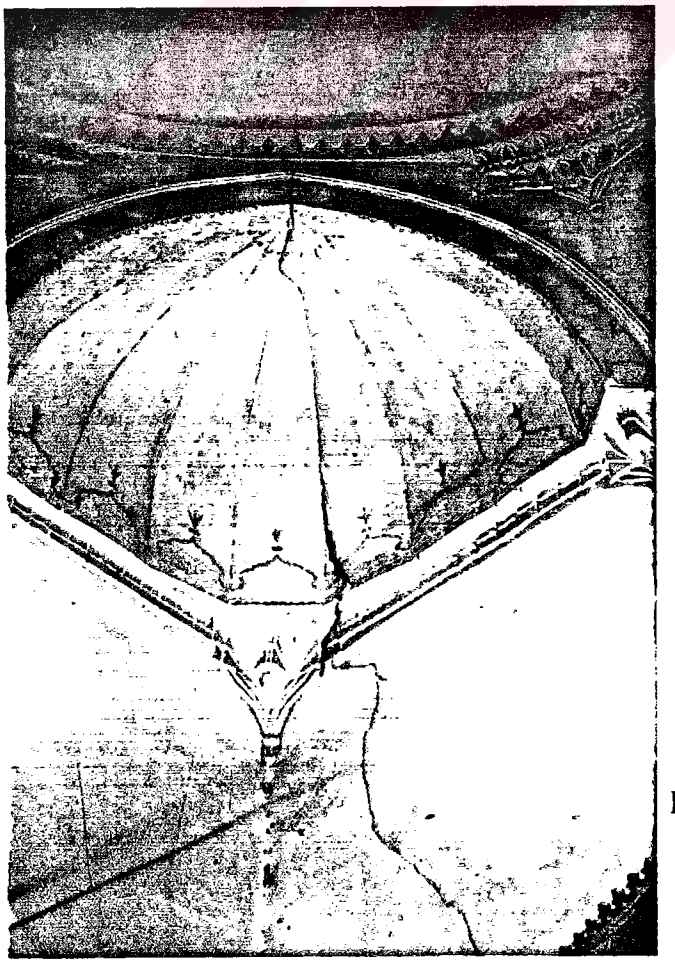

Resim 2.25: Tromplar

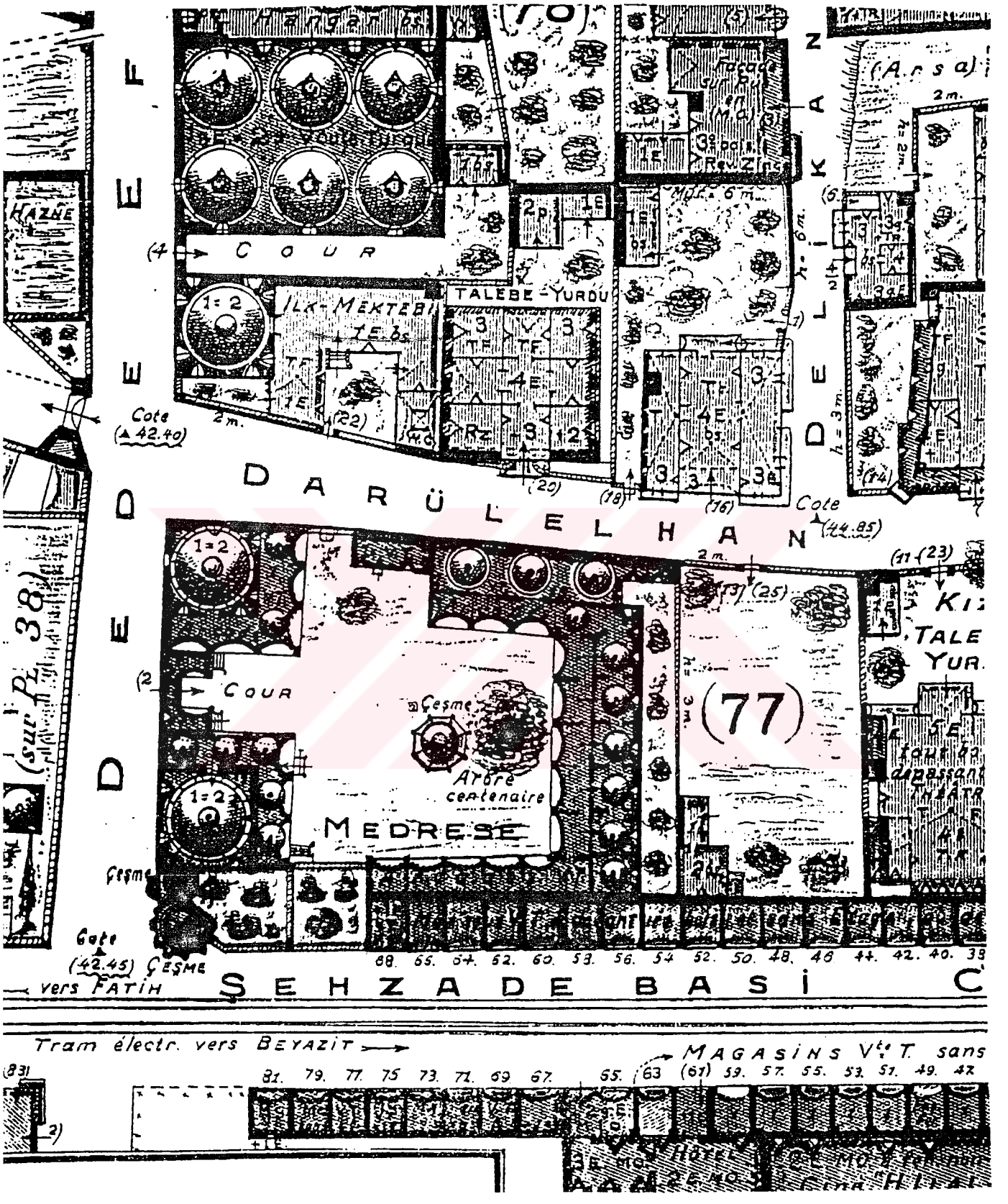

Harita 2.4: Pervititch

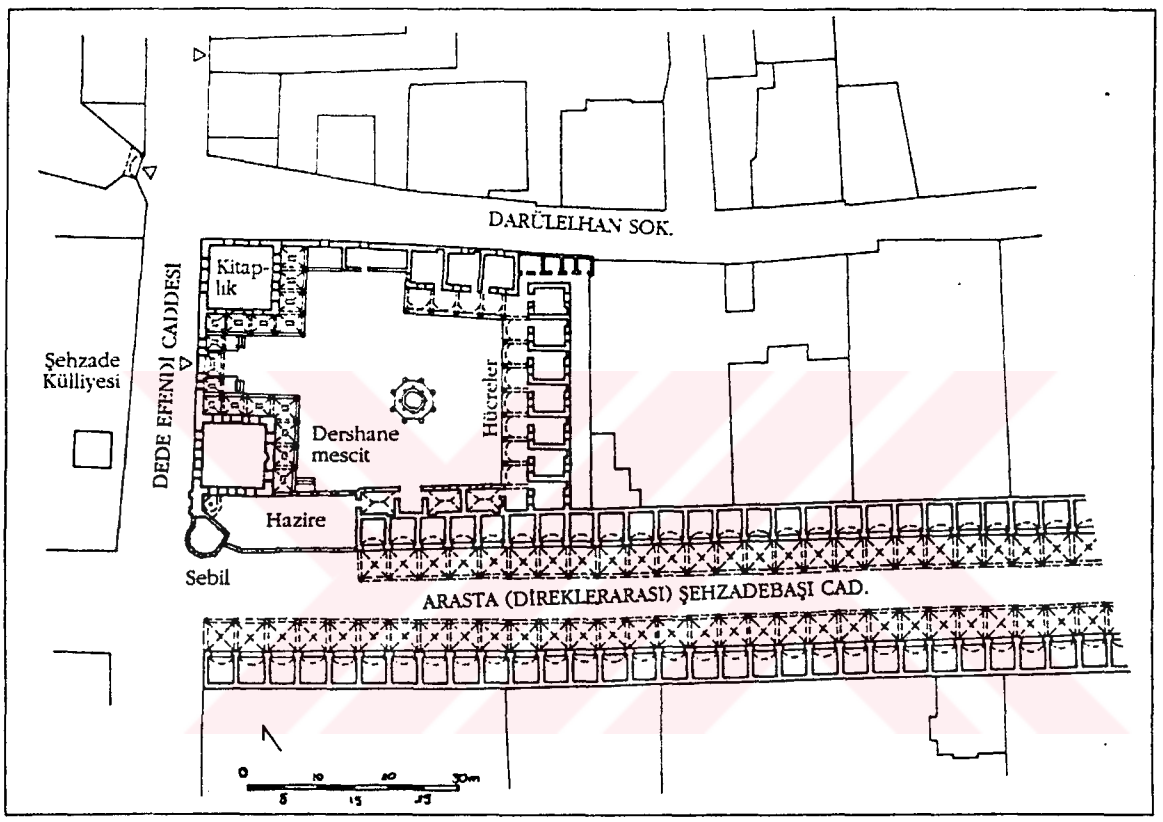

Damat İbrahim Paşa Külliyesi'nin planı. (Revak boyutları varsayımsaldır.) *Darülhadisin planı: Zeynep Ahunbay, vaziyet planı: Doğan Kuban*

Çizim 2.22 : Damat İbrahim Paşa Külliyesi Yerleşim Planı (Kuban, 1993, C.2:S.548.)

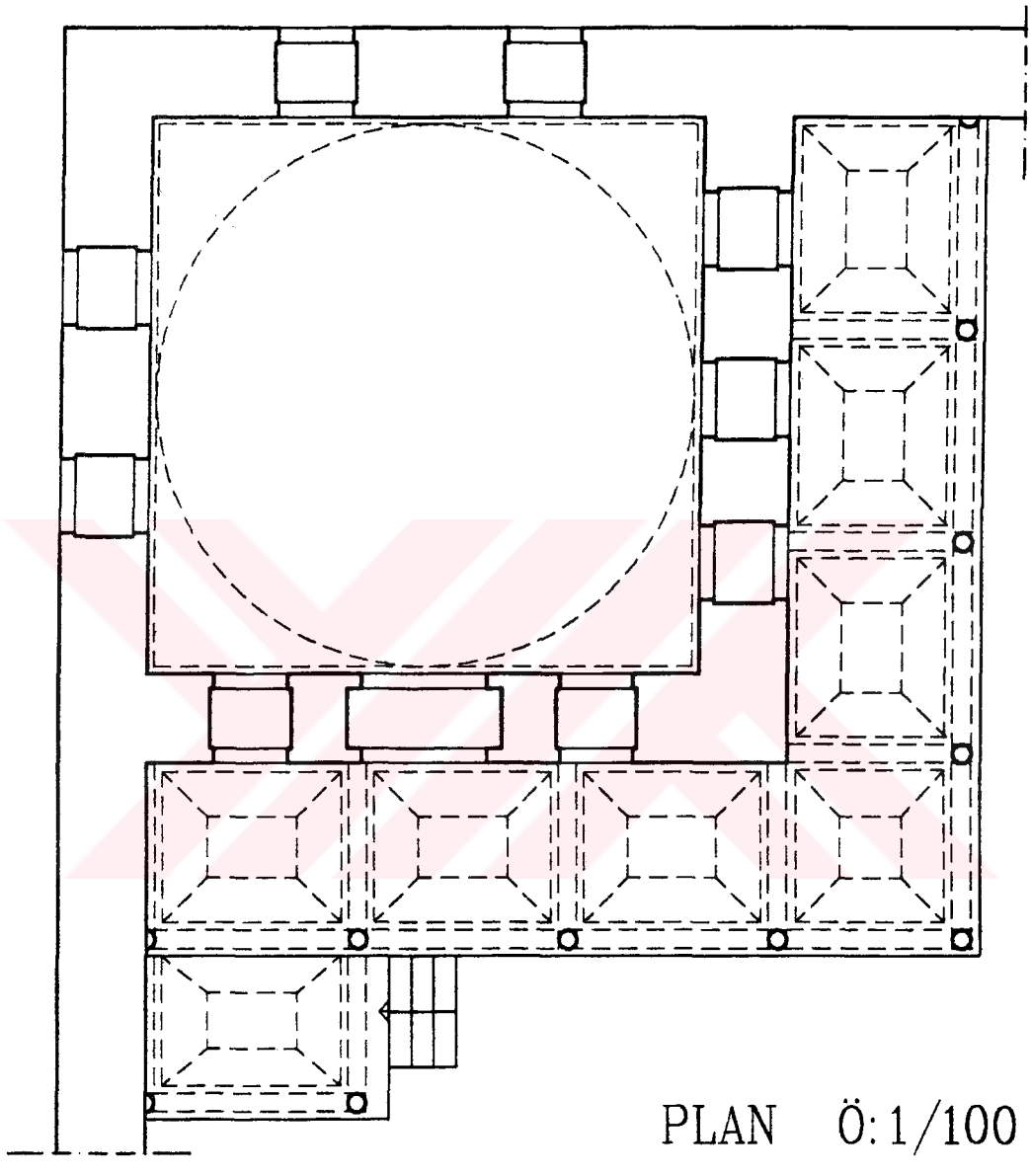

Çizim 2.23:Plan (A. Şahin)

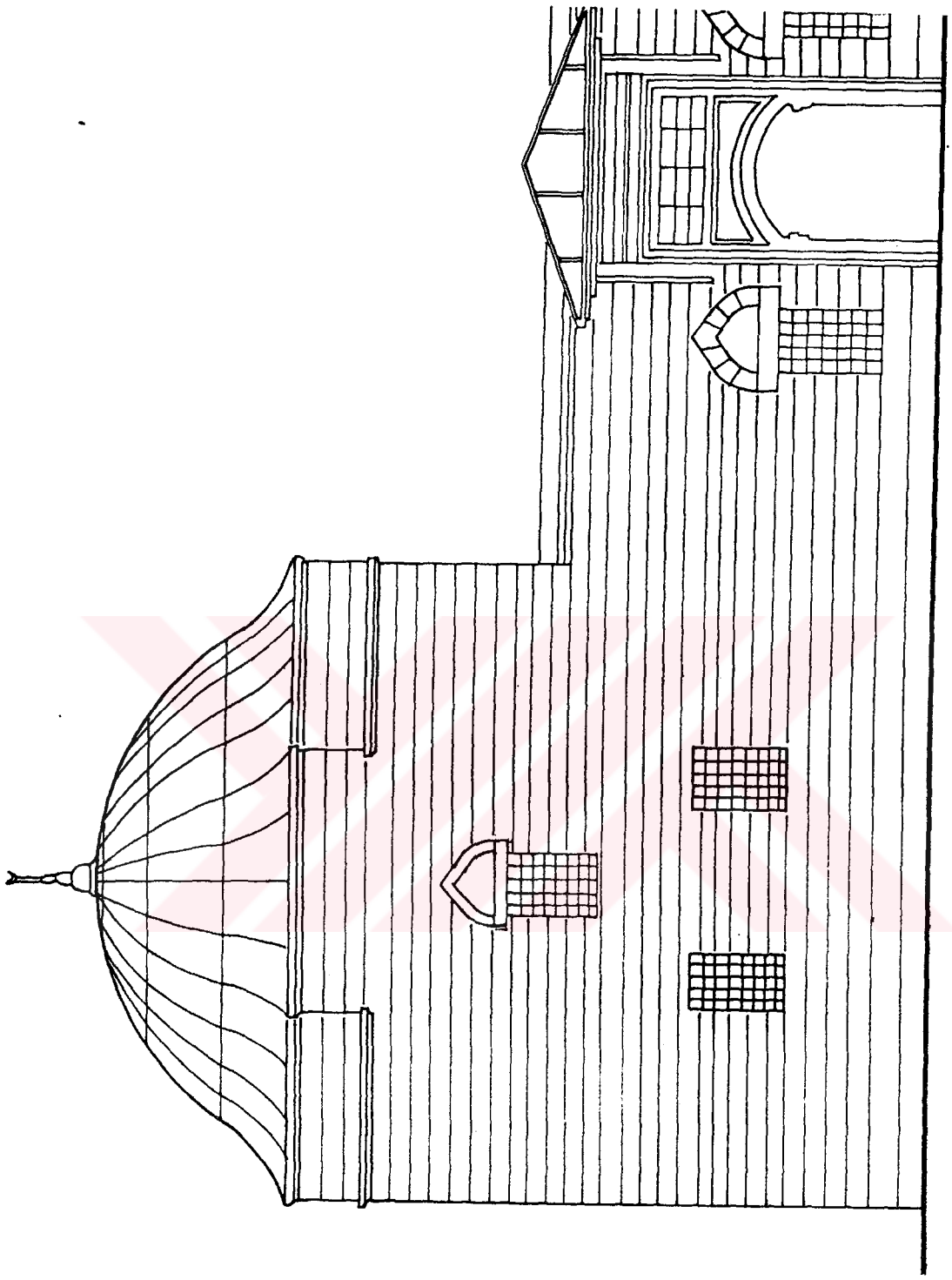

Çizim 2.25: Yol Cephesi (Vakıflar Arşivi)

KATALOG

ADİ	Ahmediye Kütüphanesi
YERİ	Üsküdar Ahmediye
YAPIM YILI	1721
YAPTIRAN	Ahmet Ağa
MİMARİ	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	III. Ahmet
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kur–an Kursu
TÜRÜ	Kalliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, tuvalet, revak

VAZİYET PLANI

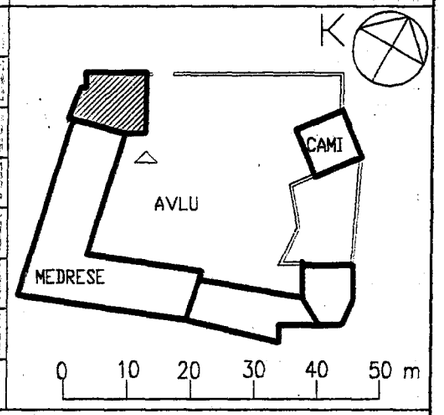

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:

Kalliye içiçinde başka yapıya bitişik.

1. Katta

– Okuma salonuna göre:

Merkezi – kare

PLAN KROKİSİ

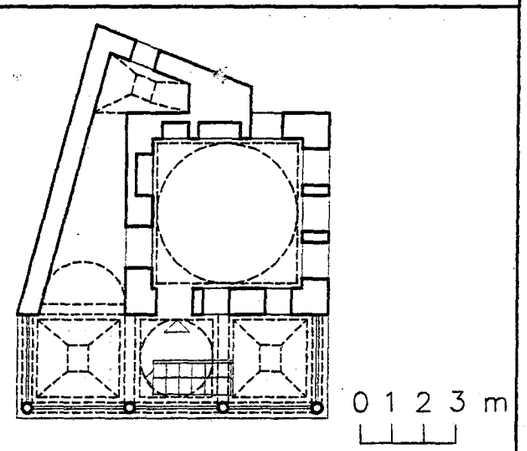

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir.

– Üsküdar Müftülüğü'ne bağlı Kur – an Kursu olarak kullanılmaktadır.

– Özgün dekorasyon ve dolap yoktur.

– Yapı genel olarak iyi durumdadır. Herhangi bir yapısal problem taşımaz.

– Okuma salonu girişinin karşısındaki duvar onarım geçirmiştir.

OKUMA SALONU

KONUMU	Medreseye koridorla bitişik	PENCERE	ADEDİ: 13	ALT SIRA: 7	ÜST SIRA: 6
BOYUT /ALAN	4.75 x 4.75 = 22.56 m2		EN / BOY: 84/152,72/126	ALAN: 14.38 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.64
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	92 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY	93 /198 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE	Yerden 43 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği		YERİ: YATAYDA	Duvarda	
PENCEREDE	Alçı revzen		ADEDİ	2	
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU	77,133 /152 cm	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ	Dikdörtgen	
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ	228 adet	
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.	3.2 m2	
SÜTUN BAŞLIĞI	-----		MALZEMESİ	Ahşap – taş	

GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra pencere – 2 adet tepe penceresi	– 1 adet alt sıra pencere – 1 adet tepe penceresi	– 3 adet alt sıra pencere – 3 adet tepe penceresi	– 1 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU	Okuma salonuna bitişik	
BOYUTU	3.24 x 10.13 m	
KEMER BİÇİMİ	Dairesel	
KEMER MALZEMESİ	Kafeki	
GEÇİŞ ÖGESİ	Taş lento	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe – tonoz	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	
DÖŞEME KAPLAMASI	Kafeki	
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ	Dairesel	
SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	195 cm	
BAŞLIK	Yedi – sekiz	
BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok	
KEMERDE	Yok	
DUVARDA	Yok	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok	
SÜTUNDA	Mermer işçiliği	

TUVALET

KONUMU	Koridorun sonunda okuma salonuna bitişik
ADEDİ	1
ÖRTÜ ÖGESİ	Dairesel kemerli tonoz
PENCERE ☒	IŞIKLIK ☐

2.2.7. AHMEDİYE KÜLLİYESİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Ahmediye Külliyesi'nin yerinde, harap ve yıkık bir mescit vardı. Bu mescit, Kefçe Dede adlı bir kişi tarafından yaptırılmıştı. Kefçe Dede Mescidi'nin, 16.yy. da yapılmış olduğu, avludaki hazirede bulunan mezar taşından anlaşılmaktadır.

Tersane Kethüdası Emınzade Hacı Ahmet Ağa tarafından, 1721 yılında, bu mescidin yerine, Ahmediye Külliyesi yaptırılmıştır. Külliye'nin mimarı bilinmemektedir

Yakın Çevre Yapıları

Cami, medrese, sebil, çeşme, türbe ve hazirelerden oluşan külliyenin diğer yapıları, kütüphanenin yakın çevresini oluşturmaktadır.

Konumu Ve Yeri

Kütüphane, Üsküdar İlçesi, Ahmediye semtinde, Gündoğumu Caddesi ile Esbapçı Sokağı'nın köşesindeki meyilli araziye yerleştirilmiş küçük bir külliye içindedir. "L" biçiminde dizilen medrese hücrelerine, Esbapçı Sokağı tarafından bitişiktir. Avluya göre yarım kat yukarda, yola göre ise birinci katta bulunmaktadır. Şimdi umumi hela olarak kullanılmakta olan mahsenin üzerindedir.

Kütüphane, külliye içinde, başka bir yapıya bitişik olarak, birinci katta konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Kütüphane, okuma salonu, revak ve tuvalet bölümlerinden oluşur. Yapı sokağa göre tam, avluya göre yarım kat yüksekte, alt katı ise mahsendir. Önünde üç gözlü revak, yan tarafında bir koridor ve koridorun sonunda tuvaleti vardır. (Resim 2.26)

Okuma salonuna dairesel kemerli kapıdan girilir. (Resim 2.27) Kütüphane okuma salonuna göre, merkezi, kare planlıdır. Giriş kapısının karşısındaki batı duvarında, geniş bir ocak ve yanında kitap nişi, güney duvarında ikinci bir kitap nişi vardır. Özgün kitap dolabı yoktur. Döşeme ahşap kaplamadır.

Cephe Özellikleri

Cephe itibarıyla klasik mimarinin özelliklerini taşımaktadır.

Sokak cephesi, revzenli iki katlı pencere düzenine sahiptir. Alt sıra pencereler dikdörtgen açıklıklı, mermer söveli, lokmalı demir parmaklıklıdır. (Resim 2.28) Tepe pencereleri ise sivri kemerli altıgen peteklidir. Mahsenin pencereleri de yola açılmaktadır.

Revak üç gözlü, sivri kemerli, sütunları baklava başlıklı, etrafı mermer pano korkuluklarla çevirilidir. Ayrıca sonradan doğrama ve camlarla kapatılmıştır.

Mahsen katının eğriliği üst katta konsollu bir çıkma ile düzeltilmiş ve kare plan elde edilmiştir. Bu konsollar profilli, küfeki taşındandır. Girişin karşısındaki cephede onarıma işaret eden taşların derzlenmiş olduğu gözlenmektedir.

Duvar dokusu küfeki taşıdır. Girişin karşısındaki duvarın ise onarım sırasında harçla derzlendiği görülmektedir.

Strüktür

Kütüphane beşik tonozla örtülen bir mahsen üzerine inşa edilmiştir. Mahsen hacmi duvarları tuğla örgülü, üzeri ise kubbe ile örtülüdür. Kare mekandan kubbeye geçişte taş plaklar kullanılmıştır. Revak 3 gözlüdür. Orta kısmı kubbe ile, yanlar ise tonozla örtülmüştür. Revak sütunları mermer ve 25 cm çapındadır. Tuvalete giden koridor beşik tonozla, tuvalet ise aynalı tonozla örtülüdür.

Beden duvarları kesme küfeki taşı, kalınlığı ise 90 cm dir.

Bezeme

İç mekanda oldukça sade bir görünüm vardır.

Mermer işçiliği son derecede başarılıdır. Ocak etrafını çevreleyen set, mermer işçiliğinin güzel bir örneğidir. Girişin solunda duvara oyulmuş etrafı mermer bezeli 3 katlı raf zariftir. Pencere söveleri profilli mermerdir. Kapı sövesi mermerdir ve baş hizasında mukarnaslıdır. Revak sütunları mermerden, başlıkları yedi-sekiz bezemelidir

Tepe pencereleri alçı revzenlidir.

Aydınlatma

Yedi adet alt sıra, altı adet tepe penceresi ile iyi bir doğal aydınlatma sağlanmıştır. (Resim 2.29) Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair herhangi bir ize rastlanmaz.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Yapı günümüzde özgün işlevini sürdürmemektedir. Kur -an kursuna aittir ve boş

Resim 2.26: Koridordan bir görünüş

Resim 2.27: Dairesel kemerli okuma salonu kapısı

Resim 2.28: Cephe

Resim 2.29: Okuma salonu

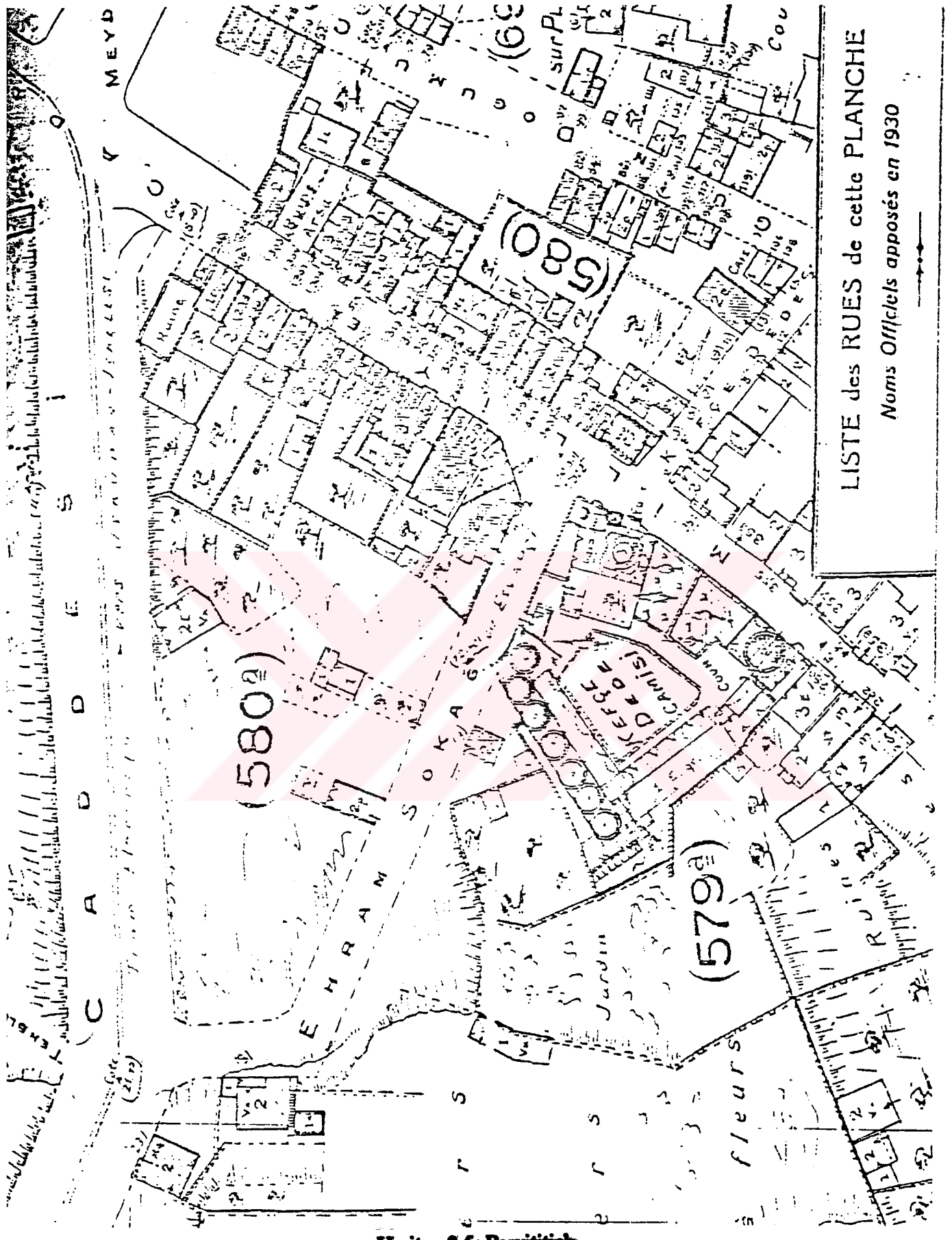

Harita 2.5: Pervititich

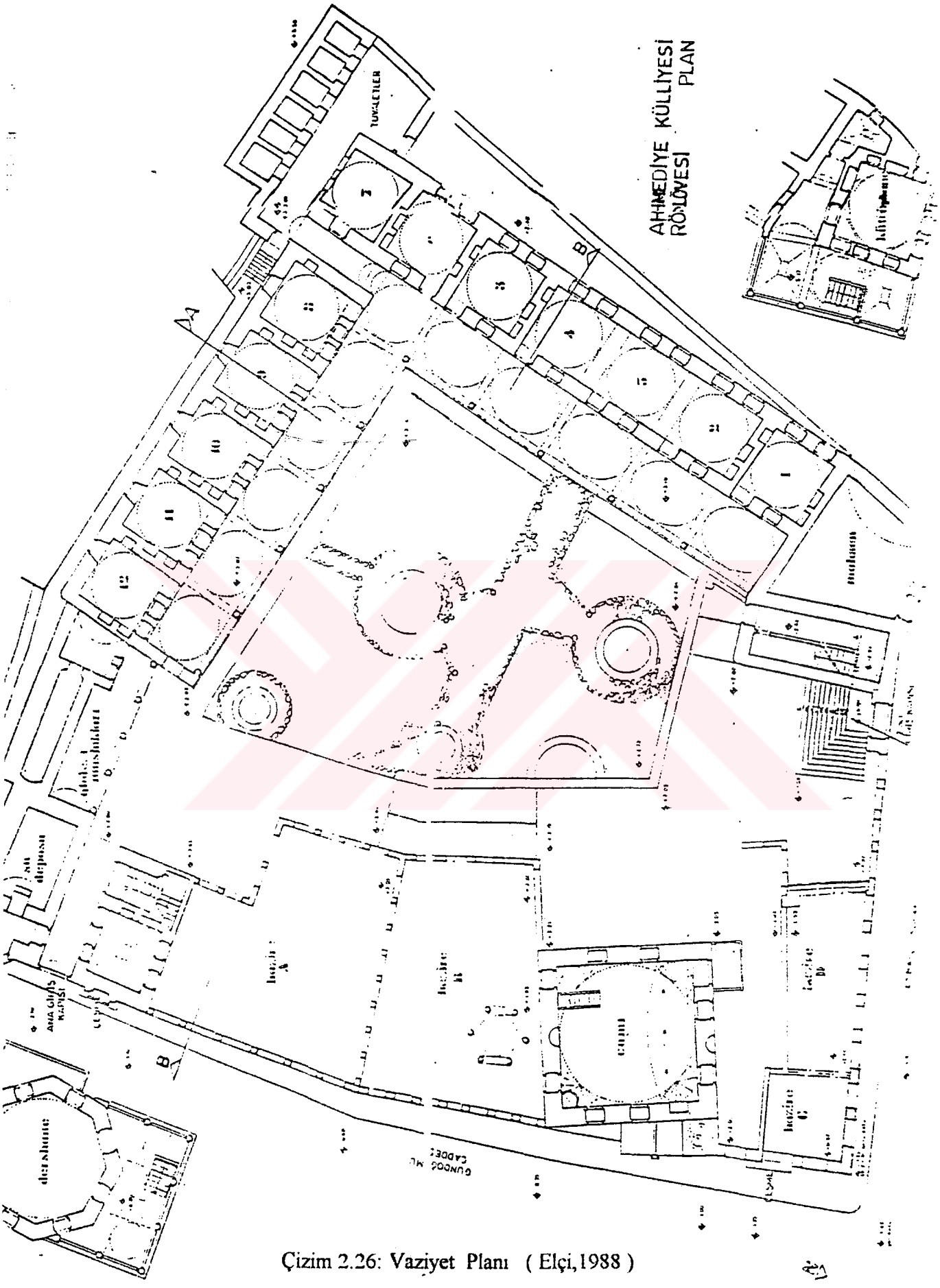

Çizim 2.26: Vaziyet Planı (Elçi,1988)

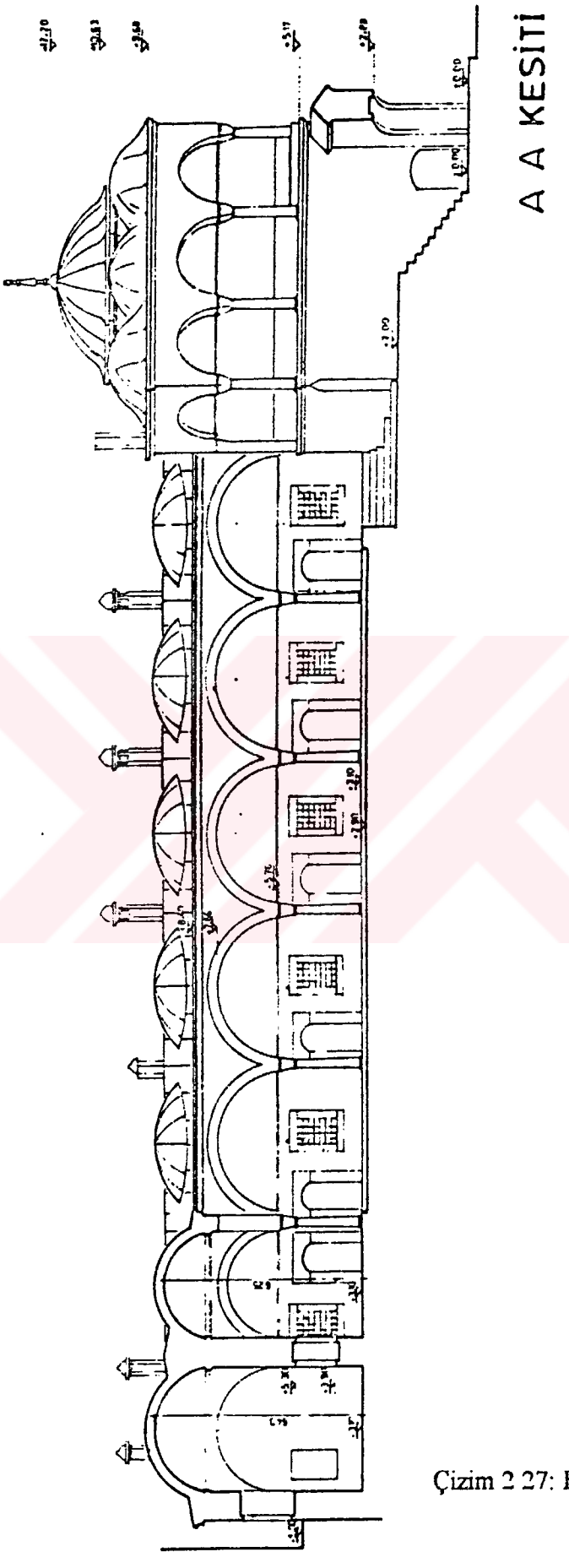

Çizim 2 27: Kesit (Elçi, 1988)

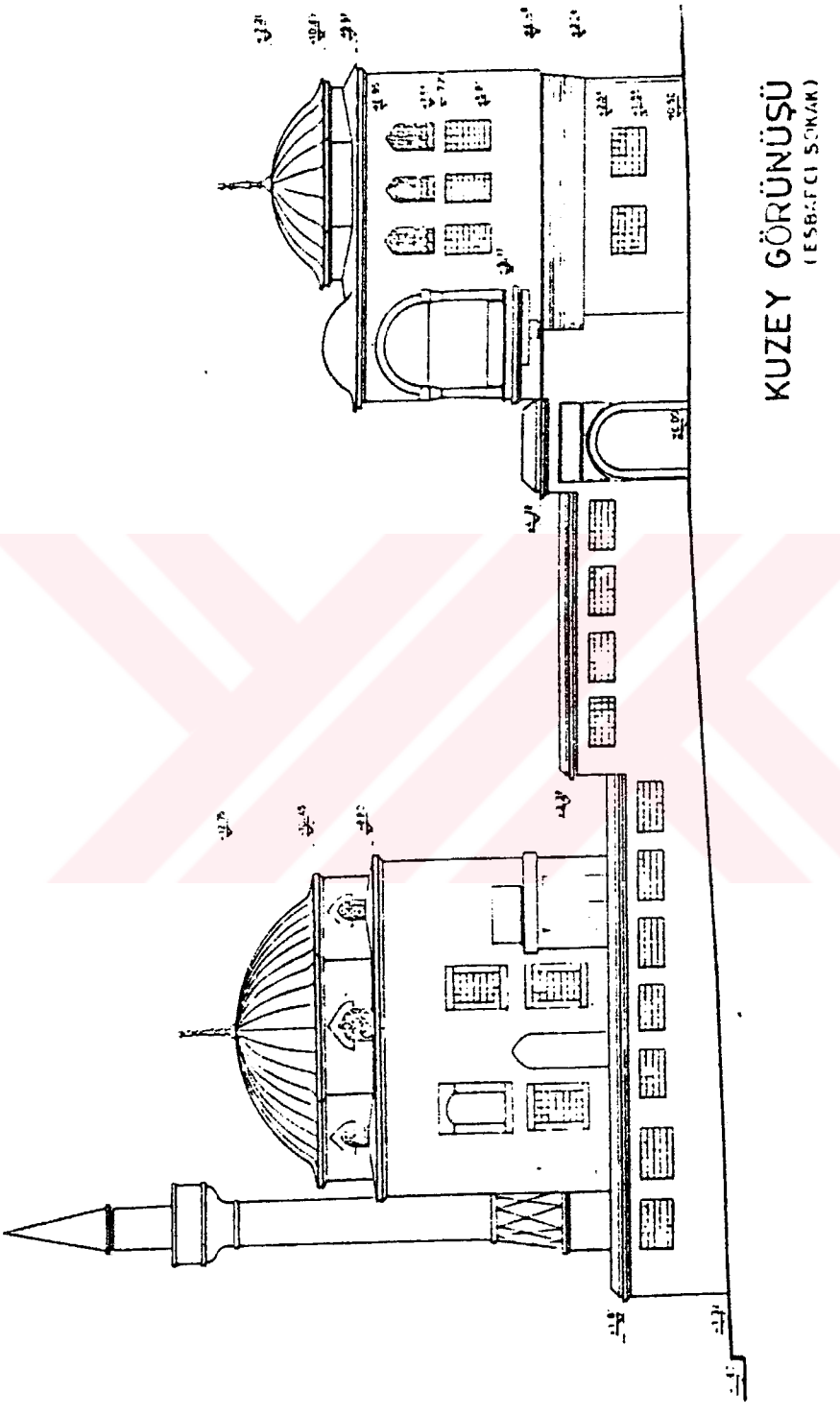

Çizim 2.28: Cephe (Elçi, 1988)

KATALOG

ADI	Valide Kütüphanesi
YERİ	Eminönü
YAPIM YILI	1724
YAPTIRAN	III.Ahmet
MİMARİ	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	III.Ahmet
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Dernek Binası
TÜRÜ	Külliye içi
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu

VAZİYET PLANI

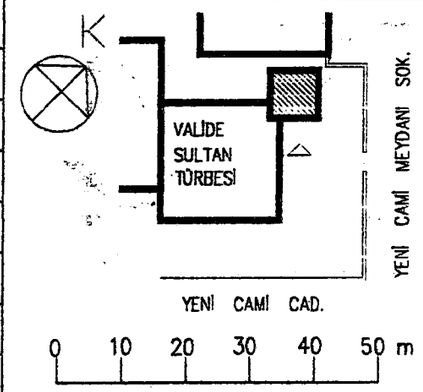

PLAN TİPİ

- Konumuna göre:

Külliye içinde, başka yapıya bitişik.

Zeminden yükseltilmiş.

- Okuma salonuna göre:

Merkezi – kare planlı

PLAN KROKİSİ

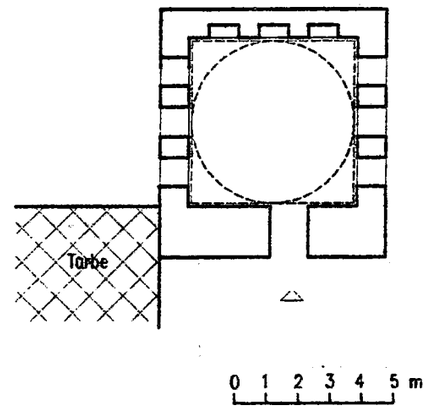

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

- Özgün işlevini kaybetmiştir.
- Mustafa Kemal Derneği'ne ait toplantı salonu olarak kullanılmaktadır.
- Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.
- Yapı genel olarak iyi durumdadır. Cephe ve iç mekan bakımlıdır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Türbe revakına bitişik	PENCERE	ADEDİ: 6	ALT SIRA: 6	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	5.28 x 5.28 = 27.88 m2		EN / BOY: 92 / 166 cm	ALAN: 9.16 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL =0.33
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Dökme demir + Kündekari ahşap	
DUVAR KALINLIĞI	90 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY	118 / 205 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Kiremit		YERİ: DÜŞEYDE	Duvarda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Kündekari		YERİ: YATAYDA	Girişin karşısında	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ	3	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi		BOYUTU	92 /166 cm	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Kalem işi – mukarnas		ŞEKLİ	Dikdörtgen	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ	389	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.	4.58 m2	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ	Ahşap– mermer– kafeki	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– Pencere yok	– 3 adet alt sıra pencere	– 3 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL / DÖŞ. AL =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE			ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA			KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU			
BOYUTU			
KEMER BİÇİMİ			
KEMER MALZEMESİ			
GEÇİŞ ÖGESİ			
ÖRTÜ BİÇİMİ			
KAPLAMA MALZEMESİ			
DÖŞEME KAPLAMASI			
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ		
	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ		
	BAŞLIK		
	BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE		
	KEMERDE		
	DUVARDA		
	GEÇİŞ ÖGESİNDE		
	SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU			
ADEDİ			
ÖRTÜ ÖGESİ			
PENCERE ☐		IŞIKLIK ☐	

2.2.8. TURHAN VALİDE SULTAN TÜRBESİ KİTAPLIĞI

Tarihçesi -Ve Yaptıran

III.Ahmet, saray içinde yaptırdığı kütüphanesinden sonra, bu kitaplığı 1724 yılında yaptırmıştır. Daha evvelden Turhan Valide Sultan Türbesi'ne bazı kitaplarını vakfetmişti. Türbeye giriş çıkışların zorluğu nedeniyle, kitaplardan faydalanılması çok zor olmaktaydı. Bu nedenle türbeye bitişik olan kütüphane binasını inşaa ettirmiş ve kitaplarından bir kısmını vakfetmiştir

Yakın Çevre Yapıları

Yeni Cami, Hünkar Kasrı, Türbe, Mısır Çarşısı ve Hamidiye Külliyesi kütüphanenin yakın çevre yapılarıdır.

Konumu Ve Yeri

Kütüphane Eminönü İlçesi'nde Yeni Cami Külliyesi içindedir.

Külliye içinde, başka bir yapıya bitişik olarak, zeminden yükseltilerek konumlandırılan kütüphane, Yeni Cami'yi yaptıran Turhan Valide Sultan'ın Türbesi'ne bitişiktir. Bu türbe, Hanedana ait en büyük türbedir. Yeni Cami ile türbe ve kütüphanenin bulunduğu avluyu bir yol ayırır. Etrafı küfeki taşından duvarla çevirili avlu içinde bulunan kütüphane, türbenin giriş kapısının sağındaki revak duvarına, bitişiktir. Giriş türbenin revakındandır. (Resim 2.32)

Plan Özellikleri

Kütüphane tek mekandan, okuma salonundan oluşur. Okuma salonuna göre merkezi

- kare planlıdır. Kütüphane pencereli bir boşluk bırakılarak zeminden yükseltilmiş ve böylece havalandırma sağlanmıştır.(Resim 2.33) Pek çok kütüphane yapısında görülen havalandırma biçimi bu yapıda da uygulanmıştır.

Türbe girişinin sağındaki revak duvarında bulunan pencere kapıya dönüştürülerek, kütüphaneye giriş sağlanmıştır. Altı adet alt sıra pencerenin üçü girişin sağındaki, diğer üçü ise solundaki duvarda bulunur. Üç adet niş ise girişin karşısındaki duvarda yerini bulmuştur.

Cephe Özellikleri

Cephe klasik mimari özelliklerini yansıtmaktadır.

Tamamen mermer kaplı olan türbeye bitiştirilmiş olan kütüphane, tuğla - taş almaşık örgülü duvar dokusuna sahiptir. Bu farklılık iki yapının farklı zamanlarda yapılmış olduğunun ilk bakışta anlaşılmasını sağlar. Sivri, tuğla örgülü, boşaltma kemerleri altında dikdörtgen açıklıklı, lokmalı demir parmaklıklı alt sıra pencereleri vardır. Tepe penceresi yoktur. Kirpi saçakları devrini yansıtır. Sekizgen kasnakla kubbeye geçiş sağlanır. Kurşun kaplamalı kubbe bir alem ile sonlanır

Strüktür

Kare planlı mekanın üzeri, kubbe ile örtülmüştür. Kubbeye geçiş, dışta sekizgen kasnakla, iç mekanda ise pandantiflerle sağlanmaktadır.

Girişin bulunduğu duvar türbenin revak duvarıdır ve diğerlerine göre daha kalındır. Duvarlar tuğla - taş almaşık örgülüdür. İç yüzde sıvanmış olan duvarlar 90 cm kalınlıktadır.

Bezeme

Kubbe eteği mukarnas bezelidir. Kubbe içinde ve pandantiflerde kalemişi bezemeler vardır.

Giriş kapısı ahşap kündekaridir. Giriş cephesi duvarı türbeye ait mavi, beyaz ve kırmızı renkli çinilerle bezelidir.

Aydınlatma

Yapı, toplam altı adet alt sıra pencere ile doğal biçimde aydınlatılır. Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Özgün işlevini kaybeden yapı bir dernek tarafından kullanılmaktadır. Diğer pek çok kütüphaneler gibi, zaman içinde işlevini değiştiren yapının, bugünkü gibi tutulması uygun değildir. Seçilecek uygun bir konuda uzmanlık kütüphanesi olarak işlevlendirilebilir.. III.Ahmet'in vakfettiği kitaplar içinden seçilebilecek el yazması değerli kitapların sergileneceği bir müze-kitaplık olarak da kullanılabilir.

Yapısal bir sorun taşımadığı görülmektedir.

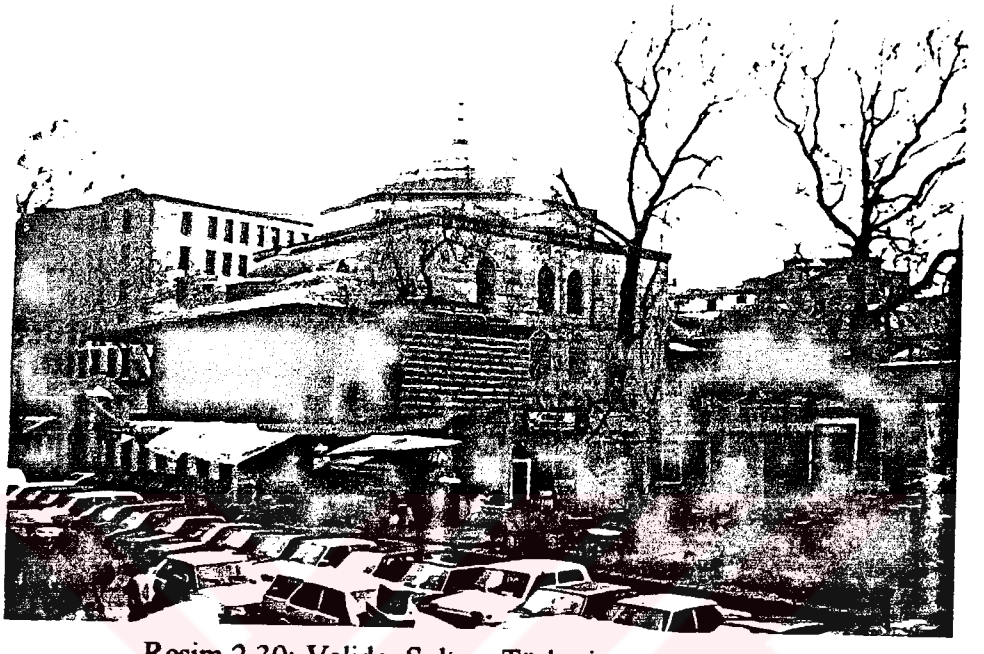

Resim 2.30: Valide Sultan Türbesi

Resim 2.31 : Valide Kütüphanesi

Resim 2.32:Kütüphane giriş kapısı

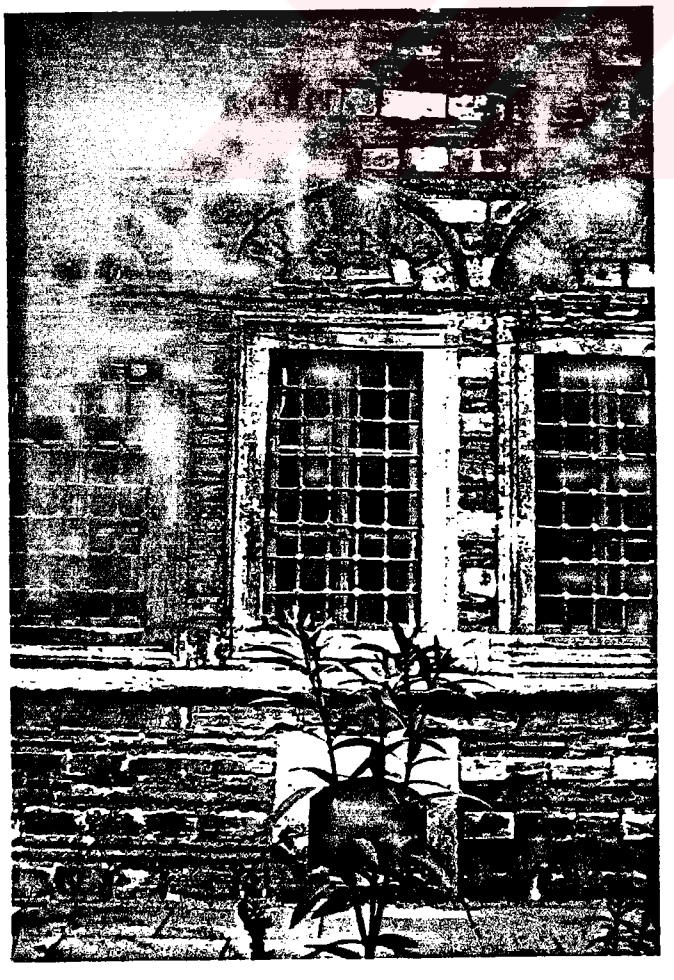

Resim 2.33: Havalandırma boşluğu

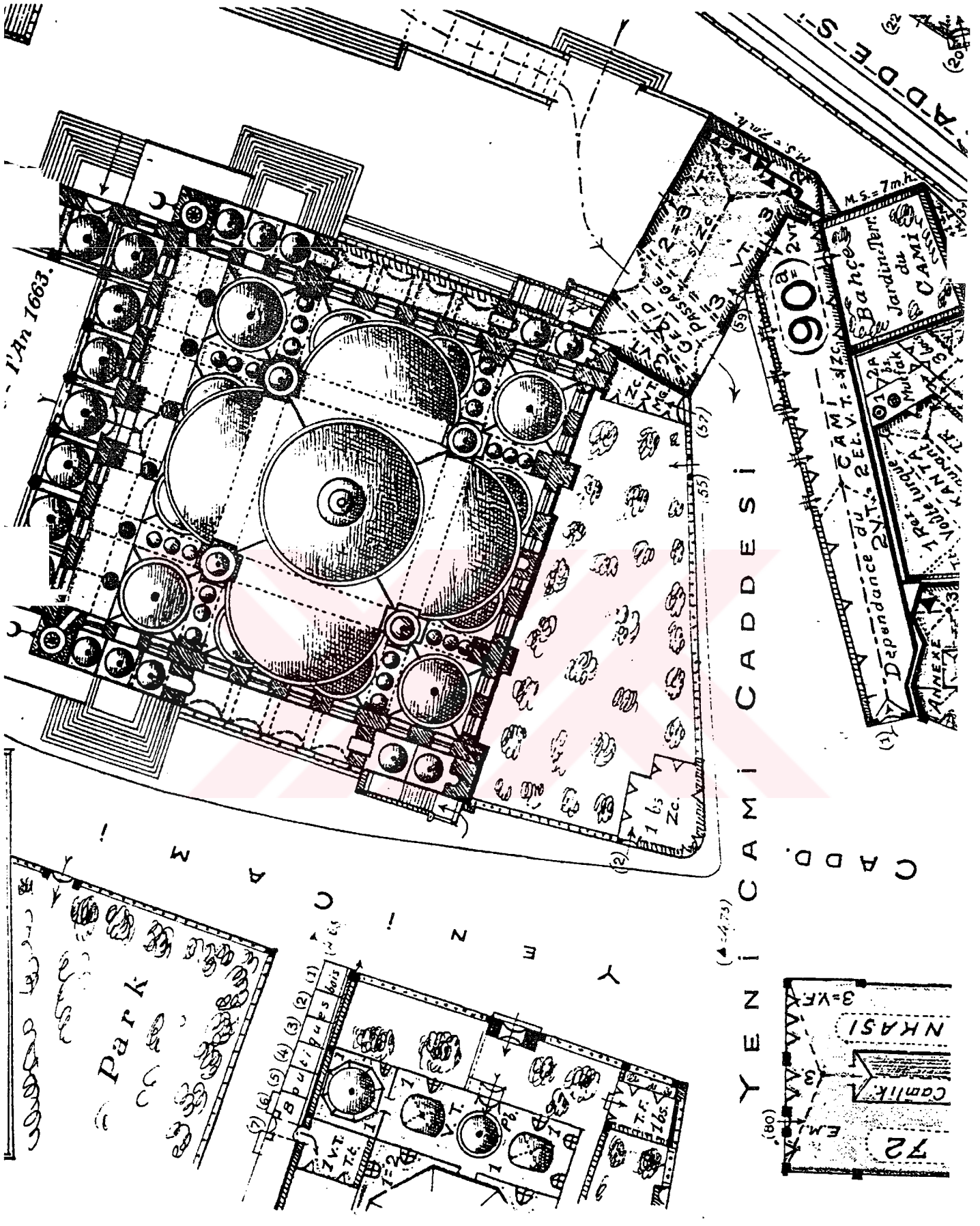

Harita 2.6: Pervititich

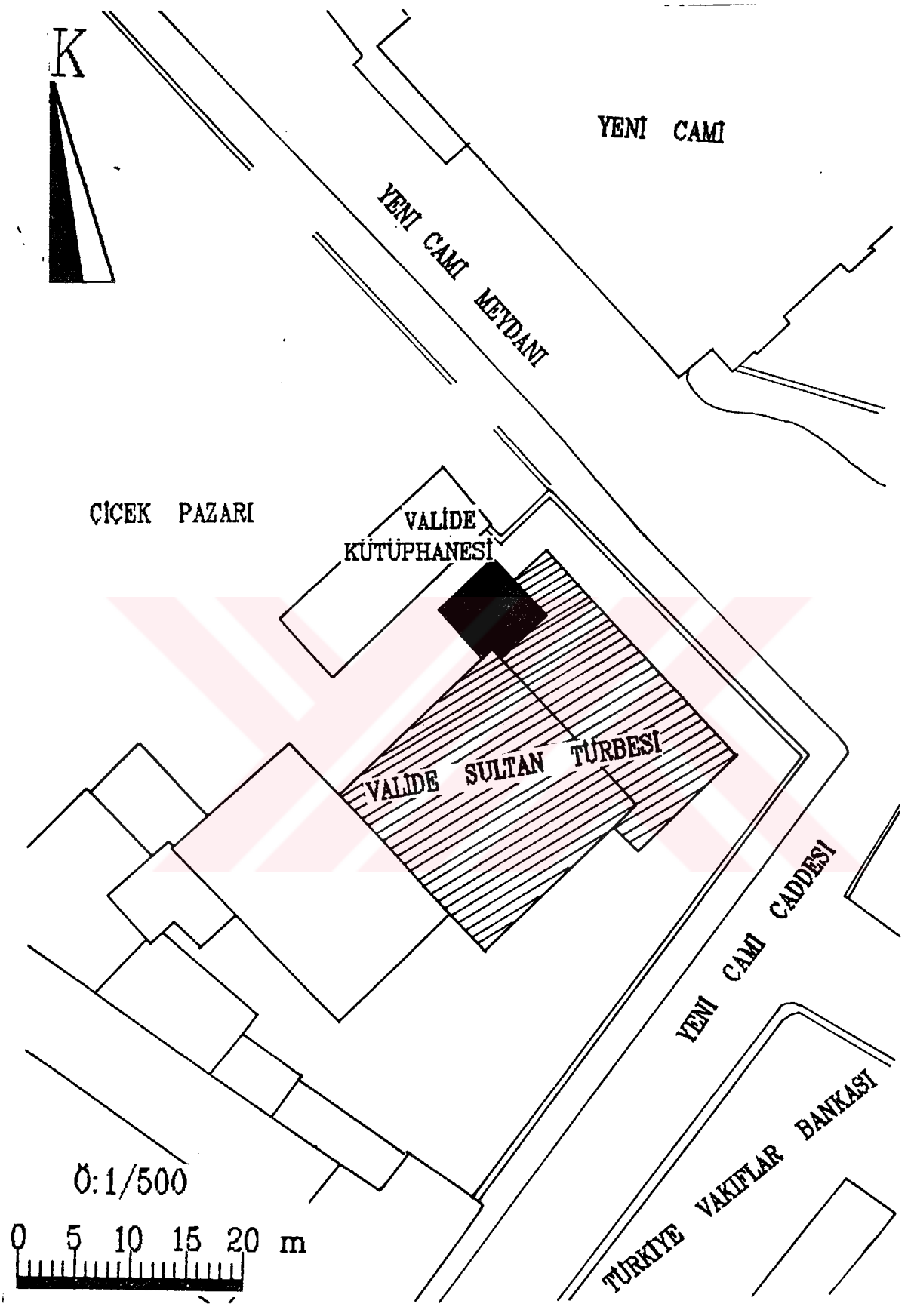

Çizim 2.29: Valide Kütüphanesi Vaziyet Planı

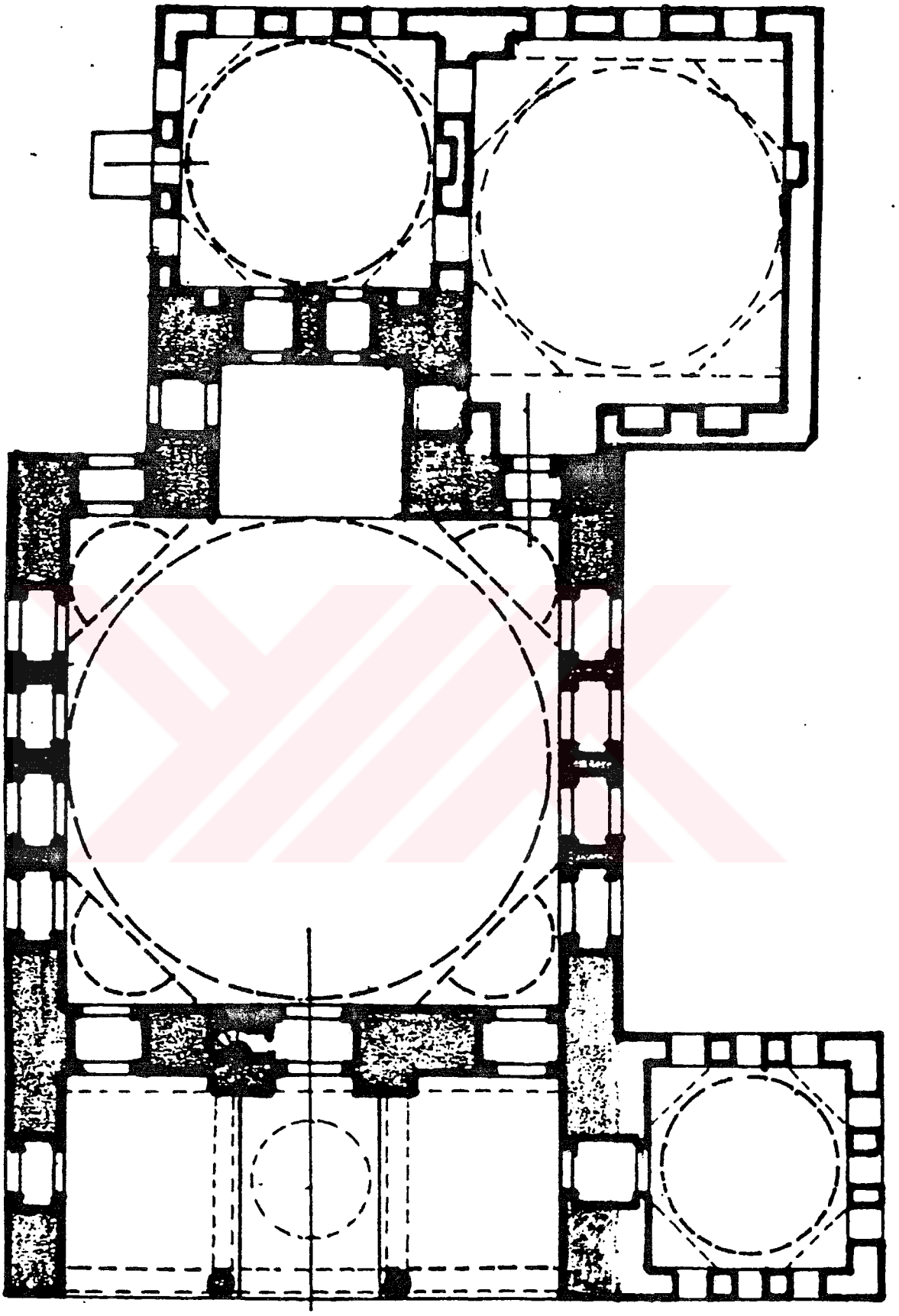

Çizim 2.30 : Plan (Ünsal 1984)

KATALOG

ADI	Hekimoglu Ali Paşa Kat.
YERİ	Koca Mustafa Paşa
YAPIM YILI	1734 /1735
YAPTIRAN	Hekimoglu Ali Paşa
MİMARI	Kayserili Mehmet Ağa
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	I.Mahmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kapalı
TÜRÜ	Kalliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, Revak

VAZİYET PLANI

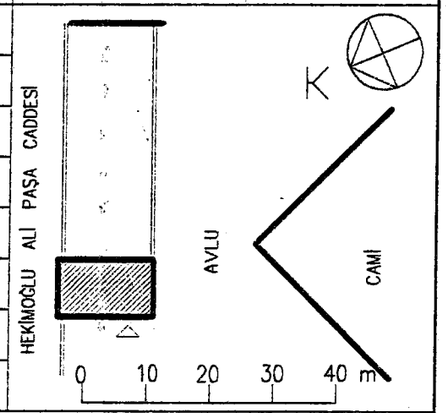

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:

Kulliye içinde ayrık

I.Katta

–Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı – dikdörtgen

PLAN KROKİSİ

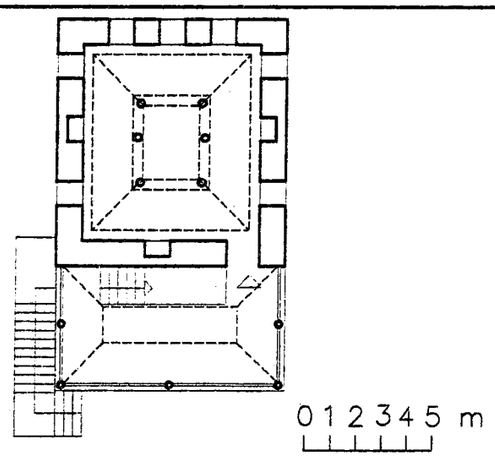

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini sürdürmemektedir.

– Kütüphane günümüzde boş ve atıl olarak tutulmaktadır.

– Koleksiyonu Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

– Cephe itibarı ile oldukça iyi durumdadır. İki yan duvarı farklı malzeme ile onarılmış.

– İç mekan bakımsız. Özellikle bezemeler bozulmuş, yer yer yok olmuş.

OKUMA SALONU

KONUMU	Revaka bitişik	PENCERE	ADEDİ: 7	ALT SIRA: 7	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	7 x 7.28 = 50.96 m2		EN / BOY: 96,103/150 cm	ALAN: 10.5 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.2
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	90 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Taş – tuğla	KAPI	EN /BOY	120 / 212 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun taklidi sıvo	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☒	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE	Dolap: Sütunlar üstünde Niş: Yerden 57 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği		YERİ: YATAYDA	Dolap: Mekanın ortasında Niş: Duvarda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ	Dolap: 1 adet Niş: 3 adet	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU	Dolap: 3.1 x 3.1 x 2.08 cm Niş: 96,100/150 cm	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ	Dikdörtgen prizma	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Kalem işi		KAPASİTESİ	2673 adet	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Kalem işi		TOPL. AL.	28.23 m2	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ	Ahşap	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– 3 adet alt-sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE			ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA			KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		Okuma salonuna bitişik
BOYUTU		4.88 x 8.82 m
KEMER BİÇİMİ		Dairesel
KEMER MALZEMESİ		Mermer
GEÇİŞ ÖGESİ		Yok
ÖRTÜ BİÇİMİ		Aynalı tonoz
KAPLAMA MALZEMESİ		Kurşun taklidi sıvo
DÖŞEME KAPLAMASI		Altıgen tuğla
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	Dairesel
SÜTUN	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	2.2 m
SÜTUN	BAŞLIK	Yedi sekiz
SÜTUN	BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi
BEZEME TÜRÜ / YERİ	KEMERDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	DUVARDA	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	SÜTUNDA	Yedi sekiz

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.9. HEKİMOĞLU ALİ PAŞA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Kütüphane I.Mahmut'un sadrazamlarından Hekimoğlu Ali Paşa tarafından, 1734 / 35 'te yaptırılmıştır. Vakfiyesi 1738 yılında düzenlenmiştir.

Günümüzde kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir ve kapalı olarak tutulmaktadır.

Mimarı Kayserili Mehmet Ağa'dır.

Yakın Çevre Yapıları

Külliye'yi oluşturan cami, türbe, şadırvan, çeşme, Kütüphane'nin yakın çevre yapılarındandır. Davut Paşa Medresesi ve Cerrah Paşa Külliyesi de çok yakınındadır.

Konumu Ve Yeri

Fatih İlçesi'nde Davutpaşa-Kocamustafapaşa arasındadır.

Cami, şadırvan, türbe, sebil, çeşme ve kütüphaneden oluşan külliyenin bir parçasıdır. Külliye'nin iki girişinden biri, kütüphanenin bir galeri şeklindeki zemin katındandır. İki yan duvarlara oturan, sivri tonozlu galeriden avluya geçilir. Bu galerinin üzerinde oluşturulan kütüphane, hem yolla küllıye avlusunu görsel olarak ayırır, hem de giriş kapısının üzerini bir örtü ile kapatmış olur. (Resim 2.34) İki yanda hazıre, giriş yönünde avlu, girişin karşısında ise yolla çevirilidir.

Külliye içinde, ayrık olarak, birinci katta konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Kütüphane mekanlarının havalandırılması için gösterilen geleneksel özen, burada da galeri boşluk düzenlenmesi ile karşımıza çıkar. Galeri geçidin bitiminde başlayıp bir kat boyunca devam eden küfeki merdiven, dikdörtgen açıklıklı, tek gözlü bir revakla sonlanır. (Resim 2.35) Yapının avluya bakan cephesi boyunca uzanan revak zemini, altıgen tuğla kaplamalıdır. Revakın sağındaki mermer söveli, bezemeli, demir kapıdan yapının içine girilir. (Resim 2.36)

Yapı revak ve okuma salonundan oluşmaktadır. Okuma salonuna göre, eksene bağlı dikdörtgen planlıdır. Okuma salonu 7.28 x 7.0 m ebadında kareye yakın bir dikdörtgendir. Günümüze kadar özgün biçimiyle gelmiş olan kitap dolabı, çok ilginçtir. Mekanın ortasına yerleştirilmiştir. Dördü ahşap, dördü mermer sütuncuklar üzerinde, zeminden 2.38 m yükseltilmiştir. Kitap dolabı ahşaptır. Merdivenle çıkılıp ortasındaki boşluktan geçişe izin verir, planda " u" biçimindedir. 3.1 x 3.1 m taban üzerinde 2.08 m yüksekliğe sahiptir. Dolabın bu şekilde zeminden yükseltilerek altındaki alanın ekonomik biçimde kullanılmasının başka örneği yoktur. (Resim 2.37) Bu özgün dolap dışında, üç adet niş de bulunur. Okuma salonu zemini ahşap kaplıdır.

Cephe Özellikleri

Hekimoğlu Ali Paşa Caddesi'nden küfeki taşı yuvarlak kemerli, üzeri kitabeli, demir kapıdan galeri geçide girilir. Bu kapının iki yanında iki adet niş bulunur. Yola bakan bu cephe birinci katta taş konsollara oturan bir çıkmaya sahiptir. (Resim 2.38) Cephe sıvanmış saçak ve tonoz örtü ile sonlanır. Giriş cephesinin her iki yanında simetrik biçimde devam eden duvarlar, hazireler ile yolu birbirinden ayırır. Bu duvarlarda sivri kemerli pencereler açılmıştır.

Revak cephesi üç adet kemerle geçilmiştir. Bu kemerler yedi sekiz bezemeli başlıklı dört adet sütuna oturur. Sonradan sütunların arası demir doğrama ile kapatılmıştır. Mermer pano şeklindeki korkuluklar sütunlar arasına yerleştirilmiştir. İki yan cephenin birinci kat hizasında arada kalan bölümleri hariç, küfeki taşındandır. Kütüphane katının bu arada kalan bölümü, tuğla- taş almaşık örgülüdür.

Pencereler dikdörtgen açıklıklı, lokmalı demir parmaklıklı, sivri boşaltma kemerlidir. Üç adet Hekimoğlu Ali Paşa Caddesi tarafindaki yola, ikişer adet yan avludaki hazirelere bakan, toplam yedi adet pencere ile dışa açılır.

Strüktür

Okuma salonu mekanı ve revak üzeri aynalı tonozla örtülüdür. Zemin katını oluşturan galeri geçit ise sivri kemerli tonozla geçilmiştir.

Duvar kalınlığı ortalama 90 cm dir. Duvarlar kesme taş, taş - tuğla almaşık örgülüdür.

Bezeme

İç mekan duvarlarında günümüze gelebilmiş olan kalemişi bezemeler, yeryer harap olmuş ve bozulmuştur. (Resim 2.39) Ahşap kısımlar ve duvarlarda görülen süslemeler barok üsluba kaçmaktadır. Kitap dolaplarının altındaki ahşap çıtalı tavanda kalemişi bezemeler vardır. Revak sütunları yedi-sekiz bezemeli başlıklı, mermer işçiliklidir.

Aydınlatma

Toplam yedi adet alt sıra pencere ile doğal biçimde aydınlatma sağlanmaktadır. Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair ise herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Günümüzde kapalı olarak tutulmaktadır. Kitapları yapıdan alınarak Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınmıştır. Statik açıdan iyi durumdadır. Ancak iç mekan bakımsızdır. Çatı nem almaktadır. Döşeme kaplaması harap olmuştur. En son 1969 yılında onarım geçirmiştir. Yapı ihtiyaç duyduğu onarımlar yapılarak, özgün işlevine döndürülmelidir. Ya da müze olarak ziyarete açılmalıdır.

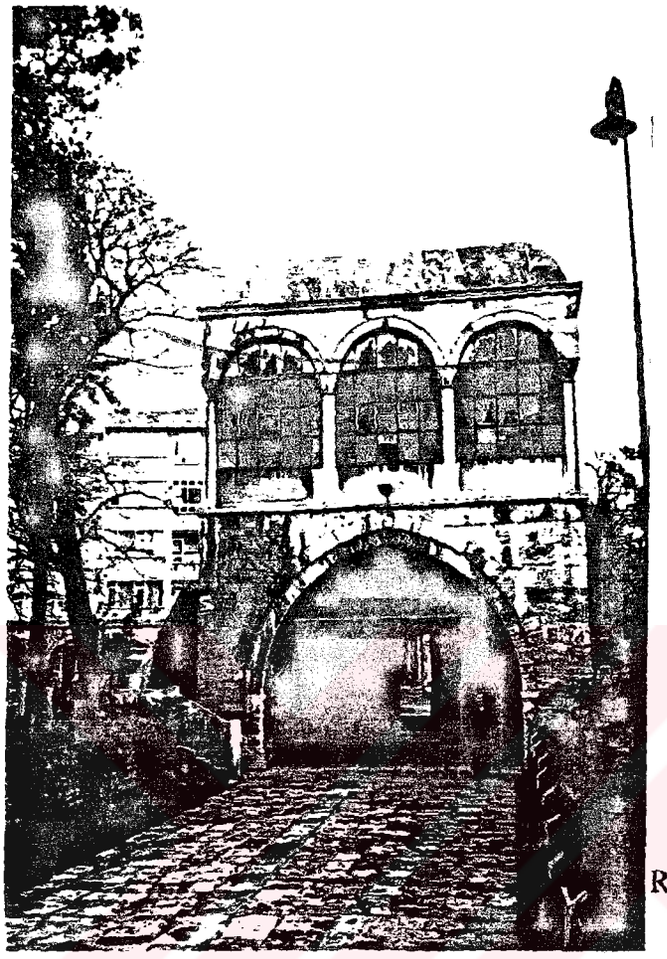

Resim 2.34:Galeri geçit ve revak cephesi

Resim 2.35:Revak girişi

Resim 2.36: Dairesel kemerli okuma salonu kapısı

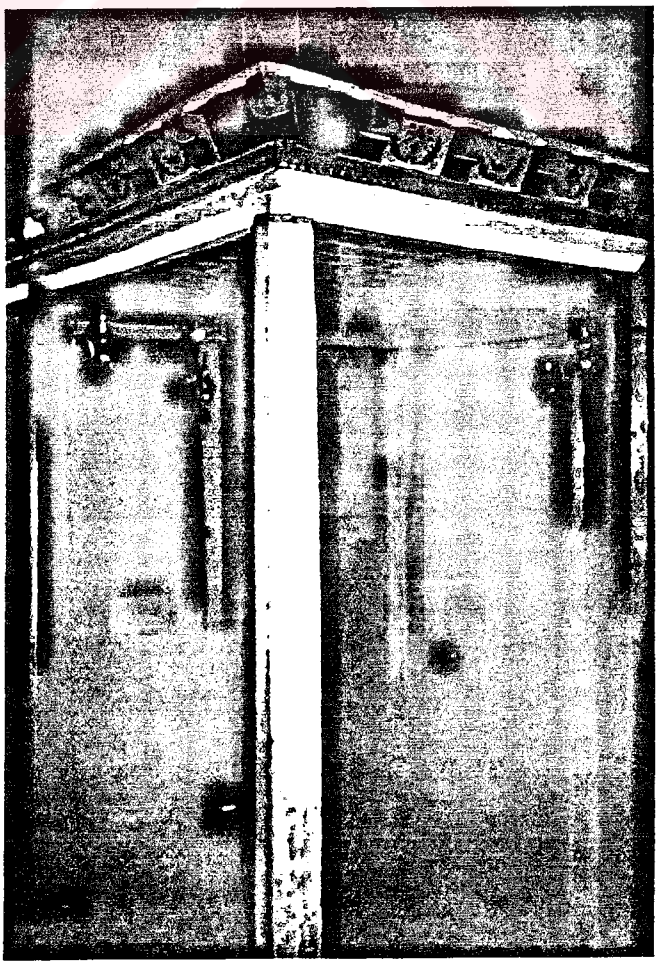

Resim 2.37: Özgün kitap dolabı

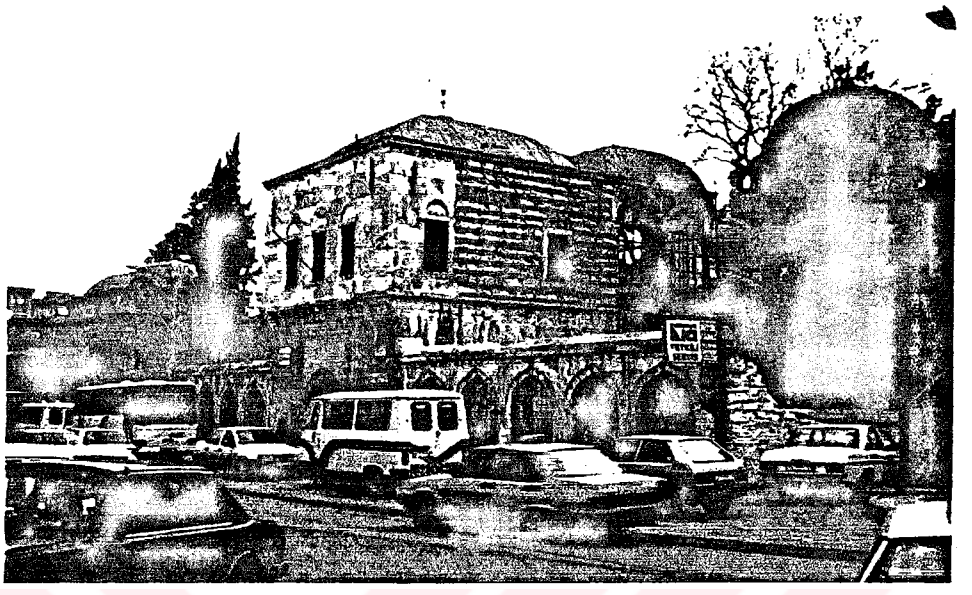

Resim 2.38: Yol cephesi

Resim 2.39:Kalem işi bezemeler

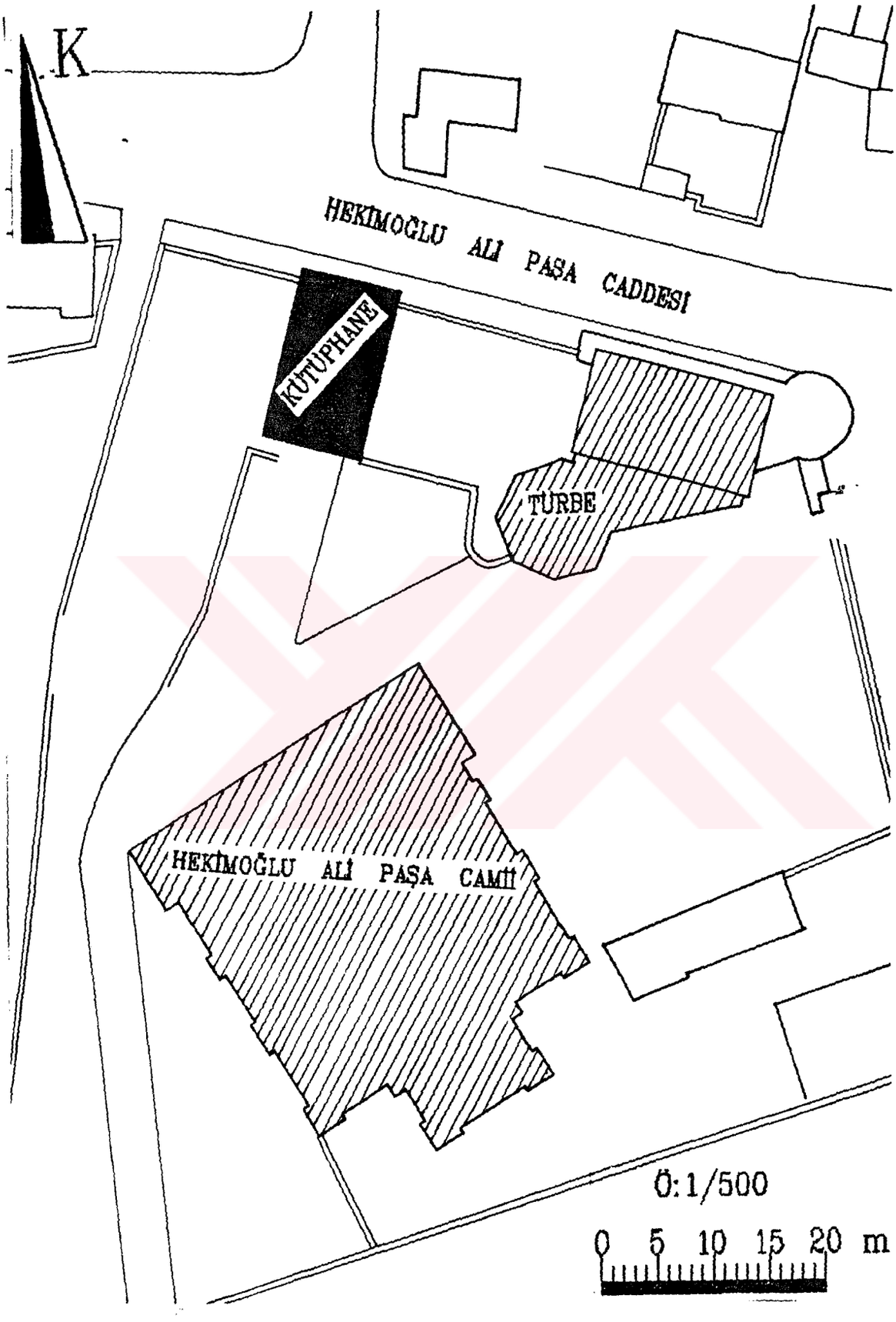

Çizim 2.31: Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi Vaziyet Planı

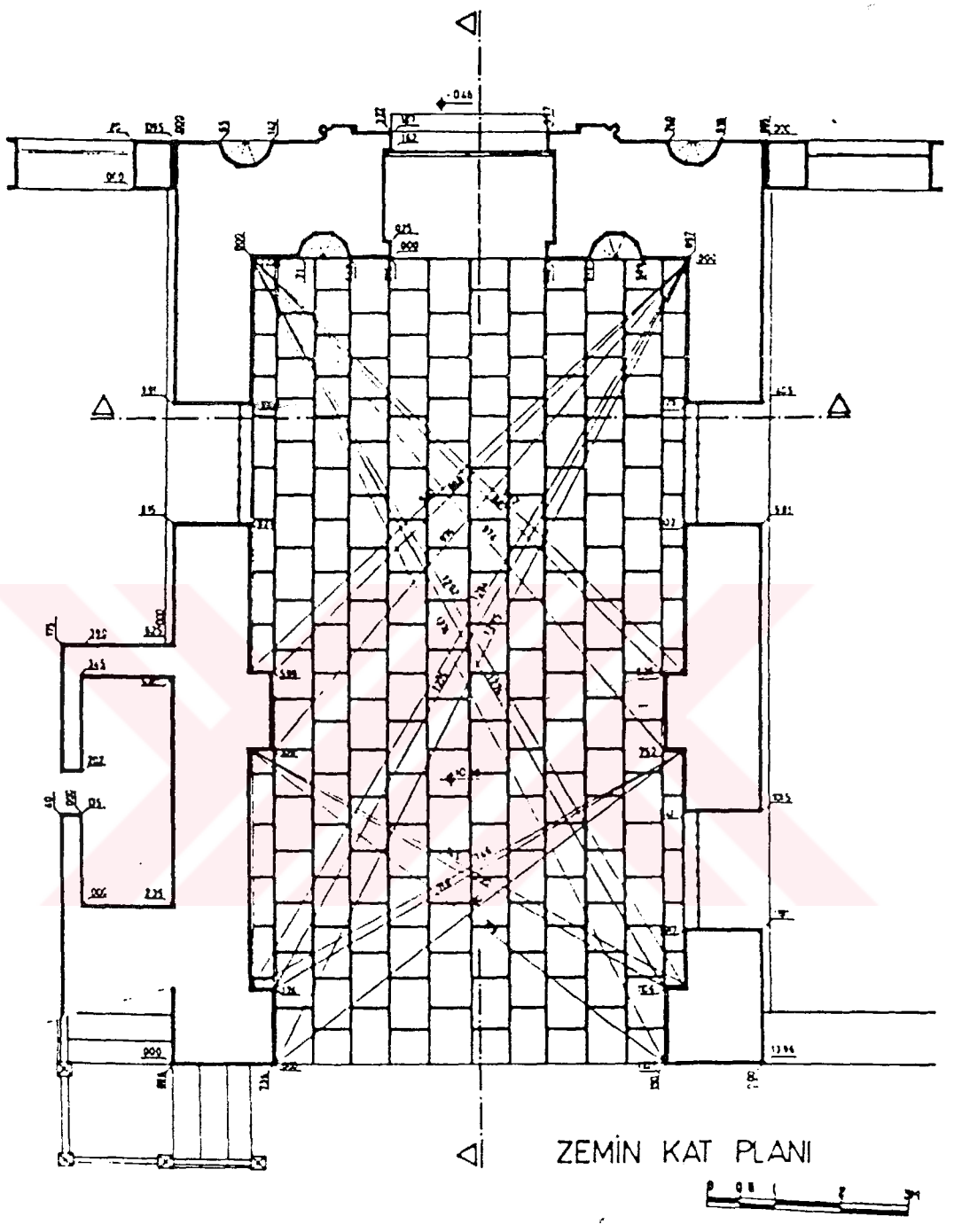

Çizim 2.32: Zemin kat planı (Y.T.Ü. Arşivi – S.Onat, Ö. Mutlu)

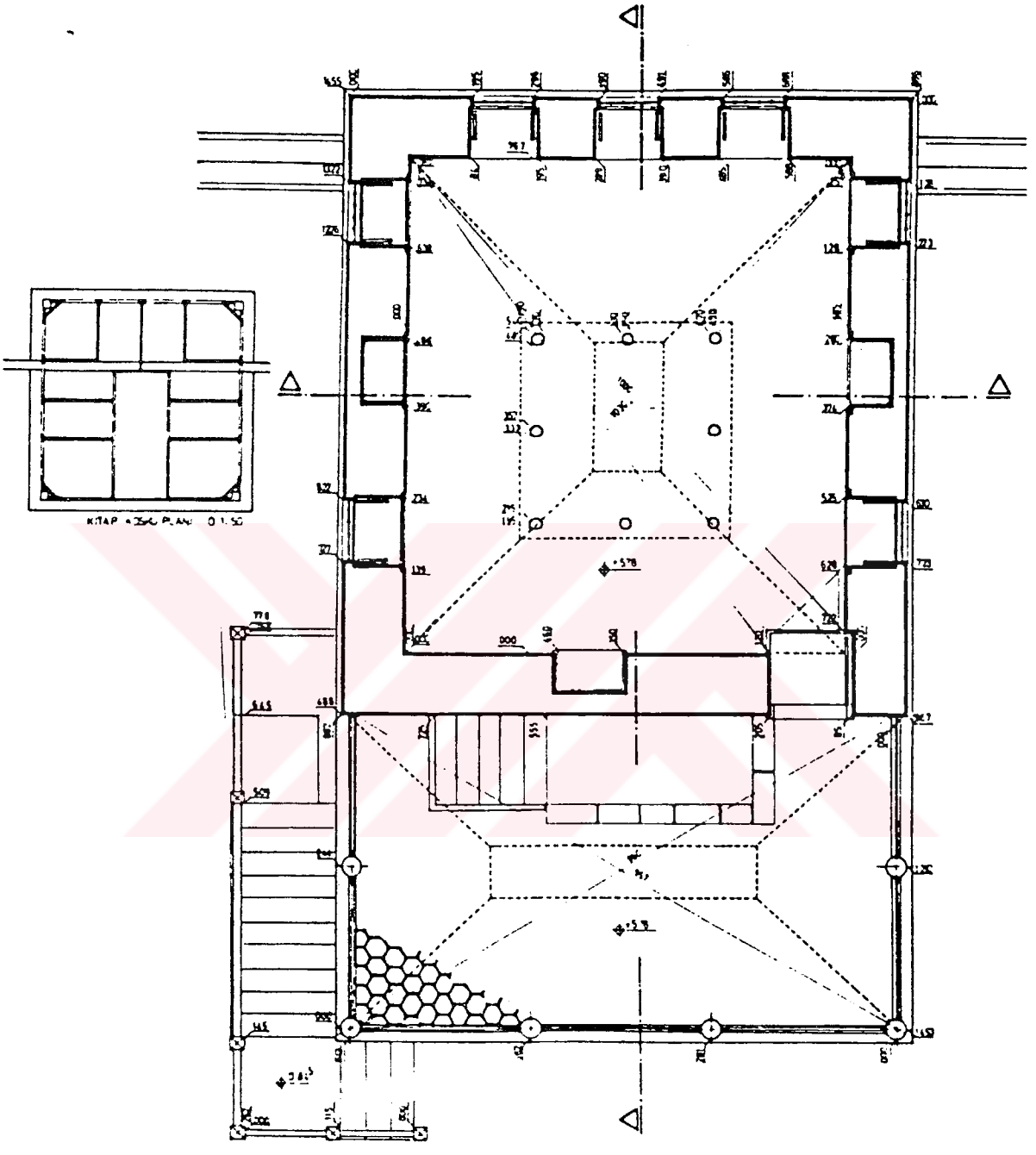

Çizim 2.33: Kütüphane planı (Y.T.Ü. Arşivi_
S.Onat , Ö.Mutlu)

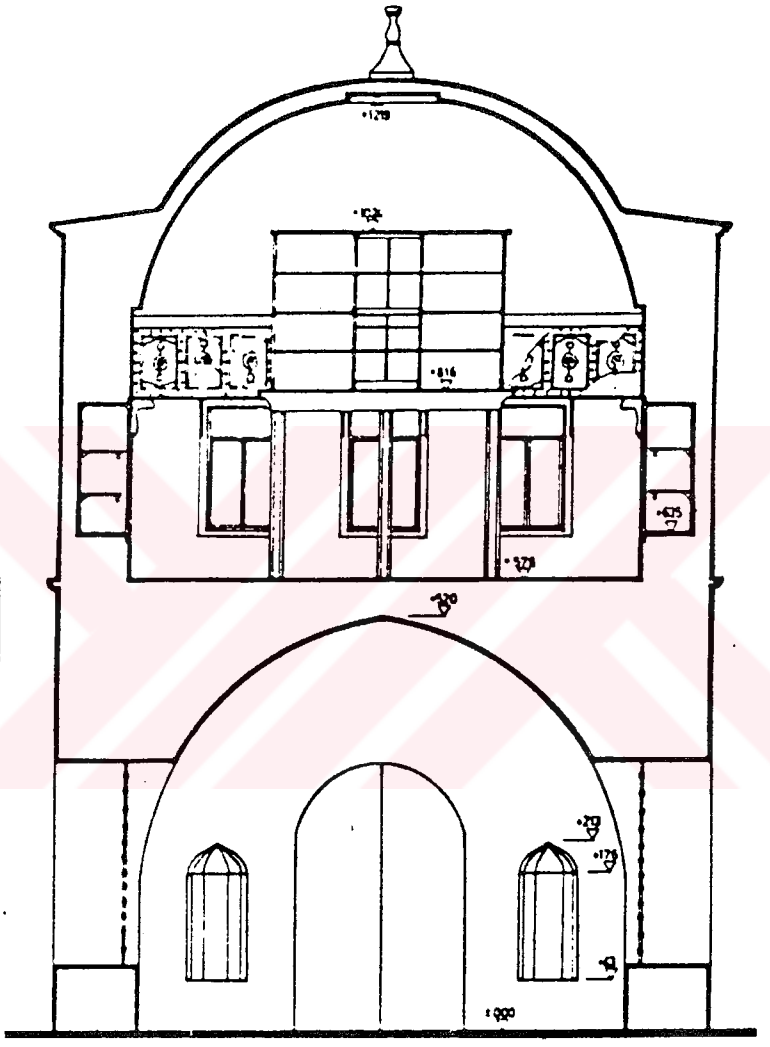

Çizim 2.34:Kesit (Y.T.Ü. Arşivi_S.Onat , Ö.Mutlu)

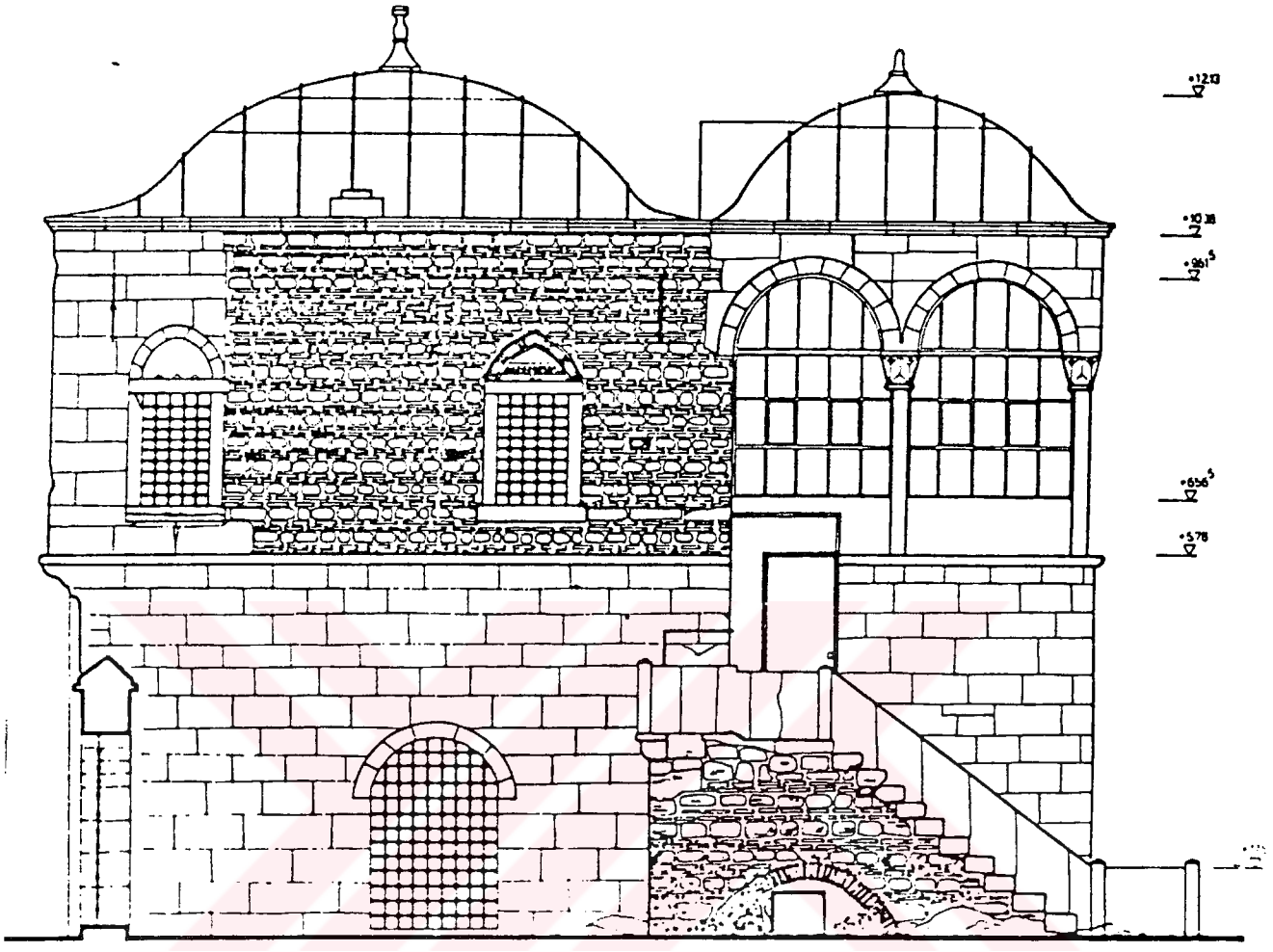

Çizim 2.35 .Yan cephe (Y.T.Ü. Arşivi – S.Onat , Ö.Mutlu)

2.2.10. CARULLAH EFENDİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Kütüphane Edirne Kadısı Carullah Veliyyüddin Efendi tarafından 1734 yılında yaptırılmıştır. Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınan yapı Kur-an kursu olarak kullanılmaktadır.

Yakın Çevre Yapıları

Fatih Külliyesi Avlusu'nun Börekçiler Kapısı çıkışındaki Carullah Efendi Kütüphanesi'nin yakın çevre yapıları, Fatih Külliyesi yapıları (cami, medrseler, türbeler, kütüphane...) dır. Ayrıca avlusunda hazireler bulunmaktadır.

Konumu Ve Yeri

Fatih İlçesi, İslambol Caddesi üzerinde, Fatih Külliyesi'nin Börekçiler Kapısına bitişiktir. Avlu kapısı Fatih Külliyesi'nin avlusuna açılmakta olup Akdeniz Medreselerine komşudur.

Kütüphane külliye içinde başkla yapıya bitişik olarak yapılmıştır.

Plan Özellikleri

Avlu giriş kapısından hemen sonra başlayan merdiven, bir kat boyunca çıkılarak, kütüphane bölümüne ulaşılır. Birinci katta kütüphane zemin katta ise dükkanlar bulunmaktadır. Merdivenlerin bitimindeki sahanlıktan kırkbeş derecelik bir girişle kütüphaneye ulaşılır.

Dikdörtgen formundaki giriş holünden, sağ taraftan okuma salonuna, ön taraftan ise

kitap deposuna girilir. Okuma salonu kapısı basık kemerlidir. Özgün dolap, niş ve oturma sistemi bulunmamaktadır. Okuma salonuna göre eksene bağlı dikdörtgen planlıdır.

Giriş holünün karşısındaki basık kemerli kapıdan kitap deposuna girilir. Kitap deposu mekanı dikdörtgen planlıdır. Depo mekanında dört adet dolap nişi bulunmakta olup, özgün dolap yoktur.

Cephe Özellikleri

Dikdörtgen açıklıklı, lokmalı demir parmaklıklı, küfeki taşı söveli, teğet boşaltma kemerli pencerelere sahiptir. Kubbeye geçiş sekizgen kasnakla sağlanmıştır. Ön cephedeki avlu duvarı yapı boyunca devam eder.

Kirpi saçağı, kasnaklı kurşun örtülü kubbesi, tuğla-taş almaşık duvar örgüsü ve pencere biçimlenişi ile klasik mimari cephe anlayışını yansıtmaktadır.

Strüktür

Kütüphane tonoz örtülü bir zemin katın üzerinde birinci kattadır. Dikdörtgen planlı okuma salonun üzeri kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmaktadır. Dikdörtgen planlı kitap deposu ve giriş mekanı aynalı tonoz örtülüdür.

Duvar kalınlığı 98 cm dir. Duvarlar tuğla-taş almaşık örgülüdür.

Bezeme

Yapı bezeme açısından oldukça sadedir. İç mekan sıvalı olduğu için özgün bezeme olup olmadığı görülmemektedir.

Aydınlatma

Okuma -salonu toplam altı adet alt sıra pencere ile aydınlatılmaktadır. Tepe penceresi yoktur. Kitap deposu mekanı ise bir adet alt sıra pencere ile aydınlanmaktadır. Yapının özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair herhangi bir ize rastlanılmamaktadır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Günümüzde Fatih Müftülüğüne bağlı Kur-an kursu olarak hizmet vermekte, özgün işlevini sürdürmemektedir. Yapı tekrar kütüphane olarak işlevlendirilmelidir.

Herhangi bir yapısal problemi yoktur.

KATALOG

ADI	Carullah Ef. Kütüphanesi
YERİ	Fatih Camii avlusu
YAPIM YILI	1734
YAPTIRAN	Carullah Efendi
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	I.Mahmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kur–an Kursu
TÜRÜ	Bağımsız
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, kitap deposu, ara mekan

VAZİYET PLANI

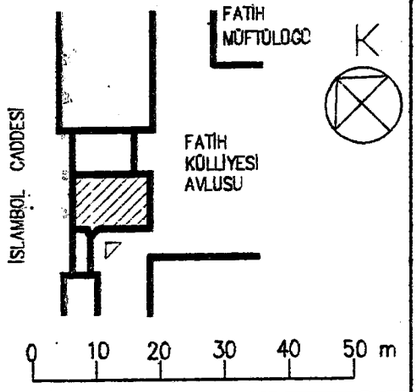

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:

Külliye içinde, başka yapıya bitişik

Birinci katta.

– Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı – dikdörtgen

PLAN KROKİSİ

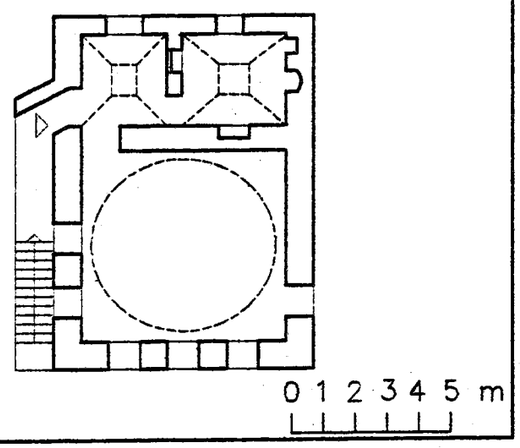

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir.

– Günümüzde Fatih Müftülüğü'ne bağlı Kur – an Kursu olarak kullanılmaktadır.

– Genel olarak iyi durumdadır.

Herhangi bir yapısal sorun taşımaz.

OKUMA SALONU

KONUMU	Kitap deposu mekanı ile ara mekan arasında	PENCERE	ADEDİ: 6	ALT SIRA: 6	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	6.45 x 6 = 38.7 m2		EN / BOY: 98–100/159 cm	ALAN: 9.44 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL = 0.24
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	98 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Kesme taş – tuğla	KAPI	EN /BOY	103 / 210 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– 3 adet alt sıra pencere	– 1 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra

KİTAP DEPOSU

KONUMU	Okuma salonu ile ara mekan arasında	PENCERE	ADEDİ: 1	ALT SIRA: 1	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	2.89 x 2.92 = 8.44 m2		EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL / DÖŞ. AL =
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	98 – 61 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Kesme taş – tuğla	KAPI	EN /BOY	84 / 166 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	özgün değil		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– Pencere yok	– Pencere yok	– 1 adet alt sıra pencere

REVAK

KONUMU	
BOYUTU	
KEMER BİÇİMİ	
KEMER MALZEMESİ	
GEÇİŞ ÖGESİ	
ÖRTÜ BİÇİMİ	
KAPLAMA MALZEMESİ	
DÖŞEME KAPLAMASI	
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ	
SÜTUN: SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	
SÜTUN: BAŞLIK	
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KEMERDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUNDA	

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

Resim 2.40: Avlu Cephesi

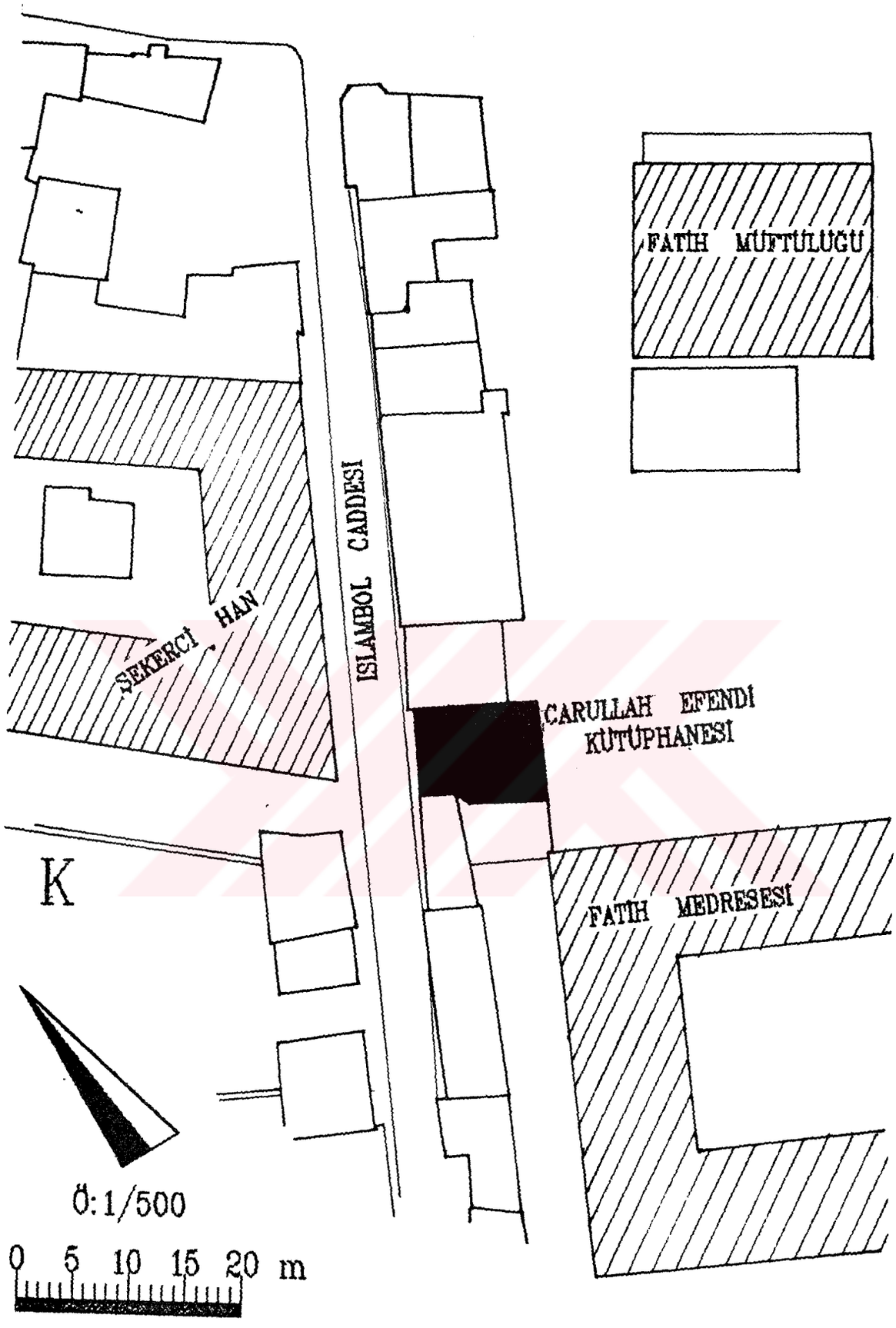

Çizim 2.36:Carullah Efendi Kütüphanesi Vaziyet Planı

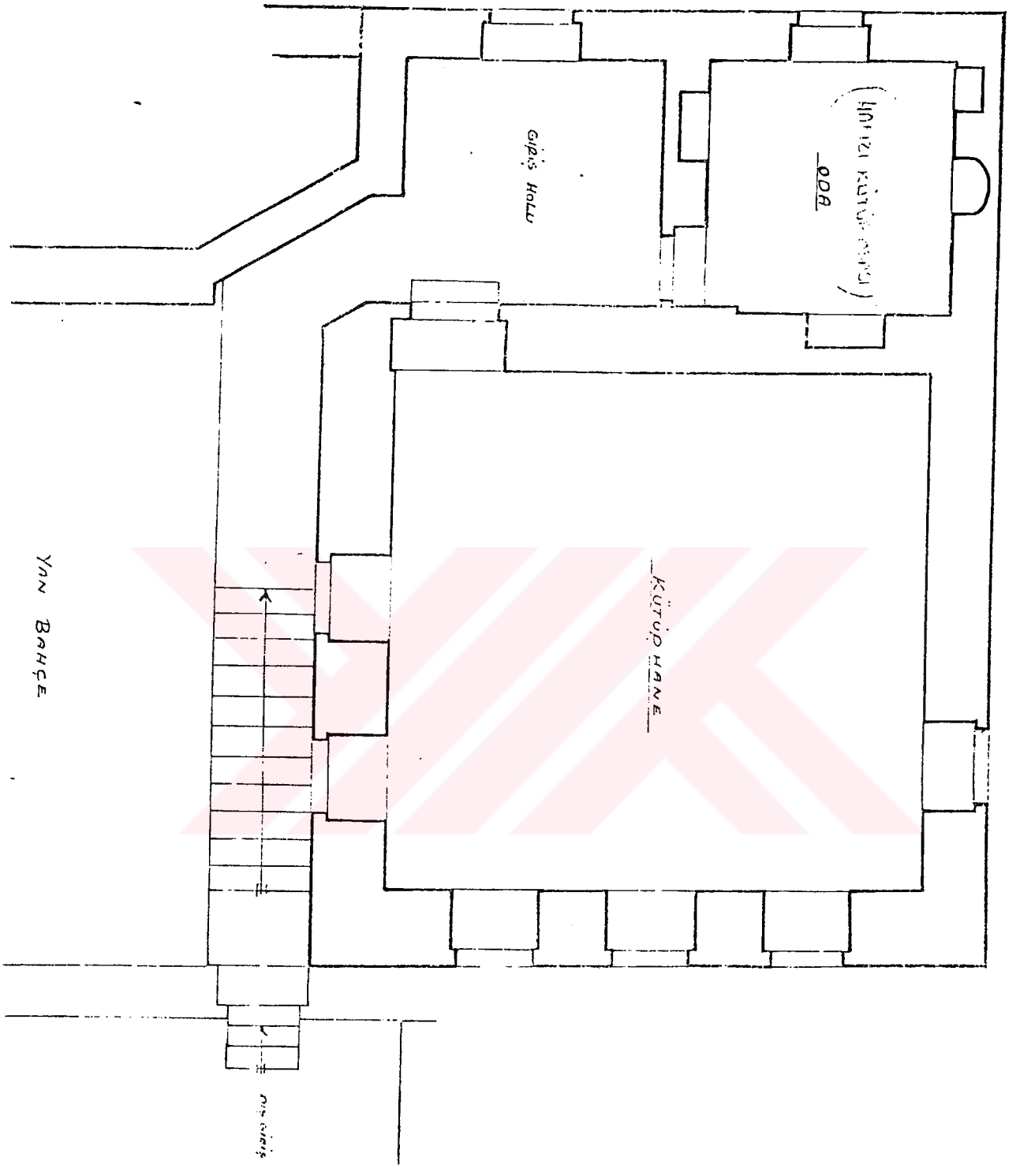

Çizim 2.37: Plan (Vakıflar Arşivi)

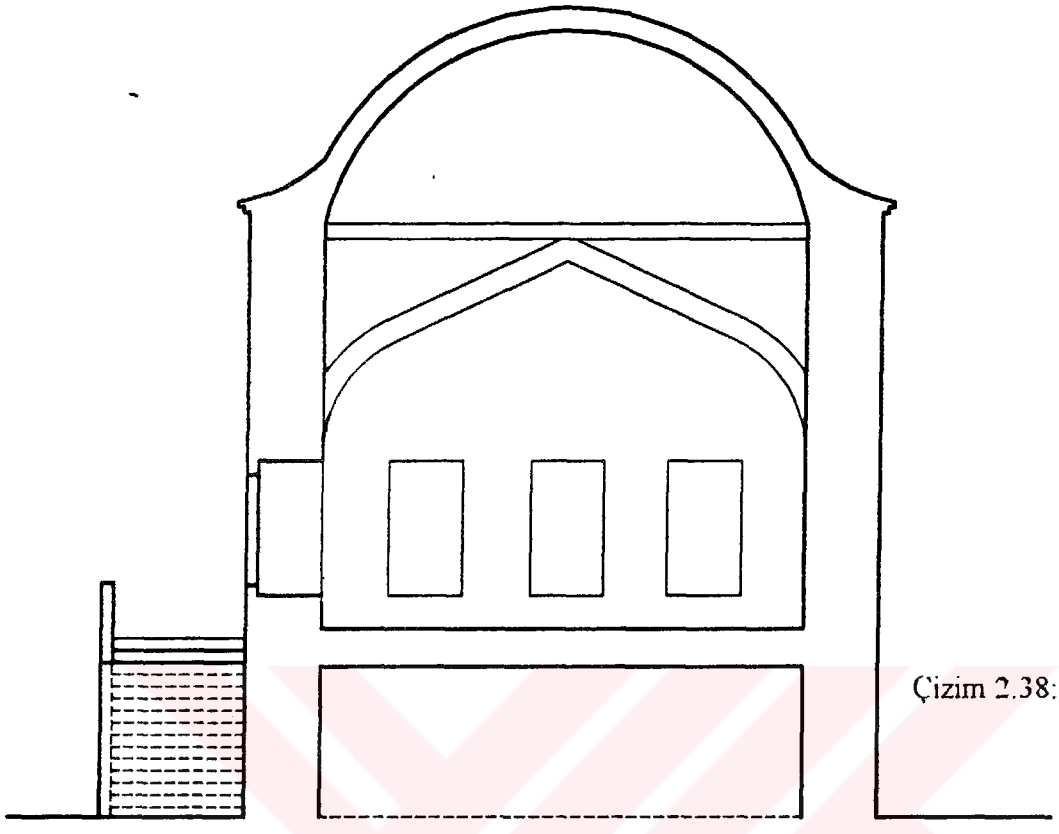

Çizim 2.38:Kesit (A. Şahin)

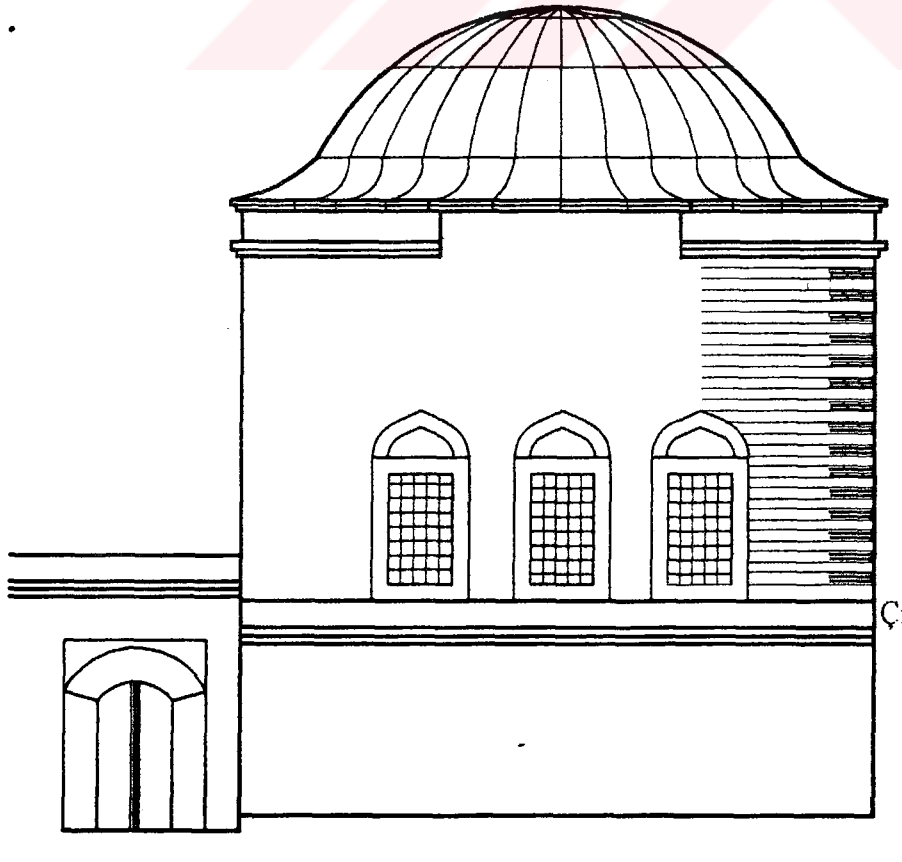

Çizim 2.39: Cephe (A. Şahin)

KATALOG

ADI	Mirzazade Mehmet Efendi
YERİ	Üsküdar Sultantepe
YAPIM YILI	1734
YAPTIRAN	Mirzazade Mehmet Efendi
MİMARİ	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	I.Mahmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Yok
TÜRÜ	Külliye içi
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu

VAZİYET PLANI

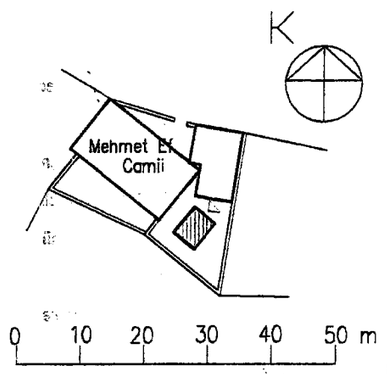

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:
Külliye içinde ayrık
Zeminden yükseltilmiş
– Okuma salonuna göre:
Eksene bağlı dikdörtgen

PLAN KROKİSİ

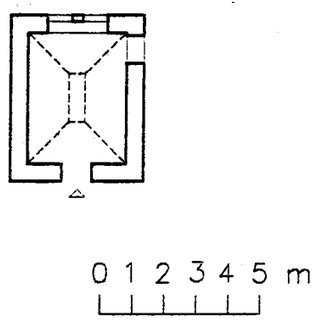

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Yapı günümüzde mevcut değil. Sadece duvar kalıntıları var.
– 1967 yılında Vakıflar tarafından yapılmış olan rölöveler ve duvar kalıntıları karşılaştırılarak yapı hakkında bir fikir edinilebilir.
– Bu rölöve ve kalıntılardan faydalanılarak bir restitüsyon yapılabilir

OKUMA SALONU

KONUMU	Külliye içinde bağımsız	PENCERE	ADEDİ: 3	ALT SIRA: 3	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	3.1 x 4.2 = 13.02 m2		EN / BOY: 60,85/135 cm	ALAN: 2.77 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.21
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	50 – 55		PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – moloz taş	KAPI	EN /BOY	95 / 160 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	–2 adet alt sıra pencere	–1 adet alt sıra pencere	– Pencere yok

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU	
BOYUTU	
KEMER BİÇİMİ	
KEMER MALZEMESİ	
GEÇİŞ ÖGESİ	
ÖRTÜ BİÇİMİ	
KAPLAMA MALZEMESİ	
DÖŞEME KAPLAMASI	
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ	
SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	
BAŞLIK	
BAŞLIK MALZEMESİ	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	
KEMERDE	
DUVARDA	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	
SÜTUNDA	

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.11. MİRZAZADE MEHMET EFENDİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Mimarı bilinmeyen kütüphane, Şeyhülislam Mirzazade Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır. Yapılış tarihi ile ilgili çeşitli kaynaklarda, çeşitli tarihlere rastlanmaktadır. Bunu İ. Konyalı 1730, M. B. Tanman 1731-1732, B. Ünsal 1734 olarak vermektedir.

Yakın Çevre Yapıları

Etrafı duvarla çevirili avlu içindeki kütüphanenin hemen karşısında Mirzazade Mehmet Efendi Camisi bulunmaktadır. Geç dönemde de bir meşruta yapısı kütüphane giriş kapısının karşısına inşa edilmiştir.

Konumu Ve Yeri

Üsküdar Sultantepe'de, Hacce Hasna Hatun Mahallesi'nde Servilik Caddesindedir. Şeyhülislam Mirzazade Mehmet Efendi Camii'nin arkasında, avlu içindeki kütüphane önüne sonradan yapılan meşruta nedeniyle, yoldan görünmez.

Mirzazade Mehmet Efendi Kütüphanesi külliye içinde, ayrık, zeminden yükseltilmiş biçimde konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Günümüze, sadece çok küçük duvar parçaları kalmıştır. (Resim 42) Bu kalıntılar ve 1967 yılında Vakıflar İdaresi tarafından yapılmış rölöveler, yapı hakkında fikir vermektedir. Kütüphane tek mekandan oluşmaktadır. Revaksız, doğrudan basık kemerli bir kapıdan kütüphaneye girilir. Giriş, zeminden 55 cm yükseltilmiştir.
Okuma salonuna göre eksene bağlı, dikdörtgen planlıdır.

Cephe Özellikleri

Girişin karşısındaki duvarda iki adet, sağındaki duvarda ise bir adet pencere bulunmaktadır. Tepe penceresi yoktur. Dikdörtgen şeklindeki pencerelerin üzerinde, tuğla örgülü dairesel kemerler yer almaktadır. Söveleri küfeki taşından olan pencereler, demir parmaklıklarla kapatılmıştır.

Duvar tuğla + taş almaşık örgülüdür. Yapının tonoz örtülü olduğu rölöveden anlaşılmaktadır.

Genel olarak klasik mimarinin cephe özelliklerini yansıtır.

Strüktür

Dikdörtgen biçimindeki mekan rölövelerden anlaşıldığına göre aynalı tonoz örtülüdür.

Duvarlar küfeki taşı + tuğla almaşık örgülüdür. Ortalama duvar kalınlığı 55 cm dir.

Bezeme

Harap ve yıkık olan kütüphanenin bezeme özellikleri bilinmiyor. Günümüze ulaşan herhangi bir bezeme ögesine rastlanmaz.

Aydınlatma

Yapı üç adet pencere ile doğal biçimde aydınlatılmaktadır. Özgün "yapay aydınlatma" bıçımıne dair bır ıze rastlanmamaktadır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Günümüzde yapıdan geriye küçük duvar parçaları dışında bir şey kalmamıştır.

Rölöveler kullanılarak restitüsyon yapılabilir. Kütüphane olarak işlevlendirilmesi mümkün değilse de müze olarak korunması gerekir.

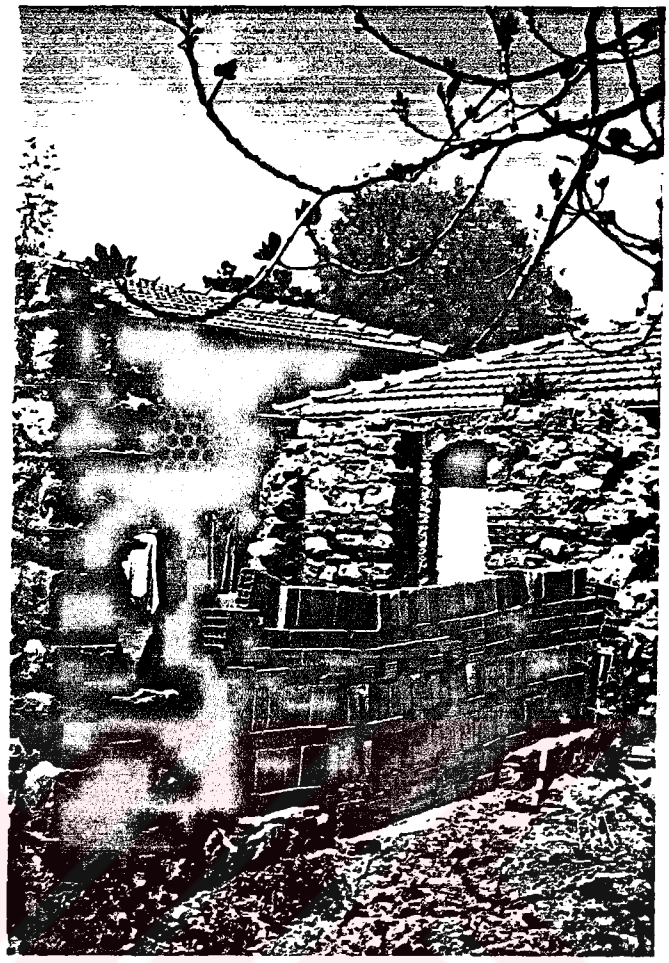

Resim 2.41:Giriş kapısı sövesi

Resim 2.42: Duvar kalıntıları

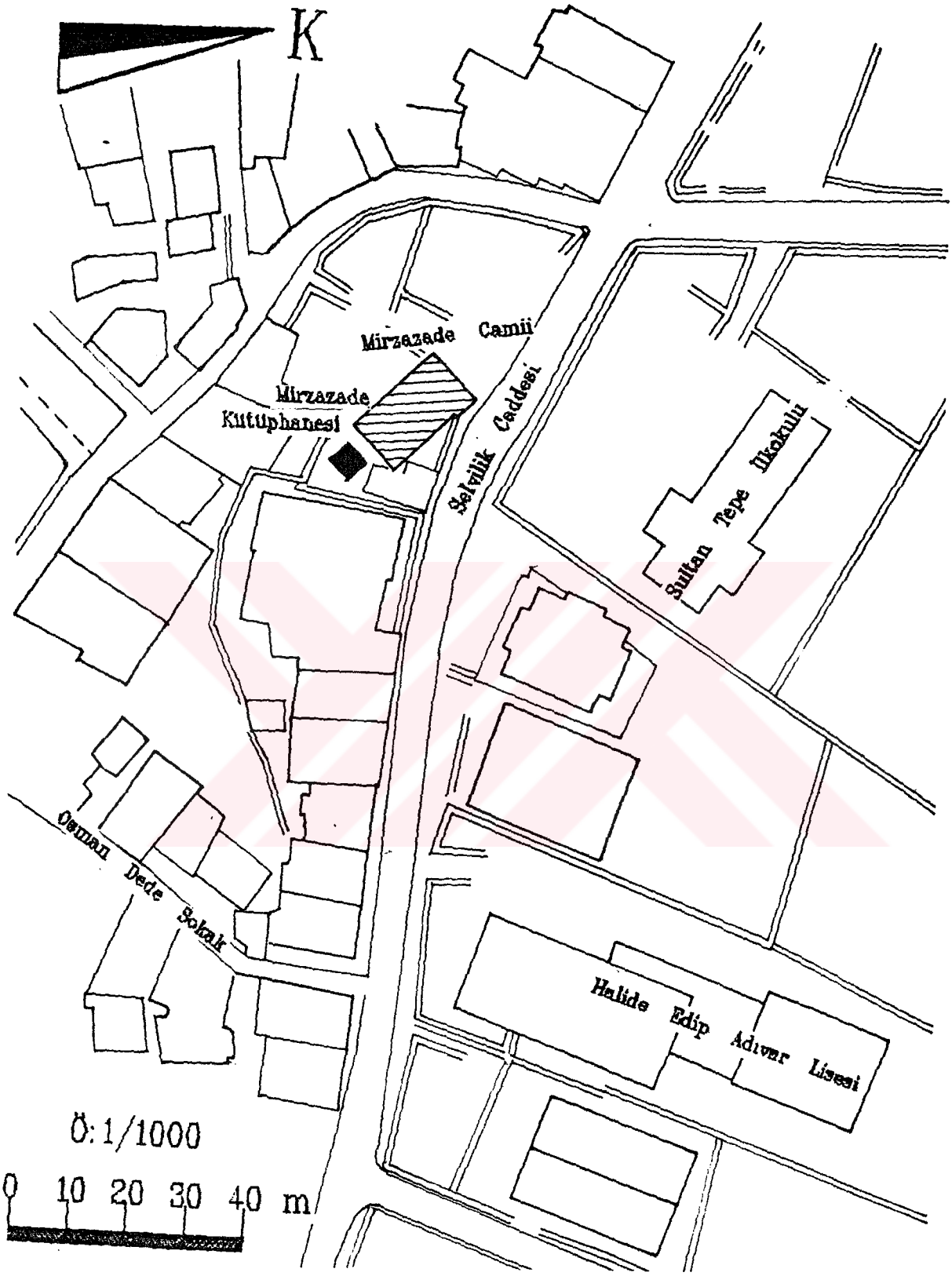

Çizim 2.40:Mirzazade Kütüphanesi Vaziyet Planı

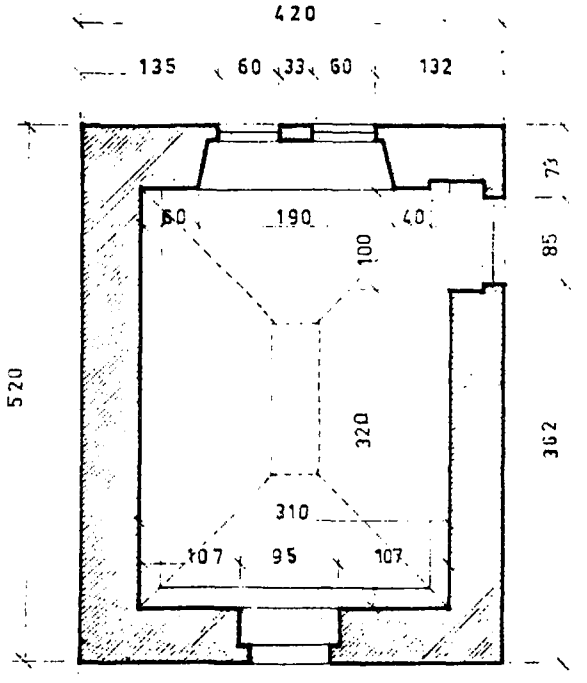

Çizim 2.41:Plan (Vakıflar Arşivi)

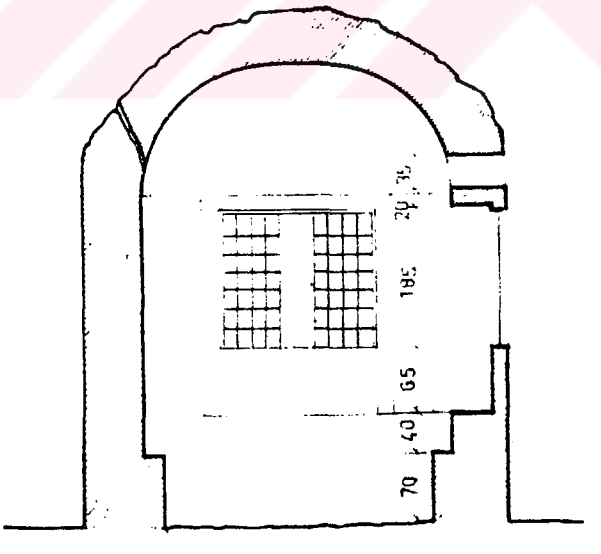

Çizim 2.42: Kesit (Vakıflar Arşivi)

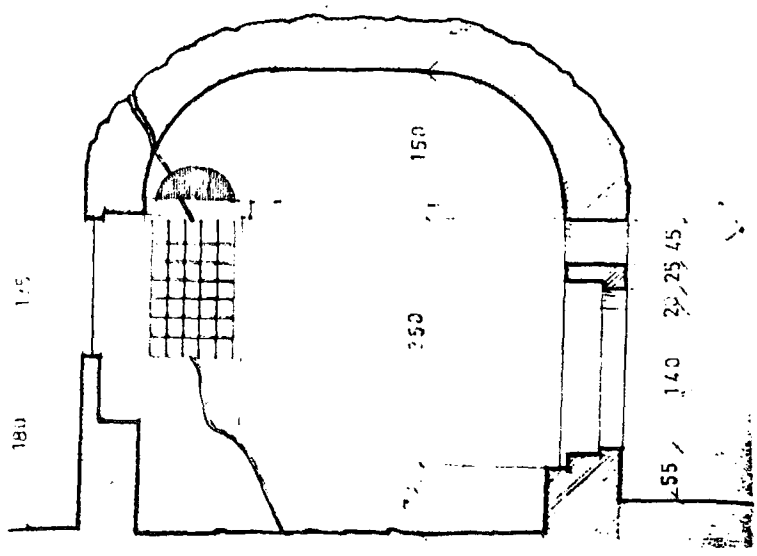

Çizim 2.43:Kesit (Vakıflar Arşivi)

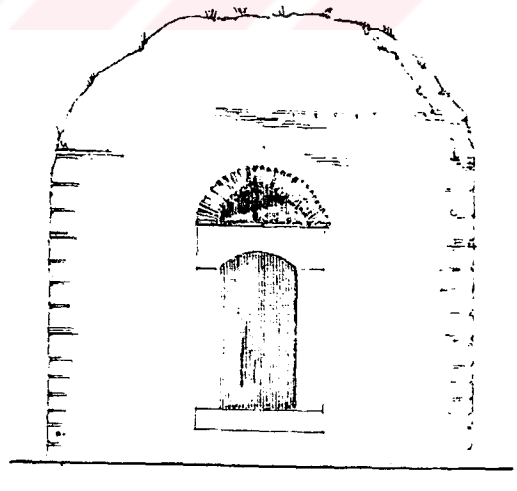

Çizim 2.44: Ön cephe (Vakıflar Arşivi)

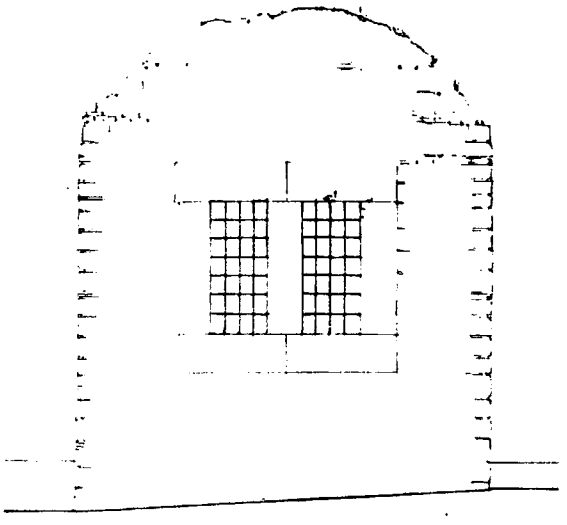

Çizim 2.45: Arka cephe (Vakıflar Arşivi)

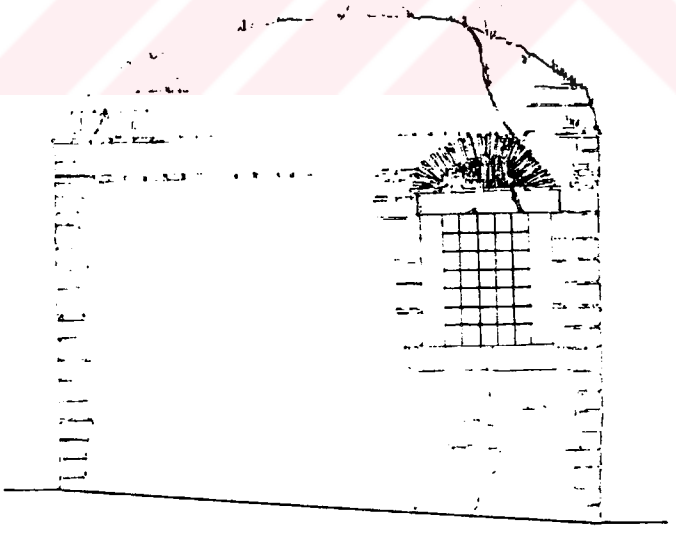

Çizim 2.46: Yan Cephe (Vakıflar Arşivi)

2.2.12. AYASOFYA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

I. Mahmut Ayasofya'ya önem vermiş, onarımların yanı sıra muvakkithane, sıbyan mektebi, şadırvan ve kütüphane yaptırmıştır. Mimarı bilinmeyen kütüphane 1740 yılında vakfiyesi düzenlenerek, açılmıştır.

Yakın Çevre Yapıları

Ayasofya müzesi, muvakkithane, sıbyan mektebi, şadırvan, türbeler, imaret, medrese.. den oluşan Ayasofya yapılar topluluğu , Sultanahmet Külliyesi, Topkapı Sarayı ..gibi önemli tarihi yapılar, Ayasofya Kütüphanesi'nin yakın çevresini oluşturur.

Konumu Ve Yeri

Kütüphane, Ayasofya'nın enine aksının sağ tarafindaki kapının bulunduğu yerdedir. Giriş ve okuma salonu mabedin içinde, hazine-i kütüp mabedin dışında, takviye payandalarının arasında yapılmıştır.

Ayasofya Kütüphanesi külliye içinde, başka yapıya bitişik olarak, zeminden yükseltilerek konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Bir kısmı müzenin içnde, bir kısmı da dışarıda, takviye payandaları arasında bulunan kütüphane başlıbaşına bir yapı olarak tasarlanmıştır. Bu, kütüphanelerde önemle üzerinde durulan nem sorunu açısından kötü bir çözümdür.

KATALOG

ADI	Ayasofya Camii Kütüph.
YERİ	Sultan Ahmet
YAPIM YILI	1740
YAPTIRAN	I.Mahmut
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	I.Mahmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kapalı
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, Kitap deposu, Havalandırma taşlığı

VAZİYET PLANI

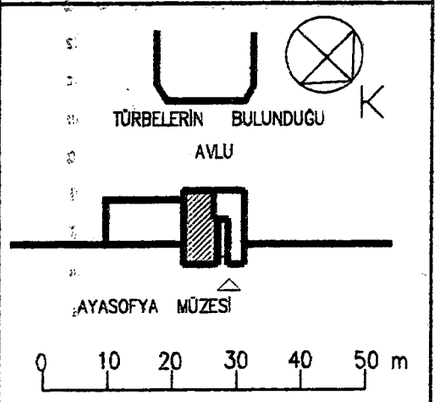

PLAN TİPİ

- Konumuna göre:

Külliye içinde, başka yapıya bitişik.

Zeminden yükseltilmiş.

- Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı – dikdörtgen.

PLAN KROKİSİ

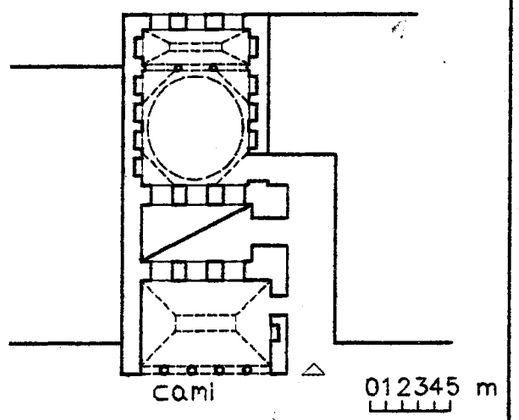

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

- Özgün işlevini kaybetmiştir.
- Koleksiyonu Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınmıştır.
- Günümüzde kapalı olarak tutulmaktadır.
- 1959 – 1960 yıllarında onarım geçirmiştir.
- 1983 yılında yapılan onarımda önceki onarımlarda yapılan ekler kaldırılmıştır.
- Eskisine uygun biçimde tamamlanmıştır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Cami içinde havalandırma taşlığına bitişik
BOYUT /ALAN	8.15 x 5.77 = 47 m2
BİÇİMİ	Dikdörtgen
DUVAR KALINLIĞI	80 cm
DUVAR MALZEMESİ	Kufeki taşı
ÖRTÜ BİÇİMİ	Ahşap çıtalı tavan
KAPLAMA MALZEMESİ	Yok
DÖŞEME KAPLAMASI	Parke

PENCERE		
ADEDİ: 3	ALT SIRA: 3	ÜST SIRA: Yok
EN / BOY: 1.66 / 2.25 m	ALAN: 11.2 m	PEN. AL / DÖŞ. AL = 0.24
KAPAK	Yok	
PARMAKLIK	Yok	

KAPI	
EN /BOY	1.33 / 2.55 m
MALZEME	Ahşap – cam

DOLAP / NİŞ		
DOLAP ☐	NİŞ ☒	
YERİ: DÜŞEYDE	Yerden 27 cm yukarıda	
YERİ: YATAYDA	Duvarda	
ADEDİ	1	
BOYUTU	90 – 160 cm	
ŞEKLİ	Dikdörtgen	
KAPASİTESİ	120 adet	
TOPL. AL	1.44 m2	
MALZEMESİ	Ahşap	

BEZEME TÜRÜ / YERİ	
KAPIDA	Mermer işçiliği
PENCEREDE	Alçı revzen
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Ahşap işçiliği
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok
DUVARDA	Çini
DOLAPTA / NİŞTE	Ahşap sedef kakma
SÜTUN BAŞLIĞI	Mukarnas

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– Pencere yok	– 3 adet alt sıra pencere	– Pencere yok

KİTAP DEPOSU

KONUMU	Cami payandaları arasında
BOYUT /ALAN	5.8 x 9 = 52.2 m2
BİÇİMİ	Dikdörtgen
DUVAR KALINLIĞI	80 cm
DUVAR MALZEMESİ	Kufeki
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz – kubbe
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun
DÖŞEME KAPLAMASI	Kufeki

PENCERE		
ADEDİ: 24	ALT SIRA: 8	ÜST SIRA: 16
EN / BOY: 84/162; 60/120 cm	ALAN: 27.36 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL = 0.5
KAPAK	Dövme demir	
PARMAKLIK	Lokmalı demir	

KAPI	
EN /BOY	1.3 / 2.1 m
MALZEME	Ahşap

DOLAP / NİŞ		
DOLAP ☒	NİŞ ☒	
YERİ: DÜŞEYDE	Niş: yerden 50 cm yukarıda	
YERİ: YATAYDA	Niş: Duvarda Dolap: Mekanın ortasında	
ADEDİ	Niş: 10 adet Dolap 4 adet	
BOYUTU	Niş: 84–50/161 cm Dolap: 134–134/250 cm	
ŞEKLİ	Dikdörtgen prizma	
KAPASİTESİ	Niş: 1120 adet Dolap: 2000 adet	
TOPL. AL	52.61 m2	
MALZEMESİ	Ahşap	

BEZEME TÜRÜ / YERİ	
KAPIDA	Mermer işçiliği, Kündekari
PENCEREDE	Alçı revzen
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Kalem işi
DUVARDA	Kalem işi – çini
DOLAPTA / NİŞTE	Kalem işi, ahşap işçiliği
SÜTUN BAŞLIĞI	Mukarnas

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 1 adet alt sıra pencere – 1 adet tepe penceresi – 2 adet kubbe penceresi	– 1 adet alt sıra pencere – 1 adet tepe penceresi – 2 adet kubbe penceresi	– 3 adet alt sıra pencere – 3 adet tepe penceresi – 2 adet kubbe penceresi	– 3 adet alt sıra pencere – 3 adet tepe penceresi – 2 adet kubbe penceresi

REVAK

KONUMU	
BOYUTU	
KEMER BİÇİMİ	
KEMER MALZEMESİ	
GEÇİŞ ÖGESİ	
ÖRTÜ BİÇİMİ	
KAPLAMA MALZEMESİ	
DÖŞEME KAPLAMASI	

SÜTUN	
KESİT BİÇİMİ	
SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	
BAŞLIK	
BAŞLIK MALZEMESİ	

BEZEME TÜRÜ / YERİ	
ÖRTÜ ÖGESİNDE	
KEMERDE	
DUVARDA	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	
SÜTUNDA	

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

Yapı okuma salonu, kitap deposu ve havalandırma taşlığından oluşur. Küçük bir koridordan sol taraftaki okuma salonuna geçilir. Aynen korunmuş olan Bizans Devri kapısından, arkadaki hazine-i kütüp'e giden koridora geçilir.

Okuma salonu, tunç şebeke ile camiden ayrılır. (Resim 2.43) Altı adet sütun, bu şebekelerin aralarına yerleştirilmiştir. Okuma salonu tefrişi özgündür. (Resim 2.44, 2.45, 2.46) Sedirler, rahleler günümüze ulaşmıştır ve devrin okuma, oturma biçimini günümüze aktarmaktadır. Mekan üç adet pencere ile havalandırma taşlığından ışık ve hava alır. Döşeme özgün değildir.

Kitap deposuna geçiş soldaki koridorun sonundan doksan derece sola dönülerek olur. Kapı kemeri üzerinde 'besmele'i şerif' yazılı kitabe vardır. Kitap deposu mekanı içiçe geçen iki adet mekandan oluşur. İki mekan iki adet sütun ve bir set ile ayrılır. Özgün kitap dolabı ve nişleri vardır. (Resim 2.47) Döşeme küfeki taşı kaplamadır.

Cephe Özellikleri

Yapının mevcut tek cephesi takfiye payandaları arasındadır. Takfiye payandaları ile bütünleşmiştir. Özellikle duvar dokusunun aynı olması bu bütünlrşmeye katkıda bulunmaktadır. İki sıra halindeki pencere düzeni, oranları, kesme taş duvar dokusu ile klasik mimari örneğidir. (Resim 2.48)

Strüktür

Kitap deposu mekanı, kare kısmında kubbe, dikdörtgen kısmında tonoz örtülüdür. İki örtü kesiştikleri tarafta üç adet kemerin oturduğu iki adet sütun tarafından taşınır. Okuma salonu ise ahşap çıtalı tavanla kapatılmıştır.

Duvarlar küfeki taşından, ortalama 80 cm kalınlığındadır.

Bezeme

Ayasofya Kütüphanesi bezeme açısından son dercede zengin ve niteliklidir.

Barok üsluptaki tunç şebekeler cami harimi ile kütüphaneyi birbirinden ayıran zarif işçilikli güzel bir bölücüdür. Aynı tunç işçiliğine, kubbeli bölümün kemerleri ve kapısında da rastlanır.

Yapı tunç işçiliği kadar çinileri ile de ünlüdür. Duvarlar 16. ve 17. y.y. nadir çinileri ile kaplıdır. Bunlar devşirme İznik, Kütahya, Tekfur Sarayı ve İtalyan çinilerinden oluşur (Resim 2.49)

Kitap deposunun kubbeli mekanın ortasında, ahşap, sedef kakmalı dolaplar bulunur. Kitap dolabında üstte dört köşede, alemleri altın yaldızlı, kubbe yerleştirilmiştir. Bu kubbeler ve kitap rafları kafes telleri ile örtülmüştür. Yan ve dışa bakan duvarlarda, pencere aralarında, aynı üslup ve süslemede kitap nişleri vardır.

Kubbe ve tonoz etekleri, kabartma alçı çiçek motifleri ile bezelidir. Kubbe kasnağında sülüs hatla Arapça ayetler, kitaplığın üst hizası ve duvarlarda pencere üstlerinde hatla Arapça şiirler yazılmıştır. Kapının kemer aynasında I.Mahmut'un tuğrası üst tarafında da Arapça inşaa kitabesi vardır.

Mermer sütun başlıkları mukarnaslıdır.

Aydınlatma

Okuma salonu havalandırma taşlığından doğal ışık alırken, kitap deposu hem havalandırma taşlığından, hem de avludan doğal ışık alır. Yapay aydınlatma ise, mum masalarından anlaşıldığına göre mumla yapılmaktaydı. Ayrıca kitap deposu mekanında top kandiller bulunmaktadır. (Resim 2.50)

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Tüm özgünlüğü ile, günümüze ulaşabilmiş ender yapılardan olan Ayasofya Kütüphanesi, işlevini sürdürmemekte kapalı olarak tutulmaktadır. Çağının kütüphane anlayışını, oturma, aydınlatma, kitap saklama ...gibi özelliklerini, en iyi şekilde koruyarak, günümüze taşıyan bu yapının kapalı tutulması, insanların bu nitelikli yapıyı tanımalarını engellemektedir.

Kütüphane - müze olarak ziyarete açılmalıdır. Böylesine tarihi ve sanatsal niteliği yüksek olan yapı, atıl bir halde tutulmamalıdır.

Genel olarak iyi durumdadır. Herhangi bir yapısal problem taşımaz.

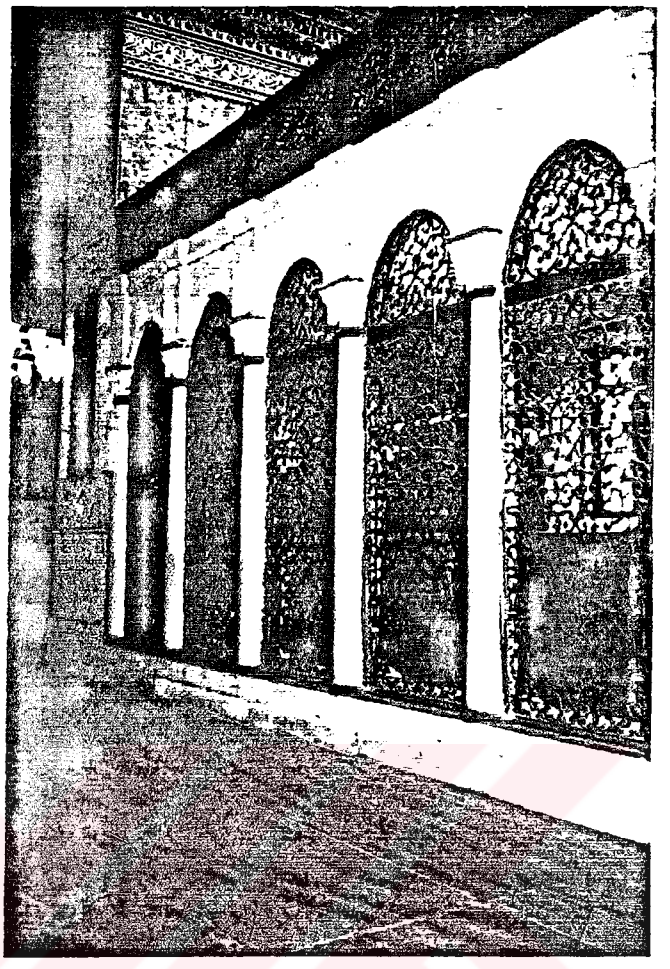

Resim 2.43:Okuma salonu tunç şebekeleri

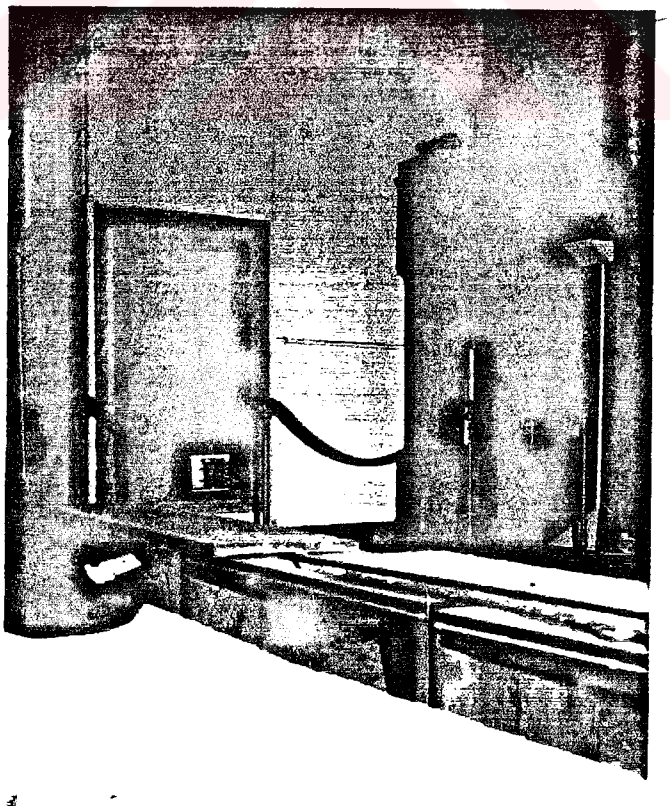

Resim 2.44:Özgün rahle ve sedirler

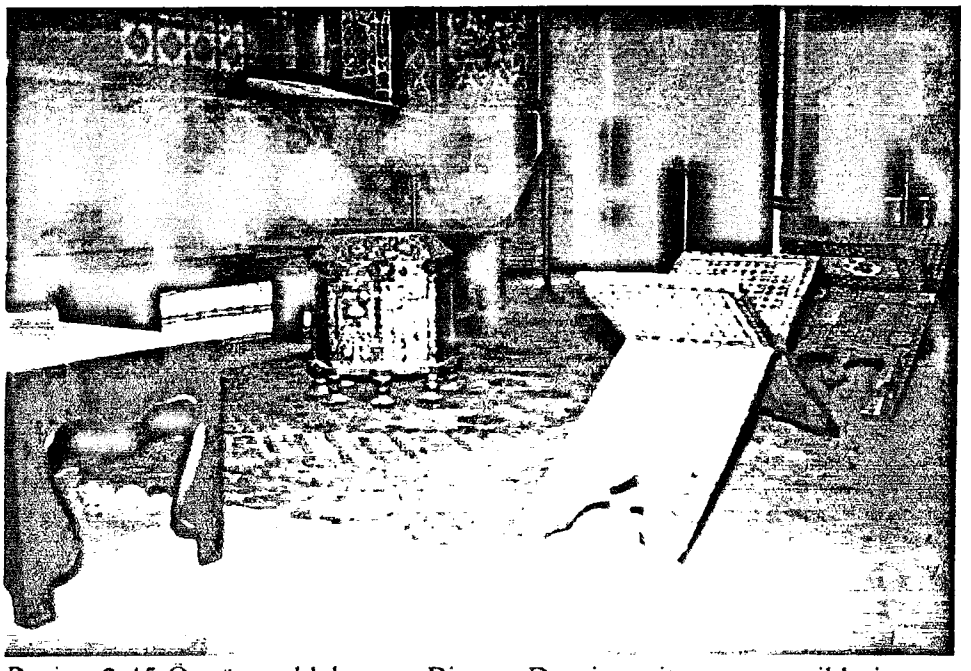

Resim 2.45:Özgün rahleler ve Bizans Devrine ait yer mozaikleri

Resim 2.46:Özgün sedef kakma bezeme

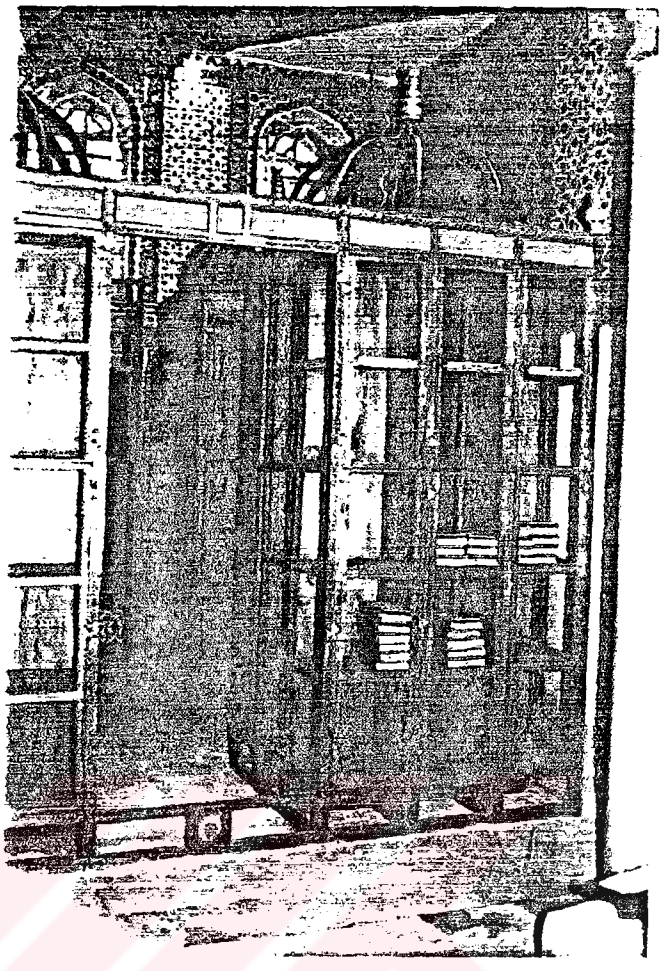

Resim 2.47. Özgün Kitap dolabı

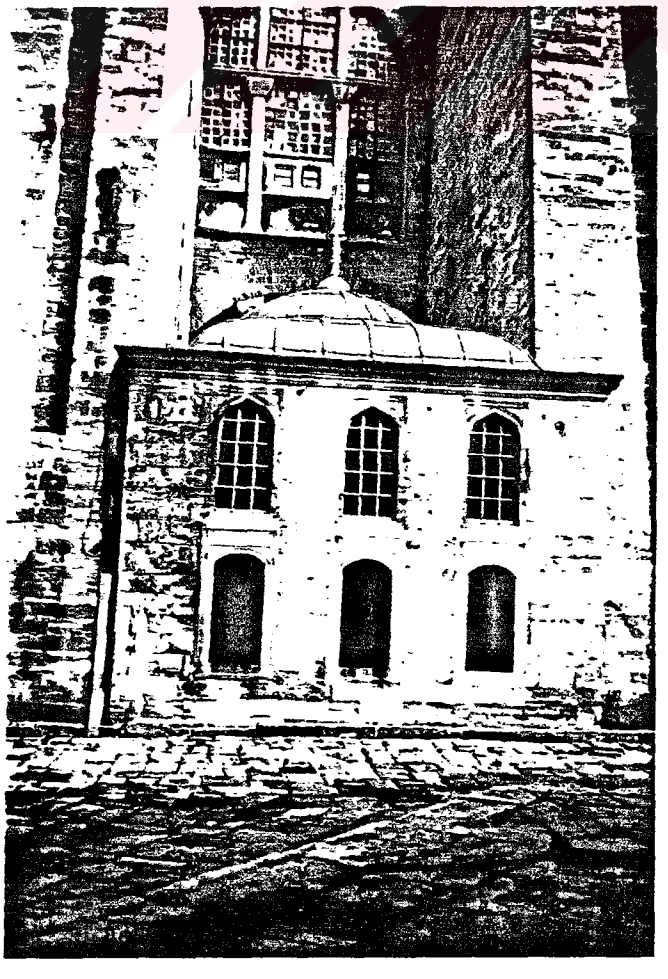

Resim 2.48: Payandalar arasındaki cephe

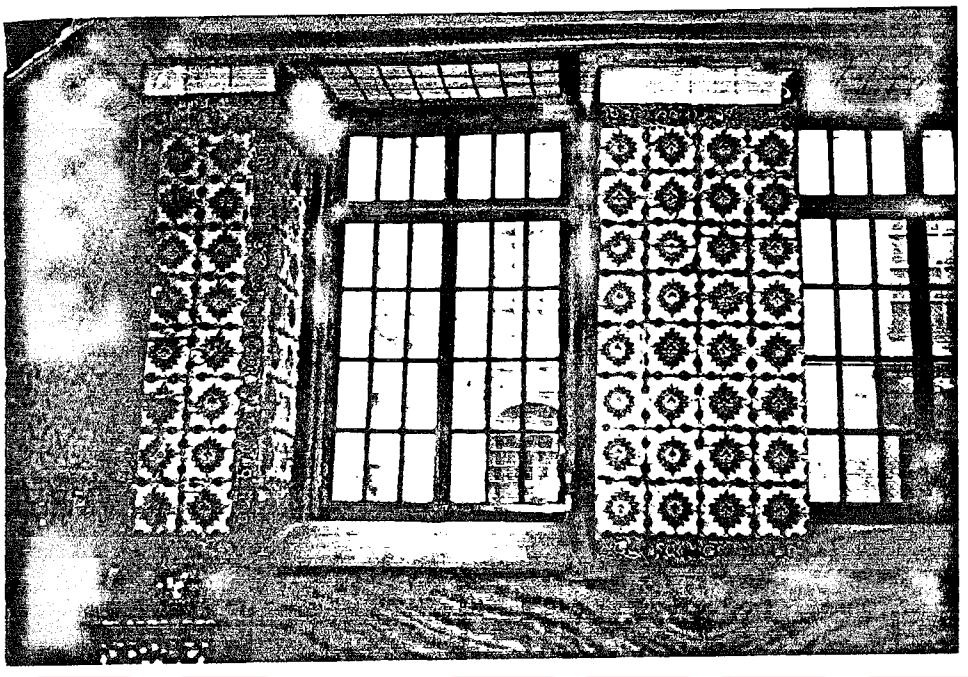

Resim 2. 49: Okuma salonunda pencereler arasına yerleştirilen çiniler.

Resim 2.50: Kitap deposundaki top kandiller

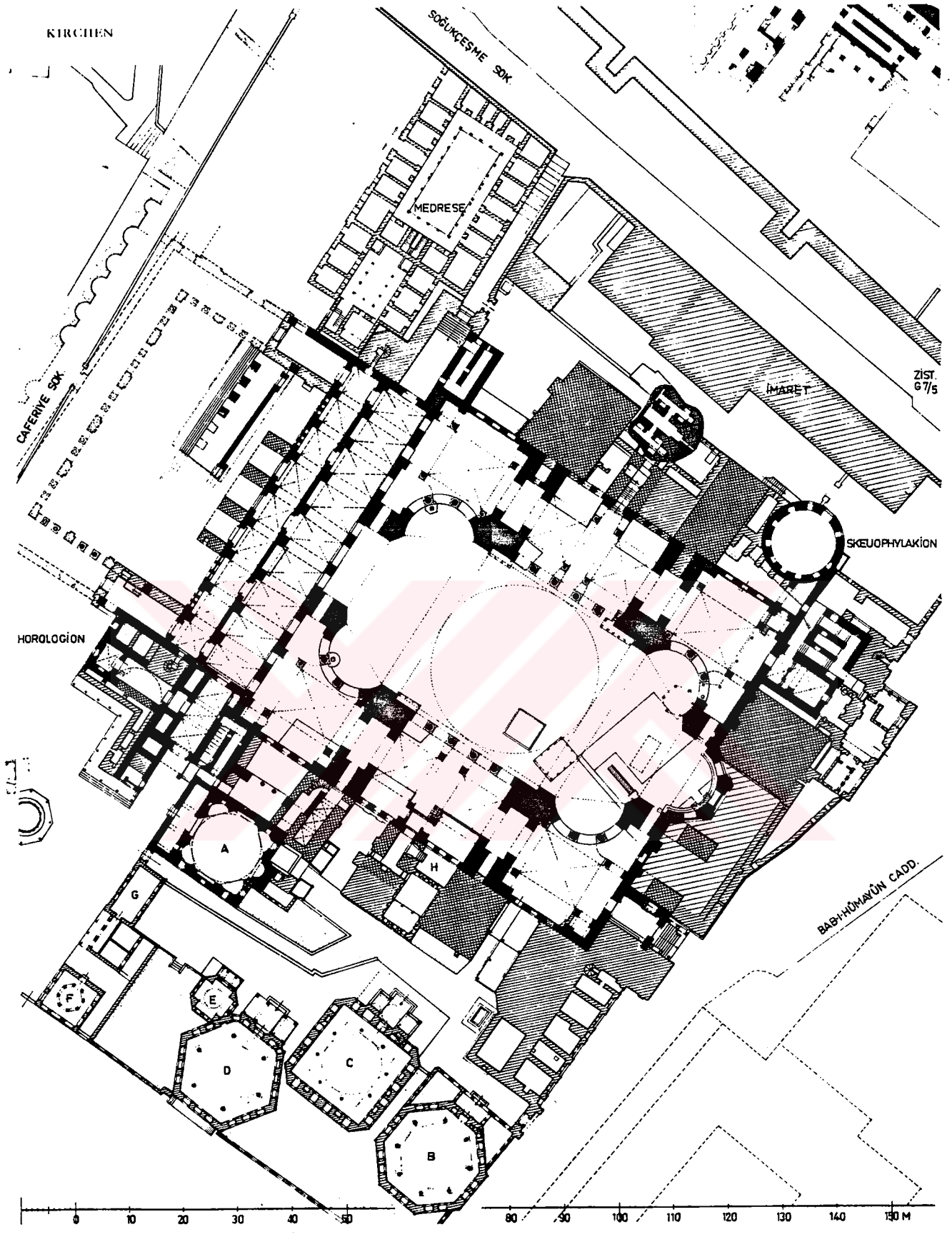

Çizim 2.47: Ayasofya Kütüphanesi Vaziyet Planı (Müller - Wiener 1977:90)

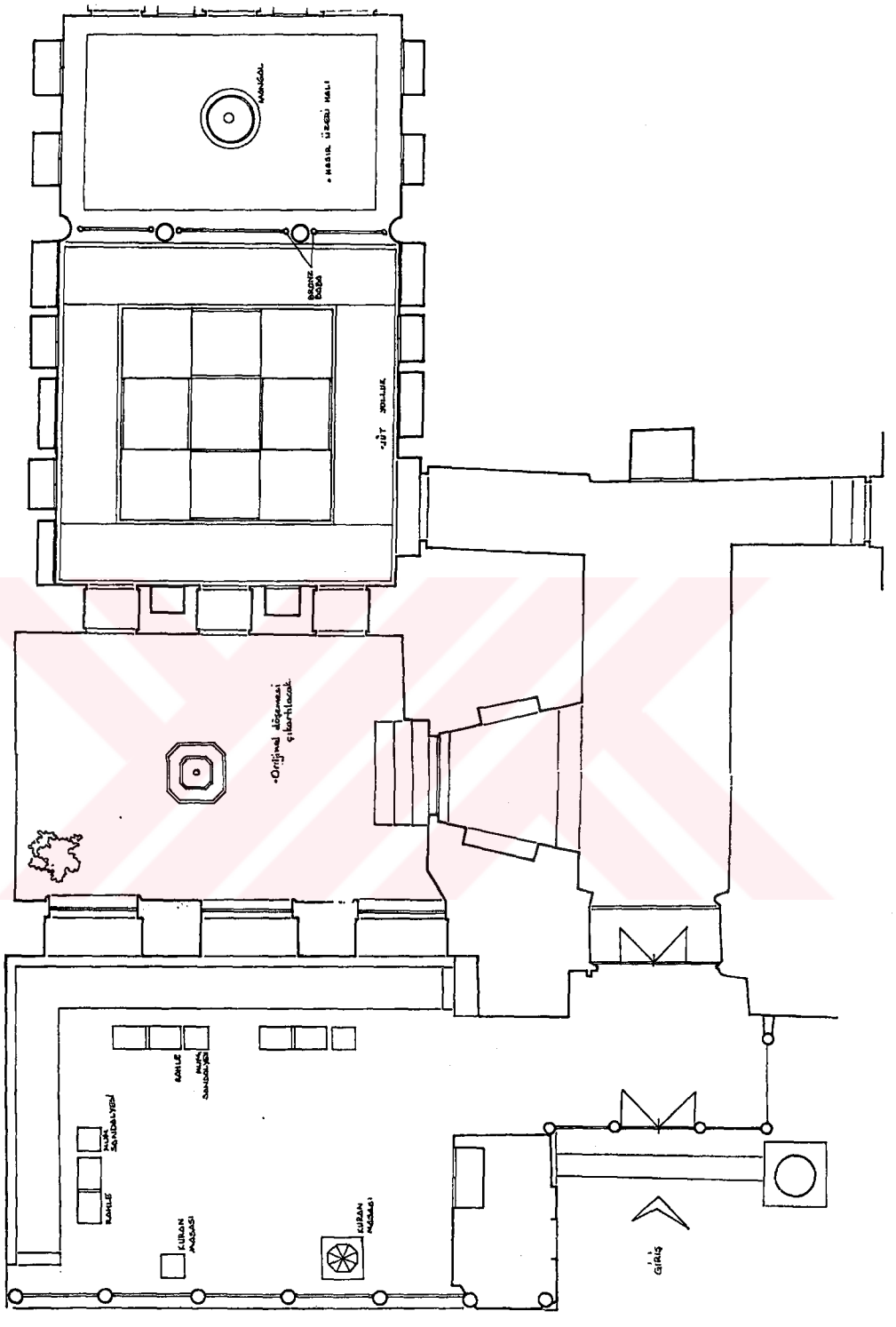

Çizim 2.48:Plan (Taç Vakfı)

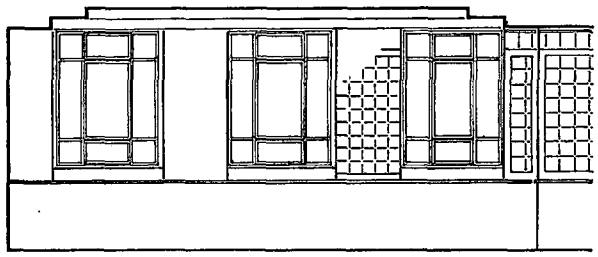

Çizim 2.49:Kesit (Taç vakfi)

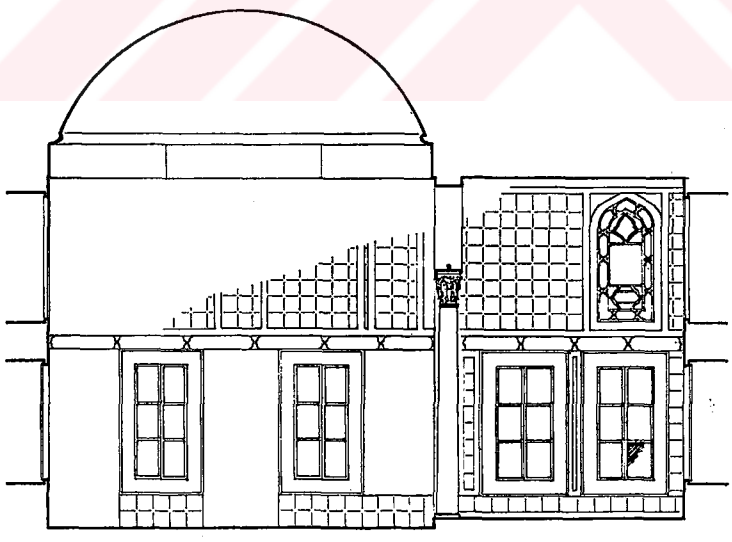

Çizim 2.50: Kesit (Taç Vakfi)

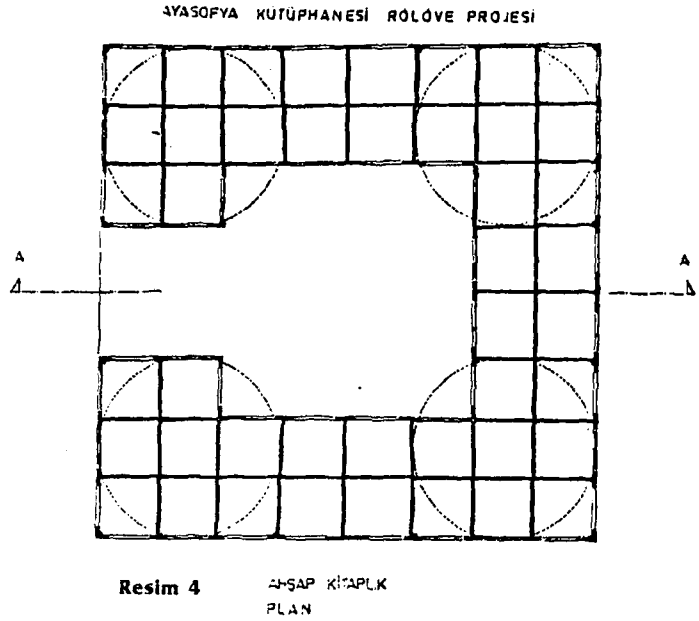

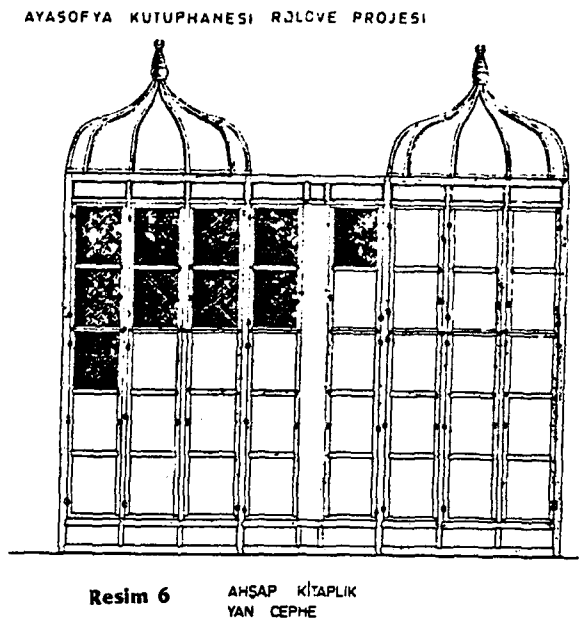

Çizim 2.51:Kitap deposundaki özgün ahşap dolaplar. Rölöve (Tayla, 1986:16)

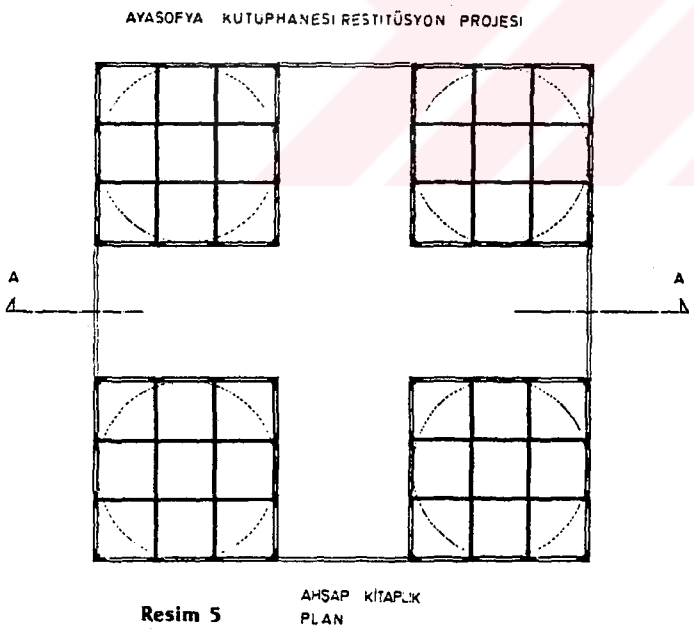

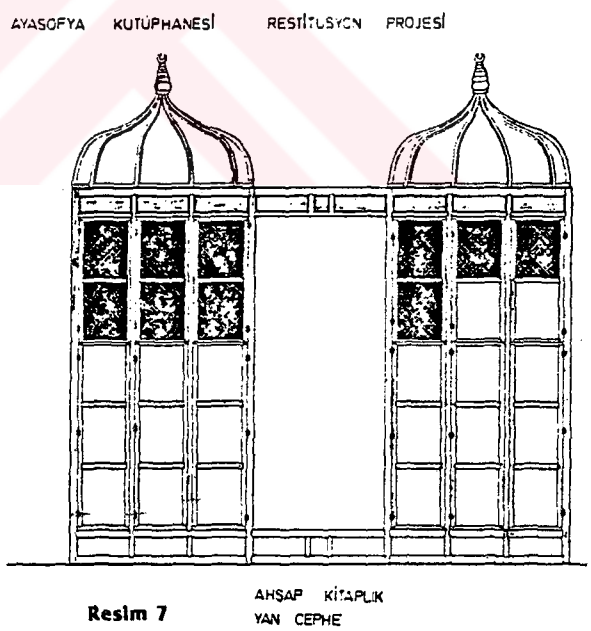

Çizim 2.52:Kitap deposundaki özgün ahşap dolaplar. Restorasyon (Tayla, 1986:16)

KATALOG

ADI	Atıf Efendi Kütüphanesi
YERİ	Vefa Caddesi
YAPIM YILI	1741
YAPTIRAN	Atıf Efendi
MİMARİ	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	I.Mahmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kütüphane
TÜRÜ	Bağımsız
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, Kitap deposu, Tuvalet

VAZİYET PLANI

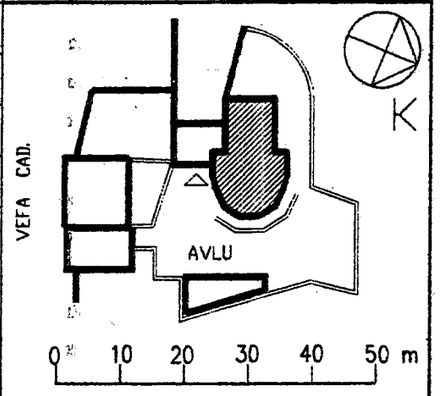

PLAN TİPİ

- Konumuna göre:

Bağımsız

Bodrum katlı

- Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı – çokgen

PLAN KROKİSİ

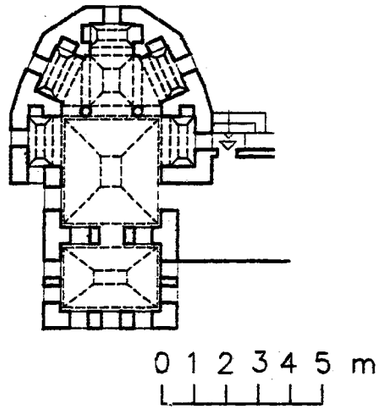

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini günümüzde de sürdürmektedir.

– Havalandırma amaçlı olarak bodrumda bırakılan boşluk kapatılmıştır.

– Elde edilen bu kapalı alan kitap deposu olarak kullanılmaktadır.

– Bodrumun kapatılması sonucu yapının havalandırılması aksamaktadır.

– Kütüphane için önemli olan nem sorunu ortaya çıkmıştır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Kitap deposuna bitişik	PENCERE	ADEDİ: 20	ALT SIRA: 7	ÜST SIRA: 13
BOYUT /ALAN	23.3 m2		EN / BOY: 13/155,195 cm	ALAN: 40.54 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL = 1.74
BİÇİMİ	Çokgen		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	90 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY	115 / 120 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Altıgen tuğla		YERİ: DÖŞEYDE	Yerden 45 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA	Duvarda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Alçı revzen		ADEDİ	6	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU	76 / 174 cm	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ	Dikdörtgen	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ	774	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL	7.93 m2	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Mukarnas		MALZEMESİ	Ahşap	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra pencere – 2 adet tepe penceresi – 1 adet kubbe penceresi	– 3 adet alt sıra pencere – 3 adet tepe penceresi – 1 adet kubbe penceresi	– 1 adet alt sıra pencere – 1 adet tepe penceresi – 2 adet kubbe penceresi	– 2 adet alt sıra pencere – Tepe penceresi yok – 2 adet kubbe penceresi

KİTAP DEPOSU

KONUMU	Okuma salonuna bitişik	PENCERE	ADEDİ: 9	ALT SIRA: 9	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	2 x 3.15 = 6.3 m2		EN / BOY: 88 / 150 cm	ALAN: 11.88 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL = 1.9
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	92 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY	118 / 192 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÖŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Kalem işi Mermer işçiliği		YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra pencere	– 3 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN: SÜTUN YÜKSEKLİĞİ		
SÜTUN: BAŞLIK		
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KEMERDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU	Yapıdan ayrık, bahçede
ADEDİ	3
ÖRTÜ ÖGESİ	Dairesel tonoz
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☒

2.2.13. ATIF EFENDİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Kitabelerin tarihi; dış kapı yazıtı (onarım) 1872, vakfiye özeti 1741, kitap deposu üzerindeki yazıt 1742 gibi çeşitlilik gösterir.

Defterdar Atıf Mustafa Efendi önce 1733 ve 1740'da hazırlattığı vakfiyelerle kütüphanenin gelir kaynaklarını temin etmiş, 1740 -1741 yıllarında düzenlediği vakfiyelerle de kütüphanenin kuruluşunu gerçekleştirmiştir.

Kütüphene görevlileri için üç ailenin kalacağı şekilde meşruta yapıları da planlanmıştır. Bu konutlarda kalacak olan kişilerin, kütüphanenin çeşitli işlerinde görevli olacakları ve bu görevle alacakları ücretleri, vakfiye ile belirlenmiştir.

Yakın Çevre Yapıları

Atıf Efendi Kütüphanesi, tarihi verileri çok kuvvetli bir merkez olan Vefa Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Yapıyı caddeden meşruta binası ayırır. Avluda kütüphanenin karşısına tuvaletler yerleştirilmiştir.

Konumu Ve Yeri

Kütüphane Vefa Caddesi'nde, Tirendaz Sokağı ve Sarı Beyazıt Caddesi'nin kesiştiği dört yol ağzındadır. Caddeden meşruta yapılarıyla ayrılmış ve galeriden geçilerek ulaşılan avlu içinde konumlandırılmıştır. Kütüphane, şimdi kapatılmış olan girişin solundaki bir kapıyla, meşrutalara bağlanmaktadır. Diğer üç tarafi ise bahçe ile çevirilidir.

Atıf Efendi Kütüphanesi, bağımsız olarak bodrum kat üzerinde konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Kütüphanè sonradan etrafi kapatılarak kitap deposu haline getirilen bodrum katı üzerinde, kurulmuştur. (Resim 2.51) Bu uygulamayla havalandırma için bırakılan boşluk kapanmıştır. Kütüphanenin girişinde mihrapçesi olan bir mescit mekanı bulunmaktadır.

Girişin sağındaki kapı, okuma salonuna açılmaktadır. Bu kapının sağında, mermer üzerine kazınmış vakfiye vardır. (Resim 2.52) Yapı okuma salonuna göre, eksene bağlı, çokgen planlıdır. Okuma salonu, dikdörtgen şeklindeki orta mekanın etrafında, yelpaze şeklinde yerleştirilmiş, beş adet okuma nişinden oluşmaktadır. (Resim 2.53) Bu tasarım, eşi olmayan bir geometri ve planlamayı getirmiştir. Kitaplar, okuma hücrelerinde düzenlenen duvar nişlerinde saklanmaktadır. Bu nişler, özel kilit sistemleri ile güvenlidir. (Resim 2.54)

Okuma salonu girişinin solunda bulunan kitap deposu mekanı, dikdörtgen planlıdır. Okuma salonundan kitap deposuna geçişi sağlayan kapı, basık kemerli, kitabelidir. İki yanında simetrik iki adet kitap nişi vardır. (Resim 55) Kitap deposu mekanı bezemesiz oldukça sadedir. Mevcut kitap dolapları özgün değildir.

Kitap deposu mekanında daha evvelden yaldızlı, kafesli, ahşap kitap dolapları mevcuttu ayrıca ortada bir dolap vardı ancak yakın tarihte bunlar yok edildi (Eyice,1988:61).

Cephe Özellikleri

Yapıya giriş, altı basamaklı küfeki merdivenlerden çıkılarak ulaşılan sahanlıktandır. (Resim 2.56) Basık kemerli kapı mermer sövelidir.

Cephe kesme taş tuğla almaşık örgülüdür. (Resim 2.57)

İki sıra pencere ile cephede açılan boşluklar yapıyı hafifletmektedir. Tepe penceresi sivri teğet kemerli ve alçı revzenlidir. Alt sıra pencereler dikdörtgen açıklıklı, küfeki taşı söveli ve lokmalı parmaklıklıdır. Bodrum katı tuğla örgülü dairesel kemerlerle dışa açılmaktadır. Sonradan kötü bir uygulama ile kapatılan bu boşlukları demir parmaklıklar örtmektedir.

Strüktür

Yapı için seçilen örtü ögesi, çeşitli boyutlarda tonozlardır. Okuma salonunun merkezindeki dikdörtgen mekan üç taraftan duvarlara bir tarafında ise iki adet sütuna oturan tonoz ile örtülüdür. Yanlarda bulunan okuma hücreleri ve kitap deposu mekanı aynalı tonoz örtülüdür.

Duvarlar içte üzeri sıvalı, dışta ise tuğla - taş almaşıktır. Ortalama kalınlık 90 cm dir.

Bezeme

Yapı bezeme açısından, oldukça sadedir. Duvarlar sıvalı ve kireç badanalı olduğu için özgün bezemeye dair herhangi bir iz yoktur. Tepe pencereleri revzenlidir. Pencere kapakları dövme demirdir. Okuma salonu ortasındaki sütunlar mukarnas başlıklıdır ve mermerdendir. Kitap deposuna girişi sağlayan kapı kitabeli, mermer işçiliklidir.

Aydınlatma

Okuma salonu 7 adet alt sıra, 7 adet tepe penceresi ve 6 adet kubbe penceresi ile
iyi bir doğal aydınlatmaya sahiptir. Özgün "yapay aydınlatmaya" dair herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Kütüphane, günümüze iyi korunmuş olarak ve işlevini sürdürerek gelmiştir. Kötü bir uygulamayla bodrum katın kapatılarak kitap deposu haline getirilmesi yanlıştır. Yapının havalandırılması aksadığı için, nem etkili olmakta ve kitaplar zarar görmektedir. Bunun çözümü için, bodrum katının pencerelerine birer aspiratör takılmıştır. (Resim 2.58) Ancak bu yeterli değildir. Ticaret Odasının sponsorluğunda izolasyon yapılması gündemdedir.

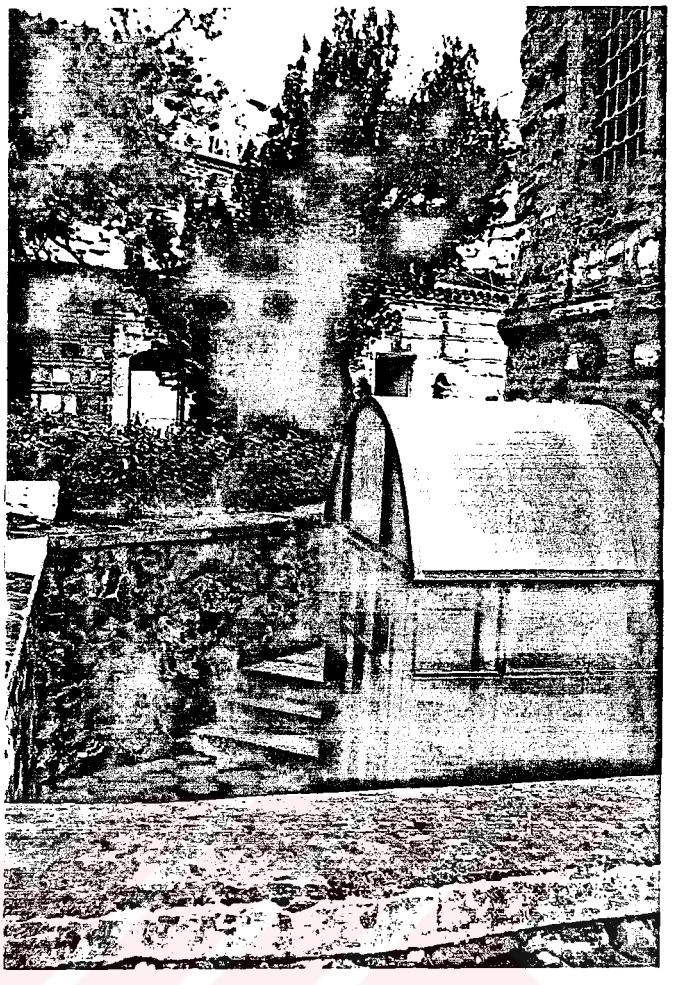

Resim 2.51: Bodrum kat girişi

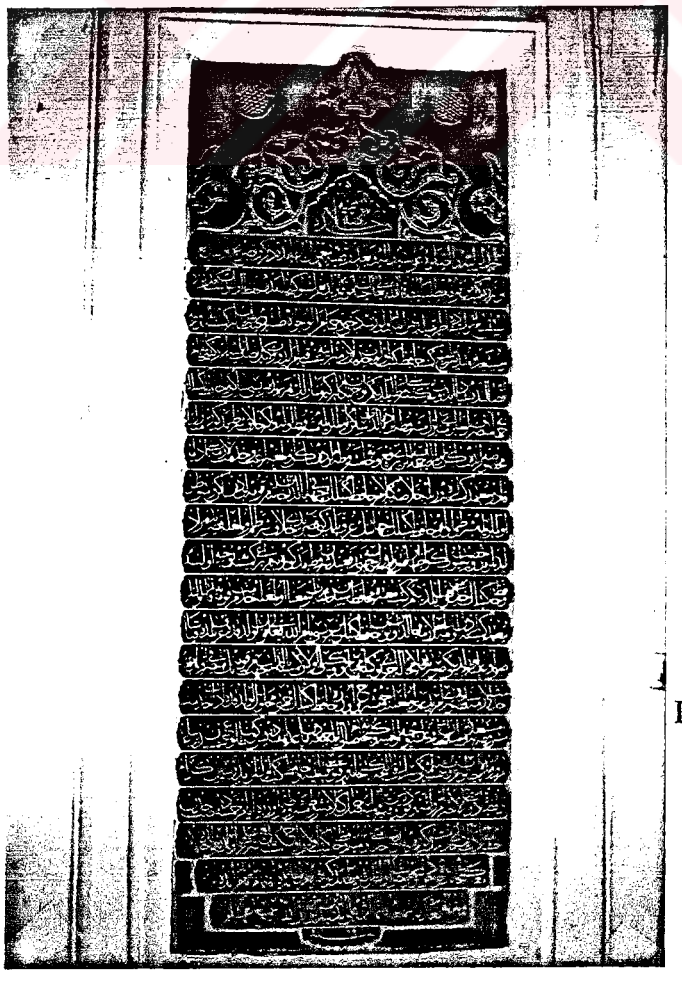

Resim 2.52: Vakfiye

Resim 2.53:Okuma nişi

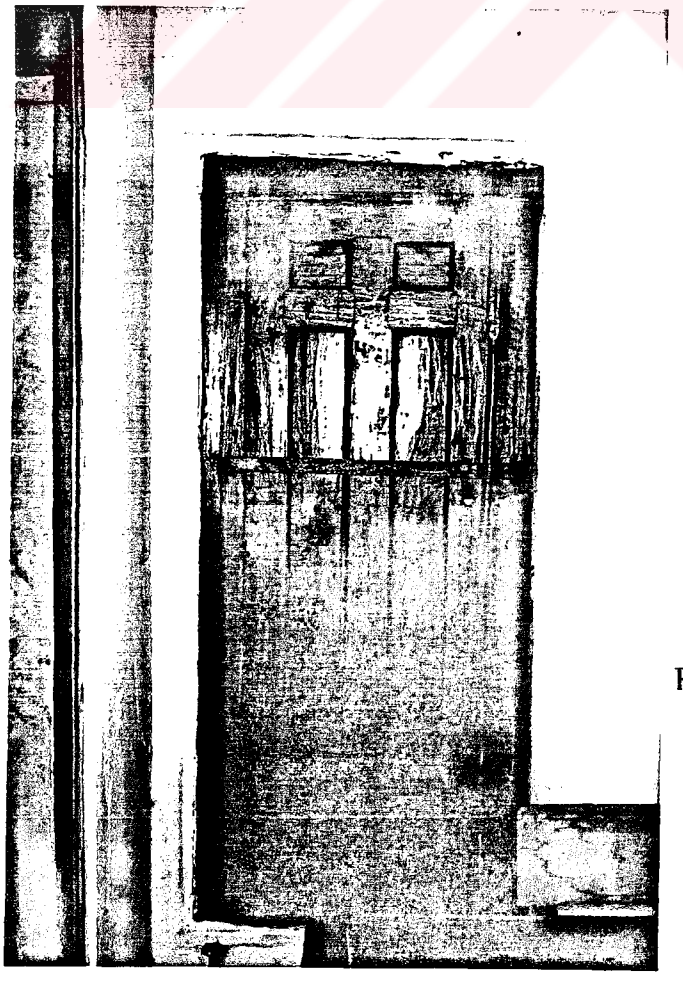

Resim 2.54: Kitap nişi

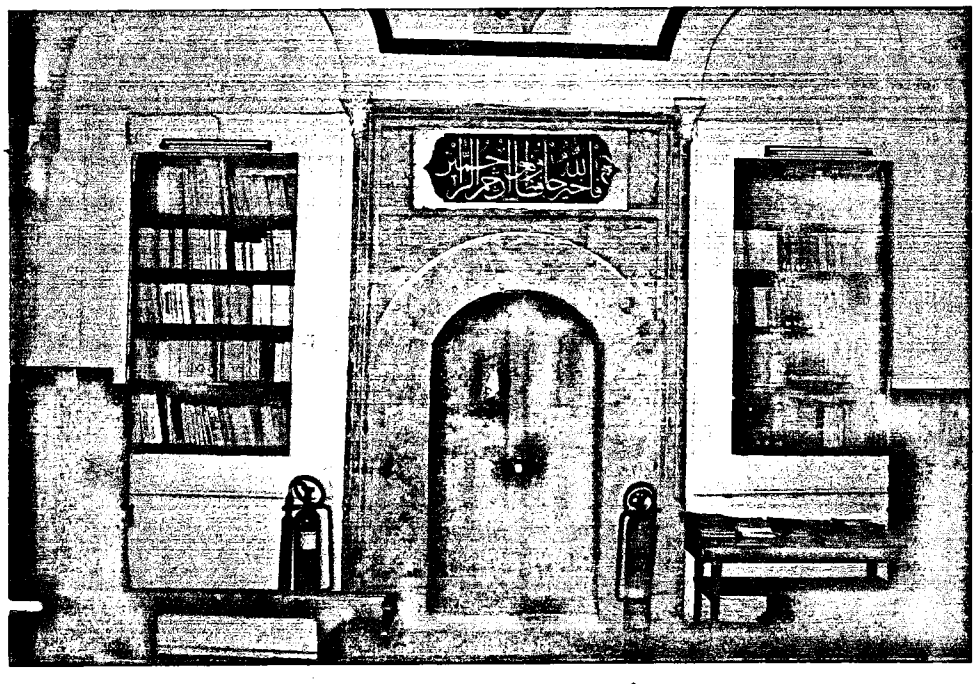

Resim 2.55: Kitap deposu giriş kapısı

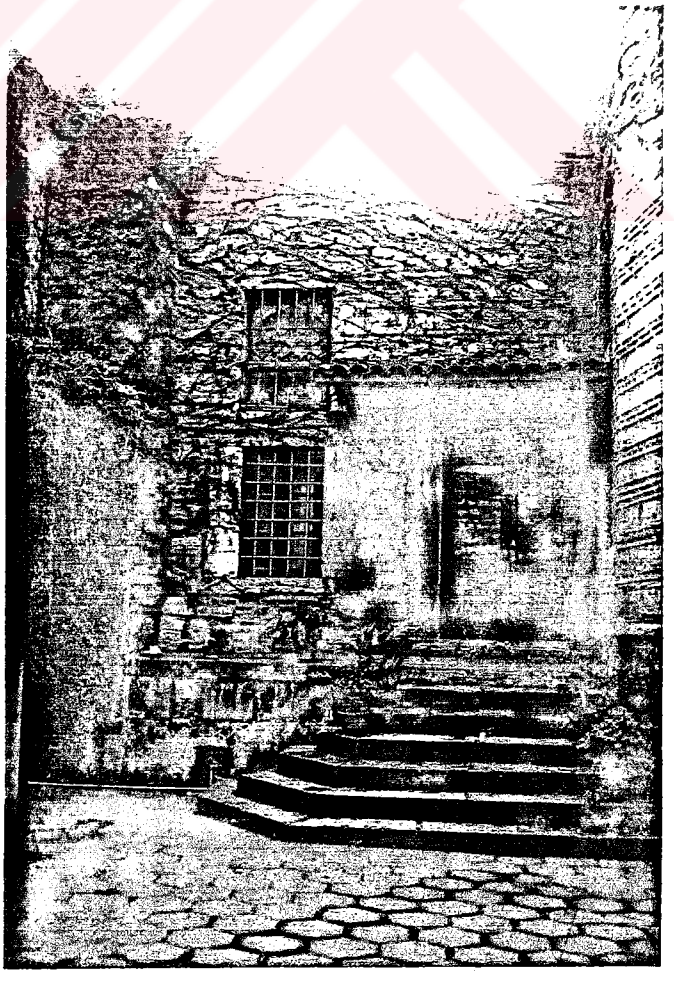

Resim 2.56:Kütüphane giriş kapısı

Resim 2.57: Cephe duvar dokusu

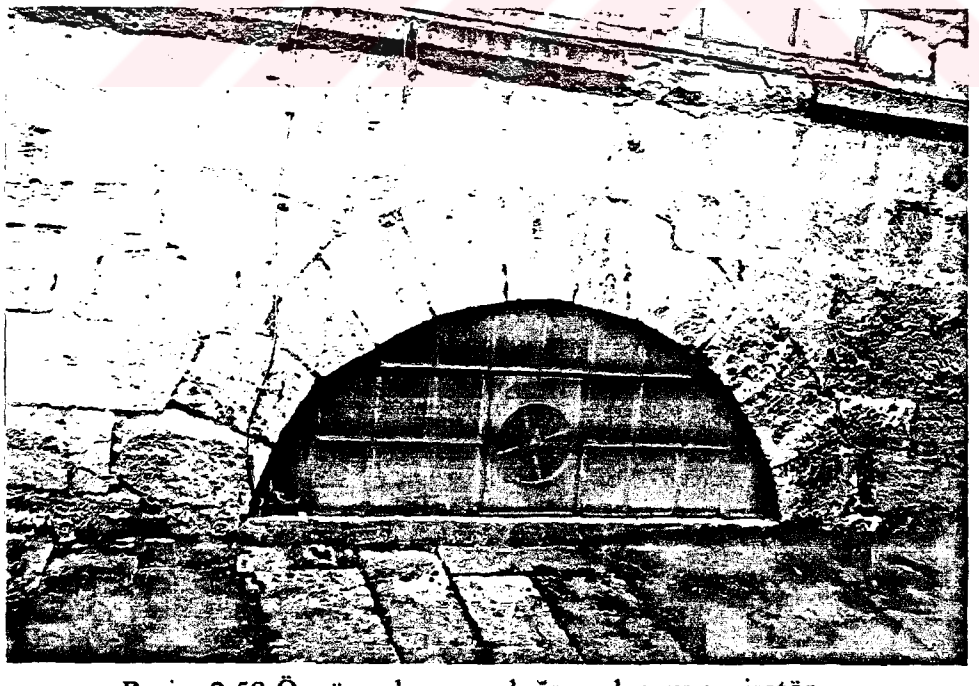

Resim 2.58:Özgün olmayan doğramalar ve aspiratör

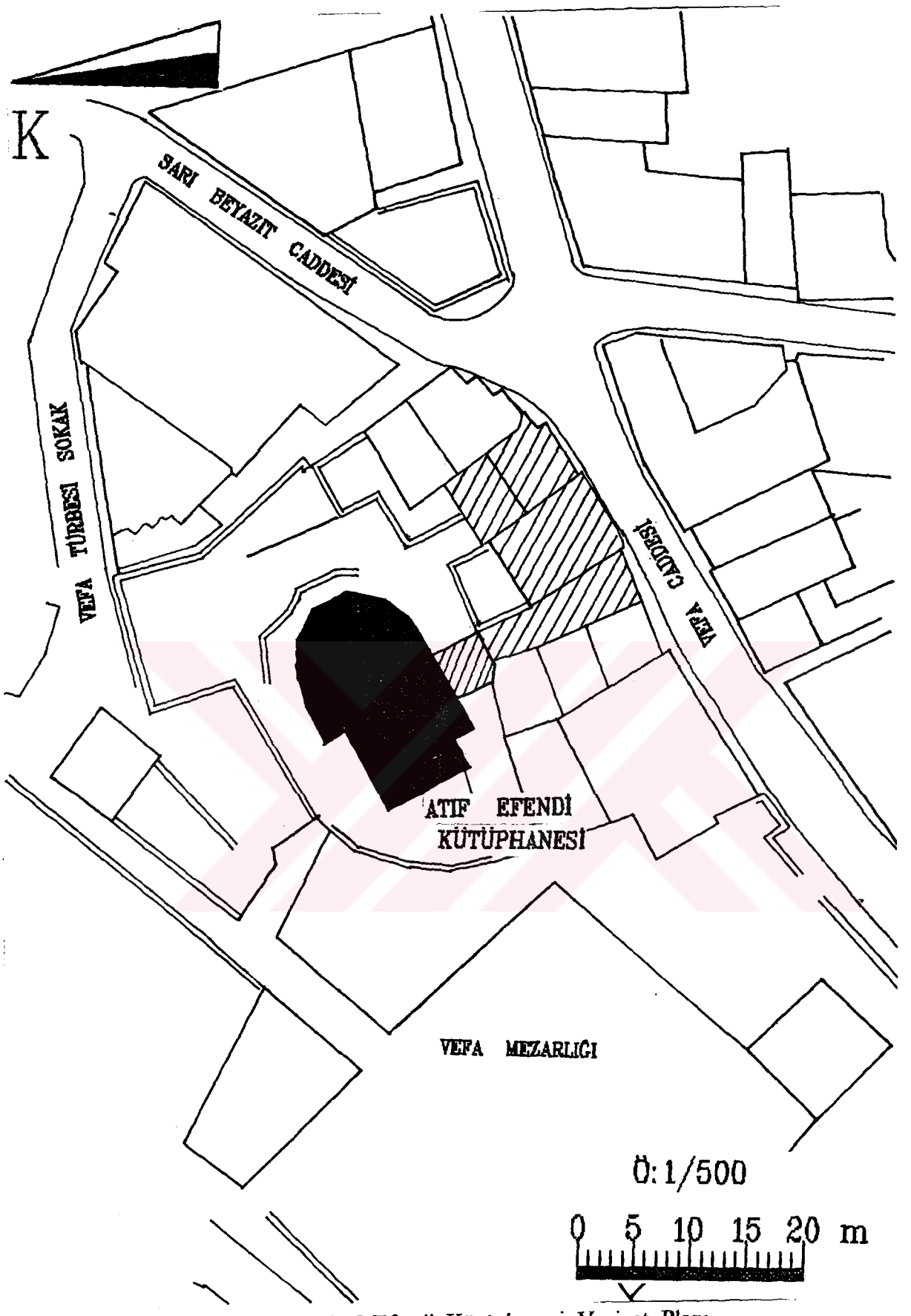

Çizim 2.53: Atıf Efendi Kütüphanesi Vaziyet Planı

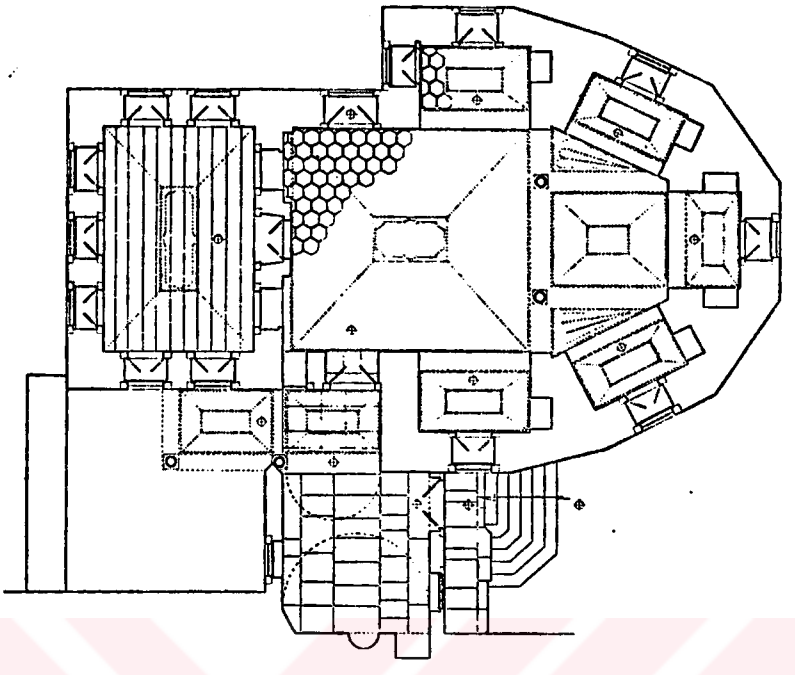

Çizim 2.54: Plan (Çetinalp, 1968:30)

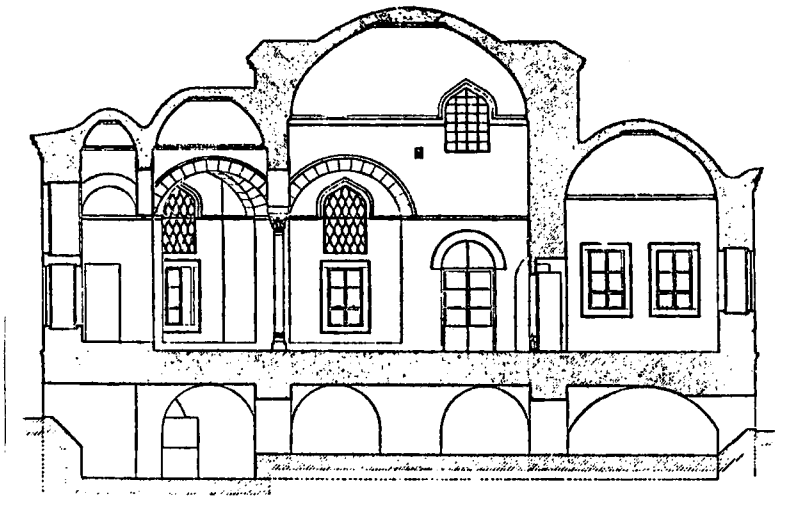

Çizim 2. 55:Kesit (Çetinalp, 1968:30)

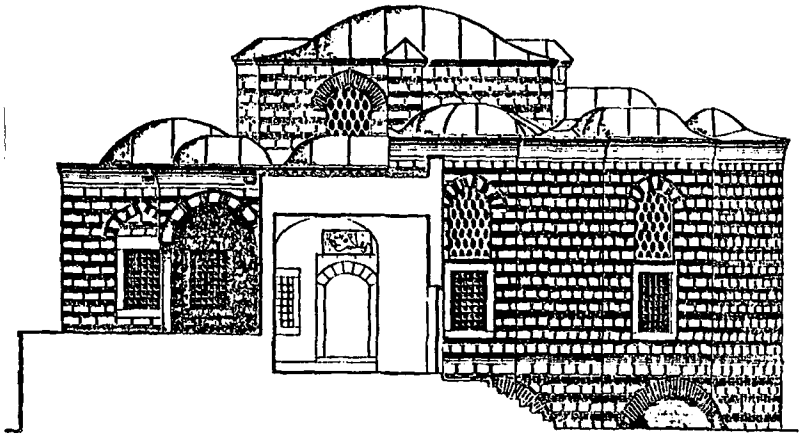

Çizim 2.56: Yan görünüş (Çetinalp, 1968:31)

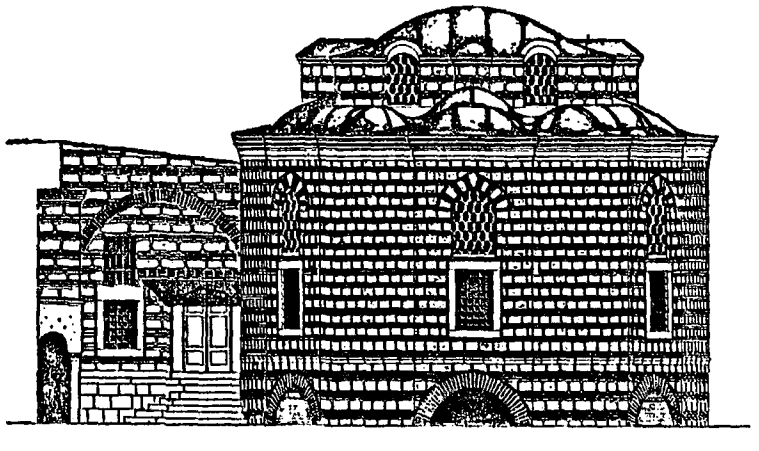

Çizim 2.57: Giriş cephesi (Çetinalp, 1968:31)

KATALOG

ADI	Aşir Efendi Kütüphanesi
YERİ	Eminönü, Bahçekapı
YAPIM YILI	1741
YAPTIRAN	Aşir Efendi
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	I. Mahmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Dükkan
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, kitap deposu, tuvalet

VAZİYET PLANI

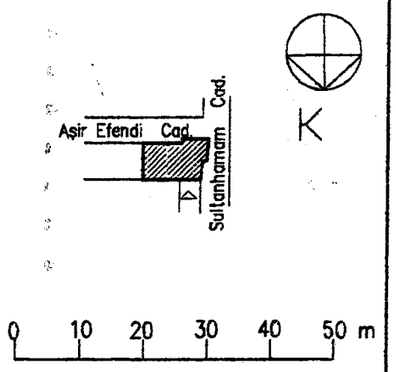

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:
Külliye içinde, başka yapıya bitişik.
I.Katta.
– Okuma salonuna göre:
Eksene bağlı – dikdörtgen.

PLAN KROKİSİ

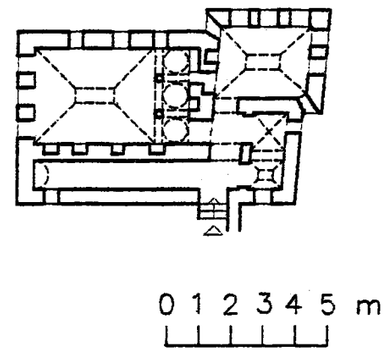

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir.
– Günümüzde mağaza olarak kullanılmaktadır.
– Fonksiyon değişikliği nedeniyle bazı muhtesekler yapılmıştır.
Özellikle okuma salonu değişikliğe uğramıştır. Kitap deposu mekanı ise özgünlüğünü yapının geneline göre korumuştur.

**Yapıdan ölçü alınamamıştır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Kitap deposuyla koridora bitişik	PENCERE	ADEDİ: 6	ALT SIRA: 6	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK	Lokmalı	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ	Kiremit	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Özgün değil		YERİ: DÖŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– 3 adet alt sıra pencere	– 3 adet alt sıra pencere	– Pencere yok

KİTAP DEPOSU

KONUMU	Okuma salonuna bitişik	PENCERE	ADEDİ: 7	ALT SIRA: 7	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK	Yok	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ	Kiremit	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÖŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Mukarnas		BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 1 adet alt sıra pencere	– 3 adet alt sıra pencere	– 3 adet alt sıra pencere	– 1 adet alt sıra pencere

REVAK

KONUMU	
BOYUTU	
KEMER BİÇİMİ	
KEMER MALZEMESİ	
GEÇİŞ ÖGESİ	
ÖRTÜ BİÇİMİ	
KAPLAMA MALZEMESİ	
DÖŞEME KAPLAMASI	
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ	
SÜTUN: YÜKSEKLİĞİ	
SÜTUN: BAŞLIK	
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	
KEMERDE	
DUVARDA	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	
SÜTUNDA	

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.14. AŞİR EFENDİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

I.Mahmut'un Reisülküttab'ı Mustafa Efendi kendi adına bir kütüphane kurmak istemiş ve bu amaçla 1741 yılında bir vakfiye düzenlemiştir. Mustafa Efendi'nin oğlu Mustafa Aşir Efendi, III.Selim'in şeyhülislamlarındandır. Mustafa Aşir Efendi, babasının vakfiyesini hazırladığı kütüphaneye, bağışta bulunmuş ve ihya etmiştir.

Kütüphanenin inşa tarihi tam olarak bilinmemektedir. Mimarı da bilinmeyen yapının vakfiye tarihi, kaynaklarda, inşa tarihi olarak geçmektedir.

Yakın Çevre Yapıları

İlk inşa edildiği yıllarda, yapıya bitişik bir han vardı. Bu han, gelirleri kütüphane giderleri için kullanılmak üzere, vakfiyeye dahil edilmiştir. Günümüzde, bu hanın yerinde yakın tarihte yapılmış başka bir yapı bulunmaktadır. Ayrıca kütüphanenin arka tarafında hazire vardır. Tarihi yarımadanın Hanlar Bölgesi içinde bulunan kütüphanenin etrafı, ticaret yapıları ile çevrelenmiştir. Mısır Çarşısı, bunlar içinde en önemli olanıdır.

Konumu Ve Yeri

Eminönü İlçesi'nde, Bahçekapı'da, Aşir Efendi ve Sultanhamam Caddeleri'nin kesiştiği köşededir. İki tarafı yolla, diğer iki tarafı ise ticaret yapılarıyla çevirilidir. İlk yapıldığı tarihlerde, bu ticaret yapılarının yerinde, aynı adı taşıyan han bulunmaktaydı. Günümüzde ise bu han yok olmuş, yerine yakın tarihte başka yapılar yapılmıştır.

Külliye içinde, başka yapıya bitişik olarak, birinci katta konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

İki katlı, çok başarılı bir köşe yapısıdır. Zemin katı dükkandır. Kütüphane bölümü ise, yan cephedeki merdiven çıkılarak ulaşılan birinci kattadır. Kütüphane bir koridor ve bu koridora açılan okuma salonu, kitap deposu ve tuvalet mekanlarından oluşur.

Yapı günümüzde özgünlüğünden çok şey kaybetmiştir. Fonksiyon değişikliğiyle, mağaza olarak kullanılması, iç mekanda bozulmalara sebep olmuştur. Kitap deposu olarak kullanılan köşe odası, en az bozulma ile günümüze gelebilen mekandır.
(Resim 2.59)

Okuma salonu eksene bağlı dikdörtgen planlıdır. İki adet kolonun ayırdığı iki bölümden oluşur. Yapılan ekler nedeniyle kolonlar görünmemektedir.

Özgün dolap yoktur. Duvarda nişler vardır.

Cephe Özellikleri

Kütüphane klasik mimarinin cephe özelliklerini yansıtır. İç mekanı bozulmuş ve değişikliklere uğramış olan yapı, cephe itibarı ile özgünlüğünü korumuştur

Özgünlüğünü koruyan kitap deposu, toplam yedi adet pencere ile yola açılmaktadır. Köşelere açılan pencereler oldukça ilginçtir. Pencereler dikdörtgen açıklıklıdır. Doğramalar yenilenmiştir. Parmaklıkları onarım sırasında sökülmüş olmalıdır. Arka cephedeki pencereler lokmalı demir parmaklıklıdır. Pencerelerin üzerinde tuğla sivri boşaltma kemerleri vardır.

Köşede öne çıkan kitap deposu mekanı, profilli taş konsollara oturur.
(Resim 2.60)

Duvar dokusu tuğla-taş almaşık örgülüdür.

Kirpi saçak ve son devir ilavesi olan kiremit örtülü çatı ile cephe sonlanır.

Strüktür

Dikdörtgen formundaki kitap deposu mekanının üzeri, aynalı tonozla örtülüdür. Okuma salonunun dikdörtgen biçimindeki ön bölümü aynalı tonoz, buna bitişen üç gözlü bölüm üç adet kubbeyle örtülüdür. Bu bölüm iki adet kolona oturan, üç adet kemerle, ikiye bölünmüştür.

Bezeme

İç mekan duvarları sıvalıdır. Kitap deposunun aynalı tonoz örtüsü, etekleri hizasında ve tonoz aynası boyunca mukarnasla çevirilidir. (Resim 2.62) Diğer mekanların sıvanması ve asma tavanlarla kapatılması nedeniyle, özgün bezemeler görünmemektedir.

Aydınlatma

Okuma salonu, toplam altı adet alt sıra pencere ile, kitap deposu ise toplam yedi adet alt sıra pencere ile doğal biçimde aydınlatılmaktadır. Özgün "yapay aydınlatmaya" dair herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Kütüphane özgün işlevinden çok farklı biçimde, mağaza olarak işlevlendirilmiştir. İç mekanda duvarlar kırılmış, asma tavanlar kullanılmıştır. Geç devir onarımları sırasında çatı ile örtülmüştür.

Resim 2.59: Kitap deposu

Resim 2.60: Profilli taş konsollu cephe

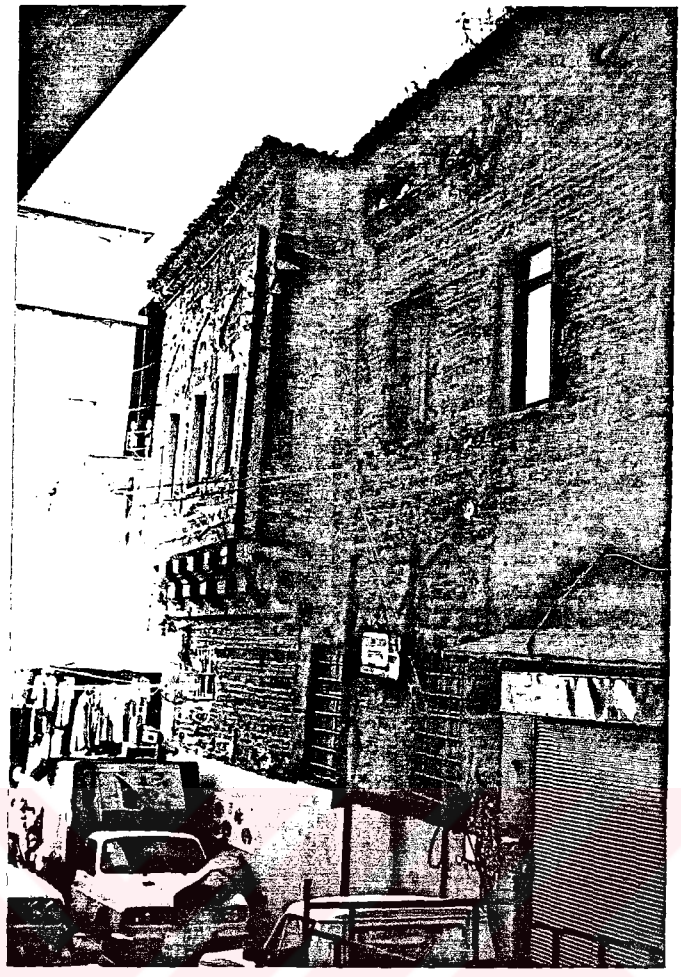

Resim 2.61:Yan cephe

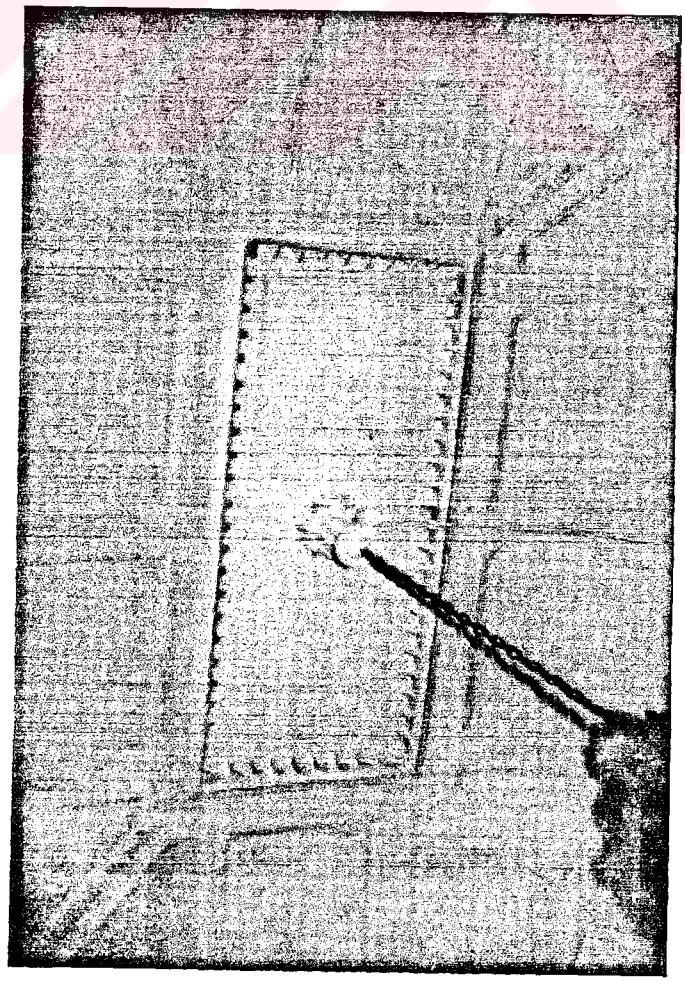

Resim 2.62:Kitap deposu tavanı mukarnas bezemeleri

Resim 2. 63: Koridor

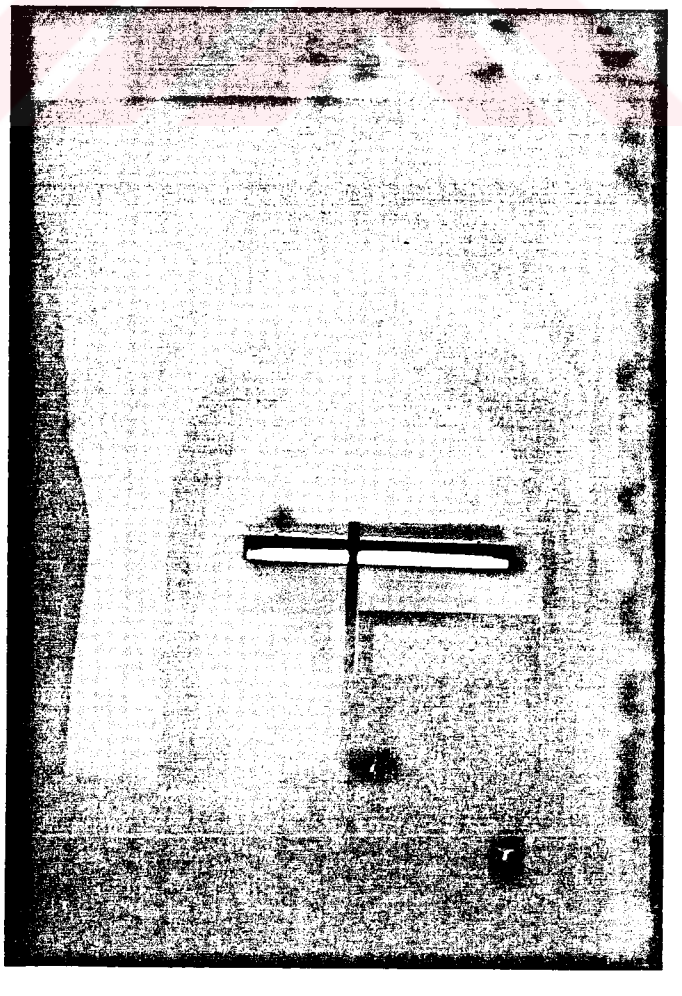

Resim 2.64:Koridor örtü sistemi

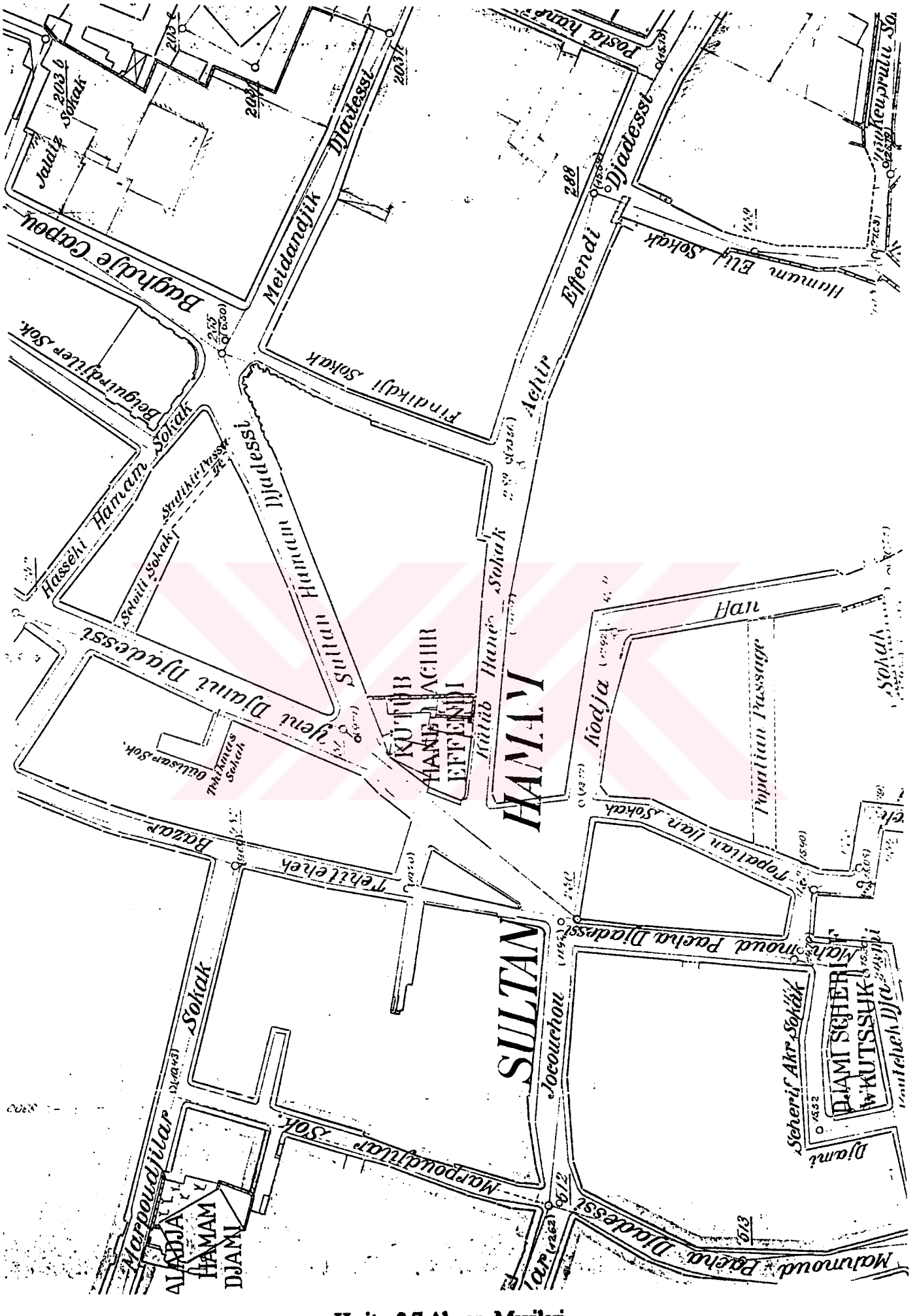

Harita 2.7:Alman Mavileri

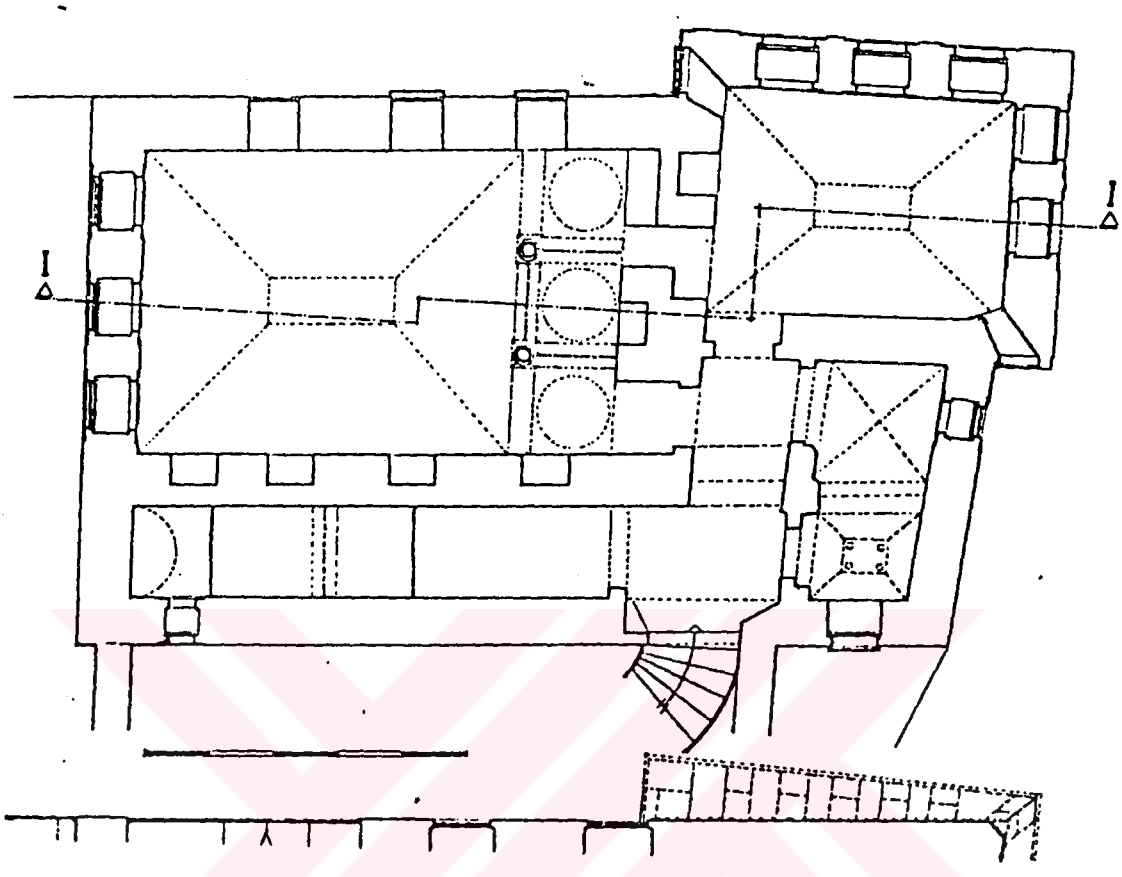

Çizim 2.58:Plan (Alsancak,1988:21)

KATALOG

ADI	Fatih Camii Kütüphanesi
YERİ	Fatih
YAPIM YILI	Cami: 1463–1470 Kütüphane: 1742
YAPTIRAN	I.Mahmut
MİMARİ	Mehmet Ağa
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	I.Mahmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kapalı
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, Ara mekan

VAZİYET PLANI

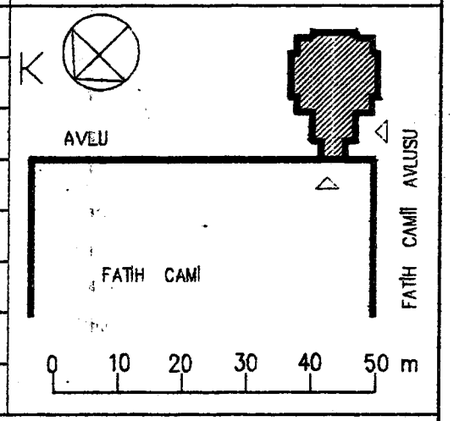

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:
Külliye içinde başka yapıya bitişik
Bodrum katlı
– Okuma salonuna göre:
Merkezi– haçvari

PLAN KROKİSİ

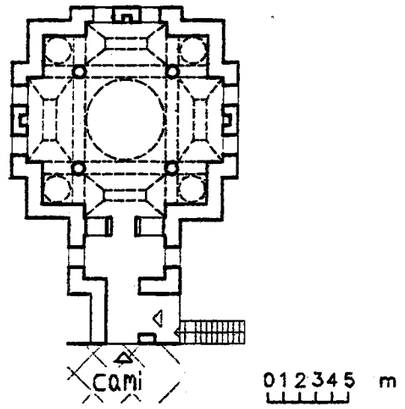

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini sürdürmemektedir.
– Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınmıştır.
– Kütüphane günümüzde geniş çaplı bir restorasyon geçirmektedir.
– Önemli yapısal sorunları vardır.
– Kubbe ve duvar çatlakları çelik putrellerle sarılmıştır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Camiye ara mekanla bağlı	PENCERE	ADEDİ: 30	ALT SIRA: 8	ÜST SIRA: 22
BOYUT /ALAN	10.4 x 10.4 = 108.16 m2		EN / BOY: 75,80,115,120/211	ALAN: 37.38 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.34
BİÇİMİ	Haçvari		KAPAK	Ahşap	
DUVAR KALINLIĞI	1m		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla– taş	KAPI	EN /BOY	127 / 228 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe – aynalı tonoz		MALZEME	Dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Altıgen tuğla		YERİ: DÖŞEYDE	Yerden 62 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA	Duvarda	
PENCEREDE	Alçı revzen		ADEDİ	3	
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi		BOYUTU	52 /208 cm	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Kalem işi		ŞEKLİ	Dikdörtgen	
DUVARDA	Kalem işi		KAPASİTESİ	312	
DOLAPTA / NİŞTE	Kündekari		TOPL. AL.	3.25 m2	
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ	Ahşap	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
–2 adet alt sıra pencere –2 adet tepe penceresi –2 adet kubbe kasnak penceresi	–2 adet alt sıra pencere –4 adet tepe penceresi –2 adet kubbe kasnak penceresi	–2 adet alt sıra pencere –4 adet tepe penceresi –2 adet kubbe kasnak penceresi	–2 adet alt sıra pencere –4 adet tepe penceresi –2 adet kubbe kasnak penceresi

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÖŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN: SÜTUN YÜKSEKLİĞİ		
SÜTUN: BAŞLIK		
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		
KEMERDE		
DUVARDA		
GEÇİŞ ÖGESİNDE		
SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU		
ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİ		
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐	

2.2.15. FATİH CAMİİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Fatih Külliyesi, 1463-1470 'de Fatih tarafindan, Mimar Atik Sinan'a yaptırılmıştır. Külliye'nin yerinde, harap durumda bulunan Havariyun Kilisesi bulunmaktaydı.

Fatih Cami içindeki dolaplarda, Fatih'in kitaplarını vakfettiği bir kitaplığı vardı. Fakat, zamanla kitaplık dağıtılmıştır. Padişah I.Mahmut tarafindan 1742 yılında, camiye bitişik olan kütüphane binası yaptırılmıştır. Mimarı bilinmemekle birlikte, sarayın baş mimarı olan Mehmet Ağa olma ihtimali kuvvetlidir. " I.Mahmut döneminde yapılan kataloglardan birinde, bu kütüphanenin Fatih Camii'nin yanında kuruluşunun nedeni şöyle açıklanır: Mehmed Han cami-i şerifi mecma'-ı fuhul-i ulema ve menba-ı ulum-ı garra olmağla...."(Erünsal,1991:93). Bu sözlerle Fatih Camii'nin , alimlerin ve bilginin toplandığı, buluştuğu, kaynak yapı olması, buraya bir kitaplık yapılmasının gerekçesi olarak söylenmektedir.

Yakın Çevre Yapıları

Fatih Külliyesini oluşturan medrese, darüşşifa, tabhane, hamam, kervansaray, çarşı ve cami kütüphanenin yakın çevre yapılarıdır. Ayrıca Carullah Efendi tarafindan 1734 yılında yaptırılan kütüphane de Fatih Külliyesi'nin Börekçiler Kapısı'na bitişiktir.

Konumu Ve Yeri

Kütüphane, 1742 yılında caminin kıble duvarına bitişik olarak, inşaa edilmiştir. Bir taraftan camiye bitişik olan kütüphanenin üç tarafi avlu ile çevrilidir. Kıble duvarından bir kapı ile cami - kütüphane geçişi sağlanmıştır. Camiden girişi sağlayan kapının sağında, ikinci bir kapı bulunur. Bu avludan girişler için kullanılmakta olan esas kapıdır.

Kütüphane külliye içinde, başka yapıya bitişik olarak bodrum kat üzerinde konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Havalandırma amaçlı olarak, yapı zeminden bir bodrum katı ile yükseltilmiştir. Bu kat, boş bir mahsendir. Buraya avludan merdivenlerle giriş mümkündür. Asıl kitaplık mekanına, kıble duvarına bitişik olan merdivenler çıkılarak ulaşılır. Esas giriş kapısı ve cami giriş kapısı ortak bir koridora açılır. Bu koridor iki yönde genişleyen bir sofayla birleşir. Bu mekanın giriş eksenindeki kapıdan, okuma salonuna girilir. Okuma salonu ortada dört adet sütunlu, dişli kare formundadır. Ortadaki kare bölüm, üç yanda diş yaparak, öne çıkar. Okuma salonuna göre, merkezi, haçvari planlıdır.

Özgün dolap yoktur. Girişin sağındaki, solundaki ve karşısındaki duvarlarda, pencereler arasında kitap nişleri bulunmaktadır. Döşeme kaplaması altıgen tuğladır.

Cephe Özellikleri

Giriş cephesindeki, küfeki basamaklı merdiven çıkılarak, basık kemerli dövme demir kapıdan, kütüphaneye girilir.

Tuğla - taş almaşık duvar örgüsü, kirpi saçakları, tuğla örgülü sivri pencere kemerleri, alçı petek dokulu tepe pencereleri ile cephe klasik mimarinin özelliklerini taşır. (Resim 65)

Altı adet dışa, iki adet sofaya açılan sekiz adet alt sıra pencere ve bunların üzerinde ondört adet tepe penceresi bulunmaktadır. Ortadaki sekizgen kasnaklı kubbe her yönde bir adet olmak üzere toplam sekiz adet pencere ile dışa açılır. Üç taraftan öne çıkan dişlerdeki tepe pencereleri teğet kemerliyken, geride kalan bölümlerdeki tepe pencereleri dikdörtgen şeklinde ve kemersizdir. Bodrum katı da,

sivri boşaltma kemerli, dikdörtgen açıklıklı pencereleri ile dışa açılır. Söveler küfeki taşındandır. Parmaklıklar lokmalı demirdir.

Strüktür

Koridor ve buna bağlanan sofa, aynalı tonozla , asıl kitaplık mekanı olan okuma salonu, kubbe ve aynalı tonozla örtülüdür. Kubbe, dört adet dairesel kemerin oturduğu, dört adet sütun tarafından taşınır ve dört yanından, tonozla sarılır. Köşelerdeki küçük kare bölümlerin üzerini de birer adet kubbe kapatır. Bodrum katı, ortada dokuz adet ayağa, yanlarda ise duvarlara oturan tonoz örtülü bir tavana sahiptir.

Duvar kalınlığı 1m dir ve almaşık örgülüdür.

Bezeme

Revzenli tepe pencereleri vardır. Kasnakta bulunan pencereler baklava biçiminde alçı bezemelidir. Duvar ve tavanlar kalemişi bezemelidir.

Dolap kapakları kündekari ahşaptır.

Aydınlatma

Okuma salonu altı adet alt sıra, ondört adet tepe ve sekiz adet kasnak penceresi ile aydınlanmaktadır. Doğal aydınlatma bu şekilde iken özgün "yapay aydınlatmaya" dair herhangi bir ize rastlanmamaktadır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Kitapları Süleymaniye Kitaplığına taşınmıştır

Günümüzde yapıda restorasyon faliyetleri vardır. Bu nedenle işlevini

sürdürememektedir. Çok önemli strüktürel problemleri vardır. Kubbe ve duvarlarda derin çatlaklar mevcuttur. Restorasyon çalışmaları sırasında olabilecek çökme ve ayrılmalara karşı dört bir yandan desteklenmiş ve çelik putrellerle sarılmıştır.

Onarım tamamlandıktan sonra eski işlevini sürdürmesi sağlanmalıdır.

Resim 2.65 :Restorasyonu süren yapı çelik putreller ile desteklenmiş

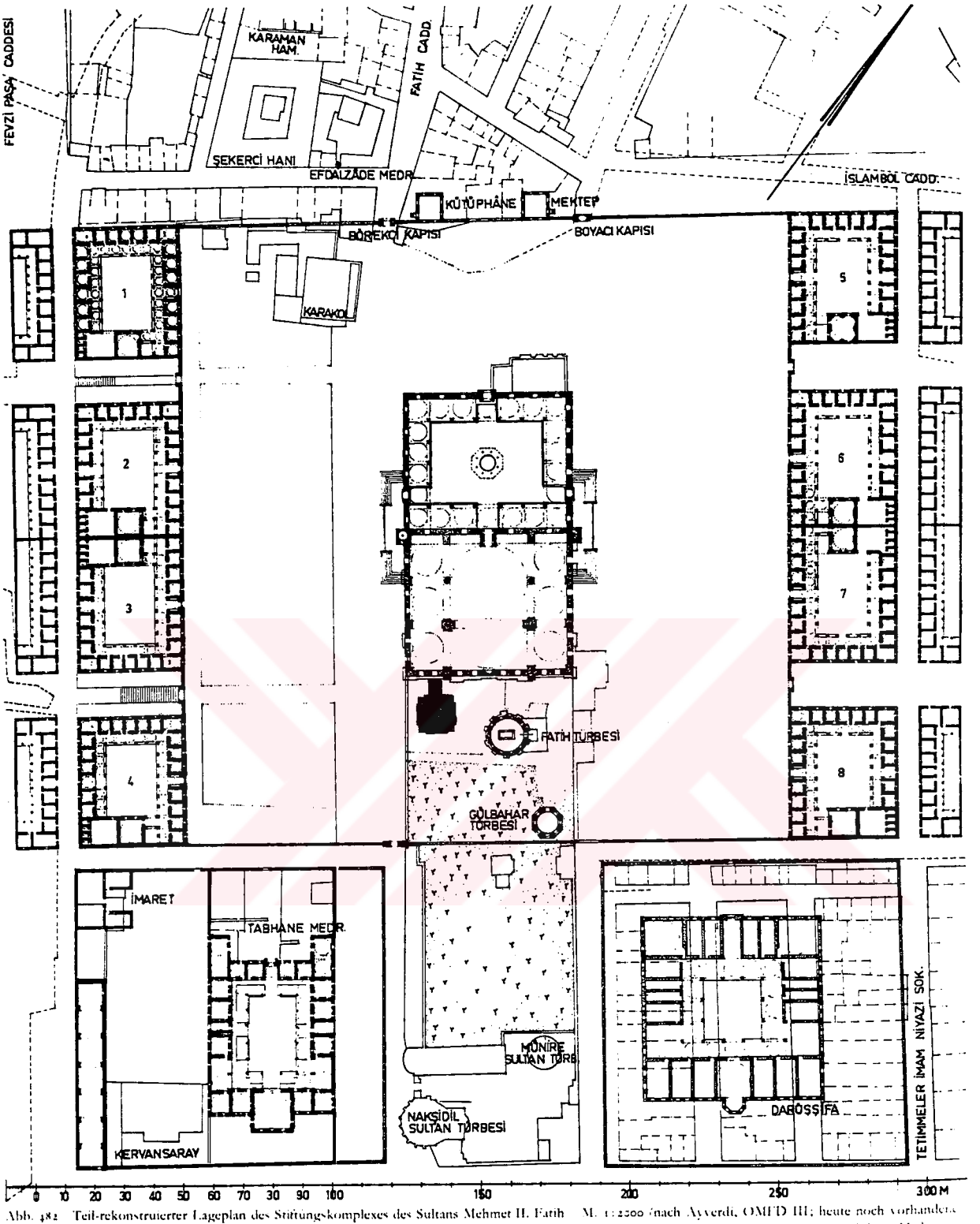

Abb. 482 Teil-rekonstruierter Lageplan des Stiftungskomplexes des Sultans Mehmet II. Fatih M. 1:2500 (nach Ayverdi, OMFD III; heute noch vorhandene bzw. sicher rekonstruierte Bauten schwarz, schraffiert die nicht eindeutigen Grundrisse des Darussifa und der ersten Moschee); 1–4 Akdeniz-Medresen, 5–8 Karadeniz-Medresen.

Çizim 2.59:Fatih Kütüphanesi Vaziyet Planı (Mülle - Wiener,1977:408)

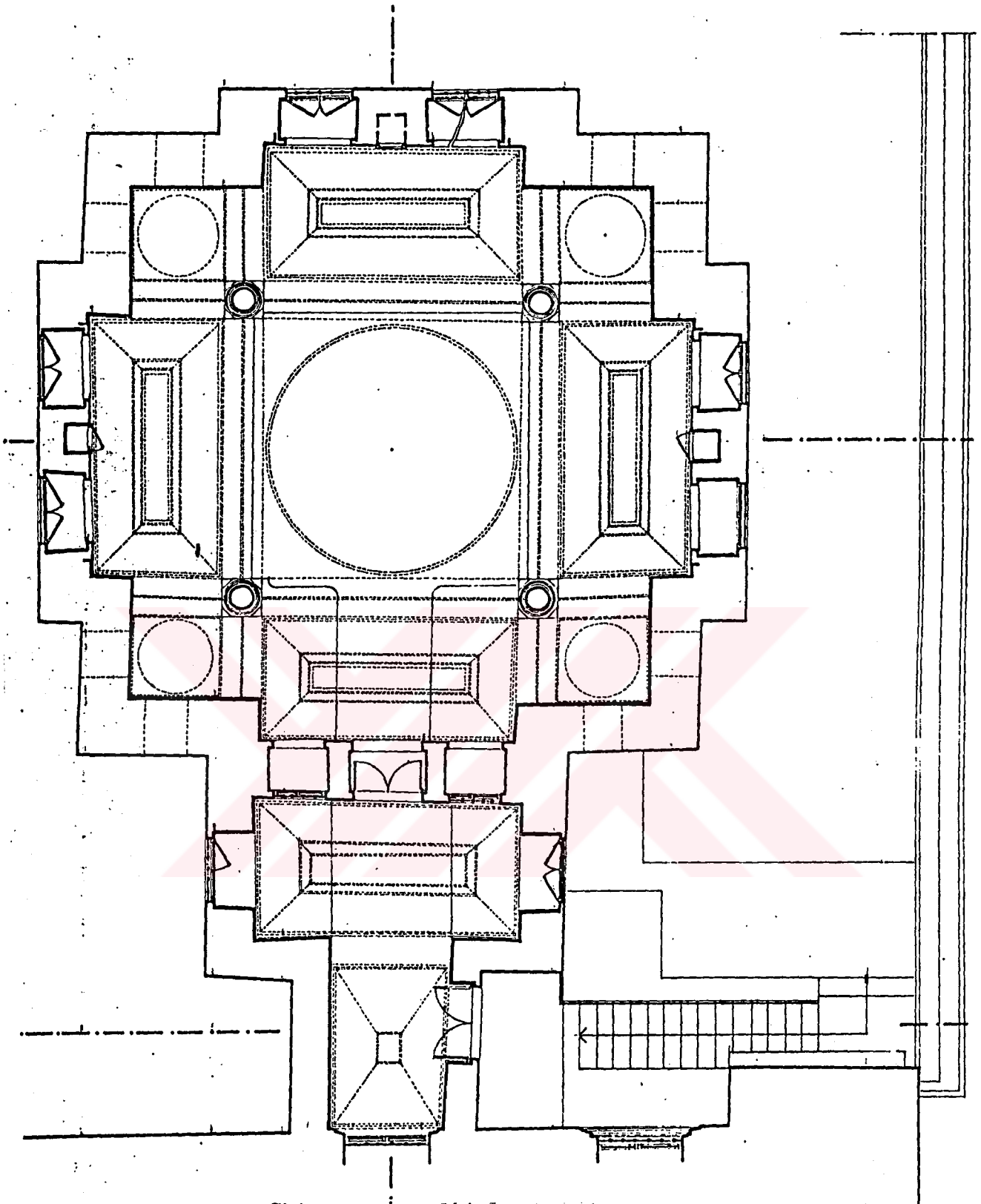

Çizim 2.60:Plan (Vakıflar Arşıvı)

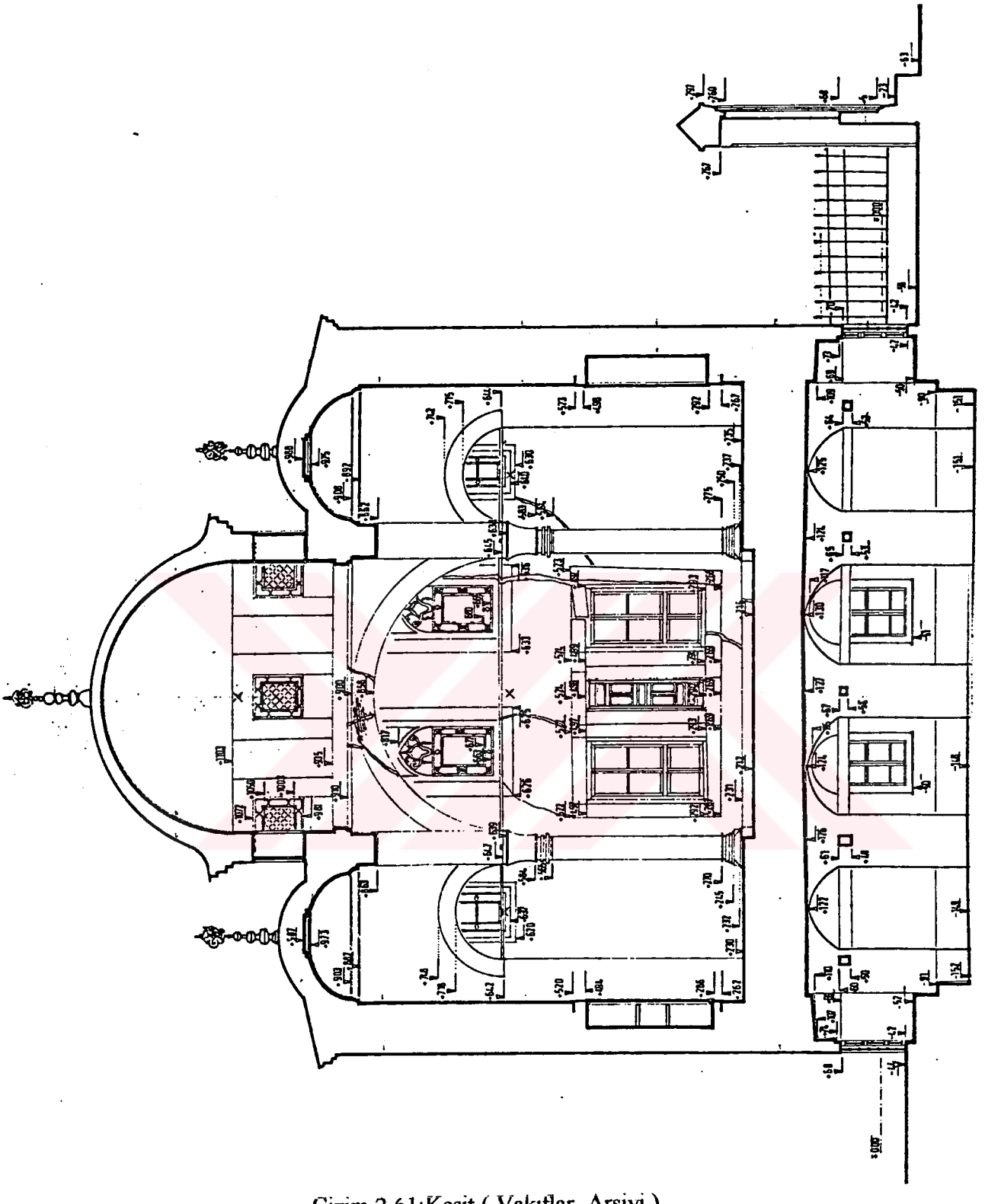

Çizim 2.61:Kesit (Vakıflar Arşivi)

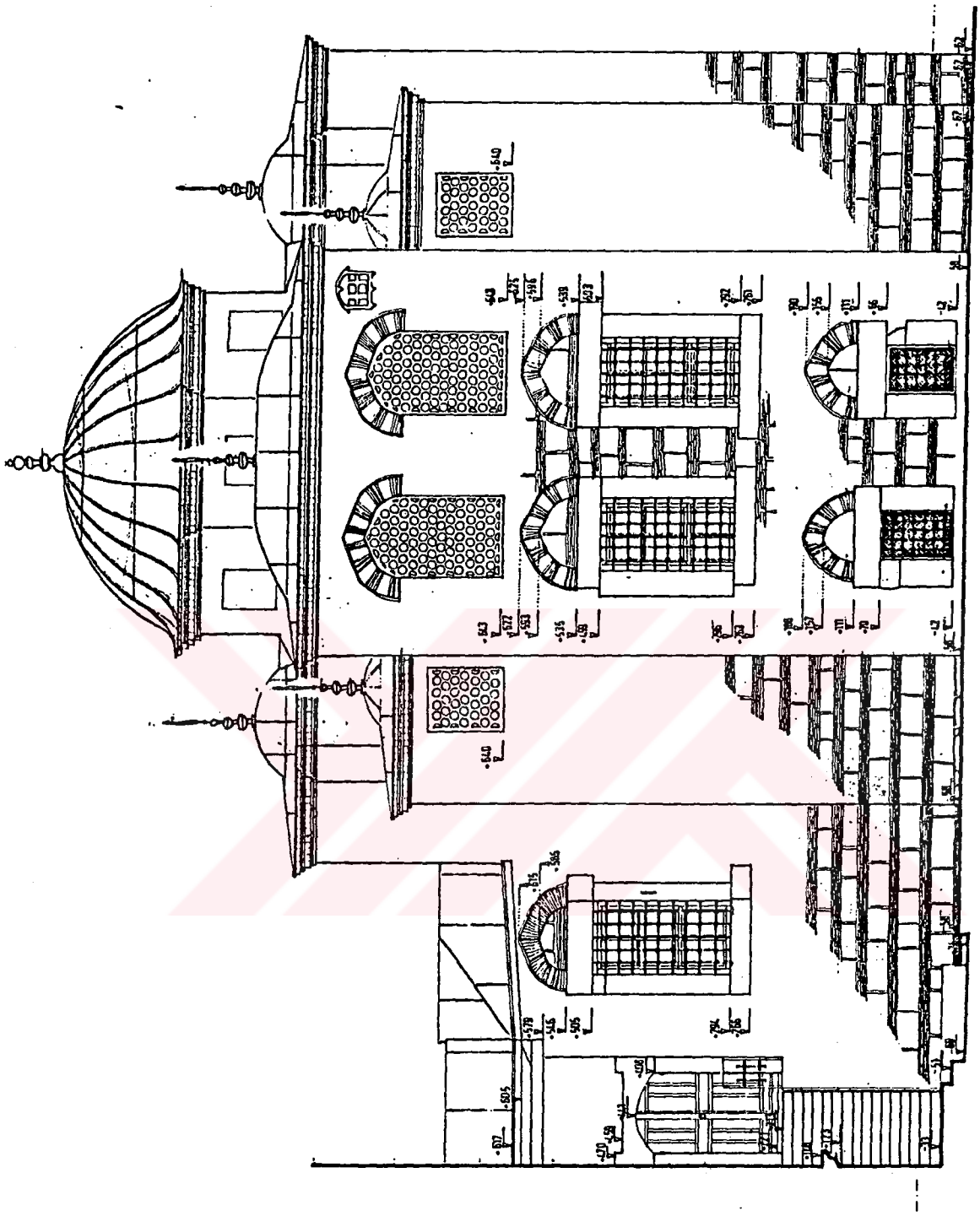

Çizim 2.62:Cephe (Vakıflar Arşivi)

KATALOG

ADI	Hacı Beşir Ağa
YERİ	Eminönü Alemdar Mah.
YAPIM YILI	Cami: 1744/45 Kütüphane: 1744/45
YAPTIRAN	Hacı Beşir Ağa
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	I.Mahmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kapalı
TÜRÜ	Külliye içi
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu

VAZİYET PLANI

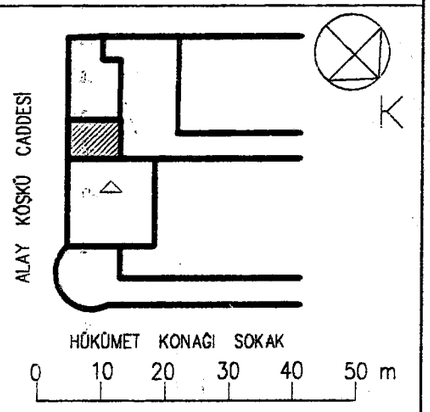

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:

Külliye içinde başka yapıyo bitişik.

Birinci katta

–Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı – dikdörtgen

PLAN KROKİSİ

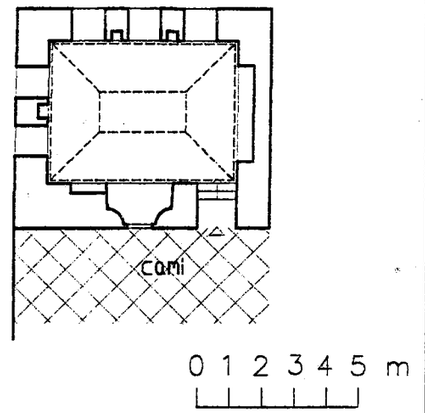

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmistir.

– Günümüzde kapalı olarak tutulmaktadır. Koleksiyonu Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

– İlk olarak II.Mahmut devrinde 1826 – 1839 yılları arasında tamir ettirilmistir.

– Kütüphane oldukça bakımsız durumdadır. Nem nedeniyle bezemeler zarar görmüştür. Ciddi bir onarıma ihtiyaç vardır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Cami ve medreseye bitişik	PENCERE	ADEDİ: 8	ALT SIRA: 5	ÜST SIRA: 3
BOYUT /ALAN	5.91 x 4.46 = 26.36 m2		EN / BOY: 78/118;95/217	ALAN: 12.24 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.46
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	110 – 140 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY	121 /178 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE	Zeminden 63 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği		YERİ: YATAYDA	Duvarda	
PENCEREDE	Alçı kabartma		ADEDİ	4	
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Alçı kabartma		BOYUTU	32 – 42 – 110 / 217cm	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Alçı kabartma		ŞEKLİ	Dikdörtgen	
DUVARDA	Alçı kabartma		KAPASİTESİ	270 adet	
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.	4.69 m2	
SÜTUN BAŞLIĞI	------		MALZEMESİ	Ahşap	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 1 adet cami içine açılan pencere	– 3 adet alt sıra pencere – 3 adet üst sıra pencere	– Pencere yok	–2 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN YÜKSEKLİĞİ		
BAŞLIK		
BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		
KEMERDE		
DUVARDA		
GEÇİŞ ÖGESİNDE		
SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU		
ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİ		
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐	

2.2.16. HACI BEŞİR AĞA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Darüssade Ağası Hacı Beşir Ağa tarafından 1745 yılında yaptırılmıştır. Beşir Ağa bu kütüphaneden başka Medine'de, Ziştovi'de ve Eyüp'te de kütüphane yaptırmış, kitaplar vakfetmiştir. **(Ertüsal, 1991:85-86)**

Yakın Çevre Yapıları

Yakın çevresindeki en önemli iki yapı Alay Köşkü ve Babıali denilen Hükümet binalarıdır. Babıali içindeki yapılar Defterdarlık ve Valilik binaları olarak hizmet vermeye devam etmektedir. Bu yapılar dışında külliyenin diğer yapıları da (medrese, tekke, cami, sebil, çeşme) yakın çevresini oluşturmaktadır.

Konumu Ve Yeri

Hacı Beşir Ağa Külliyesi Eminönü İlçesi'nde, Alemdar Mahallesi'ndedir. Soğukçeşme Semti, eski Babıali şimdiki vilayet yakınındadır. Alay Köşkü Caddesi, Hükümet Konağı Sokağı ve Hacı Beşir Tekkesi Sokaklarının sınırladığı arsa üzerinde yer almaktadır. Cami, medrese, sıbyan mektebi, tekke, sebil, çeşme ve kütüphaneden oluşan külliyenin bir parçasıdır. Caminin doğu duvarına bitişiktir ve caminin içinden kütüphaneye girilmektedir. (Resim 2.66)

Alt katı dükkan olan kütüphane külliye içinde, başka yapıya bitişik olarak, birinci katta konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Eksene bağlı - dikdörtgen planlı olarak camiye bitişik biçimde planlanmıştır. Yapıya giriş caminin içinden, girişin sağındaki kapıdandır. Cami ile kütüphane arasında üç basamaklık bir kot farkı vardır. Mekan girişin karşısındaki üç adet ve sağındaki iki adet pencere ile dışa açılmaktadır. Kütüphane ile camiyi ayıran duvarda, bir niş ve camiye açılan ahşap şebekeli oval bir pencere vardır. (Resim 2.67)

Duvardaki dört adet nişte depolama işlemi halledilmektedir. Özgün dolap yoktur. (Resim 2.68) Döşeme kaplaması ahşaptır.

Cephe Özellikleri

Klasik mimarinin cephe özelliklerini yansıtır. Camiye bitişik olan yapı kot farkı ile camiden ayrılır. Kütüphanenin, güneybatı cephesi sonradan yapılan bir bina ile kapatılmıştır.

Dikdörtgen açıklıklı, lokmalı demir parmaklıklı pencereler üzerinde, sivri boşaltma kemerleri vardır. Boşaltma kemerleri tuğla ile tezyin edilmiştir. Tuğla - taş almaşık örgülü cephe barok saçak ve aynalı tonoz ile sonlanır.

Bezeme

İç mekandaki barok alçı kabartmalarla yapı bezenmişrtir. Duvarlarda, pencere üzerinde, tonoz eteklerinde, tonozda alçı kabartmalar vardır. Tonoz aynasındaki barok kıvrımlı sitilize bitkisel motifli kompozisyonun çevresine serpiştirilmiş madalyonlar bulunur. (Resim 2.70, 2.71) Cami ile kütüphaneyi ayıran duvardaki oval pencerenin ahşap şebekesi ilginçtir.

Aydınlatma

Beşi sokağa biri camiye açılan toplam altı adet pencere ile yapı doğal ışık almaktadır. Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair herhangi bir iz ve bilgi yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Külliyenin en bakımsız yeri kütüphanedir. Günümüzde de kapalı olarak tutulmaktadır. Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir. Yapının en önemli problemi nemdir. Yandaki binaya ek kat yapılmasıyla üç adet pencerenin kapanması nem ve aydınlatma problemini artırmıştır. Gelişen ve değişen kütüphane anlayışı ve koşulları nedeniyle tekrar özgün işlevine döndürülmesi uygun değildir. Onarıldıktan sonra müze olarak korunmalıdır.

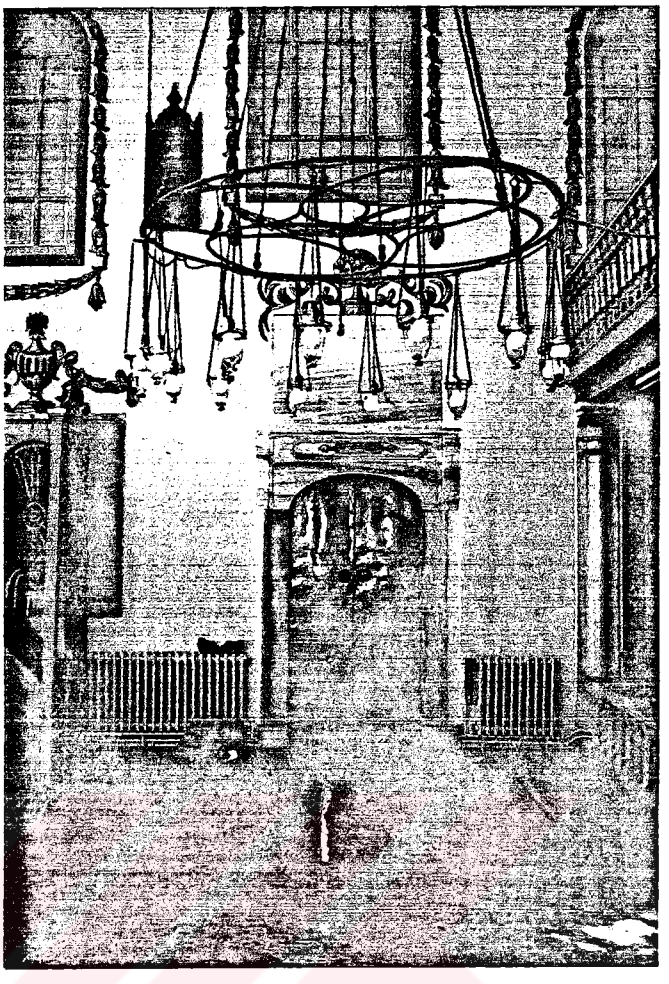

Resim 2.66:Kütüphene giriş kapısı

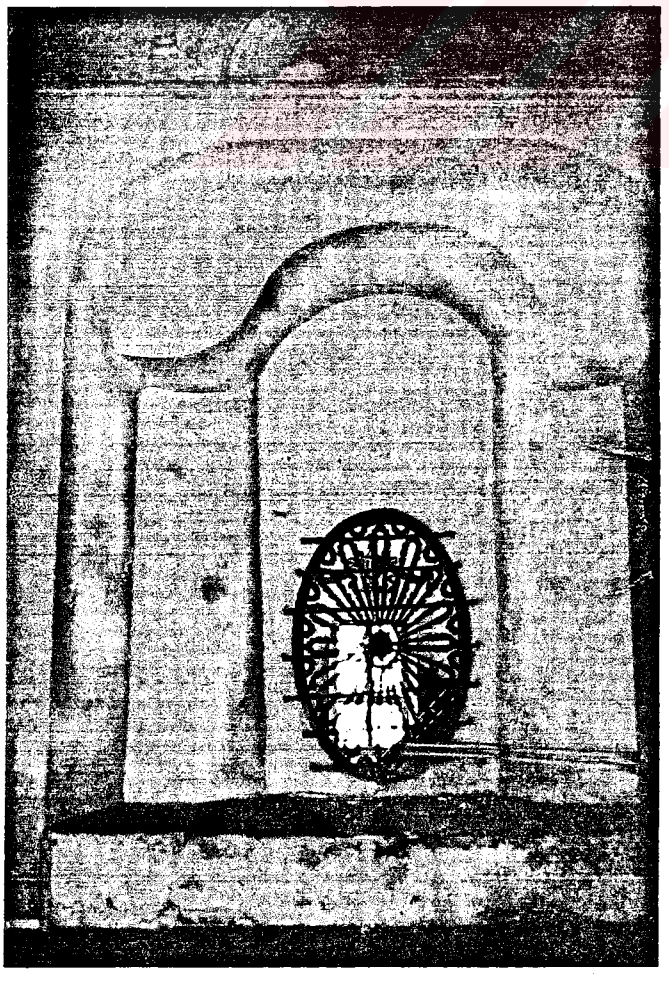

Resim 2.67:Oturma nişi

Resim 2.68:Kitap nişi

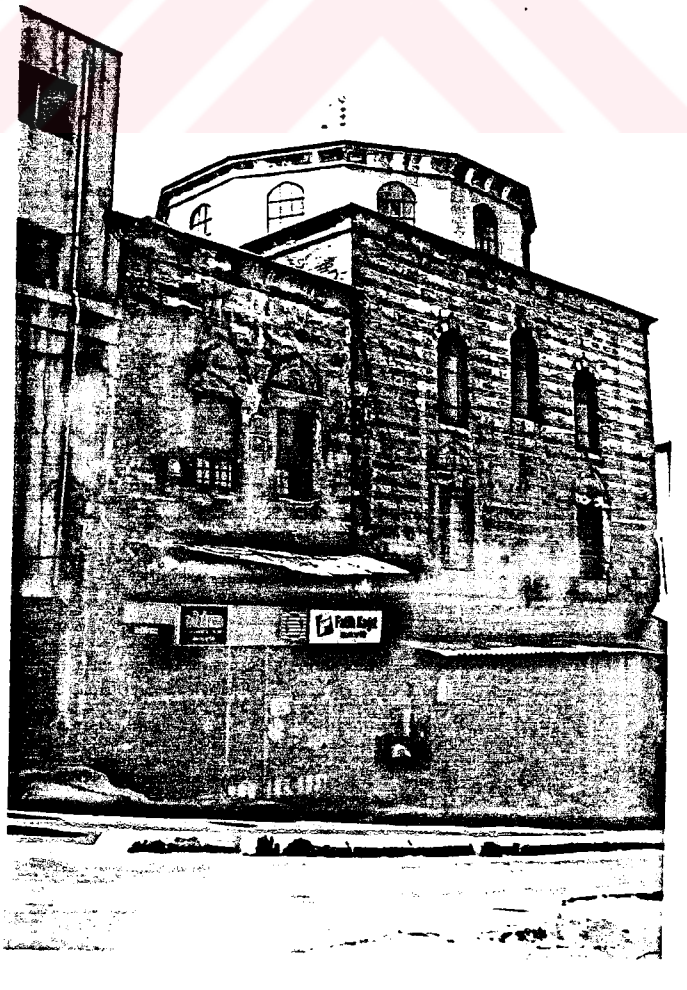

Resim 2.69:Yol cephesi

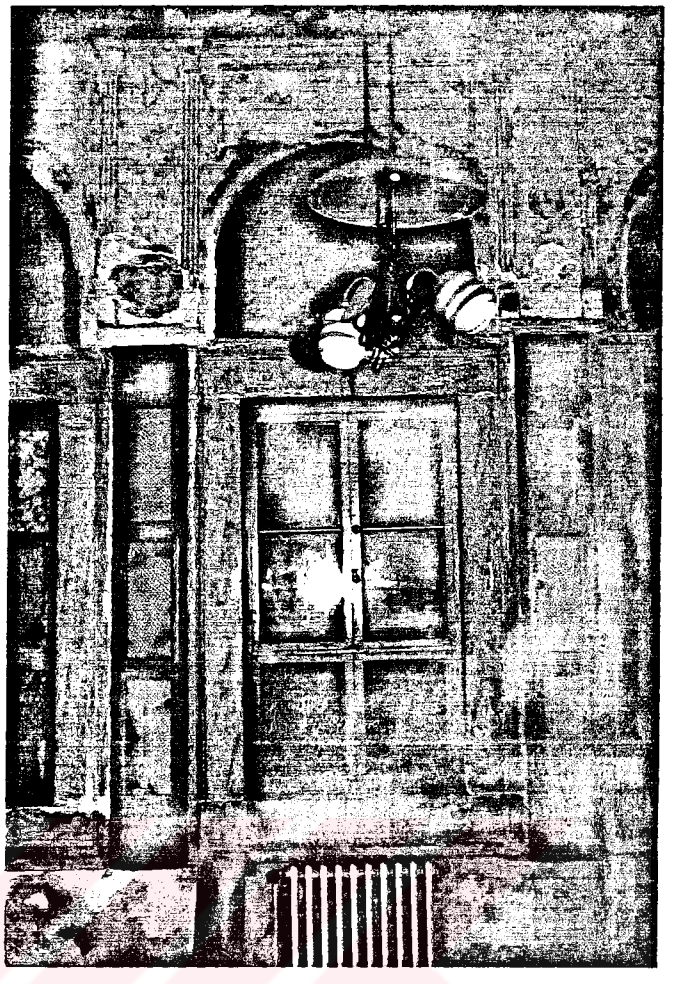

Resim 2.70:Alçı bezemeli duvar

Resim 2.71:Alçı tavan ve duvar bezemeleri

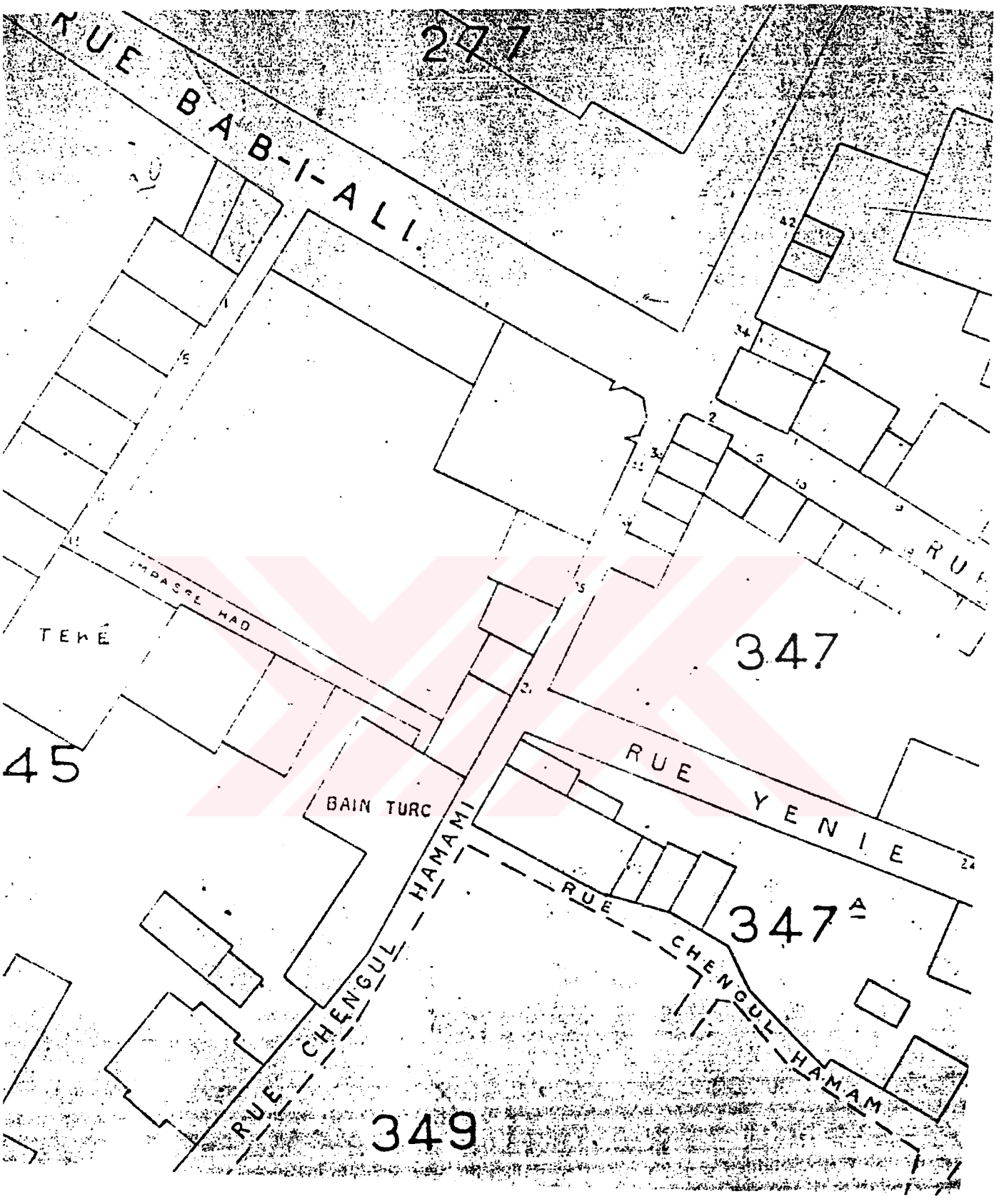

Harita 2.8: Pervititich

KATALOG

ADI	Nuruosmaniye Kütüphanesi
YERİ	Çemberlitaş
YAPIM YILI	1755
YAPTIRAN	I.Mahmut – III.Osman
MİMARI	Mustafa Ağa
MİMARİ ÜSLUBU	Barok
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	III.Osman
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kütüphane
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, kitapö deposu

VAZİYET PLANI

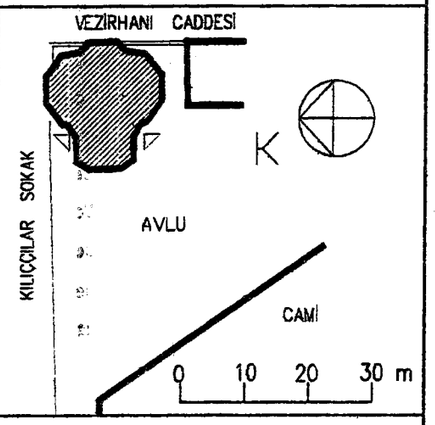

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:
Külliye içinde ayrık,
1.Katta
– Okuma salonuna göre:
Eksene bağlı – çokgen

PLAN KROKİSİ

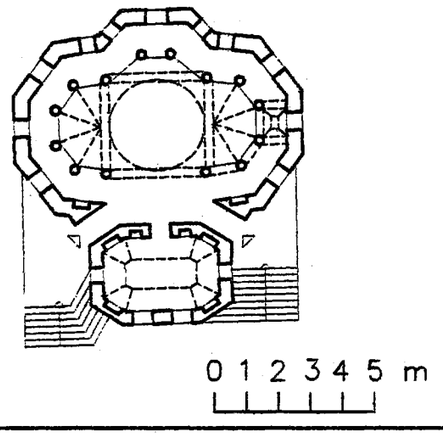

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini sürdürmektedir.
Kitap deposu mekanındaki dolapları özgündür.
Okuma salonu tefrişi ve dolapları özgün değildir.
– Genel olarak iyi durumdadır.
– Yapısal bir problemi yoktur.
– Bezemelerde mermer işçiliği ağırlıklıdır.
Bezemeleri değişikliğe uğramadan günümüze ulaşmıştır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Kitap deposuna bitişik	PENCERE	ADEDİ: 30	ALT SIRA: 11	ÜST SIRA: 19
BOYUT /ALAN	15.9 x 11.4 = 132.68 m2		EN / BOY: 80, 107,70/176,80cm	ALAN: 42.66 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL = 0.3
BİÇİMİ	Çokgen		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	90 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Kafeki taşı	KAPI	EN /BOY	130 / 226 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe – aynalı tonoz		MALZEME	Dökme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Mermer		YERİ: DÜŞEYDE	40 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği		YERİ: YATAYDA	Duvarda	
PENCEREDE	Alçı revzen		ADEDİ	2	
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Mermer işçiliği		BOYUTU	71 / 178 cm	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Mermer işçiliği		ŞEKLİ	Dikdörtgen	
DUVARDA	Mermer işçiliği		KAPASİTESİ	178	
DOLAPTA / NİŞTE	Mermer işçiliği		TOPL. AL.	2.53 m2	
SÜTUN BAŞLIĞI	Mermer işçiliği		MALZEMESİ	Ahşap	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra penceresi – 2 adet tepe penceresi – 2 adet kubbe penceresi	– 3 adet alt sıra penceresi – 3 adet tepe penceresi – 2 adet kubbe penceresi	– 3 adet alt sıra penceresi – 3 adet tepe penceresi – 2 adet kubbe penceresi	– 3 adet alt sıra penceresi – 3 adet tepe penceresi – 2 adet kubbe penceresi

KİTAP DEPOSU

KONUMU	Okuma salonuna bitişik	PENCERE	ADEDİ: 6	ALT SIRA: 6	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	6.3 x 4.85 = 29. 24 m2		EN / BOY: 80,90/170 cm	ALAN: 8.84 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL = 0.3
BİÇİMİ	Köşeleri pahlı dikdörtgen		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	90 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Sıvalı	KAPI	EN /BOY	1.02 / 2.3 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☒	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap üzeri muşambalı		YERİ: DÜŞEYDE	Niş: 40 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer– demir işçiliği		YERİ: YATAYDA	Niş: Duvarda Dolap: Mekanın ortasında	
PENCEREDE	Yok		ADEDİ	Niş: 4 Dolap: 3	
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU	Niş: 75, 95 /170 cm Dolap: 1.5, 3.9 / 2.2 m	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ	Dikdörtgen	
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ	2741	
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.	36.14 m2	
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ	Ahşap	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra penceresi	– 2 adet alt sıra penceresi	– 1 adet alt sıra penceresi	– 1 adet alt sıra penceresi

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN: YÜKSEKLİĞİ		
SÜTUN: BAŞLIK		
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		
KEMERDE		
DUVARDA		
GEÇİŞ ÖGESİNDE		
SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU		
ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİ		
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐	

2.2.17. NURUOSMANİYE KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Külliye'nin inşaası, I. Mahmut tarafından başlatılmıştır. O ölünce, yerine geçen III.Osman külliyeyi tamamlatmış ve kendi adını vermiştir.

Mimarı Mustafa Ağa ve yardımcısı Simeon kalfa olan kütüphane 1755 yılında tamamlanmıştır.

Yakın Çevre Yapıları

Nuruosmaniye Külliyesi'ndeki yapının yakın çevresi, külliye yapıları (cami, medrese, imaret, sebil, çeşme, dükkanlar, muvakkithane, türbe ve hanlar) ve kapalı çarşı ile çevrelenmiştir. Ayrıca Çemberlitaş da yakın çevre yapılarındandır.

Konumu Ve Yeri

Çemberlitaş'ta Nuruosmaniye Külliyesi içindedir.

Nuruosmaniye Camii'nin iç avlusunda, sağda iki katlı bir yapıdır. Avluya göre yarım kat yükseltilirken yol tarafından da birinci kattadır. Kütüphane külliye içinde, ayrık olarak, birinci katta konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Yapının üst katı kütüphane, alt katı ise dükkandır. (Resim 2.72)

İki yandan simetrik merdivenlerle çıkılarak, iki ayrı kapıdan yapıya girilmektedir. (Resim 2.73)

Bu kapılardan biri okuyucular, diğeri ise padişah içindir ve "Hümayun Kapısı" denir. Üzerinde bulunan kitabe de bunu doğrulamaktadır.

Okuma salonuna göre, merkezi, çokgen planlıdır ve "poligonal bir şema"ya sahiptir. Salonun etrafını 14 adet sütun çevreler ve zeminden 15 cm yüksek bir set oluşturur. İki adet niş dışında özgün dolap yoktur. Salonun dekorasyonu 1890 yılına aittir.

Kitap deposu mekanına okuma salonundan bezemeli bir kapı ile girilir. Üzeri kitabeli, etrafi mermer bezemeli kapı dövme demirdir. (Resim 2.74)

Kitabesinde:

Şeh-i ekrem semiyy-i cami'il-Kur-an-ı A'zam kim
Şerefdir nüsha-i zat-i bihini Al-i Osman'a
Kitab-i din ü devlet mecma'ul-bahreyn-i ümmiyet
Vücudi şerh-i metn-i ma'deletdir dad-hahana
Seza Tenvir-i ebsar eylerise hak-i rahından
Talebkaran-i ma'na bakmasun Telvih-i Tibyan'a
Mutavvel cevdet-i a'tafeti mümkün değil telhis
Meani-i bedi-i lutfi sığmaz şerh-i mizana
Değil ayat-i şevket-mayesi güncide-i tefsir
Celaleyn-i Suyuti serd iderse bast-ı itkan'a
Sıhah-ı Cevheri-i mısra'ım hakimolur tarih
Ülü'l-elbaba cem-i ders-i kudsidir. kütüphane

(Öngül,1990:144-145)

Kitap deposu mekanı, (hazine-i kütüp) köşeleri pahlı, dikdörtgen planlıdır. Mekanın ortasında, devrin karakteristik özelliklerine sahip, ahşap kitap dolabı bulunur. Kitap dolabı 3.83 x 2.43 m ebadında bir tabana oturur. Ortasından geçişli olan bu kitap

dolabının iç ve dış yüzlerine kitaplar sıralanmaktadır. Duvardaki nişlerde de kitaplar muhafaza edilmekte olup tamamen özgündür. (Resim 2.75, 2.76)

Cephe Özellikleri

Kendine özgü plan şemasının getirdiği strüktürün, cepheye yansıması güzel bir sonuç ortaya çıkarmıştır.

Giriş cephesinde, depo bölümü öne doğru çıkar. Okuma salonu ise arkada ikinci bir kütle olarak yükselir. Kitap deposu mekanı dört adet pencere ile cepheye açılır.
Çift merkezli sivri boşaltma kemeri bir alınlık şeklinde pencere üzerinde yer alır. Tepe penceresi bulunmayan bu mekan barok saçakla sonlanır.

Okuma salonu iki sıra pencerelidir. Parmaklıklar lokmalı demirdendir. Alt sıra pencerelerin söveleri mermer, tepe pencerelerininkiler ise küfeki taşındandır. Tepe pencerelerinde baklava şeklinde petekler bulunur. Alt sıra pencereler dikdörtgen açıklıklı, tepe pencereleri ise süslü kemerlidir. Giriş kapısı basık kemerli dövme demirdendir.

Strüktür

Kitap deposu mekanın üzeri, tonozla örtülmüştür. Okuma salonu ortada büyük kubbe, yanlarda dört adet yarım kubbe ve bunları çevreleyen onüç adet küçük tonozla örtülmüştür. Kubbeler ondört adet sütuna süslü kemerlerle otururken, tonozlar da üç taraftan sütunlara, diğer taraftan da duvarlara oturur. (Resim 77) Ana kubbeyi taşıyan dört sütun diğerlerinden daha kalındır. Okuma salonundaki sütunlar mermerdendir.

Duvarlar kesme küfeki taşından 90 cm kalınlıktadır.

Bezeme

Mermer işçiliği yapının bezemesinde önemli bir yer tutar. Okuma salonundan kitap deposuna geçişi sağlayan kapı mermer işçilikli, taç kapı görünümünde yapılmıştır. Bu kapının iki tarafında duvara gömülü sütunlar vardır. Duvarlar kubbe hizasına kadar mermer kaplıdır. Duvarlarda küçük mermer bezemeli nişler vardır. Sütunlara oturan kemerler kıvrımlı ve süslüdür. Sütunbaşlıkları mermerden, elipsoid bezemelidir.

Tepe pencereleri alçı revzenlidir..

Aydınlatma

Okuma salonu alt sıra, tepe ve kubbe pencereleriyle, doğal biçimde aydınlatılır. Kitap deposu ise dört adet cepheye açılan, iki adet okuma salonuna açılan pencerelerle aydınlatılır. Özgün "yapay aydınlatmaya" dair herhangi bir ize rastlanmamıştır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Günümüzde de özgün işlevini sürdürmekte olan yapı, iyi biçimde korunmuştur ve devrinin özelliklerini yansıtarak, kütüphane hizmetini sürdürmektedir. Önemli bir yapısal problem taşımaz. Özellikle kitap deposu mekanı ve dolapları bozulmadan günümüze gelebilmiştir.

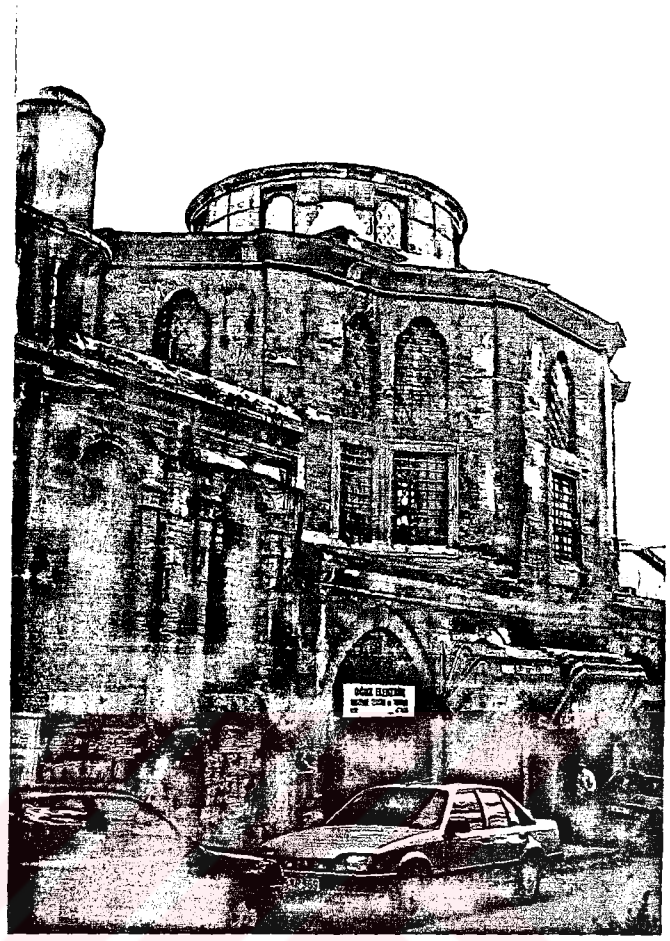

Resim 2.72: Yol cephesi

Resim 2.73: Avlu cephesi

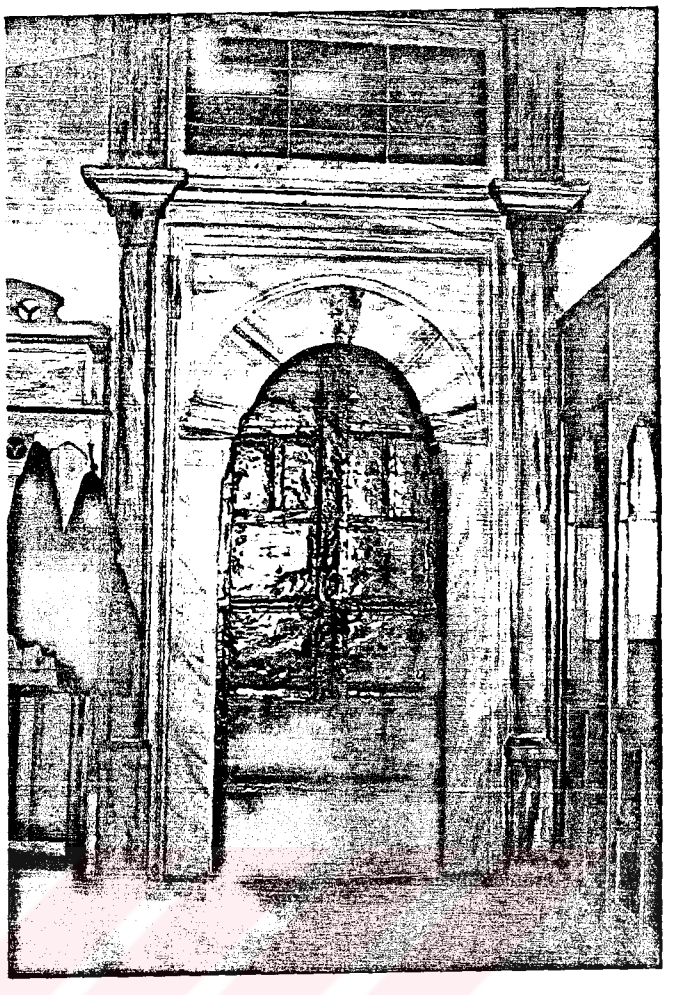

Resim2.74:Kitap deposu kapısı

Resim 2.75:Özgün kitap dolabı

Resim 2.76:Özgün Niş ve dolap

Resim 2.77:Mermer sütun ve kemerler

KATALOG

ADI	Amcazade H. Paşa Kütüp.
YERİ	Fatih Macar Kardeşler Caddesi
YAPIM YILI	1755
YAPTIRAN	Amcazade H.P. (1695–1703) Rabia Hanım (1755)
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Ampir
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	III.Osman
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kapalı
TÜRÜ	Kalliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, revak

VAZİYET PLANI

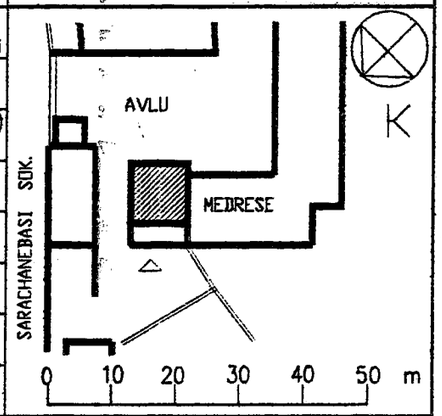

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:
Kalliye içinde, başka yapıya bitişik.
I.Katta
– Okuma salonuna göre:
Merkezi – Kare

PLAN KROKİSİ

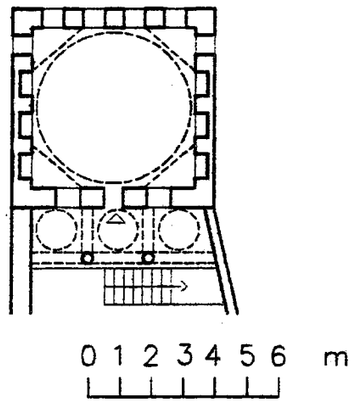

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir. Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir. Günümüzde kapalı olarak tutulmaktadır.
– 1755 yılında geçirdiği depremden sonra tekrar yapılan bino çeşitli onarımlar geçirmiştir.
– 1940, 1957–1958 yıllarında onarılmıştır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Medrese ve Revaka bitişik l. Katta	PENCERE	ADEDİ: 8	ALT SIRA: 8	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	6.5 x 6.5 = 42.25 m2		EN / BOY: 90 / 160 cm	ALAN: 11.52 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.27
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	90 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – Taş	KAPI	EN /BOY	122 / 223 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun taklidi sıva	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Altıgen tuğla		YERİ: DÜŞEYDE	Yerden 57 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Kandekari		YERİ: YATAYDA	Duvarda	
PENCEREDE	Yok		ADEDİ	6	
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU	90 / 168 cm	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ	Dikdörtgen prizma	
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ	756 adet	
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.	9.07 m2	
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ	Kafeki taşı	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra pencere	– 4 adet alt sıra pencere	– 1 adet alt sıra pencere	– 1 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		Okuma salonuna bitişik
BOYUTU		7.3 / 2.09 m
KEMER BİÇİMİ		Dairesel
KEMER MALZEMESİ		Tuğla
GEÇİŞ ÖGESİ		Yok
ÖRTÜ BİÇİMİ		Eğimli Çatı
KAPLAMA MALZEMESİ		Kurşun taklidi sıva
DÖŞEME KAPLAMASI		Altıgen tuğla
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	Dairesel
	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	193 cm
	BAŞLIK	Yedi – Sekiz
	BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok
	KEMERDE	Yok
	DUVARDA	Yok
	GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok
	SÜTUNDA	Yedi – Sekiz

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

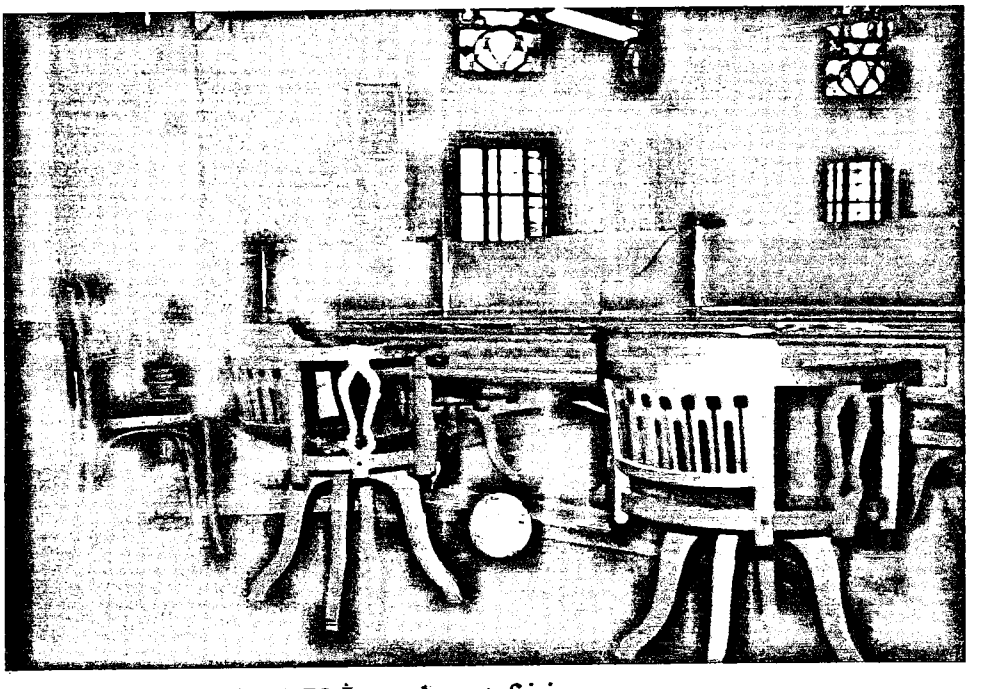

Resim 2.78:İç mekan tefrişi

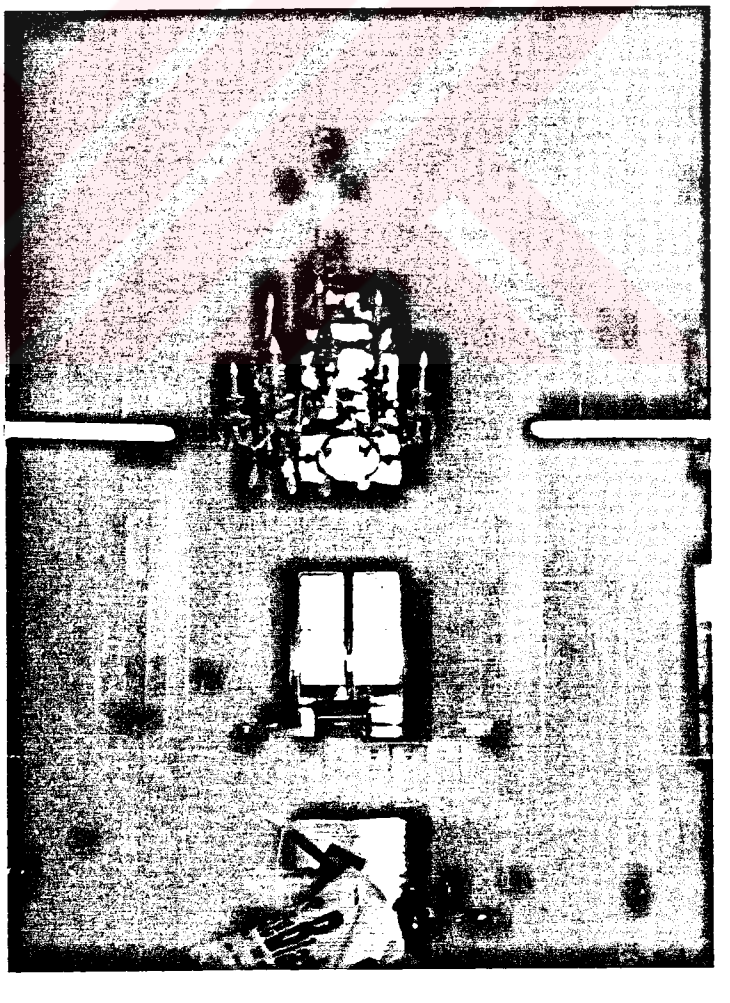

Resim 2.79:İç mekan

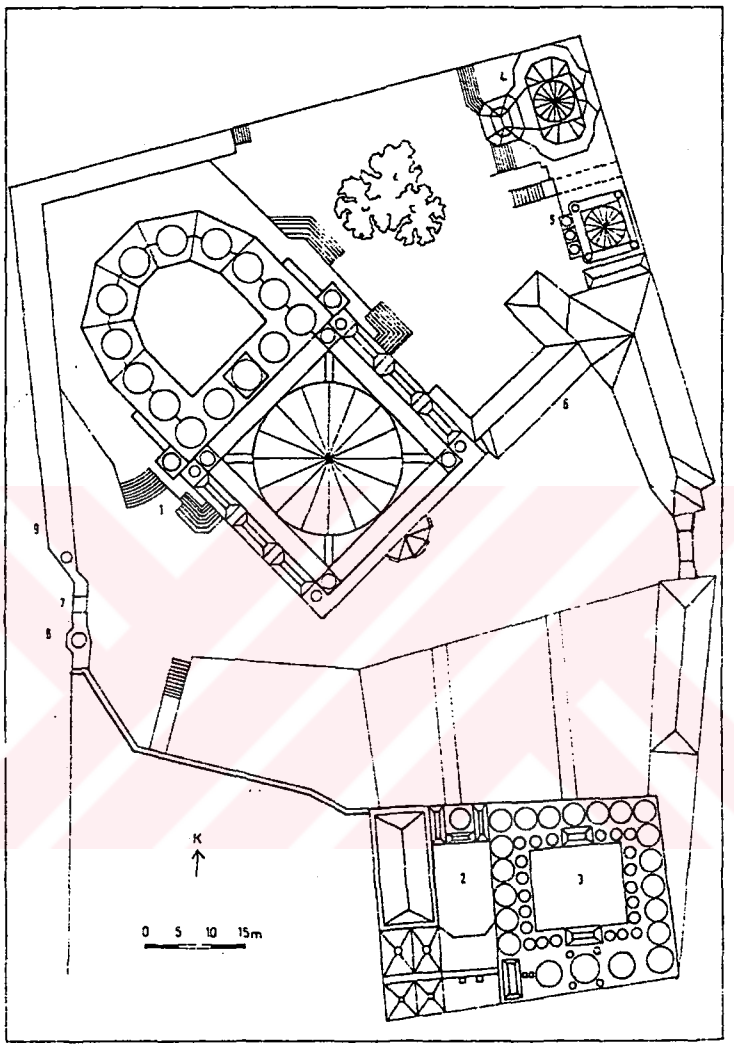

Nuruosmaniye Külliyesi'nin vaziyet planı. 1. Cami, 2. imaret, 3. medrese, 4. kütüphane, 5. türbe, 6. hünkâr mahfili, 7. Kapalıçarşı girişi, 8. sebil, 9. çeşme. *Doğan Kuban*

Çizim 2.63:Nuruosmaniye Külliyesi Vaziyet Planı (Kuban, 1994:C.6:S.89)

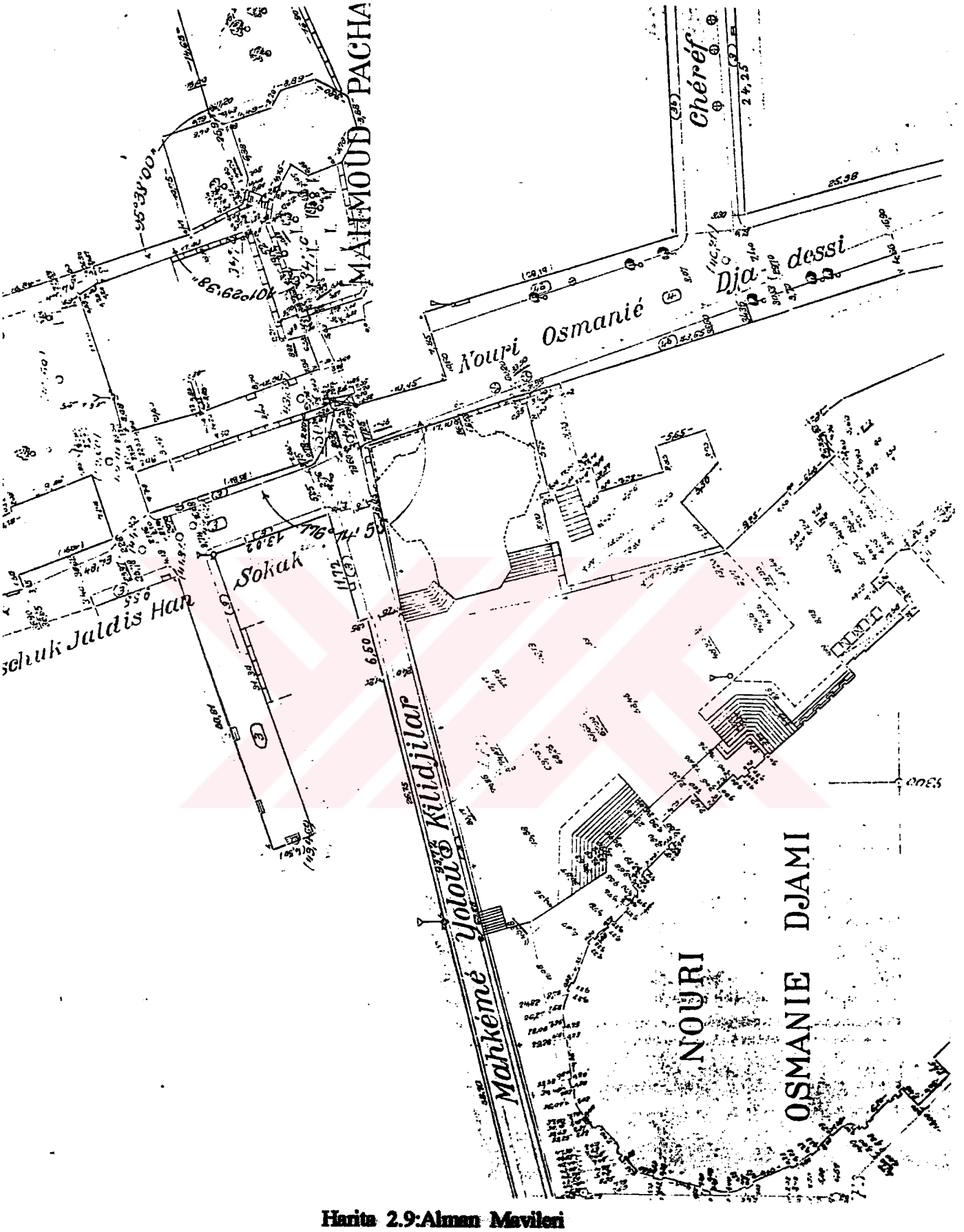

Harita 2.9:Alman Mavileri

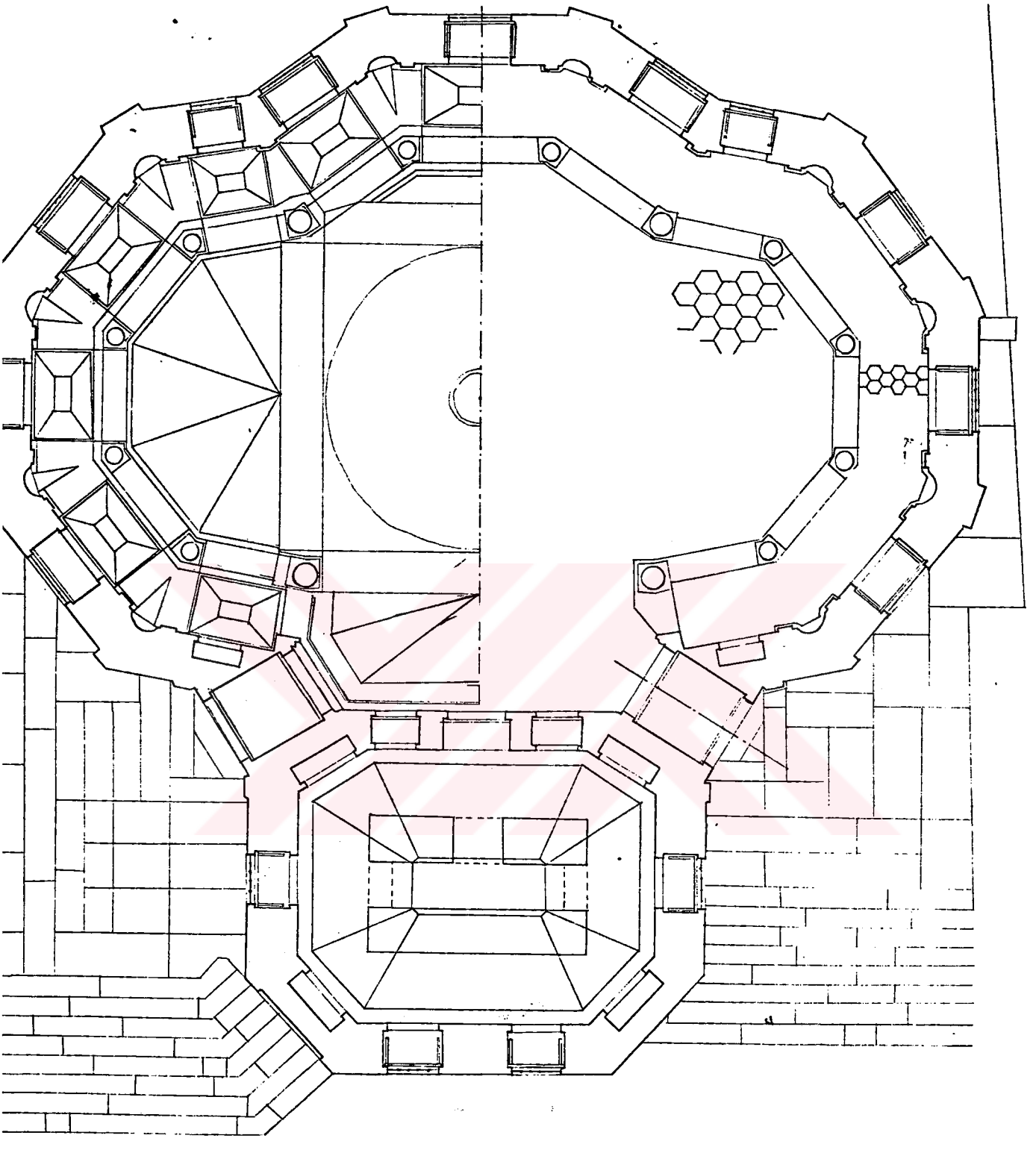

Çizim 2.64:Plan (Vakıflar Arşivi)

KATALOG

ADI	Amcazade H. Paşa Kütüp.
YERİ	Fatih Macar Kardeşler Caddesi
YAPIM YILI	1755
YAPTIRAN	Amcazade H.P. (1695–1703) Rabia Hanım (1755)
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Ampir
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	III.Osman
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kapalı
TÜRÜ	Kalliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, revak

VAZİYET PLANI

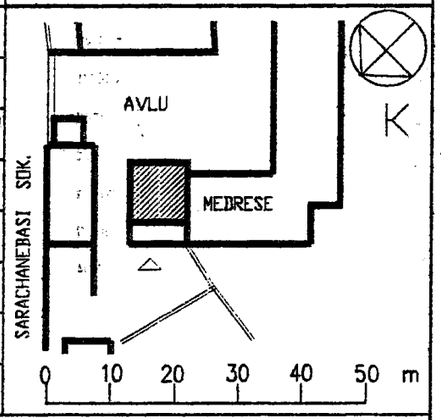

PLAN TİPİ

– Konumuna göre: Kalliye içinde, başka yapıya bitişik.
I.Katta
– Okuma salonuna göre: Merkezi – Kare

PLAN KROKİSİ

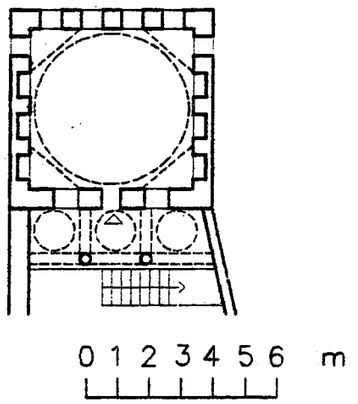

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir. Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir. Günümüzde kapalı olarak tutulmaktadır.
– 1755 yılında geçirdiği depremden sonra tekrar yapılan bina çeşitli onarımlar geçirmiştir.
– 1940, 1957–1958 yıllarında onarılmıştır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Medrese ve Revaka bitişik I. Katta	PENCERE	ADEDİ: 8	ALT SIRA: 8	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	6.5 x 6.5 = 42.25 m2		EN / BOY: 90 / 160 cm	ALAN: 11.52 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.27
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	90 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – Taş	KAPI	EN /BOY	122 / 223 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun taklidi sıva	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Altıgen tuğla		YERİ: DÜŞEYDE	Yerden 57 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Kandekari		YERİ: YATAYDA	Duvarda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ	6	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU	90 / 168 cm	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ	Dikdörtgen prizma	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ	756 adet	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.	9.07 m2	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ	Kufeki taşı	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra pencere	– 4 adet alt sıra pencere	– 1 adet alt sıra pencere	– 1 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE			ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA			KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		Okuma salonuna bitişik
BOYUTU		7.3 / 2.09 m
KEMER BİÇİMİ		Dairesel
KEMER MALZEMESİ		Tuğla
GEÇİŞ ÖGESİ		Yok
ÖRTÜ BİÇİMİ		Eğimli Çatı
KAPLAMA MALZEMESİ		Kurşun taklidi sıva
DÖŞEME KAPLAMASI		Altıgen tuğla
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	Dairesel
SÜTUN	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	193 cm
SÜTUN	BAŞLIK	Yedi – Sekiz
SÜTUN	BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	KEMERDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	DUVARDA	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	SÜTUNDA	Yedi – Sekiz

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.18. AMCAZADE HÜSEYİN PAŞA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Külliye 17.yy sonlarında (1695-1703), İbrahim Ağa'nın mimarbaşı olduğu sıralarda yapılmıştır. Banisi Köprülü ailesinden, II.Mustafa'nın sadrazamı Amcazade Hüseyin Paşadır.

1718 yangını ve 1755 depreminde, külliye yapıları zarar görmüştür. En büyük zarar harap olan kütüphanede meydana gelmiştir. Bu depremden sonra, Amcazade Hüseyin Paşa'nın kızı Rabia Hanım, harap olan külliyeyi onartmış, kütüphaneyi ise ampir -rokoko karışımı bir üslupta, neredeyse yeniden yaptırmıştır (1755). Bu köklü onarım nedeniyle, kütüphane için iki ayrı dönem söz konusudur.

Giriş kapısı üzerindeki kitabe şöyledir:

Amcai vala Hüseyin Paşa
Sabıkaa mühr ile olmuştu vezir
Sahi bül hayr-ü hisan olduğun
Ettiler sahne-i dahre teşhir
Kurretül ayni Rahmiye Hanım
Rabia ismet o pakize zamir
Pederi vakfını ihya etti.
Eyledi her tarafı bamir
Hedm olan yerleri kıldı abad
Eyledi meckai ilme tevkar
Oldu berceste bu tarihi Latif
Eyle bu beyti Neciba tahrir
<<Vakıfın ruhini berkam etti>> H.1168 (M. 1755)
<<Oldu bu medrese hasbi tamir>> H. 1168 (M. 1755)

(Erdem,1969:259)

Yakın Çevre Yapıları

Külliyenin diğer yapıları kütüphaneyi çevreler. Bunlar, sıbyan mektebi, dersane-mescit, medrese, sebil, çeşme ve dükkanlardır.

Konumu Ve Yeri

Kütüphane Fatih İlçesi, Sofular Mahallesi, Macar Kardeşler Caddesi üzerinde, Sadrazam Amcazade Hüseyin Paşa'nın dershane-mescit, sıbyan mektebi, medrese, sebil ve çeşmeden oluşan külliyesi'nin bir parçasıdır.

Amcazade Hüseyin Paşa Kütüphanesi külliye içinde, başka yapıya bitişik olarak, birinci katta konumlandırılmıştır. Külliyeye girişte, avlunun sağında, dershanenin karşısına gelecek şekilde, inşaa edilmiş, avlunun kuzeyine, sıbyan mektebi ile medrese odaları arasına, yerleştirilmiştir. Yuvarlak tonozlu dehlizden geçilerek, kuzeydeki küçük avluya, oradan da üst kata, kütüphane katına ulaşılır.

Plan Özellikleri

Yapı, kare planlı ve iki katlıdır. Birinci kat kütüphane, zemin kat ise su dağıtma yeridir. Giriş revakının önünden başlayan merdivenlerle, birinci kata çıkılır. Üç gözlü revaktan, ortadaki yuvarlak kemerli kapıyla, tek mekandan oluşan kütüphaneye geçiş sağlanır. (Resim 2.80, 2.81)

Okuma salonu merkezi - kare planlıdır. Girişin sağındaki ve solundaki duvarlarda üçer adet niş bulunmaktadır.(Resim 2.82) Kütüphane tamamen boşaltılmıştır. Döşemesi altıgen tuğla ile kaplanmıştır.

Cephe Özellikleri

Kütüphane avluya bakan cephede dört, yan cephelerde birer ve giriş kapısının iki yanında da birer olmak üzere toplam sekiz adet alt sıra pencere ile dışa açılır. Pencereleri dikdörtgen açıklıklı, dışta küfeki içte mermer sövelidir. Batı cephesinde yer alan pencereler, tuğladan sivri boşaltma kemeri altında, niş içindedir. Güneydeki avluya bakan dört pencere ile doğu cephesindeki pencerenin üstleri birbirini takip eden, üç kademeli silme ile sivri kemerli alınlık içindedir. (Resim 2.83)

Giriş cephesi revaklıdır. Mermer revak sütunları baklavalı başlıklıdır. Revak kemerleri tuğla örgülü ve basıktır.

Avluya bakan cephe, düzgün küfeki taşı, diğer üç cephe ise bir sıra kesme taş iki sıra tuğla örgülüdür. Doğu duvarı, avluya yakın köşesinde, pencere açıklığı boyunca küfeki taşı yapılmıştır.

Dışarıya karşı tamamen kapalı olan zemin katın üzeri ise kuvvetli bir silme ile hafifçe dışa taşırılmıştır.

Strüktür

Kare planlı olan kütüphane mekanı üzeri kubbe örtülüdür. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanır. Üç gözlü revak, kemerleri sütunlara oturan üç adet kubbe ile örtülüdür. Bu kubbe örtünün üzeri, tek eğimli beton kaplama bir çatı ile kapatılmıştır.

Kütüphanenin iç duvarları sıvalıdır. Dış duvarları ise yer yer taş-tuğla, küfeki taşı ya da taş kaplamadır

Bezeme

Külliye klasik üslupta inşa edilmişken, kütüphanede ampire yakın bir üslup gözlenir. Bunun nedeni depremde harap olan kütüphane yapısının, devrin özelliğine göre yeniden yapılmış olmasıdır.

Mekanın içi beyaz badanalıdır. 19.yy kalemişi bezemelerinden kaynaklarda bahsedilir. Ancak bunlar günümüze ulaşmamıştır. Geçirdiği onarımlar nedeniyle bezemelerde geç devir izleri vardır.

Aydınlatma

Toplam sekiz adet pencere ile yapı doğal biçimde aydınlatılmaktadır. Özgün yapay aydınlatmaya dair herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Külliyenin tamamı, 1718 yılındaki büyük yangından etkilenmiştir. 1755 yılındaki depremde ise külliye zarar görmüş ve kütüphane yıkılmıştır. Beden duvarları kullanılarak kütüphane devrin üslubuna uygun biçimde tekrar yapılmıştır. I.Dünya Savaşı sırasında boşaltılan yapı bu sırada çeşitli işgallere uğramıştır.

1940 yılında Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından onarılmıştır. 1957-1958'de Vakıflar İdaresince onarılmıştır. Günümüzde kütüphane kapalıdır.

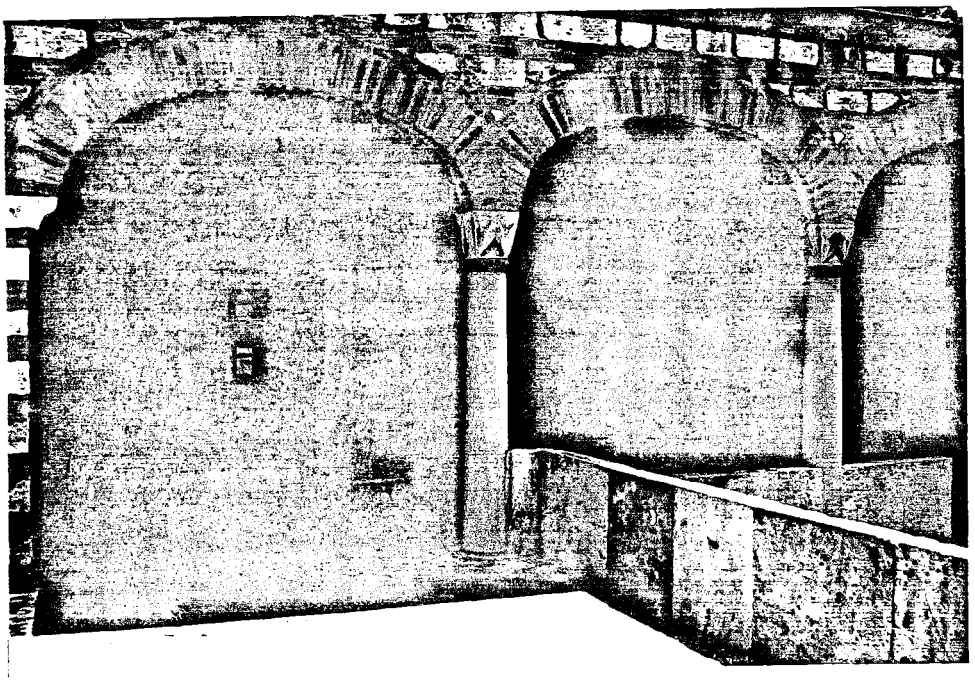

Resim 2.80: Revaklı giriş

Resim 2.81:Kapı iç görünüşü

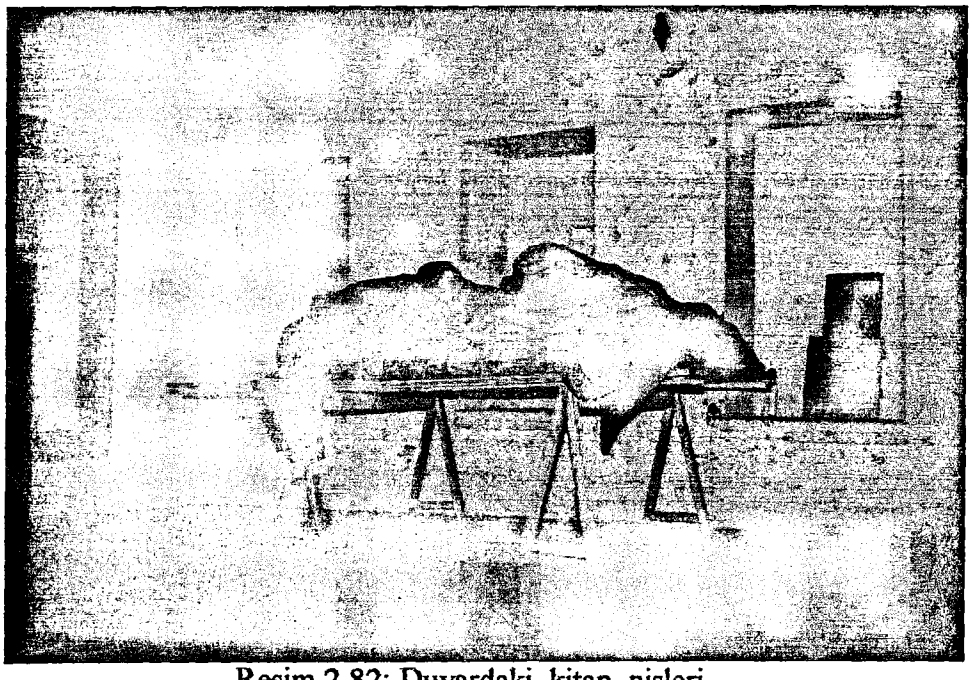

Resim 2.82: Duvardaki kitap nişleri

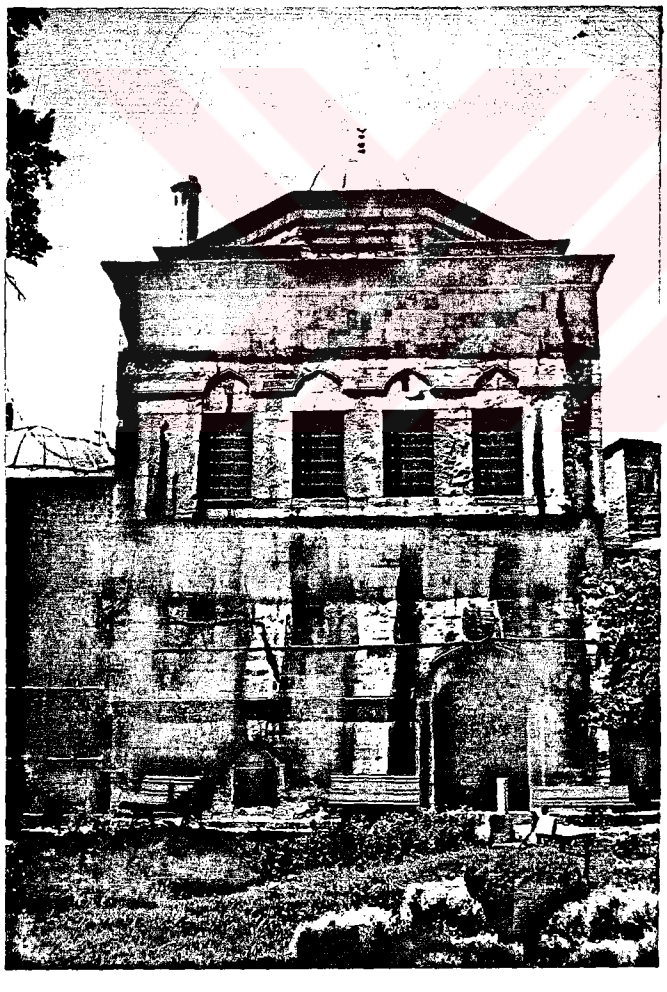

Resim 2.83: Avlu cephesi

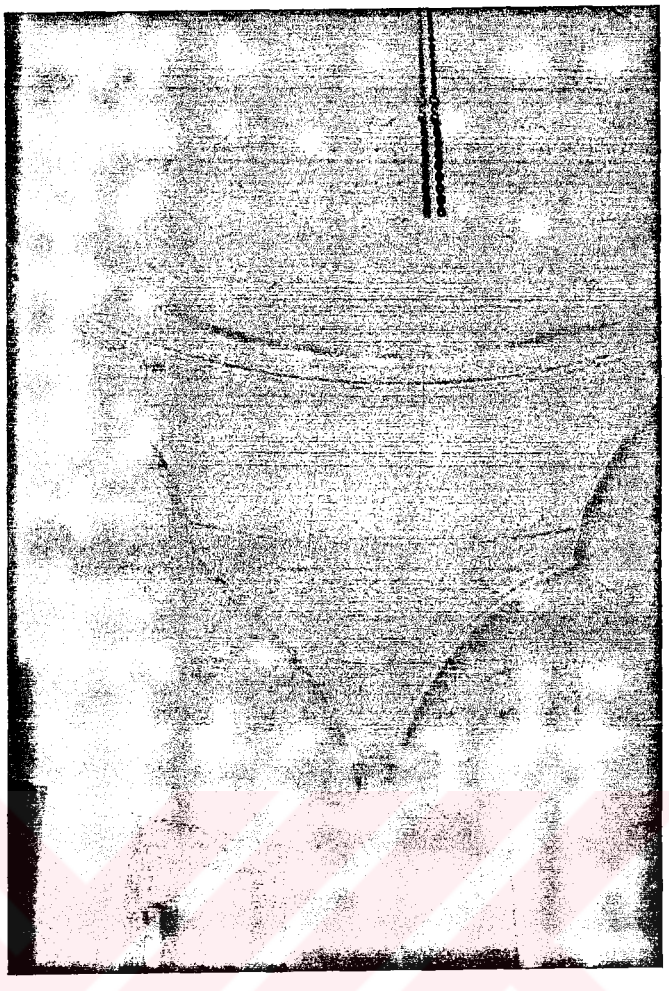

Resim 2.84:Kubbeye geçiş

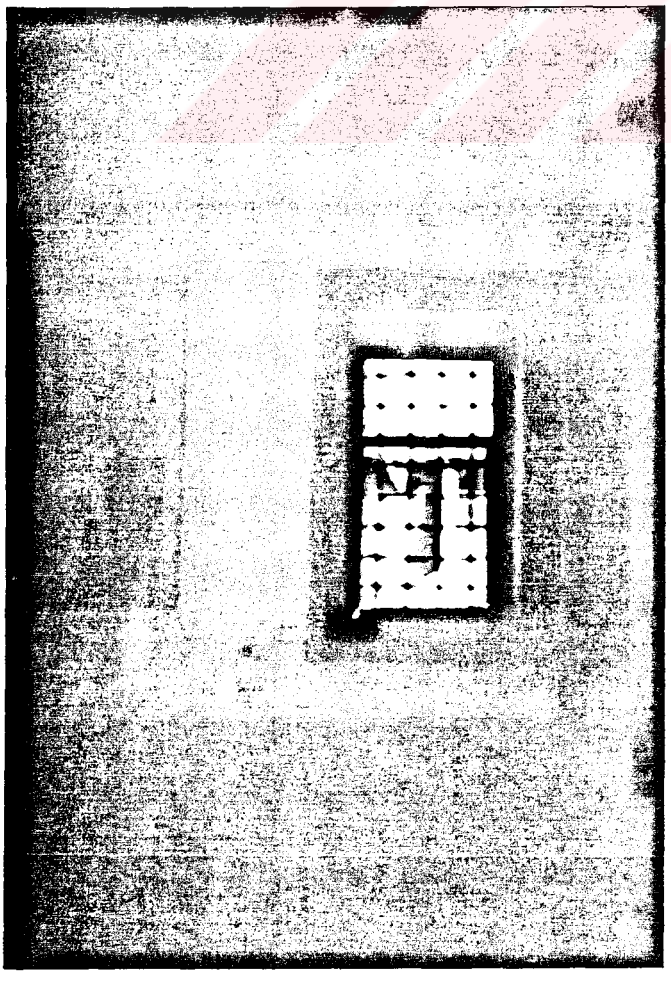

Resim 2.85:Pencereler tek sıra

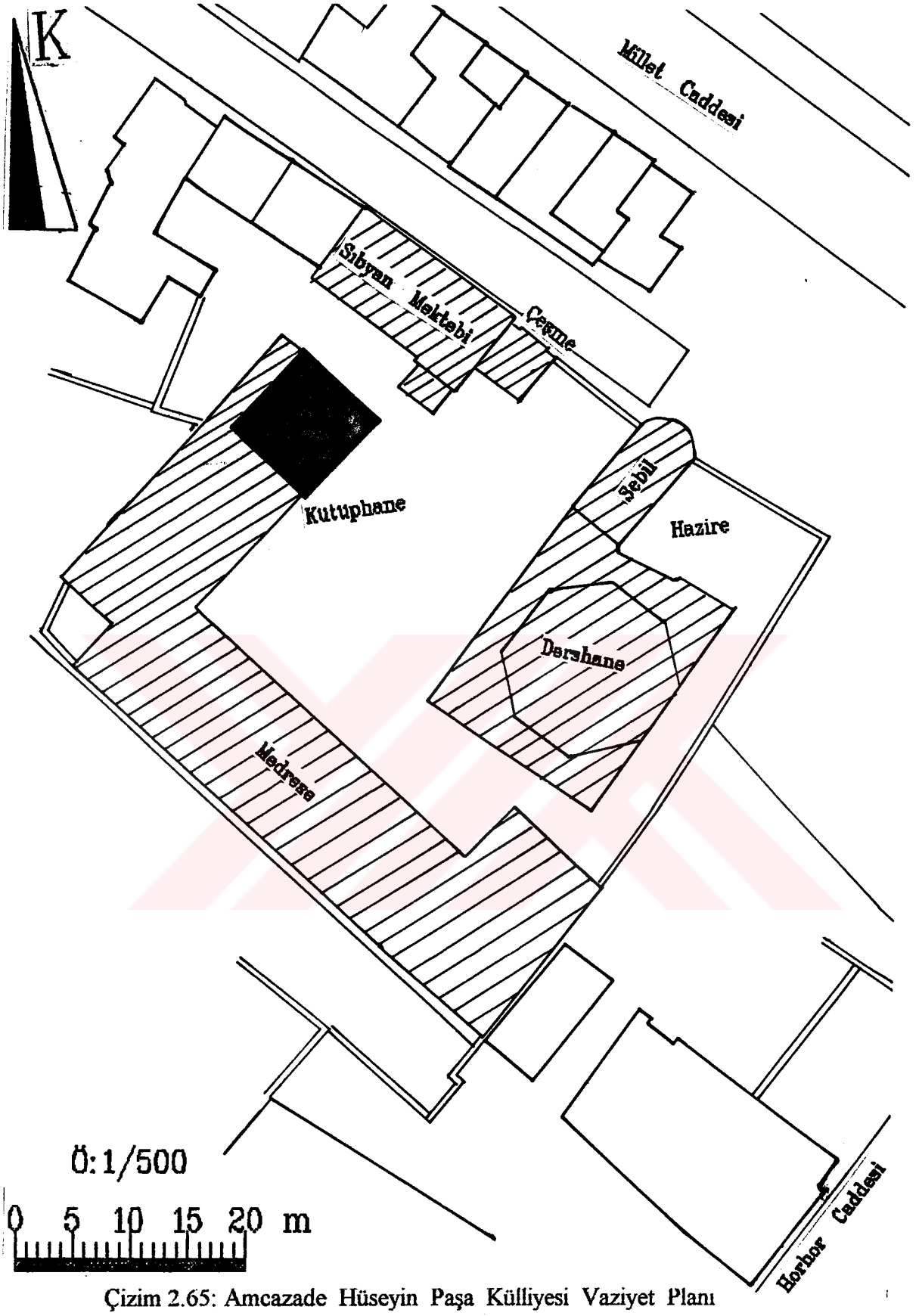

Çizim 2.65: Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi Vaziyet Planı

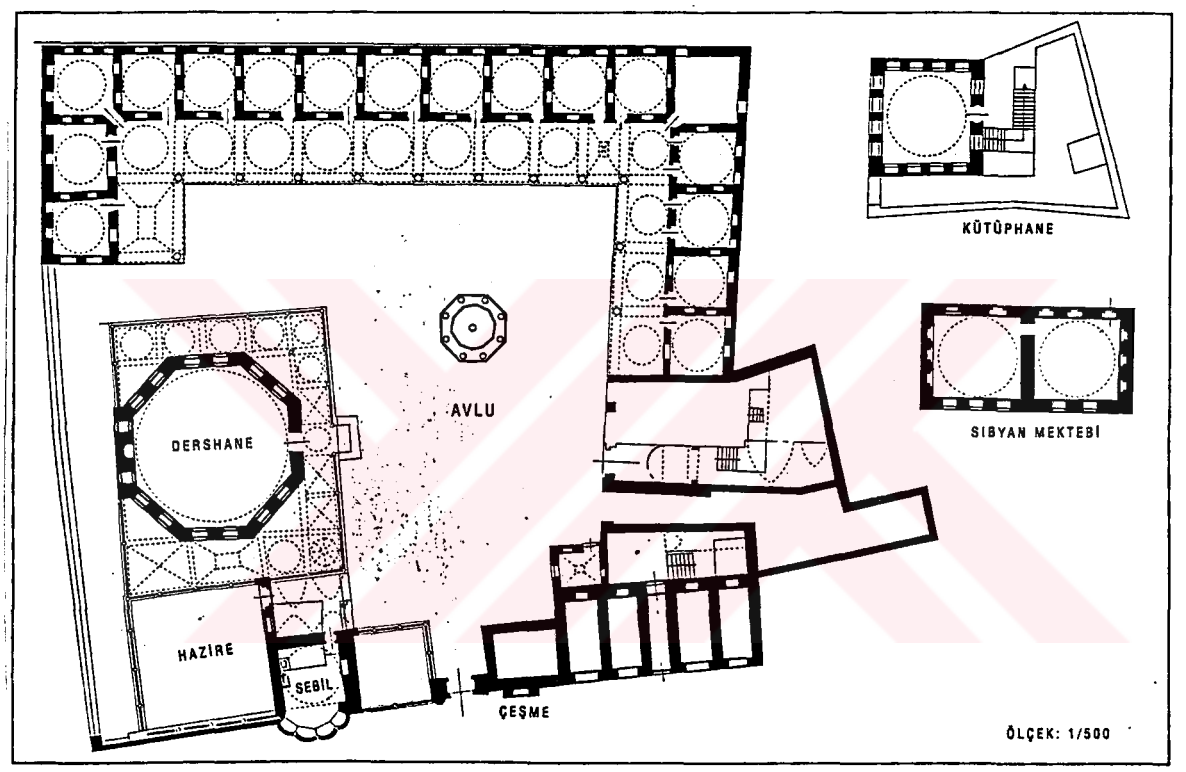

Çizim 2.66:Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi Yerleşim Planı
(Çobanoğlu,1994,C.1:238)

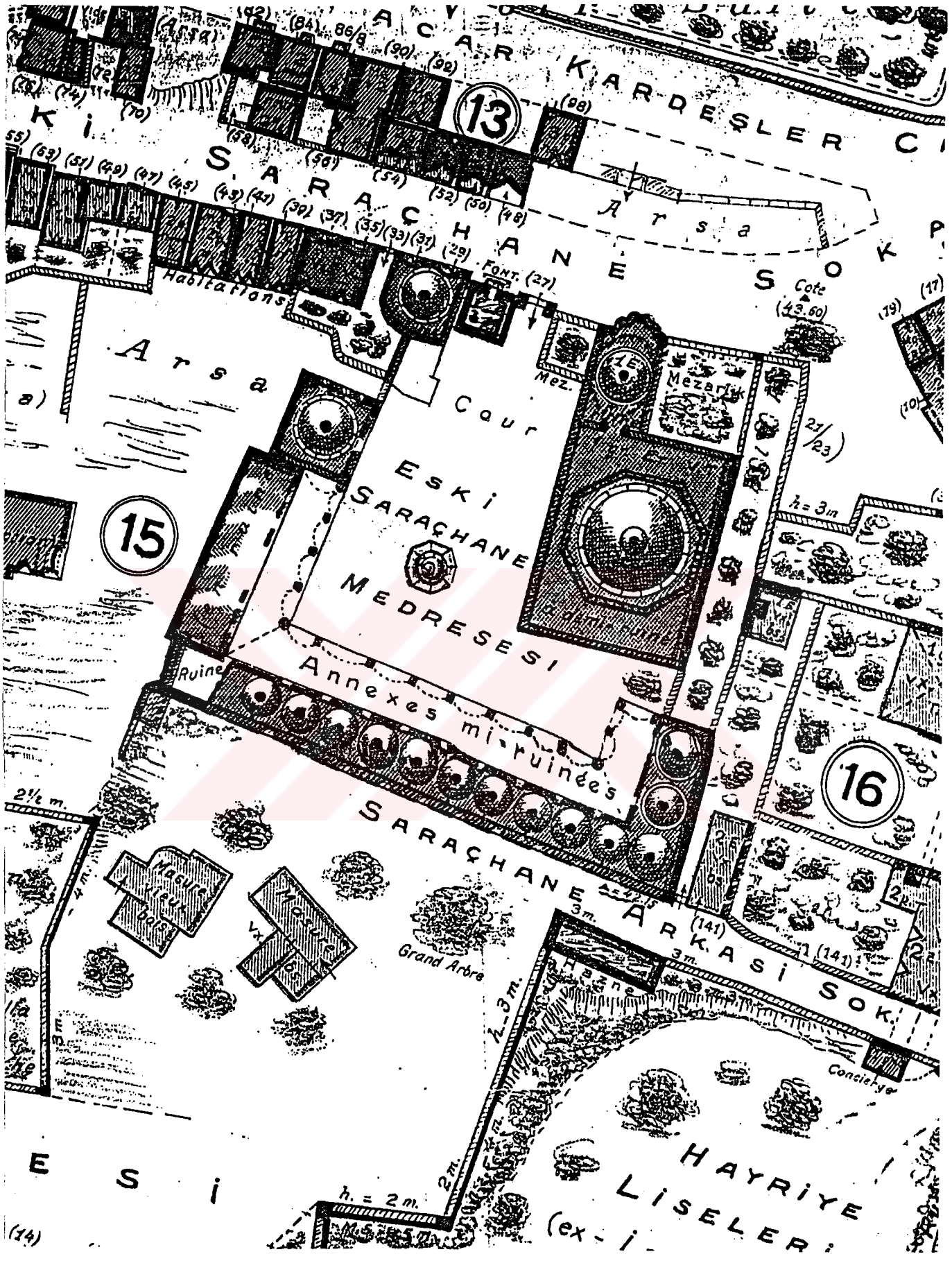

Harita 2.10: Pervititich

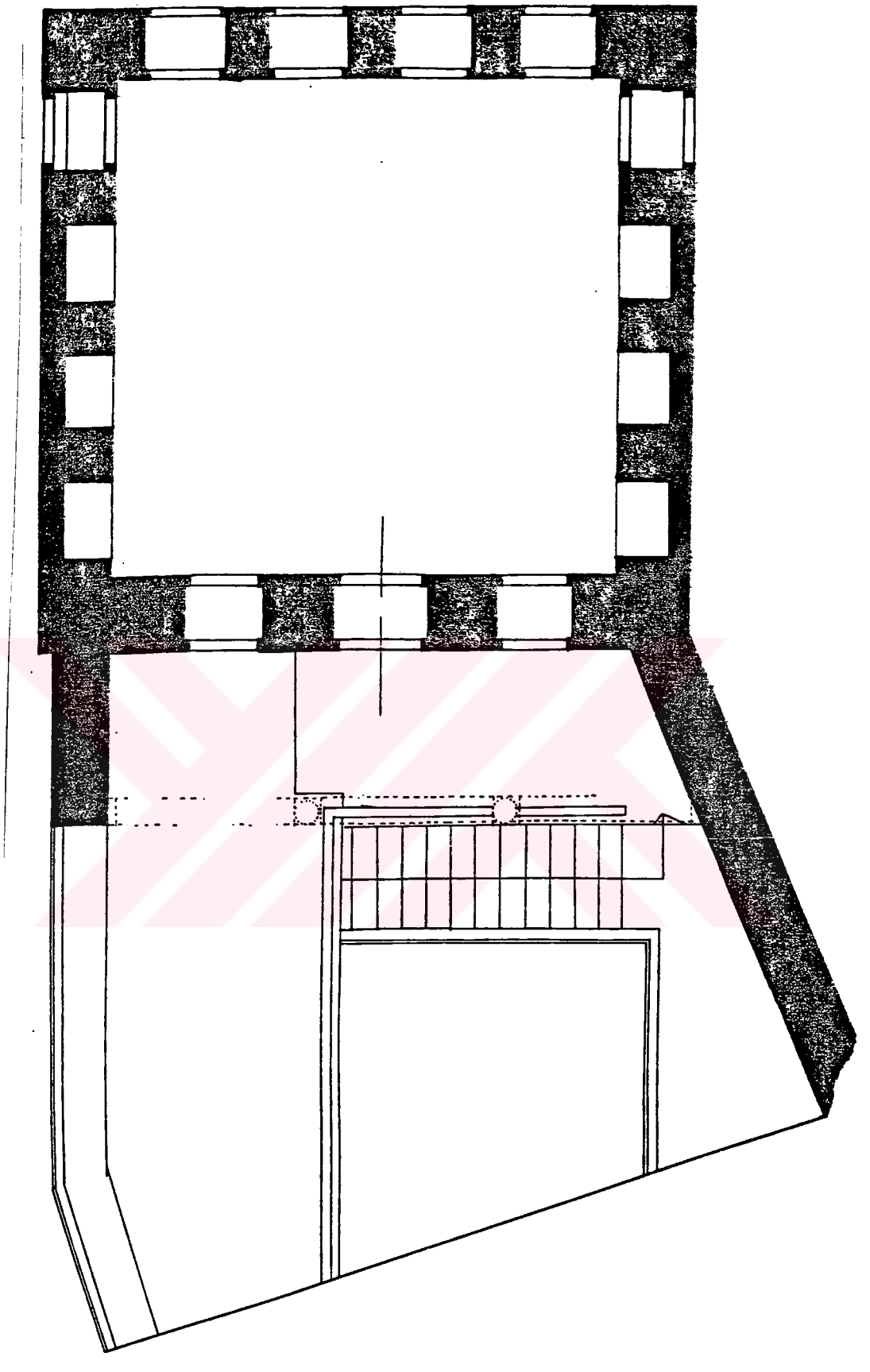

Çizim 2.67:Plan (Vakıflar Arşivi)

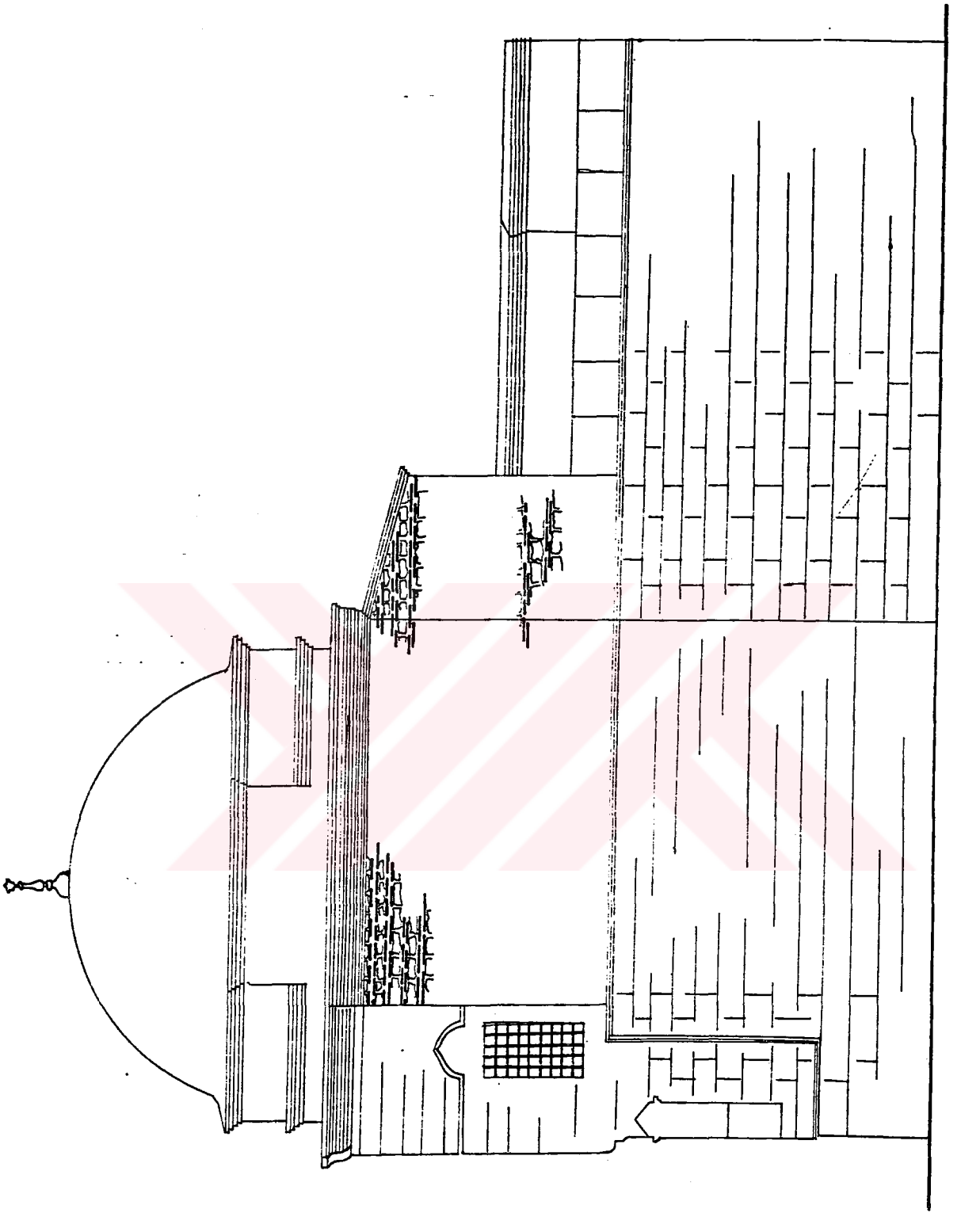

Çizim 2.68:Yan Cephe (Vakıflar Arşivi)

KATALOG

ADI	Ragıp Paşa Kat.
YERİ	Laleli Ordu Cad.
YAPIM YILI	1762 /3
YAPTIRAN	Ragıp Paşa
MİMARI	Mehmet Tahir Ağa
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	III: Mustafa
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kütüphane
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Revak, Okuma salonu, Ara mekan

VAZİYET PLANI

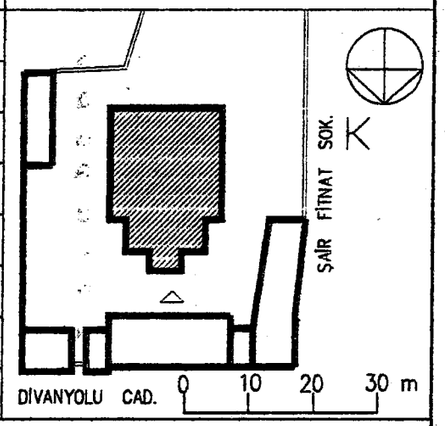

PLAN TİPİ

- Konumuna göre:

Külliye içi

Zemin katta

- Okuma salonuna göre:

Merkezi haçvari

PLAN KROKİSİ

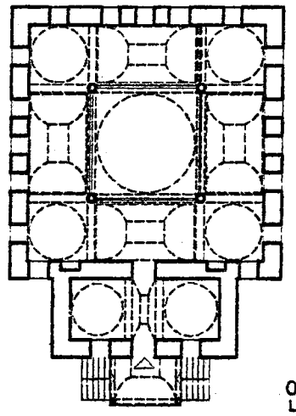

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

- Günümüzde de özgün işlevini sürdürüyor.
- Özgün kitap dolapları günümüzde de kullanılmaktadır.
- Genel olarak iyi durumdadır.
- Ufak tefek tamamlamalar dışında onarıma ihtiyacı yoktur.
- En son yetmişli yılların sonunda onarım geçirmiştir.

OKUMA SALONU

KONUMU	Ara mekana bitişik	PENCERE	ADEDİ: 34	ALT SIRA: 17	ÜST SIRA: 17
BOYUT /ALAN	14.8 x 14.8 = 219 m2	PENCERE	EN / BOY: 1.2/1.88–2.74 m	ALAN: 92.24 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL =0.43
BİÇİMİ	Haçvari	PENCERE	KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	110 cm	PENCERE	PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş almaşık	KAPI	EN /BOY	1.5 / 2.05 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe – aynalı tonoz	KAPI	MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☒	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Mermer	DOLAP / NİŞ	YERİ: DÖŞEYDE	Niş: Yerden 35 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Kündekari Mermer işçiliği	DOLAP / NİŞ	YERİ: YATAYDA	Dolap: Mekanın ortasında Niş: Duvarda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Alçı revzen	DOLAP / NİŞ	ADEDİ	Dolap: 3 adet Niş: 2 adet	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi	DOLAP / NİŞ	BOYUTU	Niş: (1.15/.88)m Dolap: (4.3/0.9)m	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Kalem işi	DOLAP / NİŞ	ŞEKLİ	Dikdörtgenprizma	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Kalem işi	DOLAP / NİŞ	KAPASİTESİ	7684	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Kalem işi Tunç işçiliği	DOLAP / NİŞ	TOPL. AL.	15.93 m2	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Köşelerde volatlı	DOLAP / NİŞ	MALZEMESİ	Ahşap	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
–2 adet üst sıra pencere – 2 adet alt sıra pencere	– 5 adet üst sıra pencere – 5 adet alt sıra pencere	– 5 adet üst sıra pencere – 5 adet alt sıra pencere	– 5 adet üst sıra pencere – 5 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN		PENCERE	EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL / DÖŞ. AL =
BİÇİMİ		PENCERE	KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI		PENCERE	PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ		KAPI	MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI		DOLAP / NİŞ	YERİ: DÖŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA		DOLAP / NİŞ	YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE		DOLAP / NİŞ	ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		DOLAP / NİŞ	BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE		DOLAP / NİŞ	ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA		DOLAP / NİŞ	KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE		DOLAP / NİŞ	TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI		DOLAP / NİŞ	MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		Ara mekana bitişik
BOYUTU		4.1 x 3.5 m
KEMER BİÇİMİ		Dairesel
KEMER MALZEMESİ		Mermer
GEÇİŞ ÖGESİ		Yok
ÖRTÜ BİÇİMİ		Aynalı tonoz
KAPLAMA MALZEMESİ		Kurşun
DÖŞEME KAPLAMASI		Mermer
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	Dairesel
SÜTUN	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	3.3 m
SÜTUN	BAŞLIK	Köşeleri volatlı
SÜTUN	BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	KEMERDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	DUVARDA	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	SÜTUNDA	Mermer işçiliği

TUVALET

KONUMU	Avluda
ADEDİ	4
ÖRTÜ ÖGESİ	Dairesel kemerli tonoz
PENCERE ☒	IŞIKLIK ☐

2.2.19. RAGIP PAŞA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Külliye III Mustafa ve III.Osman dönemi sadrazamlarından, Koca Ragıp Paşa tarafından yaptırılmıştır. Ragıp Paşa yaşamı boyunca tüm varlığını kültür hayatı için harcamıştır.

Mimarı Mehmet Tahir Ağa olan kütüphane 1762/63 yılında hizmete açılmıştır.

Yakın Çevre Yapıları

Meşruta, sıbyan mektebi, çeşme, iki sebil, beş mahsen, on dükkan, dört hela ve türbeden oluşan külliye yapıları kütüphanenin yakın çevresini oluşturur.

Konumu Ve Yeri

Ragıp Paşa kütüphanesi, Laleli Ordu Caddesi üzerinde, İstanbul Üniversitesi'nin karşısındaki Ragıp Paşa Külliyesi içindedir.

Külliye girişi, üzeri sıbyan mektebi olan, galeri geçittendir. Kütüphane, bu giriş aksı üzerinde, avlunun ortasındadır. Külliye içinde, ayrık, zeminden yükseltilmiş biçimde konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Yapı okuma salonu, ara mekan ve revak bölümlerinden oluşur. Sağdan ve soldan karşılıklı yedi mermer basamakla, ulaşılan tek gözlü revaktan bir ara mekana girilir. Bu mekan mescit olarak da kullanılmıştır. Ara mekandan, okuma salonuna geçilir. Okuma salonu merkezi, haçvari planlıdır. Mekanın ortasında, büyük

kubbenin altına denk gelen bölümde, dört kenarı 5.7 m ve yüksekliği 3.5 m olan süslü tunç şebeke ile çevrili, hazine - i kütüp vardır. Kitaplar, hazine-i kütüp içinde bulunan üç sıra halinde, iki taraflı, camekanlı dolaplardadır. Hazine - i kütüp bölümü, etrafında pencerelere yakın, aydınlık bir çalışma olanağı sağlanmaktadır.

Kütüphanenin, yan cepheden merdivenle inilerek ulaşılabilen, 5 göz oda ve bir koridordan oluşan bir de bodrum katı vardır.

Cephe Özellikleri

Genel olarak Klasik Mimari cephe anlayışını yansıtmaktadır.

Yapı, 34 adet zemin kat ve 11 adet bodrum kat pencereleri ile adeta saydam görünümdedir. Okuma salonu 17 adet alt sıra penceresi ve 17 adet tepe penceresiyle dışa açılır. Ara mekan 4 adet alt sıra pencere ve dört adet tepe penceresine sahiptir. Tepe pencereleri alçı revzenlidir. Bodrum kat pencere şebekelerinin ve doğramalarının büyük bölümü yok olmuştur. Pencere kemerleri tuğla ile, yer yer sivri, yer yer de yarımyuvarlak olarak örülmüştür.

Cephede duvar dokusu, kesme taş, üst sıralarda ise almaşıktır.

Yapı zemin kat döşemesi hizasında taş silme ile çevrelenmiştir.

Strüktür

Okuma salonu ortada dört sütuna oturan büyük kubbe, dört köşede küçük kubbeler ve aralarda dört adet tonozla örtülmüştür. Ara mekan ortada tonoz iki yanda kubbeyle, revak ve bodrum katı ise tonoz ile örtülüdür.

Kütüphane katında 110 cm olan duvar kalınlığı, bodrum katında 150 cm'dir.

Bezeme

Kütüphane bezeme açısından oldukça zengindir. Duvarlar 18. yy Avrupa üslubunda çinilerle kaplıdır. Çiniler özel olarak Viyana'dan getirilmiştir. (Resim 2.87) Çini kompozisyonun arasında, 40 cm genişliğinde bir yazı firizi dolaşır. Pandantiflerde, madalyonlar içinde, sülüs yazı ile dört halifenin ismi vardır. Aynı yazı kubbe kasnağında da yer alır.

Pencere ve kapı söveleri mermerden, profillidir. Kapıda mermer kum saati işlenmiştir.

Tavana asılı zarif ahşap üzeri ayet yazılı kandiller genümüze kadar korunarak gelmiştir. Şebeke ve kapaklar dövme demirdir.

Yapının en ilgi çekici bölümü olan hazine - i kütüp ve etrafını çeviren bezemeli tunç şebekedir. Özgün kitap dolaplarının kenar ve köşelerinde, kalem işi lale motifleri vardır.

Saçaklar üzeri sıvalı ve çağına uygun şekilde baroktur.

Aydınlatma

Kütüphane, toplam 34 adet pencere ile iyi bir doğal aydınlatmaya sahiptir. Yapay aydınlatma için ise son derecede güzel kandiller vardır. Kandiller her kubbe ve tonozun ortasından birer adet sarkmaktadır. Ahşap üzerinde ayet yazılı bu kandiller günümüze kadar iyi bir biçimde ulaşmıştır. Devrinin kütüphane yapıları içinde özgün aydınlatma aracını koruyabilmiş, günümüze aktarabilmiş ender bir kütüphane yapısıdır

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Yapı en son yetmişli yılların sonlarında bir onarım geçirmiştir Bu, ufak tefek cephe onarımı; taş tamamlamadan ibaret, basit bir onarımdır. Kesme taş bozulmaları yer yer çimento harcı ile kötü biçimde onarılmıştır. Bunun dışında önemli bir yapısal sorun taşımaz. Genel olarak iyi durumda olan yapının cephesi taş eskimeleri, kırıklar ve yosunlaşmalar nedeni ile bakım gerektirmektedir.

Osmanlı klasik mimarisinin ve kültür hayatının bir örneği olan kütüphane günümüzde de özgün işlevini, Süleymaniye Kitaplığı'na bağlı olarak sürdürmektedir.

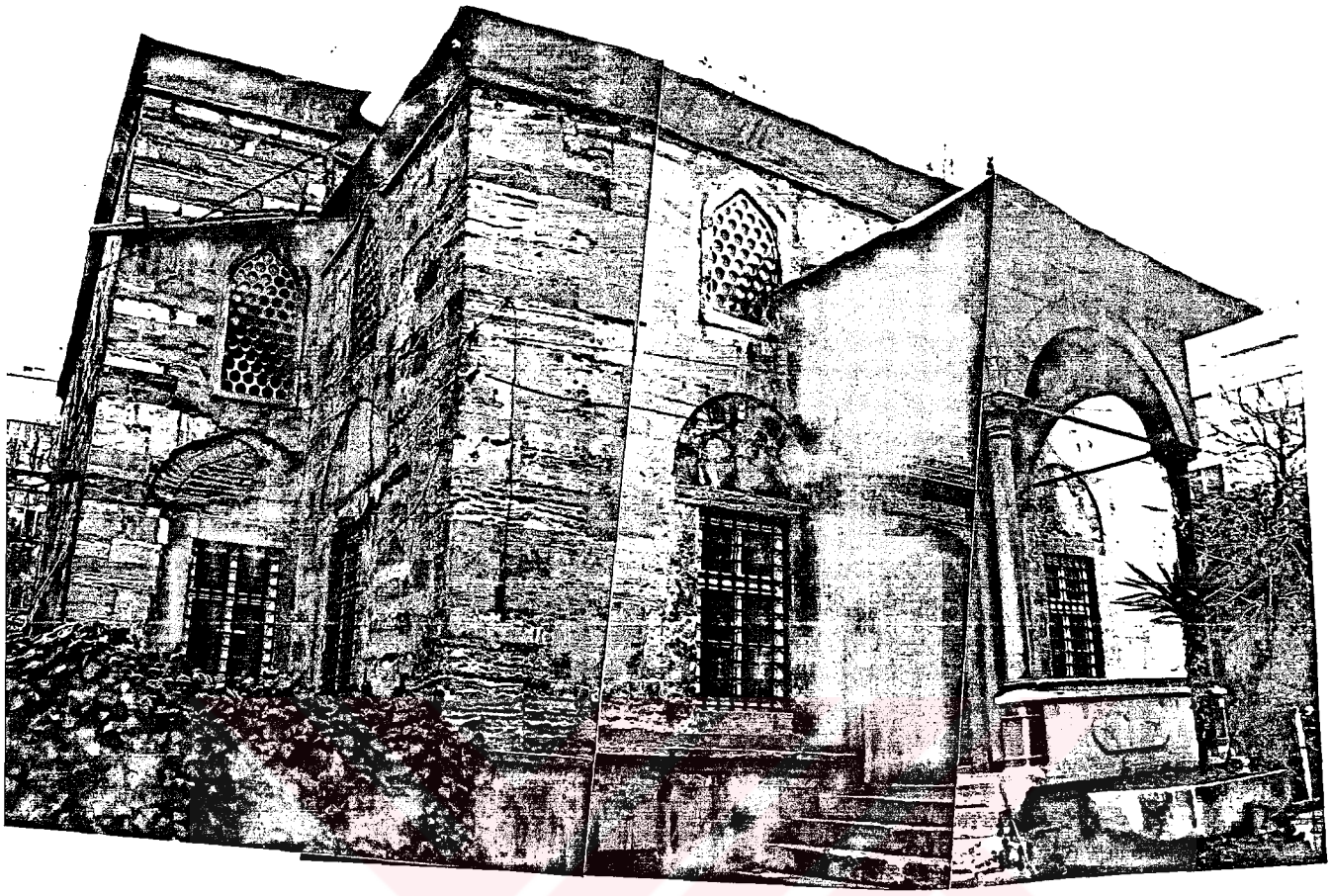

Resim 2.86: Ragıp Paşa Kütüphanesi giriş cephesi

Resim 2.87:İç mekan çini panoları

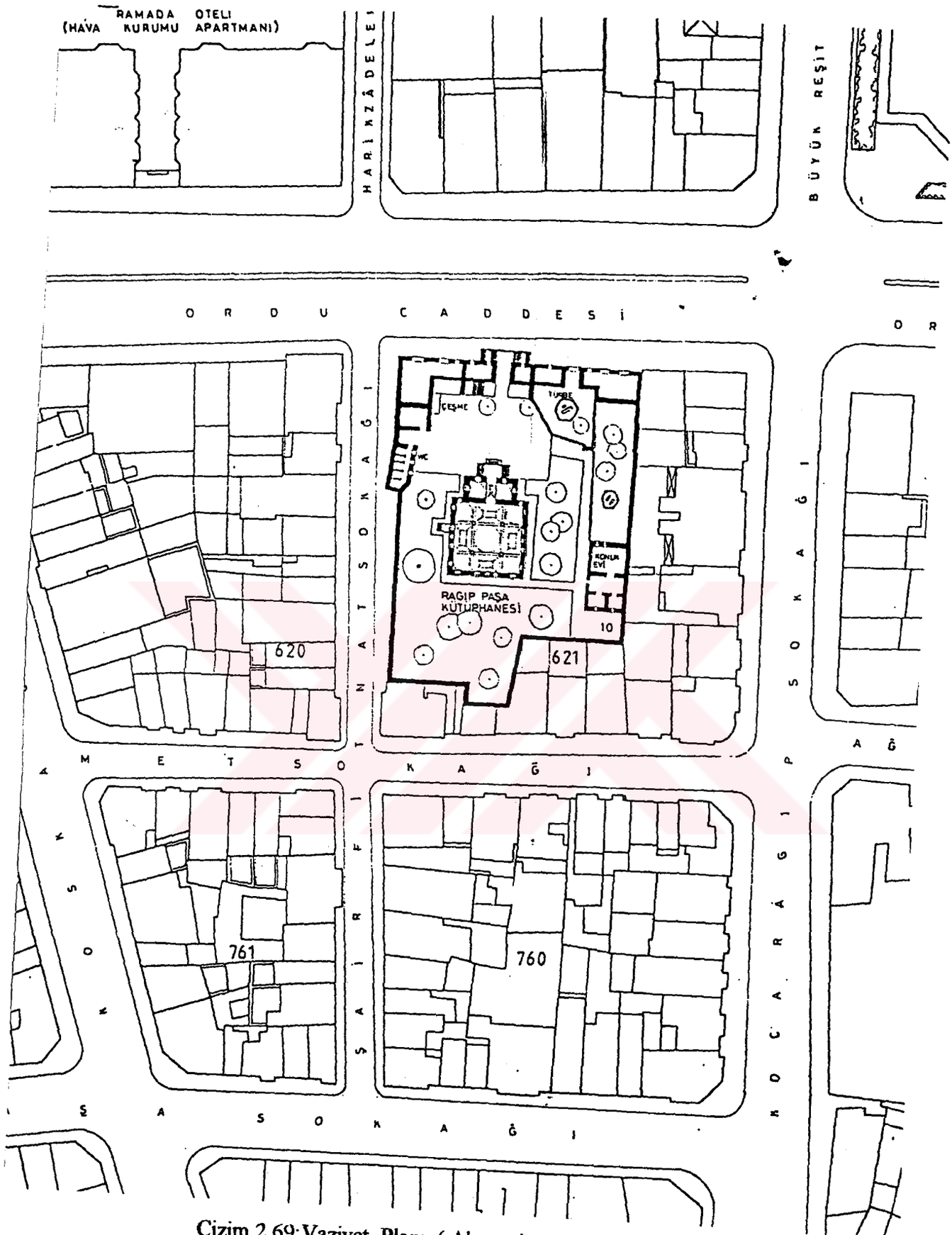

Çizim 2.69: Vaziyet Planı (Alsancak, 1988)

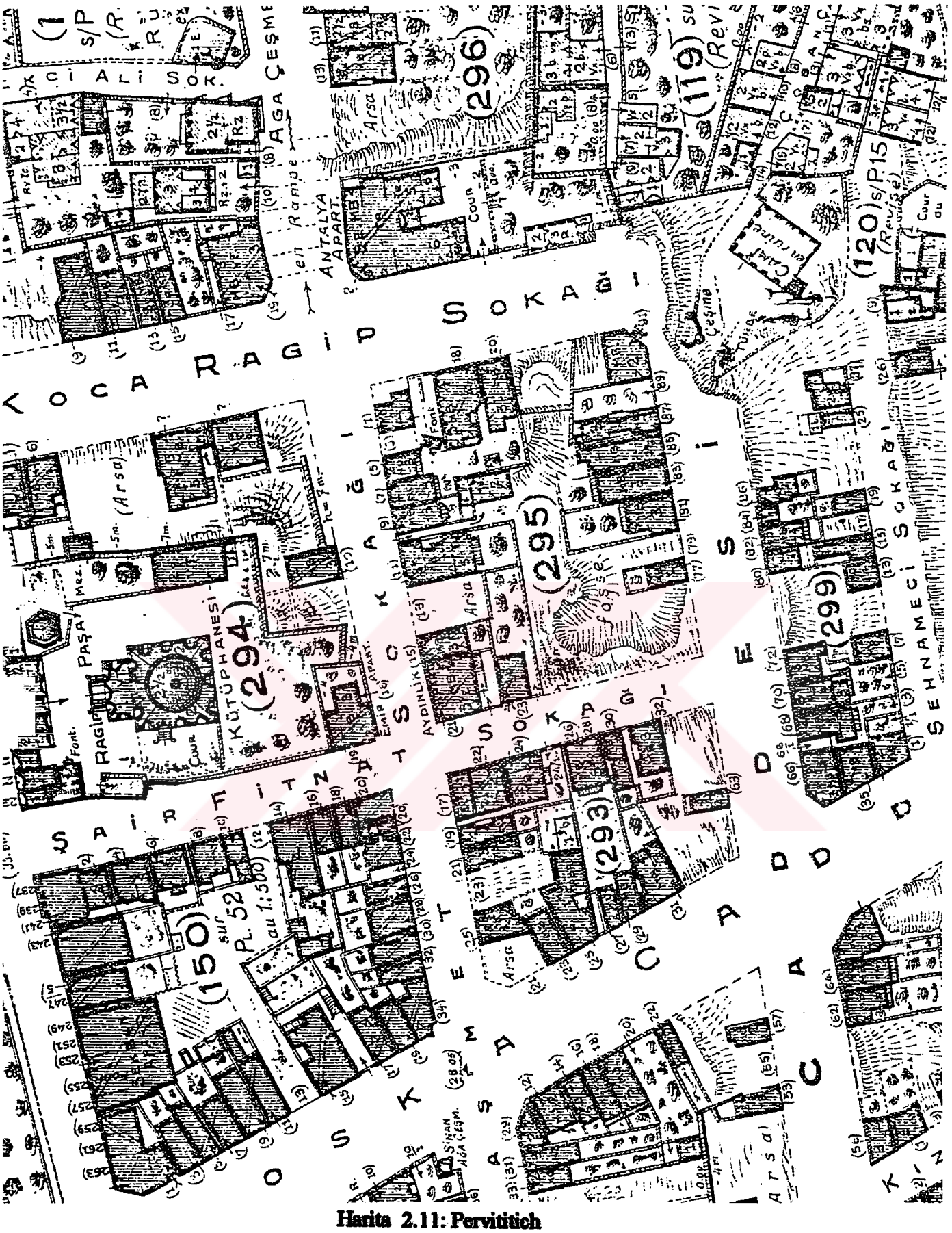

Harita 2.11: Pervititch

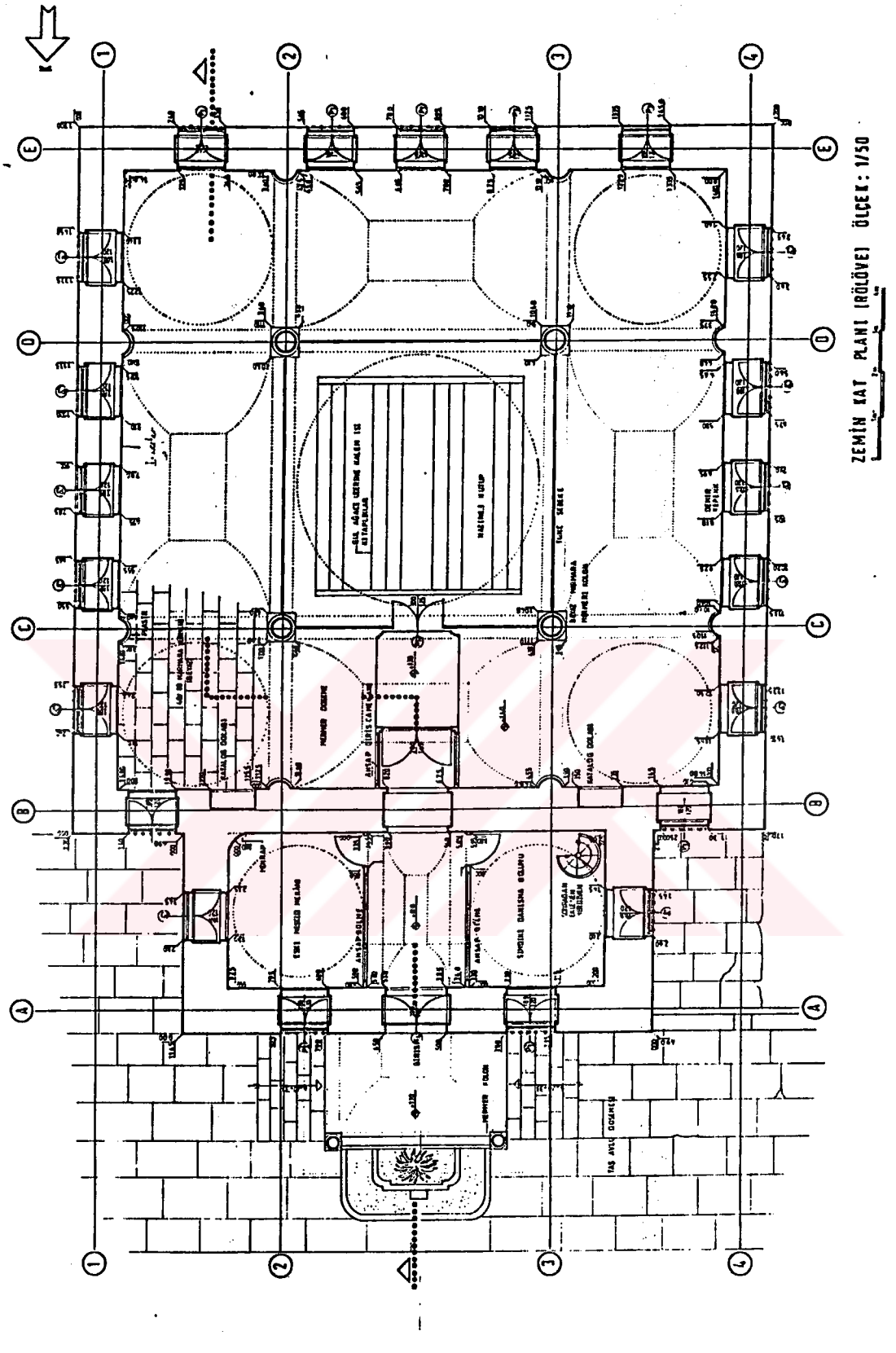

Çizim 2.70:Plan (Alsancak,1988)

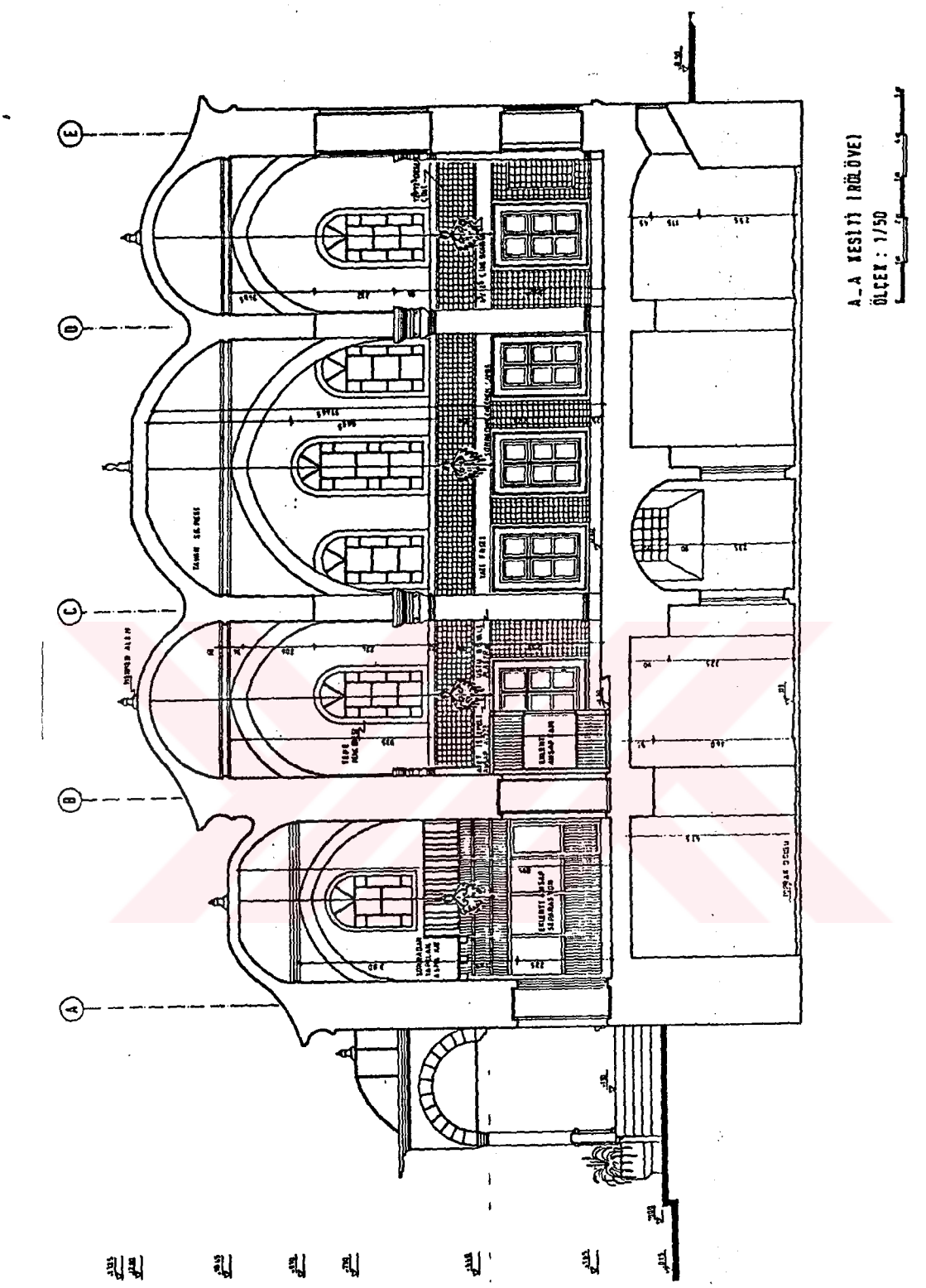

Çizim.2 71:Kesit (Alsancak,1988)

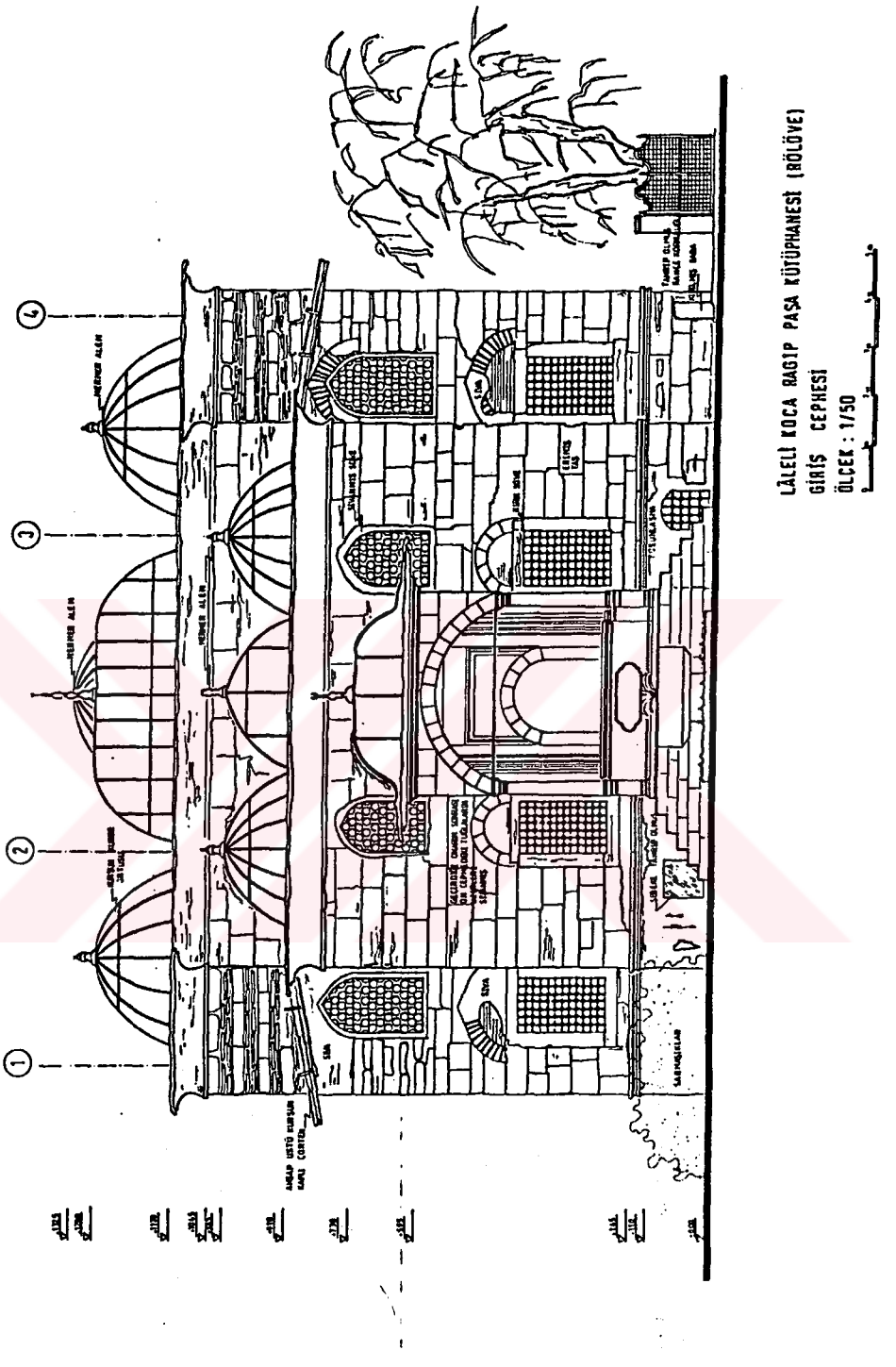

Çizim 2.72: Cephe (Alsancak,1988)

KATALOG

ADI	Veliyyaddin Efendi Kat.
YERİ	Beyazıt
YAPIM YILI	1768 /9
YAPTIRAN	Veliyyaddin Efendi
MİMARİ	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	III.Mustafa
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kur -- an Kursu
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu

VAZİYET PLANI

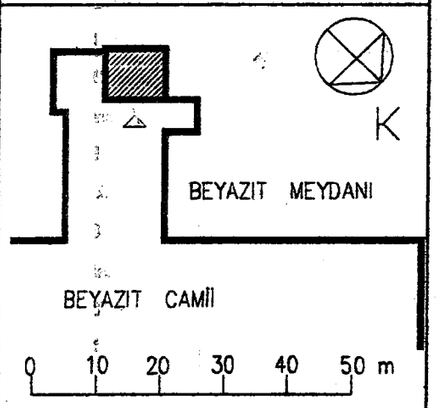

PLAN TİPİ

- Konumuna göre:

Külliye içinde başka yapıya bitişik

Zeminden yükseltilmiş

- Okuma salonuna göre:

Merkezi – kare

PLAN KROKİSİ

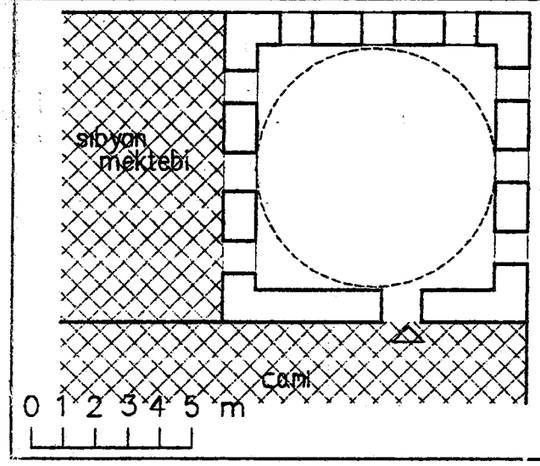

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

- Özgün işlevini kaybetmiştir.
- Koleksiyonu Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınmıştır.
- Eminönü Müftülüğüne bağlı Kur–an Kursu olarak hizmet vermektedir.
- Okuma salonuna sıra ve yazı tahtaları yerleştirilmiş.
- Genel olarak iyi durumdadır.
- Yapısal bir problem yoktur.

OKUMA SALONU

KONUMU	Veliyyaddin Efendi Kütüp.	PENCERE	ADEDİ: 20	ALT SIRA: 8	ÜST SIRA: 12
BOYUT /ALAN	7.45 x 7.45 = 55.5 m2		EN / BOY:150/70; 97–83; 96/190	ALAN: 17.97 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.3
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	87 – 114 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Kesme taş	KAPI	EN /BOY	117 / 230 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe		MALZEME	Dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÖŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği		YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Alçı revzen		ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Çini – Mermer işçiliği		KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– 3 adet alt sıra pencere – 3 adet ara sıra pencere – 3 adet tepe penceresi	– 3 adet alt sıra pencere – 3 adet ara sıra pencere – 3 adet tepe penceresi	– 2 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÖŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE			ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA			KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN: YÜKSEKLİĞİ		
SÜTUN: BAŞLIK		
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KEMERDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU		
ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİ		
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐	

2.2.20. VELİYYÜDDİN EFENDİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

III. Mustafa devrinde iki defa şeyhülislam olan Veliyyüddin Efendi, düzenlediği vakfiye ile 150 adet kitabını, Atıf Efendi Kütüphanesi'ne vakfetmiştir (1761). Daha sonra bu vakfından rücu etmiş, 1769 tarihli vakfiyesi ile, Atıf Efendi kütüphanesine verdiği kitaplarla, sahip olduğu diğer kitapları, Beyazıt Camiinin sağ tarafina bitişik olarak yaptırdığı kütüphanesine vakfetmiştir.

Yakın Çevre Yapıları

Beyazıt Külliyesi'ni oluşuran cami, imaret, şadırvan gibi yapılar ve İstanbul Üniversitesi yakın çevresini oluşturur.

Konumu Ve Yeri

Beyazıt'ta, Beyazıt Camii'nin sağ duvarına bitişiktir. (Resim 2.88 , 2.89)

Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi külliye içinde, başka yapıya bitişik olarak, bodrum kat üzerinde konumlandırılmıştır

Plan Özellikleri

Beyazıt Camii'nin sağ kanadına sonradan eklenen iki mekandan kare planlı olanı kütüphane, dikdörtgen planlı olan ise mekteptir. İki mekan arasında, ayrıca bir kapı ile geçiş sağlanmıştır. (Resim 2.89) Beyazıt Camii'nin içinden basık kemerli, ahşap kapıdan kütüphaneye girilir. Okuma salonuna göre merkezi kare planlıdır. Havalandırma amaçlı olarak, bodrum katlı yapılmıştır.

Cephe Özellikleri

Beyazıt Camii'ne sonradan yapılmış bir ek olmasına rağmen camiyle uyumlu, ancak detayda farklı olan kütüphane, çağına göre ileri bir anlayışın ürünüdür. Klasik mimari cephe anlayışını yansıtmaktadır.

Cephe kesme taştır. İki kütle arasında yükseklik farkı vardır. Pencere düzeni üç sıra halindedir. Alt sıra pencereler dikdörtgen açıklıklıdır. Bunların üzerinde alınlık şeklinde ikinci bir pencere bulunur ve üzerinden bir küfeki silme yapının tüm çevresini, dolaşır. Bu silmenin üzerinde tepe pencereleri yer almaktadır. Tepe pencereleri dairesel, küfeki taşı kemerli ve alçı peteklidir. (Resim 2.90) Dikdörtgen açıklıklı pencereler ise lokmalı demir parmaklıklıdır. Bodrum katına ait pencereler de dikdörtgen açıklıklı ve demir şebekelidir.

Strüktür

Kare formundaki kütüphanenin örtü öğesi kubbedir. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanır.

Duvarlar küfeki taşı örgülüdür. İç duvarlar sıvalıdır. Duvar kalınlığı 87 - 114 cm 'dir.

Bezeme

İç mekan, bezeme açısından zengindir. Mermer işçiliği ve çiniler iç mekanı bezemektedir. Tepe pencerelerinin alt hizasına kadar duvarlar profilli mermer ile kaplıdır. Dikdörtgen açıklıklı pencere ile alınlık penceresi arasında, mermer bir kuşak yapıyı çepeçevre dolaşmaktadır. Alt sıra pencereleri arasındaki boşluklara, mavi- beyaz çiniler yerleştirilmiştir. Tepe penceresi alçı bezemelidir.

Aydınlatma

Kütüphane altı adet alt sıra, altı adet alınlık ve altı adet tepe penceresi olmak üzere toplam onsekiz pencere ile iyi bir doğal aydınlatmaya sahiptir. Özgün "yapay aydınlatmaya" dair herhangi bir ize rastlanma

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Günümüzde özgün işlevini kaybeden kütüphane Eminönü Müftülüğüne bağlı Kur-an Kursu olarak kullanılmaktadır. Özgün işlevini yansıtan dolap, niş, oturma sistemi gibi özelliklerini günümüze taşıyamamıştır.

Yapısal olarak iyi durumdadır. Gözle görünen herhangi bir strüktürel problemi yoktur.

Resim 2.88: Beyazıt Camii'ne bitişik

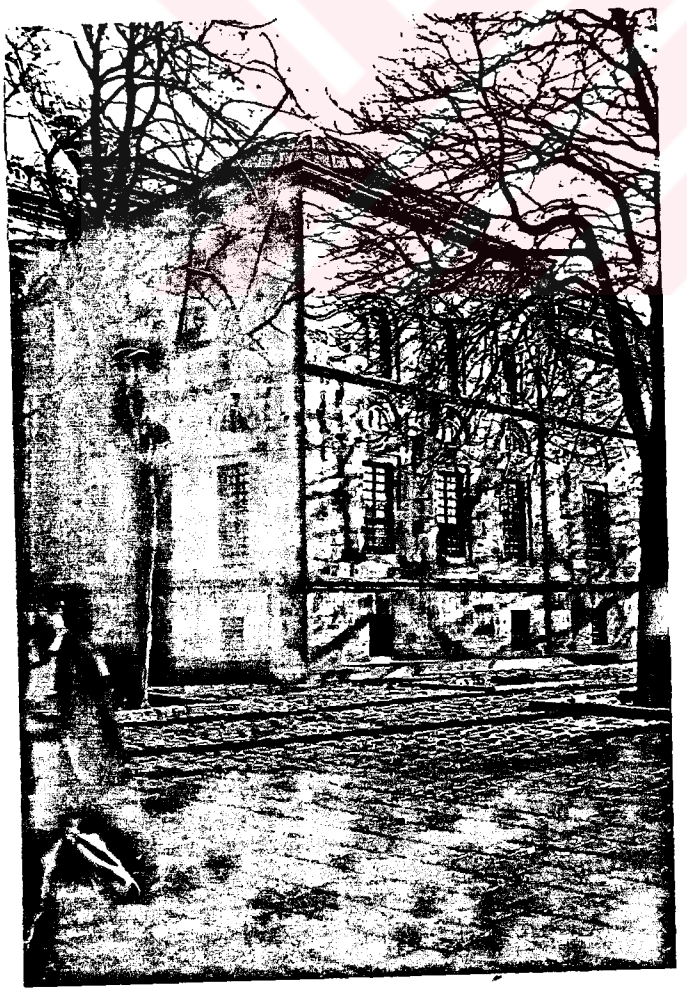

Resim 2.89: Minareye bitişik

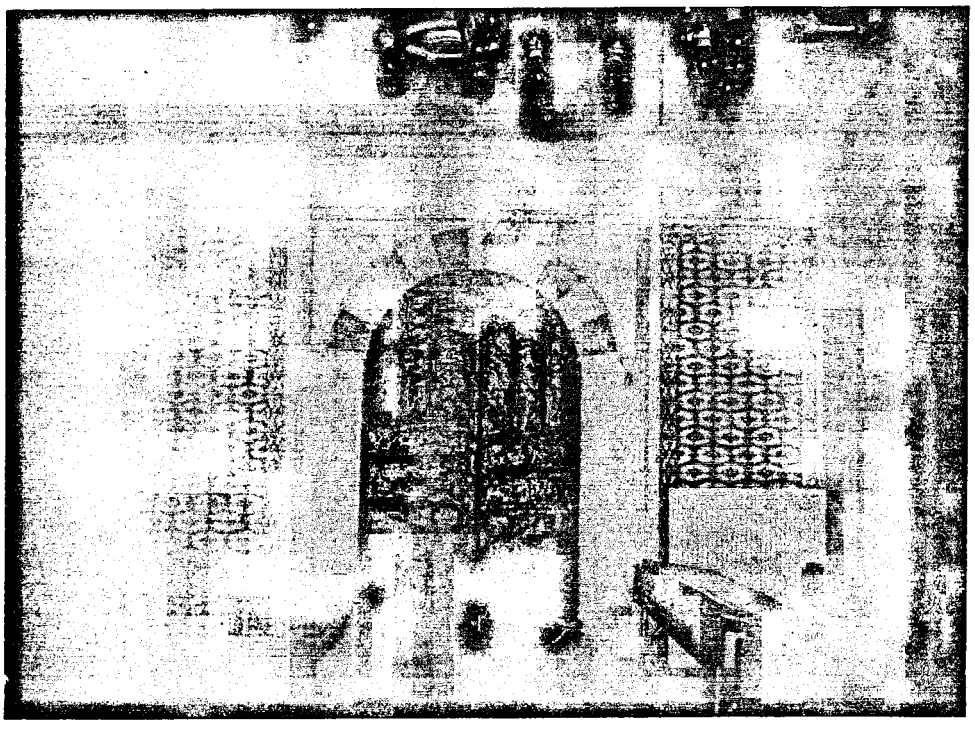

Resim 2.90:Mektep ile kütüphane arasındaki kapı

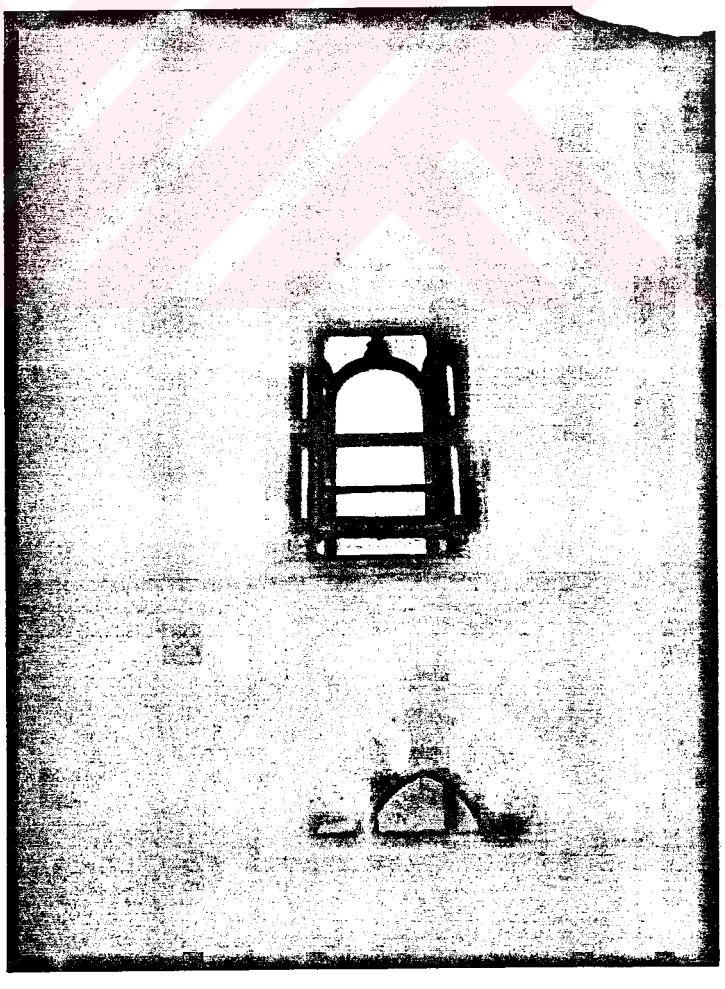

Resim 2.91: Alçı bezemeli tepe pencereleri

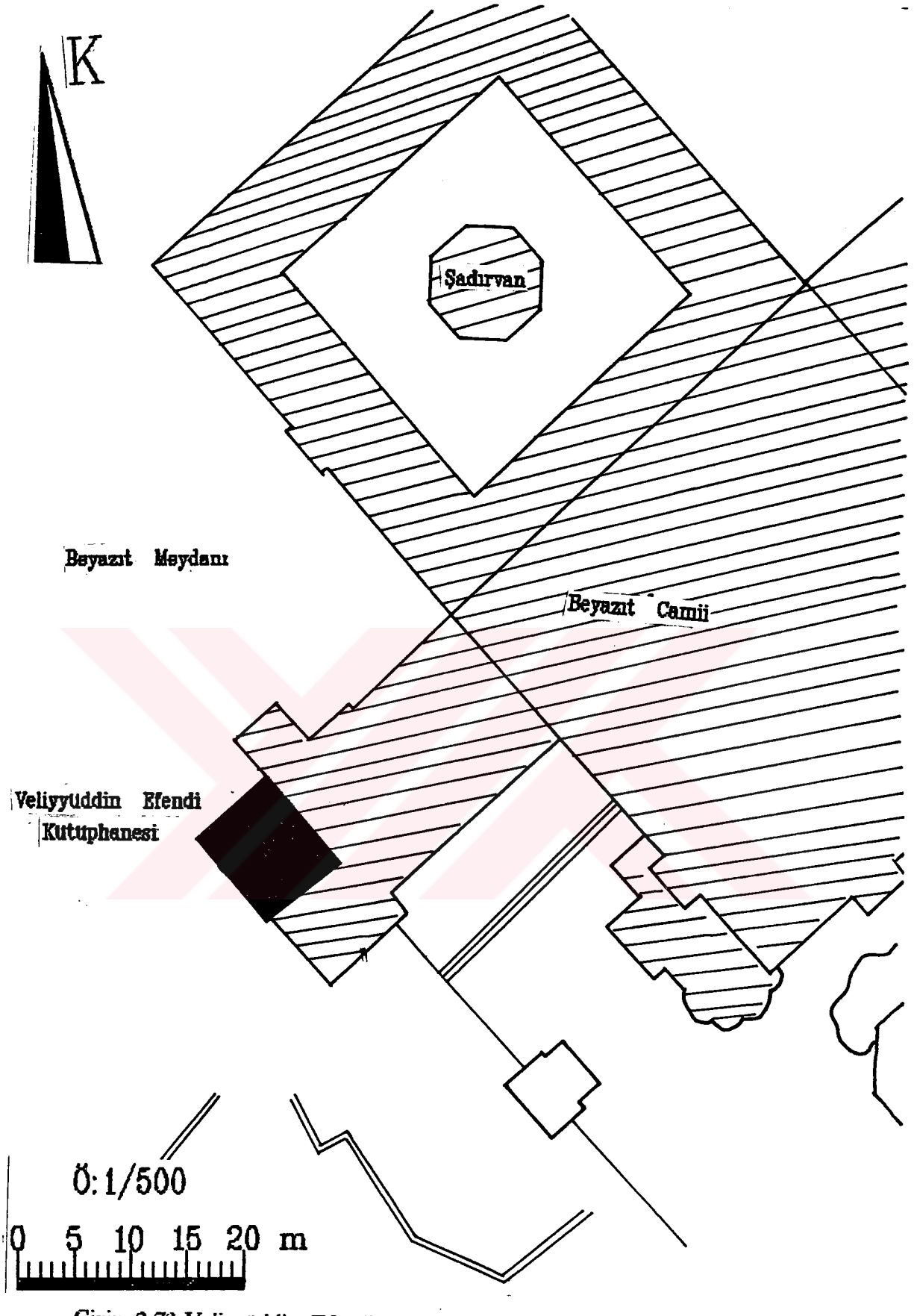

Çizim 2.73: Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi Vaziyet Planı

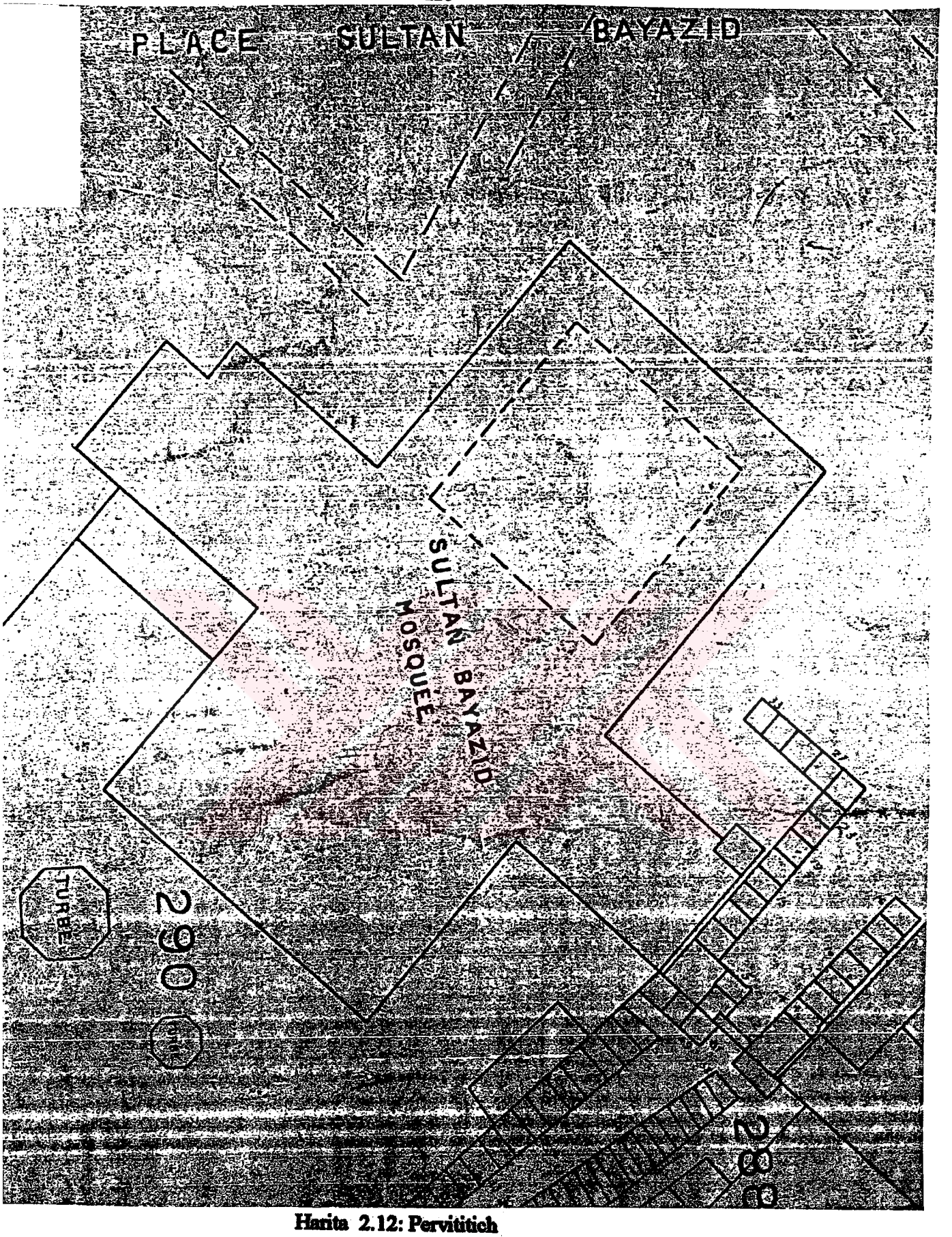

Harita 2.12: Pervititich

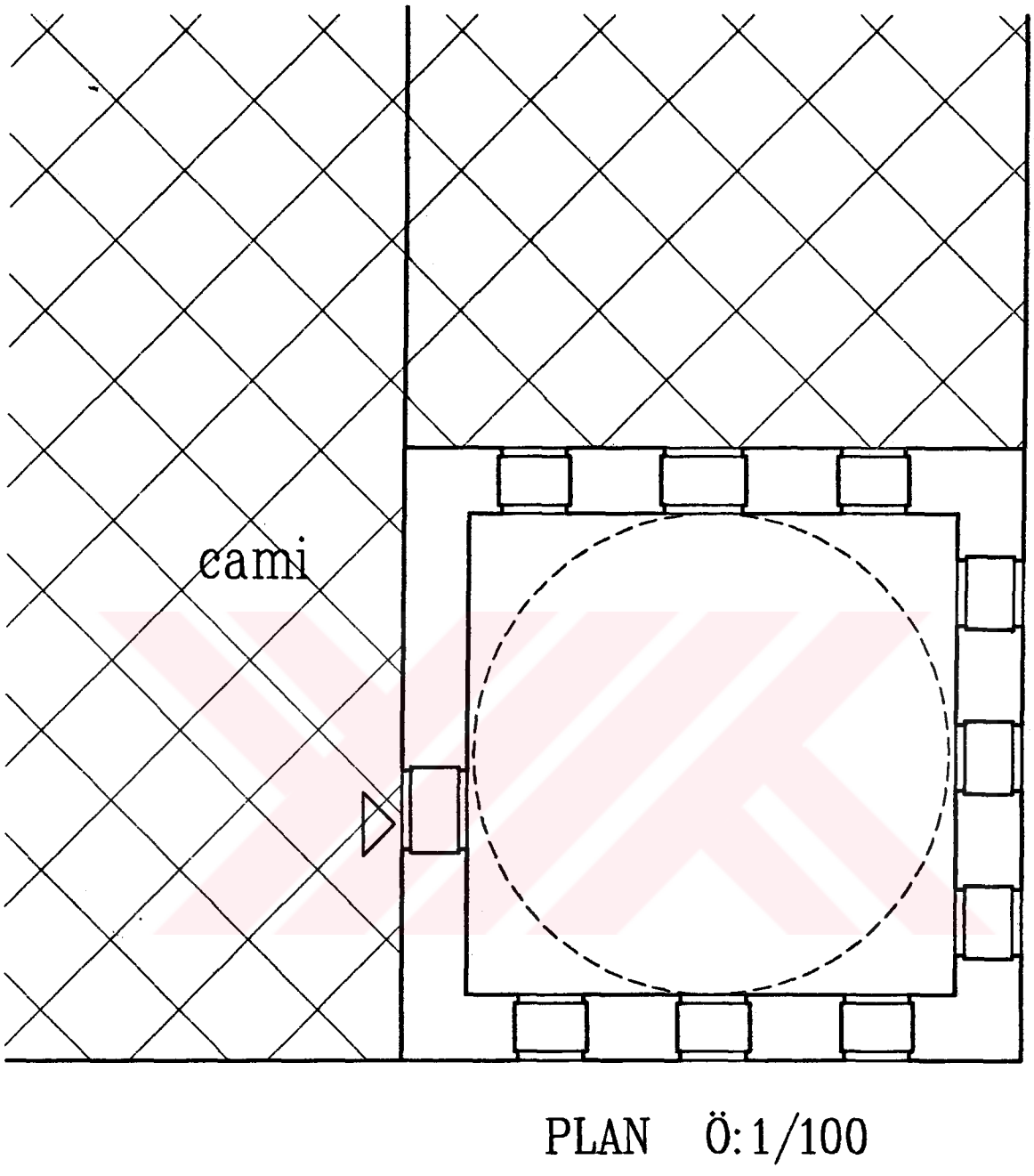

Çizim 2.74:Plan (A.Şahin)

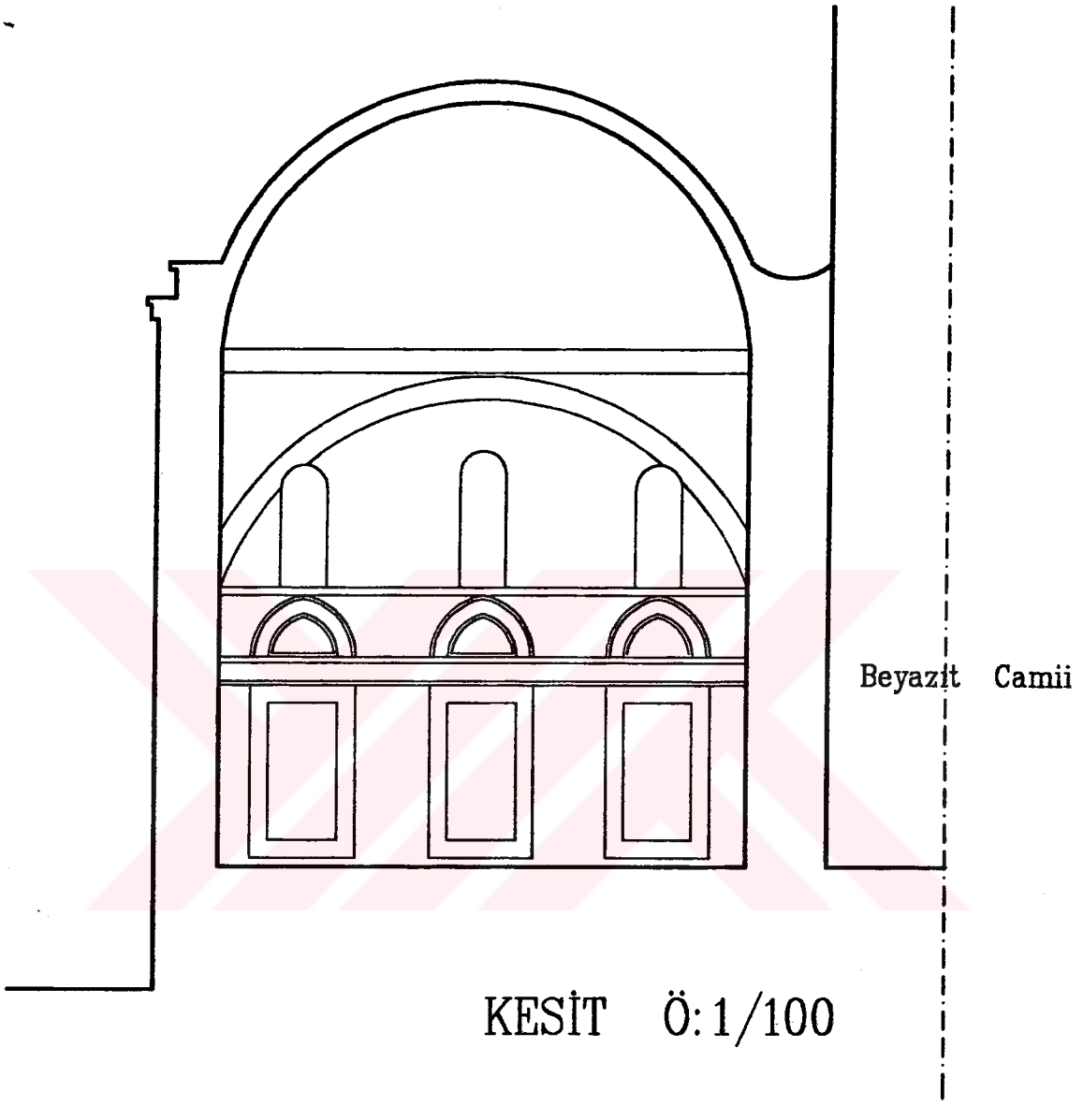

Çizim 2.75:Kesit (A. Şahin)

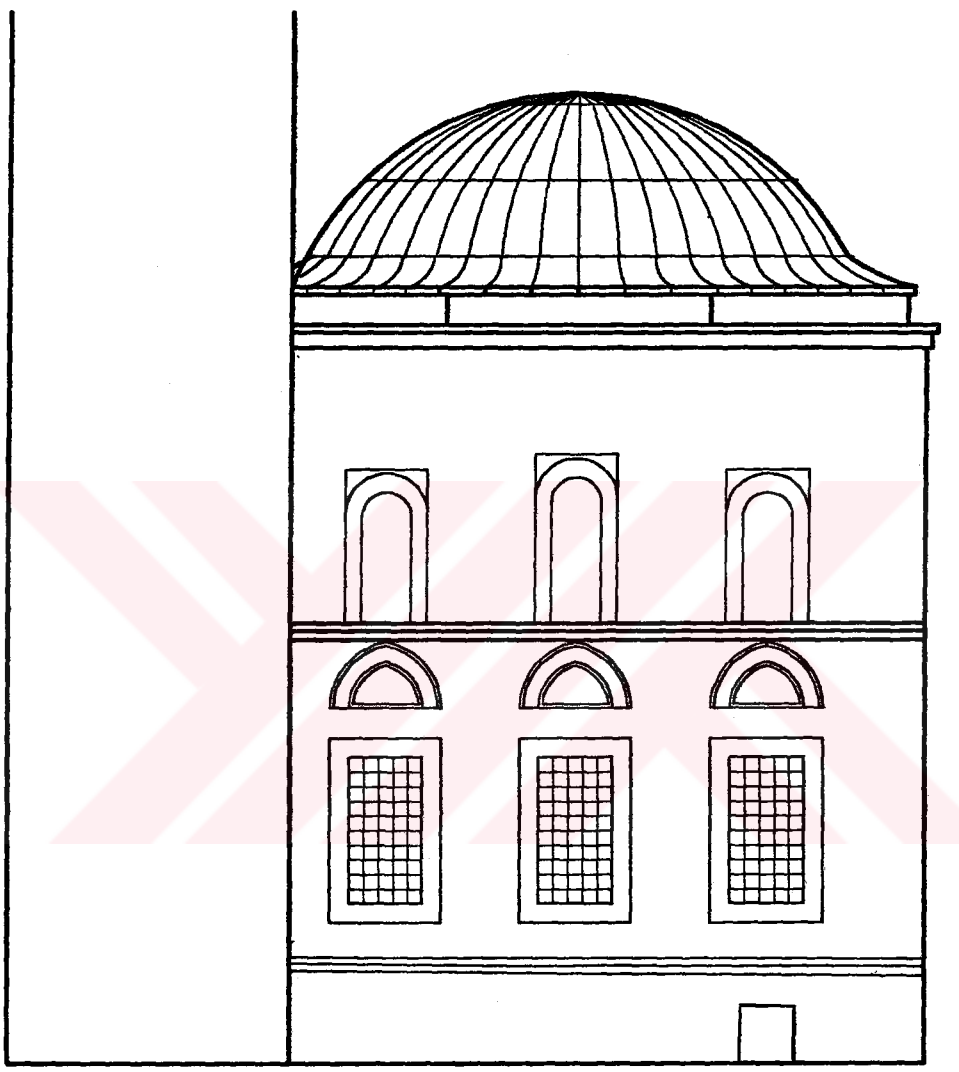

GÖRÜNÜŞ Ö:1/100

Çizim 2.76:Cephe (A.Şahin)

KATALOG

ADI	Murat Molla Kütüphanesi
YERİ	Fatih Çarşamba
YAPIM YILI	1775
YAPTIRAN	Murat Molla
MİMARI	Mehmet Tahir Aga
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	I.Abdülhamit
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kütüphane
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, revak

VAZİYET PLANI

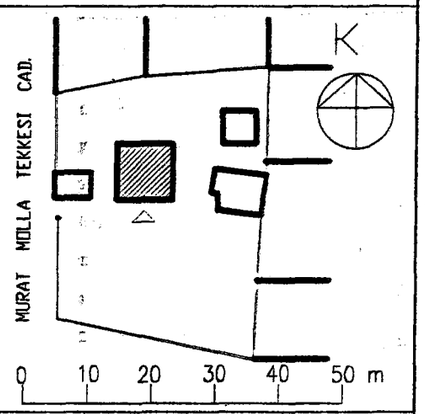

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:
Külliye içinde ayrık
Bodrum katlı
– Okuma salonuna göre:
Merkezi – Haçvari

PLAN KROKİSİ

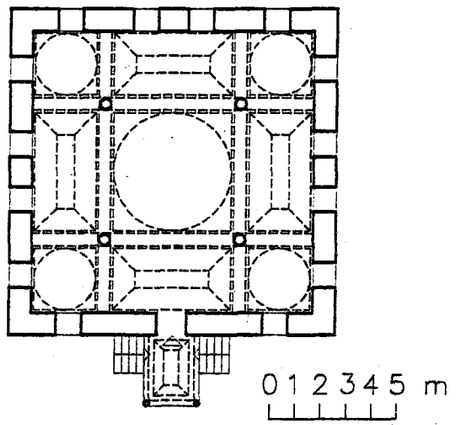

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Günümüzde de özgün işlevini sürdürüyor.
– Cephe itibarıyla oldukça iyi durumda olan yapının iç mekanı bakımsızdır.
– Dökülen sıvaların onarılıp, duvarların onarılması gerekir.
– Kırık camların değiştirilmelidir.
– Bozuk Kalorifer tesisatı onarılmalıdır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Revaka bitişik	PENCERE	ADEDİ: 28	ALT SIRA: 14	ÜST SIRA: 14
BOYUT /ALAN	11.1 x 11.1 = 123.21 m2		EN /BOY: 0.96/1.75 m	ALAN: 47.04 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.38
BİÇİMİ	Haçvari		KAPAK	Sökülmüş	
DUVAR KALINLIĞI	1 m		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla taş	KAPI	EN /BOY	1.37 x 2.06 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe– tonoz		MALZEME	Dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☒	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği		YERİ: YATAYDA	Girişin karşısındaki iki kolonun arasında	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Alçı revzen		ADEDİ	1	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi		BOYUTU	5.17 x 2.6 m	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Kalem işi		ŞEKLİ	Dikdörtgen prizma	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Kalem işi		KAPASİTESİ	975	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Ahşap işçiliği		TOPL. AL.	13.44 m2	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Köşeleri volütlü		MALZEMESİ	Ahşap	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra pencere – 2 adet tepe penceresi	– 4 adet alt sıra pencere – 4 adet tepe penceresi	– 4 adet alt sıra pencere – 4 adet tepe penceresi	– 4 adet alt sıra pencere – 4 adet tepe penceresi

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE			ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA			KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		Okuma salonuna bitişik
BOYUTU		2.3 x 2.6 m
KEMER BİÇİMİ		Yok
KEMER MALZEMESİ		Yok
GEÇİŞ ÖGESİ		Yok
ÖRTÜ BİÇİMİ		Sundurma çatı
KAPLAMA MALZEMESİ		Kurşun
DÖŞEME KAPLAMASI		Mermer
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	Dairesel
SÜTUN	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	3 m
SÜTUN	BAŞLIK	Mukarnas
SÜTUN	BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi
BEZEME TÜRÜ / YERİ	KEMERDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	DUVARDA	Mermer işçiliği
BEZEME TÜRÜ / YERİ	GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	SÜTUNDA	Mermer işçiliği

TUVALET

KONUMU		
ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİ		
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐	

2.2.21. MURAT MOLLA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Külliye Murat Molla lakaplı Rumeli Kazaskeri Damatzade Mehmet Murat Efendi tarafından, 1775 yılında yaptırılmıştır. Damatzade Mehmet Murat Efendi amansız hareketleri kadar, ilim severliği ile de tanınırdı.

Mimarı Mehmet Tahir Ağa olan kütüphane, harap durumdaki Bizans yapısının kalıntıları üzerinde inşaa edilmiştir. **(Tanman, 1993: C.5:517)**

Yakın Çevre Yapıları

Yapı, tekke, meşrutalar, idare binası ve kütüphaneden oluşan, küçük bir külliye içindedir. Tekke binası günümüzde mevcut değildir.

Konumu Ve Yeri

Fatih İlçesi , Çarşamba Semti, Tevkii Cafer Mahallesi, Murat Molla Caddesi'nde bulunmaktadır.

Kütüphane cümle kapısından girildikten sonra idare binasının arkasında, avlunun ortasında konumlandırılmıştır. Bodrumu mahsen olup, asıl kütüphane bölümü bunun üzerinde yerleşmiştir.

Kütüphane, külliye içinde, ayrık biçimde, bodrum kat üzerinde konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Bizans dönemine ait tonozlu bir altyapının üzerine oturtulan kütüphane tek

mekandan oluşur. Rutubetin önlenmesi için bu tonozlu yapıda, karşılıklı küçük pencereler açılmıştır. (Resim 2.92)

Kütüphaneye giriş tek gözlü revaktan, iki yandan çıkılan merdivenle sağlanır. Giriş kapısının üzerindeki ta'lik hatlı manzum kitabe, şair Fitnat Hanım'a aittir ve kütüphanenin inşa tarihini verir. Üzerinde kitabe bulunan basık kemerli kapıdan tek hacimli kütüphane mekanına girilir.

Okuma salonuna göre, merkezi - haçvari plan şemasına sahip olan kütüphane 11.4 x 11.4 m ebadında karedir. Özgün, ahşap, zarif kitap dolabı girişin karşısına, iki kolonun arasına yerleştirilmiştir. Özgün oturma sistemi diğerlerinde olduğu gibi, yerini çağın getirdiği değişiklikle masa ve sandalyelere bırakmıştır.

Cephe Özellikleri

Kütüphane klasik mimari cephe özelliklerini yansıtır.

Giriş eksenindeki tek gözlü revaktan, çift kanatlı,basık kemerli, demir kapı ile, yapıya girilir. Giriş revağı mukarnas başlıklı zarif sütunları, ahşap saçağı ile biçimlenir. Bu cephede girişin sağında ve solunda simetrik birer alt sıra ve birer tepe penceresi vardır. Aynı hizada birer dikdörtgen bodrum penceresi de havalandırmayı sağlar.

Yapının sağ ve sol cephesi birbirinin aynı özellikleri taşır. Dörder alt sıra ve dörder tepe pencereleri vardır.

Pencereler iki sıra halindedir. Alt sıra pencereler dikdörtgen açıklıklı, sivri boşaltma kemerli, lokmalı demir parmaklıklıdır.

Bodrum kata sol cepheden bir merdivenle inilerek girilir. Bodrum pencereleri

sonradan açılmıştır.

Cephe taş ve tuğla dizileri ile almaşık örgü tekniğinde örülmüştür. Köşelerdeki küfeki plastırlar yapıyı adeta çerçeveler. Saçak dönemine uygun şekilde sıvalı ve baroktur. Ayrıca her cephede ikişer çörten vardır.

Strüktür

Yapı plan kurgusu ve strüktürü ile "Türk islam - mimarisinin (9.yy'ın ilk yarısı - 11.yy'ın ortaları) Karahanlı camilerinden başlayarak, daha sonra Anadolu'da 15.yy'ın ortalarından itibaren Osmanlı cami tasarımında geliştirilen, merkezi, kubbeli ve dört yarım kubbeli şemayı yansıtır" (Tanman, 1994, C.5: 517).

Otadaki karenin üzerini, 4 adet sütuna oturan kemerlerin üzerinde taşınan, pandantifli bir kubbe örter. Dikdörtgen planlı birer aynalı tonoz, bunu dört yandan kuşatır. Köşelerde kalan kare planlı mekanların üzerini ise birer kubbe kapatır.

Duvarlar tuğla - taş almaşıktır ve köşeler küfeki plastırla geçilir. Duvar kalınlığı 1 m'dir.

Bezeme

Osmanlı mimarisinde baroğun hakim olduğu dönemde, klasik özellikte yapılmış bir yapıdır.

Tepe pencereleri alçı revzenlidir. Alçı gözlü renkli camlıdır.

Kubbe ve revak saçağının altı malakari ve kalemkari süslemeler ile bezelidir.

Söveleri profillidir.

Revak sütunu mukarnas başlıklıdır. Okuma salonu ortasındaki sütunlar köşelerinde volütlüdür.

Aydınlatma

Toplam 28 adet pencere ile doğal aydınlatma sağlanmaktadır. Ancak bu pencerelerden gelen ışık, aydınlatma için yeterli değildir. İç mekan, oldukça loştur. Bu durum mabed hissi vermektedir. Özgün yapay aydınlatmaya dair herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Günümüzde de özgün işlevini sürdürmektedir.

İç mekanın bakıma ihtiyacı vardır. Duvarların temizlenmesi, kırık camların onarılması gerekmektedir. Cephe ise iyi durumdadır. Kalorifer tesisatı bozuk olduğu için ısınma gereksinimi soba ile karşılanmaktadır. Bu ise yangın tehlikesini artıran olumsuz bir etkendir.

Yapıda genel olarak aydınlatma yetersizdir. Fonksiyona uygun biçimde, aydınlatma sorunu tekrar ele alınmalıdır.

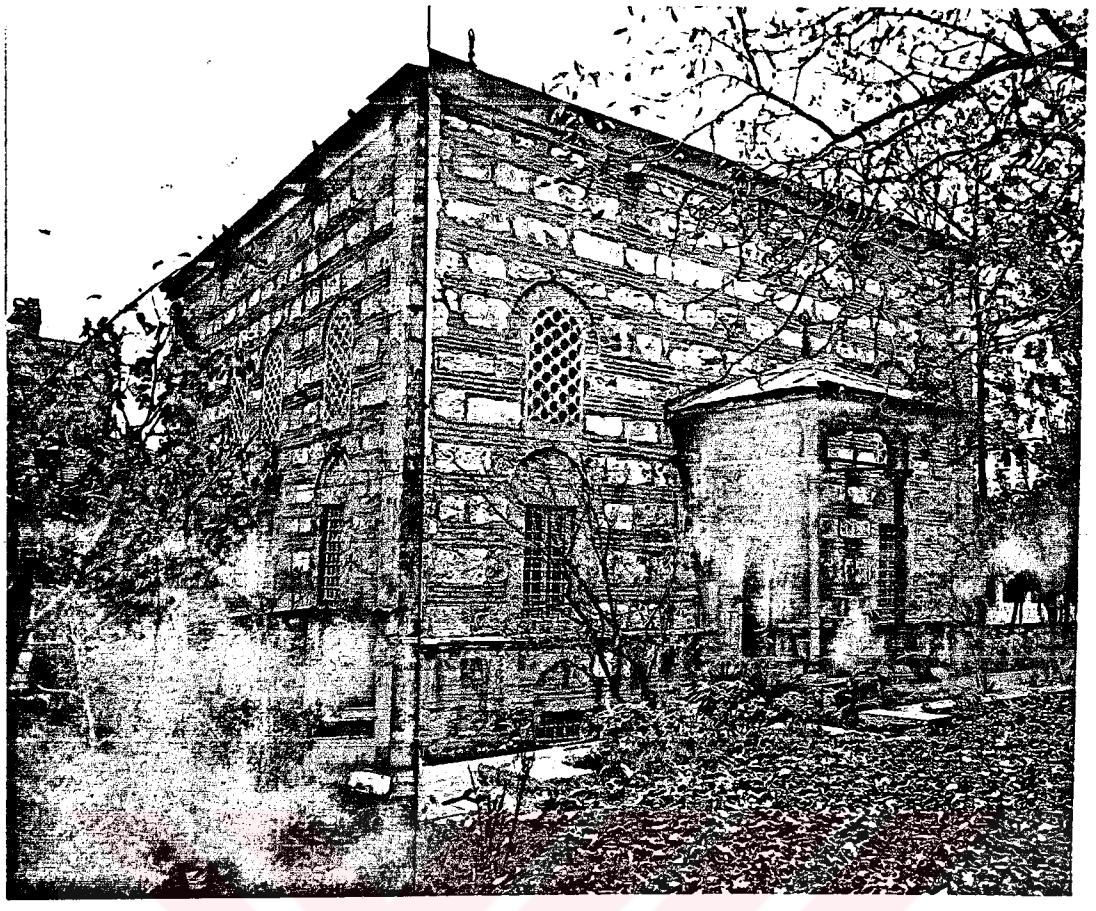

Resim 2.92: Kütüphane giriş cephesi

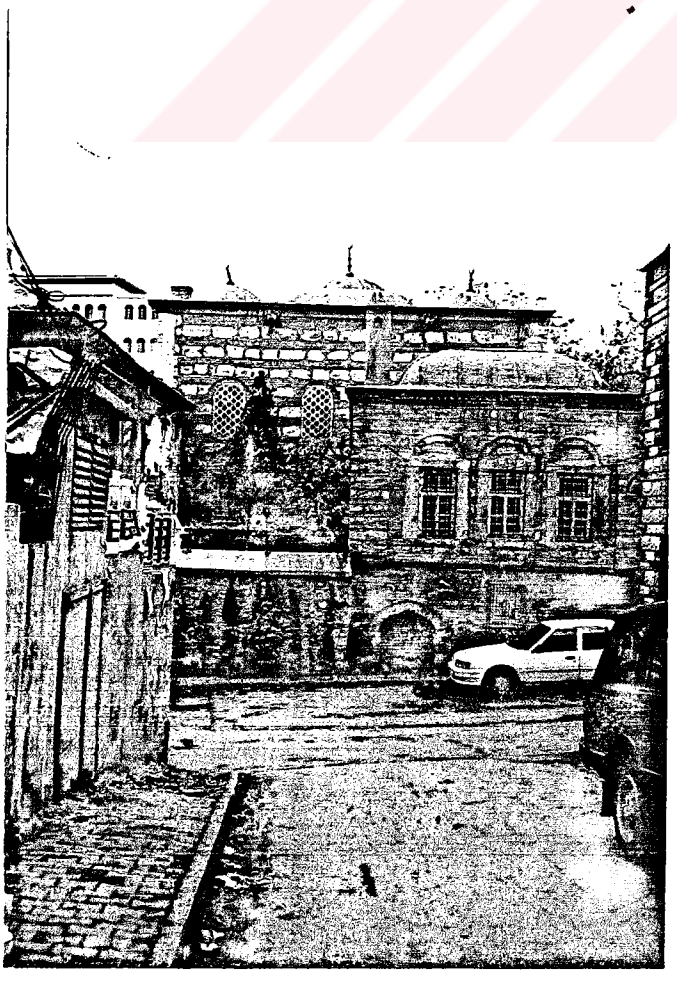

Resim 2.93:Sokaktan bakış

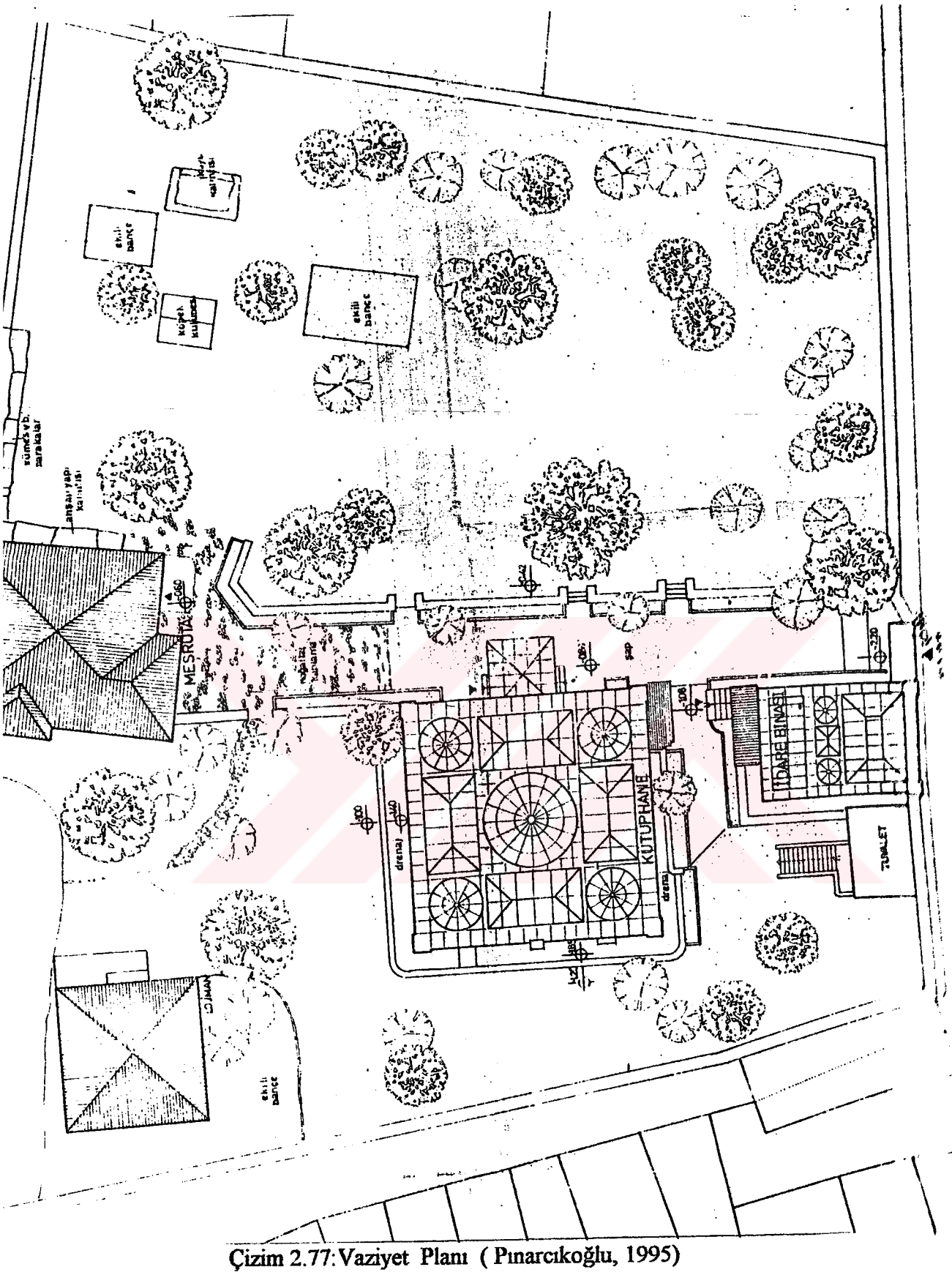

Çizim 2.77: Vaziyet Planı (Pınarcıkoğlu, 1995)

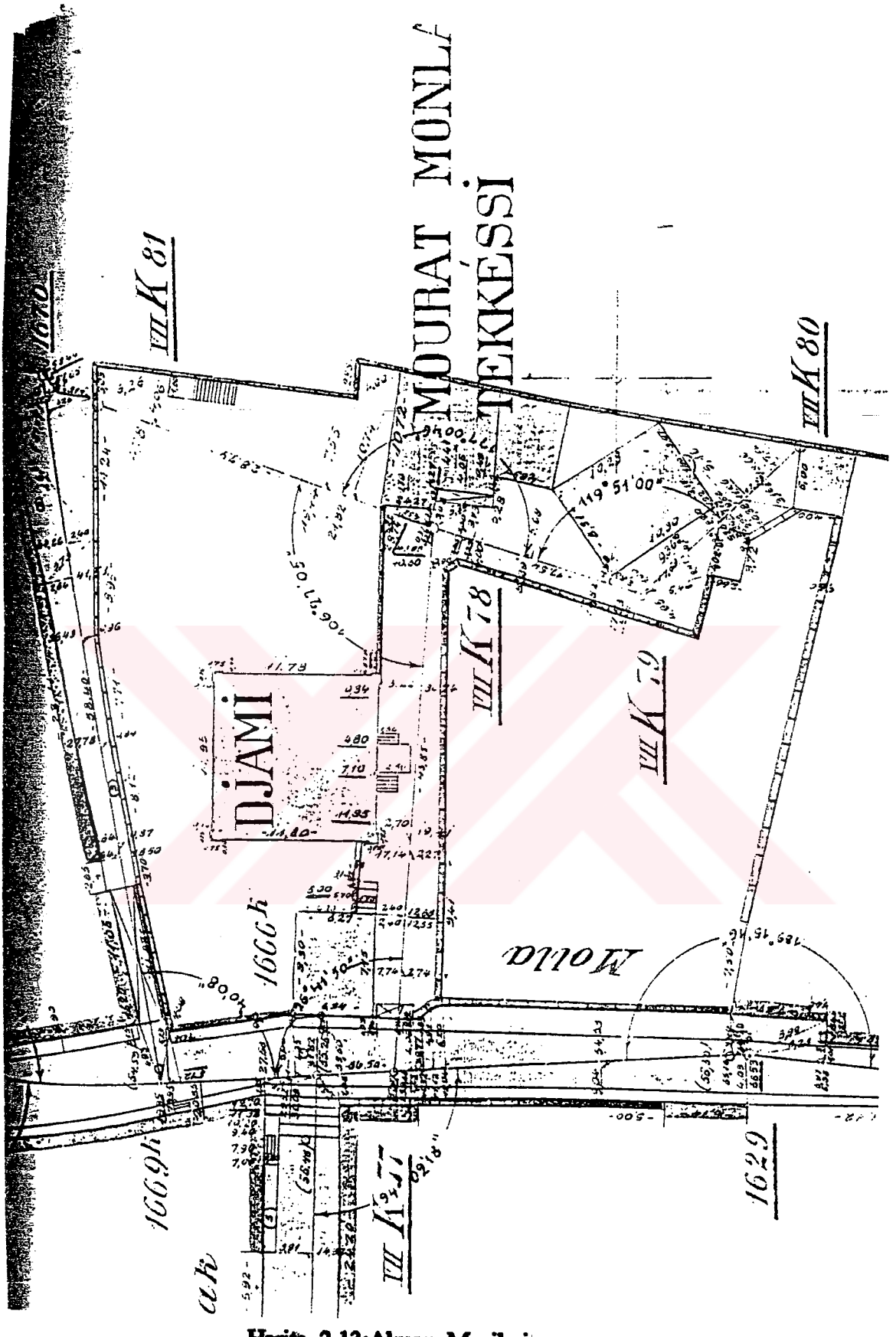

Harita 2.13:Alman Mavileri

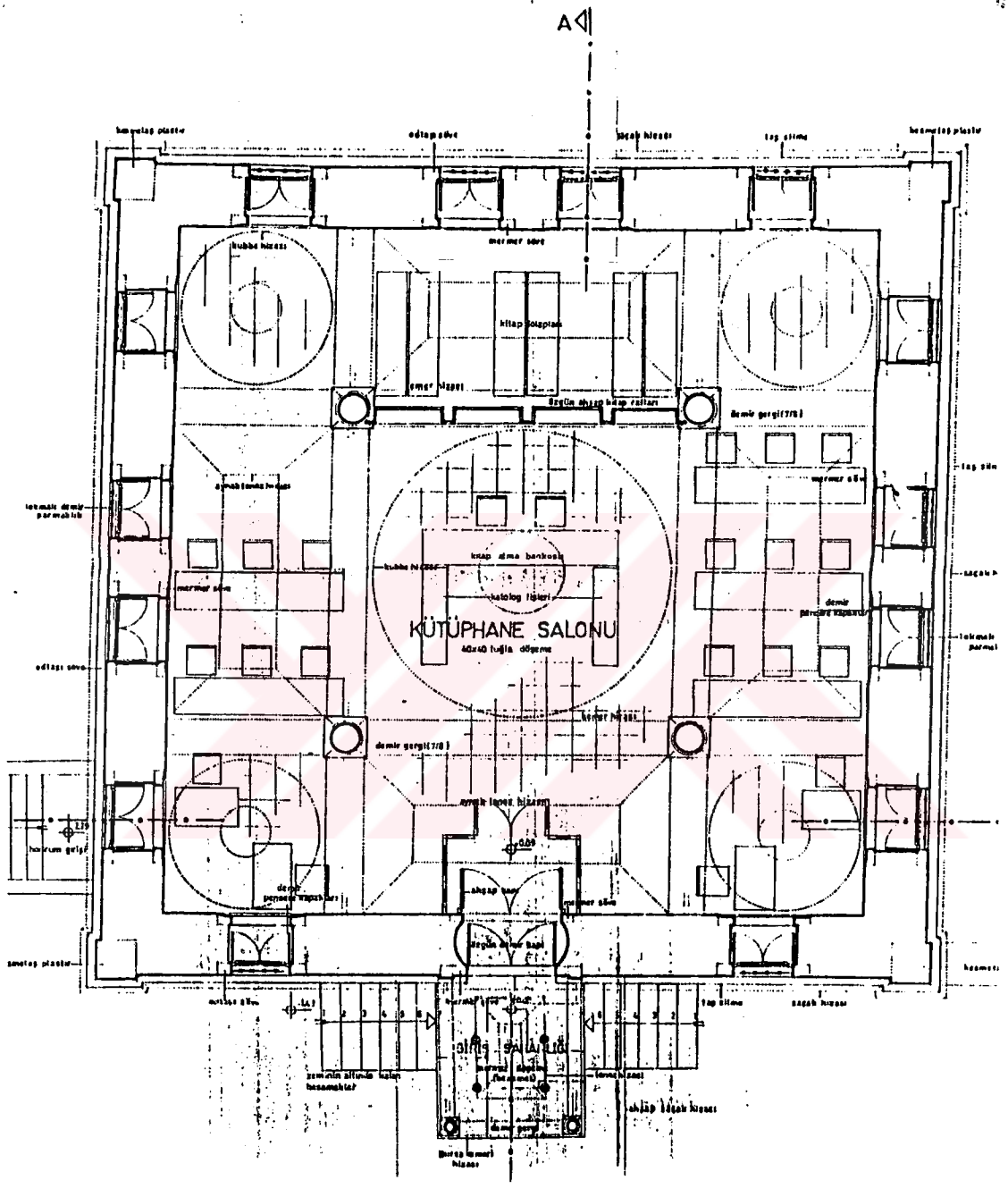

Çizim 2.78:Plan (Pınarcıkoğlu, 1995)

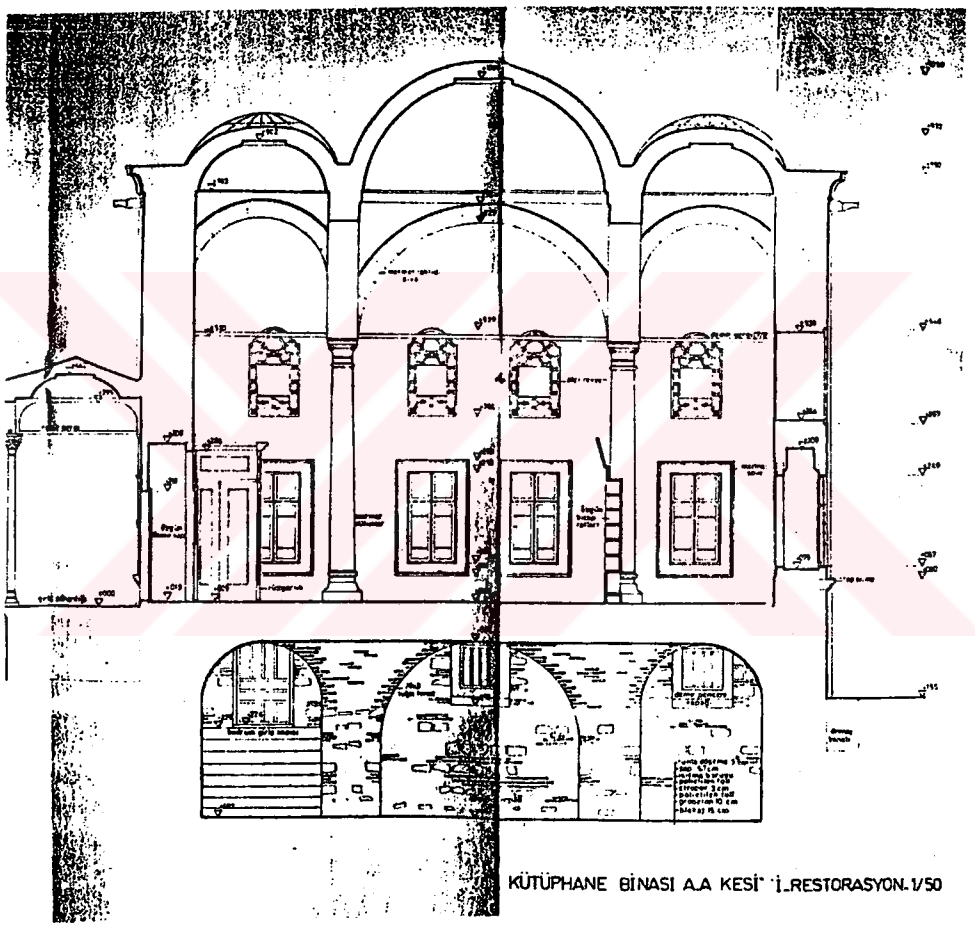

Çizim 2.79: Kesit (Pınarcıkoğlu, 1995)

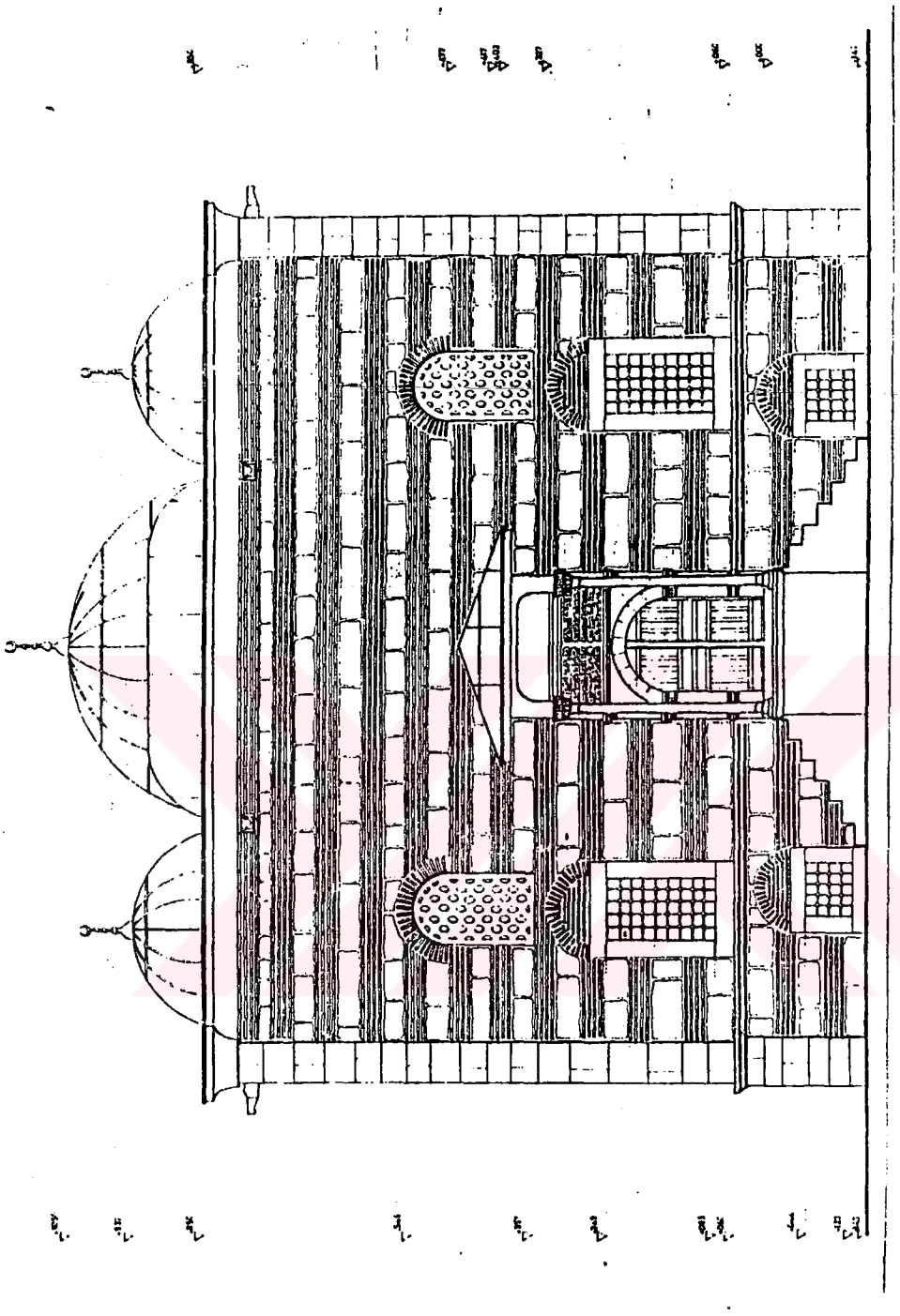

Çizim 2.80: Cephe (Pınarcıkoğlu, 1995)

KATALOG

ADI	Hamidiye Kütüphanesi
YERİ	Eminönü Bahçekapı
YAPIM YILI	1780
YAPTIRAN	I.Abdülhamit
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	I.Abdülhamit
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Dernek binası
TÜRÜ	Kalliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, kitap deposu, tuvalet

VAZİYET PLANI

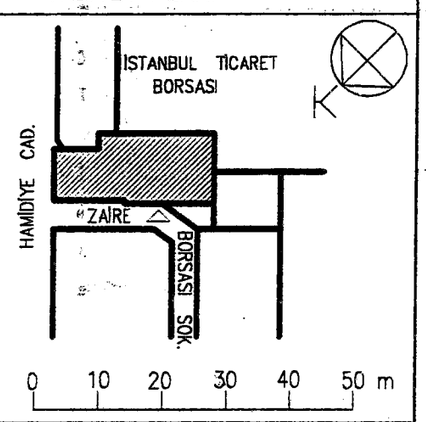

PLAN TİPİ

- Konumuna göre:

Kalliye içinde başka yapıya bitişik

1.Katta

- Okuma salonuna göre

Eksene bağlı - çokgen

PLAN KROKİSİ

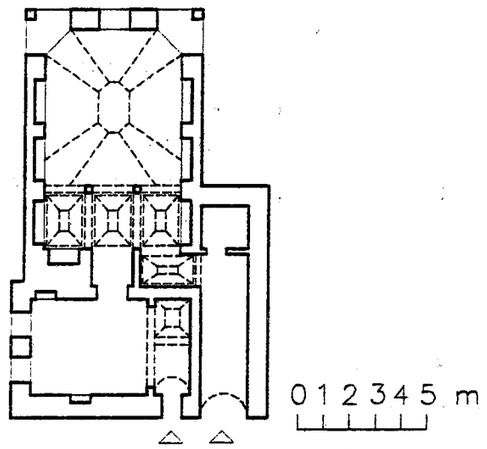

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

- Günümüzde özgün işlevini kaybetmiştir.
- Ticaret Borsası'nın toplantı salonu olarak hizmet vermektedir.
- Genel olarak iyi durumdadır.
- İki yan duvardaki üçer adet pencere kapatılmıştır.
- Bezemeleri korunmuştur.

OKUMA SALONU

KONUMU	Kitap deposuna bitişik	PENCERE	ADEDİ: 11	ALT SIRA: 11	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	8.54 / 5.31 = 43.15 m2	PENCERE	EN / BOY: 1 / 1.5 m	ALAN: 16.5 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.38
BİÇİMİ	Çokgen	PENCERE	KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	83 cm	PENCERE	PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla - taş	KAPI	EN /BOY	118 / 165 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz	KAPI	MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap	DOLAP / NİŞ	YERİ: DÜŞEYDE	Yerden 40 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği	DOLAP / NİŞ	YERİ: YATAYDA	Duvarda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok	DOLAP / NİŞ	ADEDİ	1	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi	DOLAP / NİŞ	BOYUTU	1 / 1.5 m	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok	DOLAP / NİŞ	ŞEKLİ	Dikdörtgen	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Kalem işi	DOLAP / NİŞ	KAPASİTESİ	112	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok	DOLAP / NİŞ	TOPL. AL.	1.5	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Köşelerde volüt	DOLAP / NİŞ	MALZEMESİ	Ahşap-taş	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
- Pencere yok	- 3 adet alt sıra pencere	- 4 adet alt sıra pencere (3 tanesi kapatılmış)	- 4 adet alt sıra pencere (3 tanesi kapatılmış)

KİTAP DEPOSU

KONUMU	Okuma salonuna bitişik	PENCERE	ADEDİ: 2	ALT SIRA: 2	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	6.2 x 3.76 = 23.3 m2	PENCERE	EN / BOY: 1 /1.5 m	ALAN: 3 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.13
BİÇİMİ	Dikdörtgen	PENCERE	KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	76 cm	PENCERE	PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla - taş	KAPI	EN /BOY	86 / 165 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı ve dairesel kemerli	KAPI	MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap	DOLAP / NİŞ	YERİ: DÜŞEYDE	85 cm yukarıda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği	DOLAP / NİŞ	YERİ: YATAYDA	Duvarda	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok	DOLAP / NİŞ	ADEDİ	2	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok	DOLAP / NİŞ	BOYUTU	97.85 /150 cm	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok	DOLAP / NİŞ	ŞEKLİ	Dikdörtgen	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok	DOLAP / NİŞ	KAPASİTESİ	225	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok	DOLAP / NİŞ	TOPL. AL.	2.73 m2	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok	DOLAP / NİŞ	MALZEMESİ	Ahşap - taş	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
- Pencere yok	- Pencere yok	- 3 adet alt sıra pencere	- Pencere yok

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN: YÜKSEKLİĞİ		
SÜTUN: BAŞLIK		
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KEMERDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU	Özgün değil
ADEDİ	1
ÖRTÜ ÖGESİ	Tonoz
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☒

2.2.22. HAMİDİYE KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

I.Abdülhamit tahta çıktıktan birkaç sene sonra, atalarının izinden giderek, bir külliye yaptırmayı istemiştir. Külliye yaptırmak için seçtiği bu bölgede, çok sayıda cami olması nedeniyle, camisiz bir külliye yaptırmaya karar vermiştir. Hamidiye Külliyesi medrese, mescit, kütüphane, türbe ve arasta yapılarından oluşur. Külliyenin imaret ve sıbyan mektebi yıktırılmıştır. Sebil ve çeşmesi ise nakledilmiştir.

1775 yılında külliye yapımına başlanmıştır. Kütüphane ve medrese, 1780 yılında tamamlanmıştır. Yapının işleyişi ve personeline dair kararlar, 1781 yılında hazırlanan vakfiye ile belirlenmiştir.

Mimarı Mehmet Tahir Ağa'dır.

Yakın Çevre Yapıları

Yeni Cami, 4.Vakıf Han (İmaret ve sıbyan mektebi, yıkılarak yerine bu yapı yaptırılmıştır.), Mısır Çarşısı ve külliyenin medrese, arasta ve türbesi yakın çevre yapılarını oluşturur.

Konumu Ve Yeri

Eminönü İlçesinde, Sultanhamam ile Sirkeci arasında Bahçekapı denilen yerde, 4.Vakıf Han'ın güneyindeki, yapı adasının köşesindedir. I.Abdülhamit Külliyesi Cümle kapısından girilip, giriş avlusunun güney duvarında yer alan merdivenlerden çıkılarak, kütüphane bölümüne ulaşılır. (Resim 2.94) Kütüphane külliye içinde başka yapıya bitişik olarak, birinci katta konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Medrese ve kütüphanenin küfeki taşından, yarım yuvarlak kemerli, kitabeli cümle kapısından üç basamakla yapıya girilir. Medresenin yan duvarından başlayan merdivenler çıkılarak, kütüphanenin bulunduğu birinci kata ulaşılır.

Okuma salonu ve kitap deposu boyunca uzanan koridor, tuvalet ile sonlanır. Koridorun sonunda soldaki mermer söveli, kemerli kapıdan okuma salonuna girilir. İki sütuna oturan üç gözlü pabuçluktan bir basamakla, okuma salonu ayrılır. Üç gözlü dikdörtgen biçimindeki bu mekan, uzar ve bir sekizgen başı ile sonlanır. Bu şekil, iki köşe penceresinin birleştirilmesi ile oluşur. (Resim 2.95) Köşelerdeki ikişer adet pencerenin iç mekanda kırkbeş derece kırılıp, birleştirilmesi ile içte tek dışta ise iki adet görünmesi, ilginç bir çözümdür. Sağ ve sol duvarlarda ikişer adet pencere, yapılan onarımlarda örülerek kapatılmıştır. Bu pencereler, kapak takılarak dolap haline getirilmiştir. Bu değişiklik gravürlerden ve duvarlardaki pencere kemerlerinden anlaşılmaktadır. Gravürlerde görülmekte olan özgün dolaplar günümüzde mevcut değildir. (Resim 2.96)

Okuma salonuna göre eksene bağlı çokgen planlıdır.

Dikdörtgen biçimindeki kitap deposu mekanına okuma salonundan basamakla inilir. Özgün dolap yoktur. İki adet niş bulunmaktadır.

Cephe Özellikleri

Yapı klasik mimarinin cephe özelliklerini yansıtmaktadır.

Kuzey cephesi; zemin katın iki ayağa oturan dairesel kemeri üzerinde, yükselir. Zemin kattaki ayaklarla, buna oturan kemer arasında, profilli taş konsollar vardır. İki ayak arasındaki kemer, tuğla örgülü, demir gergilidir. Cephe dikdörtgen

açıklıklı, sivri boşaltma kemerli penceresi, kirpi saçağı ve tonoz örtüsü ile biçimlenir. (Resim 2.97) İki yan cephede, köşe pencereleri dışındaki üçer pencere kapatılmış ve örülmüştür. Kemer izleri ise belirgin biçimde görülmektedir.

Birinci kat döşemesi ve konsollar hizasında birer taş silme cepheyi çepeçevre dolaşır. Cephe duvar dokusu, tuğla-taş dizilerinden almaşık örgülüdür.

Strüktür

Koridordan okuma salonuna geçişi sağlayan ara mekan ve buradan sağa dönülerek geçilen üç gözlü bölüm, aynalı tonozlarla örtülmüştür. Koridor dairesel kemerli tonozla örtülüdür. Okuma salonunun yola bakan tarafta köşelerinin kırılmış olması, tonoz örtüye de aynı biçimde yansır. Kitap deposu mekanı ise, iki küçük bir büyük aynalı tonoz ile örtülmüştür.

Almaşık örgülü olan duvarların kalınlığı 80-90 cm dir.

Bezeme

Kitap deposu mekanı oldukça sadedir. Bezeme ögesi yoktur.

Okuma salonundaki pencerelerin sövelerinin etrafında, tonoz örtüde ve tonoz örtünün eteğinde, özgünlüğünü kaybetmiş olan kalem işi bitkisel motifler vardır. Mermer işçilikli pencere ve kapı sövesi profillidir. Bezemelerde barok üslubun "s ve c" kıvrımları, göze çarpar. (Resim 2.98, 2.99)

Aydınlatma

Okuma salonu yedi adet alt sıra pencere ile doğal biçimde aydınlatılmıştır. Sonradan yapılan onarımlarda pencerelerin kapatılması, aydınlatmayı yetersiz hale

getirmiştir. Özgün "yapay aydınlatmaya" dair bir ize rastlanmamaktadır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Yapı işlevini kaybetmiş, kitapları Süleymaniye Kitaplığına taşınmıştır. Günümüzde Ticaret Borsası'nın toplantı salonu olarak kullanılmaktadır. Özgün işlevine döndürülmesi gerekir.

Yapısal bir problemi yoktur. Genel olarak iyi durumdadır.

Resim 2.94: Cümle kapısı

Resim 2.95: Okuma salonu

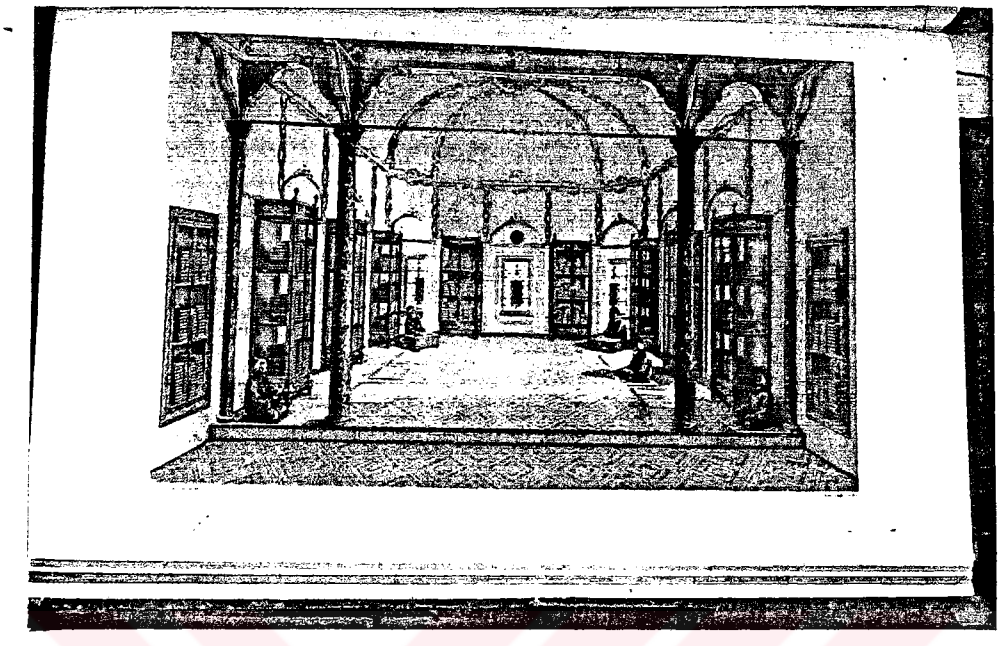

Resim 2.96: Okuma salonu (D'Ohsson)

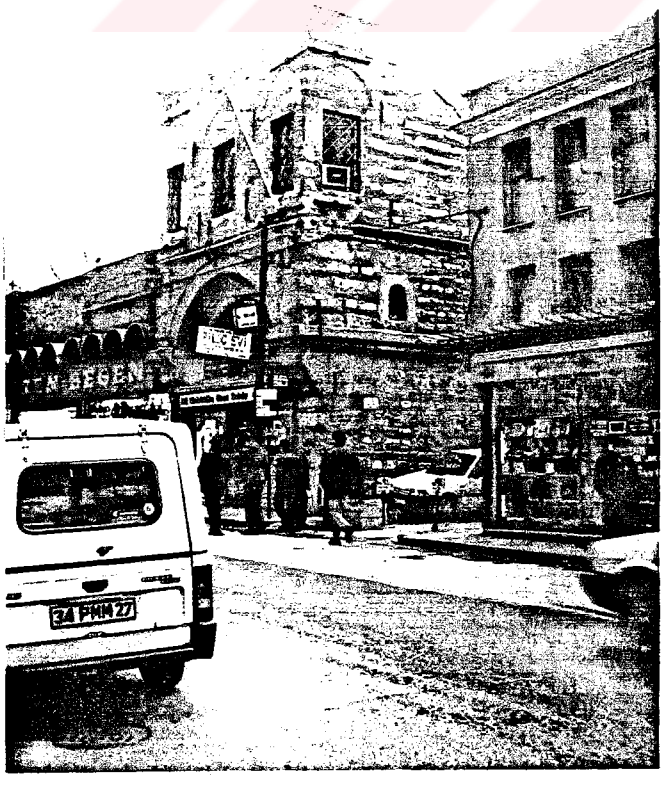

Resim 2.97: Yol cephesi

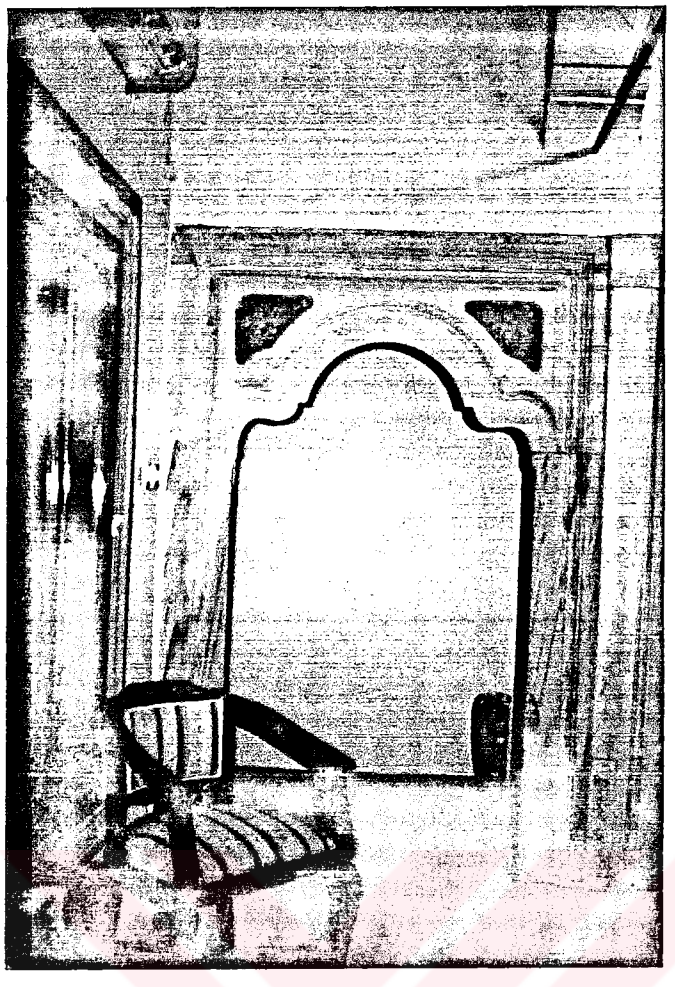

Resim 2.98:Kapı kemeri

Resim 2.99:Pencere sövesi etrafindaki kalem işi bezemeler

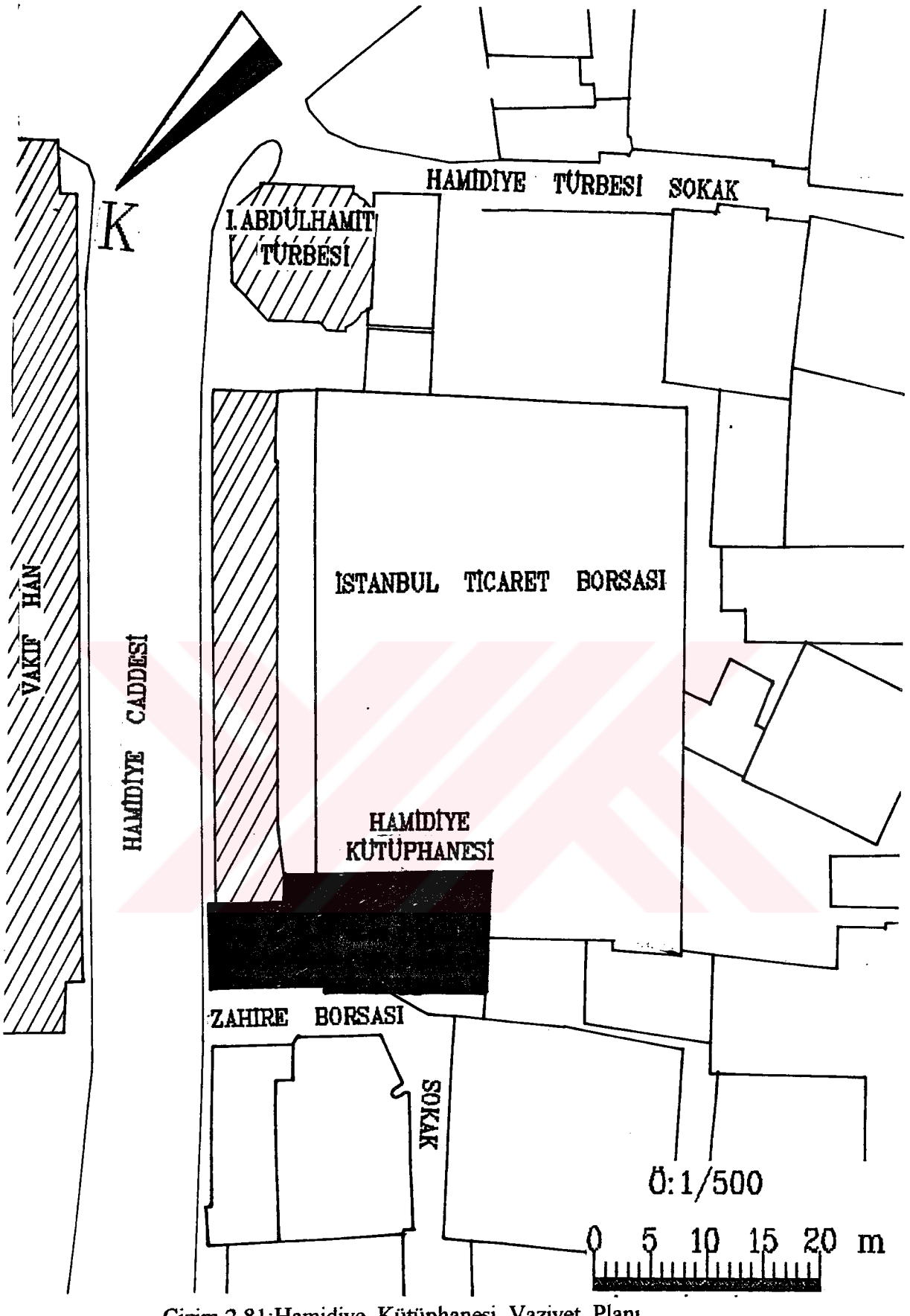

Çizim 2.81:Hamidiye Kütüphanesi Vaziyet Planı

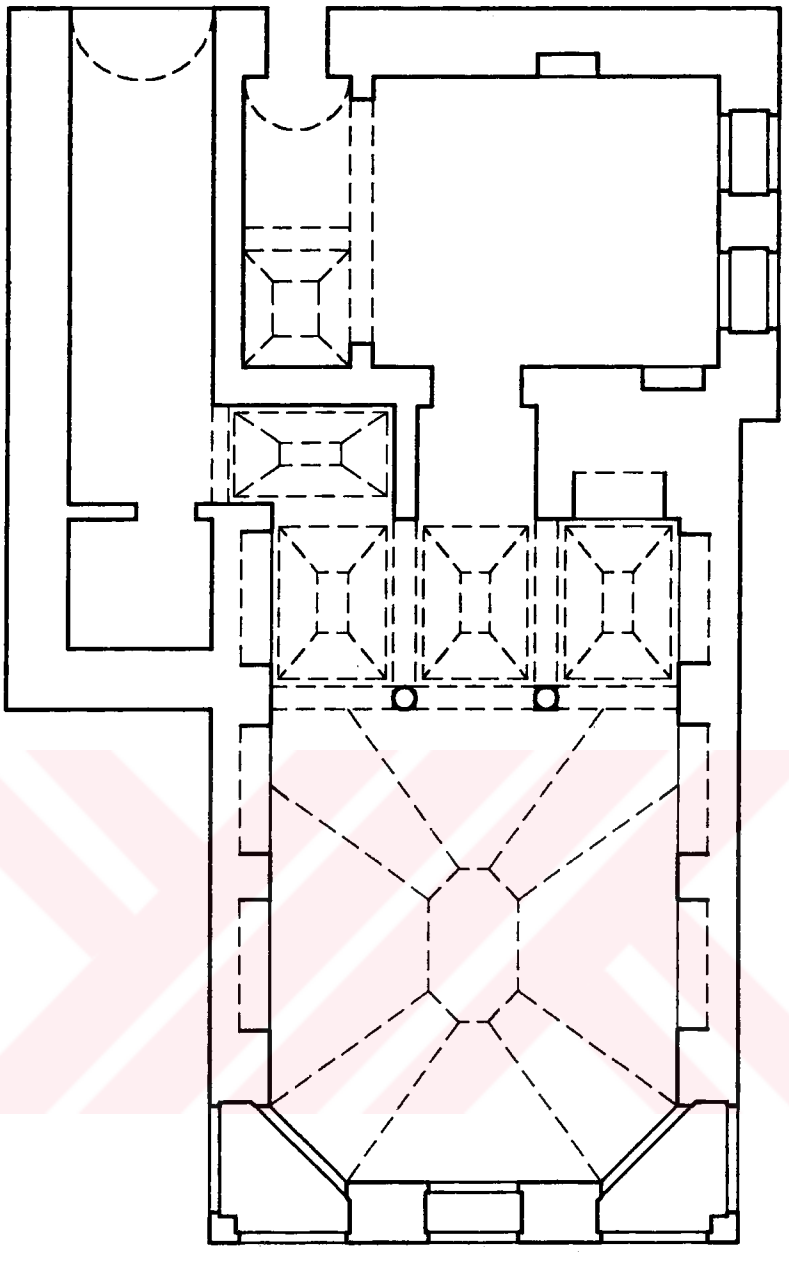

PLAN Ö:1/100

Çizim 2.82: Plan (A. Şahin)

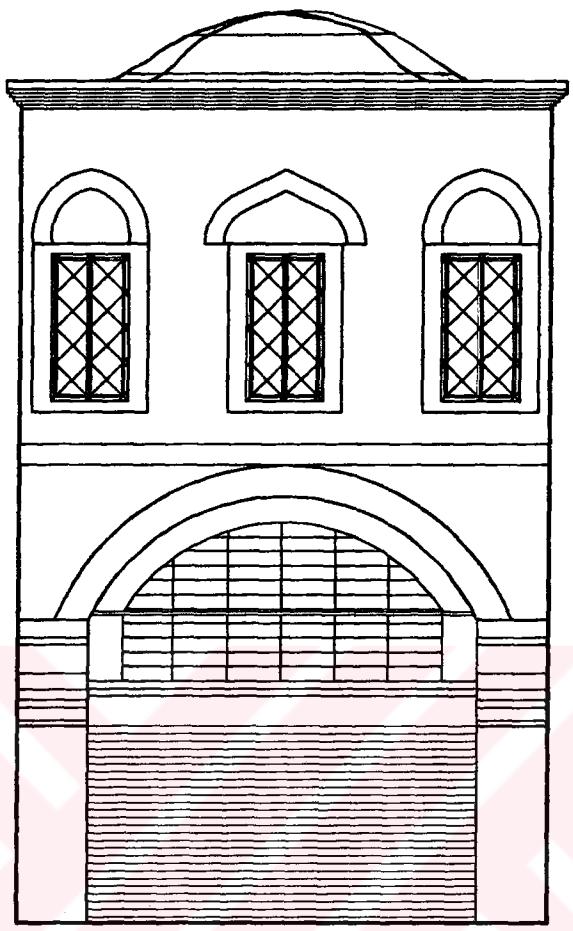

GÖRÜNÜŞ Ö:1/100

HAMİDİYE KÜTÜPHANESİ

Ö:1/100

Çizim 2.83:Cephe (A.Şahin)

KATALOG

ADI	Hacı Selim Ağa
YERİ	Üsküdar Selami Ali Efendi Caddesi
YAPIM YILI	1781 / 82
YAPTIRAN	Hacı Selim Ağa
MİMARI	Mehmet Tahir Ağa
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	I. Abdülhamit
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kütüphane
TÜRÜ	Külliye içi
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Revak, Kitap Deposu, Okuma Salonu

VAZİYET PLANI

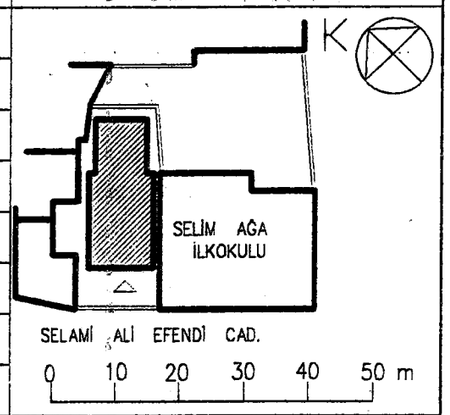

PLAN TİPİ

–Konumuna göre:

Külliye içinde, ayrık

Zeminden yükseltilmiş

–Okuma salonuna göre:

Merkezi, kare planlı

PLAN KROKİSİ

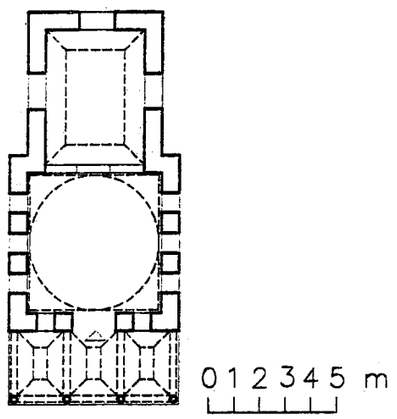

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Günümüzde de özgün istevini sürdürmektedir.

– Kitaplarının bir kısmı Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınmıştır.

– İç mekan genel olarak iyi durumdadır.

– Cephenin onarıma ihtiyacı vardır. Sıvalar dökülmüş, ahşap saçakta kırılma, kopma var.

– Mevcut kitap dolapları özgün değil.

OKUMA SALONU

KONUMU	Revak ve kitap deposu arasında	PENCERE	ADEDİ: 14	ALT SIRA: 8	ÜST SIRA: 6
BOYUT /ALAN	5.3 x 5.3 = 28.09 m2		EN / BOY: 82/160,190 cm	ALAN: 19.66 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.68
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	75 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Sıvalı	KAPI	EN /BOY	165 /235 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe		MALZEME	Dövme demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Altıgen tuğla		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Mermer işçiliği		YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
–2 adet alt sıra pencere	Pencere yok	–3 adet alt sıra pencere –3 adet tepe pencersi	–3 adet alt sıra pencere –3 adet tepe pencersi

KİTAP DEPOSU

KONUMU	Okuma salonuna bitişik	PENCERE	ADEDİ: 3	ALT SIRA: 3	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	4.94 x3.65 = 18.03 m2		EN / BOY: 138 / 270 cm	ALAN: 11.18 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.62
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	75 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Sıvalı	KAPI	EN /BOY	150 / 180 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Demir parmaklık	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Demir işçiliği		YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
Pencere yok	–1 adet alt sıra pencere	–1 adet alt sıra pencere	–1 adet alt sıra pencere

REVAK

KONUMU		Okuma salonuna bitişik
BOYUTU		6.85 x 2.71 m
KEMER BİÇİMİ		Yarım daire
KEMER MALZEMESİ		Sıvalı
GEÇİŞ ÖGESİ		Yok
ÖRTÜ BİÇİMİ		Aynalı tonoz
KAPLAMA MALZEMESİ		Kurşun
DÖŞEME KAPLAMASI		Mermer
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	Dairesel
SÜTUN	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	2.35m
SÜTUN	BAŞLIK	Mukarnas
SÜTUN	BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	KEMERDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	DUVARDA	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok
BEZEME TÜRÜ / YERİ	SÜTUNDA	Mukarnas

TUVALET

KONUMU	Yapının arkasında avluda
ADEDİ	1
ÖRTÜ ÖGESİ	Eğimli çatı
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☒

2.2.23. HACI SELİM AĞA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Sıbyan mektebi, kütüphane ve çeşmeden oluşan külliye, III.Selim'in hocası Tersane-i Amire Emini Hacı Selim Ağa tarafından 1781/82'de Mimar Mehmet Tahir Ağa'ya yaptırılmıştır.

Selim Ağa, Reisülküttap Tavukçu Mustafa Efendi tarafından, küçük bir köleyken alınmış, eğitilip yetiştirilmiş ve devlet adamı olması sağlanmıştır.

Yakın Çevre Yapıları

Günümüzde yerine Hacı Selim Ağa İlkokulu yapılmış olan Sıbyan Mektebi, çeşme ve aile mezarlığı yakın çevresini oluşturur. (Resim 2.100, 2.101)

Konumu Ve Yeri

Üsküdar İlçesi, Selami Ali Efendi Caddesi üzerindedir. İşlevinden kaynaklanan sessizlik gereğinin sağlanması amacıyla, yoldan soyutlanıp, avlu içinde yerleştirilen kütüphane, avlu kapısının giriş aksı üzerindedir.

Külliye içinde, ayrık biçimde, zeminden yükseltilerek konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Kütüphaneye, zeminden yükseltilmiş revaktan girilir. (Resim 2.102) Üç gözlü revaktan okuma salonuna geçişi sağlayan giriş kapısı üzerinde kitabe vardır. Okuma salonuna göre merkezi, kare planlıdır. Okuma salonunda özgün dolap veya niş yoktur. Döşeme kaplaması özgün değildir.

Kitap deposu mekanı, havalandırma sağlanması için iki basamak yükseltilmiş ve döşeme ahşapla kaplanmıştır. Kitap deposu ve okuma salonu, 1m kalınlıkta basık bir kemer ve süslemeli demir parmaklıklarla ayrılmıştır. Ancak görsel bir bütünlük vardır. Özgün parmaklıklar, süslemeli demir bir kapı ile geçişe izin verir. (Resim 2.103) Kitap deposu mekanı dikdörtgen planlıdır. Özgün kitap dolabı veya niş yoktur. Yenilenmiş demir kitap dolabı vardır. Yangın tehlikesine karşı pencerelerde demir kapaklar bulunur.

Cephe Özellikleri

Giriş cephesi revaklı, iki yan cephe ise birbirinin aynıdır. Üç gözlü revakın kenarları, mermer pano korkuluklarla çevirilidir. Kapı, pencere ve revak kemerleri yarım yuvarlaktır.

Okuma salonu toplam 14 adet pencere ile dışa açılır. Giriş cephesi kapının iki yanında birer adet dikdörtgen alt sıra pencere, sağ ve sol yan cepheler ise üçer adet alt sıra, üçer adet tepe penceresi ile dışa açılır.

Kitap deposu mekanı ise iki yanındaki ve girişin karşısındaki duvarlarda bulunan birer adet dikdörtgen alt sıra pencere ile dışa açılır. Pencere parmaklıkları lokmalı demirdir. Tepe pencereleri filgözü alçı revzenlidir.

Cephe sıvanmış olduğu için duvar dokusu görünmemektedir.

"Geniş saçağı, revzen ve lokma parmaklıklı pencere biçimleriyle gelenekçi, başlıkları
köşe yapraklı sütun ve yarım yuvarlak kemer ve dikdörtgen kesimli bölme parmaklığı ile de yenilikçi bir mimarisi vardır" (Ünsal,1984:101).

Strüktür

Kare planlı okuma salonu, kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanır. Kitap deposu ve revak üstü aynalı tonoz örtülüdür. Revak örtüsü, 4 adet sütun ve yuvarlak kemerler yardımı ile taşınır. Duvar kalınlığı 0.75 m' dir. Duvarlar dışta ve içte üzeri sıvalı olduğu için malzemesi anlaşılamamaktadır.

Bezeme

Yapı iç mekanda oldukça sadedir. Mermer ve demir işçiliği görülmektedir. Kitap deposunu okuma salonundan ayıran süslemeli demir parmaklık özgündür. Tepe penceresi alçı revzenlidir. Revak sütun başlığı, mermerden, köşelerinde yaprak olan mukarnas bezemelidir. Avlu kapısı ahşap kündekari, kütüphane kapısı ise dövme demirdir.

Aydınlatma

Okuma salonu toplam 14 adet pencere ile iyi bir doğal aydınlatmaya sahiptir. Özgün "yapay aydınlatma" biçimi ile ilgili herhangi bir ize rastlanmamaktadır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Özgün işlevini sürdürmekte olan yapı, 1933 yılında tekrar açılana kadar bir süre kapalı kalmıştır.

Önemli strüktürel bir problem taşımıyor. Ancak cephenin onarıma ihtiyacı var. Sıva dökülmeleri, saçaktaki ahşap kırık ve kopuklar onarılmalıdır.

Resim2 100: Şimdi yerinde ilkokul bulunan Hacı Selim Ağa Mektebi (Bayraktar, 1982)

Resim 2.101:Kütüphane ve mektep arka görünüş (Bayraktar, 1982)

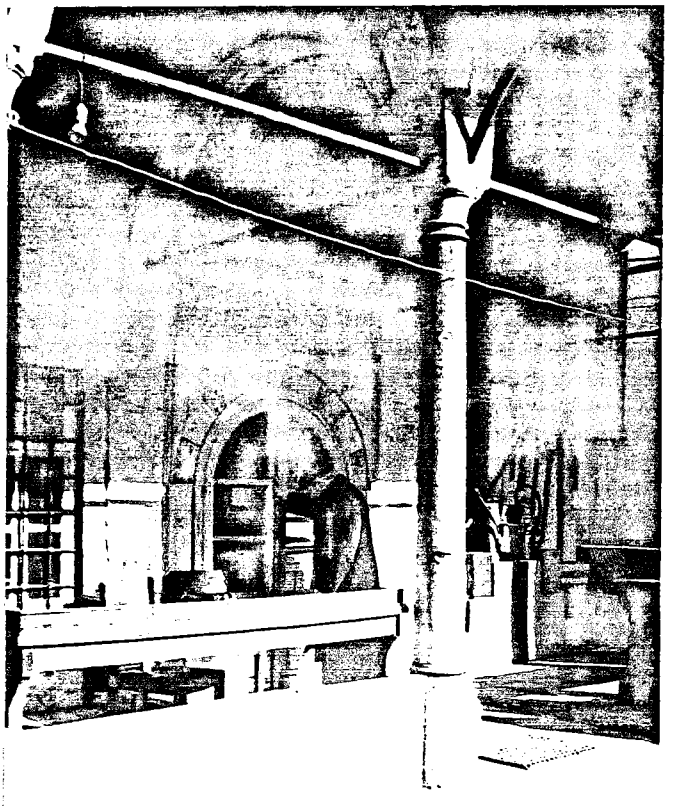

Resim 2.102:Giriş kapısı

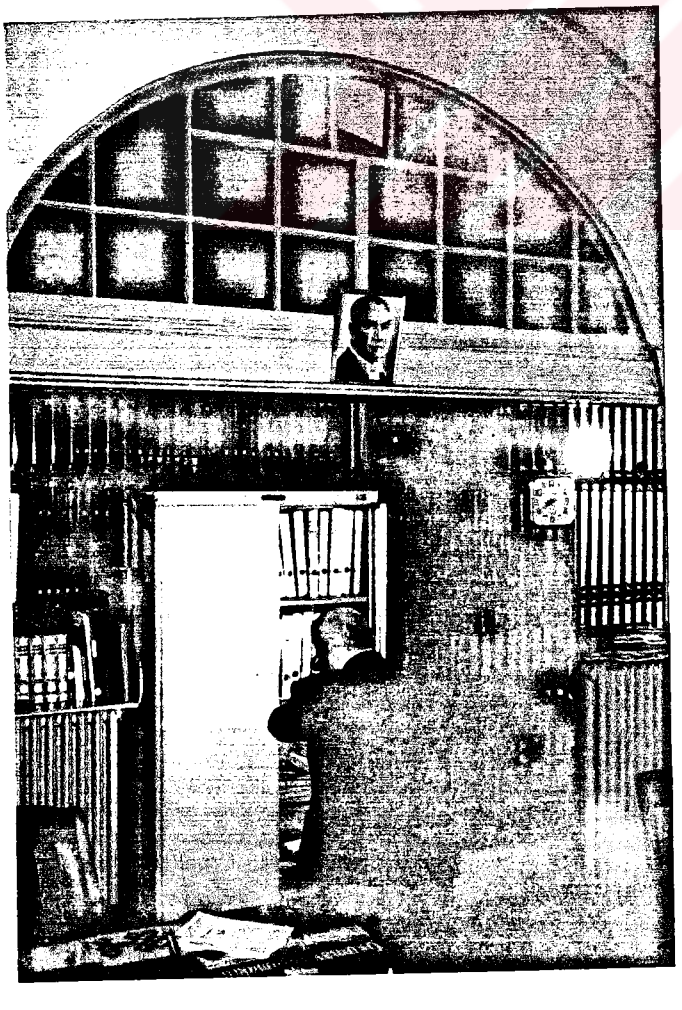

Resim 2.103:Kitap deposunu ayıran parmaklıklar.

Resim 2.104:Ahşap saçaklar ve demir destekleri

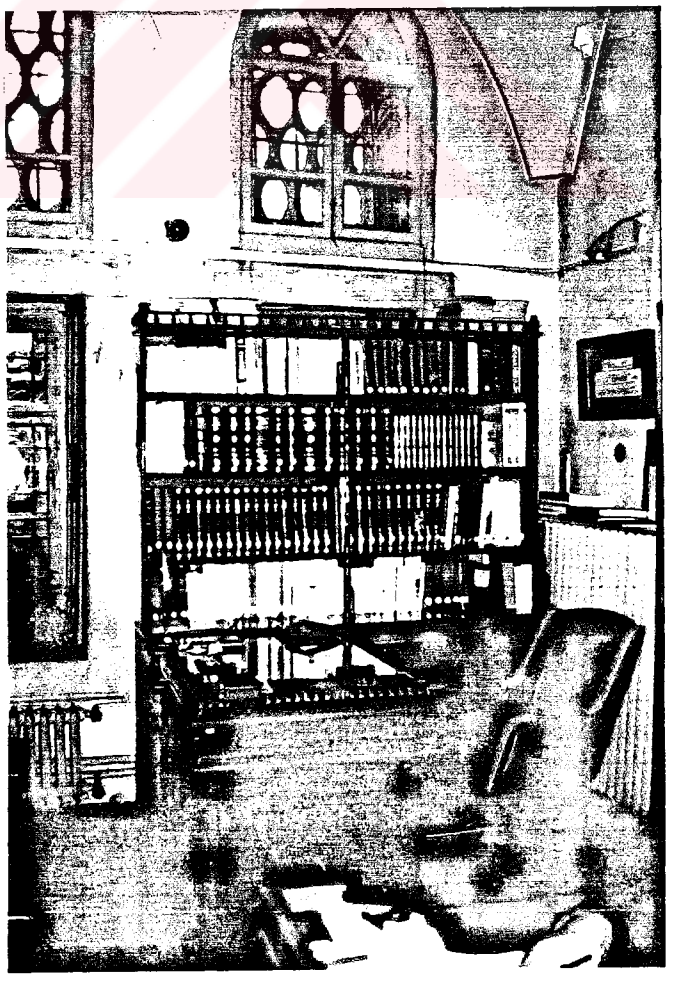

Resim 2.105:Okuma salnu

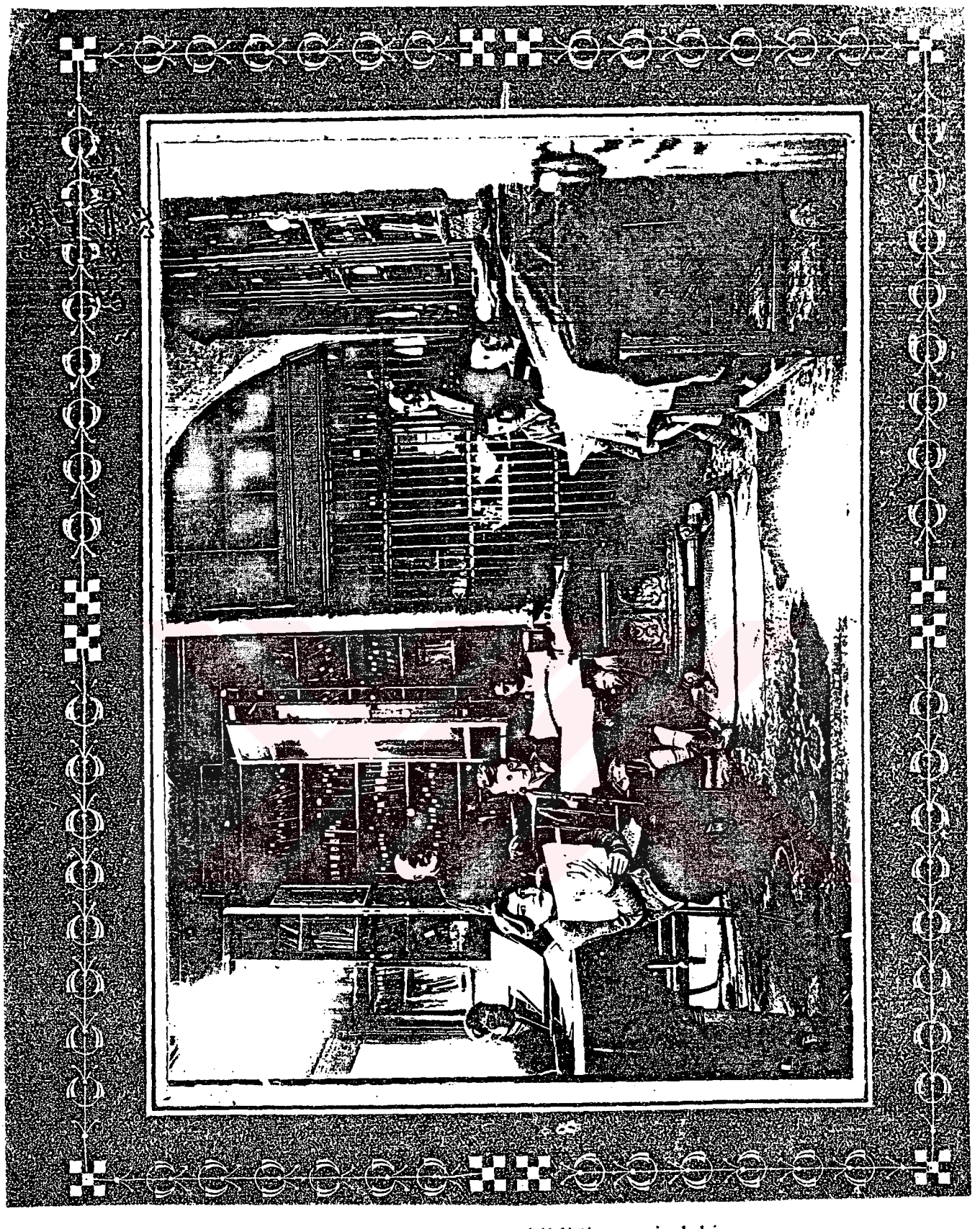

Resim 2.106: Bu yüzyılın başlarında çekildiği üzerindeki arapça mühürden anlaşılan fotoğraf

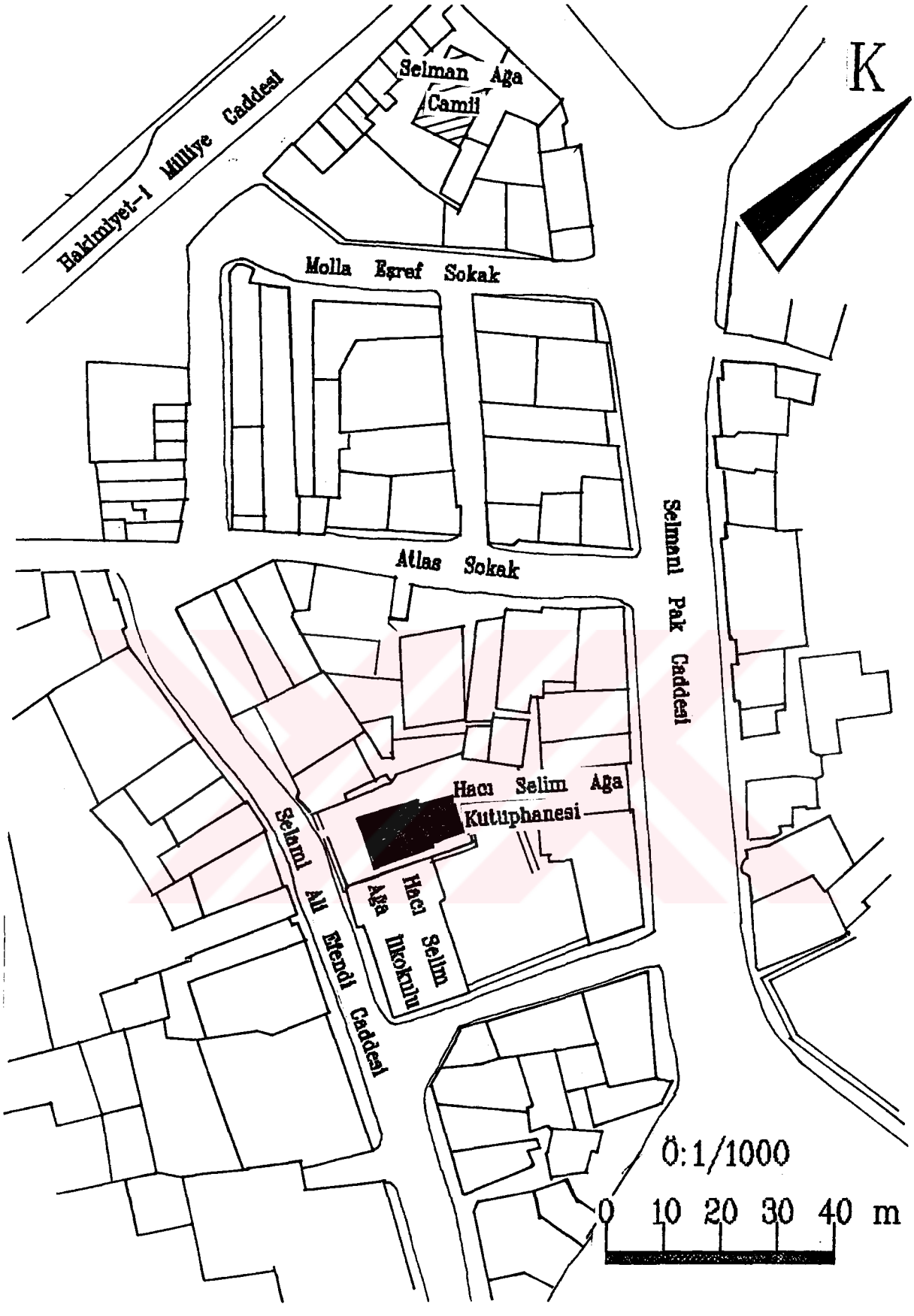

Çizim 2.84: Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Vaziyet Planı

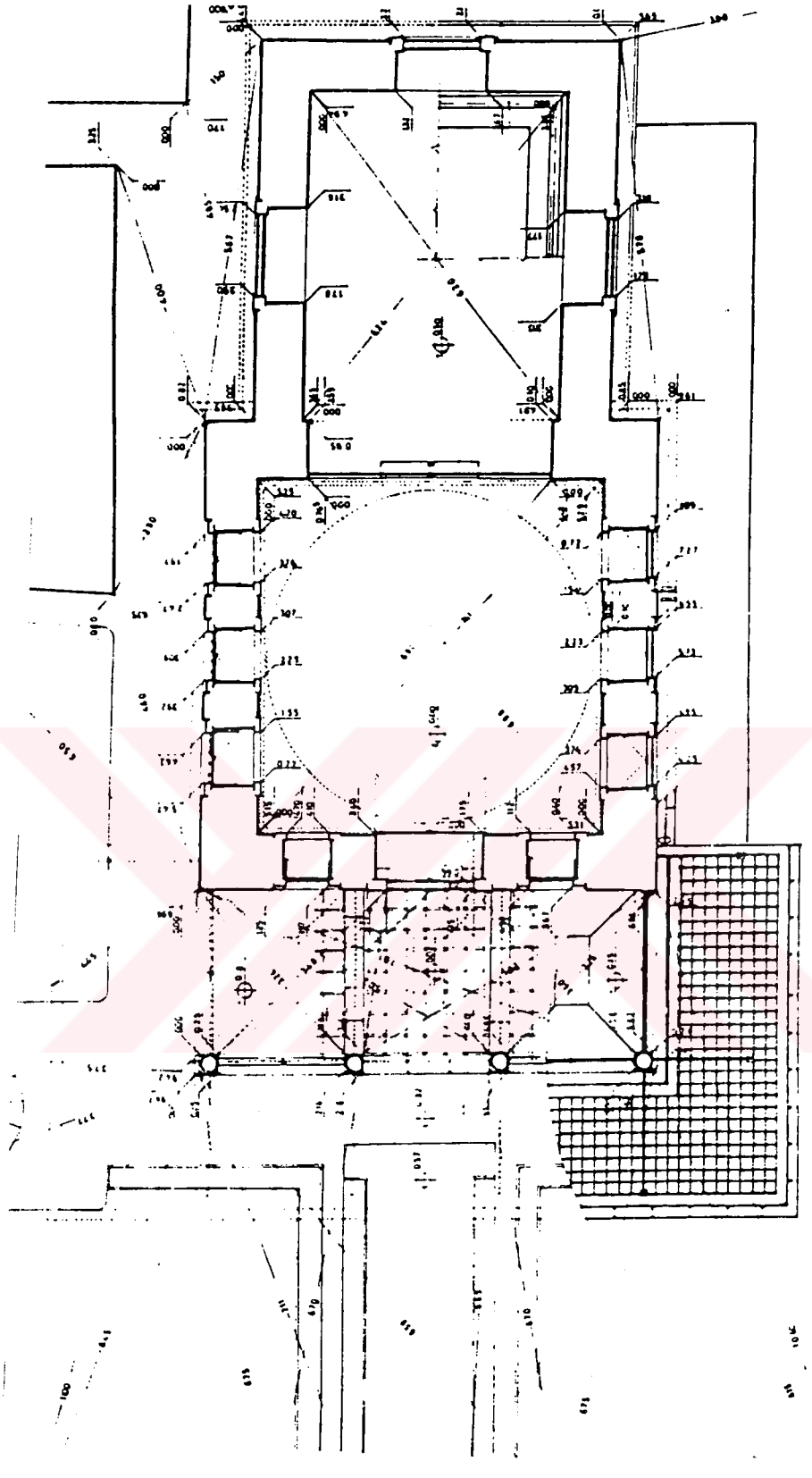

Çizim 2.85: Plan (Y.T.Ü. Arşivi N. Altuntaş)

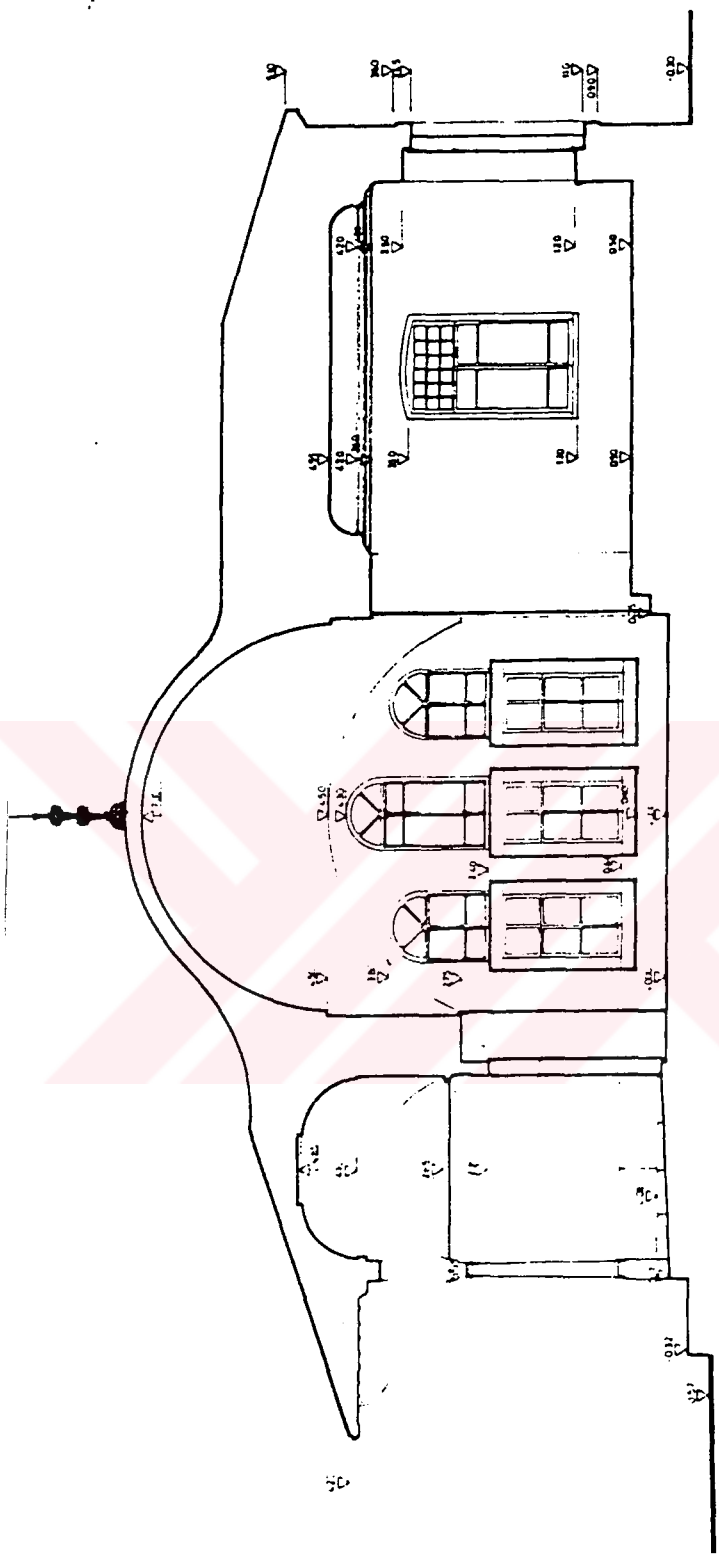

Çizim 2.86: Kesit (Y.T.Ü. Arşivi)

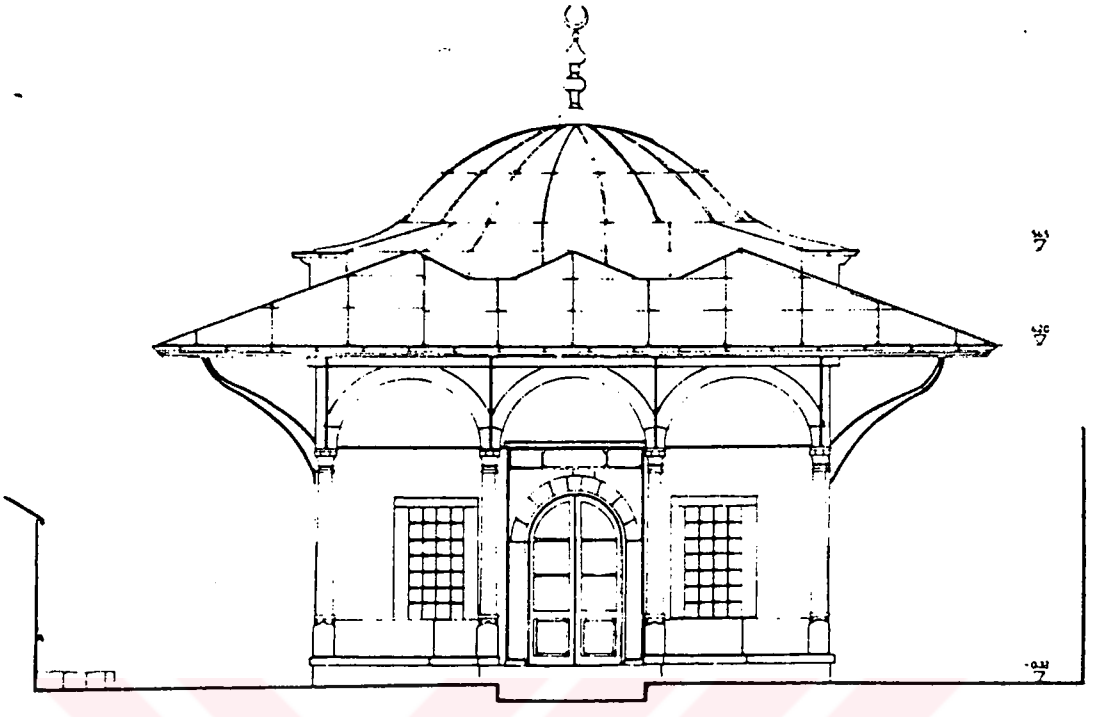

Çizim 2.87:Görünüş (Y.T.Ü. Arşivi N. Altuntaş)

KATALOG

ADI	Halet Efendi Kütüp.
YERİ	Beyoğlu Şahkulu Mah.
YAPIM YILI	1818
YAPTIRAN	Halet Efendi
MİMARİ	
MİMARİ ÜSLUBU	Ampir
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	II.Mahmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kütüphane
TÜRÜ	Kalliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, kitap deposu, revak

VAZİYET PLANI

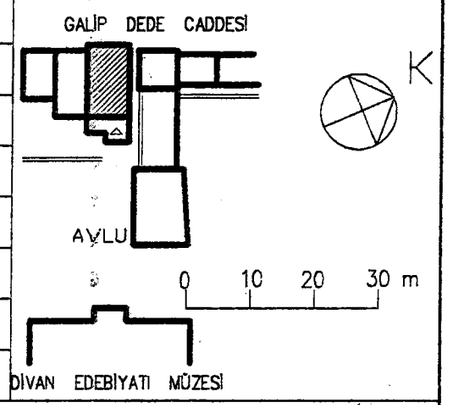

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:

Kalliye içinde başka yapıya bitişik

1.Katta

– Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı dikdörtgen

PLAN KROKİSİ

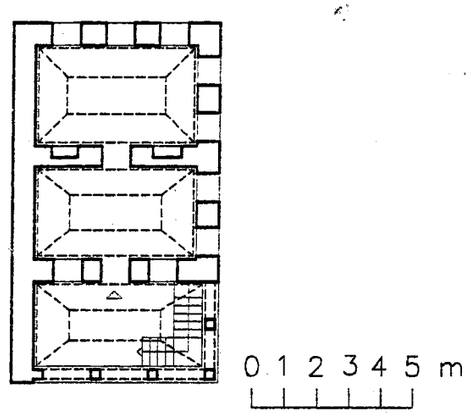

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Günümüzde Divan Edebiyatı Müzesi'ne bağlı olarak özgün işlevini sürdürüyor.

Sürekli olarak açık değil. İzin alarak çalışmak mümkün.

Cumhuriyet döneminde bir süre karakol olarak da hizmet vermiştir.

– Genel olarak iyi durumdadır. Yapısal bir problem yok.

OKUMA SALONU

KONUMU	Revakla kitap deposu arasında	PENCERE	ADEDİ: 4	ALT SIRA: 4	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	2.9 x 5.1 =14.79 m2		EN / BOY: 0.9 / 2.3 m	ALAN: 8.28 m	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.56
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	60 cm		PARMAKLIK	Yok	
DUVAR MALZEMESİ	Kesme taş	KAPI	EN /BOY	90 / 280 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra pencere	– Pencere yok	– 2 adet alt sıra pencere	– Pencere yok

KİTAP DEPOSU

KONUMU	Okuma salonuna bitişik	PENCERE	ADEDİ: 5	ALT SIRA: 5	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	3.15 x 5.1 =16.07 m2		EN / BOY: 0.9 /2.3 m	ALAN: 10.35 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.64
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Demir	
DUVAR KALINLIĞI	60 cm		PARMAKLIK	Yok	
DUVAR MALZEMESİ	Kesme taş	KAPI	EN /BOY	90 / 280 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Alçı bezeme		BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– 3 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere	– Pencere yok

REVAK

KONUMU	Okuma salonuna bitişik		
BOYUTU	2.09 x 5.1 m		
KEMER BİÇİMİ	Sepet kulpu		
KEMER MALZEMESİ	Mermer		
GEÇİŞ ÖGESİ	Yok		
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun		
DÖŞEME KAPLAMASI	Mermer		
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	Kare	
	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	3.75 m	
	BAŞLIK	Kompozit	
	BAŞLIK MALZEMESİ	Mermer	
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok	
	KEMERDE	Yok	
	DUVARDA	Yok	
	GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok	
	SÜTUNDA	Kompozit	

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.24. HALET EFENDİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Galata Mevlevihanesi içindeki sebil, çeşme ve muvakkithaneden oluşan sebilküttap, II.Mahmut'un siyasetini 15 yıl boyunca etkilemiş olan devlet adamı, danışman ve diplomat olan Halet Efendi tarafından 1818 yılında yaptırılmıştır. Halet Efendi giriştiği entrikalar sonunda başı kesilerek öldürülmüştür.

Yakın Çevre Yapıları

Galata Mevlevihanesi içindeki yapılar, kütüphanenin, yakın çevresini oluşturur. Bu yapılar Halet Efendi Sebilküttabı, Kudretullah Efendi Türbesi, Galip Dede Efendi Türbesi, çilehane, hazire, Hasan Ağa Çeşmesi, sarnıç, şadırvan, matbah -ı şerif, çamaşırhane, harem dairesi, ana bina ve dükkanlardır.

Konumu Ve Yeri

Beyoğlu İlçesi, Şahkulu Mahallesin'de, Galip Dede Caddesi'ndedir. Galata Mevlevihanesi Cümle Kapısı'ndan girişte sağdadır.

Külliye içinde, başka yapıya bitişik olarak, birinci katta konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Zemin katı sebil - çeşme ve muvakkithane, üst katı ise kütüphanedir. Osmanlı mimarisinde bu tip yapılara, sebilküttap denmektedir ve Halet Efendi Sebilküttabı türünün en son örneğidir.

Merdivenlerle çıkılan revak -hayat mekanı Mevlevihane'nin avlusuna açılmaktadır.

(Resim 2.107) Üzerinde kitabesi bulunan giriş kapısından kütüphaneye girilir.

Okuma salonuna göre eksene bağlı, dikdörtgen planlıdır. Okuma salonundan orta akstaki kapı ile kitap deposu mekanına geçilir. Kitap deposu mekanı dikdörtgen planlıdır. Bu mekanda özgün dolap ve niş yoktur.

Cephe Özellikleri

Cephe, ampir üslubunun özelliklerini yansıtır.

Giriş cephesi, boydan boya bir revaktır. Revak kemerleri kare kesitlidir. Üç adet sepet kulpu şeklinde kemer, dört adet sütuna oturur. Sütun başlıkları mermerden korent bezemelidir. Sütunlar arası gergiler ahşap ve profillidir. (Resim 2.109)

Girişin sağındaki cephede, dört adet alt sıra pencere vardır. Pencereler dikdörtgen açıklıklıdır. Pencere araları plastırlarla bezelidir. Cephe mermer kaplıdır. Yol cephesi cümle kapısına bitişiktir. Zemin katta muvakkithanenin üç adet penceresi ve birinci katta ise aynı hizada, kitap deposu mekanının üç adet penceresi ile şekillenir.

Strüktür

Revak, okuma salonu ve kitap deposu mekanları içten ayrı ayrı birer aynalı tonoz ile örtülüdür. Dışta ise bu üç adet aynalı tonoz tek bir aynalı tonoz gibi görünmektedir.

Revak kolonları kare kesitlidir ve kemerleri ahşap gergilidir.

Duvar kalınlıkları 60 cm dir. Üzeri mermerle kaplanmıştır.

Bezeme

Kütüphane, ampir üslubunun Osmanlı Devri için en erken örneğidir.

Cephede genel olarak, mermer işçiliği görülür. Revak kemerleri sepet kulpu şeklindedir. Revak sütunları kare kesitli, sütun başlıkları korenttir. Pencereler arasında sütun görünümünde plastırlar uzanır.

İç mekan ise oldukça sadedir.

Aydınlatma

Kitap deposu mekanı beş adet pencere ile iyi bir doğal aydınlatmaya sahiptir. Okuma salonu ise iki adet pencere ile yetersiz olarak aydınlatılmıştır. Doğal aydınlatma bu şekilde sağlanırken, özgün "yapay aydınlatmaya" dair herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Günümüzde Divan Edebiyatı Müzesine bağlıdır. Sürekli açık değildir. Okuyucular izin alarak bu kütüphaneden faydalanabilirler.

Yapı oldukça iyi durumdadır. Yapısal bir problem taşımaz.

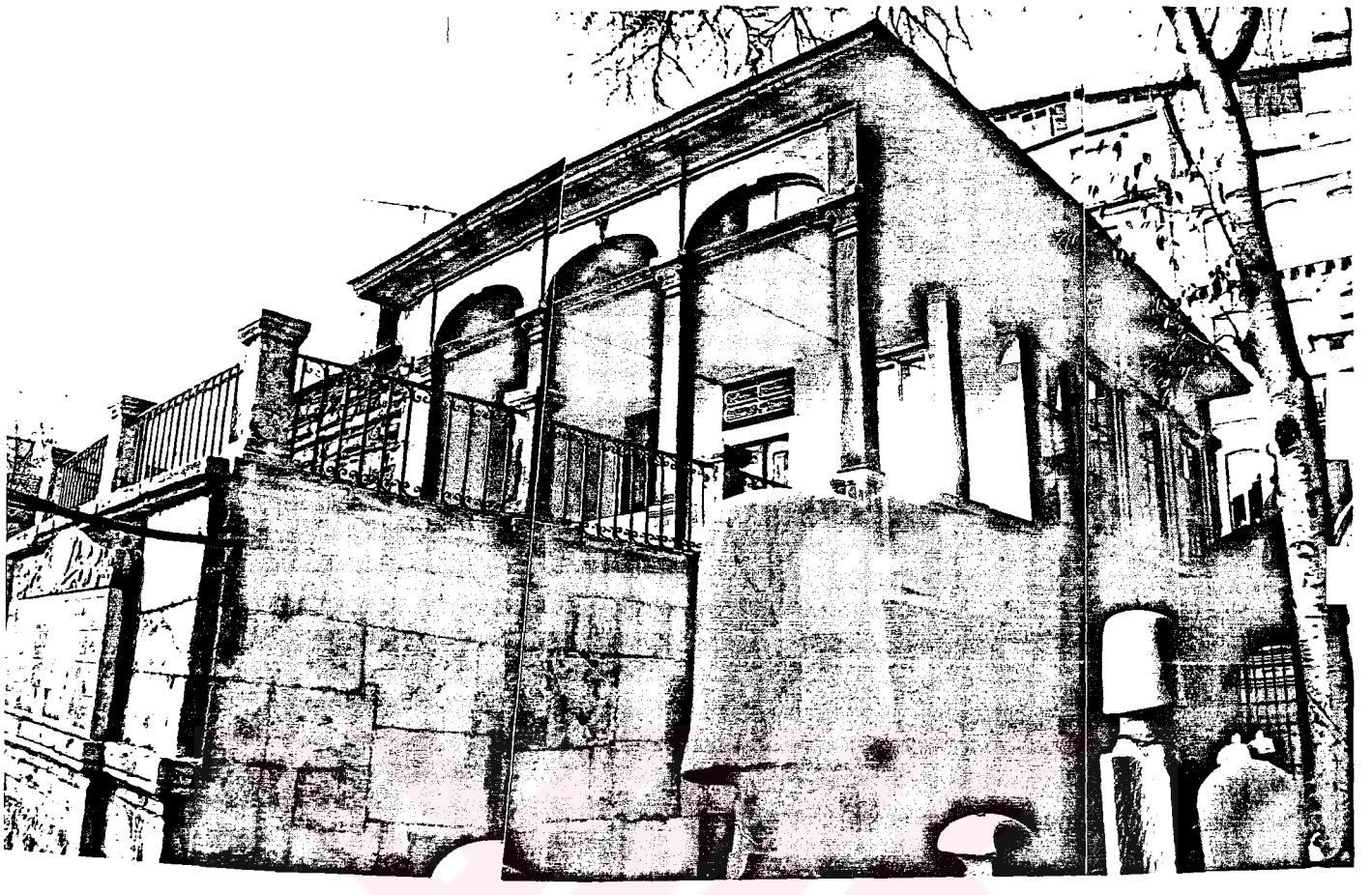

Resim 2.107:Avluya bakan giriş cephesi

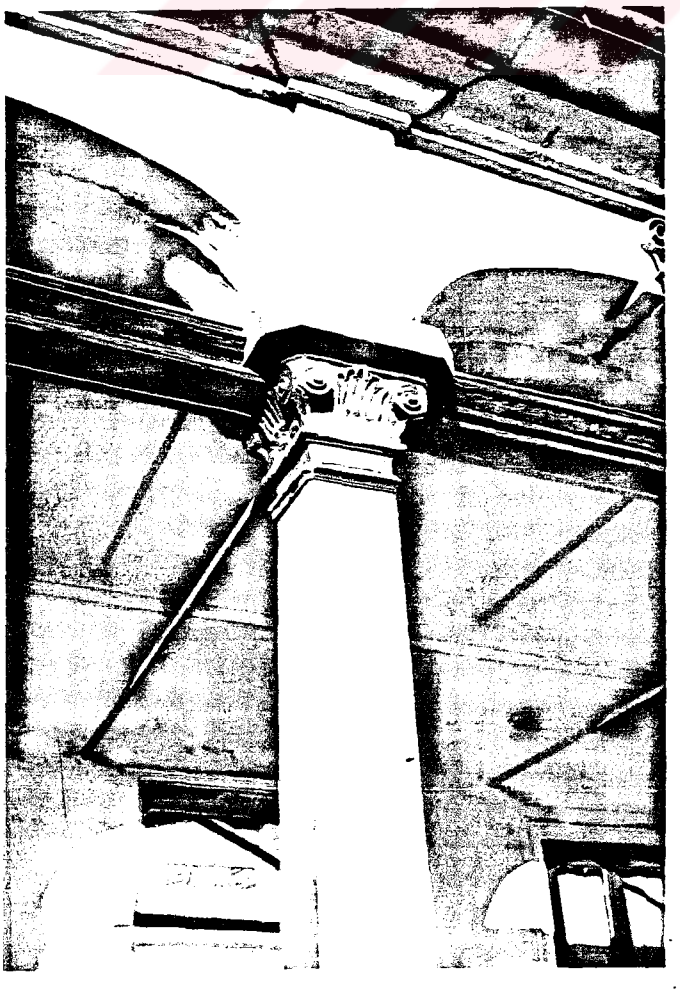

Resim 2.108:Sütun başlığı

Resim2.109:Kitap deposu

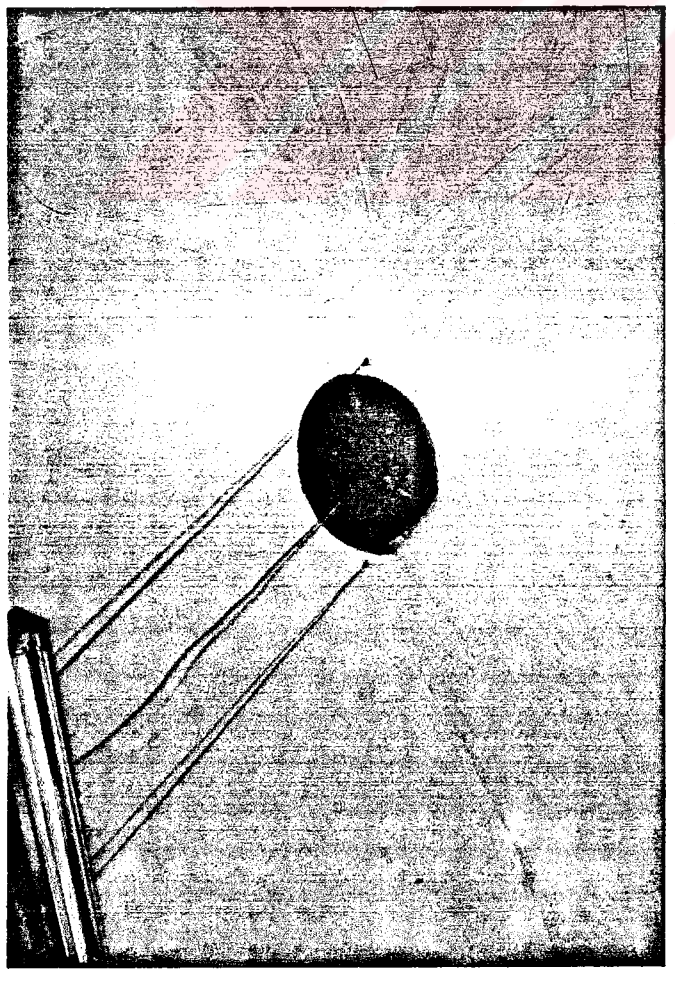

Resim 2.110:Kitap deposu tavanı alçı bezemes

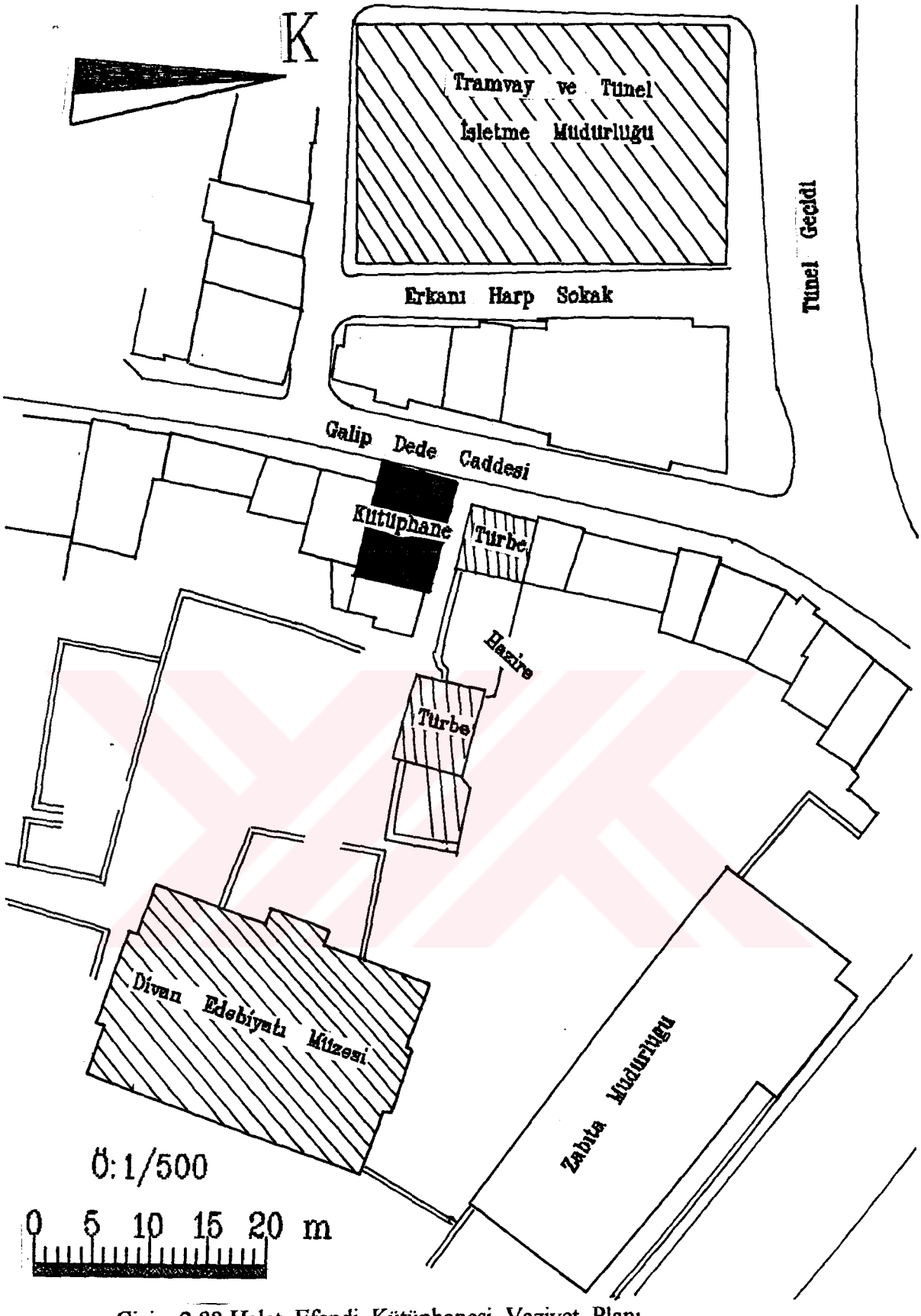

Çizim 2.88:Halet Efendi Kütüphanesi Vaziyet Planı

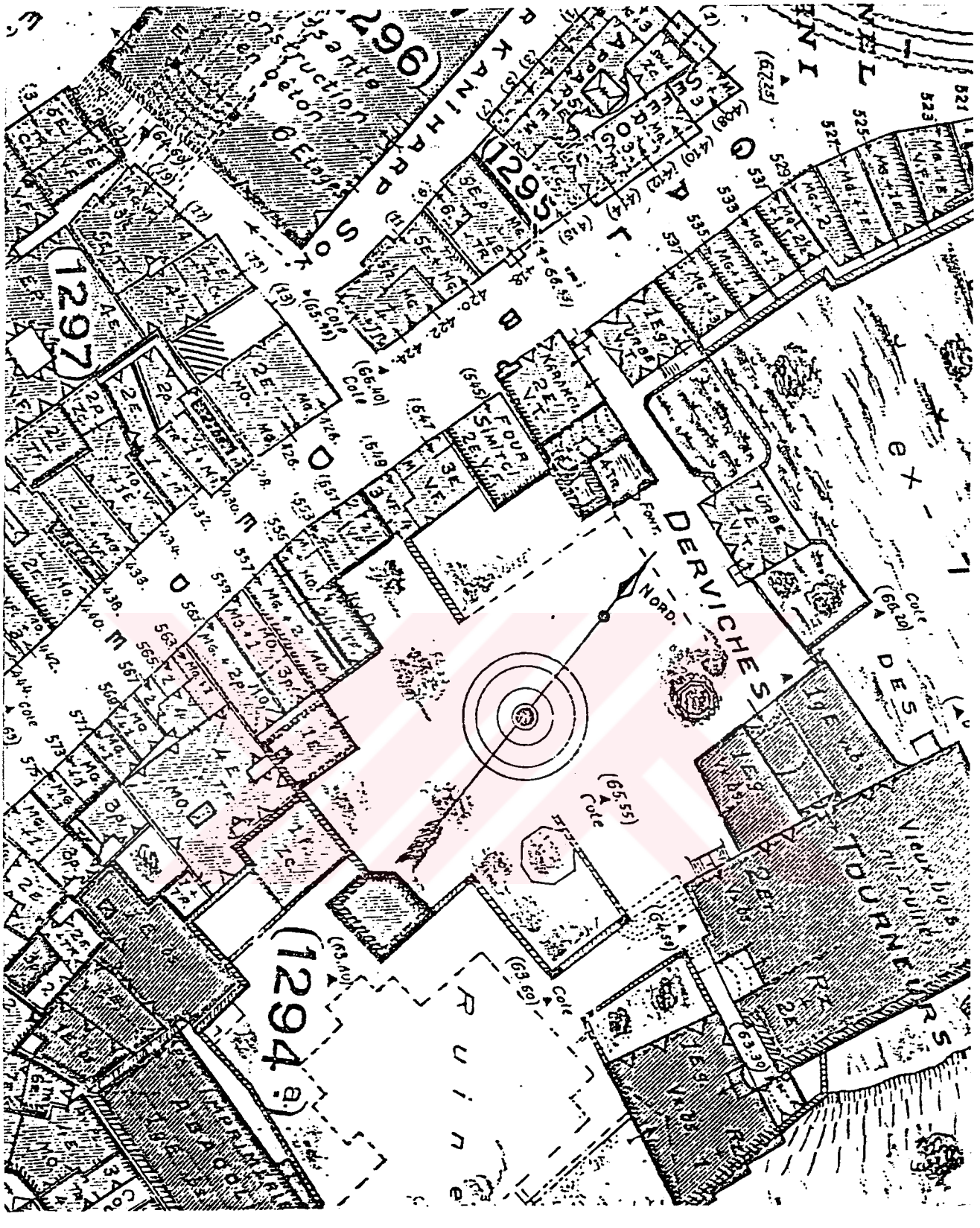

Harita 2.14: Pervititich

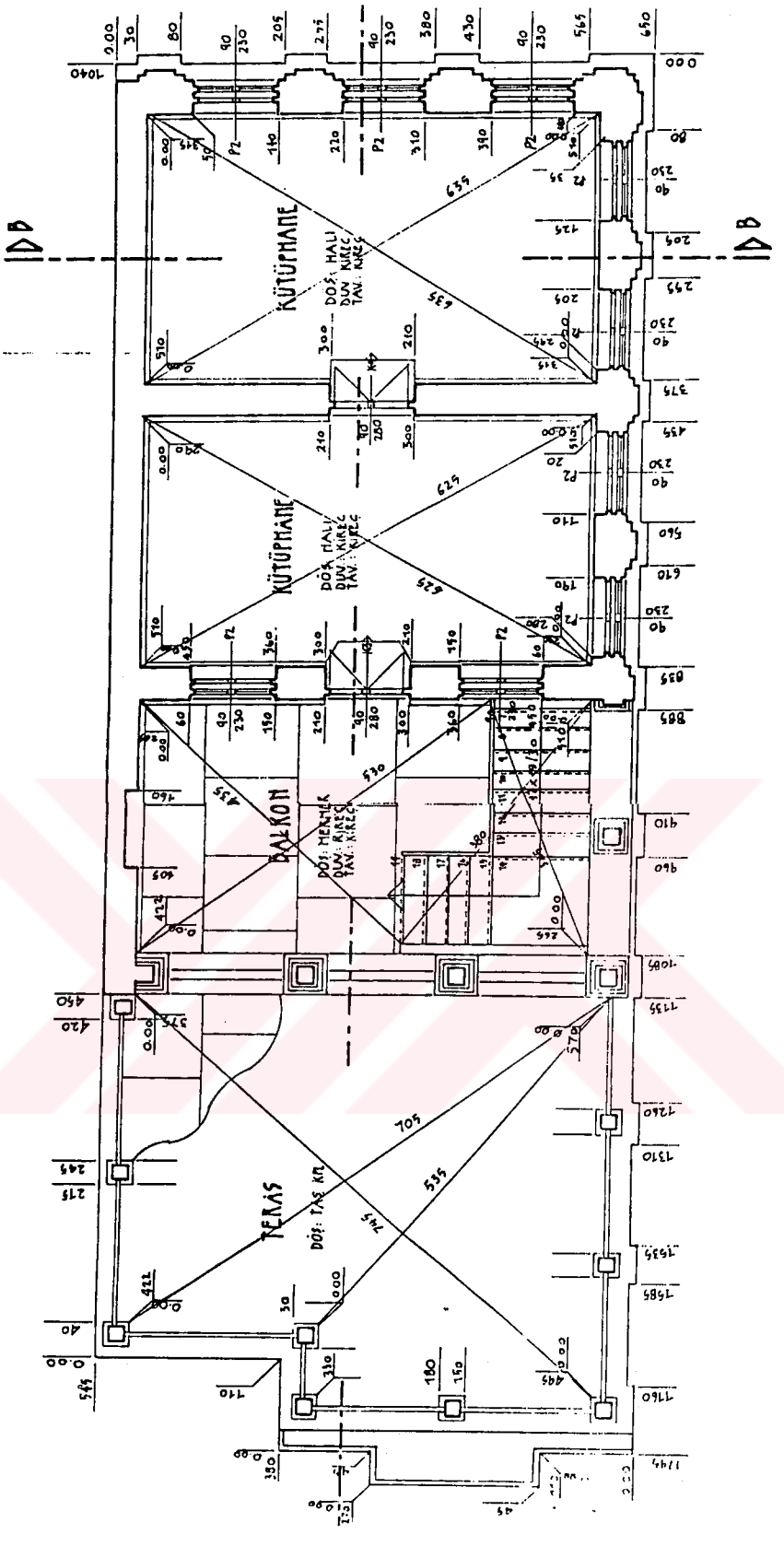

Çizim 2.89: Plan (Y.T.Ü. Arşivi A.G.Atay , C.Arıcıoğlu)

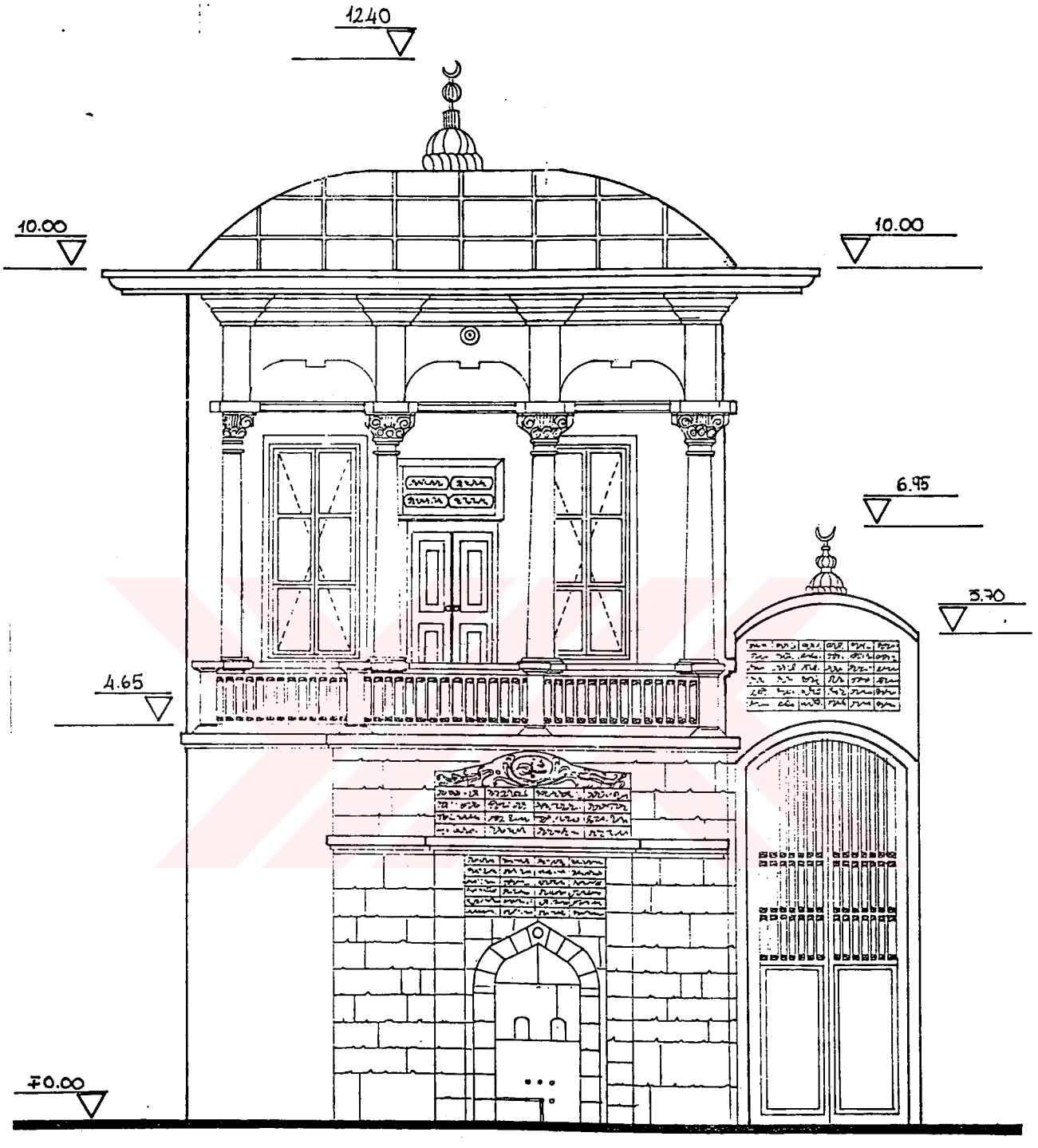

Çizim 2.90:Cephe (Y.T.Ü. Arşivi -A.G.Atay , C.Arıcıoğlu)

KATALOG

ADI	Küçük Efendi Kütüphanesi
YERİ	Koca Mustafa Paşa Hacı Hamza Mahallesi
YAPIM YILI	1825
YAPTIRAN	Şeyh Mehmet Efendi (Küçük Efendi)
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	II.Mahmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kur-an Kursu
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, ara mekan

VAZİYET PLANI

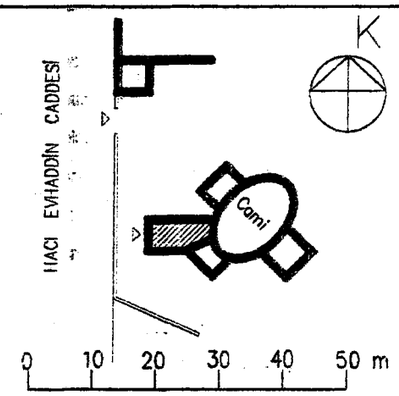

PLAN TİPİ

–Konumuna göre:
Külliye içinde,
Başka yapıya bitişik,
Zeminden yükseltilmiş.
– Okuma salonuna göre:
Eksene bağlı çokgen

PLAN KROKİSİ

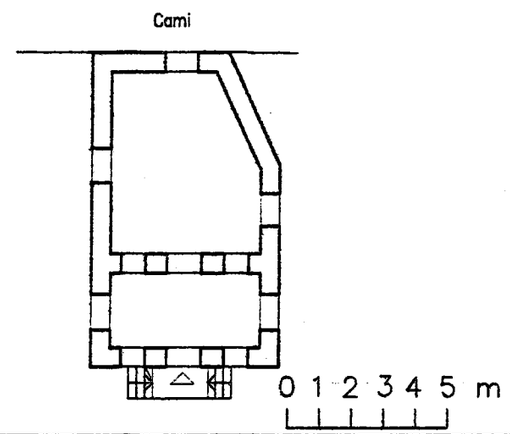

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir.
– Günümüzde Kur – an Kursu olarak kullanılmaktadır.
– Geçirdiği bir yangın sonucu tavan, yer döşemesi değiştirilmiştir.
– Onarım cami cemaati tarafından yapılmıştır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Cami ve kütüphane giriş mekanı arasında	PENCERE	ADEDİ: 4	ALT SIRA: 4	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	5.7 x 4.69 = 24.49 m2	PENCERE	EN / BOY: 75: 103:109 /156 cm	ALAN: 6.61 m 2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.27
BİÇİMİ	Çokgen	PENCERE	KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	62 cm	PENCERE	PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Almaşık	KAPI	EN /BOY	Camiden giriş: 102 /202 cm Esas giriş: 106 /207 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Yenilenmiş ahşap tavanlı kırma çatı	KAPI	MALZEME	Ahşap + demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kiremit	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap	DOLAP / NİŞ	YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Bitkisel bezemeli demir işçiliği	DOLAP / NİŞ	YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Bitkisel bezemeli demir işçiliği	DOLAP / NİŞ	ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok	DOLAP / NİŞ	BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok	DOLAP / NİŞ	ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok	DOLAP / NİŞ	KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok	DOLAP / NİŞ	TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok	DOLAP / NİŞ	MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra pencere	– 1 pencere yok	– 1 adet alt sıra pencere	– 1 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN		PENCERE	EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ		PENCERE	KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI		PENCERE	PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ		KAPI	MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI		DOLAP / NİŞ	YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA		DOLAP / NİŞ	YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE		DOLAP / NİŞ	ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		DOLAP / NİŞ	BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE		DOLAP / NİŞ	ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA		DOLAP / NİŞ	KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE		DOLAP / NİŞ	TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI		DOLAP / NİŞ	MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ	
SÜTUN	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	
SÜTUN	BAŞLIK	
SÜTUN	BAŞLIK MALZEMESİ	
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ	KEMERDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ	DUVARDA	
BEZEME TÜRÜ / YERİ	GEÇİŞ ÖGESİNDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ	SÜTUNDA	

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.25. KÜÇÜK EFENDİ KÜLLİYESİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Külliye'nin çekirdeğini, Ayasofya vaizi Reisülkurra Feyzullah Şükrü Efendi, cami - tevhidhaneyi yaptırarak kurmuştur. 1825 yılında Feyzullah Efendi'nin oğlu Küçük Efendi lakaplı Mehmet Abdürreşit Efendi tarafından, tekke yeniden inşa edilerek, cami - tevhidhaneye kütüphane eklenmiştir.

Külliye Feyzullah Efendi Tekkesi, Feyzi Tekkesi olarak da anılır.

Külliye, Türk Barok Mimarisi Devri'nin son yıllarında XIX. asır başında inşaa edilmiştir (Kuran, 1943: 467).

Yakın Çevre Yapıları

Külliye'nin cami-tevhidhane, selamlık ve derviş hücreleri, çeşme, çilehane, halvethaneden oluşan diğer yapıları kütüphanenin yakın çevresini oluşturur.

Konumu Ve Yeri

Fatih İlçesi, Kocamustafapaşa Semti, Hacı Hamza Mahallesi, Merdivenli Çeşme Sokağı, Hocakadın Sokağı ve Hacı Evhat Sokağı'nın sınırladığı yapı adasındadır.

Külliye içinde, başka yapıya bitişik ve zeminden yükseltilerek, konumlandırılan. kütüphane, cami - tevhidhaneye bitişik olarak güneydoğu - kuzeybatı doğrultusunda uzanan bir çıkıntı oluşturur. (Resim 2.111)

Plan Özellikleri

Cami-tevhidhaneye bitişik olan Kütüphane, iki bölümden oluşur. Girişte küçük bir ara mekandan, okuma salonuna girilir. Okuma salonunun planı, minareye rastlayan yerden, pah kırılarak, dikdörtgen formun bozulmasıyla oluşturulmuştur. Esas giriş kapısı ile camiden girişi sağlayan kapı aynı eksen üzerindedir. (Resim 2.114) Böylece, hem camiden hem de avludan ara mekanla okuma salonuna geçiş mümkün olmaktadır.

Cephe Özellikleri

Klasik mimarinin cephe özelliklerini yansıtmaktadır.

Küfeki taşı örgülü giriş cephesi, küfeki taşı sepet kulpu kemerli kapısı, iki yandan merdivenli sahanlığı ve kapının iki yanındaki simetrik pencereleri ile biçimlenir. Yan cepheler ise ikişer adet penceresi ve almaşık duvar dokusu ile şekillenir.

Pencereler dikdörtgen açıklıklı, taş söveli, stilize bitkisel motifli demir parmaklıklıdır.

Bir dikdörtgen prizma şeklinde yükselen yapı, kirpi saçaklı, kiremit örtülü, kırma çatı ile sona ermektedir.

Strüktür

Giriş duvarı küfeki diğer duvarları tuğla - taş almaşık olarak inşa edilen kütüphanenin duvarları 62 cm kalınlıktadır.

Geçirdiği yangında zarar gören örtü sistemi, kiremit kaplı, kırma çatı ile yenilenmiştir.

Bezeme

Yapı oldukça sadedir.

Onarımlar sırasında sıvanıp, boyanan iç mekan duvarlarında herhangi bir bezeme ögesine rastlanmaz.

Yapı cephe itibarıyla da oldukça sadedir. Giriş kapısının sepet kulpu kemeri ve pencerelerdeki demir işçiliği ile cephe bezenmiştir.

Aydınlatma

Okuma salonu iki adet yan cephelere, iki adet ara mekana açılan toplam 4 adet pencere ile aydınlanmaktadır. Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair herhangi bir ize rastlanmamaktadır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Kütüphane özgün işlevini kaybetmiştir. Kur-an Kursu olarak kullanılmaktadır. Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Geçirdiği yangından sonra cami cemaati tarafından onarılmıştır. Yapı özgün işlevine döndürülmelidir.

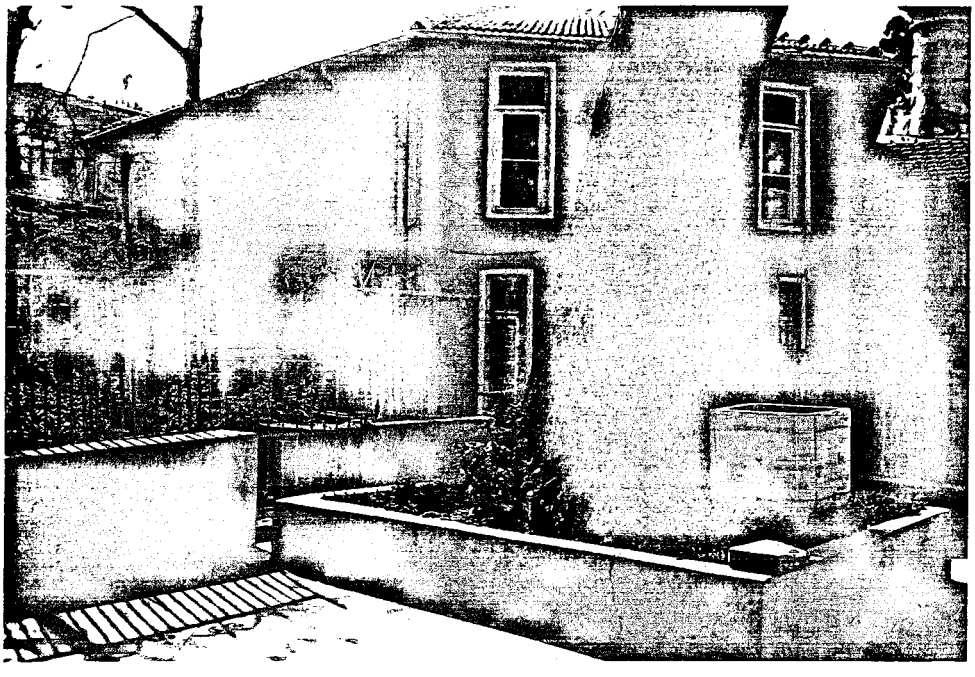

Resim 2.111:Kütüphane camiye bitişik

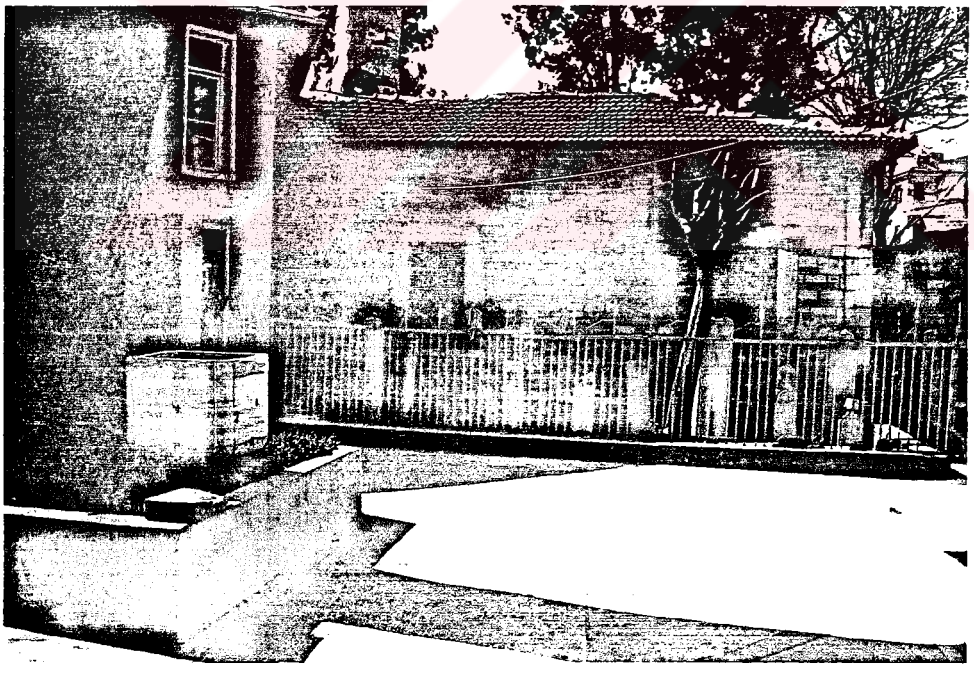

Resim 2.112:Cami - tevhidhane

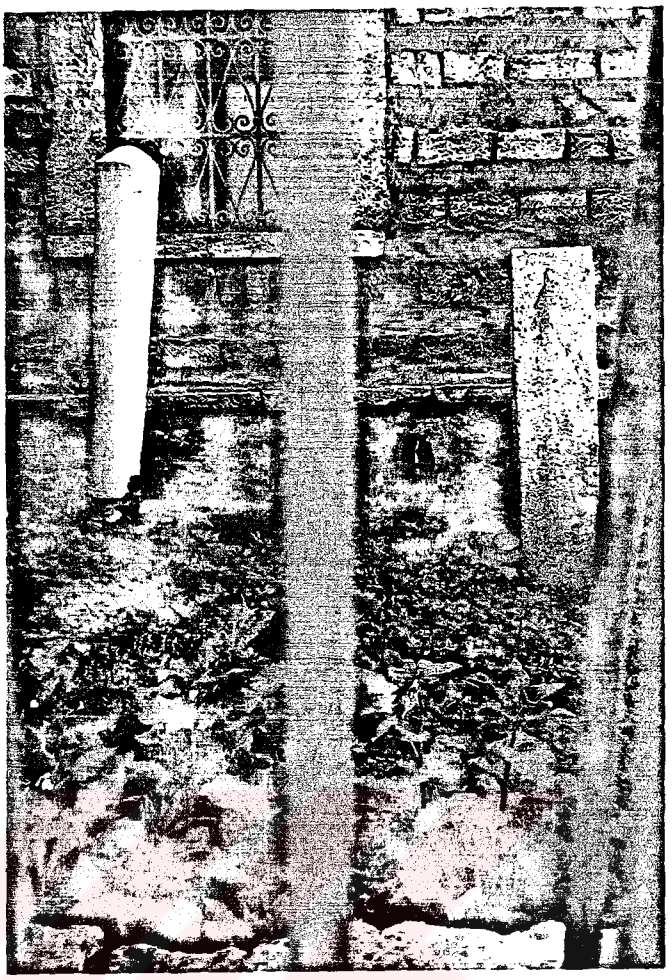

Resim 2.113:Kütüphanenin altındaki havalandırma boşluğu

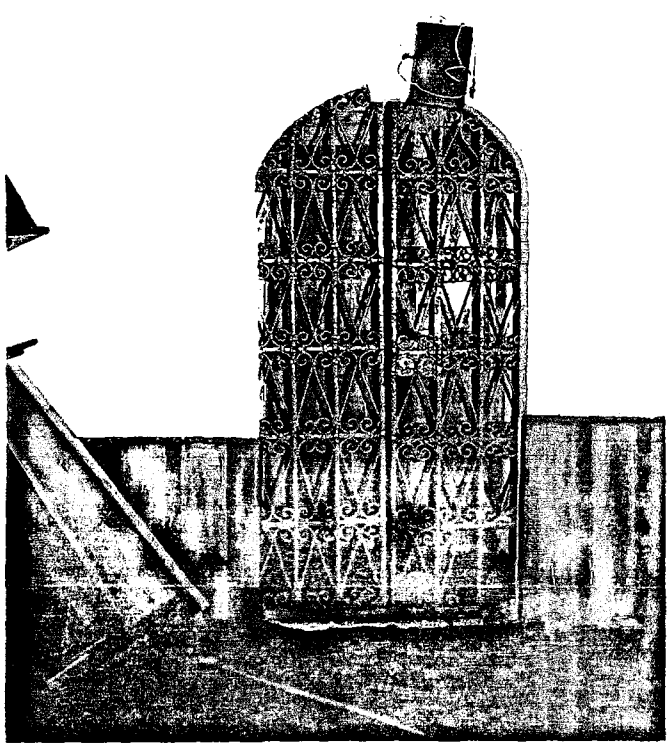

Resim 2.114: Kütüphaneyi cami-tevhidhaneye bağlayan kapı

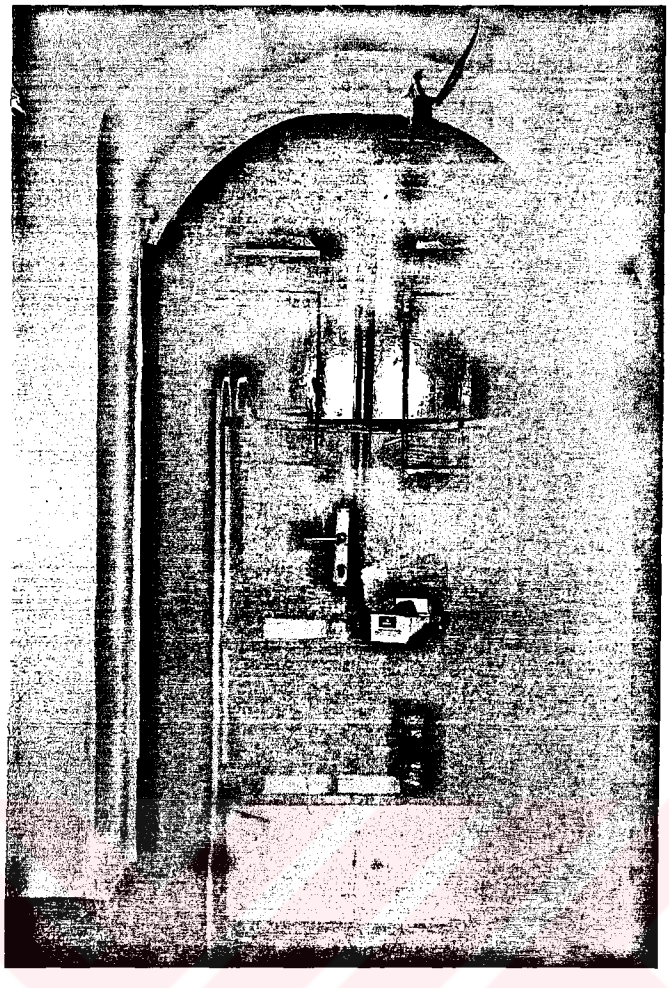

Resim 2.115:Dairesel kemerli kütüphane giriş kapısı

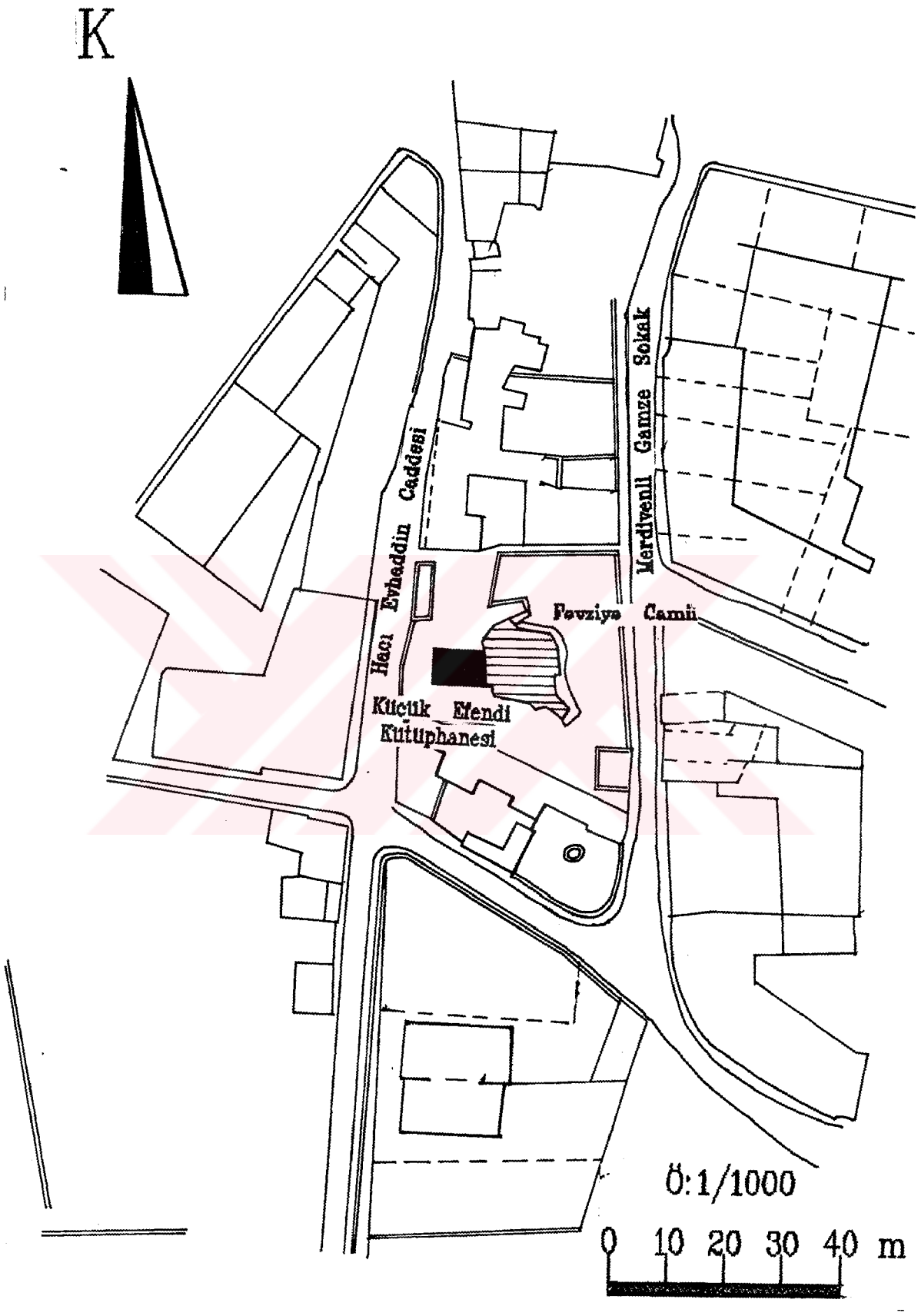

Çizim 2.91: Küçük Efendi Kütüphanesi Vaziyet Planı

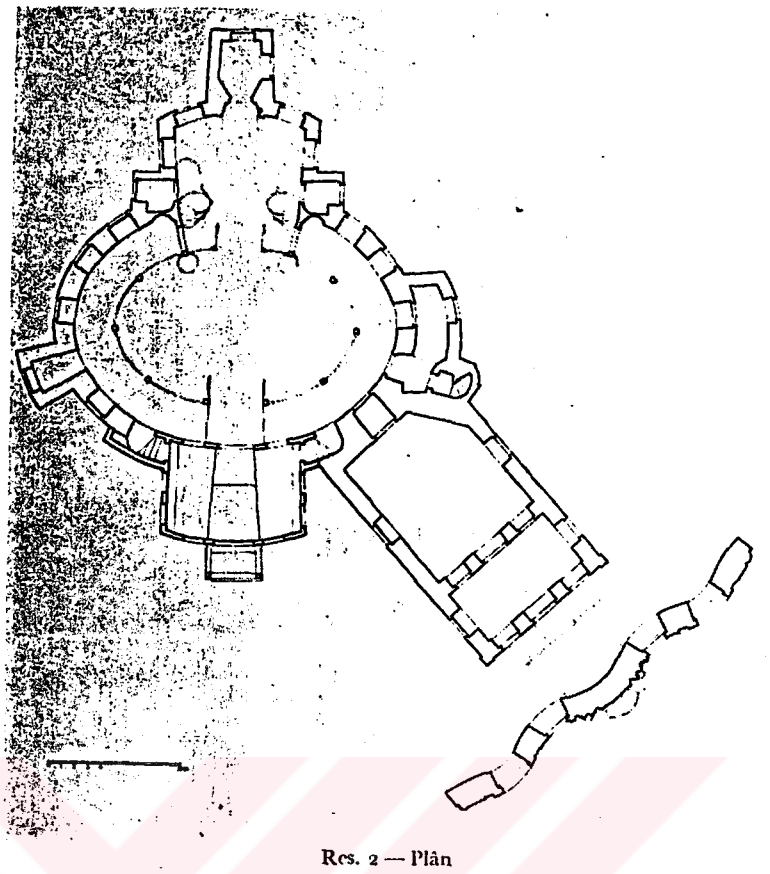

Res. 2 — Plân

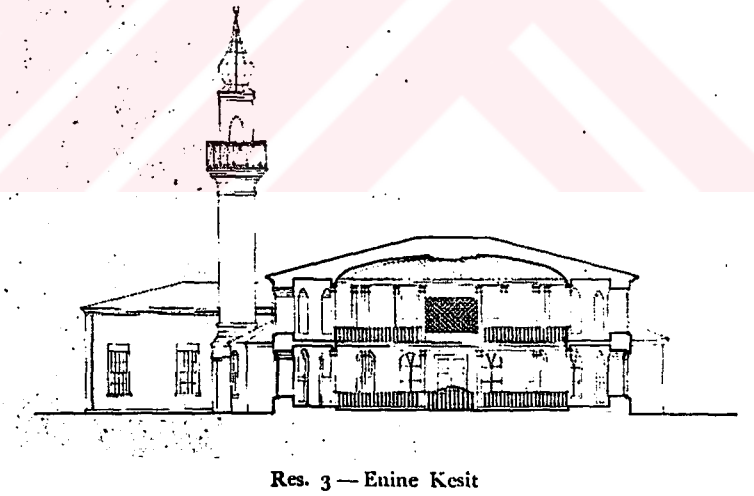

Res. 3 — Enine Kesit

472

Çizim 2.92: Plan ve cephe (Kuran, 1943:472)

KATALOG

ADI	Pertev Paşa Kütüphanesi
YERİ	Üsküdar Çiçekçi
YAPIM YILI	1835
YAPTIRAN	Pertev Paşa
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Üslupsuz
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	II.Mahmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Konut
TÜRÜ	Külliye içi
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, ara mekan

VAZİYET PLANI

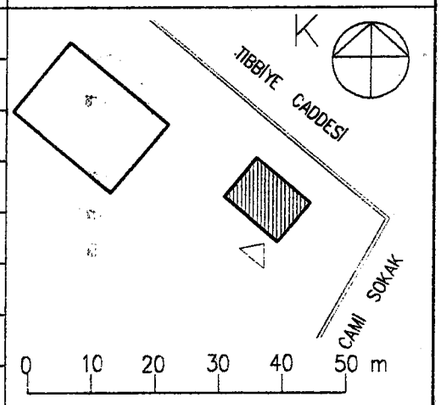

PLAN TİPİ

– Konumuna göre: Külliye içinde, ayrık, zeminden yükseltilmiş.

– Okuma salonuna göre: Merkezi kare

PLAN KROKİSİ

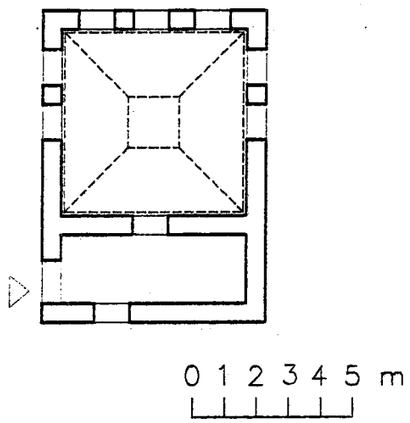

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir.

– Günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Fonksiyon değişikliği sonucu bazı ekler yapılmıştır.

Yapıya ikinci bir kat, mutfak, tuvalet eklenmiştir.

OKUMA SALONU

KONUMU	Ara mekana bitişik	PENCERE	ADEDİ: 7	ALT SIRA: 7	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	5.8 x 5.8 = 33.64 m2		EN / BOY: 1.12 / 1.87 m	ALAN: 14.67 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.44
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Dövme demir	
DUVAR KALINLIĞI	60 cm		PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Kagir	KAPI	EN /BOY	1.10 / 1.90 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Tonoz + kırma çatı		MALZEME	Özgün değil	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kiremit	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– 3 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN: YÜKSEKLİĞİ		
SÜTUN: BAŞLIK		
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		
KEMERDE		
DUVARDA		
GEÇİŞ ÖGESİNDE		
SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU		
ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİ		
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐	

2.2.26. PERTEV PAŞA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Dahiliye nazırı, şair, edip, Pertev Seyyid Mehmet Paşa tarfindan (1250 - 1251) 1835 yılında yaptırılmıştır. 1836 (1252) yılında vakfiyesi hazırlanmıştır (Erünsal,1991:127). Pertev Paşa, Küçük Selimiye olarak da anılmakta olan Selimiye Dergahı Camii'nin bahçesine, Padişah I.Mahmut'un isteğiyle kütüphaneden başka derviş hücreleri ve yemekhane de yaptırmıştır.

Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınan yapı, günümüzde Selimiye Dergahı Camii'nin imamı tarafından lojman olarak kullanılmaktadır.

Yakın Çevre Yapıları

Küçük Selimiye olarak da anılmakta olan Selimiye Dergahı Camii, Padişah I.Mahmut'un isteğiyle yapılan derviş hücreleri ve yemekhane Pertev Paşa Kütüphane'sinin yakın çevre yapılarını oluşturur. Ayrıca bina açık türbe ve hazirelerle çevrelenmiştir.

Konumu Ve Yeri

Üsküdar, Çiçekçi'de, Selimiye Dergahı Camii ya da Küçük Selimiye Camii olarak anılan caminin avlusunda bulunmaktadır.

Kütüphane külliye içinde, ayrık biçimde, zeminden yükseltilerek, konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Günümüzde konut olarak kullanılmakta olan kütüphanenin iç mekanında, fonksiyon

değişikliği nedeniyle bozulmalar olmuştur. Özgün hali okuma salonu ve bir ara mekandan oluşmaktadır. Okuma salonuna geçişi sağlayan ara mekan dikdörtgen planlıdır.

Merkezi kare planlı olan okuma salonu, onarımlar sırasında bir duvarla ikiye bölünmüştür. Günümüze ulaşan özgün dolap, niş, döşeme yoktur.

Dış duvarları olduğu gibi korunan binaya, çeşitli eklemeler ve bölüntüler yapılmış, merdiven eklenip iki katlı bir hale dönüştürülmüştür.

Cephe Özellikleri

Cephe sıvalı olduğu için duvar dokusu anlaşılamamaktadır.

Pencereler dikdörtgen açıklıklı, tek sıra halinde ve demir parmaklıklıdır.

Dikdörtgen bir plan üzerine oturan binanın tonoz örtüsü, geç dönem onarımları sırasında beşik çatı ile örtülmüş ve kiremitle kaplanmıştır.

Strüktür

Geç devirde beşik çatı ile örtülen okuma salonuun özgün örtü biçimi aynalı tonozdur.

Duvar kalınlığı 60 cm dir. Duvarlar sıvanmış olduğu için strüktürel durumu anlaşılmamaktadır.

Bezeme

Yapı oldukça sadedir. İç duvarlar ve tavan sıvanmış olduğu için bezeme özellikleri
ve anlaşılamamaktadır.

Aydınlatma

Okuma salonu 7 adet alt sıra pencere ile aydınlatılmaktadır. Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair ise herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Pertev Paşa Kütüphanesi de pek çok örneği gibi özgün işlevini koruyamamıştır. Fonksiyon değişikliği, yapının özgünlüğüne zarar vermiştir. Yapılan duvar bölüntüleri ve ilave kat, özgün planın bozulmasına neden olmuştur.

Yapılan ekler kaldırılmalı ve yapı tekrar kütüphane olarak işlevlendirilmelidir.

Resim 2.116:Özgün olmayan giriş

Resim 2.117: Yan cephe

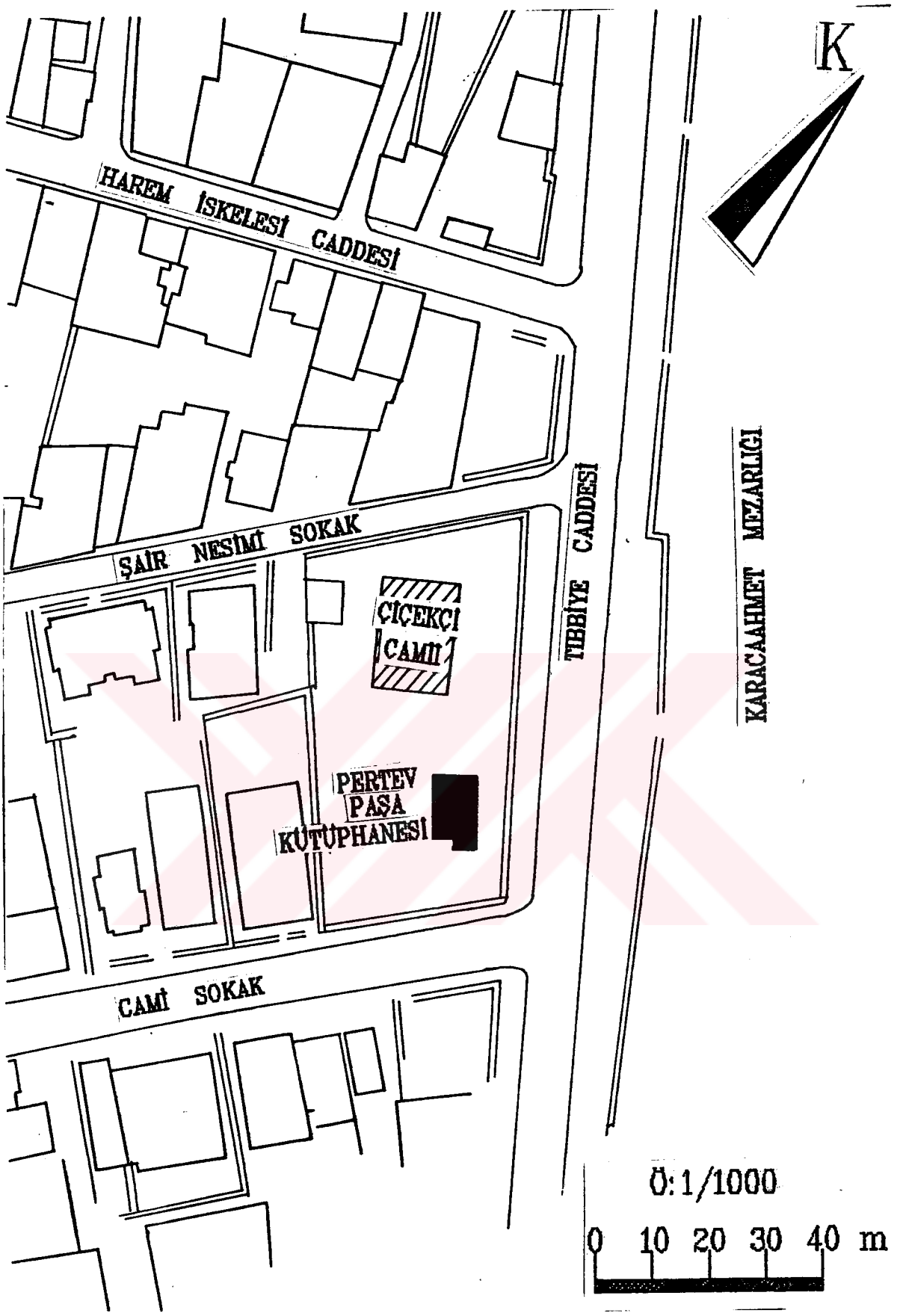

Çizim 2.93:Pertev Paşa Kütüphanesi Vaziyet Planı

KATALOG

ADI	Hüsrev Paşa Kütüphanesi
YERİ	Eyüp Bostan İskelesi
YAPIM YILI	1839
YAPTIRAN	Hüsrev Paşa
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Ampir
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	II.Mahhmut
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kapalı
TÜRÜ	Kalliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, kitap deposu, müdür odası, tuvalet, hademe odası

VAZİYET PLANI

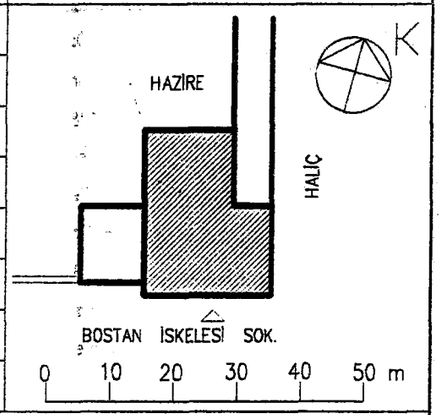

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:

Kalliye içinde,

başka yapıya bitişik.

Zeminden yükseltilmiş.

– Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı – dikdörtgen

PLAN KROKİSİ

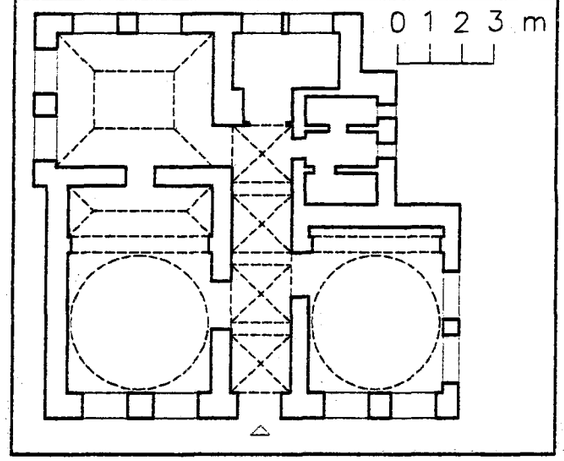

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini sürdürmemektedir.

Günümüzde boş ve kapalı olarak tutulmaktadır.

–1985 yılında boşaltılmıştır.

Koleksiyonu Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

– Genel olarak iyi durumdadır.

– Yapısal bir problemi yoktur.

– 1990 yılında bir onarım geçirmiştir.

Bu onarımda kubbe kurşunla örtülmüştür.

Bezemeleri yenilenmiştir.

OKUMA SALONU

KONUMU	Kitap deposu ve koridora bitişik	PENCERE	ADEDİ: 2	ALT SIRA: 2	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	4.5 x 6.6 = 29.7 m2		EN / BOY: 1.4 / 2.37 m	ALAN: 6.64 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.22
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	80 cm		PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Üzeri mermer kaplı	KAPI	EN :/BOY	1.3 / 2.9 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe – tonoz		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE	Demir işçiliği		ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi		BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Alçı bezeme		ŞEKLİ		
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– Pencere yok	– Pencere yok	– 2 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU	Okuma salonuna ve hademe odasına bitişik	PENCERE	ADEDİ: 4	ALT SIRA: 4	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	4.2 x 4.9 = 20.58 m2		EN / BOY: 1.4 / 2.37 m	ALAN: 13.27 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.65
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	80 cm		PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Kesme taş	KAPI	EN /BOY	105 / 226 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– 2 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere	– Pencere yok

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN YÜKSEKLİĞİ		
SÜTUN: BAŞLIK		
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		
KEMERDE		
DUVARDA		
GEÇİŞ ÖGESİNDE		
SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU	İdare odası ile hademe odası arasındadır.
ADEDİ	2
ÖRTÜ ÖGESİ	Tonoz
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☒

2.2.27. HÜSREV PAŞA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Kütüphane, Sadrazam Koca Hüsrev Paşa tarafından, 1839 yılında yaptırılmıştır.

Yıllarca kütüphane işlevini sürdürmüştür. Ancak günümüzde kapalıdır.

Yakın Çevre Yapıları

Hüsrev Paşa'nın yaptırdığı türbe, tekke ve çeşmeden oluşan külliye yapıları, Adile Sultan Türbesi, Mihrimah Sultan İmareti, Hasan Hüsnü Paşa Külliyesi, Eyüp Camii ve Sokollu Mehmet Paşa Medresesi yakın çevresini oluşturur.

Genel olarak yapının yakın çevresi türbe ve hazirelerin çokluğu nedeniyle adeta bir mezarlık görünümündedir

Konumu Ve Yeri

Kütüphane, Eyüp İlçesi, Merkez Mahallesi'nde, Bostan İskelesi Sokağı'nın kuzeyindedir. Türbe, tekke, kütüphane ve çeşmeden oluşan külliyenin Haliç'e bakan köşesinde bulunan kütüphane, iki taraftan yolla çevirilidir. (Resim 2.118) Diğer iki tarafı ise hazireler ile sarılmış ve bir duvarla yoldan ayrılmıştır. Girişin bulunduğu cephe, sola doğru hazire duvarı ile uzar ve Mihrimah Sultan İmareti'ne bitişir.

Kütüphane külliye içinde, başka yapıya bitişik, zeminden yükseltilerek konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Tek mekanlı kütüphanelerden sonra zaman içinde, gereksinimlere cevap verecek çok mekanlı kütüphane binaları ortaya çıkmıştır. Hüsrev Paşa kütüphanesi de bunlara iyi bir örnektir. Yapı, okuma salonu, kitap deposu, idare odası ve iki adet tuvaletten oluşur.

Giriş binanın ortasındaki, kilit taşlı, dairesel kemerli, demir kapıdandır. (Resim 2.119) Zeminden iki basamak çıkılarak , bir koridora girilir. Mekanlar bu koridorun etrafina dizilmiştir. Girişin solundaki birinci kapı okuma odasına, ikinci kapı kitap deposuna açılır. Girişin sağındaki birinci kapı idare odasına, ikinci kapı ise tuvalete açılır. Koridorun tam karşısında müstahdem odası bulunur. Bu odanın arkasına geç dönemde bir kömürlük eklenmiştir.

Okuma salonuna göre eksene bağlı, dikdörtgen planlıdır. Okuma salonu dikdörtgen planlıdır. Özgün dolap ve nişe sahip değildir. Halı kaplı olduğu için özgün döşeme görünmemektedir. Okuma Salonundan ortadaki kapı ile kitap deposuna geçilir.

Kitap deposu mekanı dikdörtgen planlıdır. Arka ve yan bahçeye ikişer adet pencere ile açılır. Özgün dolap ve niş yoktur. Döşeme kaplaması klasik tuğladır.

İdare odası, okuma salonu ile aynı formda, ancak daha küçüktür. İdare odasına bitişik iki adet tuvalet ortadaki el yıkama bölümü ile ikiye bölünmüştür.

Diğer kütüphanelerden farklı olarak, bir müstahdem odası vardır. Bu odadan bahçeye çıkış mümkündür.

Cephe Özellikleri

Cephe tamamen mermer ile kaplıdır.

Giriş cephesinde ikişer adet dikdörtgen açıklıklı, stilize bitkisel motifli, demir parmaklıklı pencere, giriş kapısı etrafında, simetrik biçimde yerleştirilmiştir. Pencereler üzerinde mermer konsollar vardır. Giriş kapısı kilit taşlı, dairesel kemerlidir. Kapının üzerinde, kapıyı vurgulayan, dikdörtgen biçiminde mermer silmeli bir yükselti bulunur. Yapının köşelerinde mermer plastırlar vardır.

Pencerelerin üzerinde ve altında mermer işçilikli, stilize bitkisel motifli, mermer kabartmalar pano biçiminde yerleştirilmiştir. Pencere parapetlerini ve pencere üzerindeki panoların bitişini vurgulayan silmeler, binayı sarar. (Resim 2.120)

Kubbe ve tonozların altında bir saçak silmesi ile cephe sonlanır. Alemler mermerden ve kendine özgüdür.

Strüktür

Girişteki dikdörtgen koridor dört adet manastır tonozu ile örtülüdür. Koridor boyunca birbiri ardına eklenen tonozlar, duvarlarla taşınır. Okuma salonu kubbe ve sivri tonoz örtülüdür. İki örtünün kesiştiği yönde, duvardaki öne doğru çıkan dişlere oturan kemerle, yük duvarlara aktarılır. İdare odası örtü sistemi de okuma salonuna benzer. Kitap deposu mekanı ise aynalı tonozla örtülüdür. Müstahdem odası ve tuvaletler de tonozla kapatılmıştır.

Duvarlar sıvalı ve mermer kaplı olduğu için malzemesi anlaşılamamaktadır. Ortalama kalınlığı 80 cm dir.

Bezeme

Cephe oldukça süslüdür. Tamamı mermer kaplıdır. Pencere üstlerinde konsollar, pencere altında ve üstünde bitkisel motifli kabartma panolar ile bezelidir. Köşelerdeki plastırlar ve silmeler yapıya hareket katar. Kapı kemeri üzerinde iki

silme arasında bir şerit oluşturan, stilize yaprak motifli mermer kabartma, bir kuşak gibi yapıyı sarar.

İç mekan oldukça sade olmakla beraber okuma salonu ve idare odası kubbelerde kalem işi bezemelidir. Kubbeye geçişi sağlayan pandantiflerin kenarlarında, alçı kabartmalar vardır. (Resim 2.121)

Aydınlatma

Okuma salonu iki adet pencere ile doğal ışık alır. Pencerelerin geniş ve yüksek olması nedeniyle buradan sağlanan ışık yeterlidir. Kitap deposu ise dört adet pencere ile doğal ışık alır. Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Yapıdaki nemin kitapları etkilemesi nedeniyle, kitaplar 1952 yılında Süleymaniye Kütüphanesine taşınmıştır. Bir süre bu şekilde, sadece ders çalışma amacıyla hizmet veren yapı, sonra tamamen kapatılmıştır.

Bina 1952 - 1957 yıllarında onarım geçirmiştir. Kütüphanenin boşaltılmasına sebep olacak kadar sorun yaratan nem problemi çözülmeli ve yapı eski işlevine döndürülmelidir.

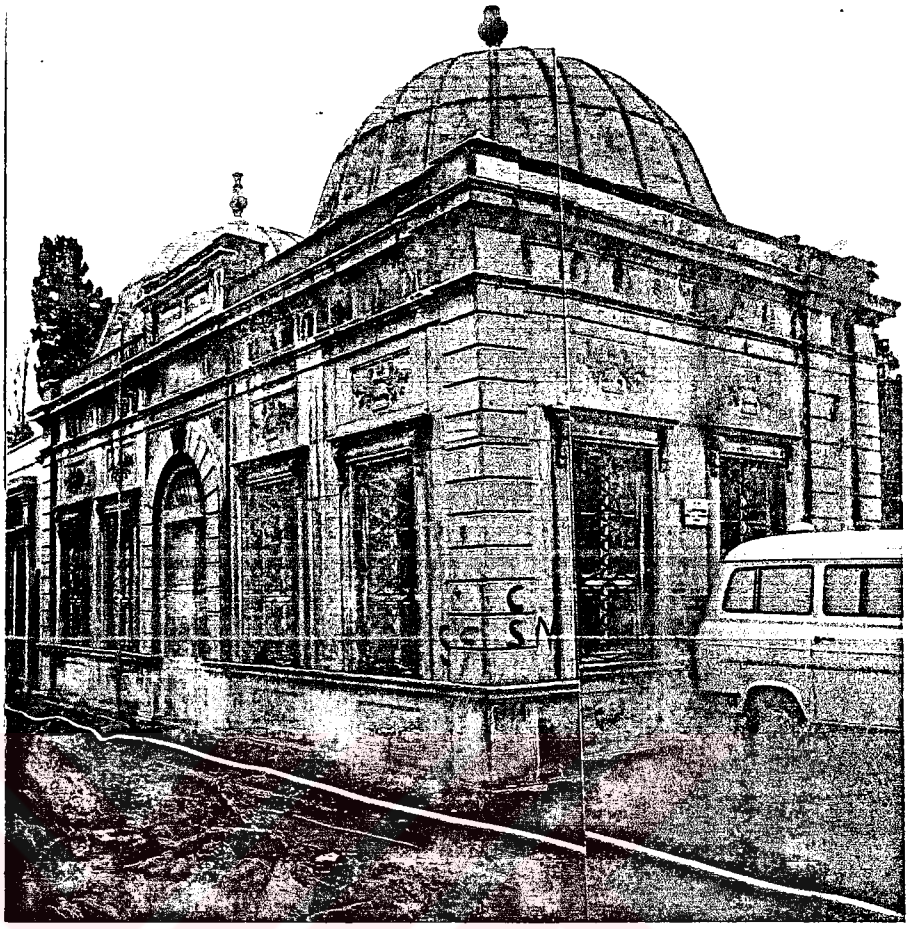

Resim 2.118:Bostan İskelesi Sokağı'ndan görünüm

Resim 2.119:Dairesel kemerli giriş kapısı

Resim 2.120: Mermer kabartma bezemeli pencere

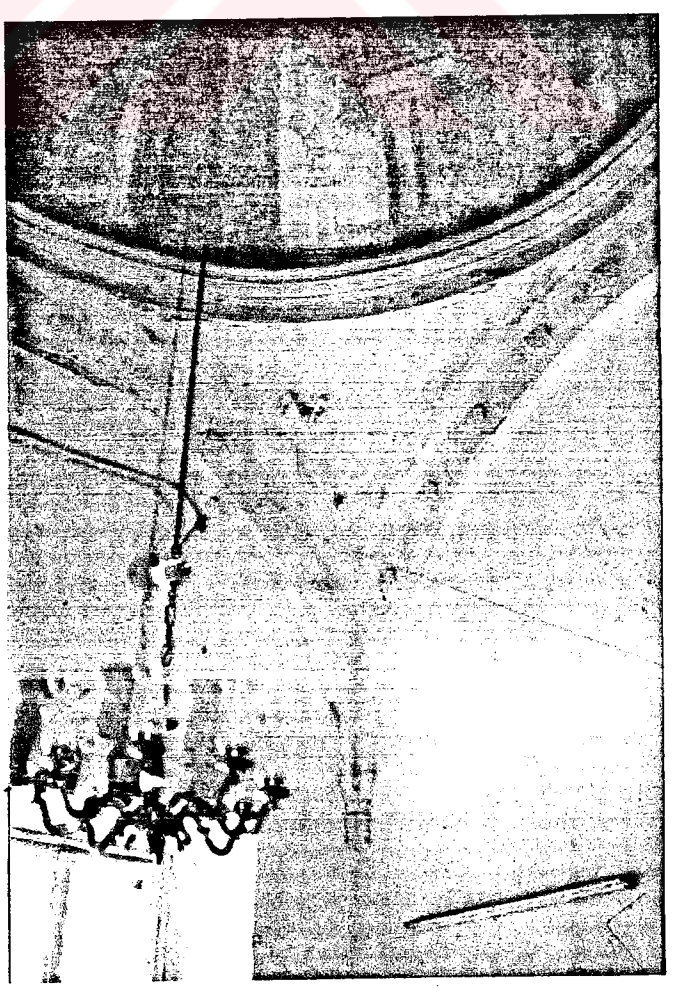

Resim 2.121: Okuma salonu kubbe bezemeleri

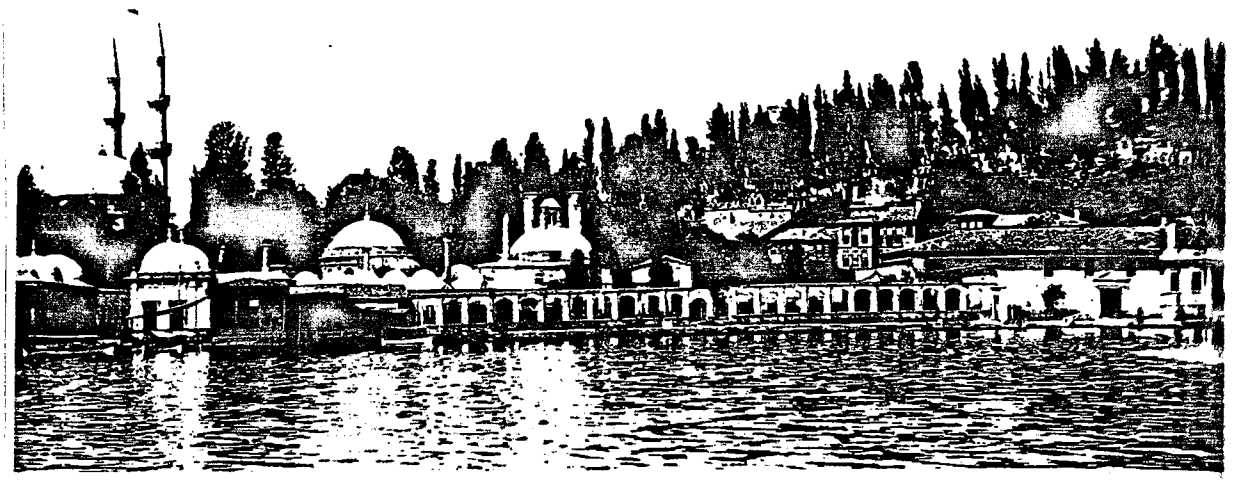

Resim .2.122:Kütüphane'nin Haliç doldurulmadan önceki durumu

Resim 2.123: Okuma salonu tefrişi

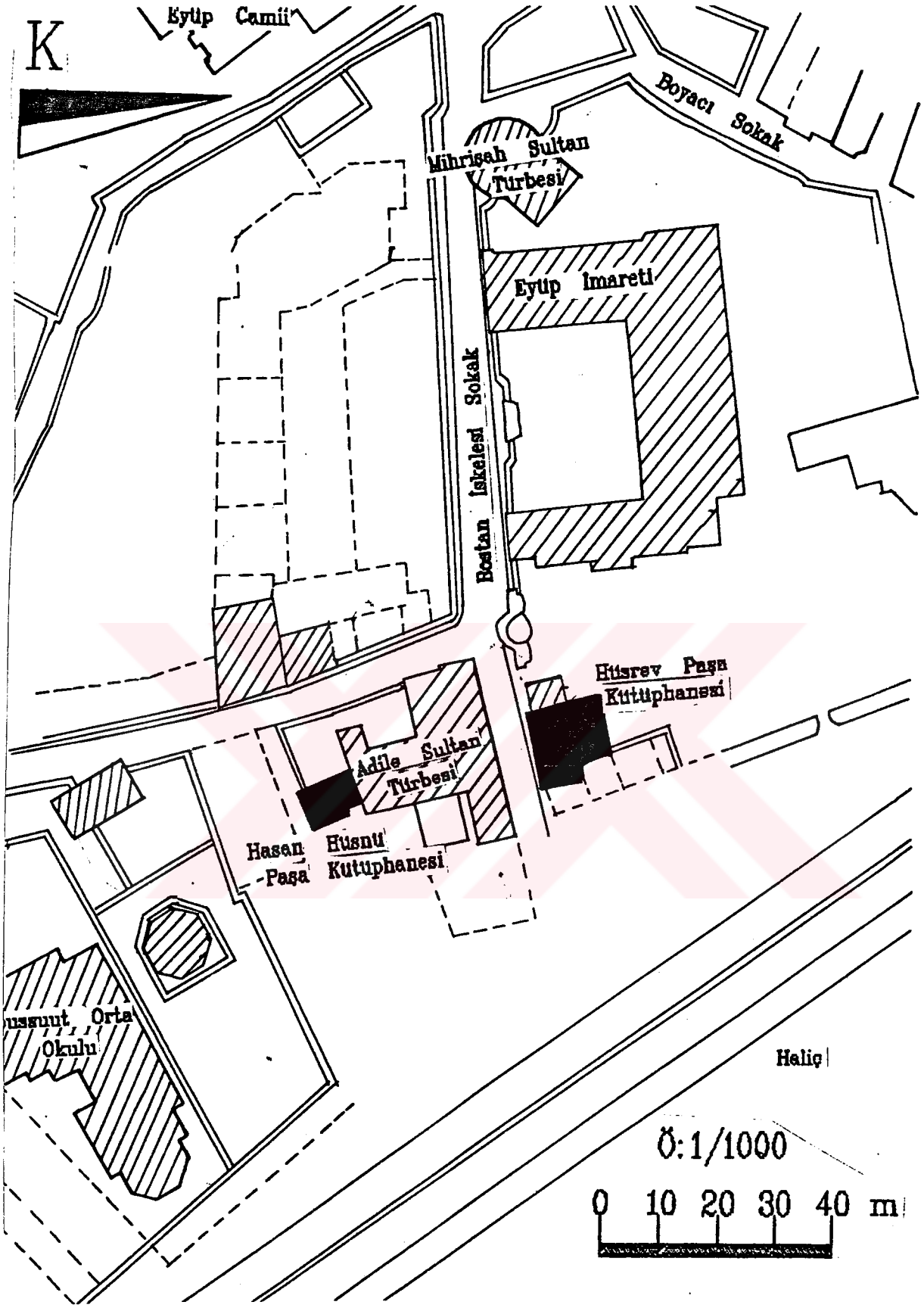

Çizim 2.94:Hüsrev Paşa Kütüphanesi Vaziyet Planı

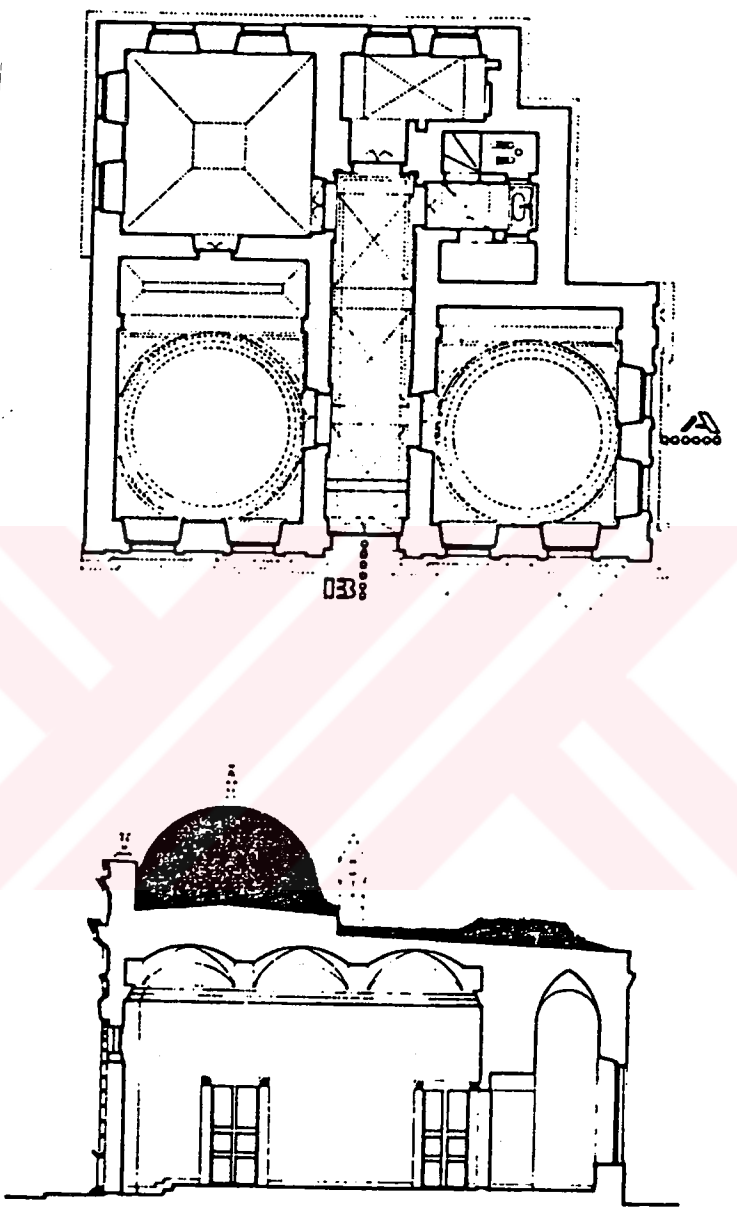

Çizim 2.95: Hüsrev Paşa Kütüphanesi plan ve kesiti (Alsancak, 1988:27)

KATALOG

ADI	Esat Efendi Kütüp.
YERİ	Yerebatan Caddesi
YAPIM YILI	1845
YAPTIRAN	Esat Efendi
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Romanesk – Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	Abdülmecit
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Dükkan
TÜRÜ	Bağımsız
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, ara mekan

VAZİYET PLANI

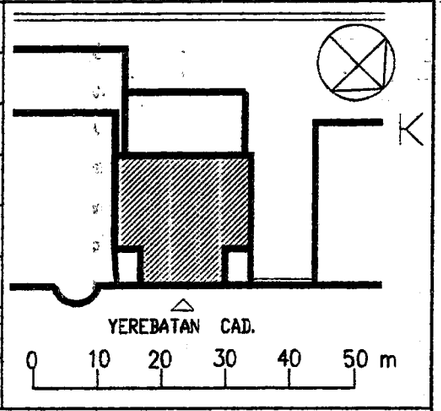

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:

Bağımsız

Zeminden yükseltilmiş

– Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı – eyvanlı

PLAN KROKİSİ

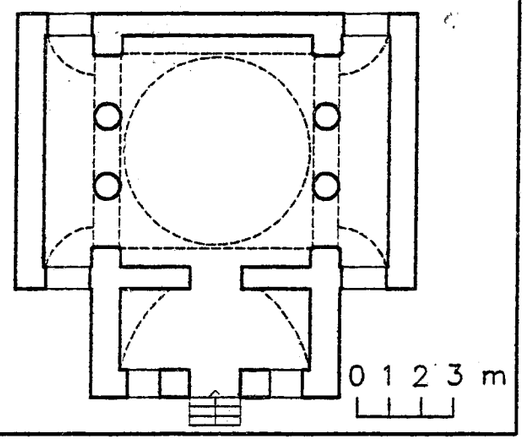

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir.

– Koleksiyonu Süleymaniye Kütüphanesi'nde.

– Vakıflar tarafından kiraya verilmiştir.

–Günümüze kadar çeşitli onarımlar geçirmiştir. Çeşitli ekler yapılmıştır.

– İç mekan bezemeleri kiracılar tarafından yaptırılmıştır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Ara mekana bitişik	PENCERE	ADEDİ: 6	ALT SIRA: 2	ÜST SIRA: 4
BOYUT /ALAN	7.95 x 6 =47.7 m2		EN / BOY: 2.6/1.4;1.1/1.9 m	ALAN: 14.79 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL = 0.3
BİÇİMİ	Eyvanlı		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	50 – 75 cm		PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Sıvalı	KAPI	EN /BOY	1.28 /3.18 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe – tonoz		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kiremit	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Mozaik		YERİ: DÖŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi		BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Kalem işi		ŞEKLİ		
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
–2 adet alt sıra pencere – 1 adet kubbe penceresi	– 1 adet kubbe penceresi	–1 adet kubbe penceresi	–1 adet kubbe penceresi

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL / DÖŞ. AL =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÖŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU	
BOYUTU	
KEMER BİÇİMİ	
KEMER MALZEMESİ	
GEÇİŞ ÖGESİ	
ÖRTÜ BİÇİMİ	
KAPLAMA MALZEMESİ	
DÖŞEME KAPLAMASI	
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ	
SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	
BAŞLIK	
BAŞLIK MALZEMESİ	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	
KEMERDE	
DUVARDA	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	
SÜTUNDA	

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.28. ESAT EFENDİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Mimarı bilinmeyen kütüphane, Vaka-i nüvis Mehmet Esat Efendi tarafından, 1845 yılında yaptırılmıştır.

Yakın Çevre Yapıları

Kütüphane, tarihi yarımadadaki en önemli merkez olan Sultan Ahmet Meydanı'na açılan yol üzerindedir. Bu nedenle, yakın çevresi tarihi niteliği yüksek yapılarla çevrilidir. Yerebatan Sarnıcı, Ayasofya yapılar topluluğu, Talat Paşa Konağı, ...vb. Ayrıca bahçede, Esat Efendi ve akrabalarının mezarları bulunmaktadır.

Konumu Ve Yeri

Ayasofya yakınında, Yerebatan Caddesi üzerindedir.

Bağımsız biçimde, zeminden yükseltilerek konumlandırılan yapı diğer kütüphanelerin aksine, avlu içinde yerleştirilmemiş, sokakla doğrudan ilişkilendirilmiştir. (Resim 2.124)

Plan Özellikleri

Yerebatan Caddesi'nden, 4 basamaklı merdiven çıkılarak, ara mekandan kütüphaneye ulaşılır. Giriş orta akstan, kilit taşlı, kemerli bir kapıyla sağlanır. Ara mekan dikdörtgen şeklinde bir sofadır.

Giriş ve sofa kapılarından geçilerek asıl mekana girilir. Burası 6.0 x 6.0 m

ölçüsünde bir karenin iki yanına 1.95 m ölçüsünde iki kanat eklenerek oluşturulmuştur. Okuma salonuna göre, merkezi, eyvanlı plan şemasına sahiptir.

Cephe Özellikleri

Giriş cephesinde sofa öne doğru çıkmaktadır. Bu cephede dairesel kemerli giriş kapısı ve iki yanında dikdörtgen açıklıklı pencereler bulunmaktadır. Girişe göre sol yandan diğer yapılara bitişik kütüphane, sağ yanda ise bahçe duvarıyla devam eder.

Kubbe kasnağı dört yandan birer yarım daireli pencere ile dışa açılır.

Dış cephe ve kirpi saçakları sıvanmıştır.

Strüktür

Yapı ortada kubbe, iki kanatta ve sofada tonozla örtülüdür. Kubbe iki yanda yuvarlak kemerlerle ikişer sütuna, ön ve arkada ise duvarlara oturur.

Duvarlar 0.50 -0.75 m kalınlığındadır. Yapı son devir onarımları sırasında kiremit ile örtülmüştür. Strüktür olarak Romanesk mimariye benzer (Ünsal, 1984:100).

Bezeme

Yapı dışta oldukça sadedir. İç mekanda ise, sonradan yapılan kubbe eteği ve pandantiflerdeki kalem işi bitki motifleri dışında, bir süslemesi yoktur.
(Resim 2.126)Sütunları başlıksızdır.

Aydınlatma

Doğal aydınlatma açısından ön ve arkadaki ikişer pencere ile kubbedeki 4 pencere sayesinde oldukça iyi durumdadır. Özgün yapay aydınlatma biçimine dair herhangi bir ize rastlanmamaktadır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Yapı günümüzde gerçek işlevini sürdürmemekte, halıcı dükkanı olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle yapının arkasında ve önünde bazı kötü ekler yapılmış. Arkada yapılan ekte, halıların depolandığı ve gösterildiği asma katlı bir mekan, hela ve mutfak yapıları var. Bu ilave kısımlar yapıdan ayıklanmalıdır. Arka cephedeki geçiş sağlamak amacıyla kapıya dönüştürülen iki adet pencere de özgün haline getirilmelidir. Ayrıca sol cepheye eklenmiş olan dükkan kaldırılmalı.

Yapı özgün işlevine döndürülebileceği gibi eski kitapların satıldığı bir dükkan olarak da işlevlendirilebilir.

Önemli bir statik sorun taşımamaktadır. Saçak, oluk onarımı dışında başka sorunu yoktur.

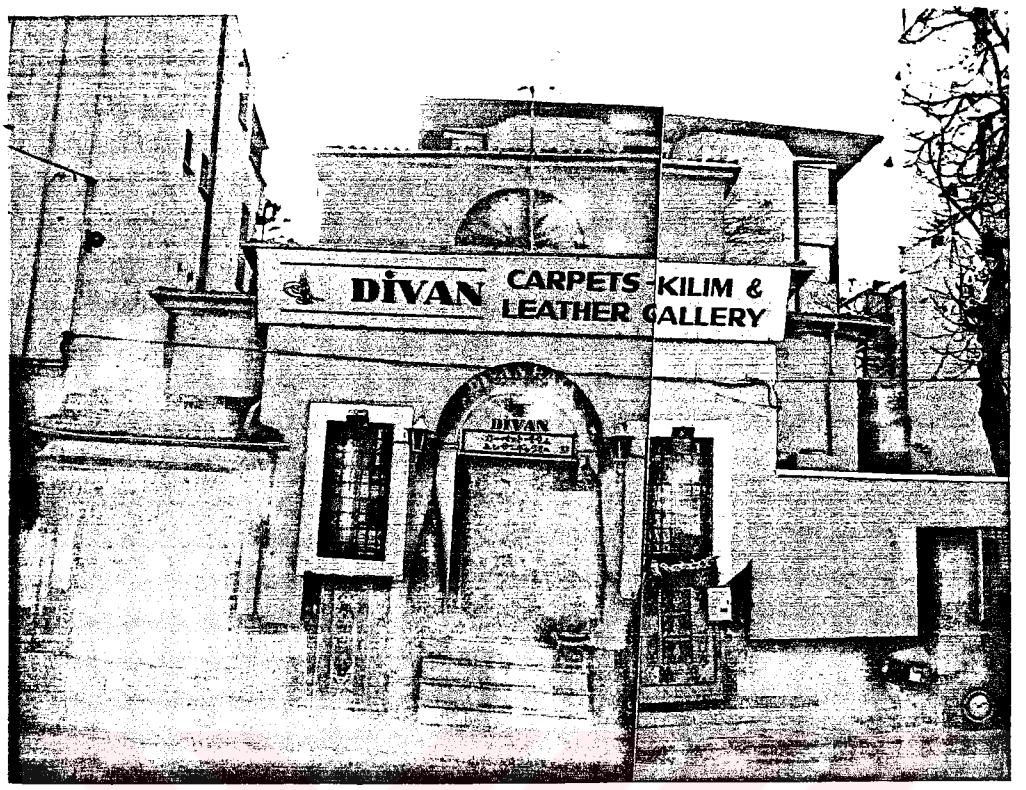

Resim 2.124:Yol cephesi

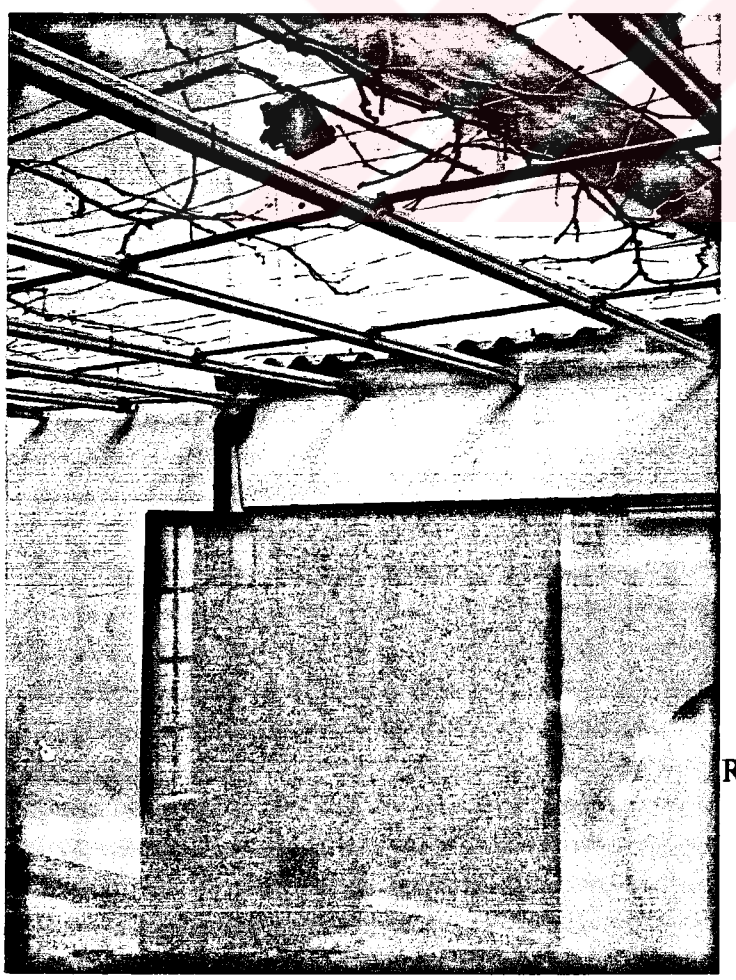

Resim 2.125:Özgün olmayan ekler

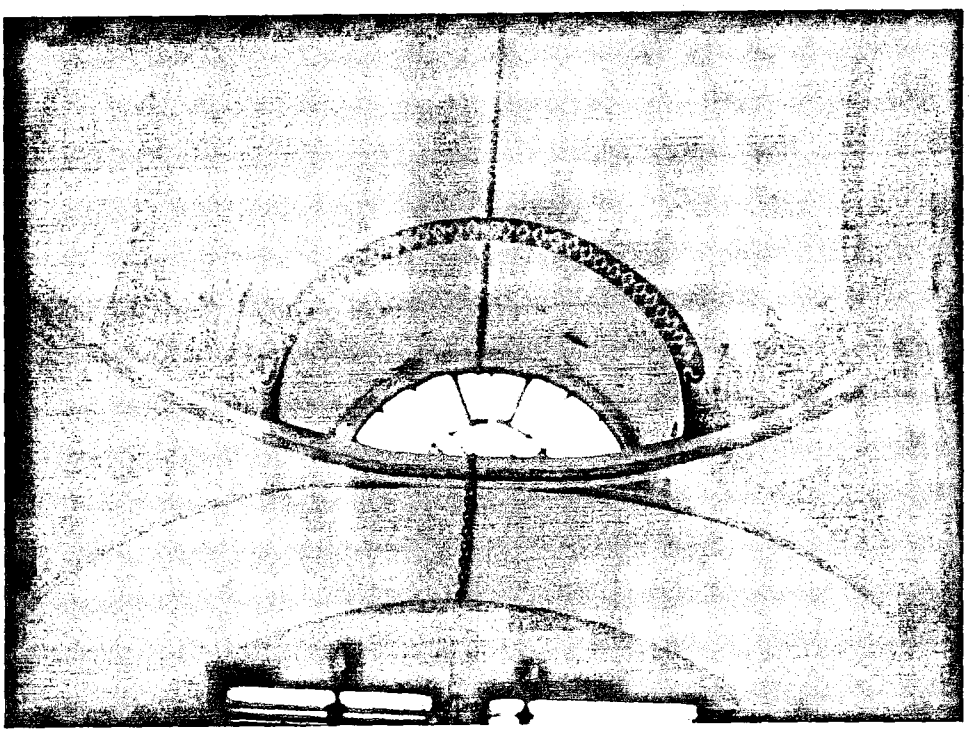

Resim 2.126:Kalem işi bezemeler

Resim 2.127: Pencere kapatılmış

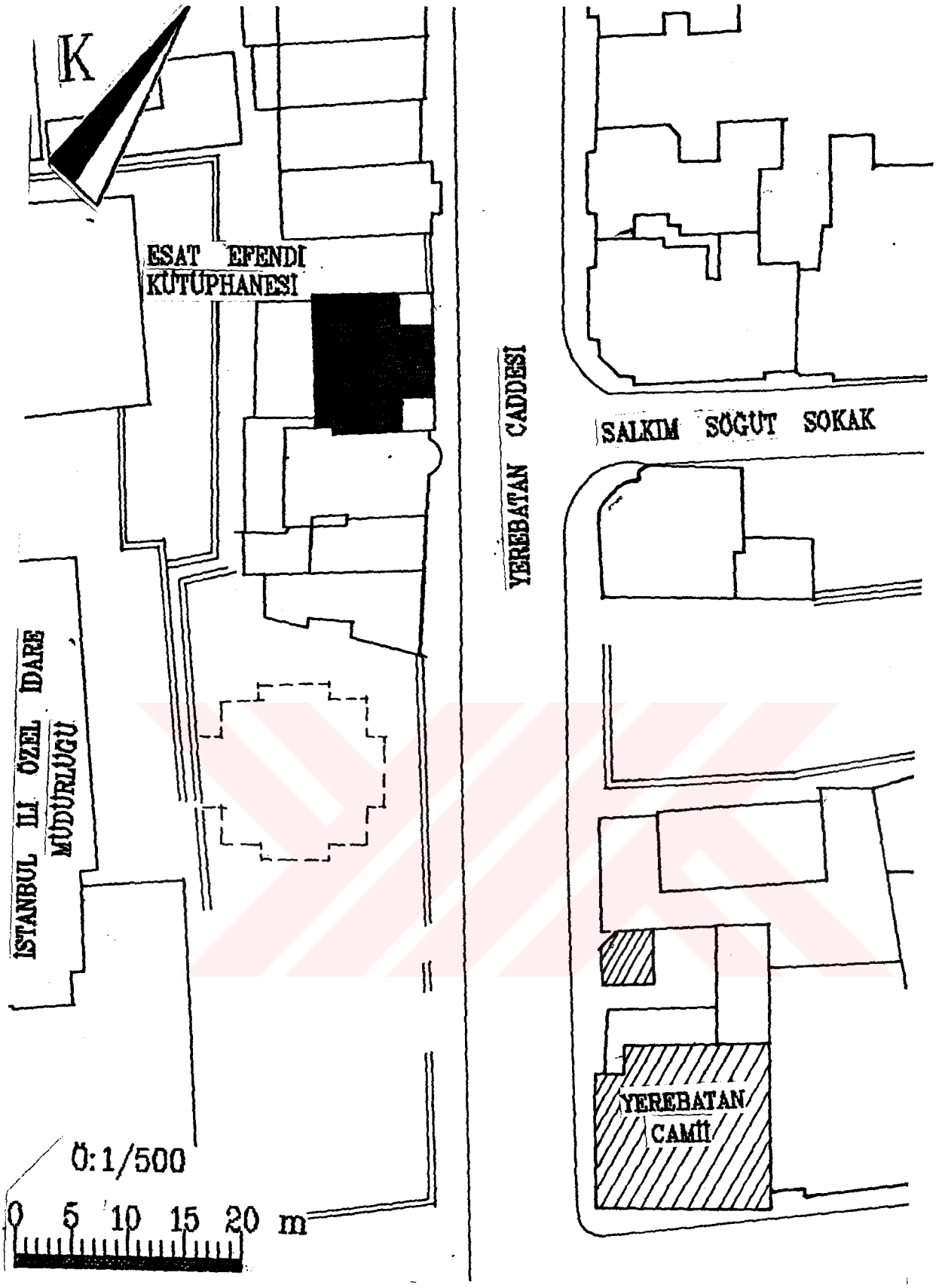

Çizim 2.96: Esat Efendi Kütüphanesi Vaziyet Planı

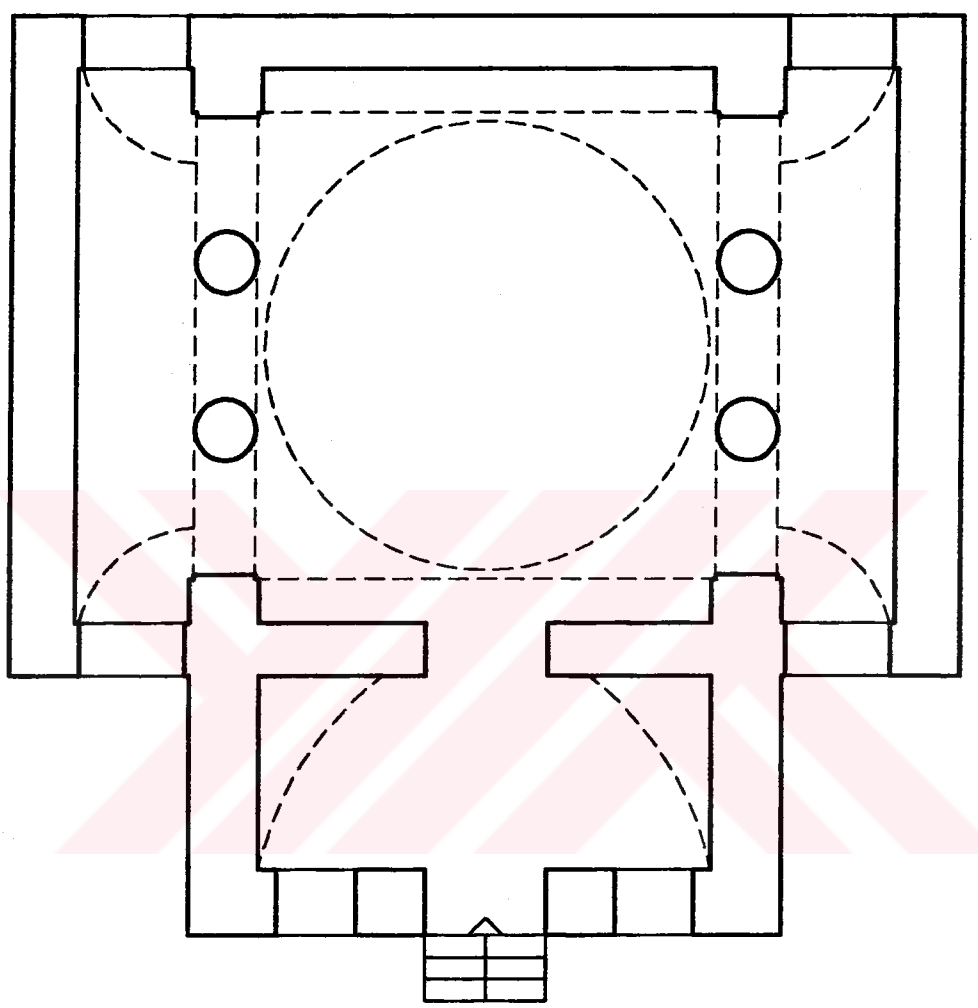

PLAN Ö:1/100

Çizim 2.97: Plan (A . Şahin)

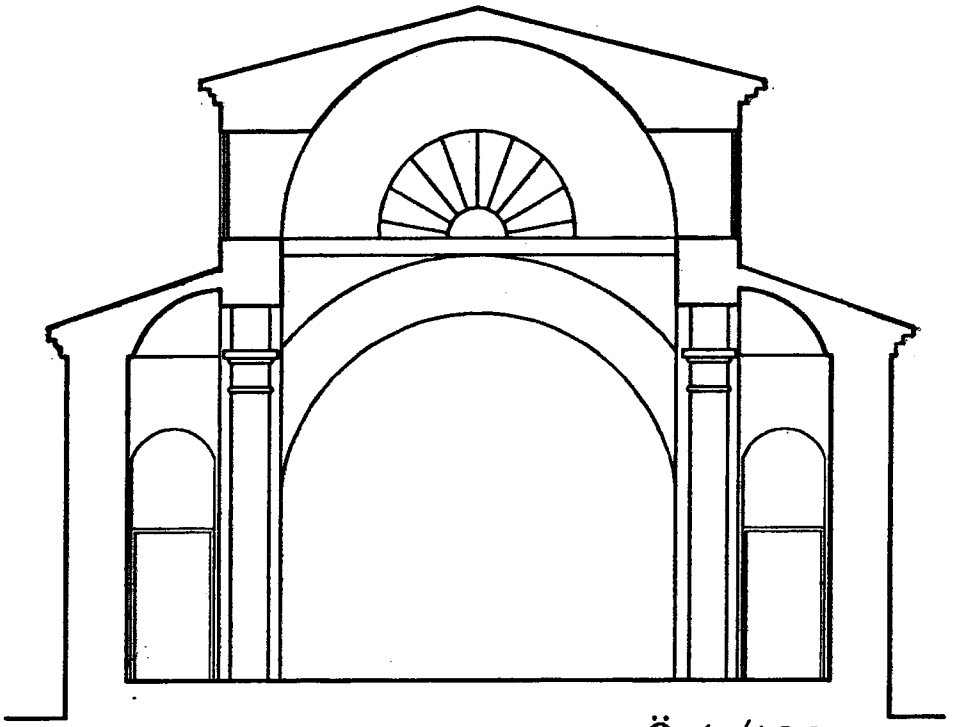

Ö: 1/100

Çizim 2.98:Kesit (A . Şahin)

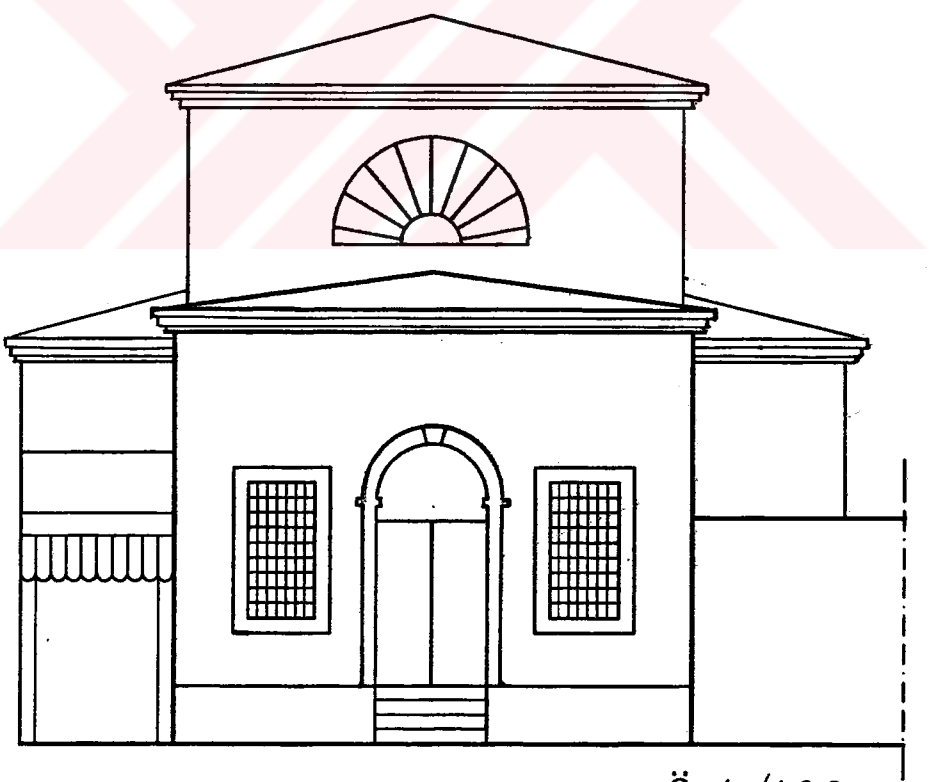

Çizim 2.99:Cephe (A . Şahin) Ö: 1/100

2.2.29. A.NAFİZ PAŞA (YENİKAPI MEVLEVİHANESİ) KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi-Ve Yaptıran

Yenikapı Mevlevihanesi 1597 yılında Yeniçeri Başhalifesi Malkoç Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Maliye Nazırı Abdurrahman Nafiz Paşa, Yenikapı Mevlevihanesi içinde 1850 (1267) yılında kendi adını taşıyan bu kütüphaneyi yaptırımıştır. Günümüzde meşruta olarak kullanılmaktadır.

Yakın Çevre Yapıları

Kütüphaneye bitişik olan Abdurrahman Nafiz Paşa Türbesi ve Mevlevihane'nin günümüze ulaşan yapıları, yakın çevresini oluşturur.

Kütüphanenin yakın çevresi adeta bir mezarlıktır. Mevlevihane bahçesindeki ve kütüphanenin çevresindeki hazireler ve türbe dışında Merkez Efendi Mezarlığı kütüphanenin çevresini kuşatmıştır.

Konumu Ve Yeri

Fatih'in Mevlanakapı semtinde, Yenikapı Mevlevihanesi içinde bulunmaktadır. Kütüphane Mevlanakapı Caddesi ve Mevlevi Tekkesi Sokakları'nın kesiştiği köşededir.

Konumuna göre külliye içinde, başka yapıya bitişik olarak, zeminden yükseltilerek konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

KATALOG

ADI	A. Nafiz Paşa Kütüp. (Yenikapı Mevlevihanesi K.)
YERİ	Merkez Efendi Kocamustafapaşa
YAPIM YILI	1850
YAPTIRAN	Abdurrahman Nafiz Paşa
MİMARİ	
MİMARİ ÜSLUBU	Ampir
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	Abdülmecit
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Konut
TÜRÜ	Kalliye içi
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, kitap deposu, tuvalet, koridor.

VAZİYET PLANI

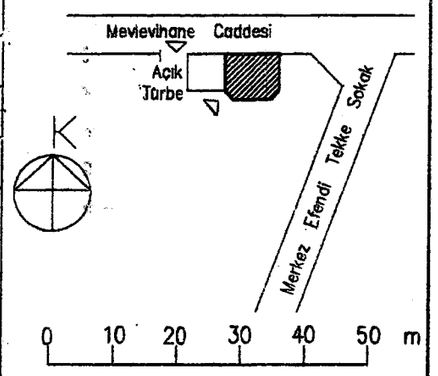

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:
Kalliye içinde başka yapıya bitişik.
Zeminden yükseltilmiş.
– Okuma salonuna göre:
Merkezi – kare

PLAN KROKİSİ

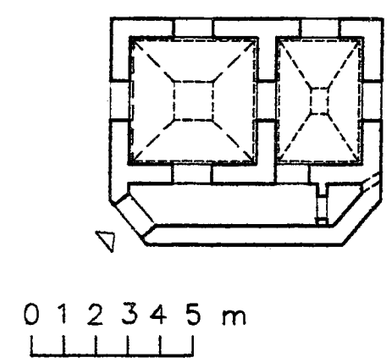

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir.
– Kitapları Süleymaniye Kütüphanesine taşınmıştır.
– Günümüzde konut olarak kullanılıyor.
– İç mekandaki nem yapı için büyük bir problemdir.

OKUMA SALONU

KONUMU	Kitap deposuyla koridor arasında
BOYUT /ALAN	3.94 x 3.94 = 15.52 m2
BİÇİMİ	Kare
DUVAR KALINLIĞI	60 cm
DUVAR MALZEMESİ	Kafeki – mermer
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun
DÖŞEME KAPLAMASI	Altıgen tuğla

PENCERE: ADEDİ: 2 | ALT SIRA: 2 | ÜST SIRA: Yok | EN / BOY: 1.23 / 1.8 m2 | ALAN: 4.43 m2 | PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.28 | KAPAK: Demir | PARMAKLIK: Demir

KAPI: EN /BOY: 1.23 / 2.14 m | MALZEME: Demir

DOLAP / NİŞ: DOLAP ☐ NİŞ ☐ | YERİ: DÜŞEYDE, YATAYDA | ADEDİ | BOYUTU | ŞEKLİ | KAPASİTESİ | TOPL. AL. | MALZEMESİ

BEZEME TÜRÜ / YERİ:

KAPIDA	Yok
PENCEREDE	Demir işçiliği – Mermer işçiliği
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok
DUVARDA	Yok
DOLAPTA / NİŞTE	Yok
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– 1 adet alt sıra pencere	– Pencere yok	– 1 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU	Tuvaletle okuma salonu arasında
BOYUT /ALAN	2.67 x 3.94 = 10.52 m2
BİÇİMİ	Dikdörtgen
DUVAR KALINLIĞI	60 cm
DUVAR MALZEMESİ	Kafeki –mermer
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun
DÖŞEME KAPLAMASI	Altıgen tuğla

PENCERE: ADEDİ: 2 | ALT SIRA: 2 | ÜST SIRA: Yok | EN / BOY: 1.23 / 1.8 m | ALAN: 4.43 m2 | PEN. AL. / DÖŞ. AL. =0.42 | KAPAK: Demir | PARMAKLIK: Demir

KAPI: EN /BOY: 1.05 / 2.14 m | MALZEME: Demir

DOLAP / NİŞ: DOLAP ☐ NİŞ ☐ | YERİ: DÜŞEYDE, YATAYDA | ADEDİ | BOYUTU | ŞEKLİ | KAPASİTESİ | TOPL. AL. | MALZEMESİ

BEZEME TÜRÜ / YERİ:

KAPIDA	Yok
PENCEREDE	Demir işçiliği – Mermer işçiliği
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok
DUVARDA	Yok
DOLAPTA / NİŞTE	Yok
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– 1 adet alt sıra pencere	– 1 adet alt sıra pencere	– Pencere yok

REVAK

KONUMU	
BOYUTU	
KEMER BİÇİMİ	
KEMER MALZEMESİ	
GEÇİŞ ÖGESİ	
ÖRTÜ BİÇİMİ	
KAPLAMA MALZEMESİ	
DÖŞEME KAPLAMASI	
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ	
SÜTUN: SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	
SÜTUN: BAŞLIK	
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KEMERDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUNDA	

TUVALET

KONUMU	Koridorun karşısında
ADEDİ	1
ÖRTÜ ÖGESİ	Tonoz
PENCERE ☒	IŞIKLIK ☐

Nafiz Paşa Kütüphanesi, bir koridora açılan okuma salonu, kitap deposu ve tuvaletten oluşmaktadır. Giriş ve tuvaletin bulunduğu iki köşenin pah yapılarak dikdörtgen formun bozulması ile plan biçimlendirilmiştir.

Koridorun solundaki ilk kapıdan okuma salonuna girilir. (Resim 2.128) Burası kare formundadır. Koridorun solundaki ikinci kapıdan ise kitap deposuna girilir. Kitap deposuna okuma salonunun ortasındaki ikinci bir kapıyla da geçiş mümkündür. Kitap deposu mekanı dikdörtgen planlıdır. (Resim 2.129) Koridorun sonunda girişin karşısında tuvalet bulunur.

Okuma salonu ve kitap deposunun döşemesi altıgen tuğladır. Özgün dolap ve niş yoktur.

Cephe Özellikleri

Kütüphane cephe itibariyle ampir üslubunu yansıtmaktadır.

Yola bakan cephede, pencere aralarında ve köşelerde olmak üzere sütunçeler vardır. Döşeme hizasında, sütunçelerin üzerinde ve saçak hizasındaki silmeler yapıyı çevreler. Yol cephesi mermer kaplıdır. (Resim 2.130) Diğer cepheler ise taş örgü üzerine sıvadır.

Okuma salonu ve kitap deposu ikişer adet pencere ile dış mekana açılır. Pencereler dairesel kemerlidir ve yere kadar uzanmaktadır. Demir işçilikli parmaklıklarla kapatılmıştır.

Strüktür

Moloz taş örgülü olan duvarlar 60 cm kalınlıktadır. Üzeri mermerle kaplanmıştır.

Okuma salonu üzeri ve kitap deposu mekanı aynalı tonoz örtülüdür. Koridor ve tuvalet ise sivri tonozla örtülüdür.

Bezeme

Kütüphane cephedeki bezeme özellikleri itibariyle ampir üslubunu yansıtır. Dairesel kilit taşlı pencere kemerleri iki yanda sütunçelere oturur. Ayrıca yola bakan cephe pencere aralarında ve köşelerde sütunçelerle bezeli ve mermer kaplıdır. Yapı döşeme hizasında, sütunçelerin üzerinde ve saçak hizasında silmelerle çevrelenmiştir. Pencere parmaklıkları ise demir işçiliklilidir.

İç mekan oldukça sadedir. Herhangi bir bezeme ögesi yoktur.

Aydınlatma

Kitap deposu ve okuma salonu ikişer adet pencere ile yetersiz biçimde aydınlanmaktadır. Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair herhangi bir ize rastlanmamaktadır.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Kütüphane özgün işlevini kaybetmiştir. Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir. Günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. Fonksiyon değişikliğine rağmen iç mekanda değişiklik yapılmamıştır. Olabildiğince özgün olarak günümüze ulaşmıştır. Ancak yapıda önemli bir nem sorunu vardır.

Yapı tekrar özgün işlevine kavuşturulmalıdır. Mevlevilikle ilgili kitapların bulunacağı bir araştırma kütüphanesi olarak hizmet verebilir.

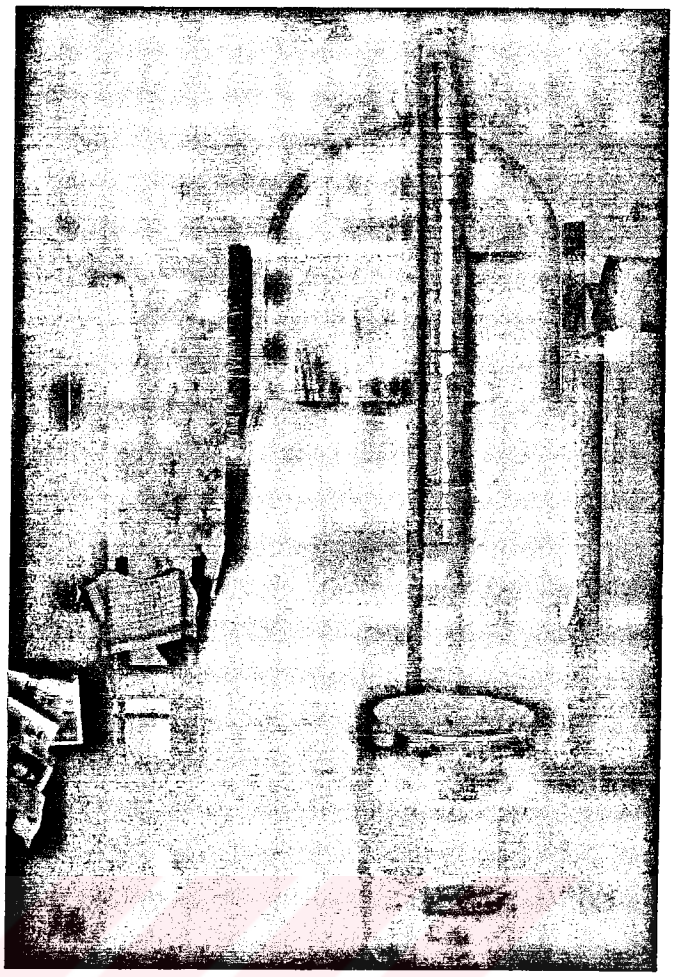

Resim 2.128:Okuma salonu

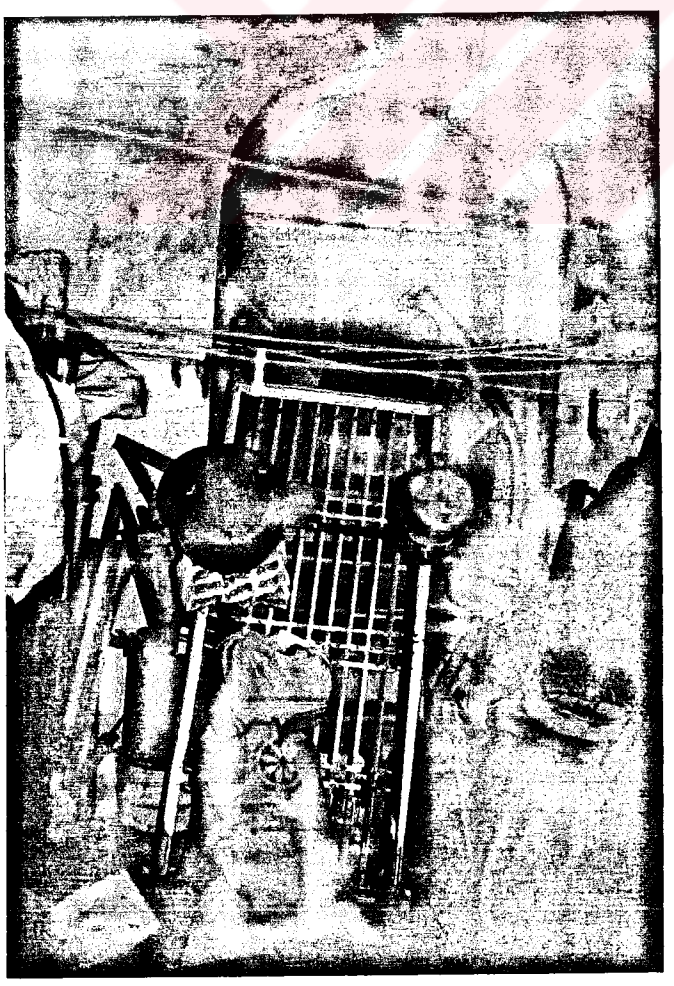

Resim 2.129:Kitap deposu

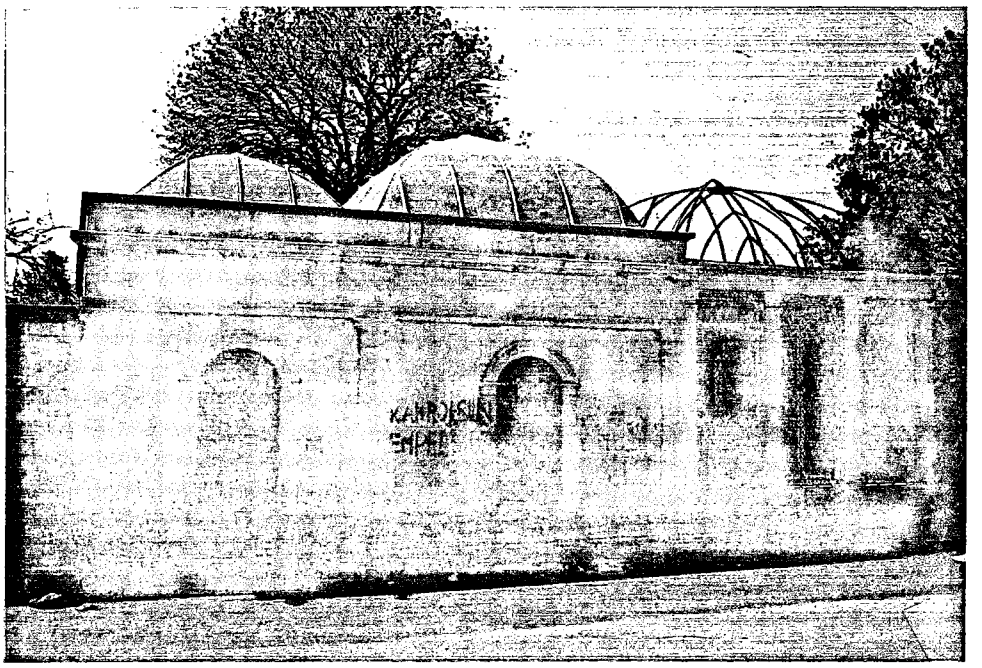

Resim 2.130:Yol cephesi mermer kaplı

Resim 2.131:Dairesel kemerli kitabeli giriş kapısı

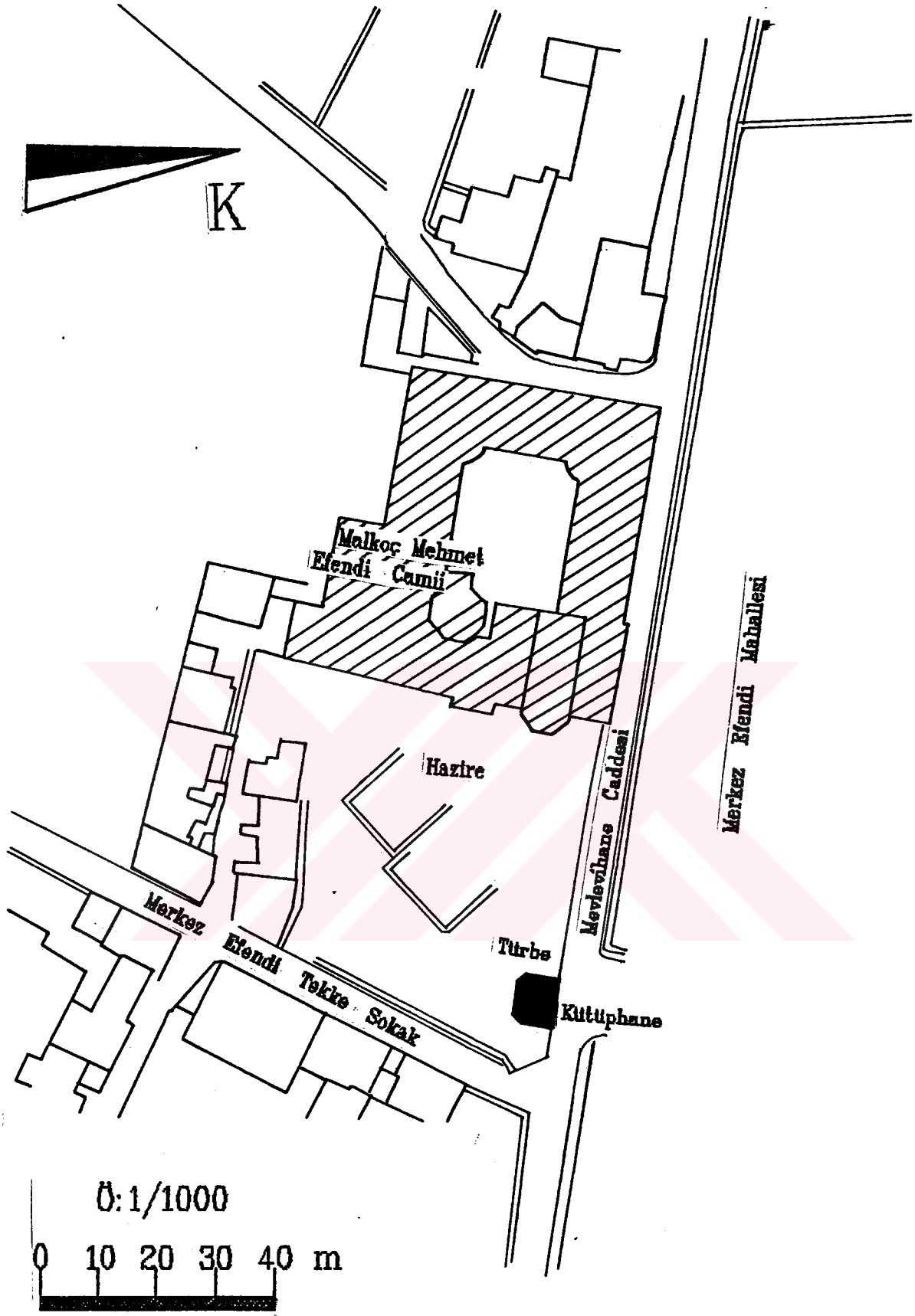

Çizim 2.100:Vaziyet Planı

KATALOG

ADI	Hasan Hasnû Paşa Kat.
YERİ	Eyüp Camii Kebir Mah. Boyacı Sokak
YAPIM YILI	1896
YAPTIRAN	Hasan Hasnû Paşa
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Ampir
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	II. Abdülhamit
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Sağlık Ocağı
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, kitap deposu

VAZİYET PLANI

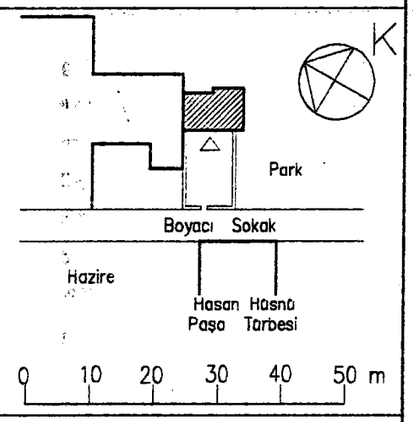

PLAN TİPİ

- Konumuna göre:

Külliye içinde,

başka yapıya bitişik

Birinci katta

- Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı – dikdörtgen

PLAN KROKİSİ

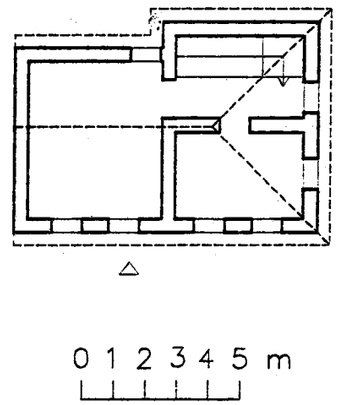

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

- Özgün işlevini kaybetmiştir.
- Koleksiyonu 1957 yılında Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınmıştır.
- 1942'de Jandarma Dairesi olmuştur.
- Günümüzde Eyüp Belediyesi'ne bağlı Halk Sağlığı Merkezi olarak kullanılıyor.
- 1994 yılından sonra köklü bir onarım geçirmiştir.

OKUMA SALONU

KONUMU	Koridorun sonunda kitap deposuna bitişik	PENCERE	ADEDİ: 3	ALT SIRA: 3	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	4.23 x 4.95 = 20.93 m2		EN / BOY: 96 / 272 cm	ALAN: 7.84 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.37
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	60 – 35		PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Sıvalı	KAPI	EN /BOY	1.20 / 2.44 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Beşik çatı		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kiremit	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok.	– Pencere yok.	– 1 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU	Merdivenlerin bitiminde okuma salonuna bitişik	PENCERE	ADEDİ: 3	ALT SIRA: 3	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	2.72 x 4.02 = 10.93 m2		EN / BOY: 96 / 272 cm	ALAN: 7.84 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.72
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	60 – 42 cm		PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Sıvalı	KAPI	EN /BOY	92 / 244 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Beşik çatı		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kiremit	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– 2 adet alt sıra pencere	– Pencere yok	– 1 adet alt sıra pencere

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN: SÜTUN YÜKSEKLİĞİ		
SÜTUN: BAŞLIK		
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		
KEMERDE		
DUVARDA		
GEÇİŞ ÖGESİNDE		
SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU		
ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİ		
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐	

2.2.30. HASAN HÜSNÜ PAŞA KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

II.Abdülhamit Dönemi bahriye nazırı Bozcaadalı Hasan Hüsnü Paşa tarafından, 1896 yılında yaptırılmıştır. Biraz ilerideki camisinden önce, türbesi ile birlikte inşaa edilmiştir.

Cumhuriyet Döneminde, bir süre jandarma dairesi olarak da kullanılan kütüphane, günümüzde Eyüp İlçesi Sağlık Merkezi olarak hizmet vermektedir.

Yakın Çevre Yapıları

Kütüphanenin yakın çevresi türbe ve hazirelerin çokluğu nedeniyle adeta bir mezarlık görünümündedir. Ayrıca oldukça önemli tarihi yapılar da vardır. Hüsrev Paşa Kütüphanesi ve Türbesi, Sultan Reşat Türbesi, Adile Sultan Türbesi, Mihrişah Sultan İmarethanesi, Hatice Canan Sultan Türbesi, İzzet Efendi Türbesi.... gibi .

Konumu Ve Yeri

Eyüp İlçesi Merkez Mahallesi, Boyacı Sokağı'ndadır.

Kütüphanenin doğusunda Boyacı Sokağı, güneyinde Paşa'nın gelini Hatice Canan Sultan'ın türbesi, kuzeyinde ise Posta ve Telgraf Nazırı İzzet Efendi'nin türbesi ile çevrelenmiştir.

Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi külliye içinde, başka yapıya bitişik olarak, birinci katta konumlandırılmıştır. Zemin katın işlevi bilinmemektedir.

Plan Özellikleri

Birinci katı kütüphane olan yapının, zemin katının işlevi bilinmemektedir. Zemin kattan yukarı çıkan merdiven bir koridora ulaşır. Koridorun karşısındaki büyük oda okuma salonu, küçük oda ise kitap deposudur. Okuma salonuna göre eksene bağlı - dikdörtgen planlıdır.

Kütüphane geçirdiği onarımlar sonucu bazı değişikliklere uğramıştır. İçmekan ve merdivenler yenilenmiştir.

Cephe Özellikleri

Cephe ampir üslubunun özelliklerini yansıtır.

Dikdörtgen açıklıklı pencereleri taş sövelidir. Pencerelerin üzerinde konsollara oturan silmeler bulunur. Giriş cephesindeki dört adet pencere ikişerli guruplaşır, iki yana ve araya gelecek şekilde sütunçeler yerleştirilmiştir.

Strüktür

Okuma salonu ve kitap deposu tavanı ahşap çıtalıdır. Kütüphanenin üzeri kiremit örtülü beşik çatı ile kapatılmıştır.

Duvarlar sıvandığı için malzemesi anlaşılamamaktadır. Duvar kalınlığı 60 cm ve 35 cm dir.

Bezeme

İç mekan yenilendiği için bezeme özellikleri görünmemektedir. Cephe pencerelerdeki silme - konsol, söve ve sütunçeler ile bezelidir.

Aydınlatma

Okuma sâlonu ve kitap deposu üçer adet pencere ile aydınlanmaktadır. Özgün "yapay aydınlatma" biçimine dair bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Kütüphane özgün işlevini kaybetmiştir. Günümüzde Halk Sağlığı Merkezi olarak kullanılmaktadır. Kitap kolleksiyonu 1957 yılında Süleymaniye Kütüphanesine taşınmıştır. !942 yılında Jandarma dairesi olan yapı oldukça farklı işlevlerde kullanılmıştır. 1994 yılından sonra onarım geçiren kütüphane günümüzde oldukça iyi durumdadır.

Yapı tekrar özgün işlevine kavuşturulmalıdır.

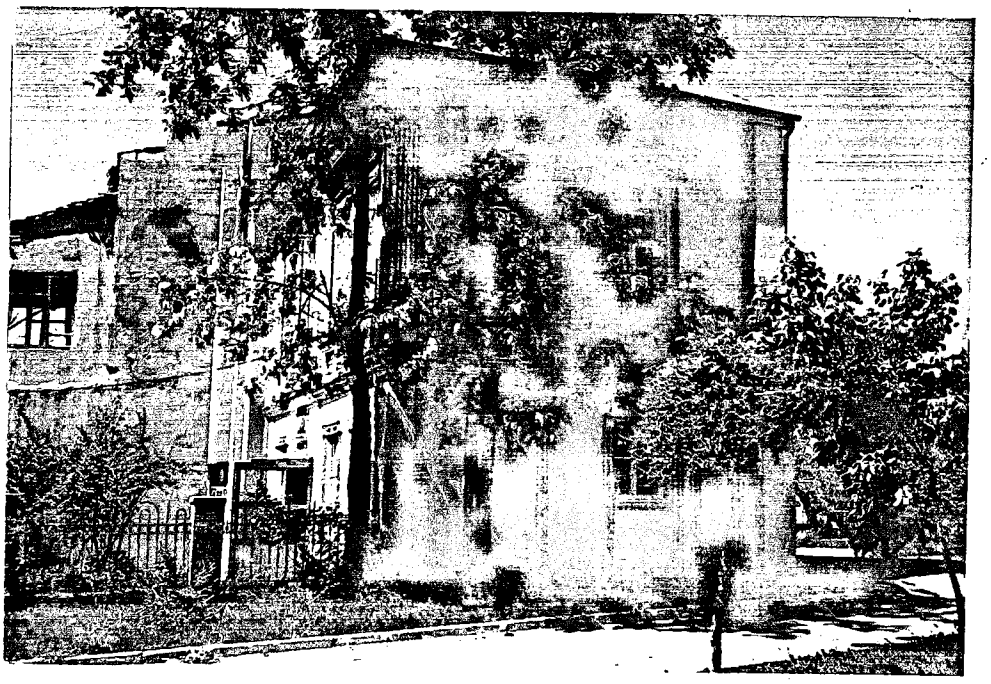

Resim 2.132:Yan cephedeki söveler pencerelerin özgünlüğünü şüpheli kılıyor.

Resim 2.133:Ön cephe

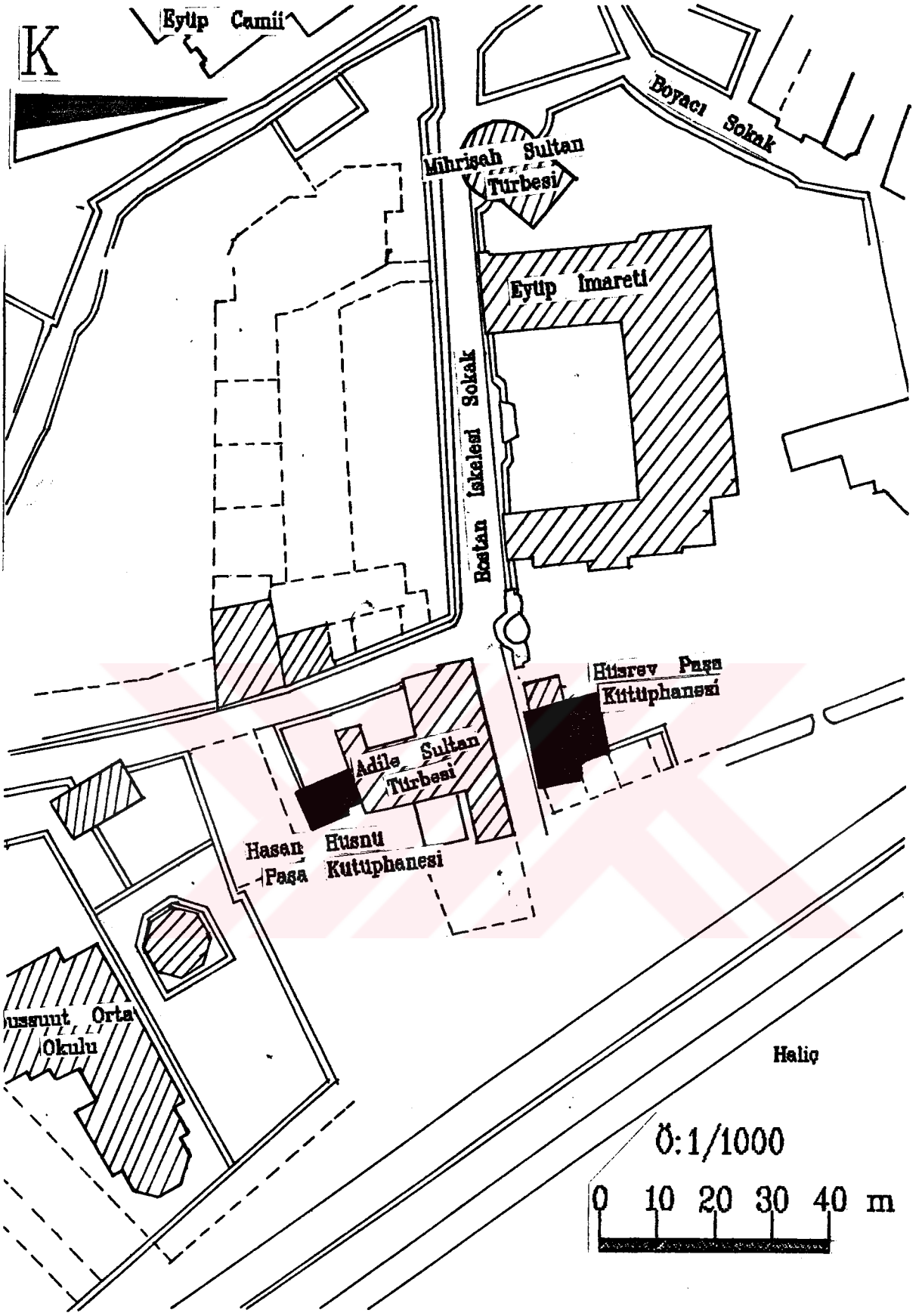

Çizim 2.101: Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi Vaziyet Planı

KATALOG :

ADI	Aziz Mahmut Hüdai
YERİ	Üsküdar Doğancılar
YAPIM YILI	1899 / 1900
YAPTIRAN	Lütfü Bey
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Ampir
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	II.Abdülhamit
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Dernek binası
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu, türbe

VAZİYET PLANI

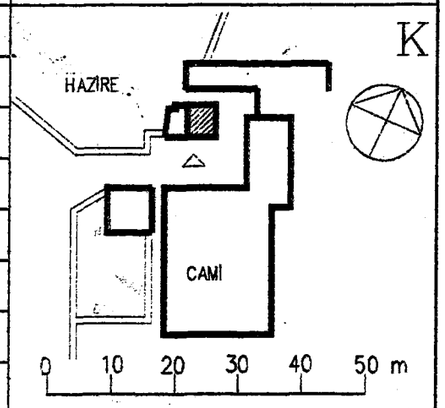

PLAN TİPİ

–Konumuna göre:

Külliye içinde başka yapıya bitişik.

Zeminden yükseltilmiş.

–Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı dikdörtgen

PLAN KROKİSİ

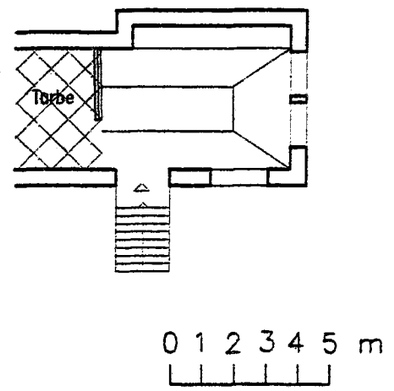

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir.

– Kitap Koleksiyonu Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndedir.

– Aziz Mahmut Hüdai Vakfı'nın yönetim binası olarak kullanılmaktadır.

– Genel olarak iyi durumdadır.

Onarıma ihtiyacı yoktur.

OKUMA SALONU

KONUMU	Türbeye bitişik	PENCERE	ADEDİ: 3	ALT SIRA: 3	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN	5.4 x 4.4 =23.76 m2		EN / BOY: 135,166/315cm	ALAN: 11.83 m2	PEN. AL / DÖŞ. AL =0.5
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	60 cm		PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Kesme taş	KAPI	EN /BOY	163 / 225 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Demir işçiliği		YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Demir işçiliği		ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Kalem işi		BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Kalem işi		KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
–1 adet alt sıra pencere	–Pencere yok	–2 adet alt sıra pencere	–Pencere yok

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL / DÖŞ. AL =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE			ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA			KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU			
BOYUTU			
KEMER BİÇİMİ			
KEMER MALZEMESİ			
GEÇİŞ ÖGESİ			
ÖRTÜ BİÇİMİ			
KAPLAMA MALZEMESİ			
DÖŞEME KAPLAMASI			
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ			
SÜTUN: SÜTUN YÜKSEKLİĞİ			
SÜTUN: BAŞLIK			
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ			
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE			
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KEMERDE			
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA			
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE			
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUNDA			

TUVALET

KONUMU			
ADEDİ			
ÖRTÜ ÖGESİ			
PENCERE ☐		IŞIKLIK ☐	

2.2.31. AZİZ MAHMUT HÜDAİ TÜRBESİ KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Aziz Mahmut Hüdai, mutasavvıf, şair ve bestekardır. Aynı zamanda Celveti tarikatının şeyhidir. Üsküdar Doğancılar'da mescit - tevhithane, derviş hücreleri, mutfak, taamhane, meşruta evler ve iki adet çeşmeden oluşan külliyeyi yaptırmıştır.

Külliye yapıları 1850'deki yangında (Aziz Mahmut Hüdai Türbesi dışında) yanmıştır. 1855'te Abdülhamit, yerleşim düzenini koruyarak yapıları yenilemiştir.

II.Abdülhamit'in ağalarından olan Lütfü Bey tarafından, 1899/1900'de cami - tevhidhanenin karşısına, "türbe-kitaplık" yapısı yaptırılmıştır. Kütüphanenin bir bölümü kendisi ve ailesi için türbe olarak düzenlenmiştir.

Yakın Çevre Yapıları

Yapı mescit, tekke, hünkar kasrı, şadırvan ve aşhaneden oluşan bir külliye içinde bulunmaktadır.

Kütüphanenin giriş cephesinin tam karşısındaki cami-tevhidhane yapısı sağındaki hünkar kasrı ile "L" şeklinde birleşir. Set halinde kütüphane giriş kotuna kadar yükseltilmiş olan hazire, kütüphane girişinin solundan itibaren , arkaya doğru genişleyerek yapıyı sarar.

Konumu Ve Yeri

Aziz Mahmut Hüdai Külliyesi, Üsküdar İlçesi'nde Doğancılar'dadır. Ahmet Çelebi Mahallesi'nde, Aziz Mahmut ve Aziz Efendi Mektebi Sokakları'nın kuşattığı arsada bulunmaktadır.

Kütüphane, Külliyenin Aziz Efendi Mektebi Sokağı'ndan girişindeki, merdivenli yolun bitiminde, solda yer alır.

Yapı külliye içinde, başka yapıya bitişik olarak, zeminden yükseltilerek konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Kütüphane, okuma salonuna göre, eksene bağlı, dikdörtgen planlıdır.

Yapıya dokuz basamak çıkılarak ulaşılır. Yuvarlak kemerli ve demir kapılı girişin üzerinde kitabe vardır. Kitabede:

" Dua ile dedim tarih-i tammın Hakkıya ben de
Na'im-i huldi mesken eyle Lütfü Beye Sübhan 1307(1809) " yazılıdır.

(Konyalı,1976:403).

Girişin sağı kütüphane, solu ise türbe olarak planlanmıştır. Türbe kısmında, yapının banisi Lütfü Bey ve akrabalarının mezarları vardır. Mısır Hıdivi İsmail Paşa'nın kızlarından Prenses Fatma Hanım tarafından, yaptırılan camekanlı demir parmaklıkla, türbe ile kitaplık bölümü ayrılmıştır. (Resim 2.134)

Özgün dolap ve nişler mevcut değildir. Zemin mermer ve halı kaplıdır.

Cephe Özellikleri

Kütüphane, ampir üslubunun tapınak cephelerini taklit eden, Osmanlı mimarisine çok yabancı bir cephe oluşumuna sahiptir.

Giriş, güney cephesinin ortasından verilmiştir. Kapı ve pencereler, kilit taşı belirgin

şekilde öne çıkan, yuvarlak kemerlerle çevrelenmiş ve sitilize bitki motifli demir parmaklıklarla kapatılmıştır. Kapı ve pencerelerin her iki yanında, birer adet iyonik başlıklı, duvara gömülmüş sütunlar bulunmaktadır. Bu sütunlar, dikdörtgen kesitli ve boyuna profillidir. Başlıkların üzerinde de (architrav) görünümünde bir kuşak uzanır. Sütunlar hizasından üçe ayrılan bu bölüntüler içine, en üst kuşakta birer kitabe yerleştirilmiştir. (Resim 2.136)

Cephe tonoz örtü ile sonlanır. Tonoz örtü üzerinde koni biçiminde üç adet alem bulunmaktadır.

Yapının kütüphane bölümünde, dikdörtgen açıklıklı iki adet sağ duvarda, bir adet ön duvarda pencere yer alır.

Strüktür

Dikdörtgen şeklindeki mekan aynalı tonoz örtülüdür. Aynalı tonoz örtü kurşunla kaplıdır.

Duvarlar dışta kesme taş kaplı, içte ise sıvalıdır. Duvar kalınlığı 60 cm dir.

Bezeme

İç mekan kalem işi bitkisel motiflerle bezelidir. Duvar ve tonoz örtüdeki bu motifler lacivert, sarı, kırmızı, mavi, yeşil, beyaz gibi çeşitli renklerde olup özgünlüğü şüphelidir.

Yapı cephede, sitilize bitki motifli demir parmaklıklar ve iyonik başlıklı duvara gömülü sütunlarla, bezenmiştir.

Aydınlatma

Kitaplık bölümü sağ duvarda bir, ön duvarda iki olmak üzere toplam üç adet pencere ile doğal biçimde aydınlatılmıştır. Pencerelerin geniş ve yüksek olmaları, yapının çok iyi gün ışığı almasını sağlamaktadır. Özgün "yapay aydınlatmaya" dair herhangi bir ize rastlanmaz.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Yapı, günümüzde esas işlevini kaybetmiştir. Aziz Mahmut Hüdai Vakfi Yönetim binası olarak kullanılmaktadır. Kitap kolleksiyonu Hacı Selim Ağa Kitaplığındadır. Yapı özgün işlevine uygun olarak, ünlü bir mutasavvıf olan Aziz Mahmut Hüdai'nin eserlerinin de içinde bulunacağı, tasavvuf konulu kaynakların yer alacağı, uzmanlık kütüphanesi olarak işlevlendirilebilir.

Kütüphane, genel olarak iyi durumdadır. Yapısal bir problemi yoktur.

Resim 2.134: Türbe ile kütüphaneyi demir ayıran parmaklıklar

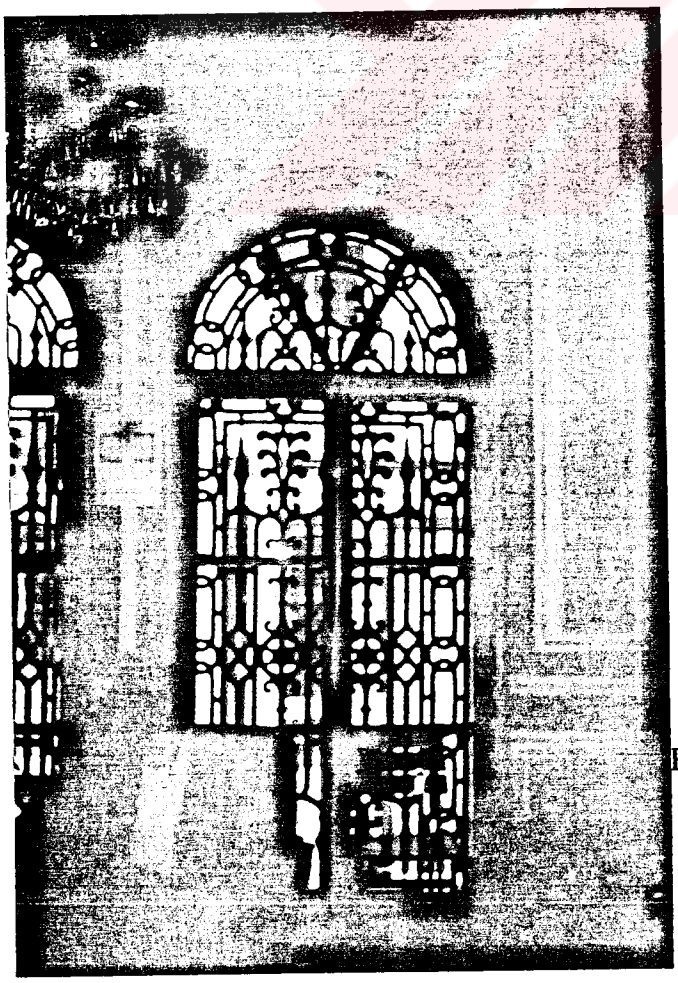

Resim 2.135:Okuma salonu

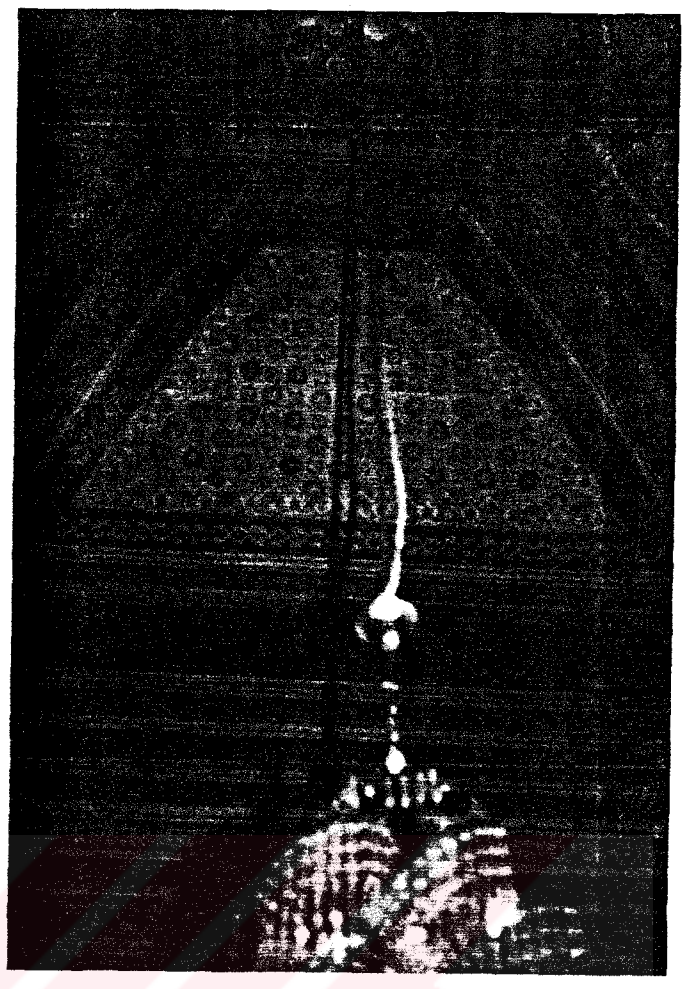

Resim 2.136: Tonoz bezemeleri

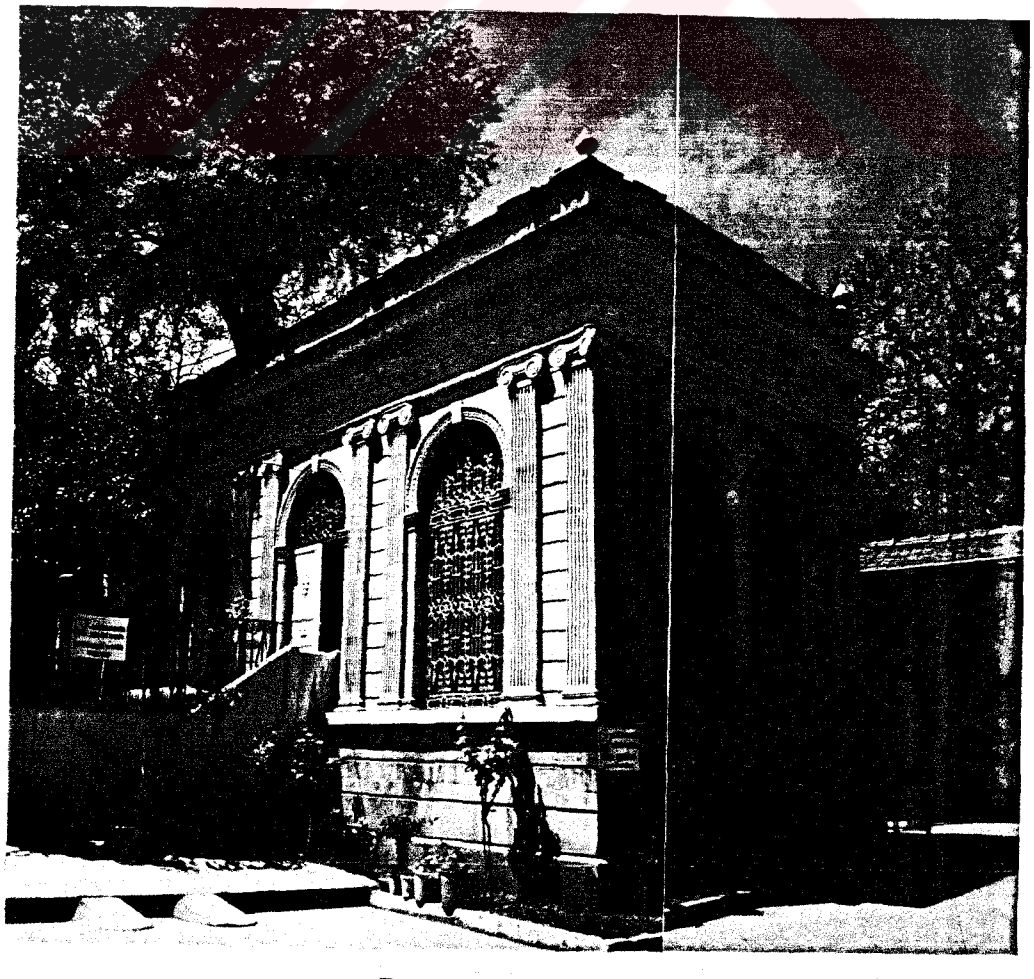

Resim 2.136:Cephe

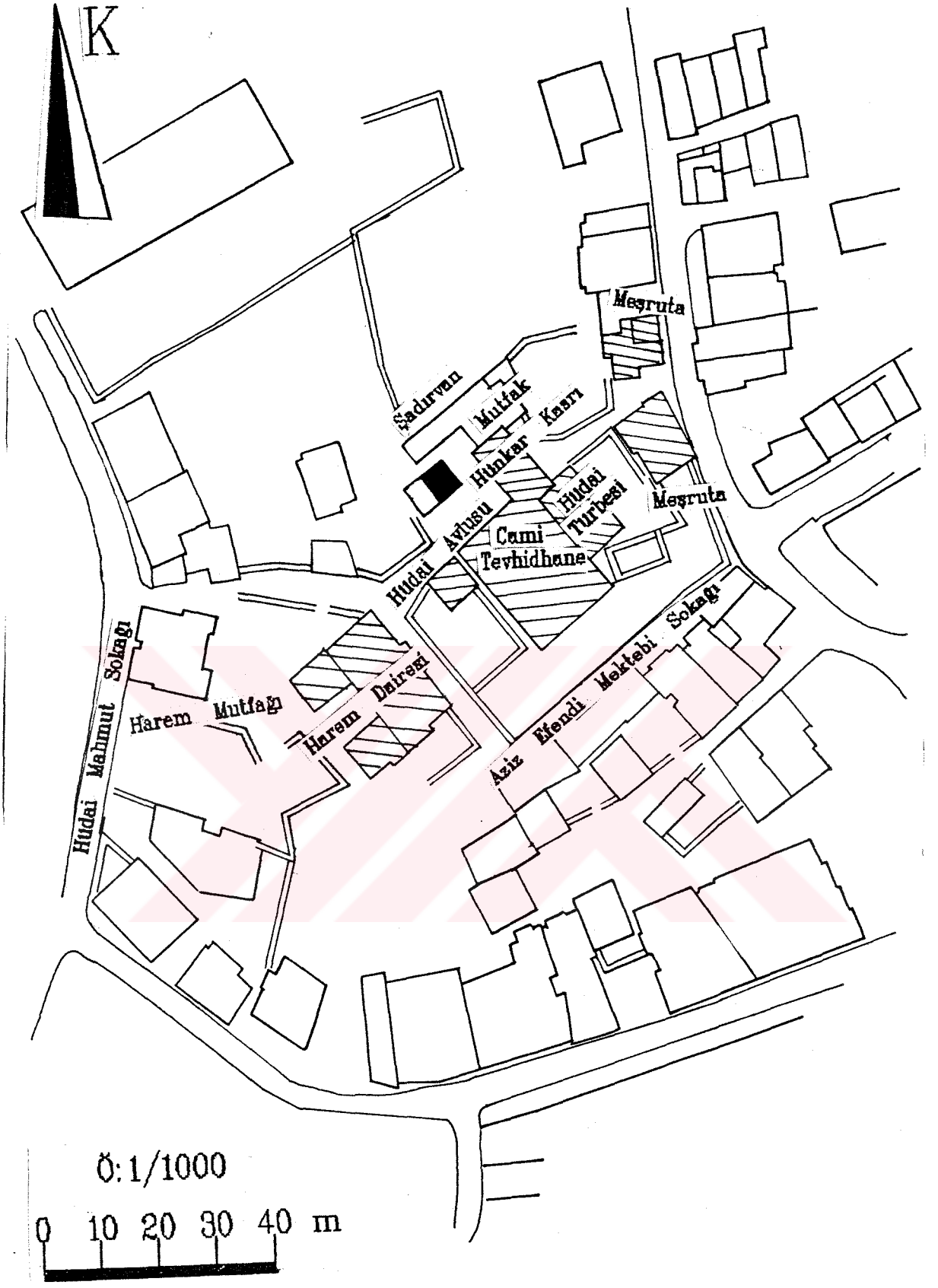

Çizim 2.102:Aziz Mahmut Hüdai Türbesi Vaziyet Planı

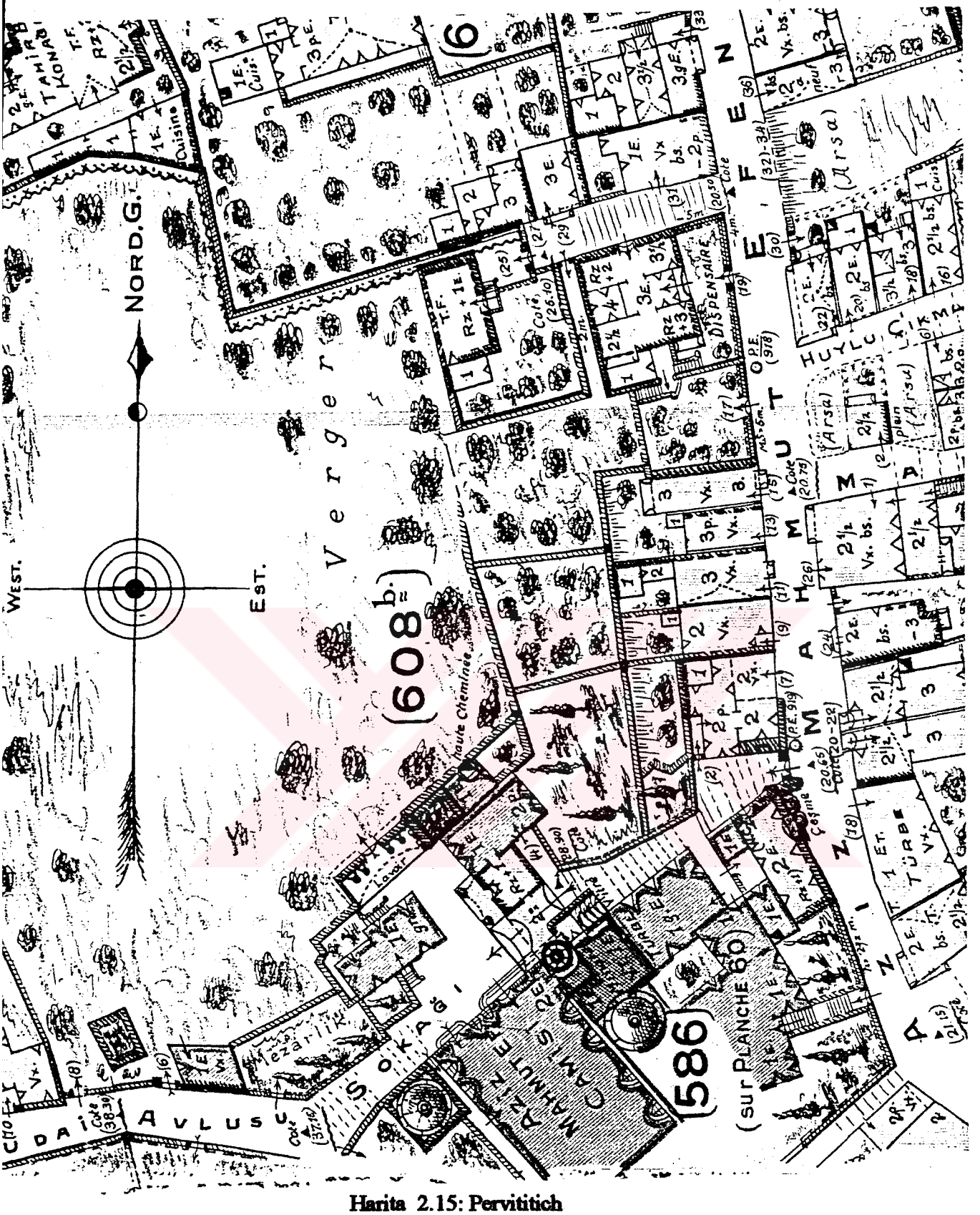

Harita 2.15: Pervititich

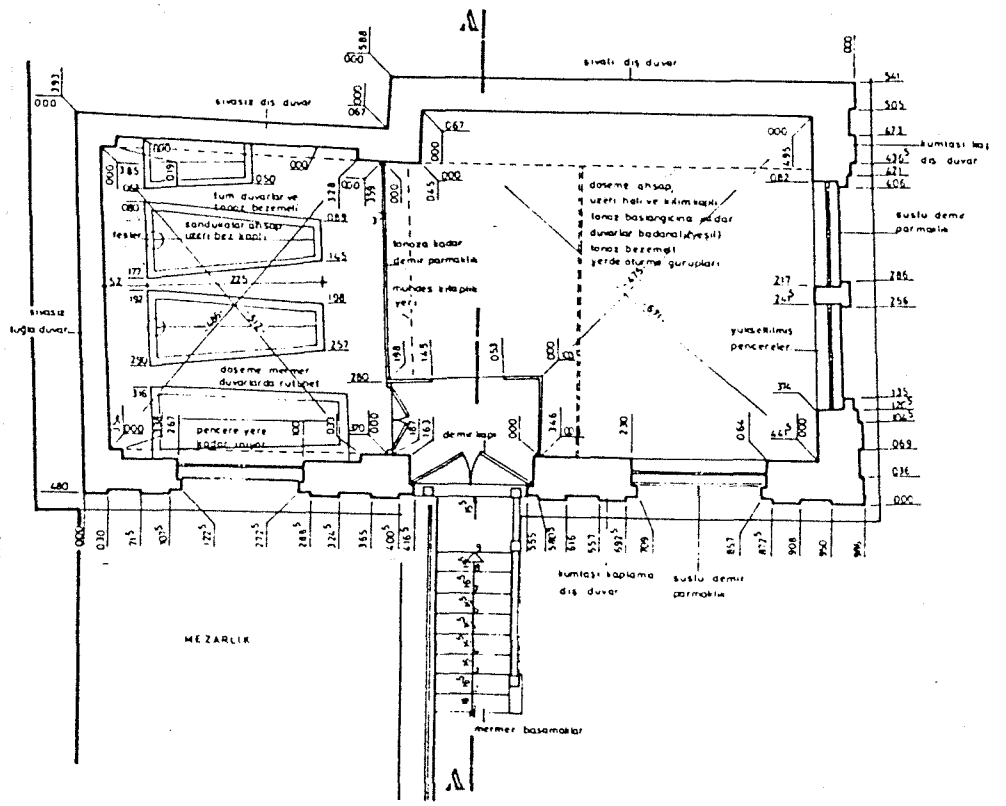

Çizim 2.103:Plan (Y.T.Ü.Arşivi E. Kırca)

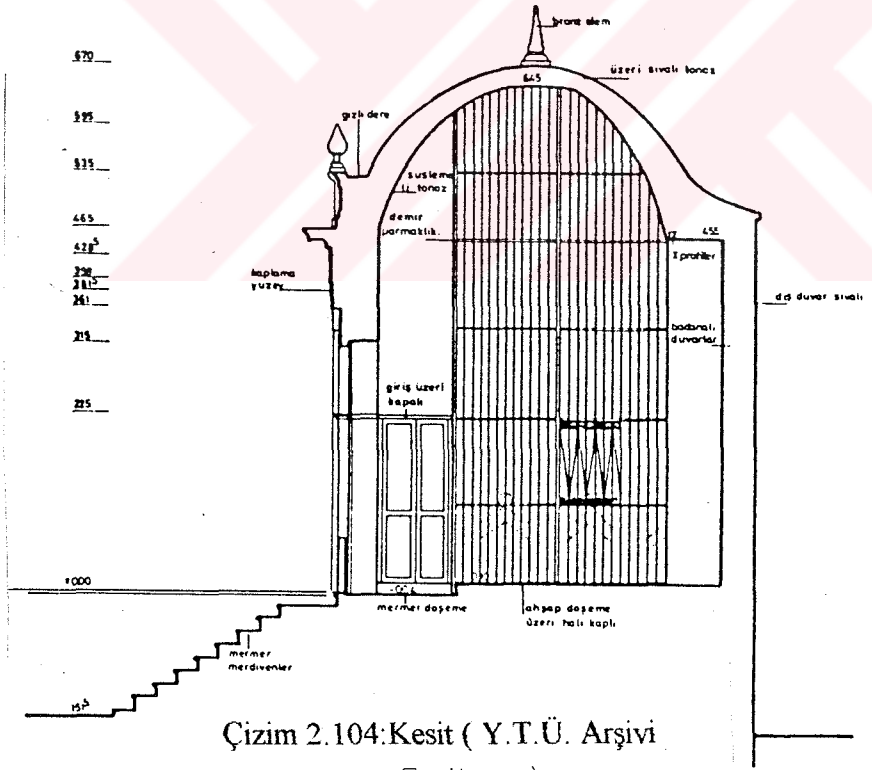

Çizim 2.104:Kesit (Y.T.Ü. Arşivi E. Kırca)

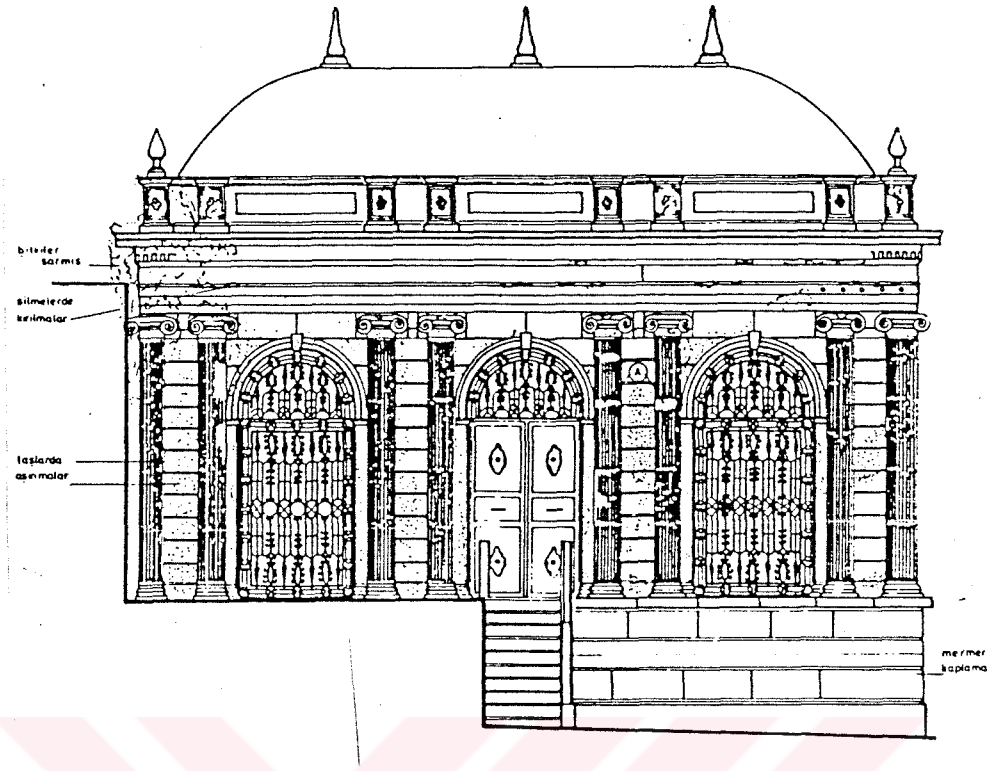

Çizim 2.105:Cephe (Y.T.Ü.Arşivi E.Kırca)

KATALOG

ADI	Hacı Mahmut Efendi Kat.
YERİ	Beşiktaş Yahya Efendi Sokağı
YAPIM YILI	1901
YAPTIRAN	Hacı Mahmut Efendi
MİMARI	
MİMARİ ÜSLUBU	Üslupsuz
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	II. Abdülhamit
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Konut
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu

VAZİYET PLANI

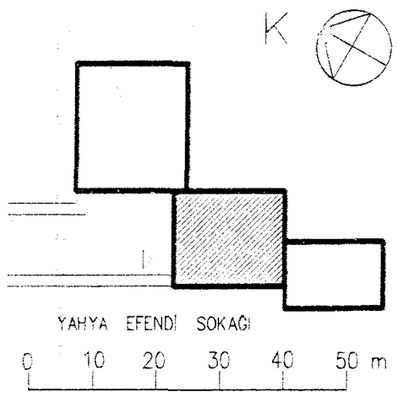

PLAN TİPİ

- Konumuna göre:

Külliye içinde ayrık

Zeminden yükseltilmiş

- Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı – dikdörtgen

PLAN KROKİSİ

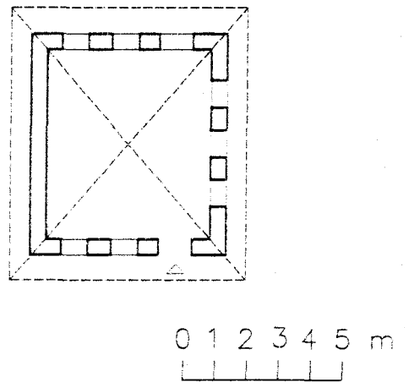

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

- Günümüzde özgün işlevini kaybetmiştir.
- Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.
- Boşaltılan yapı Vakıflarca kiraya verilmiştir.
- Fonksiyon değişikliği sonucu yapıya bazı ekler yapılmıştır.
- Genel olarak iyi durumda olan yapı kiracı tarafından 1994 yılında onarılmıştır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Camie kapısına bitişik	PENCERE	ADEDİ: 7	ALT SIRA: 7	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	5.95 x 5.2 = 30.94 m2		EN / BOY: 83 / 152 cm	ALAN: 8.83 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.28
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Demir	
DUVAR KALINLIĞI	52 cm		PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla	KAPI	EN /BOY	90 / 228 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Ahşap çatı		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kiremit	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 2 adet alt sıra pencere	– 2 adet alt sıra pencere	– 3 adet alt sıra pencere	– Pencere yok

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU	
BOYUTU	
KEMER BİÇİMİ	
KEMER MALZEMESİ	
GEÇİŞ ÖGESİ	
ÖRTÜ BİÇİMİ	
KAPLAMA MALZEMESİ	
DÖŞEME KAPLAMASI	
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ	
SÜTUN: SÜTUN YÜKSEKLİĞİ	
SÜTUN: BAŞLIK	
SÜTUN: BAŞLIK MALZEMESİ	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	
KEMERDE	
DUVARDA	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	
SÜTUNDA	

TUVALET

KONUMU	
ADEDİ	
ÖRTÜ ÖGESİ	
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐

2.2.32. HACI MAHMUT EFENDİ (YAHYA EFENDİ) KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Kuruluşu 1538'lere uzanan Yahya Efendi Dergahı'nın cümle kapısına bitişik olarak, 1901 yılında Hacı Mahmut Efendi tarafından yaptırılmıştır. Kütüphane, dergahı yaptıran Yahya Efendi'nin adıyla da anılmaktadır.

Yakın Çevre Yapıları

Yahya Efendi Dergahı'ndaki mescit - tevhidhane, medrese, hamam, çeşme ve meşruta evler yakın çevresini oluşturur. Ayrıca Çırağan ve Yıldız Sarayı kütüphanenin çevre yapılarındandır.

Konumu Ve Yeri

Hacı Mahmut Efendi Kütüphanesi, Beşiktaş İlçesi'nde, Yıldız Mahallesi'nde, Çırağan Caddesi 'ne açılan Yahya Efendi Sokağı'ndadır. Yahya Efendi Külliyesi'nin cümle kapısına bitişiktir.

Hacı Mahmut Efendi Kütüphanesi külliye içinde, ayrık olarak konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Yahya Efendi Külliyesi'nin Cümle Kapısı'na bitişik olan kütüphaneye bir basamakla, basık kemerli bir kapıyla girilir. Kütüphane tek bir mekandan oluşmaktadır.

Okuma salonu eksene bağlı dikdörtgen planlıdır. Girişin karşısındaki duvara özgün olmayan odalar eklenmiştir. Bu odalar ahşaptır.

Okuma salonu zemini ahşap kaplıdır. Günümüze özgün dolap ve niş ulaşmamıştır.

Cephe Özellikleri

Giriş cephesi iki adet basık kemerli pencere ve giriş kapısı ile sağ yan cephe ise üç adet basık kemerli pencere ile biçimlenir. Sol yan cephe sağır olarak düzenlenmiştir. Arka cephe ise kütüphaneye eklenen özgün olmayan ahşap odalar nedeniyle kapanmaktadır.

Pencereler tek sıra halinde, basık kemerli ve sitilize bitki bezemeli demir parmaklıklıdır. Kitabe kapı üzerinde değil, pencerelerin üzerindedir. Cephe herhangi bir üslup özelliği göstermemektedir.

Harman tuğlası örgülü cephe, kiremit örtülü kırma çatı ile sonlanır.

Strüktür

Dikdörtgen planlı mekanın üzeri ahşap kırma çatı ile örtülüdür. Ancak özgünlüğü şüphelidir.

Duvarlar içten sıvanmıştır. Tuğla örgülü duvarlar 52 cm kalınlığındadır.

Bezeme

Yapı oldukça sadedir. İç mekan tamamıyla sıvandığı için bezemelere dair herhangi bir ize rastlanmamaktadır.

Pencere ve kapı parmaklıkları stilize bitkisel motifli, demir işçiliklidir.

Aydınlatma

Yapı toplam yedi adet alt sıra pencere ile aydınlatılmaktadır. Özgün "yapay aydınlatmaya" dair herhangi bir iz yoktur

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Kütüphane özgün işlevini kaybetmiştir. Kitapları 1940 yılında Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınmıştır. Konut olarak Vakıflar İdaresi tarafından kiraya verilmiştir.

Yapının onarımı kiracılar tarafından yapılmaktadır.

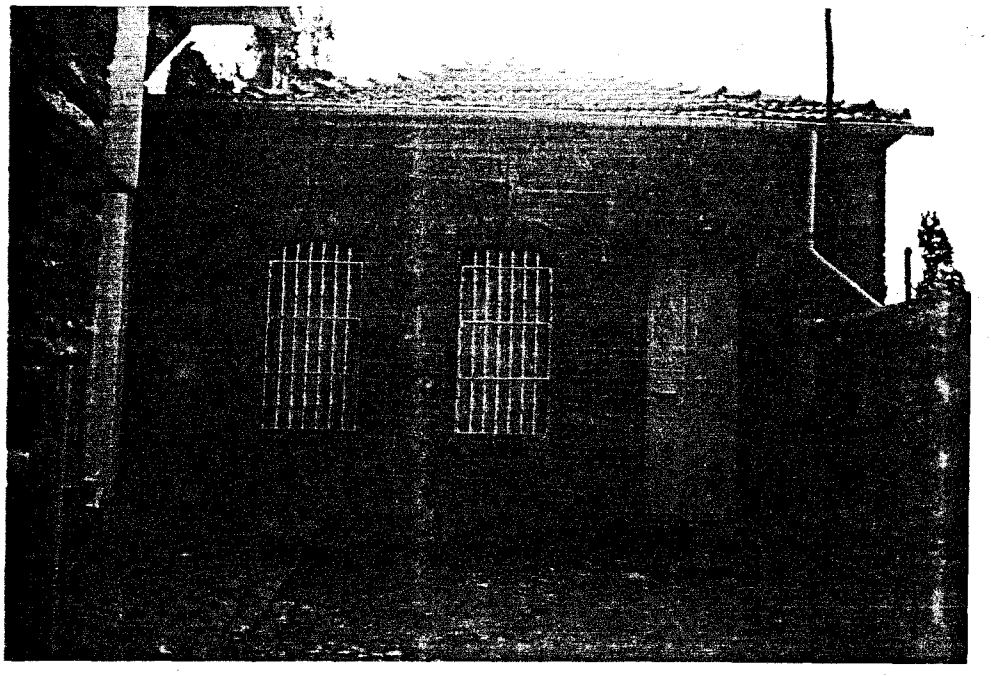

Resim 2. 138: Kütüphane giriş cephesi

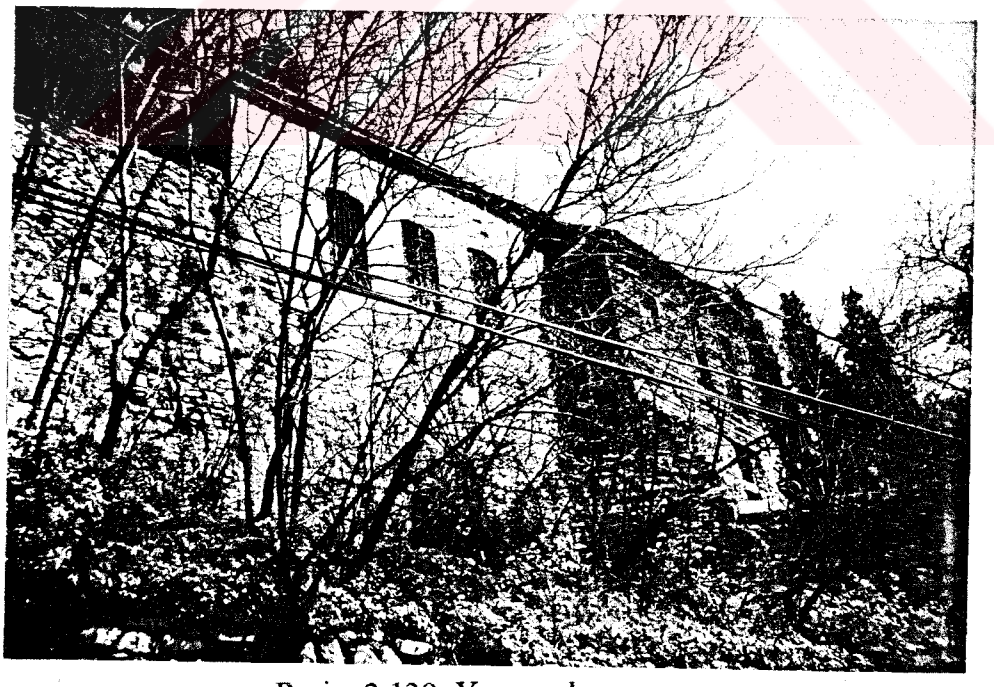

Resim 2.139: Yan cephe

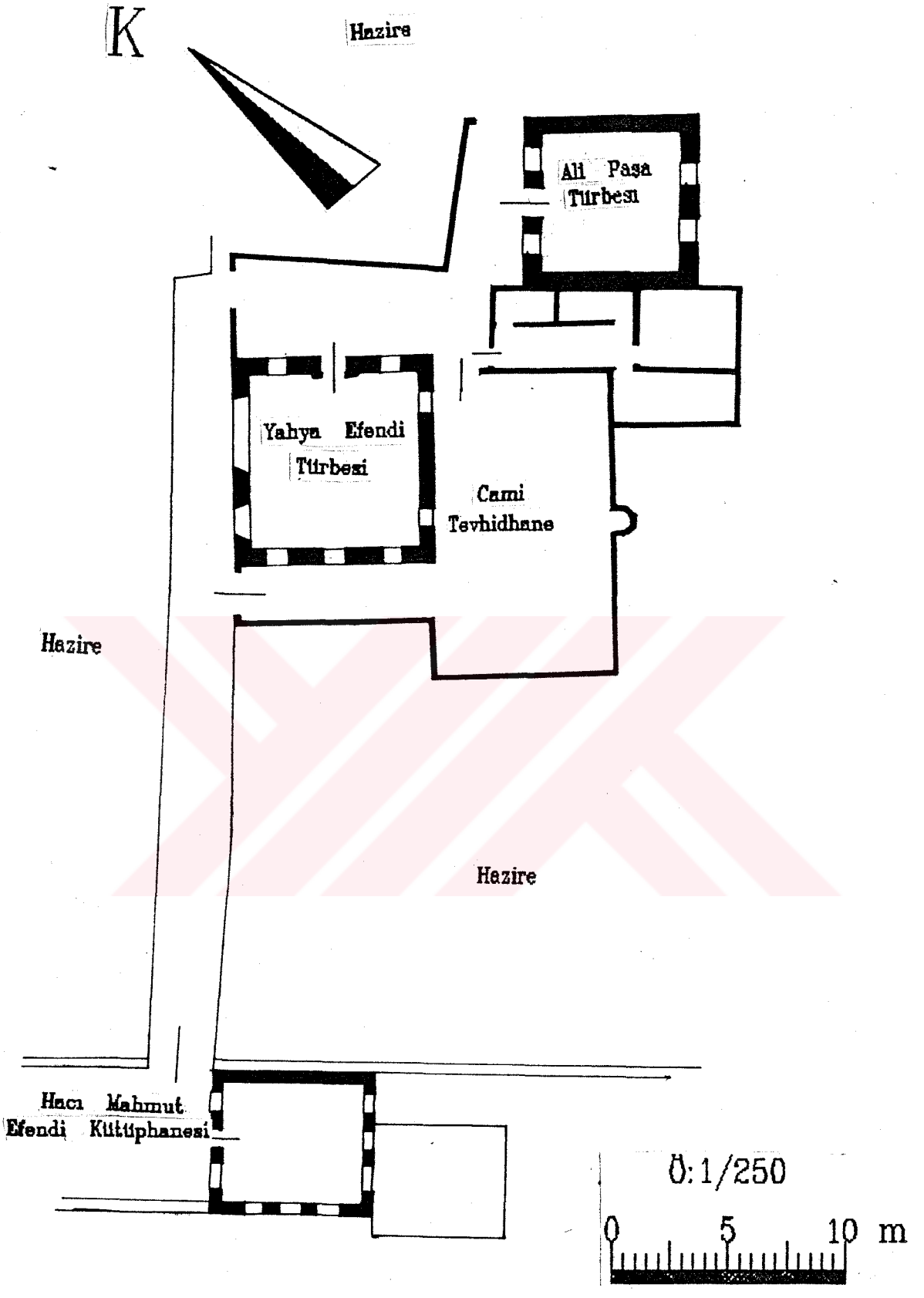

Çizim 2.106: Hacı Mhmut Efendi Kütüphanesi Vaziyet Planı

Vakfiye

T.C.
VAKIFLAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
VAKIF KAYITLAR
MÜDÜRLÜĞÜ
SAYI 3015

574 numaralı defterin 61 sahife ve 53/26 sırasında kayıtlı (teşrifat müdürü hacı Mahmud efendi) ye aid 12 Safer 1330 tarihli vakfiyenin örneğidir.

(Zikri ati hususu hasbelicab kibeli şer'iden kaymakam müteveIli tayin ve husumeti re'yolunun Mahkemei Evkaf ketebesabıkasından Nizamettin efendi ibni Mehmet meclisi şeriinünde mahrusei Galataya mızafe kasabai Beşiktaşta Sinan paşayı cedit mahallesinde Yıldız posta caddesinde otuzbir numrolu hanede sakine Teşrifati humayun müdürü sabıkı elhac Mahmud efendi zevcesi marifetüzzat Fatmatüzzehra hanım ibneti Halil efendi tarafından yedinde olup bindörtyüz yirmi sekiz senesi Recebül ferdinin ikinci günü tarihile müverreha ve oltarihde mahrusei mezkûre kadısı faziletlu Ömer Hulusi efendinin imza ve hatmini haviye ve Fetvahanei aliden musaddaka bir kıt'a vekâlet hüccetı mantukunca huğusu atide müfteriden ve müctemian ifayı vekâlet etmek üzre vekili şer'ileri Mehmet Meki ve Mes'ud ve İsmail hakkı efendilerden mumaileyh Mes'ud efendi müvacehesinde yedinde olup bindörtyüz yirmi dokuz senesi Zilhiccetiş şerifesinin yirmisekizinci günü tarihile müverreha ve esbak evkafı hümayun müfettişi Merhum Nazif efendinin bindörtyüz ondokuz senesi Zilhiccetiş şerifesinin onyedinci günü tarihli mebni dava cerideslnden muhreç bir kıt'a ilam mantık olduğu üzre hazinei evkafı humayun Hukuk müşavirliğinden mürsel ketebeden Nüzhet efendinin kibeli şer'iden kaymakam müteveIli tayin ve husumeti re'yolunarak müfettişi müşarünileyhin huzurunda ma'kud meclisi şer'de müteyeffayi mumaileyhin zevcesi metrukesi mumaileyha Fatmatüzzehra hanım tarafından hususu atide vekili müseccelı şer'isi Asakiri şahane binbaşılarından Cemil beyibni Ali Fazıl müvacehesinde hazinei müşarünileyha Beytülmal idaresi için husumet ve reddi cevaba hazinei müşarünileyha Hukuk müşaviri tarafından müseccel vekil Asaf bey ibni Mustafa hazır olduğu halde müteveffayi müşarünileyhin Yahya efendi türbei şerifesinde inşa ettirdiği kütüphaneyi vakıf ve tevliyeti kendüsü tabisi tıbbi hayatolmuşa mündemiç şürutu dahilinde oldukça halilesi Fatmatüzzehra hanıma ve badelvefat kerimesi maneviyesi Cavide hanıma intikal etmek ve badelvefat evladına ve bdehu batnen bade batnin ve karnen bade karnin evladı evladı evladının evlad ve aslah vesa'lemine aitolmak ve yalnız kütüphaneye nezaret etmek üzre Dergahı mezkûr türbedarı Hayri efendi ve intikalinde mezkûr dergaha türbedar tayin kılınacak kimsane nazır nasbolunmak ve kütüphaneye hiç kimse tarafından müdahale olunmayup erbabı mutaalaya daimülevkat küşade ve hiç bir suretle kütüphaneden harice kitap çıkarılmamakve zikrlati vakfeylediği azar gallesinden nazır olan kimesneye şehri yüz kuruş ve mezkûr kütüphane hafızı kütüplüğüne şehri üçyüz kuruşla Yahya efendi türbedarı Şevki ve mezkûr dergâh hocalarından Abdullah efendiler tayin ve merhum müşarünileyhin ruhi için camii şerif imamı Mahmud efendiye yüz ve kezalik merhumı müşarünileyhin ruhuna kıraet olunacak Mevlidi şerif için nazır yedile senevi bin ve mezkûr kütüphaneye ihrakiye ve gaz parası olmak üzre beş yüz kuruş zikri ati akarı mevkufe vekütüphane tamire muhtac oldukta fazla gallesinden imar ve baki galle ile hayatta oldukça kendüsü keyfemayaşa tasarruf ve badelvefat zevcesi Fatmatüzzehra ve kerimeyi ma'neviyesi Cavide hanımlar ve badeha evladı evladının mezkûr ve inasına batnen bade batnin ve neslen bade neslin mutebakabu seviyyen taksim olunmak üzre şart ve vakfeylediği gibi mezkûr kütüphaneye vaz'ını şart eylediği mevcut defterde muharrer altıbin beşyüz yetmiş adet kitaplara ve kütüphanenin mesalihine dahi bir tarafı Şekr sokağile Sosanın dükkanı ve bir tarafı attar sokağına nazır Kamil efendinin akarati ve tarafeyni tarikiam ile mahdud Boğaziçinde Ortaköyde bahçe sokağında bir ve üç yedbeş ve yedi ve onuncu sokakta onyedi ve ondokuz ve yirmiüç ve yirmibeş ve yirmiyedi ve yirmidokuz ve otuzbir ve otuziüç ve otuzbeş numrolar ile murakkam onbir bab sırf milk dekakin ile yirmibirnumro ile murakkam sırf milk bir bab oda ve Kasımpaşada EYYühüm Mehmet efendi mahallesinde uzunyol dere caddesinde vaki etrafı erbaası Nikoli ve İstavri bahçesi ve tariki has ve Mehmet efendi menzilive Mevlevihane bahçesi ve Vasil ve kadınko afsası ve Saniye hanımın menzil bahçesi ve diğer İbrahim efendi menzil bahçesi ve diğer İbrahim efendi menzil bahçesi ve Zenciye Hacce kadın menzil bahçesi ve Ebuzeyd efendi menzili ufak köprü sokağı ve uzunyol dereyolu caddesile mahdud otuzaltı ve otuzdokuz numrolu sırf milk bir bab

KATALOG

ADI	Seyh Zafir Kütüphanesi
YERİ	Yıldız Serencebey
YAPIM YILI	1905 – 6
YAPTIRAN	Şeyh Zafir
MİMARI	R. D'Aranco
MİMARİ ÜSLUBU	Art Nouveau
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	II.Abdülhamit
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Kapalı
TÜRÜ	Külliye
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu

VAZİYET PLANI

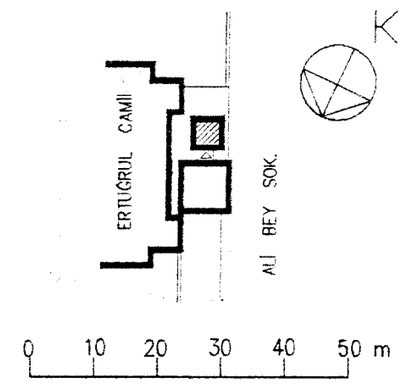

PLAN TİPİ

– Konumuna göre:
Külliye içinde, ayrık
Zeminden yükseltilmiş.
– Okuma salonuna göre:
Merkezi – Kare.

PLAN KROKİSİ

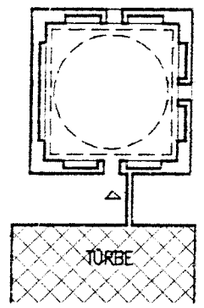

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

– Özgün işlevini kaybetmiştir. Günümüzde kapalı olarak tutulmaktadır.
– Kitapları Süleymaniye Kütüphane'sindedir.
– Yapı genel olarak iyi durumdadır.
–Son geçirdiği onarımdan sonra kapalı olarak tutulmaktadır.

OKUMA SALONU

KONUMU	Türbeye bir duvarla bitişik	PENCERE	ADEDİ: 5	ALT SIRA: 2	ÜST SIRA: 3
BOYUT /ALAN	4.3 x 4.3 = 18.5 m2		EN / BOY: 0.5–2/1.6 m	ALAN: 11.2 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.6
BİÇİMİ	Kare		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	55 cm		PARMAKLIK	Demir	
DUVAR MALZEMESİ	Taş – tuğla	KAPI	EN /BOY	1 / 2 m	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Kubbe		MALZEME	Ahşap	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kurşun	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☒	
DÖŞEME KAPLAMASI	Ahşap		YERİ: DÜŞEYDE	Zeminden tavana	
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA	Duvarda	
PENCEREDE	Yok		ADEDİ	7	
ÖRTÜ ÖGESİNDE	Malakari		BOYUTU	0.8–1.2 /2.1 m 3.2 / 4.1 m	
GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ	Dikdörtgen	
DUVARDA	Kabartma motif		KAPASİTESİ	1542 adet	
DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.	20.08 m2	
SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ	Tuğla– taş	

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– 1 adet tepe penceresi	– 1 adet tepe penceresi – 1 adet alt sıra pencere	– 1 adet tepe penceresi – 1 adet alt sıra pencere	– Pencere yok

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
PENCEREDE			ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
DUVARDA			KAPASİTESİ		
DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU		
BOYUTU		
KEMER BİÇİMİ		
KEMER MALZEMESİ		
GEÇİŞ ÖGESİ		
ÖRTÜ BİÇİMİ		
KAPLAMA MALZEMESİ		
DÖŞEME KAPLAMASI		
SÜTUN: KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN YÜKSEKLİĞİ		
BAŞLIK		
BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE		
KEMERDE		
DUVARDA		
GEÇİŞ ÖGESİNDE		
SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU		
ADEDİ		
ÖRTÜ ÖGESİ		
PENCERE ☐	IŞIKLIK ☐	

2.2.33. ŞEYH ZAFİR TÜRBE KİTAPLIĞI

Tarihçesi Ve Yaptıran

Şeyh Zafir, Kuzey Afrika müslümanları üzerinde çok etkisi olan bir din adamıdır. II.Abdülhamit, bu nedenle onu İstanbul'a çağırır. Yıldız Serencebey'deki bu yeri, ona tahsis eder.

Mimarı R.D'Aranco olan Türbe ve Kitaplık, 1905/6 'de yapılmıştır.

Yakın Çevre Yapıları

Ertuğrul Camii'nin önünde bulunan yapı, Yıldız Sarayı Kompleksi'ne oldukça yakındır. Hamidiye Camii ile arasında, şimdi park olan yeşil alan bulunmaktadır. Türbe - kitaplık bir taraftan Ertuğrul Camii'nin istinat duvarları, iki yandan ulu çınar ağaçları, diğer yönden de yolla çevrelenmiştir.

Konumu Ve Yeri

Kütüphane, Beşiktaş Serencebey'dedir. Ertuğrul Camii'nin önünde, Şeyh Zafir Türbesi yanındadır. Türbe ve kitaplık olan iki kütleyi açık bir koridor görünümündeki bir duvar bağlar.

Külliye içinde, ayrık biçimde, zemin üzerinden yükseltilerek konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Türbe kitaplığı olarak yapılmıştır. Merkezi, kare planlıdır. Ertuğrul Camii'ne bakan arka kenar, plan ve cephede farklı olarak düzenlenmiştir. Girişe göre solda kalan duvar, sağır bırakılmış ve muhtemelen kitaplığın bulunduğu, tavana kadar yükselen

bir niş meydana getirilmiştir. Diğer kenarlarda ortada dar ve yüksek birer pencere ile iki yanlarda benzer nişler düzenlenmiştir. Bu sistem 2.5 m ye kadar yükselerek bir lento ile sonlanır ve genişleyerek dışa taşan pencereler bu hizada başlar.

Yapıda özgün dolap yoktur."

Cephe Özellikleri

Yapı bir küp şeklinde yükselmektedir. Cephe, biçimlenişi ve süslemeleri ile Art Nouveau'nun güzel bir örneğini oluşturur.

Ön cephe düzenli taşlarla düzgün biçimde örülmüştür. Köşelerinde kule izlenimini veren, herhangi bir strüktürel görevi olmayan, kütleler bulunur. Kuleler kare prizma şeklinde yükselir ve birer yarım küre ile sonlanır. Üst pencere bir çıkma ile öne belirgin biçimde çıkar. Alt pencere ise, çıkmanın ve konsolların altında, adeta gizlenir. Konsol, iç ve dış bükey düzgün kısımlarıyla mukarnaslı konsolun bir varyasyonudur. Ön ve yan cepheler bu özellikleri taşırken arka cephe tamamen düzdür.

Strüktür

"Taş ve tuğladan oldukça düzensiz inşa edilmiştir. İçeride toprak düzeyinin üzerindeki duvarlar tuğla ile örülmüştür. Temelin üst kısmını meydana getiren bu tuğla duvarlar, eklenen kitap yükünü karşılayabilmek için, nişlerin altında yer yer taşla desteklenmiştir. Topraktan 60 cm yukarda, bu duvarların üzerine sekiz tane çelik putrel oturtulmuştur. Bu metal kirişlemeye oturtulmuş olan döşeme, günümüzde mevcut değildir. Duvarlar kirişlemenin üzerinden başlayarak üç cephede taştan, arka cephede ise tuğladandır. Kare mekan kubbe ile örtülmüştür. Örtünün strüktürü ve konstrüksüyonu ilginçtir. Dört yönden yapının köşelerine

çapraz durumda taştan lentolar konmuştur. Üst kenarlarının iç kısımlarına ahşap kirişler konarak kesişme noktalarında lamalardan yapılmış haçvari bir metal sistem içinde sıkıştırılmıştır. Bu kirişlemenin üstüne de ortadaki kubbenin asıldığı ahşap makas oturur. Bu sistemin taşıdığı kubbe, bağdağdi üzerine alçı sıvalı hafif bir konstrüksüyondur" (Batur,1968:10 -11).

Bezeme

İç mekan dış mekana göre oldukça sadedir. Kubbe etekleri malakari bezemelidir.

Köşelerdeki kule şeklindeki yükseltiler, birer adet yarım küre ile sonlanır. Bu kürelerin üzerinde, çizgisel asimetrik küçük motifler vardır. Aşağıda köşelere rastlayan yüzlerde, iki sıra halinde, şaşırtmalı, dik kesim tekniğinde oyulmuş, konsantrik daireler yer almıştır. Alttaki dar uzun pencere boyunca yükselerek, üstteki geniş, dışa taşan pencerenin altında sonlanan profilli taş konsol, cepheye hareket katar.

Aydınlatma

Alt bölümdeki dar uzun pencereler ve bunların üzerinde yer alan geniş pencerelerle yapı aydınlanır. Özgün yapay aydınlatma biçimine dair bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Yapı işlevini kaybetmiştir. Kitapları Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınmıştır. Günümüzde boş ve kapalı olarak tutulmaktadır. Yapı özgün işlevini sürdürmelidir. Genel bir kitaplıktan ziyade, yer darlığı nedeniyle, sınırlandırılmış bir konuda başvuru kitaplığı olabilir.

Yapısal bir problemi yoktur. Genel olarak iyi durumdadır.

Resim 2.140:Türbe - kitaplık

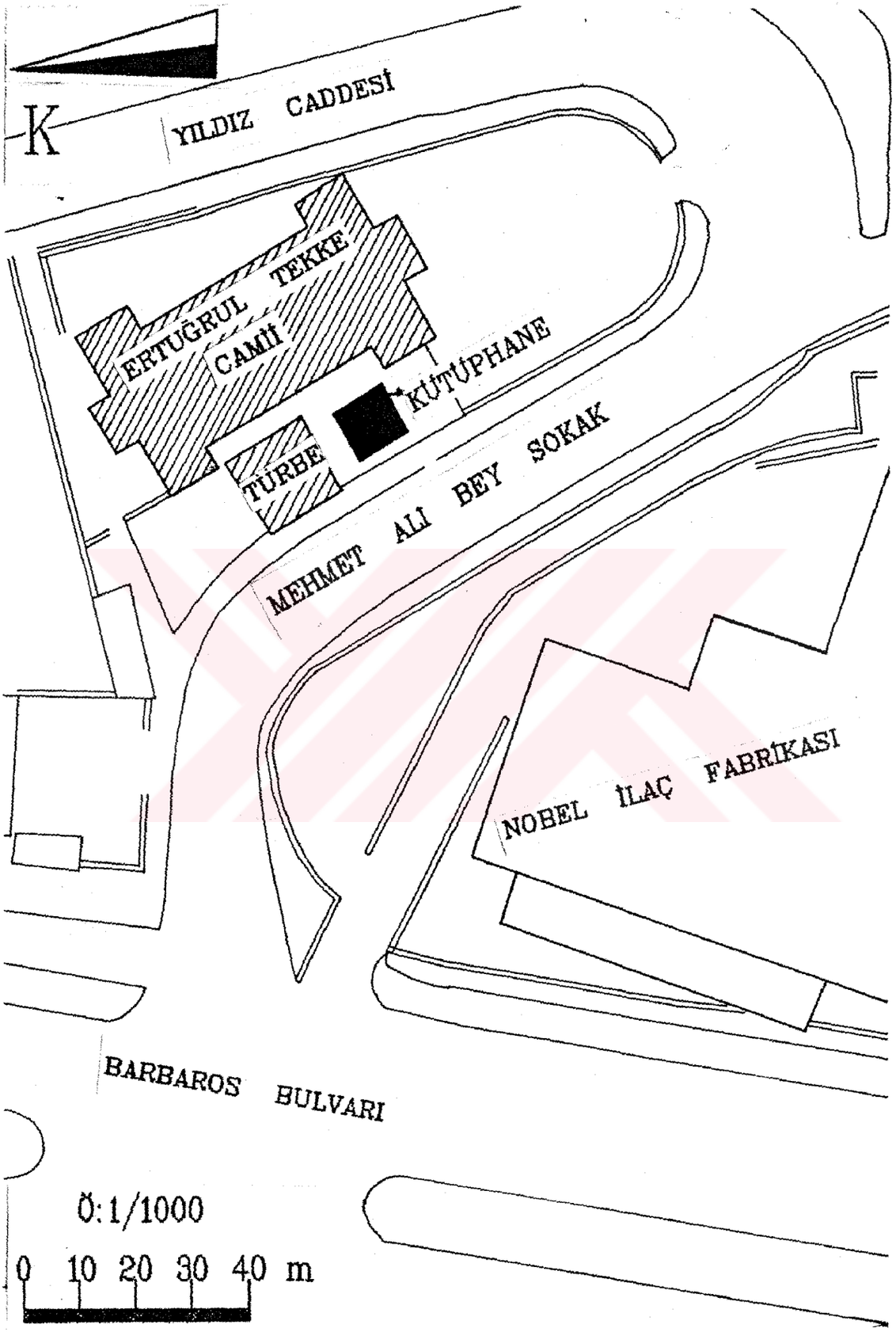

Çizim 2.107:Şeyh Zafir Kütüphanesi Vaziyet Planı

Harita 2.16: Pervititich

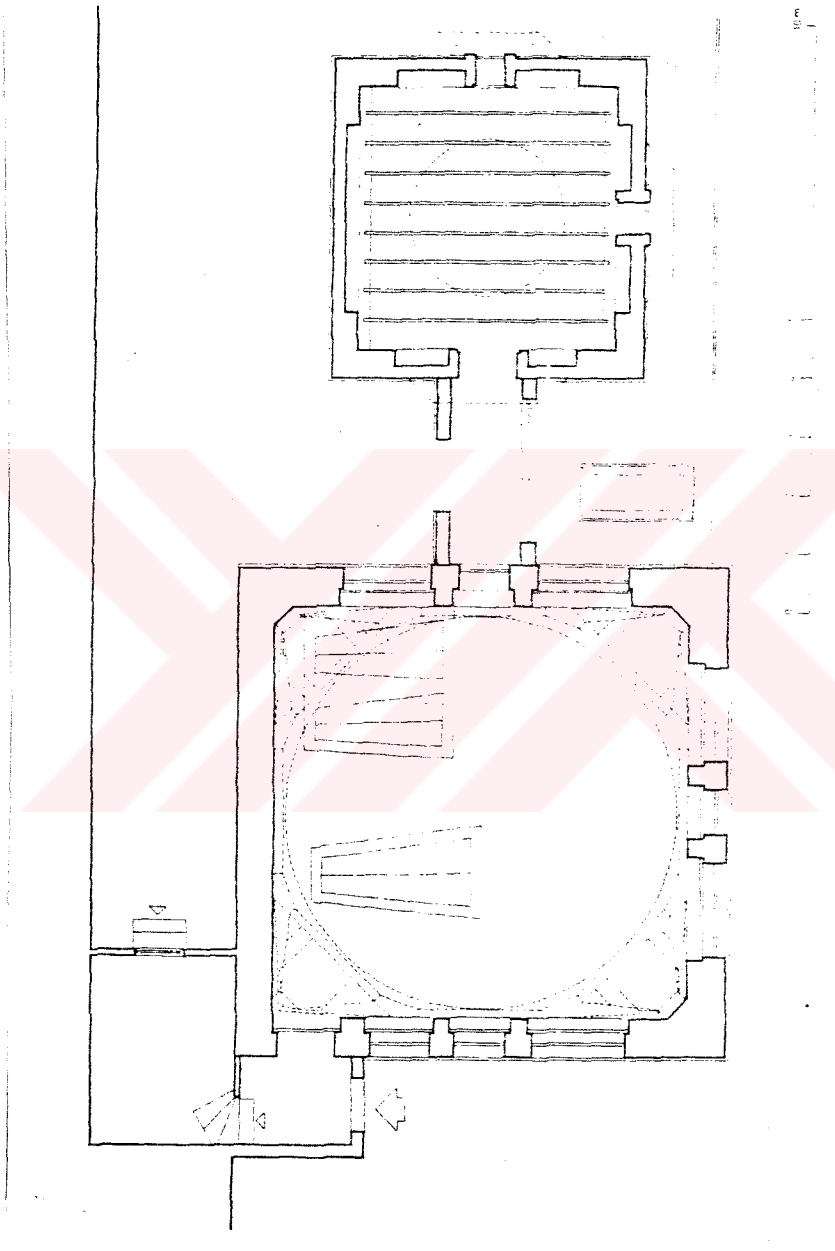

Çizim 2.108: Plan (Batur, 1968)

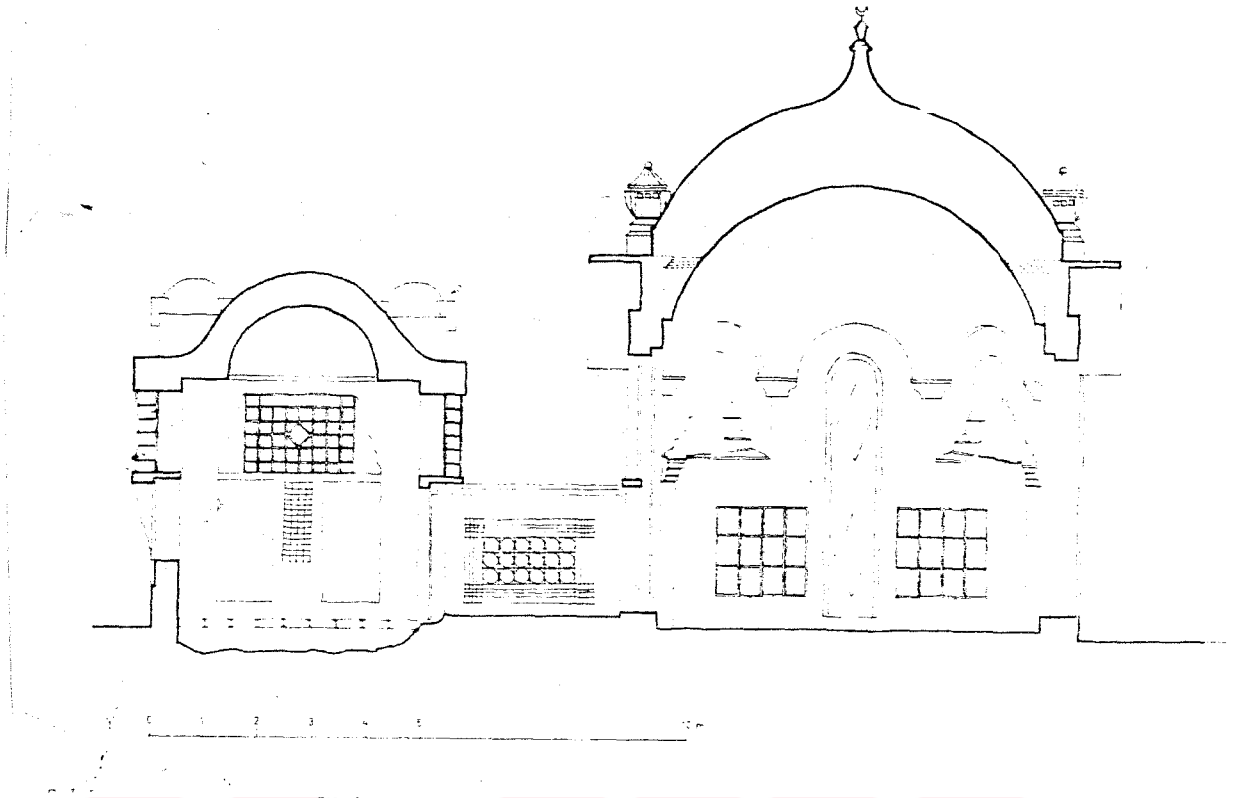

Çizim 2.109: Kesit (Batur, 1968)

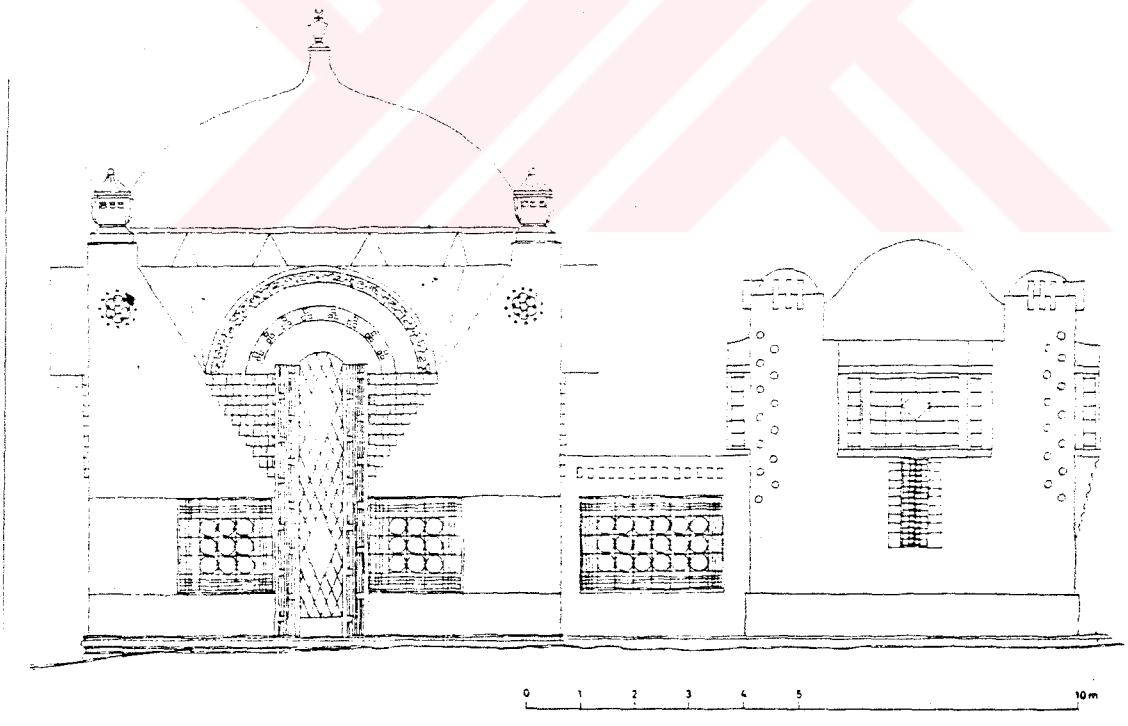

Çizim 2.110 : Cephe (Batur, 1968)

KATALOG

ADİ	Cabirzade Kütüphanesi
YERİ	Fatih Mafta Ali Mah.
YAPIM YILI	
YAPTIRAN	
MİMARİ	
MİMARİ ÜSLUBU	Klasik
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	
BUGÜNKÜ İŞLEVİ	Konut
TÜRÜ	
YAPIYI OLUŞTURAN MEKANLAR	Okuma salonu

VAZİYET PLANI

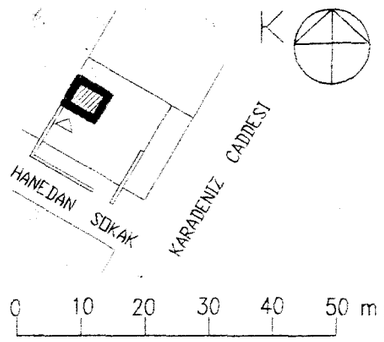

PLAN TİPİ

- Okuma salonuna göre:

Eksene bağlı - dikdörtgen

PLAN KROKİSİ

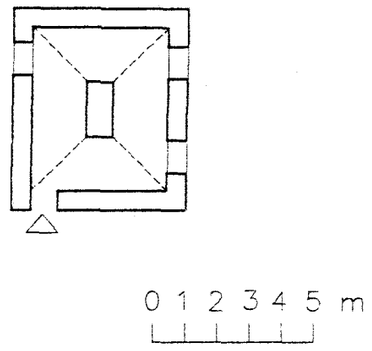

GEÇİRDİĞİ ONARIMLAR VE BUGÜNKÜ DURUMU

- Özgün işlevini kaybetmiştir. Günümüzde Vakıflar tarafından konut olarak kiraya verilmiştir.
- Oldukça bakımsızdır.
- Yapı ve koleksiyonu hakkında asıl kayıtlara ulaşılamadığı için bilgi edinilememiştir.

OKUMA SALONU

KONUMU	Bağımsız, bahçe içinde	PENCERE	ADEDİ: 3	ALT SIRA: 3	ÜST SIRA: Yok
BOYUT /ALAN	4.23 x 5.13 = 21.69 m2		EN / BOY: 1.03 / 1.48 m2	ALAN: 4.57 m2	PEN. AL. / DÖŞ. AL. = 0.21
BİÇİMİ	Dikdörtgen		KAPAK	Yok	
DUVAR KALINLIĞI	60 cm		PARMAKLIK	Lokmalı demir	
DUVAR MALZEMESİ	Tuğla – taş	KAPI	EN /BOY	84 / 148 cm	
ÖRTÜ BİÇİMİ	Aynalı tonoz		MALZEME	Demir	
KAPLAMA MALZEMESİ	Kiremit	DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI	Özgün değil		YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA	Yok		YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE	Yok		ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE	Yok		BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE	Yok		ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA	Yok		KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE	Yok		TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI	Yok		MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN
– Pencere yok	– Pencere yok	– 2 adet alt sıra pencere	– 1 adet alt sıra pencere

KİTAP DEPOSU

KONUMU		PENCERE	ADEDİ:	ALT SIRA:	ÜST SIRA:
BOYUT /ALAN			EN / BOY:	ALAN:	PEN. AL. / DÖŞ. AL. =
BİÇİMİ			KAPAK		
DUVAR KALINLIĞI			PARMAKLIK		
DUVAR MALZEMESİ		KAPI	EN /BOY		
ÖRTÜ BİÇİMİ			MALZEME		
KAPLAMA MALZEMESİ		DOLAP / NİŞ	DOLAP ☐	NİŞ ☐	
DÖŞEME KAPLAMASI			YERİ: DÜŞEYDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: KAPIDA			YERİ: YATAYDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: PENCEREDE			ADEDİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: ÖRTÜ ÖGESİNDE			BOYUTU		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: GEÇİŞ ÖGESİNDE			ŞEKLİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DUVARDA			KAPASİTESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: DOLAPTA / NİŞTE			TOPL. AL.		
BEZEME TÜRÜ / YERİ: SÜTUN BAŞLIĞI			MALZEMESİ		

MEKANA GİRİŞE GÖRE PENCERE DÜZENİ

ÖN	ARKA	SAĞ YAN	SOL YAN

REVAK

KONUMU			
BOYUTU			
KEMER BİÇİMİ			
KEMER MALZEMESİ			
GEÇİŞ ÖGESİ			
ÖRTÜ BİÇİMİ			
KAPLAMA MALZEMESİ			
DÖŞEME KAPLAMASI			
SÜTUN	KESİT BİÇİMİ		
SÜTUN	SÜTUN YÜKSEKLİĞİ		
SÜTUN	BAŞLIK		
SÜTUN	BAŞLIK MALZEMESİ		
BEZEME TÜRÜ / YERİ	ÖRTÜ ÖGESİNDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ	KEMERDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ	DUVARDA		
BEZEME TÜRÜ / YERİ	GEÇİŞ ÖGESİNDE		
BEZEME TÜRÜ / YERİ	SÜTUNDA		

TUVALET

KONUMU			
ADEDİ			
ÖRTÜ ÖGESİ			
PENCERE ☐		IŞIKLIK ☐	

2.2.34. CABİRZADE KÜTÜPHANESİ

Tarihçesi Ve Yaptıran

Cabirzade Kütüphanesi'nin tarihçesine dair bilgilere ulaşılamamıştır. Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nde H 9.469 numaralı dosyada kayıtlıdır. Bu dosya 1950'li yıllardan sonraki onarım ve işgalleri kapsamakta olup yapının tarihçesi ile ilgili bilgi yoktur.

Yazılı kaynaklardan da yapı ile ilgili bilgiye ulaşılamamıştır.

Yakın Çevre Yapıları

Fatih Külliyesi'ne yakın olan Cabirzade Kütüphanesi'nin karşısında Sinan Ağa Camii bulunmaktadır. Günümüzde ise etrafı konutlarla çevrelenmiştir.

Konumu Ve Yeri

Fatih İlçesi, Müftü Ali Mahallesi'nde, Hanedan Sokakla Karadeniz Caddesi'nin kesiştiği köşededir.

Herhangi bir külliyenin parçası olduğunu gösteren bir kalıntı yoktur.Buna göre Cabirzade Kütüphanesi "bağımsız" biçimde, bodrum katlı olarak konumlandırılmıştır.

Plan Özellikleri

Yapı tek bir mekandan oluşmaktadır. Avludan bir basamakla doğrudan mekanın içine girilir. Günümüzde konut olarak kullanılmakta olan yapının iç mekanı bölünerek, bir mutfak nişi ve tuvalet oluşturulmuştur.

Okuma salonuna göre eksene bağlı dikdörtgen planlıdır.

Cephe Özellikleri

Kütüphane klasik mimari cephe özelliklerini yansıtmaktadır.

Dikdörtgen açıklıklı, lokmalı demir parmaklıklı, tek sıra pencereleri iki yan cephede yer almaktadır.

Aynalı tonoz örtüsü geç devir onarımlarında kiremit kaplı kırma çatı ile kapatılmıştır.

İnşaa tarihi bilinmeyen kütüphane cephe özellikleri itibarıyla 18. - 19. yüzyıl özelliklerini yansıtmaktadır.

Strüktür

Tek mekandan oluşan yapı aynalı tonozla örtülüdür. Geç devirde kiremit örtülü bir çatı ile kapatılmıştır. Kütüphane tonoz örtülü bir bodrum kat üzerinde, zemin kattadır.

Duvarlar taş - tuğla almaşık örgülüdür. Ortalama duvar kalınlığı 60 cm dir.

Bezeme Özellikleri

Yapının günümüze ulaşan belli bir bezeme ögesi yoktur.

Aydınlatma

Kütüphane toplam üç adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Özgün yapay aydınlatma biçimine dair herhangi bir iz yoktur.

Bozulmalar Ve Koruma Önerileri

Fonksiyon değişikliği nedeniyle yapıya bir takım muhtes ekler ve bölüntüler yapılmıştır. Bu ekler yapıdan kaldırılmalıdır. Mutfak ve tuvaletin havalandırılmasındaki problemler, yapıda büyük oranda nem sorunu oluşturmuştur. Yapıya zarar veren bu kullanım biçimine son verilmelidir.

Yapı onarılarak özgün işlevine döndürülmelidir.

Resim 2.354:Cephe

PLÂN ÖRNEĞİ

İli : İSTANBUL İlçesi : FATİH Köyü veya mahallesi : MÜFTÜALİ	KADASTRO VEYA TAPULAMA						Yüzölçümü		
	Gören yerlerde				Görmeyen yerlerde				
	Kütük sayfa No.	Pafta No.	Ada No.	Parsel No.	Mevkii	Gömlek sıra No.	Ha.	M.²	Ds.²
		457	2479	12				271	93

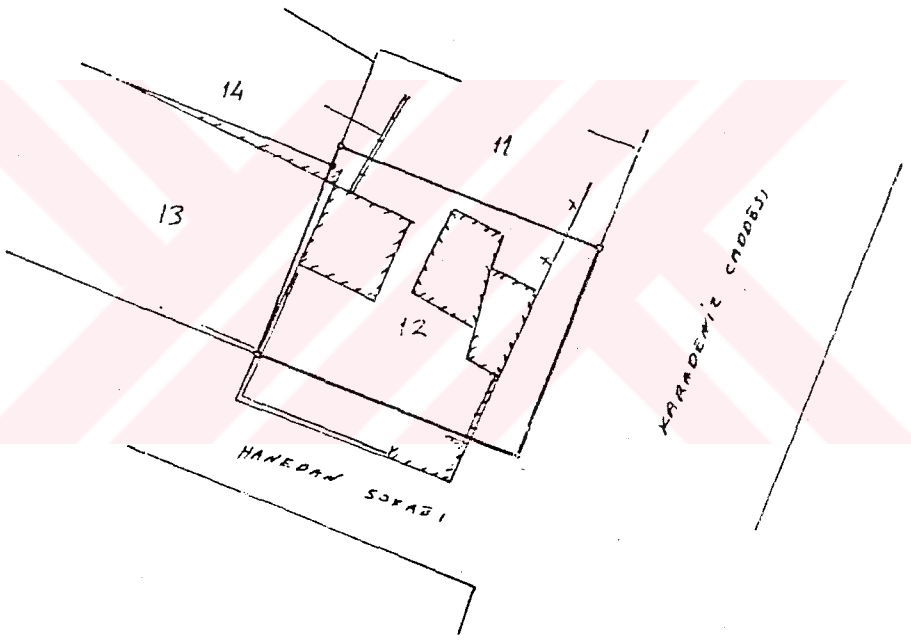

İŞ BU KROKİLER BÖLGE MÜDÜRÜN TEMMUZ/1989 TARİH VE
HAD/İSL/89-469-89-2322 sayılı yazı ekinde
Kara [illegible] olup hesaba katılmamıştır.
Formula = 1989 /1621.4

Plânından kopya edilmiştir.

13 / 9 / 1989

Tapu Fen Memuru

Ali Bektaşlı

13 / 9 / 1989

Kad. Kont. Mühendisi

M. Doğan Hatlı

13 / 9 / 1989

Kad. Müdürü
Tapu Fen Emiri

Orcan Polat

Ankara Stok No. : 28

Tapu ve Kadastro Örneği : 2

2.3.İSTANBUL'DAKİ OSMANLI DÖNEMİ KÜTÜPHANE YAPILARININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ

2.3.1. Kronolojik Tablo ve Değerlendirmesi

Kronolojik tabloya (Tablo1) bakıldığında, kütüphane yapımının, III.Ahmet (6 adet) ve I.Mahmut (8 adet) dönemlerinde en yoğun olduğu görülmektedir. 34 adet kütüphaneden inşaa tarihini tesbit edebildiğimiz 33'ü, toplam on padişahın saltanatına denk gelmektedir. Kütüphanelerden 14 adedi birbiri ardına hükümdar olan III.Ahmet ve I.Mahmut devrinde yapılmıştır. Bu döneme bakıldığında Lale Devri ve yansıması görülmektedir. Lale Devri'nin kültür ve sanata etkisi kütüphanelerde de kendini göstermiştir. III.Ahmet Lale Devri'nin kültür ve sanata önem veren padişahıdır. I.Mahmut ise III.Ahmet'ten sonra hükümdar olmuştur. I.Mahmut döneminde de Lale Devri'nin etkileri görülmektedir.

1)I.Mahmut 8 adet ---- 8 / 33 ---- %24.24
2)III.Ahmet 6 adet ---- 6 / 33 ---- %18.18
3)II.Mahmut 4 adet ---- 4 / 33 ---- %12.12
4)II.Abdülhamıt 4 adet ---- 4 / 33 ---- %12.12
5)I.Abdülhamit 3 adet ---- 3 / 33 ---- %9.09
6)Abdülmecıt 2 adet ---- 2 / 33 ---- %6.06
7)III.Mustafa 2 adet ---- 2 / 33 ---- %6.06
8)III.Osman 2 adet ---- 2 / 33 ---- %6.06
9)II.Mustafa 1 adet ---- 1 / 33 ---- %3.03
10)IV.Mehmet 1 adet ---- 1 / 33 ---- %3.03

TABLO 1

KRONOLOJİK TABLO	IV.Mehmet 1648-1687	II.Mustafa 1695-1703	III.Ahmet 1703-1730	I.Mahmut 1730-1754	III.Osman 1754-1757	III.Mustafa 1757-1774	I.Abdülhamit 1774-1789	II.Mahmut 1808-1839	Abdülmecit 1839-1861	II.Abdülhamit 1876-1909
1-Köprülü Kütüphanesi	▨									
2-Feyzullah Efendi Küt.		▨								
3-Çorlulu Ali Paşa Küt.			▨							
4-Şehit Ali Paşa Küt.			▨							
5-III. Ahmet Küt.			▨							
6-Damat İbrahim Paşa Küt.			▨							
7-Ahmediye Küt.			▨							
8-Valide Türbesi Küt.			▨							
9-Hekimoğlu Ali Paşa Küt.				▨						
10-Carullah Efendi Küt.				▨						
11-Mirzazade Küt.				▨						
12-Ayasofya Camii Küt.				▨						
13-Atıf Efendi Küt.				▨						
14-Aşir Efendi Küt.				▨						
15-Fatih Camii Küt.				▨						
16-Hacı Beşir Ağa Küt.				▨						
17-Nuruosmaniye Küt.					▨					
18-Amcazade Hüseyin Paşa Küt.					▨					
19-Ragıp Paşa Küt.						▨				
20-Veliyyüddin Efendi Küt.						▨				
21-Murat Molla Küt.							▨			
22-Hamidiye Küt.							▨			
23-Hacı Selim Ağa Küt.							▨			
24-Halet Efendi Küt.								▨		
25-Küçük Efendi Kül. Küt.								▨		
26-Pertev Paşa Kütüphanesi								▨		
27-Hüsrev Paşa Küt.								▨		
28-Esat Efendi Küt.									▨	
29-A.Nafiz Paşa Küt.									▨	
30-Hasan Hüsnü Paşa Küt.										▨
31-Aziz Mahmut Hüdai Küt.										▨
32-Hacı Mahmut Ef. Küt.										▨
33-Şeyh Zafir Türbesi Küt										▨
34-Cabirzade Kütüphanesi										

TABLO 2

YAKIN ÇEVRE YAPILARI	cami	medrese	çeşme	mektep	hazire - türbe	dükkan
1-Köprülü Kütüphanesi 1661	*	*			*	*
2-Feyzullah Efendi Kütüphanesi 1700/1	*	*	*	*	*	
3-Çorlulu Ali Paşa Kütüphanesi 1708	*	*	*	*	*	*
4-Şehit Ali Paşa Kütüphanesi 1715	*	*				
5-III. Ahmet Kütüphanesi 1718	*	*	*	*	*	
6-Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi 1719	*	*	*		*	*
7-Ahmediye Kütüphanesi 1721	*	*	*	*	*	*
8-Valide Türbesi Kütüphanesi 1724	*	*	*		*	*
9-Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi 1732/3	*	*	*		*	
10-Carullah Efendi Kütüphanesi 1734	*	*	*	*	*	*
11-Mirzazade Kütüphanesi 1734	*					
12-Ayasofya Camii Kütüphanesi 1740	*	*	*	*	*	
13-Atıf Efendi Kütüphanesi 1741					*	
14-Aşir Efendi Kütüphanesi 1741					*	*
15-Fatih Camii Kütüphanesi 1742	*	*	*	*	*	*
16-Haci Beşir Ağa Kütüphanesi 1744/45	*	*	*	*		*
17-Nuruosmaniye Kütüphanesi 1755	*	*	*	*	*	*
18-Amcazade Hüseyin Paşa Kütüphanesi 1755	*	*	*	*	*	*
19-Ragıp Paşa Kütüphanesi 1762/3	*	*	*	*	*	*
20-Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi 1768/9	*	*	*	*	*	*
21-Murat Molla Kütüphanesi 1775/6			*		*	
22-Hamidiye Kütüphanesi 1780	*	*	*		*	*
23-Hacı Selim Ağa Kütüphanesi 1781/2			*	*	*	
24-Halet Efendi Kütüphanesi 1818			*		*	
25-Küçük Efendi Külliyesi Kütüphanesi 1825	*		*		*	
26-Pertev Paşa Kütüphanesi 1836	*		*		*	
27-Hüsrev Paşa Kütüphanesi 1839	*		*		*	
28-Esat Efendi Kütüphanesi 1845	*	*			*	*
29-A.Nafiz Paşa Kütüphanesi 1850	*		*		*	
30-Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi 1896	*				*	
31-Aziz Mahmut Hüdai Kütüphane. 1899/1900	*		*		*	
32-Hacı Mahmut Efendi Kütüphanesi 1901	*		*		*	
33-Şeyh Zafir Türbesi Kütüphanesi 1905/1906	*		*		*	
34-Cabirzade Kütüphanesi	*					

2.3.2. Yakın Çevre Yapılarının Değerlendirilmesi

Kütüphanelerin yakın çevre yapıları çeşitlilik göstermektedir. (Tablo 2) Bunlardan en fazla rastlanılanlar arasında yapılan oransal ve sayısal değerlendirme aşağıdaki gibidir.

1)Hazire - Türbe ----- 30 adet ----30 /34 ----%88.24
2)Camı ----- 29 adet ----29 /34 ----%85.29
3)Çeşme ----- 26 adet ----26 /34 ----%76.47
4)Medrese ----- 19 adet ----19 /34 ----%55.89
5)Dükkan ----- 15 adet ----15 /34 ----%44.12
6)Mektep - ---- 13 adet ----13 /34 ----%38.24

Bu yapılardan medrese ve mektep varlıkları açısından kütüphane ile doğrudan ilişkilidir. Diğer yapıların ise varlıkları ile kütüphane arasında doğrudan bir ilişki yoktur. Kütüphanelerin yakın çevresine bu açıdan bakıldığında ondokuzunda medrese, onüçünde mektep, onikisiide ise medrese ve mektep birlikte bulunmaktadır.

Yakın çevre yapılarından türbe - hazire de oldukça ilginçtir. Banının akrabalarının hazireleri olabildiği gibi kendisinin türbesi de bulunabılmekte, vakfiyede de okuyucuların kütüphane kurucusuna hayır duası etmesi istenmektedir. A.Nafiz Paşa, Esat Efendi, Hacı Selim Ağa, Hamidiye, Şeyh Zafir, ... kütüphanelerinde bani ve yakın akrabasının hazire ve türbeleri kütüphanenin yakın çevresindedir.

Kütüphanelere akar getirmesi için dükkan da yapılmıştır. Hacı Beşir Ağa, Nuruosmaniye, Ragıp Paşa ... kütüphanelerinde dükkanlar bulunmaktadır. Bunlar yapının alt katında olabıldığı gibi yapıdan ayrı da olabılmektedir.

TABLO 3

İLÇELERE GÖRE DAĞILIM	Fatih	Eminönü	Üsküdar	Beşiktaş	Eyüp	Beyoğlu
1-Köprülü Kütüphanesi 1661		■				
2-Feyzullah Efendi Kütüphanesi 1700/1	■					
3-Çorlulu Ali Paşa Kütüphanesi 1708		■				
4-Şehit Ali Paşa Kütüphanesi 1715		■				
5-III. Ahmet Kütüphanesi 1718		■				
6-Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi 1719		■				
7-Ahmediye Kütüphanesi 1721			■			
8-Valide Türbesi Kütüphanesi 1724		■				
9-Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi 1732/3	■					
10-Carullah Efendi Kütüphanesi 1734	■					
11-Mirzazade Kütüphanesi 1734			■			
12-Ayasofya Camii Kütüphanesi 1740		■				
13-Atıf Efendi Kütüphanesi 1741		■				
14-Aşir Efendi Kütüphanesi 1741		■				
15-Fatih Camii Kütüphanesi 1742	■					
16-Haci Beşir Ağa Kütüphanesi 1744/45		■				
17-Nuruosmaniye Kütüphanesi 1755		■				
18-Amcazade Hüseyin Paşa Kütüphanesi 1755	■					
19-Ragıp Paşa Kütüphanesi 1762/3		■				
20-Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi 1768/9		■				
21-Murat Molla Kütüphanesi 1775/6	■					
22-Hamidiye Kütüphanesi 1780		■				
23- Hacı Selim Ağa Kütüphanesi 1781/2			■			
24-Halet Efendi Kütüphanesi 1818						■
25- Küçük Efendi Külliyesi Kütüphanesi 1825	■					
26- Pertev Paşa Kütüphanesi 1836			■			
27-Hüsrev Paşa Kütüphanesi 1839					■	
28-Esat Efendi Kütüphanesi 1845		■				
29-A.Nafiz Paşa Kütüphanesi 1850	■					
30-Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi 1896					■	
31-Aziz Mahmut Hüdai Kütüphane. 1899/1900			■			
32-Hacı Mahmut Efendi Kütüphanesi 1901				■		
33-Şeyh Zafir Türbesi Kütüphanesi 1905/1906				■		
34- Cabirzade Kütüphanesi	■					

2.3.3. Konum Özelliklerinin Değerlendirilmesi

2.3.3.1. İlçelere Göre Dağılım

İstanbul'daki Osmanlı Kütüphanelerinin semtlere göre dağılımına bakıldığında, ağırlıklı olarak, İmparatorluğun yönetim merkezinin bulunduğu Eminönü İlçesinde, olduğu görülmektedir. (Tablo 3) Eminönü yönetim merkezi olmanın yanı sıra eğitim açısından medrese, ve sıbyan mekteblerinin yoğun olduğu bir merkez durumundadır. İkinci sırada bulunan Fatih İlçesi de aynı şekilde eğitim kurumları ve yerleşim açısından oldukça yoğundur. Bu iki ilçe tarihi yarımadayı oluşturmaktadır. Bu iki ilçeyi Anadolu yakasındaki ilk yerleşim merkezi olan Üsküdar izlemektedir. Diğer ikisine nazaran daha geç dönemde gelişen Beşiktaş ve Beyoğlu ile mezarlıklar ilçesi görünümündeki Eyüp İlçesi kütüphane sayısı ve kronolojik açıdan sonda yer almaktadır.

Kütüphanelerin kurulduğu ilçelerin seçiminde eğitim, kültür ve yönetim merkezi olanlara ağırlık verildiğini söylemek mümkündür.

1)Eminönü ----15 adet ----15 / 34 ----%44.12
2)Fatih ---- 9 adet ---- 9 / 34 ---- %26.47
3)Üsküdar ---- 5 adet ---- 5 / 34 ----%14.72
4)Beşiktaş ---- 2 adet ---- 2 / 34 ----%5.88
5)Eyüp ---- 2 adet ---- 2 / 34 ----%5.88
6)Beyoğlu ---- 1 adet ---- 1 / 34 ----%2.94

2.3.3.2. Konum Özelliklerine Göre Değerlendirme

Kütüphaneler konum özelliklerine göre tablodaki şekilde ayrılmaktadır. (Tablo 4) Bu ayırıma göre sayısal dağılım ve oran ise şöyledir:

1)Külliye İçi Kütüphane Yapıları 29 adet --- 29 / 34 ---- % 85.29

* Başka yapıya bitişik	18 adet --- 18 / 34	---- % 52.94
*Ayrık	11 adet --- 11 / 34	---- % 32.35
	29 adet --- 29 / 34	---- % 85.29

2)Bağımsız Kütüphane Yapıları 5 adet --- 5 / 34 ---- %14.71

2.3.3.3. Kütüphanelerin Zemine Oturuşa Göre Değerlendirilmesi

Kütüphanelerin zemine oturtulmasında hava akımı sağlamak açısından boşluk bırakmaya özen gösterilmiştir. (Tablo 5)

1) Zeminden yükseltilmiş	14 adet ----- 14 / 34	----- % 41.17
2) Birinci Katta	13 adet ----- 13 / 34	----- % 38.23
3) Bodrum Katlı	7 adet ----- 7 / 34	----- % 20.6

TABLO 8

GÜNÜMÜZE ULAŞABİLEN DOLAP VE NİŞLERİN KAPASİTESİ	Okuma Salonu		Kitap Deposu	
	Dolap	Niş	Dolap	Niş
1-Köprülü Kütüphanesi 1661	*	Yok		
2-Feyzullah Efendi Kütüphanesi 1700/1	*	954		
3-Çorlulu Ali Paşa Kütüphanesi 1708	Yok	120		
4-Şehit Ali Paşa Kütüphanesi 1715	Yok	903		
5-III. Ahmet Kütüphanesi 1718	*	2132		
6-Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi 1719	Yok	Yok		
7-Ahmediye Kütüphanesi 1721	Yok	228		
8-Valide Türbesi Kütüphanesi 1724	*	369		
9-Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi 1732/3	2340	333		
10-Carullah Efendi Kütüphanesi 1734	Yok	Yok		
11-Mirzazade Kütüphanesi 1734	Yok	Yok		
12-Ayasofya Camii Kütüphanesi 1740	Yok	120	2000	1120
13-Atıf Efendi Kütüphanesi 1741	*	774	*	Yok
14-Aşir Efendi Kütüphanesi 1741	Yok	**	Yok	**
15-Fatih Camii Kütüphanesi 1742	Yok	312		
16-Haci Beşir Ağa Kütüphanesi 1744/45	Yok	270		
17-Nuruosmaniye Kütüphanesi 1755	*	178	2530	211
18-Amcazade Hüseyin Paşa Kütüphanesi 1755	Yok	756		
19-Ragıp Paşa Kütüphanesi 1762/3	7308	376		
20-Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi 1768/9	Yok	Yok		
21-Murat Molla Kütüphanesi 1775/6	975	Yok		
22-Hamidiye Kütüphanesi 1780	Yok	112	Yok	225
23- Hacı Selim Ağa Kütüphanesi 1781/2	Yok	Yok	*	Yok
24-Halet Efendi Kütüphanesi 1818	Yok	Yok	*	Yok
25- Küçük Efendi Külliyesi Kütüphanesi 1825	Yok	Yok		
26- Pertev Paşa Kütüphanesi 1836	Yok	Yok		
27-Hüsrev Paşa Kütüphanesi 1839	*	Yok	*	Yok
28-Esat Efendi Kütüphanesi 1845	Yok	Yok		
29-A.Nafiz Paşa Kütüphanesi 1850	Yok	Yok	Yok	Yok
30-Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi 1896	Yok	Yok	Yok	Yok
31-Aziz Mahmut Hüdai Kütüphane 1899/1900	Yok	Yok		
32-Hacı Mahmut Efendi Kütüphanesi 1901	Yok	Yok		
33-Şeyh Zafir Türbesi Kütüphanesi 1905/1906	Yok			
34- Cabirzade Kütüphanesi	Yok	Yok		

* Özgün değil

** Ölçü alınamadı

Not:Kapasite hesaplanırken ortalama kitap kalınlığının 3 - 4 cm uzunluğunun ise 30-35 cm olduğu kabul edilerek, günümüze ulaşan dolap ve nişler için hesaplanmıştır.

2.3.4.Plan Özelliklerinin Değerlendirilmesi

2.3.4.1. Okuma Salonu Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Osmanlı Dönemi Kütüphane yapıları mekan sayısı ve kapsamı açısından farklılıklar göstermektedir. (Tablo 6) Bu nedenle plan tipolojisi hepsinde ortak ve önemli mekan olan okuma salonu için yapılmıştır.

İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Kütüphane Yapıları Okuma salonuna göre Tablo 7.'daki tiplere ayrılmaktadır. Bunların sayısal ve yüzde olarak dağılımı ise aşağıdaki gibidir:

1)Merkezi Planlı

*Kare 12 adet --- 12/34 ----
*Haçvari 3 adet --- 3/34 ----
*Eyvanlı 2 adet --- 2/34 ----

---

17 adet --- 17/34 ---- %50

2)Eksene Bağlı

*Dikdörtgen 13 adet --- 13/34 ----
*Çokgen 4 adet --- 4/34 ----

---

17 adet --- 17/34 ---- %50

2.3.4.2.Kitap Depolama Biçimine Göre Değerlendirme

Kitaplar aşağıdaki sayı, oran ve biçimde depolanmaktadır.

1)Okuma salonu içindeki dolap ve nişlerde depolama

23 adet `--- 23/34 --- %67.65

2)Özel depolama mekanında depolama

11 adet --- 11/34 --- %32.35

Tablo 8 'de Günümüze ulaşan kitap dolabı ve nişlerinin yerleri gösterilmiştir. Tablo 9 'da ise ortalama kalınlığı 4 cm, uzunluğu 30 - 35 cm olduğu kabul edilen kitap boyutuna göre fikir vermesi açısından bir hesaplama yapılmıştır.

2.3.4.3.Giriş Biçimine Göre Değerlendirme

Kütüphanelere giriş biçimi aşağıdaki sayı ve oranda dağılım gösterir.

2.3.4.3.1.Revaklı

12 adet --- 12 /34 ---- %35.29

2.3.4.3.2.Revaksız

*Doğrudan 9 adet --- 9 /34 ---- %26.48

*Ara mekandan 13 adet --- 13 /34 ---- %38.24

---

22 adet --- 22 /34 ---- %64.71

2.3.4.4.Tuvaletler

Kütüphaneler planlanırken büyük çoğunluğunda tuvalet düşünülmemiştir. Tesbit edilen tuveletlerden bir kısmı yapı bünyesinde bulunurken, bir kısmı da bahçede planlanmıştır. Ancak tuvaletlerın özgünlüğ tartışılabilir. Buna göre sayı ve oran şöyledir:

Yapı bünyesinde	5 adet	5 / 34	%14.71
Bahçede	2 adet	2 / 34	%5.88
	7 adet	7 / 34	%20.59

TABLO 10

MEKAN BOYUTLARI		
	OKUMA SALONU	KITAP DEPOSU
Köprülü Kütphanesi	47.61 m2	
Feyzullah Efendi Küt.	48.3 m2	
Çorlulu Ali Paşa Küt.	15.76 m2	
Şehit Ali Paşa Küt.	33.66 m2	
III.Ahmet Kütüphanesi	134 m2	
Damat İ. Paşa Küt.	56.9 m2	
Ahmediye Kütüphanesi	22.56 m2	
Valide Türbesi Küt.	27.88 m2	
Hekimoğlu A. Paşa Küt.	50.96 m2	
Carullah Efendi Küt.	38.7 m2	8.44 m2
Mirzazade Küt.	13.02 m2	
Ayasofya Küt.	47.03 m2	62.2m2
Atıf Efendi Küt.	23.03 m2	8.3 m2
Aşir Efendi Küt.		
Fatih Kütüphanesi	108.18 m2	
Hacı Beşir Aga Küt.	26.36 m2	
Nuruosmaniye Küt.	132.66 m2	29.24 m2
Amcazade H. Ps Küt.	42.25 m2	
Ragıp Paşa Küt.	219 m2	
Veliyyüddin Efendi Küt.	55.5 m2	
Murat Molla Küt.	123.21 m2	
Hamidiye Kütüphanesi	43.15 m2	23.3 m2
Hacı Selim Aga Küt.	28.09 m2	18.03 m2
Halet Efendi Küt.	14.79 m2	16.07 m2
Küçük Efendi Küt.	24.49 m2	
Pertev Paşa Küt.	33.64 m2	
Hüsrev Paşa Küt.	29.7 m2	20.58 m2
Esat Efendi Küt.	47.7 m2	
A.Nafiz Paşa Küt.	15.52 m2	10.52 m2
H. Hüsnü Paşa Küt.	20.93 m2	10.93 m2
A. Mahmut Hüdai Küt.	23.78 m2	
H. Mahmut Efendi Küt.	30.94 m2	
Şeyh Zafir Türbesi Küt.	18.49 m2	
Cabirzade Küt.	21.69 m2	

2.3.5. Cephe Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Kütüphane cephelerinde, klasik üslup yanında ampir, art nouveau, barok üslupları da görülmektedir. Ayrıca kütüphanelerden ikisi belirgin bir üslup özelliği göstermemektedir.

Kütüphane cephelerinin biçimlenişinde, büyük oranda klasik mimari cephe anlayışı görülmektedir. Cephe oranları, almaşık veya kesme taş duvar dokuları, tepe pencereleri, kirpi saçakları, lokmalı demir parmaklıkları, revaklı - revaksız, girişleri; kitabeli - kitabesiz kapıları... vb ile klasik mimari cephe özelliklerini yansıtmaktadır.

Ampir üslubu sayısal olarak ikinci sırada yer almaktadır. Bu üslubun özelliklerini taşıyan kütüphaneler zengin cephe bezemelerine sahiptir. Pencere aralarına yerleştirilen sütunçeleri, silme ve konsolları ile cephe bezelidir. Bir kısmı mermer kaplıdır. Hüsrev Paşa Kütüphanesi örneğinde cepheye bitkisel motifli mermer işçilikli panoların yerleştirildiği görülmektedir.

Barok üslubu Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde görülmektedir. Kıvrımlı pencere söveleri, dairesel kapı kemeri, hareketli cephesi ile ...belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.

Cephede görülen üslup özelilkleri ve sayısal dağılımı sırasıyla aşağıdaki gibidir.

*Klasik	24 -----	24/34 ------	%70.59
*Ampir	6 -----	6/34 ------	%17.65
*Üslupsuz	2 -----	2/34 ------	%5.88
*Art Nouveau	1 -----	1/34 ------	%2.94
*Barok	1 -----	1/34 ------	%2.94

TABLO 11

CEPHE DUVAR DOKUSU	Tuğla	Taş	Almaşık	Mermer Kaplama	Sıvalı
1-Köprülü Kütüphanesi 1661			▨		
2-Feyzullah Efendi Kütüphanesi 1700/1			▨		
3-Çorlulu Ali Paşa Kütüphanesi 1708		▨			
4-Şehit Ali Paşa Kütüphanesi 1715			▨		
5-III. Ahmet Kütüphanesi 1718				▨	
6-Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi 1719			▨		
7-Ahmediye Kütüphanesi 1721			▨		
8-Valide Türbesi Kütüphanesi 1724			▨		
9-Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi 1732/3			▨		
10-Carullah Efendi Kütüphanesi 1734			▨		
11-Mirzazade Kütüphanesi 1734			▨		
12-Ayasofya Camii Kütüphanesi 1740		▨			
13-Atıf Efendi Kütüphanesi 1741			▨		
14-Aşir Efendi Kütüphanesi 1741			▨		
15-Fatih Camii Kütüphanesi 1742			▨		
16-Haci Beşir Ağa Kütüphanesi 1744/45			▨		
17-Nuruosmaniye Kütüphanesi 1755		▨			
18-Amcazade Hüseyin Paşa Kütüphanesi 1755			▨		
19-Ragıp Paşa Kütüphanesi 1762/3		▨			
20-Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi 1768/9		▨			
21-Murat Molla Kütüphanesi 1775/6			▨		
22-Hamidiye Kütüphanesi 1780			▨		
23- Hacı Selim Ağa Kütüphanesi 1781/2					▨
24-Halet Efendi Kütüphanesi 1818				▨	
25- Küçük Efendi Külliyesi Kütüphanesi 1825			▨		
26- Pertev Paşa Kütüphanesi 1836					▨
27-Hüsrev Paşa Kütüphanesi 1839				▨	
28-Esat Efendi Kütüphanesi 1845					▨
29-A.Nafiz Paşa Kütüphanesi 1850				▨	
30-Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi 1896		▨			
31-Aziz Mahmut Hüdai Kütüphane. 1899/1900		▨			
32-Hacı Mahmut Efendi Kütüphanesi 1901	▨				
33-Şeyh Zafir Türbesi Kütüphanesi 1905/1906		▨			
34- Cabirzade Kütüphanesi			▨		

Duvar dokusu açısından değerlendirme

Malzeme kullanımı ahşap, mermer, taşı, dövme demir ... gibi çeşitlilik gösterir. Duvar dokusu iç mekanda sıvanıp, mermer kaplanabilmektedir. Dış duvar dokusu ise tablodaki gibi bir dağılım gösterir.

1)Almaşık 18 adet ----18 / 34 ---- %52.94
2)Taş 8 adet ---- 8 / 34 ---- %23.53
3)Mermer 4 adet ---- 4 / 34 ---- %11.77
4)Sıvalı 3 adet ---- 3 / 34 ---- %8.82
5)Tuğla 1 adet ---- 1 / 34 ---- %2.95

Tabloda görüldüğü gibi almaşık örgülü duvar dokusu çoğunluktadır. Bunu taş örgü, mermer kaplama, sıvalı ve tuğla örgülü duvar dokusu izler.

2.3.6. Strüktür Özelliklerinin Değerlendirilmesi

İstanbul'daki Osmanlı Devri Kütüphane yapılarının tamamı kagir olarak inşaa edilmiştir. Kütüphane yapımında taş - tuğla gibi yangına dayanıklı malzemeler seçilmiştir. Ahşap yapımdan kaçınılmış, pencere boşluklarından doğabilecek yangın tehlikesine karşı, hemen hepsinde demir kapaklar yapılmıştır.

Genellikle almaşık örgülü olan duvarların kalınlığı 55 - 110 cm'dir.

Mekanların üzeri geleneksel biçimde kubbe ya da tonozla örtülmüştür. Mekanın biçim ve büyüklüğüne bağlı olarak tonoz ve kubbenin birlikte kullanıldığı görülmektedir (Bakınız Şekil 1). Farklı olarak Ayasofya Kütüphanesi örneğinde, Ayasofya Müzesi içinde kalan okuma salonu üzeri ahşap çıtalı tavandır.

Kalın beden duvarlarına tromp, pandantif ve kasnak aracılığıyla kubbe yükleri iletilmektedir. Yükler duvarlar tarafından taşındığı gibi, bazı örneklerde kemerler aracılığı ile mevcut kolonlara iletilerek de taşınmaktadır.

Genel olarak bakıldığında yapıların strüktürel problemlerinin olmadığı görülmektedir. Bazı kütüphanelerin tonoz örtüleri, geç devir onarımları sırasında kiremit örtülü çatı ile kapatılmıştır. Cabirzade ve Aşir Efendi örneklerinde bu uygulama görülmektedir.

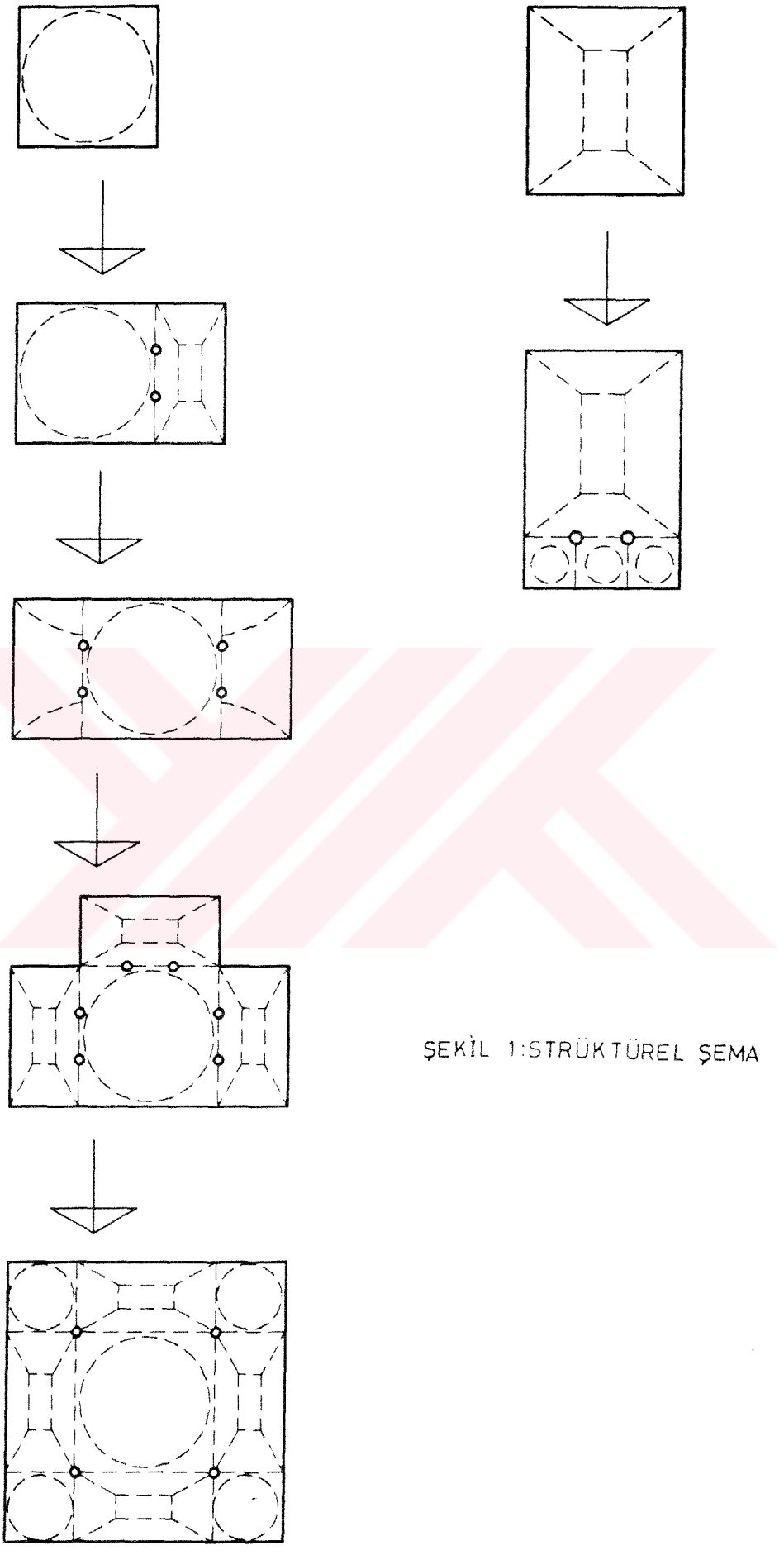

ŞEKİL 1:STRÜKTÜREL ŞEMA

2.3.7. Bezeme Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Kütüphanelerde genel olarak bezeme, cepheden çok iç mekanda görülmektedir.

Ampir üslubu özelliklerinin gözlendiği Aziz Mahmut Hüdai, Halet Efendi ve Hasan Hüsnü Paşa kütüphanelerinin cepheleri zengin bezeme unsurlarına sahiptir. Pencereler arasına yerleştirilen sütunçeler, silmeler, alınlıklar ... ilginçtir.

İç mekanda ise kalem işi, mermer işçiliği, ahşap işçiliği gibi çeşitlilik gösteren bezeme öğelerine rastlanmaktadır.

Kalem işi bezemelerin çoğunluğu günümüze ya ulaşamamış ya da bozulup, değişerek ulaşmıştır. Ayasofya ve Şehit Ali Paşa örneklerindeki bitkisel motifli malakari bezemeler günümüze ulaşan güzel örneklerdir. Köprülü Kütüphanesi kalem işi bezemeleri ise barok "s" ve "c" kıvrımlıdır. Pandantiflerinde ise ayetler yazılıdır.

Çini kullanımı da fazla yaygın olmamakla birlikte görülmektedir. Ayasofya Kütüphanesi'nin ve III.Ahmet Kütüphanesi'nin çinileri en değerli örneklerdir. Çiniler devşirme, özel imalat ya da Avrupa ürünüdür. Çiniler genel olarak pencerelerin arasına, pencere boyunca yerleştirilmektdir.

Demir işçiliği özellikle parmaklıklarda görülür. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde, okuma salonu ile kitap deposunu ayıran bir ayıraç olarak kullanılan demir parmaklıklar, kendine özgü bitkisel motiflidir. Aynı şekilde Aziz Mahmut Hüdai Kütüphanesi'nde de türbe ve kitaplığı bölmek için demir işçilikli ayırıcı bir parmaklık kullanılmıştır. Ayrıca Ragıp Paşa Kütüphanesi'nin hazine-i kütüpünü çevreleyen tunç şebeke, demir işçiliğinin güzel bir örneğidir.

2.3.8. Aydınlatma Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Fonksiyon gereği olarak kütüphanelerde aydınlatma oldukça önemlidir. Işığın miktarı kadar, geliş yönü ve açısı da okuyucu açısından önem taşır.

Genel olarak kütüphanelerde mümkün olduğu kadar fazla pencere olduğunu görmekteyiz. Tek sıra pencerelerin yanında iki sıra pencere düzeni de sağlanmıştır. Nuruosmaniye ve Atıf Efendi örneklerinde iki sıra halindeki pencerelerin yanı sıra kubbe kasnağına da pencere açılmıştır. Aşağıdaki şekil ve çeşitlilikte yapıya ışık alınmaktadır.(ŞEKİL 2.2.)

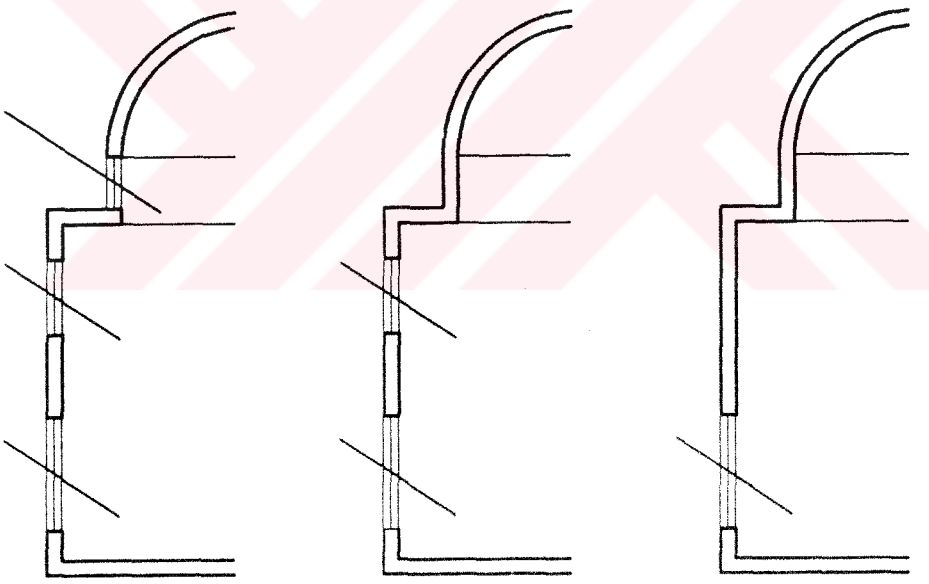

ŞEKİL 2.2.

Tablo12'da aydınlatma değerleri verilmiştir. Bu değerler pencere alanı toplamının döşeme alanına bölünmesi ile elde edilmiştir. Buna göre en yüksek doğal aydınlatma derecesi 1.74 ile Atıf Efendi Kütüphanesi'ndeyken, ikinci olarak 0.88 ile III.Ahmet Kütüphanesi'nde gerçekleşmektedir. Bunun yanında aydınlatma derecesi son derece düşük olan Ayasofya ve Cabirzade Kütüphaneleri'nde bu oran 0.2 olarak gerçekleşmektedir.

Doğal aydınlatma bu şekildeyken, yapay aydınlatmaya önem verilmemiştir. Kaynaklarda belirtildiğine göre açılış - kapanış saatleri gün ışığına göre ayarlanarak yapay aydınlatmaya ihtiyaç olmayacak biçimde sorun çözülmekteydi. "XVIII. asırda kurulan bazı kütüphanelerin açık bulunması gereken saatler üzerinde de dikkatle durulduğu görülür. Yeterli aydınlatma sisteminin bulunmaması, kütüphane kurucularını, kütüphanenin çalışma saatlerini güneşe göre ayarlamaya sevk etmiştir. Genellikle güneşin doğuşundan bir saat sonra açılan kütüphanelerin bazıları ikindi vakti kapanmakta, bazılarının da kapanış saati güneşin batışına bir saat kalıncaya kadar uzatılmaktadır" (Erünsal,1991:239).

Yapay aydınlatmanın çözümü için İsmail Erünsal tarafından bu bilgiler verilirken, Ayasofya ve III.Ahmet Kütüphaneleri'ndeki top kandillerle, Ragıp Paşa Kütüphanesi'ndeki ahşap avizeler günümüze ulaşmıştır. Bu durum İsmail Erünsal'ın tesbiti ile çelişki yaratmaktadır.

TABLO 13

BUGÜNKÜ KULLANIMLAR	kütüphane	dükkan	konut	dernek binası	Kur-an kursu	sağlık ocağı	kapalı
1-Köprülü Kütüphanesi							
2-Feyzullah Efendi Küt.							
3-Çorlulu Ali Paşa Küt.							
4-Şehit Ali Paşa Küt.							
5-III. Ahmet Küt.							
6-Damat İbrahim Paşa Küt.							
7-Ahmedıye Küt.							
8-Valide Türbesi Küt.							
9-Hekimoğlu Ali Paşa Küt.							
10-Carullah Efendi Küt.							
11-Mirzazade Küt.							
12-Ayasofya Camii Küt.							
13-Atıf Efendi Küt.							
14-Aşir Efendi Küt.							
15-Fatih Camii Küt.							
16-Haci Beşir Ağa Küt.							
17-Nuruosmaniye Küt.							
18-Amcazade H. P.Küt.							
19-Ragıp Paşa Küt.							
20-Veliyyüddin Efendi Küt.							
21-Murat Molla Küt.							
22-Hamidiye Küt.							
23-Hacı Selim Ağa Küt.							
24-Halet Efendi Küt.							
25-Küçük Efendi Küt.							
26-Pertev Paşa Küt.							
27-Hüsrev Paşa Küt.							
28-Esat Efendı Küt.							
29-Y. Mevlevihanesi Küt							
30-Hasan Hüsnü Paşa Küt							
31-A. Mahmut Hüdai Küt.							
32-H.Mahmut E. Küt.							
33-Şeyh Zafir Küt.							
34- Cabirzade Küt.							

2.3.9.Koruma Sorunları ve Müdahale Önerileri

Kütüphane olarak planlanan bu yapılar zaman içinde çeşitli fonksiyon değişikliklerine uğramıştır. Bu değişikliğin çeşitli sebepleri vardır.

İstanbul'daki çeşitli vakıf kütüphanelerindeki yazma eserler, I.Dünya Savaşı'nın olabilecek kötü etkilerine karşı koruma amacıyla, 1914 yılında Yavuzselim'deki Medreset'ül Mütehassısın'de toplandı. Buradan Süleymaniye Umumi Kütüphanesi'ne taşındı. Süleymaniye Külliyesi inşa edildiğinde bir kütüphane planlanmamıştı. Bugünkü Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye Külliyesi'nin birinci ve ikinci medreseleri ile sıbyan mektebinde 1918 yılında kullanıma açılmıştır.

1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanununun ardından medreselerin, 1925'te de tekke, zaviye ve türbelerin kapatılışıyla buralardaki yazma ve basma koleksiyonlar Süleymaniye, Millet ve Beyazıt kütüphanelerine taşındı (Koç,1994:104).

Bu gelişmelere savaş sonrası vakıf şartlarının bozulması da eklenince pek çok kütüphane varlığını sürdüremez hale geldi.

Toplam 34 adet olan kütüphanelerin günümüzdeki kullanım biçiminin sayısal ve oransal dağılımı aşağıdaki gibidir:

1)Kütüphane ------8 adet 8 / 34 -----%23.53
2) Kapalı -------8 adet 8 / 34 -----%23.53
3)Konut ------5 adet 5 / 34 -----%14.71
4)Kur-an kursu ---5 adet 5 / 34 -----%14.76
5)Dernek binası --4 adet 4 / 34 -----%11.76
6)Dükkan ------2 adet 2 / 34 -----%5.88
7)Sağlık ocağı ----1 adet 1 / 34 -----%2.94

8)Harap -------1 adet 1 /34 ------%2.94

Otuzdört kütüphaneden sadece sekizi özgün işlevini günümüzde de sürdürmektedir. Diğerleri değişik işlevlerle kullanılmaktadır. Bu kütüphanelerden çoğu bakımsızdır. İşlevini sürdürenler ihtiyaçları giderilip onarılmalı yaşatılmalıdır. İşlevi değişenler ise özgün olmayan ekler kaldırılıp onarıldıktan sonra, müze veya kütüphane olarak kullanıma açılmalıdır. Çoğu mekan darlığı nedeniyle gelişen ve değişen kütüphane anlayışı ve ihtiyacına cevap verecek durumda değildir. Bazıları eski kitap, yazı takımı, rahle, oturma gurupları gibi...araçların sergileneceği müzeler olarak değerlendirilebilir. Uygun olan birkaçı da eski kitaplar satılan kitapçı dükkanları olarak kullanılabilir.

3. HACI BEŞİR AĞA KÜLLİYESİ VE YAKIN ÇEVRESİ

3.1. Hacı Beşir Ağa Külliyesi Yakın Çevresi Yapılaşma Özellikleri

3.1.1.Tarihsel Gelişim

Külliye Eminönü İlçesi, Soğuk Çeşme Semti, Alemdar Mahallesi'ndedir. Alay Köşkü Caddesi ve Hükümet Konağı Sokakları'nın kesiştiği köşe arsa üzerinde bulunmaktadır.

Bu bölge Bizans ve Osmanlı devirlerinin en önemli merkezlerindendir. Külliye Ayasofya, Sultanahmet Meydanı ve Topkapı Sarayı yakınında bulunmaktadır. Ayrıca külliyenin bulunduğu caddeye ve sokağa adlarını veren, Alay Köşkü ile Babıali binaları da önemli çevre yapılarındandır.

Külliyenin giriş kapısının bulunduğu sokakta, Osmanlı Devleti'nin Hükümet Merkezi olan ve " Babıali " olarak anılan yapılar, bulunur. Önceleri sadrazamların özel ikametgahları ve aynı zamanda resmi daire olarak da kullanılıyordu. Bu mekana kapı da denirdi. 18.yy'dan itibaren "Babıali" Hükümet Merkezi olarak biçimlenmeye başladı. Tarih literatürüne ise "Babıali" , Osmanlı Devleti anlamında yerleşti.

Alayköşkü Caddesi de İmparatorluk tarihinde önemli yere sahiptir. Topkapı Sarayı burçlarından biri üzerinde inşa edilen köşkün ve karşısına rastlayan dik yokuşun adı, Alayköşkü Caddesi'dir.

Ordu sefere çıkarken parlak bir alay göstermesi, İmparatorluğun haşmetini gösteren geleneklerden biriydi. Geçidi , padişahlar bu köşkten izlerdi. Halk bu sayede, padişahı selamlama fırsatı bulurdu.

3.1.2.Fiziksel Biçimleniş

Külliyenin yakın çevresi ticari ağırlıklı yapılarla çevrelenmiştir. İmparatorluğun

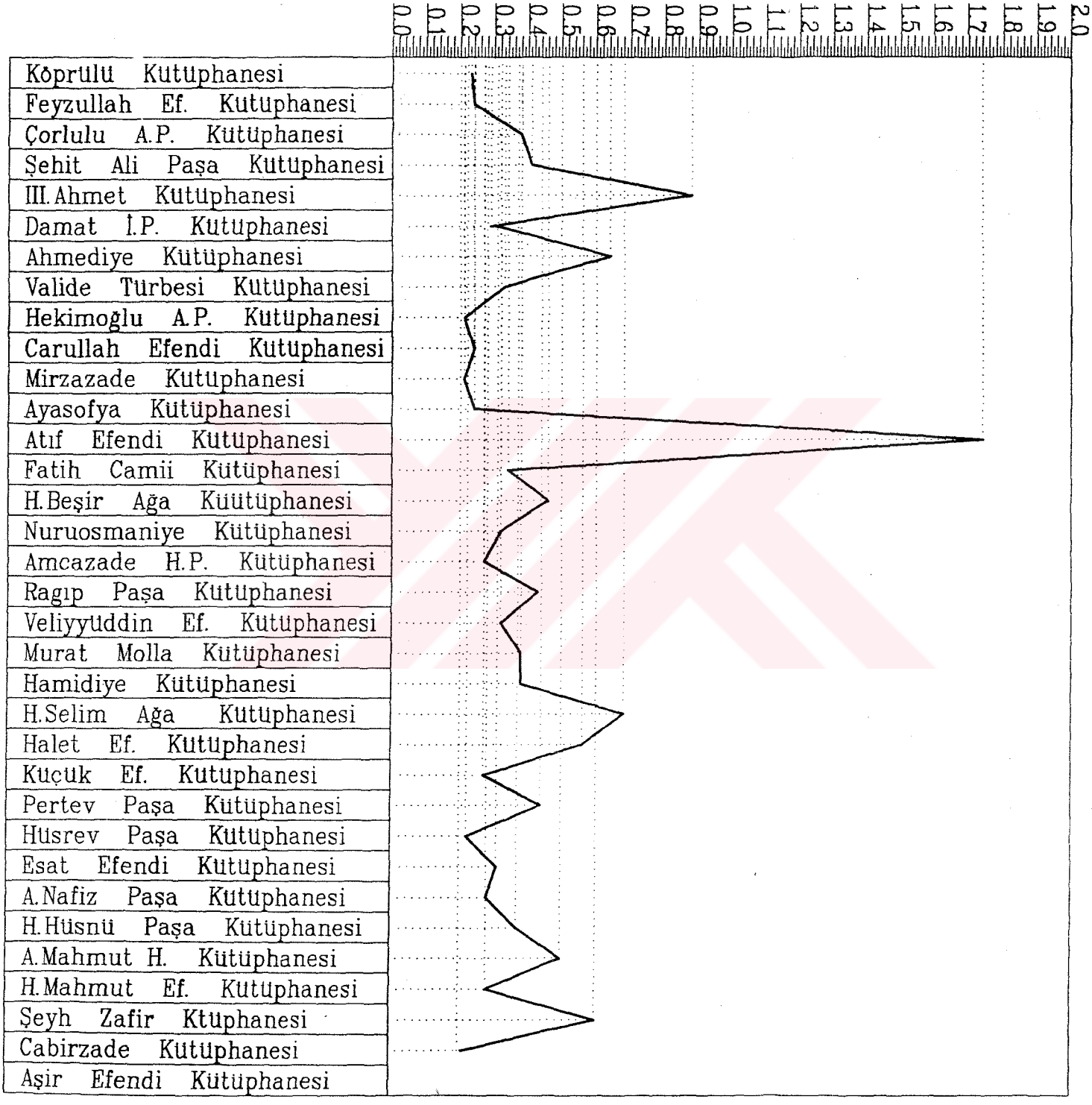
DOĞAL AYDINLATMA ORANI (Dış. Al. / Pencere Al.)
0.0
0.1
0.2
0.3
0.4
0.5
0.6
0.7
0.8
0.9
1.0
1.1
1.2
1.3
1.4
1.5
1.6
1.7
1.8
1.9
2.0
Köprülü Kütüphanesi
Feyzullah Ef. Kütüphanesi
Çorlulu A.P. Kütüphanesi
Şehit Ali Paşa Kütüphanesi
III. Ahmet Kütüphanesi
Damat İ.P. Kütüphanesi
Ahmediye Kütüphanesi
Valide Türbesi Kütüphanesi
Hekimoglu A.P. Kütüphanesi
Carullah Efendi Kütüphanesi
Mirzazade Kütüphanesi
Ayasofya Kütüphanesi
Atıf Efendi Kütüphanesi
Fatih Camii Kütüphanesi
H.Beşir Ağa Küütüphanesi
Nuruosmaniye Kütüphanesi
Amcazade H.P. Kütüphanesi
Ragıp Paşa Kütüphanesi
Veliyyüddin Ef. Kütüphanesi
Murat Molla Kütüphanesi
Hamidiye Kütüphanesi
H.Selim Ağa Kütüphanesi
Halet Ef. Kütüphanesi
Küçük Ef. Kütüphanesi
Pertev Paşa Kütüphanesi
Hüsrev Paşa Kütüphanesi
Esat Efendi Kütüphanesi
A.Nafiz Paşa Kütüphanesi
H.Hüsnü Paşa Kütüphanesi
A.Mahmut H. Kütüphanesi
H.Mahmut Ef. Kütüphanesi
Şeyh Zafir Ktüphanesi
Cabirzade Kütüphanesi
Aşir Efendi Kütüphanesi

yönetim merkezi olması dolayısıyla, yakın çevre yapılarının tarihsel verileri oldukça kuvvetlidir.

Günümüze kadar, doku bir ölçüde korunmuştur. Turizm ve ticaret açısından bölgenin değer kazanması, yapılarda fonksiyon değişikliğine sebep olmuştur. Kat adedinde artışlar vardır. Eski dokuyu oluşturan yapılar 2-3 katlı iken, yeni yapılarda bu sayı 5-6 kata çıkmıştır. Ayrıca parsellerin birleştirilmesi nedeniyle de dokuda bozulmalar sözkonusudur.

3.2. Hacı Beşir Ağa Külliyesi

3.2.1.Tarihi

3.2.1.1.Hacı Beşir Ağa'nın Kimliği Ve Hayatı

Büyük Beşir Ağa, Darüssade Ağası Beşir Ağa, Şeyhülharem Hacı Beşir Ağa adları ile tanınır. Hayatı'nın ilk bölümü, saraya alınan diğer zenci köleler gibi bilinmemektedir. Saray Haremağalarının en ünlüsü ve bu görevi en uzun süre ile yapanıdır. Haremağaları, hadım edildikleri için çocukları ve aileleri yoktu. Bu nedenle pek çoğu bunalıma girmiştir. Hacı Beşir Ağa ise kendini kitap, kültür ve siyasete vermiştir.

Sarayda Şehzade Ahmet'ın odasında görevliydi. 1713 yılında Mısır'a sürüldü. 1717 yılında Darüssade ağalığına getirildi. Bu görevi ölümüne kadar sürdürdü. Eyüp'teki türbesine gömüldü.

Darüssade ağalarının, görevleri süresince edindikleri servetlerini bırakacakları kimseleri olmadığı için cami, sebil, çeşme ... gibi hayır eserleri yaptırırlardı. Hacı Beşir Ağa da bu geleneği sürdürmüştür. İstanbul'da Babıali'de cami, medrese, sıbyan mektebi, kütüphane, sebilden oluşan külliye ve bir tekke yaptırmıştır. Ayrıca

Eyüp'te bir darülhadis, çeşme ve kütüphane, Sarıyer ve Emir İman Mahallesi'nde çeşmeler, Topkapı Sarayı içinde kendi adıyla anılan camiyi yaptırmıştır. İlave olarak, Medine'de bir medrese ve kütüphane, Kahire'de bir sebil ve mektep, Ziştovi'de medrese ve kütüphane yaptırmıştır.

Bu hayır eserleri içinde kütüphane yapımı önemli bir yer tutar. İstanbul içinde ve dışında dört adet kütüphane yaptırması onun kitaba verdiği önemin bir göstergesidir.

3.2.1.2.Yapım Tarihi

Külliye 1157 (1744/45) yılında yaptırılmıştır. Külliye kitabesinde bu tarih verilmiştir.

3.2.2.Külliyenin Yerleşim Düzeni:

Külliye, İstanbul Cağaloğlu Semtinde, Babıali denilen yerde bulunmaktadır. Alemdar Mahallesı'nde, Alay Köşkü Caddesı, Hükümet Konağı Sokaklarının sınırladığı arsadadır. Eğimli bir arazi üzerinde yerleşmiştir. Külliye'nin Hükümet Konağı Sokağı'nın köşesinde bulunan giriş kapısıyla, Alay Köşkü Caddesi'ndeki sebilin bulunduğu köşe arasında 4.5 m lik bir kot farkı vardır. Bu nedenle cami ve kütüphane yapıları dükkanların üzerinde yükselmektedir.

Cami, medrese, kütüphane, dükkanlar ve çeşme bir bütün olarak planlanmışır. Tüm bu yapılar kendi içinde birbiri ile ilişkilidir. Tekke ve meşruta evi ise bu guruptan bir sokakla ayrılmış ve batısında yerleştirilmiştir.

Hükümet Konağı Sokağı ve Hacı Beşir Tekkesi Sokaklarının birleştiği köşedeki kapıdan, külliyenin avlusuna girilir. Çift son cemaat yerli olan cami, mahfel ve kütüphane külliyenin güneyindedir. Caminin doğusunda mahfel, batısında kütüphane bulunur. Minare cami girişinin hemen karşısındadır. Minare kısa ve taştandır. Medrese,

avlu giriş kapısının sağındadır. Medrese hücreleri giriş avlusu, cami, kütüphane boyunca sıralanmıştır. Fevkani olan cami ve kütüphanenin altına dükkanlar yerleştirilmiştir. Hükümet Konağı Sokağı'nın Şengül Hamamı Yokuşu ile kesiştiği köşede ise sebil bulunmaktadır. Avlu duvarının Hükümet Konağı Sokağı tarafına, giriş kapısının hemen soluna bir çeşme yerleştirilmiştir.

3.2.3.Külliyenin Mimari Üslubu

Külliyenin mimarı bilinmemektedir.

Türk sanatında, Batı tesiri ile ortaya çıkan yeni sanat akımının ilk eserlerinden olan değerli bir yapı topluluğudur (Eyice,1988, C.2:3).

Özellikle Kütüphane iç mekan süslemeleri itibarıyla barok etkisindedir. Osmanlı mimarisinde barok etkisinin görüldüğü en erken örneklerden olmasına karşın Osmanlı klasik mimarisinin çizgilerini de taşır.

3.2.4.Külliyeyi Oluşturan Yapılar

3.2.4.1.Cami

Cami Külliyenin güneyine yerleştirilmiştir. Batı duvarından kütüphaneye, doğu duvarından ise kasr-ı hümayuna bitişiktir Şengül Hamamı Yokuşu tarafından bakıldığında, birinci katta görünen cami, avluya göre zemin kattadır. Altı dükkandır.

Caminin diğerlerine göre farklı derin bir son cemaat yeri vardır. Burası derinlemesine iki, genişlemesine ise üç gözlü bir mekandır. Dikdörtgen planlı olan son cemaat yerinin ön bölümü üç adet aynalı tonozla örtülüdür. İkinci bölüm ise ıkı yanda manastır tonozu, ortada kubbe örtülüdür Son cemaat yerinin girişe göre sağdaki duvarı ile medrese avlusu arasında demir şebeke bölüntü vardır. Avludan

son cemaat yerine girişteki üç adet kemerin oturduğu sütunların arası doğrama ile kapatılmıştır.

Burada göze çarpan bezeme unsuru örtü ögesindeki kalem işidir. Kubbe ortasında yapraklardan oluşan top şeklinde bezeme vardır. Kubbe eteğini asma yapraklı bir bordür çevreler. Aynı şekilde geçiş ögesinde de asma yapraklı spiral desenler mevcuttur. Aynalı tonoz örtü ise ortada bir vazo ve etrafını çevreleyen yapraklı kalemişi bezelidir.

Son cemaat yerinden camiye giriş kapısı üzerindeki kitabe şöyledir:

Hatib-i minber-i adl-ü Keramet Cami'-i sevket
İmam-ı Din ü Devlet Han-ı Mahmut kerem pira

Nice hayr ile Kürsi-i Cihanı Beyt-i ma'mure
Müşabih eyledi ol Kıble-i Şahan-ı mülkara

Bi tevfiki-i Hüda eserinde kıldı iktida çünkim
Ağay-ı hafız-ı Darüssaade izzile hala

Muvaffak olmuş iken bi aded hayrata ezcümle
Yeniden bu ibadetgah-ı paki eyledi ihya

Saladır gel kıyam et beş vakitte taatu'l-laha
Zihi ali makam oldı bu ziba Ma'bed-i vala

Ezan-ı penciganeyle bula ta kim şeret alem
Binay-ı devlet-i banisini hak ide peberca

Çıkıp erkan-ı çarum üzre kıldı birbirin tehşir

Tavaf ittikde feyz-i sakinan-ı alem-i bala

Bu mısra'la didiler gayr-ı ez menkut tarihinin
Eser bir cami'u'l-envar yaptırdı Beşir Ağa.

1158 (1745) (Ertem,1988:29-31)

Kare plana sahip olan cami kubbe ile örtülmüştür. Kubbeye geçiş içte pandantiflerle, dışta ise sekizgen kasnakla sağlanmıştır. Caminin girişinde sütunlara oturtulan mahfel kısmı bulunur.

Cami girişinin solundaki duvar düzdür. Girişin karşısındaki duvar ise kıble duvarıdır. Bu duvarda mihrap ve minber yer almaktadır. İki adet alt sıra ve üç adet tepe penceresi ile dışa açılır.

Girişin sağındaki duvarda kütüphaneye geçişi sağlayan bir kapı ve yine kütüphane ile görsel bağlantıyı sağlayan elips şeklinde bir pencere vardır. Bu pencere oldukça ilginçtir. Yaldızlı ahşap şebekesi kaynaklarda döküm olarak geçer.

Mihrap, giriş aksı üzerinde yerleştirilmiştir. Caminin mihrabı, sanat değerine sahip olmadığı gibi günümüzde çirkin biçimde kalemişi boyalarla güya tezyin edilmiştir (Eyice, 1988, C.2:2).

Mihrabın iki tarafı iyonik başlıklı sütunlar ve üzerinde kıvrılmış yapraklar, kurdelelerle kalemişi tekniğinde bezenmiştir. Mihrap çevresi kalemişi bezeme ile mermer söve izlenimi verecek biçimde resmedilmiştir. Mihraptaki bu başarısız bezeme iki yan duvardaki pencerelerde de vardır.

Ahşap minber de sade ve gösterişten uzaktır. Kadınlar mahfelinin ahşap işçiliği ise son derecede zariftir. Caminin iç satıhlarını süsleyen kalemişi nakışlar geç devrin zevksiz örnekleridir. (Eyice, 1994, C.2: 2)

Fiyonklarla bağlanan kumaş görünümündeki, çiçekli şeritler şeklindeki kalemişi bezeme pandantiflerde de devam eder. Yine pandantiflerde çelenkler içinde Allah, Muhammed ve dört halifenin adı yazılmıştır. Kubbe kasnağı pencereleri arasında, kurdelelerin oturduğu, konsol biçiminde, kalemişi bezeme kötü bir perspektif içinde yapılmıştır.

3.2.4.2.Kasr-ı Hümayun

Cami girişinin sol tarafında son camaat yeri boyunca yer alan dikdörtgen planlı, tonoz örtülü bir mekan vardır. Buradan kare planlı bir mekana geçilir. Bu mekanın üzeri aynalı tonoz örtülüdür. İşlevi bilinmemekle beraber Ayvansarayi'ye göre bu mekan hünkar mahfeline geçişi sağlayan Kasr-ı Hümayundur. Günümüzde müezzin meşrutası olarak kullanılmaktadır. Girişten sonra merdivenli uzunca koridorun solundaki duvarda iki adet pencere vardır. Koridorun ucundaki mekan iki adet güney duvarında, bir adet doğu duvarında olmak üzere toplam üç adet pencere ile dışa açılır. Buradan bir kapı ile camiye geçiş mümkündür. Aynı şekilde üst kattan da camiye geçiş vardır. Bu mekana ait tuvalet dışarıya taşmış ve taş konsollara oturmuştur. Mekan büyük ölçüde özgünlüğünü yitirmiştir.

3.2.4.3.Sıbyan Mektebi

Hüseyin Ayvansarayi külliyede bir de sıbyan mektebi bulunduğunu bildirir. Böyle bir mekan tesbit edilememektedir. Caminin sol tarafında bulunan ve ne olduğu anlaşılmayan mekanın sıbyan mektebi olabileceği düşünülürse de cami harimine bitişik sıbyan mektebi olması makul bir çözüm değildir. Buna göre sıbyan mektebi külliyeden ayrı fakat, yakınında yapılmış olması ihtimali vardır.(Eyice, 1988,

C.2:3) Turgut Kut , Muallim Cevdet'in listesinde de bulunan mektebin Tomruk Dairesi karşısında olduğunu söyler.

3.2.4.4.Medrese

Medrese avlunun sağındadır. Girişi caminin önünden minarenin yanındaki kapıdandır. Basık kemerli küfeki taşından söveli giriş kapısı üzerinde kitabe vardır.

Rahmi mahlalı kitabe şöyledir:

Buruc-ı çarhında yeksun seman hücreleri
Zevil'le-mearif-i ilm-i hisap kavlince
Müferrih aldı hele hetet'i dil arası
Mühen-disan-ı hazakat-meab kavlince
Dedim binasına tarih-ı bi bedel Rahmi
Makaam-ı ders-ü ibade kitap kavlince

1157 (1744-1745)
Betehü'l bakiyrü ila rahmet-i Rabbihil Kadir
Beşir Hazır-i şehriyari (Ertem,1988:54)

Plan şeması; doğusunda dört adet, güneyinde ve kuzeyinde beşer adet oda, bunların ortasında uzun bir avlu ve batı duvarı boyunca abdest musluklarından oluşur. Revaklar ve hücreler kubbe örtülüdür. Revak sütunları mermerdendir. Başlıkları ise barok özelliktedir. Revaklar doğramasız şekilde cam ile kapatılmıştır. Bu uygulama görsel bozukluk ve kirlilik yaratmaz. Ancak hava akımını engellediği için rutubet problemi oluşmuştur.

Medresenin gusulhane ve tuvaleti de vardır. Bu tuvaletlerin kullanılması uygun olmadığı için, muhtes bir ek olarak külliyenin giriş avlusunda bir yeraltı şadırvanı ve tuvaleti yaptırılmıştır.

3.2.4.5.Tekke

Tekke binası külliyeden ayrı bir yapı olarak planlanmıştır. Külliyenin diğer yapılarından bir sokakla ayrılmıştır. Derviş hücreleri, mutfak, yemekhane, selamlık, meşruta ve tevhidhaneden oluşur. Tekkenin kuzeyinde İstanbul Defterdarlığı, batısında hanlar ve güneyinde meşruta yer alır.
Revaklı bir avlu etrafında dizilen odalarıyla medrese plan şemasını andırır.

Hacı Beşir Ağa Tekkesi Sokağından basık kemerli bir kapı ile yapıya girilir. Giriş kapısı ile bunun üzerinde bulunan tepe penceresi arasında bir kitabe vardır.

Zib-ü ziverle bu dergeh-i bimesel
Kalb-i safiö aribi billahtır

Tabıma layih idüp bu tekkeyi
Feyz pinan derin dergahtır

Rahmiya tarih-i itmam-ı anın
Nasr-ı pak-ı bezkürü ismillahtır.

1158 (1745) (Ertem,1988:70).

Girişten merdivenlerle revak kotuna çıkılır. Sokak ve avlunun farklı yönde gelişmesi nedeniyle, avlunun doğusundaki odalar farklı büyüklüktedir.

Tekkenin güneyine ortak kullanım alanları yerleştirilmiştir. Buradaki yapılar iki katlıdır. Üst katı tevhidhanedir. Nakşibendi Tarikatı tarafından kullanılmıştır. Tekkeler kapatılınca evsizlere barınak olan yapı, onarım geçirdikten sonra önce folklor derneği tarafından kullanılmıştır. Günümüzde ise Batı Tırakya Dayanışma Merkezi olarak kullanılıyor.

Odalarda bezeme ögesi yoktur.

3.2.4.6.Tekke Meşrutası

Meşruta külliyenin diğer yapılarından Hacı Beşir Tekkesi Sokağı ile ayrılır. Tekke yapısına güney duvarından bitişiktir. Yapı geçirdiği yangın nedeniyle haraptır.

3.2.4.7.Dükkanlar

Külliye giderlerinin karşılanması amacıyla dükkan yapma geleneği burada da tekrarlanmıştır. Dükkanlar arazinin eğiminden faydalanılarak cami ve kütüphanenin altında inşa edilmiştir. Dördü Alay Köşkü Caddesi tarafında, üçü Hükümet Konağı Sokağı tarafında olmak üzere toplam yedi adettir. Dikdörtgen biçimindeki dükkanların tavanları tonoz örtülüdür. İçlerinde Muhtes asma katlar yapılmıştır.

Dükkanlar 1932 yılına kadar belediye tarafından kullanılmış, kiraya verilmiş sonunda satılmıştır.

3.2.4.8 Sebil

Sebil Alay Köşkü Caddesi ve Hükümet Konağı Sokağı'nın kesiştiği köşede konumlanmıştır. Başarılı bir köşe yapısıdır.

Mimarı Çelebi Mustafa Ağa'dır. **(Ertem, 1988:96)**

Malzeme olarak mermer, ahşap, döküm demir ve kurşun kullanılmıştır. Mermer sütunların arası döküm şebekelerle kapatılmıştır. Yapı geniş ahşap saçakla sonlanır. Barok üsluptadır. Üzerinde kitabesi vardır.

3.2.4.9.Çeşmeler

Külliye giriş kapısının solunda ve sebil yanında olmak üzere iki adet çeşme vardır.

Giriş kapısının solundaki çeşme küfeki taşındandır.Sivri kemeri ve yalağı ile klasik çeşmelerin özelliğini taşır. Son derecede sadedir. Üzerinde kitabesi vardır.

İkinci çeşme sebilin yanındadır. Kare kesitli stilize sütun biçiminde silmelerle çevrelenmiştir. Ayna taşı süslemesizdir.
Sebilin ahşap saçağı çeşme üzerinde de devam eder. Sökülen musluğu, kırılan yalağı ve kesilen suyu ile günümüzdeki diğer benzerleri gibi kullanılmayacak durumdadır.

Not: Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi ile ilgili bilgi için sayfa 177-184'deki kataloğa bakınız. Kütüphaneye ait fotoğraflar ve rölöveler ise "Ekler" bölümünde sunulmuştur.

4. HACI BEŞİR AĞA KÜTÜPHANESİ'NDEKİ BOZULMALAR VE RESTORASYON KARARLARI

Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçe yetersizliği nedeniyle külliyenin onarımını yapamamıştır. Kütüphaneye dokunulmaması koşuluyla diğer bölümlerin cami cemaati tarafından onarılmasına izin verilmiştir. Kütüphanenin eşi bulunmayan alçı bezemelerinin yapılabilecek bilinçsiz bir uygulamadan zarar göreceği düşünülmüştür. Böylece külliyenin diğer yapıları gözden çıkarılırken kütüphanenin korunacağı sanılmıştır.

4.1.Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi'ndeki Bozulmalar Ve Nedenleri

Genel olarak yapılardaki bozulmalar çevresel etkenler, bünyesel etkenler ve yapılan kötü onarımlar nedeniyle oluşmaktadır.

- Çevresel nedenler: Yağmur, rüzgar gibi dış etkenlerdir.

- Bünyesel nedenler: Yapının kendi iç yapısından kaynaklanan nedenlerdir.

- Kötü onarımlar: Yapılan kötü onarımlar ve bilinçsizce yapılan uygulamalar yapıya hem zarar vermekte hem de özgünlüğünü bozmaktadır.

Bu etkenler yapıda ve malzemede tahriplere neden olmaktadır.

- Malzemedeki tahripler:

Hacı Beşi Ağa Kütüphanesi'nde küfeki taşı, tuğla, ahşap, demir, alçı ....gibi malzemeler kullanılmıştır. Cephedeki bozulma ve tahripler tuğla, demir ve taş malzemede, iç mekandaki bozulma ve tahripler ise alçı bezeme ve ahşap malzemede görülür. Duvar örgüsünde kullanılan tuğlada kırıklar ve kopmalar

görülmektedir.

Demir malzemede ise pas ve eğilme gibi bozulmalar oluşmuştur. Lokmalı demir parmaklıklarda paslanma ve eğrilmeler vardır.

Ahşap doğramada çürüme ve kırıklar vardır. Ahşap döşeme kaplaması da oldukça yıpranmış ve aşınmıştır.

Aynalı tonoz örtüde ve duvarlarda yer alan alçı bezeme yapıdaki aşırı nemden zarar görmüştür. Yer yer kopmalar ve dökülmeler vardır.

Isı değişimi, su ve çeşitli biyolojik faktörler malzemenin tahribine neden olmaktadır. Malzeme iç yapısında görülen gerilmeler sonucu çatlaklara neden olan ısısal genleşmeler, fiziksel olarak molekül bağlarının uzaması ile elastiklik modülünü azaltan ve kimyasal olarak malzemenin kristal sisteminin dağılmasıyla sonuçlanan yüksek ısı (yangın) ile malzemede iç yapı bozulmalarına ve renk değişimine neden olan güneş radyasyonu gibi faktörler malzemeyi bozmaktadır.

Kapilarite, su emme ve nem olaylarının sebep olduğu malzemede dağılma, donma, çiçeklenme veya eriyebilen tuzların açığa çıkması rutubetin oluşturduğu, deformasyonlar kondansasyon ve nemin havadaki gazlarla birleşmesi sonucu asit etkisi kendini göstermektedir. Malzemede tahribere neden olan biyolojik kökenli etkileri, sarmaşıklar, bitki kökleri, alg ve likenler, mantarlar, bakteriler, kurt ve böcekler olarak saptamak mümkündür. Bu etkenler malzemenin ufalanmasına ve zayıflamasına neden olur. Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi'nin cephesini saran sarmaşığın bozulma sebeplerinden olduğu görlmektedir

Taş bünyesel ve dış etkenler nedeniyle bozulmaktadır. Bünyesel nedenler taşın yapısına bağlı olan özellikleridir. Taş arasında bulunan metallerin ısısal genleşme ve korozyondan etkilenerek genleşmeleri taşın parçalanmasına sebep olur. Bunlar

minerolojik, dokusal ve fiziksel özelliklerdir. Taşı bozan ikinci etken gurubu ise dış etkenlerdir. Bunlar: Mekanik etkenler, fiziksel olaylar, güneşin etkisi, yangının etkisi, hava kirliliği, nem, canlılara bağlı etkenlerdir. Bu etkenlere maruz kalan taşta kabuklanma, parça kaybı, oyulma ve çiçeklenme şeklinde bozulmalar görülür. Rutubet ve su ile yapıya giren tuzların açığa çıkması ve zamanla genleşme veya yüzeysel erimelere uğrayarak taşın gözeneklerinde ve yüzeyinde ufalanmalara yol açar. Ayrıca biyolojik bozulmalara neden olan sarmaşık ve bitki kökleri taşın aralıklarına girerek, taşın ayrışmasına neden olur. Alglerin ve likenlerin salgıladıkları sıvılar asit etkisi yaparak yüzeysel bozulmalara ve lekelenmelere sebep olurlar.

Taştaki bozulma çeşitleri

Erime:

Genellikle içinde karbonat, klorür sülfat bileşimli mineral içeren taşlarda görülmektedir. Apresif maddeler ihtiva eden su gevşek dokulu bu türden taşları zamanla eritmekte ve büyük boşluklar meydana getirmektedir.

Oyulma:

Karbonatlı taşlarda ve kumtaşlarında oyulma şeklindeki bozulmalar sıkça görülmektedır. Tabakalaşma düzlemine paralel bir dizilme gösteren boşluklar çimentonun ayrışması, kum ve çakılların düşmesi veya donma çözülme, yeniden kristalleşme, bakteri - mikroorganizmaların etkileri ile genleşmesi sonucu oluşurlar. Bunun yanısıra rüzgar ve dalga etkileri de oyulmaya sebep olur.

Çiçeklenme:

Bina dış yüzeyinde tuzlanma biçiminde oluşurlar. Taşın boşluklarına yerleşen tuzlar,
boşluktaki suyun buharlaşması ile ortamdan çok yavaş bir biçimde uzaklaştıklarında yüzeye kadar taşınmadıklarından çiçeklenme oluşur. Hızlı buharlaşma olursa çiçeklenme olmaz.

Kabuklanma:

Asit karakterli yağmur sularının etkisi ile özellikle kalkerli yapı taşlarında taşın dış tabakasının bir zar gibi yüzeyin bütün detaylarını izleyerek, iç bölümden ayrıldığını, küçük ve büyük plaklar halinde kopmaya başladığını görürüz. Kabuklaşmadan sonra kohezyonun artmasıyla kumlaşma olur.

Taşın kirlenme türleri

-Toz ve kirli maddeler
-Yakıt artıkları
-Yağlar
-Suda eriyen tuzlar
-Erimeyen kabuklar
-Bitkiler ve mikroorganizmalar
-Kuş vb hayvanların dışkıları
-Harç ve bağlayıcıların aşınması
-Yağlı boya ile boyamak, afiş asmak, yapıştırmak
-Başka yapı elemanlarının yan ürünleri

4.2.Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi Restorasyon Kararları

- *Ayıklama*

Sonradan yapılan özgün olmayan ekler yapıdan uzaklaştırılmalıdır. Kütüphane özellikle korunduğundan özgün olmayan ekler yapılmamıştır. Ancak kütüphaneye bitişik olan yapının sonradan ilave edilen katları kütüphane hizasına kadar yıkılmalıdır. Böylece yan cephedeki mevcut pencerelerin açılması, ışığın yapıya girmesi ve hava akımı sağlanmalıdır.

- *Tamamlama*

Yapının eksik olan bölümleri aslına uygun olarak tamamlanmalıdır.

Duvar ve tonozlarda bulunan alçı bezemelerdeki kopuk ve kırıklar onarılmalı, tamamlanmalıdır.

Kütüphane giriş kapısının karşısındaki duvarda bulunan tepe pencerelerinin eksik olan doğramaları tamamlanmalıdır. Ancak bunların özgünlüğü şüphelidir. İlk haline ait herhangi bir belge yoktur. Bu nedenle bu haliyle tamamlanmalıdır.

Kütüphane cephesi kısmi olarak sıvanmıştır. Bu sıva kaldırılmalı ve özgün haliyle tamamlanmalıdır.

- *Temizleme*

Yapının mermer işçilikli sövesi kirlenmiştir. Söveler temizlenmelidir.

Cephedeki mevcut küfeki taşı çeşitli etkenler nedeniyle kirlenmiştir. Taş temizleme yöntemleri kullanılarak temizlenmelidir. Kütüphanenin zemin katında bulunan dükkan cephesi boyanmıştır. Bu boyanın temizlenmesi gerekmektedir.

Taşın Temizlenmesi

Taş iki şekilde temizlenmektedir. Yıkama ve kum püskürterek aşındırma

Yıkama: - arı su ile, deterjan ve su ile, kağıt tamponlarla ve kağıt hamuru ile iyonları değiştirici reçinelerle temizleme şeklindedir.

Mekanik yolla temizleme: Kuru kum püskürtme, sulu kum püskürtme, lazer ve ısı ile temizleme şeklindedir.

Bu yöntemlerden malzemeye en az zarar verecek olanı seçilmelidir. Mekanik yolla temizleme çok ağır kirlerde ve aşınmanın sorun olmayacağı düz yüzeylerde kullanılabilir. Bezemeli, girintili, oymalı yüzeylerde aşınmaya sebep olacağından bu yöntem seçilmemelidir.

- *Sağlamlaştırma*

Yapıdaki sağlamlaştırma işlemleri strüktürel açıdan ve malzeme açısından ele alınmaktadır. Kütüphanenin strüktürel bir sorunu yoktur. Sağlamlaştırma malzeme açısından yapılmalıdır.

Duvar malzemesi olarak kullanılan taş ve tuğlada kırık ve kopuklar vardır. Kırık tuğlalar aynı ebattaki yenileri ile değiştirilmelidir. Taşlar ise kırıkların büyüklüğüne göre ya değiştirilmeli yada harçla tamamlanmalıdır.

- *İşlevsel Değerlendirme*

Özgün işlevi kütüphane olan yapı günümüzde kapalı olarak tutulmaktadır. Kitapları ve özgün dekorasyon malzemesi yapıda bulunmamakadır. Değişen ve gelişen kütüphane anlayışı, gereksinmeleri ve koşullar nedeniyle yapının özgün işlevini günümüzde de sürdürmesi mümkün değildir. Yapı onarıldıktan sonra müze olarak korunmalıdır.

KAYNAKLAR

Ahunbay, 1994 — Ahunbay, Zeynep, "Feyzullah Efendi Medresesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.3, S.308-309,

Aldoğan, 1981 — Aldoğan, Ayşe, "Şehit Ali Paşa Kütüphanesi", ***Türkiyemiz***, Sayı :35, Ekim1981, S.1-7.

Alsancak, 1988 — Alsancak, Gökhan, Koca Ragıp Paşa Kütüphanesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1988.

Aksoy, 1968 — Aksoy, Özgönül, "Osmanlı Devri İstanbul Sıbyan Mektepleri Üzerine Bir İnceleme", İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 1968.

Alpay, 1978 — Alpay, İ.Birol, "I.Sultan Abdülhamit Külliyesi ve Hamidiye Medresesi", ***Sanat Tarihi Yıllığı***, C.VIII, 1978, S.1-2.

Alpay,1994 — Alpay, İ.Birol, "Abdülhamit I Külliyesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.1, S.36-37.

Alpay-Özkan, 1982 — Alpay, Meral - Özkan, Safiye, ***İstanbul Kütüphaneleri***, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1982.

Aydın, 1987 — Aydın, Serdar, Taş ve Mimari Anıtların Bozulma Nedenleri ve Onarım Teknikleri, Y.T.Ü.F.B.E. Yüksek Lisans Tezi, , İstanbul, 1987.

Ataker, 1954 — Ataker, Mehmet, "Topkapı Sarayı Kütüphaneleri", ***T.T.O.K. Belleteni***, Sayı:151, Ağustos 1954, S.3-5.

Bakkaloğlu, 1965 — Bakkaloğlu, Leyla, "Klasik Kütüphanelerimiz", ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni***, C.XIV, Sayı:3-4, 1965, S.31-35.

Batur, 1968 — Batur, Afife, ***Yıldız Serencebey'de Şeyh Zafir Türbe Kitaplığı ve Çeşmesi***, Anadolu Sanatı Araştırmaları S.1'den Ayrı Baskı, İstanbul, 1968.

Baykal, 1958 — Baykal, İsmail, "Fatih Sultan Mehmet'in Hususi Kütüphanesi ve Kitapları", ***Vakıflar Dergisi***, C.4, 1958, S. 77-79.

Bayraktar, 1963 — Bayraktar, Nimet, "İstanbul'da Kadınlar Tarafından Kurulmuş Kütüphaneler", ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni***, C.XII, Sayı:3-4, 1963, S.1-8.

Bayraktar, 1982 — Bayraktar, Nimet, "Üsküdar Kütüphaneleri", ***Vakıflar Dergisi***, Sayı:16, 1982, S:45 - 59.

Baysal, — Baysal, Jale, "Kütüphanecilik", ***Cumhuriyet Ansiklopedisi,*** C.4, S:1306-1307.

Binark, 1981 — Binark, İsmet, "Topkapı Sarayı Kütüphanesi ve Kütüphane Kolleksiyonları İle İstanbul Kütüphaneleri Hakkında Yerli Yabancı Kaynaklar Bibliyografyası, ***Vakıflar Dergisi,*** C.13, 1981, S.717-743.

Cumbur, 1968 — Cumbur, Müjgan, "Kanuni Devri Kitap Sanatı Kütüphaneleri ve Süleymaniye Kütüphanesi", ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,*** C.XVIII, Sayı:3, 1968, S.134-142.

Çavdar,1995 — Çavdar, Tuba, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadar Osmanlı Kütüphanelerinin Gelişimi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Bölümü Doktora Tezi, İstanbul, 1995.

Çetinalp, 1968 — Çetinalp, Özden, "Vefa'da Atıf Efendi Kütüphanesi", ***Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Rölöve I,*** 1968, S.30-31.

Çobanoğlu,1994 — Çobanoğlu, Ahmet Vefa, "Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.1, S.236 - 239.

Durbalı, 1963 — Durbalı, Yıldız, "İstanbul Kütüphaneleri ve Sıbyan Mektebleri", İstanbul Üniversitesi Sanat

Tarihi Bölümü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1963.

Elçi, 1988 — Elçi, Tahir, "Ahmediye Külliyesi", İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1988.

Eldem, 1969 — Eldem, S.Hakkı, ***Köşkler ve Kasırlar C.2***, İstanbul, D.G.S.A. Yüksek Mimarlık Bölümü Rölöve Kürsüsü, 1969.

Eldem - Akozan, 1981 — Eldem, S.Hakkı - Akozan, Feridun, ***Topkapı Sarayı***, İstanbul, Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1981.

Erdoğan,1994 — Erdoğan, Esra, "Şehit Ali Paşa Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.7, S.146 - 147.

Ertem,1988 — Ertem, Can, Hacı Beşir Ağa Külliyesi, Y.T.Ü.F.B.E. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1988.

Erünsal, 1985 — Erünsal, İsmail, "Osmanlılarda Kitap ve Kütüphane Geleneği", ***Lale***, Sayı:3, Kasım 1985, S. 10-15.

Erünsal, 1991 — Erünsal, İsmail E., "Amcazade Hüseyin Paşa Kütüphanesi", ***Diyanet Vakfı İslam***

Ansiklopedisi, C.1, S.10-11.

Erünsal, 1991 — Erünsal, İsmail E. "Aşir Efendi Kütüphanesi", ***Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*** , C.1, S.8.

Erünsal,1988 — Erünsal, İsmail, ***Türk Kütüphaneleri Tarihi II,*** Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını:22, Ankara, 1991.

Eyice-Erünsal,1988 — Eyice, Semavi- Erünsal, İsmail, "Atıf Efendi Kütüphanesi", ***Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,*** C.1, S.60-61.

Eyice,1993 — Eyice, Semavi, "Ahmed III Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.1, S.115-116.

Eyice,1993 — Eyice, Semavi, "Alay Köşkü", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.1, S.177.

Eyice,1993 — Eyice, Semavi, "Aşir Efendi Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.1, S.368 - 369.

Eyice,1993 — Eyice, Semavi, "Ayasofya Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.1, S.459-460.

Eyice,1993 — Eyice, Semavi, "Fatih Külliyesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.3, S.265-270.

Eyice - Koç,1993 — Eyice, Semavi, Koç, Havva, "Atıf Efendi Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.1, S.399 - 400.

Gökman, 1956 — Gökman, Muzaffer, ***Beyazıt Umumi Kütüphanesi Restorasyondan Sonra Yeni Hüviyetiyle***, İstanbul, Maarif Vekaleti, 1956.

Gökman, 1958 — Gökman, Muzaffer, ***Murat Molla Hayatı Kütüphanesi ve Eserleri***, İstanbul, Maarif Vekaleti Yayınları, 1958.

Gündüz, 1976 — Gündüz, Mahmut, "İslam'da Kitap Sevgisi ve İlk Kütüphaneler", ***Vakıflar Dergisi***, C.11, 1976, S.165-193.

Haskan, 1993 — Haskan, Mehmet Nermi, ***Eyüp Tarihi II***, İstanbul, Türkiye Turing Turizm İşletmeciliği Vakfi Yayınları, 1993.

Işın, 1993 — Işın, Ekrem, "İstanbul'un Mistik Tarihinde Mevlevihaneler", ***Tarih Vakfı İstanbul Dergisi***, Sayı:4, Ocak, 1993, S:119 - 131.

Işın - Tanman,1993 — Işın, Ekrem, Tanman, M.Baha, "Galata Mevlevihanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul***

Ansiklopedisi, C.3, S.362 - 367.

Işın - Tanman,1993 — Işın, Ekrem, Tanman, M. Baha, "Yenikapı Mevlevihanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.7, S.476 - 485.

Karayalçın, 1952 — Karayalçın, Yaşar, "Kütüphanelerimize Umumi Bir Bakış", ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni***, C.1, Sayı:1, 1952, S.2-25.

Kerametli, 1977 — Kerametli, Can, ***Galata Mevlevihanesi Divan Edebiyatı Müzesi***, İstanbul, Turing Otomobil Kurumu Yayınları, 1977.

Koç,1993 — Koç, Havva, "Nuruosmaniye Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.6, S.104.

Koç,1993 — Koç, Havva, "Ragıp Paşa Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.6, S.297 - 298.

Koç,1993 — Koç, Havva, "Süleymaniye Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.7, S.104-105.

Koç - Çobanoğlu,1993 — Koç, Havva - Çobanoğlu, Ahmet Vefa, "Köprülü Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.5, S.90-91.

Koç - Gültekin,1993 — Koç, Havva, Gültekin, Gülbin, "Hacı Selim Ağa Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.3, S.478 - 479.

Koç-Kubilay,1993 — Koç, Havva - Yetişkin Kubilay, Ayşe, "Kütüphaneler" ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.5, S.172-176.

Kuran, 1943 — Kuran, Aptullah, "Türk Barok Mimarisinde Batı Anlamında Bir Teşebbüs Küçük Efendi Manzumesi", ***Belleten***, Sayı:XXVII, Temmuz, 1943.

Kuban, 1945 — Kuban, Doğan, ***Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme***, İstanbul, Yayıncı Yok, 1945.

Kuban,1993 — Kuban, Doğan, "Damat İbrahim Paşa Külliyesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.2, S.547 - 549.

Kuban,1993 — Kuban, Doğan, "Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi, ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.4, S.43 - 46.

Küçükerman, 1975 — Küçükerman, Önder, "Atıf Efendi Kütüphanesi", ***İlgi***, Sayı:8, 1975, S.9-14.

Küçükkalfa, 1984 — Küçükkalfa, Ahmet, "Şehit Ali Paşa Kütüphanesi", ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni***, Sayı:33, 1984, S.132-148.

Küçükkalfa, 1984 — Küçükkalfa, Ahmet, "Köprülü Kütüphanesi", ***İlgi***, Sayı:39, Haziran 1984, S.16-18.

Küçükkalfa, 1985 — Küçükkalfa, Ahmet, "İstanbul Vakıf Kütüphaneleri", ***Vakıflar Dergisi 3.Vakıflar Haftası Armağanı***, Ankara, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 1985.

Mahir,1993 — Mahir, Banu, "Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.7, S.293.

Mamboury, 1951 — Mamboury, Ernest, ***İstanbul Touristique***, İstanbul, Yayıncı Yok, 1951.

Mutlu, 1963 — Mutlu, İbrahim, "Ragıp Paşa Kütüphanesi 200 Yaşında", ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni***, Sayı:12, 1963, S.1-16.

Müller-Wiener, 1977 — Müller-Wiener, Wolfrang, ***Bildexikon zur Topographie İstanbul's***, Tubingen, Verlog Ernst Wasmulth Deutsches Archalogische İnstitut, 1977.

Naza,1993 — Naza, Emine, "Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul***

Ansiklopedisi,C.7, S.378.

Öngül, 1992 — Öngül, Ali, "Nuruosmaniye Kütüphanesi", ***Türklük Araştırmaları Dergisi***, Sayı :6, 1990, S.141-149.

Öcal, 1971 — Öcal, Orhan, ***Kitabın Evrimi***, baskı yeri yok, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Faydalı Eserler Dizisi 7, 1971.

Önkal, 1992 — Önkal, Haklı, ***Osmanlı Hanedan Türbeleri***, Ankara, Kültür Bakanlığı, 1992.

Özdemir, 1960 — Özdemir, Feridun, "Eski Devirden Günümüze Kadar Kütüphaneler", ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni***, C.VIII, Sayı:3-4, 1960, S.34-39.

Pamukçiyan, 1981 — Pamukçiyan, Kevork, "Nuruosmaniye Camii'nin Mimarı Simeon Kalfa Hakkında", ***İ.T.Ü. Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Bülteni***, Sayı:13-14, 1981, S.21-23.

Pınarcıkoğlu, 1995 — Pınarcıkoğlu, İ. Ebru, Murat Molla Kütüphanesi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995.

Serezli, 1947 — Serezli, Esat, "Galata Mevlevihanesi", ***T.T.O.K. Belleteni***, Sayı :66, 1947, S.10-14.

Soysal, 1985	Soysal, Özer, "Deniz Harp Okulu Kütüphanesi", ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni***, Sayı:1, 1985, S.23-29.
Su, 1975	Su, Kamil, "Eski İstanbul Kütüphaneleri ve Bir İstatistik", C.XXIV, Sayı:3, 1975, ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni***, S.205-216.
Şahsuvaroğlu, 1978	Şahsuvaroğlu, Bedii, "Tarihde ve Bizde Kütüphane", ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni***, C. 27, Sayı:1, 1978, S.1-9.
Şahsuvaroğlu, 1963	Şahsuvaroğlu, Haluk, "İstanbul'da Kütüphaneler", ***Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni***, Sayı:255, 1963, S.11-12.
Tanman,1993	Tanman, M.Baha, "Aziz Mahmut Hüdai Külliyesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.1, S.507 - 510.
Tanman,1993	Tanman, M.Baha, "Çorlulu Ali Paşa Külliyesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.2, S.527-529.
Tanman,1993	Tanman, M.Baha, "Ertuğrul Tekkesi", ", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.3, S.196 - 198

Tanman,1993 — Tanman, M.Baha, "Hacı Beşir Ağa Külliyesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.3, S.469-473.

Tanman,1993 — Tanman, M. Baha, "Hasan Hüsnü Paşa Tekkesi, Kütüphanesi ve Türbesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.3, S.563-564.

Tanman,1993 — Tanman, M.Baha, "Hüsrev Paşa Külliyesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.4, S.109-110.

Tanman,1993 — Tanman, M.Baha, "Küçük Efendi külliyesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.5, S.150 - 152

Tanman,1993 — Tanman, M. Baha, "Mirzazade Camii ve Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.1, S.475.

Tanman,1993 — Tanman, M.Baha, "Murat Molla Tekkesi ve Kütüphanesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.5, S.516 -518.

Tanman,1993 — Tanman, M.Baha, "Selimiye Tekkesi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,*** C.6, S.516 - 518

Tanman,1993 — Tanman, M. Baha, "Yahya Efendi Tekkesi",

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.7, S.409-412.

Tayla, 1986 — Tayla, Hüsrev, "Ayasofya Kütüphanesi Restorasyonu", ***Taç***, C.1, Sayı:1, Şubat 1986, S.13-18.

Tayşi, 1983 — Tayşi, Mehmet Serhan, "Feyziye Medreseleri", ***Türk Dünyası Araştırmaları***, C.X, Sayı:23, Nisan 1983, S.9-100.

Tayşi, 1986 — Tayşi, Mehmet Serhan, "Osmanlı Dönemi İstanbul Kütüphaneleri", ***İlim ve Sanat***, C.1, Sayı :5, Ocak 1986, S.34-41.

Toprak-Tanyeli,1993 — Toprak, Zafer - Tanyeli, Uğur, "Babıali", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, C.1, S.519-523.

Türkay, 1973 — Türkay, Cevdet, "İstanbul Kütüphaneleri", ***Belgelerle Türk Tarihi Dergisi***, C.12, Sayı 69, Haziran 1973, S.30-35.

Ülgen, 1942 — Ülgen, A. Saim, "Yeni Camii", ***Vakıflar Dergisi***, C.II, 1942, S.395-397.

Ünsal, 1984 — Ünsal, Behçet, "Türk Vakfi İstanbul Kütüphanelerinin Mimari Yönteni", ***Vakıflar Dergisi***, C. 18, 1984, S. 95-124.

Yücel, 1969 — Yücel, Erdem, "Amcazade Hüseyin Paşa Külliyesi", *Vakıflar Dergisi*, C. 8, 1969, S.258-261.

Yücel, 1984 — Yücel, Erdem, "Ayasofya Kitaplığı", *Türkiyemiz*, Sayı:42, Şubat 1984, S. 9-16.

Yüksel,1993 — Yüksel, İ. Aydın, "Ahmediye Külliyesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C.1, S.115 - 116.

Hacı Beşir Ağa Kütüphanesi'ne Ait Fotoğraflar

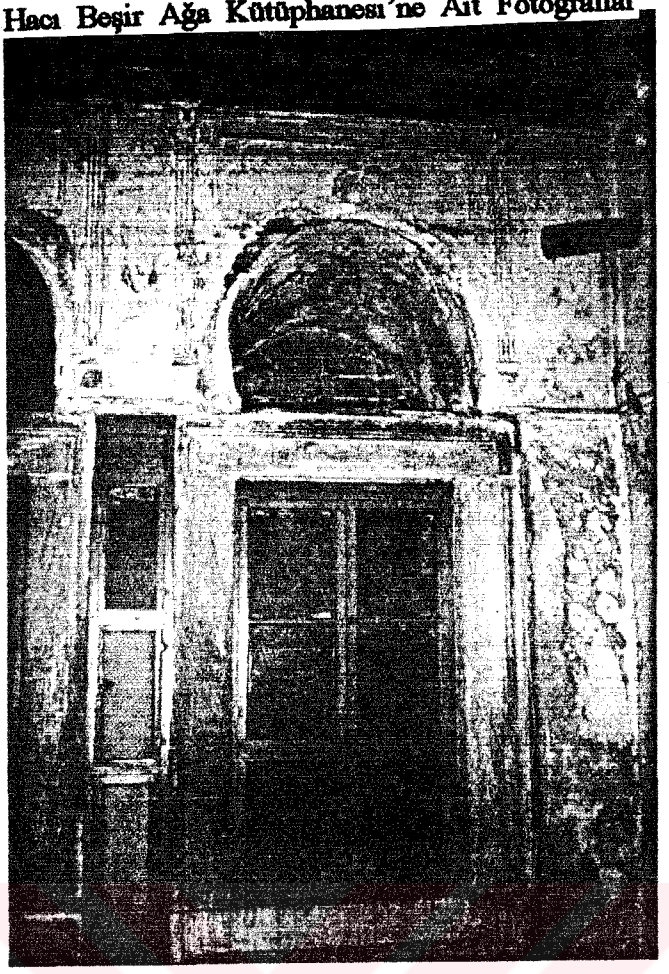

Resim.3.1: Pencere

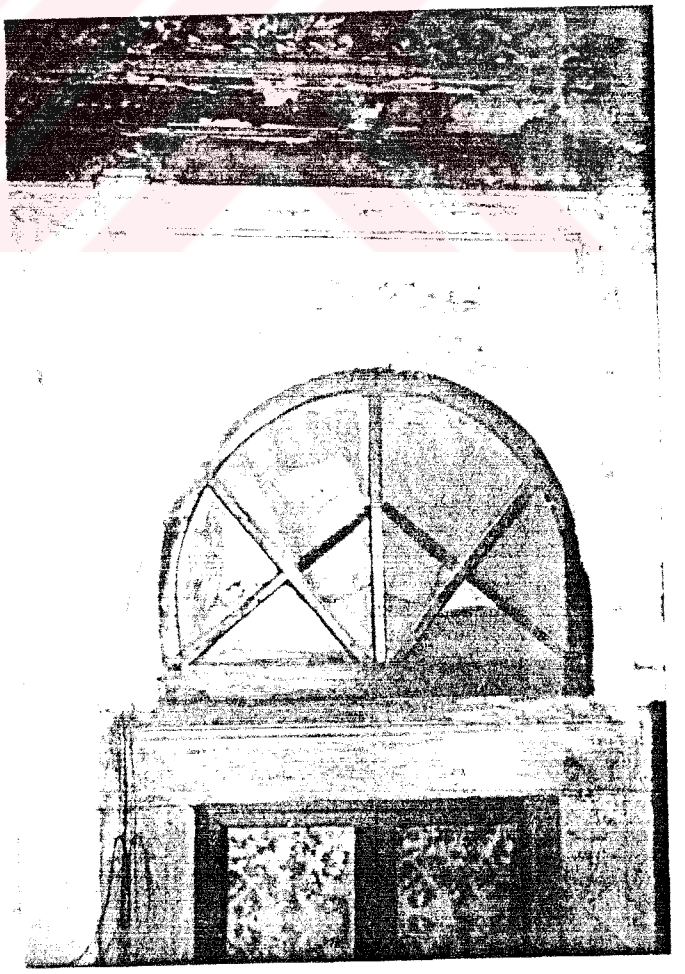

Resim.3.2: Duvar bezeme

Resim.3.3: Külliye girişi

Resim.3.4: Cümle kapısı

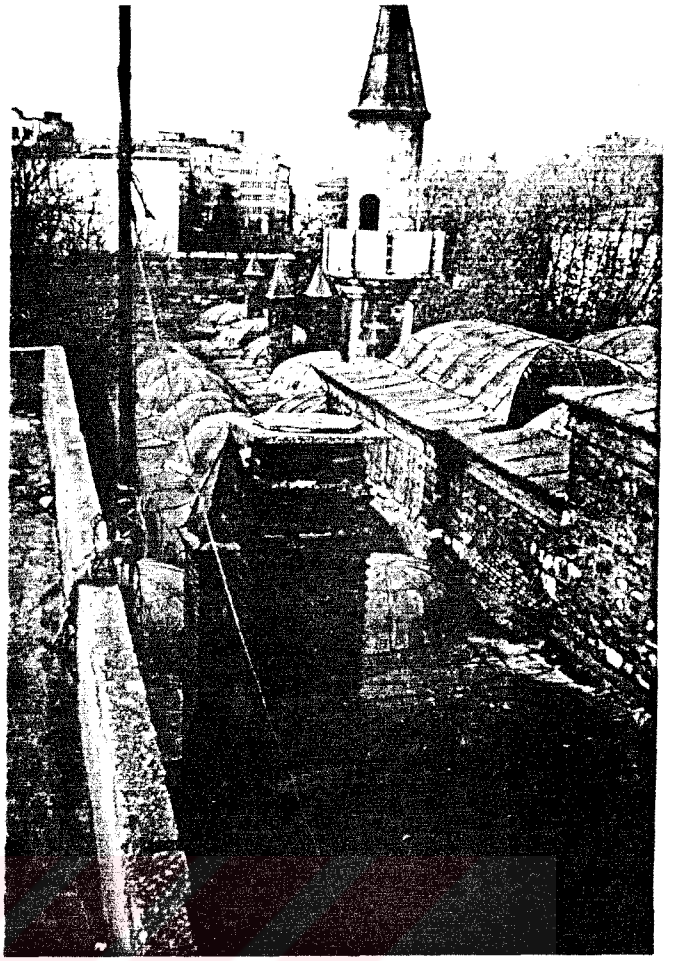

Resim.3.5: Medrese

Resim.3.6: Çeşme

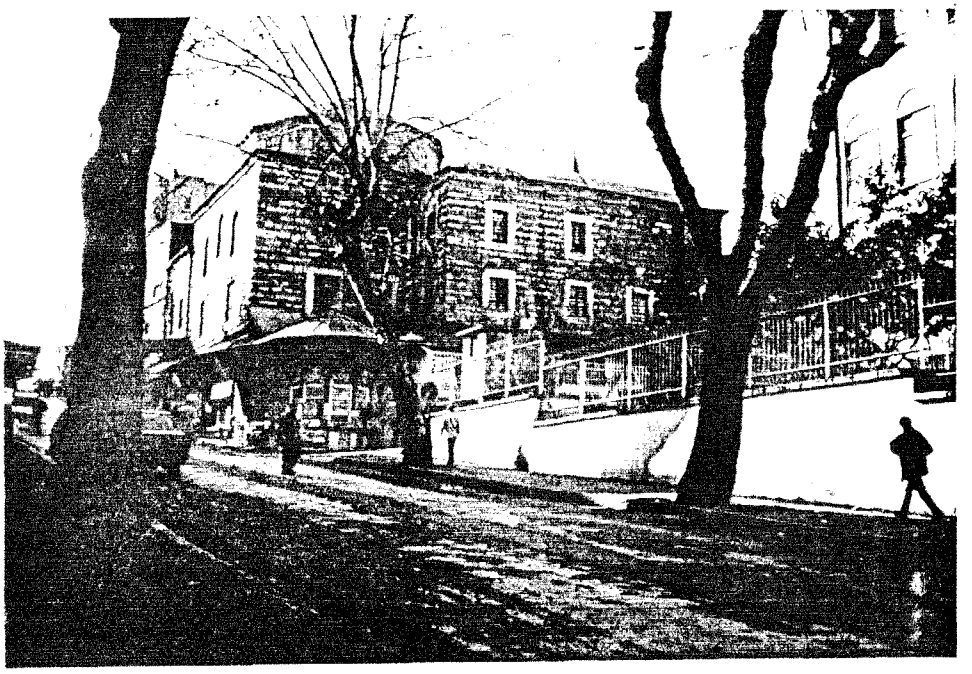

Resim.3.7: Külliye yan sokağı

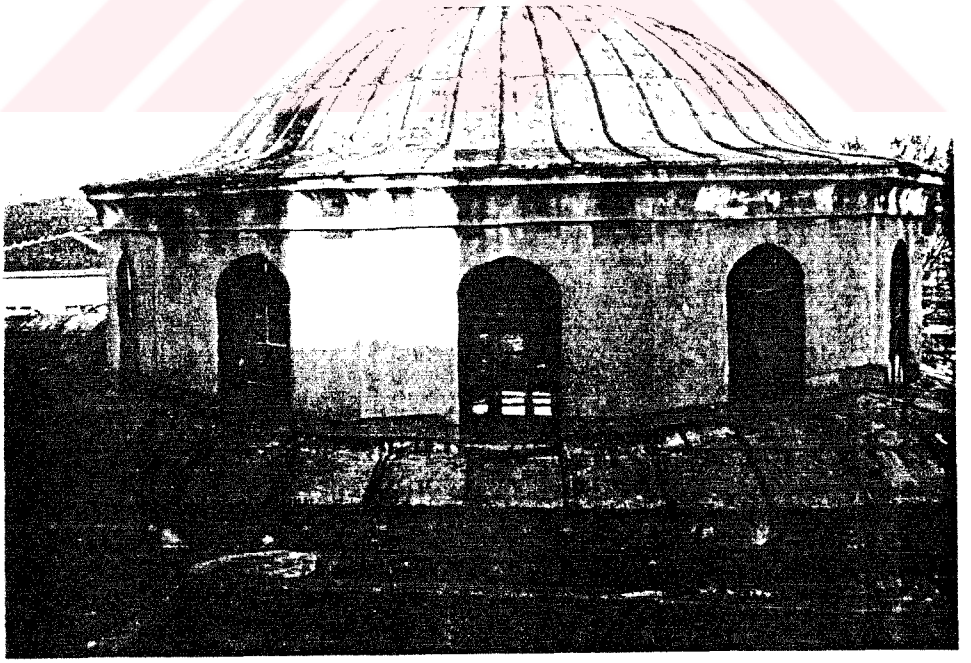

Resim.3.8: Cami

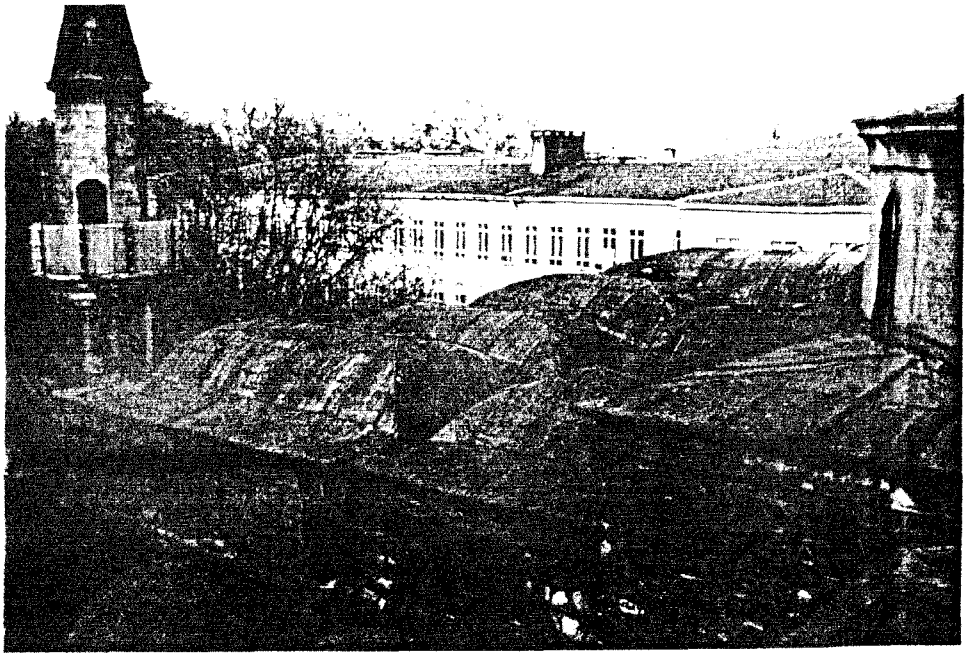

Resim.3.9: Cami son cemaat yeri

Resim.3.10: Medrese avlusu

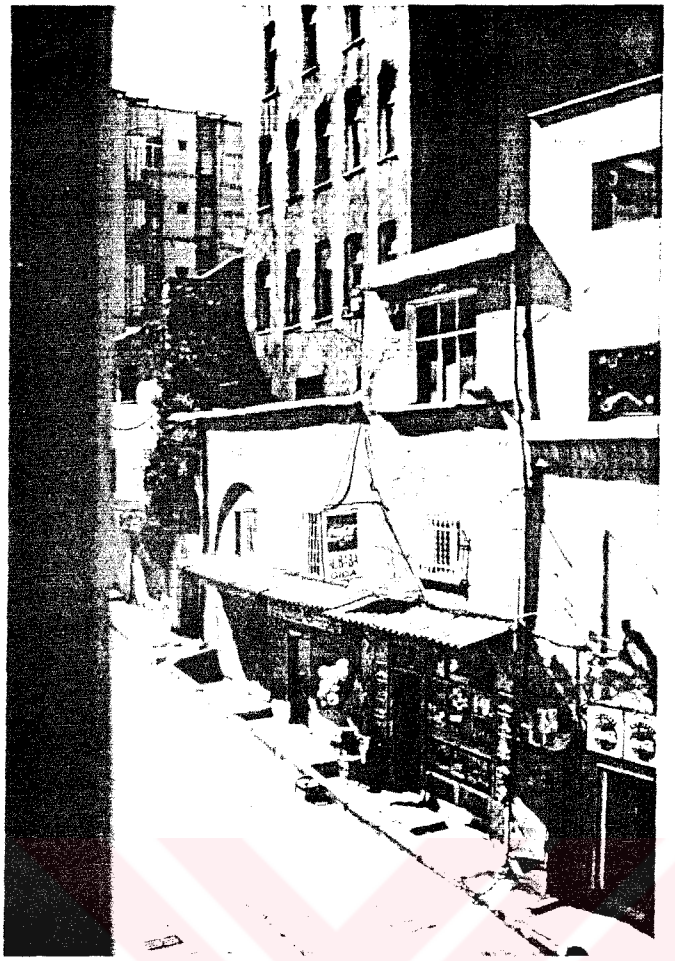

Resim.3.11: Şengül Hamamı Yokuşu

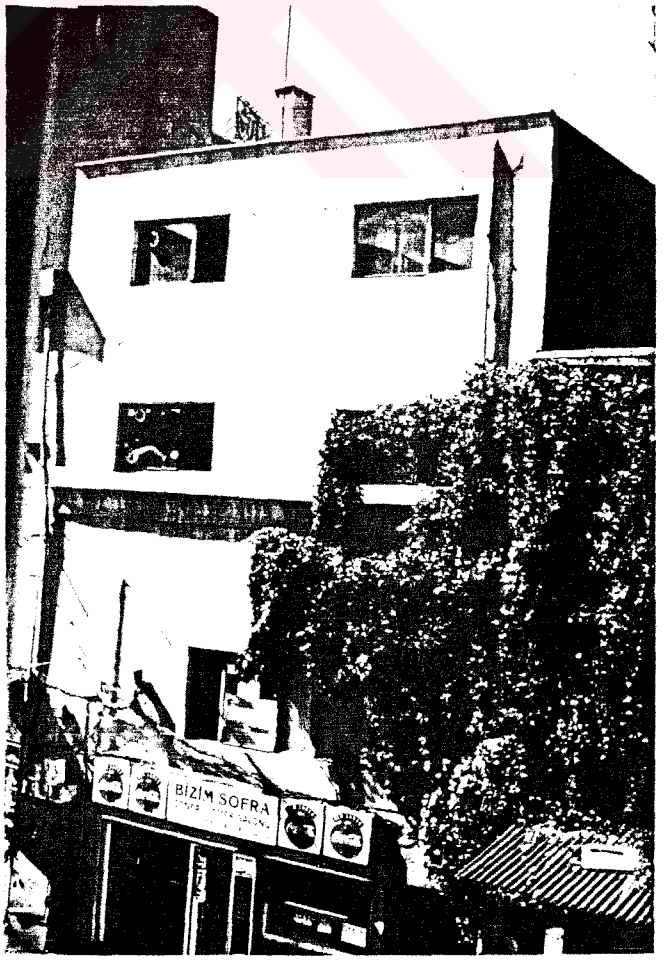

Resim.3.12: Şengül Hamamı Yokuşu

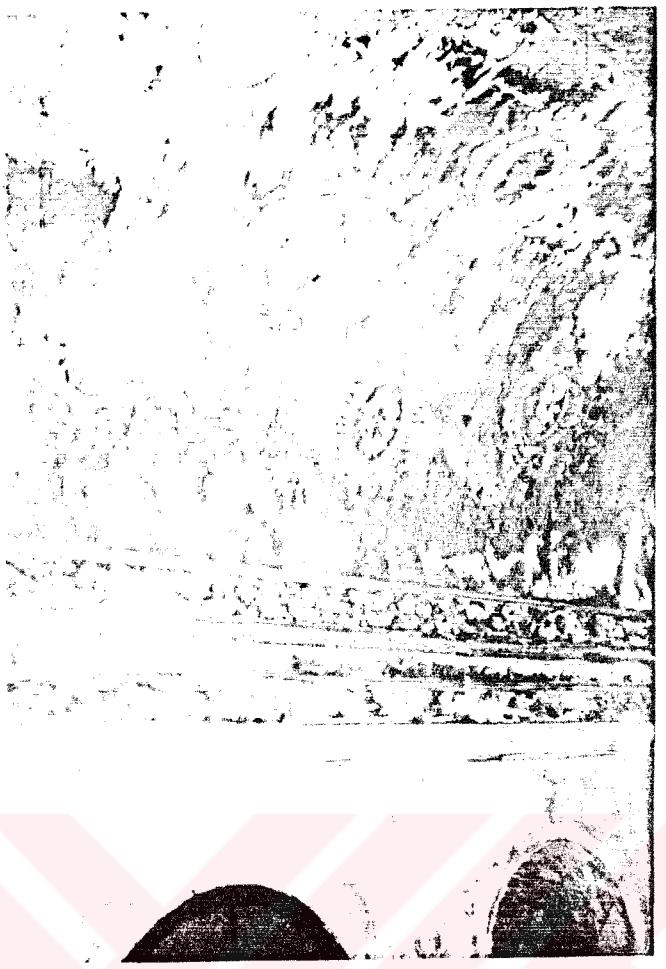

Resim.3.13: Alçı bezeme

Resim.3.14: Alçı bezeme

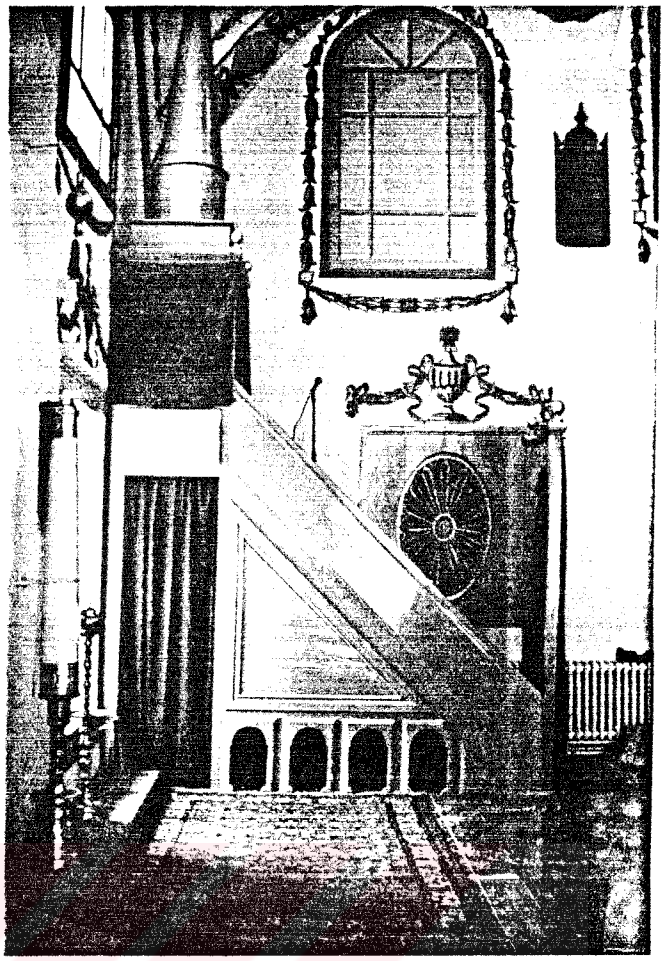

Resim.3.15: Camiye açılan pencere

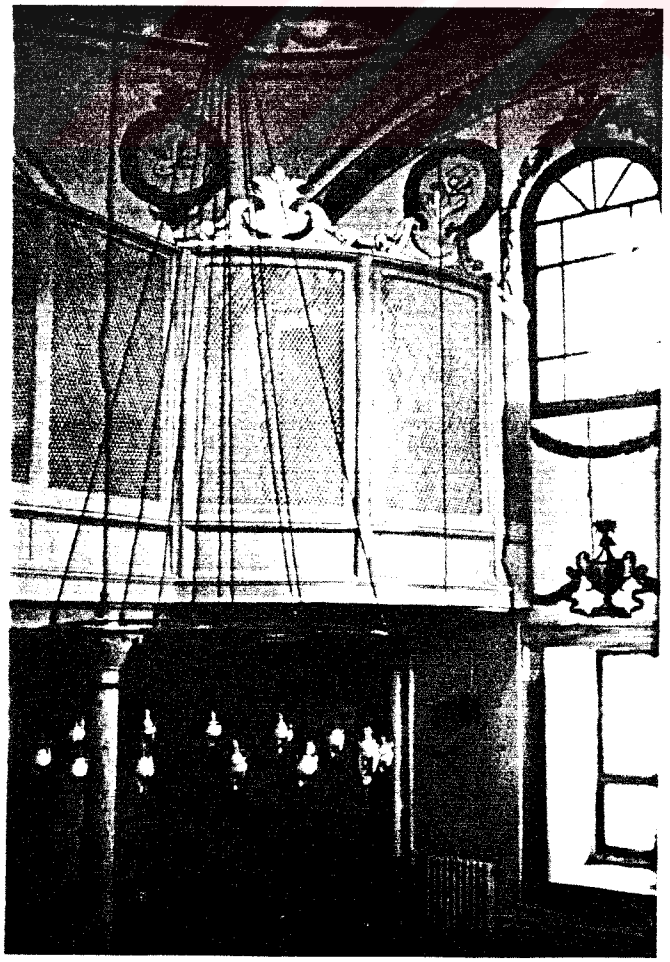

Resim.3.16: Cami

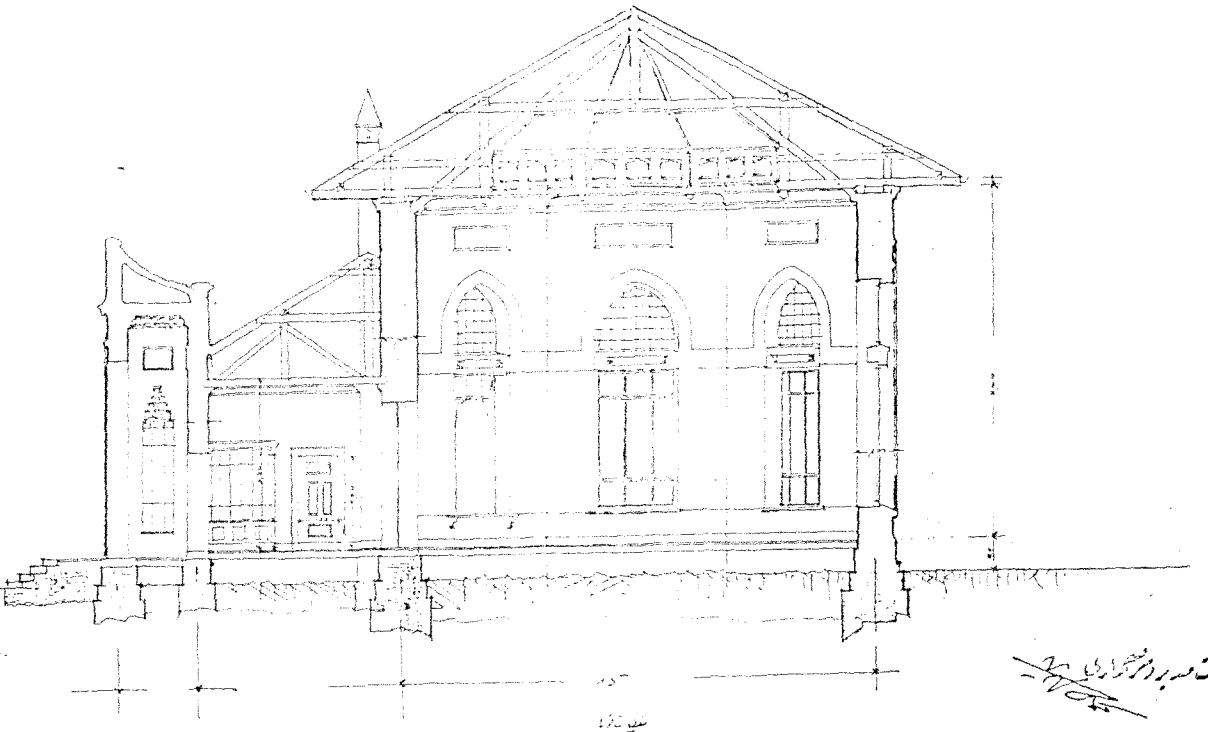

Mimar Kemalettin tasarımı kütüphane